IVÁNYI GÁBOR

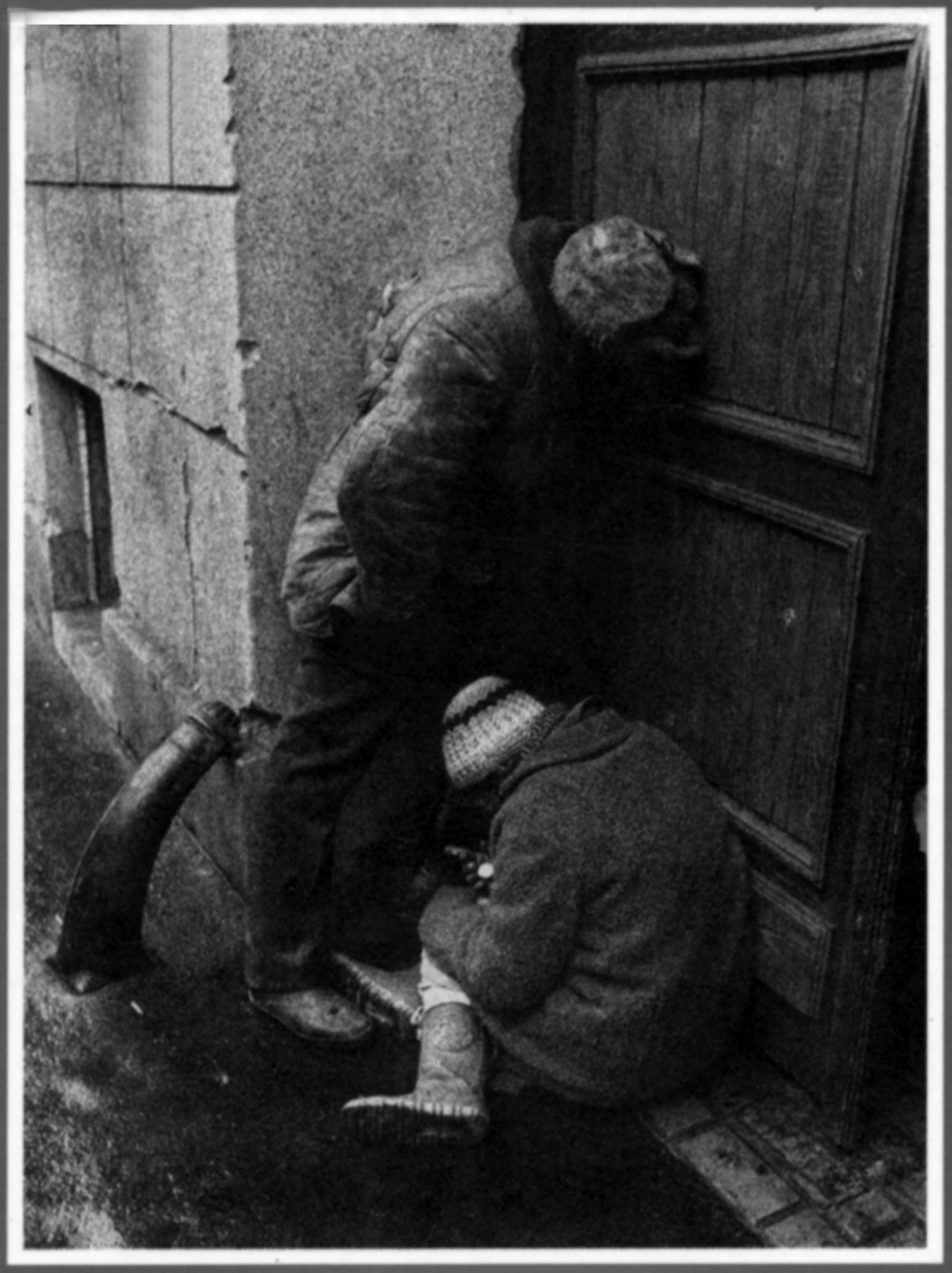

HAJLÉK-TALANOK

Magyarország felfedezése

Iványi Gábor

HAJLÉKTALANOK

Sík Kiadó,
Budapest, 1997

A kötet a Nemzeti Kulturális Alap és a Mozgó Világ Alapítvány támogatásával készült.
© *Iványi Gábor*, 1997

A fedélen *Gadányi György* felvétele
Fotó © *Gadányi György,* 1997

ISBN 963 8521 2 X

KURATÓRIUM:
Andor Mihály
Benda Gyula
Bognár Róbert
†Gondos Ernő
†Lázár István
Léderer Pál
†Márkus István
Őrszigethy Erzsébet
Pünkösti Árpád

SOROZATTERV:
Szántó Tibor

TARTALOM

ELŐSZÓ

I / A „RONGYOS FORRADALOM”

1 / RÉGI IDŐK MENHELYEI
2 / A GYÁMÜGYIS *(Bognár Szabolcs)*
3 / A NÉPTRIBUN *(Nagy Bandó András)*
4 / A SZOCIÁLPOLITIKUS *(Kovács Ibolya)*
5 / A MÁLTAI LOVAG *(Vecsei Miklós)*
6 / A PÁRTFOGÓ *(Gyuris Tamás)*

II / AZ „ÉLETMŰVÉSZEK” ÉS KLIENSEIK

1 / SZAKEMBER VAGY SZAKBARBÁR?
2 / A FLASZTEREN
3 / HÁZON BELÜL
4 / (ESET)NAPLÓREGÉNY
5 / HÁLNI JÁR BELÉ A LÉLEK
6 / „... HOGY MEGKERESSE ÉS MEGTARTSA ...”

III / PORSZEM (A MÉRLEG SERPENYŐJÉBEN)

1 / „VAJUDTUNK, DE CSAK SZELET SZÜLTÜNK”
2 / A FEGYELMI
3 / (AGY)RÉMTÖRTÉNET - *A Dallos-ügy*

IV / ÉLETUTAK

1 / „EZ A TEST MÁR CSAK ÚGY VAN...” – *T. Éva*
2 / „AZ ÉN FAJTÁMAT LEGÁZOLJÁK” – *T. Dezső*
3 / „HOZZÁ SE TUDTAM SZÓLNI AZ ÉLETEMHEZ” – *A. Miklós*
4 / „NŐIESEN ADOM ELŐ MAGAM” – *E. István*
5 / „ÉS ÚJRA KIÁLLTAM AZ UTCÁRA” – *Z. Ila*
6 / „A JÓSÁGOT ÉN RETTENETESEN DOTÁLOM” – *Sz. Karolina*
7 / „A GYEREKEK TARTOTTÁK BENNÜNK A LELKET” – *B. Gáborné*
„ÉS MINDEGYIKÜNK FÉLTETTE A MÁSIKAT” – *A B. gyerekek*

UTÓSZÓ

Köszönetet mondok

mindazoknak, akik segítségemre voltak, hogy elkészülhessen ez a könyv.

Évának, Margitnak, Gábornak, Évinek, Gazsinak, Julcsinak és Ábinak még az örökkévalóságban is adós leszek szeretettel, hiszen – különösen az utóbbi három hónapban – csak órákat tölthettem velük otthon.

Köszönöm beszélgetőpartnereimnek, hogy bizalmukba avattak, barátaimnak, hogy írásra biztattak, és a kéziratot olvasva, bírálva segítettek: nélkülük még több védhetetlen pontot hagytam volna.

Nem tudok köszönetet mondani ellenségeimnek, de csak mert nem merik nyíltan vállalni, hogy azok: nem is tudják, hogy mily nagyon inspiráltak az írásra.

Hálás köszönet viszont az FSZKI-s Melindának és Julcsinak, akik megszámlálhatatlanszor kihegyezték a ceruzáimat és megtöltötték kávéval a csészémet. Köszönöm Klárikának, hogy felkapkodta a telefont, hiszen az élet nem állhatott meg, és hivatalos ügyeinkkel is foglalkoznunk kellett, köszönöm Kerstinnek és Szabolcsnak, hogy a szakmai kritika mellett még az iratok, dokumentumok keresgélésében is segítségemre voltak.

Kimondhatatlanul sokat köszönök drága Gyöngyinek, aki szó szerint éjjel-nappal gépelte átmeg áthúzgált és újrakezdett kesze-kusza soraimat.

Köszönöm hajléktalan testvéreimnek, hogy vannak az Örökkévalónak és nekem.

Előszó

KRISZTIÁN (*14 éves*) Azt hittem, azt jelenti, hogy béna a lába vagy a keze. Nem tudtam, hogy a hajléktalan azt jelenti, hogy nincs otthona. Most már tudom. Biztos volt neki is háza, de most semmire nincs lehetősége, csak rágja magát.

BÁNK (*Krisztián öccse, 12 éves*) Valamikor mi is jól éltünk.

KRISZTIÁN Amikor láttam, hogy valaki fogja a kis táblácskáját, mindig arra gondoltam: miért nem megy el dolgozni? Most úgy gondolom, hogy mert nincs rá lehetősége.

– *Most már közelebbről látjátok, milyen a hajléktalanlét.*

EGYÜTT Rossz!

BÁNK Nekem rossz.

– *Úgy érzed, hogy te is egy kis hajléktalan vagy?*

BÁNK Hát...

Krisztiánék családja úgy lett hajléktalan, hogy a szülők vállalkozásba kezdtek, és az új kapitalizmus szétszaggatta reményeiket. Menekülniük kellett, mindenük odaveszett, és ma egy hajléktalanszállón várják, hogy újra kivilágosodjon körülöttük.

Ha seregszemlét tartunk a hajléktalanok hatalmas hada felett, négy csoportra oszthatjuk őket, mint Mózes a pusztában bujdosó népét.

Az egyik zászló alatt a gazdasági struktúra átalakítása következményeként utcára kerültek menetelnek. A négygyermekes szülők (Krisztián szülei) tőkével nem rendelkezvén, a lakást vitték be apportként az építőanyag-kereskedő kft.-be. Miután buktak – buktatták őket –, földönfutókká lettek.

De itt találjuk a vidéki papírgyár menedzserét is. Az üzem tönkrement, ő pedig – elvált férfi, a szülei már nem élnek – hazaindult a Dunántúlról szülőföldjére, Szabolcsba. Megállt tankolni az M3-as út budapesti bekötő szakasza mellett egy benzinkútnál, s az öreg Wartburg azt „mondta”: eddig és ne tovább! A férfi elvackolódott a kutyájával a kocsiban, és ott élt tizenegy hónapon át. A benzinkutasok megszokták a jelenlétét, hagyták, hogy a mellékhelyiségben tisztálkodjon. Amikor a végkielégítés utolsó morzsái is elfogytak, a férfi feladott egy levelet a bátyjának. A testvér, alkoholista képzőművész, éppen válófélben volt, s az elköltözése előtti napon emelte ki a postaládából öccse levelét. Hazavontatták a roncsot, aztán ki-ki ment az elvált férfiak ködbe vesző magányos útján, a hajléktalanok útján.

Említhetnénk K. urat is, aki világéletében lakóhelyétől, Mátészalkától távol dolgozott, munkalehetősége ma sincs azon a vidéken, átmeneti hajléktalanszállón lakik, soha nem mer kamerák elé állni, nehogy otthon megtudják, hogy – bár munkája van, az egyik budapesti önkormányzat alkalmazza – most ő is hajléktalan. Igen, mert a gazdasági rendszerváltás következtében nemcsak a veszteséges üzemek szűntek meg, hanem felszámolták és bezárták a hozzájuk tartozó munkásszállókat is. Nincs, aki hajlandó üzemeltetni őket, a törvény nem kötelezi a munkaadókat szálláshelyek fenntartására. 1989-ben 60 000 férőhely volt a fővárosi munkásszállókon, ma mindössze 6000. Hová lett 54 000 ember?

A vert sereg gyászvitézei. A veszteséges vállalatok felszámolása következtében először az alacsonyabb iskolai végzettségű, érdekeit gyengébben érvényesítő munkásréteg került az utcára. Az igazi proletárok, akik kizárólag a munkaerejüket tudták áruba bocsátani. A hetvenes években kezdték csöveseknek nevezni őket, ma hajléktalanok a köznyelv szerint.

De itt sorakozik a második hadtest, amelyben az *általános elszegényedés* áldozatait találjuk. Jövedelmük elértéktelenedett, nem is álmodhatnak róla, hogy lakást vásároljanak vagy építsenek maguknak. Jó tíz éve olcsó állami vagy önkormányzati lakás sem épül. Százezrek élnek a létminimum alatt, s ha egyelőre van is szerény lakásuk, a kilakoltatás réme libegteti függönyüket. Mert munkanélkülivé válnak, elmaradnak a lakbérek és a közüzemi díjak fizetésével. Az önkormányzatok pedig nem gondolnak arra, hogy ezeket az embereket a saját lakásukban élő hajléktalanoknak is tekinthetnék. Sokkal gazdaságosabb lenne életük nehezebb szakaszára átvállalni a kifizetéseiket, mint átvinni őket a túlzsúfolt, elégtelen és drága intézményi ellátásba. Ma egy négytagú család szerény színvonalon mintegy tízezer forintból tud fenntartani egy egyszerű lakást. Ha az érintett közösség az utcára kerül, a szülők nemcsak a munkahelyüket veszítik el igen hamar, hanem rászorulnak a hajléktalanellátó rendszer szolgáltatásaira is, márpedig ma egy férőhely körülbelül húszezer forintba kerül havonta. A két gyermeket bizonyára állami gondozásba veszik. Egy állami gondozotti férőhelyet havonta hozzávetőleg harminc-hatvanezer forintból tart fenn az állam. Az egész családot figyelembe véve a ráfordítás évente akár kétmillió forintot is kitehet, s ebből az összegből talán egész helyzetük megoldható lenne.

Eszembe jut az a pék, aki válása után magára maradt a két gyermekével. Felnevelte őket, s a nagy lakást sikerült úgy elcserélnie, hogy mindenki kapott egy-egy szerény kis szoba-konyhát. Csakhogy ő akkorra belerokkant a munkába, sőt munkanélküli lett, nem tudta hiánytalanul fizetni a lakásrezsit. Elajándékozta hát a bútorait, bezárta a lakást, és a szégyen elől önként az utcára költözött. Mint mondja, ha nincs is munkája, napi háromszáz-ötszáz forintot üveggyűjtögetésből is megkeres, időnként elhívják feketemunkára, s abban reménykedik, hogy jut majd számára hely egy szociális otthonban. Hogyan is mehetne bármelyik gyermekének a nyakára? Ők is küszködnek, elég nekik a maguk baja.

Gondolok Dzsagára is, aki valamikor a szórakoztatóipar keresett klarinétművésze volt. Később a családja szétszóródott, részben Dzsaga „életformájából eredő problémái”, magyarán az alkoholizmusa miatt. Így került össze a magányos Mancival, akinek szintén unokái voltak már akkor. A VIII. kerület egyik lepusztult házában találtak egy használaton kívüli helyiséget, úgy-ahogy rendbe is hozták, szedett-vedett bútorokkal berendezték, vaskályhájában hulladékfával tüzeltek. Dzsaga klarinétozott a kocsmákban, aluljárókban, és „mellékállásban” hulladékvasat fuvarozott a kis kézikocsiján. Manci azonban rosszul tűrte Dzsaga italozásait és kimaradásait, és egy nap eltörte a fején a klarinétot. Sőt szegény Dzsaga néhány ujja is eltört, ahogy védekezett; soha többé nem fog tudni úgy klarinétozni, mint valaha. Kerítettünk neki egy másik hangszert, de azt egy zavaros éjszakán kirántották a hóna alól. Ezenközben az önkormányzat a fejébe vette, hogy megtisztítja a kerületet az önkényes lakásfoglalóktól. Hiába könyörögtünk, hiába magyaráztuk, hogy Dzsagáék nem egy jó minőségű, piacképes lakást törtek fel, hogy nem méltó az önkormányzathoz az erőszak, hiába volt minden kérlelés, karhatalommal az utcára penderítették őket. Egy MÉH-telep vezetőjétől került egy százéves klarinét. Dzsaga azonnal beleszeretett a finom ébenfába, a gyönyörűen kiképzett billentyűkbe. Hamarosan kiderült, hogy a billentyűket csak befőttesgumival lehet működésre bírni. Szuszog, mint egy asztmás keszonmunkás. A muzsikus kezdetben vizet öntögetett bele, hogy az összeszáradt ébenfa ne szeleljen. Később tapasztalta, hogy a drága, öreg hangszer csak akkor akar szólalni, ha inkább bort csorgat bele. De hogy sorsukhoz visszakanyarodjak: Manciról kiderült, hogy mellrákja van. Míg ő a kórházban volt, a húga, aki addig kegyelemből befogadta őket, kipenderítette

Dzsagát. Dzsaga abban a házban talált menedéket, ahol az öccse él: a szenespince sarkát sikerült megszereznie.

És máris itt dübörög a harmadik csoport. A *„kedvezőtlen társadalmi folyamatok" áldozatai* töltik meg a sorokat. Magyarországon még mindig növekszik a válások száma, évi 25 000 házasság bomlik fel, ez 25 000 potenciális hajléktalant jelent, hiszen döntő többségük nem tudja megoldani a lakhatását a lakások megoszthatatlansága miatt. Elenyésző az újraházasodási szándék, keveseknek van kedve és energiája, hogy új házat építsen, másik lakásért gürcöljön újabb évtizedekig. De egyéb családi zavarok és konfliktusok is szedik a maguk áldozatait. Igen nagy a családi perpatvarok elől utcára menekülő fiatalok aránya is a hajléktalanok között.

Ott van például P. Pistike. Húszéves. Már régóta a maga útját járja. Rászokott a kábítószerre és az italra, majd állással és szülői háttérrel immár nem rendelkezvén, szükségletei fedezésére telefonkészülékeket fosztott ki. Elkapták, lesittelték. Haza többé nem mehet... De Tibor is legfeljebb órákat tölthet otthon, mert az anyjával való kapcsolata szükségképpen őrjöngő veszekedéssé vagy verekedéssé fajul. Tibor szinte soha nem józan, mindig valamilyen kábítószer hatása alatt is áll. Szanaszét szabdalva a nyaka, falcolva a karja, vonul hajléktalanszállóról hajléktalanszállóra.

Vagy megemlíthetjük „Edward királyt", a hajdani szabómestert, aki válása után – ő így emlékszik ma – az alkoholba fojtotta bánatát, habár lehet, hogy italozó életmódja miatt fordított hátat neki a felesége. Ha berúg, vagy A walesi bárdokat szavalja, vagy a Miatyánkot. Utcaseprésből jut hozzá némi költőpénzhez. Vár valami biztatót. El-elmotyogja tisztább, komorabb pillanataiban, hogy más ember lenne ő, ha az élete megoldódna. Természetesen semmi reménye többé.

És vessünk egy pillantást a negyedik hadoszlopra! *Hiányos és túlterhelt az intézményrendszer.* Ma azt lökik a hajléktalanellátásba, aki helyhiány miatt vagy mert „eltérő", nehezen kezelhető a magatartása, nem fér bele a szociális ellátórendszerbe.

Lássuk először a gyermek- és ifjúságvédelmet! Az állami gondozott fiatalok úgy jutnak el tehetetlenségre kárhoztató intézményi éveikből a nagykorúság határához, hogy csupán egy rossz minőségű általános iskolai bizonyítványt kapnak meg s az úgynevezett életkezdési segélyt, ami legfeljebb egy hétvégi diszkózás költségeit fedezi. Nem csoda hát, ha ezek a fiatalok a kábítószerhez menekülnek, annak is a gyorsan pusztító, olcsó változatait – ragasztót, hígítót, alkohollal kevert gyógyszereket – bocsátják szervezetükbe.

Golyó sikeres ifjúsági ökölvívóként kezdte, ma naphosszat elküldhetetlenül ül egy hajléktalanszálló lépcsőjén, s már arra sincs ereje, hogy megtörölje az orrát. Huszonhárom éves.

Ila is állami gondozásban nőtt fel. A vonzó külsejű lány egyik férfitól a másik férfihoz csapódott, élettársaitól hét gyermeke született, akik hosszabb-rövidebb idő múlva maguk is állami gondozásba kerültek. Ila megunva az élettársak durvaságát és alkoholizmusát, önként ment az utcára, vágott bele a maga választotta nyomorúságba; prostitúcióból él. Utolsó két élettársára szívesen emlékszik: ők voltak először jók hozzá. Egyiküknek azzal hálálta meg a kedvességét, hogy három hónapon át szinte éjjel-nappal árulta a testét, s a pénzből autót vett a férfinak.

Annyit persze soha nem tud „összedolgozni", hogy lakáshoz jusson (mert ha van, el is szórja a pénzt), bár arról álmodozik, hogy valahol egy csöndes zugban üldögél majd és emlékiratait írja.

Lássuk az öregeket is, akiknek talán szociális otthonban lenne a helyük! B. bácsi például leépült szellemi képessége miatt kevéssé kedvelt tagja a családjának, a székletét sem tudja már mindig visszatartani, s így csoszog egyik hajléktalanszállóról a másikra. Miért éppen ő lenne a kétezer budapesti várakozó közül, aki elsőként nyeri el a következő megüresedett férőhelyet?

A hajléktalanellátásban találjuk azokat az elmebetegeket is, akik a kórházi ágyak számának csökkentése és az elmegyógyászat liberalizálása miatt kerültek az utcára. Ott van például a negyvenéves, nagyothalló Etelka, aki jobb napjaiban csak szerelmes leveleivel bombáz, görkorcsolyázik vagy biciklizik a folyosón (nehogy az utcán elüsse egy autó, vagy elsajnálják tőle a drótszamarat), de időnként, amikor gyógyszereit nem rendszeresen szedi, dühöngő, közveszélyes őrültté változik, tör, zúz, őrjöng.

Hajléktalanként bukkannak fel azok az oltalmat keresők is, akik a rafinált ENSZ-elvek alapján nem minősülnek menekülteknek (nem személyükben üldözik őket, csupán közönséges háború dúl a szülőföldjükön). A véráztatta Zaire-ból vagy Afganisztánból menekülnek és sok más országból.

Az idegenrendészet nem tudja megtartani őket a határőrszállásokon, „őrzésük" amúgy is értelmetlen. Itt bolyonganak a főváros pályaudvarain és közterein, bőrszínük miatt kiszolgáltatva a szkinhedek támadásainak.

Ide sorolandó az az AIDS-es asszony is, akiről szörnyű titka a nagy többség előtt csak egy elkeseredett részeg pillanatában derült ki, amikor a hajléktalanszálló előterében kínai barátjával összekapott.

És ne feledjük az egészségügyi ellátórendszer rossz működését sem! A pszichiátriai, alkohológiai osztályok korlátozott terápiás, rehabilitációs lehetőségeit. Hogy az egészségügy működésének „ésszerűsítése" miatt a hajléktalan lábadozók az utcára kerülnek. Az egyik legkülönösebb „utógondozási leletünk" egy hajléktalan kórházi elbocsátása: „Napi háromszori kamillás ülőfürdő javallott."

A börtönök is ontják azokat, akik a büntetésük letelte után nemigen találnak vissza a társadalomba, hiszen széthullott körülöttük a család, elvesztették munkahelyüket.

S ha így körülhordozzuk szemünket az arctalan seregen, már alig vesszük észre a hadak nyomán lappangó maroknyi brigádot, a hajléktalanok öt százalékát, akik életforma gyanánt választják a hajléktalanságot. Ők volnának a valódi csövesek vagy hobók. Akik önmagukkal és a társadalommal oly mértékben lettek haragban, vagy békéltek meg, hogy soha nem kívánnak fedél alá húzódni.

Bizonyos, hogy ma Magyarországon a hajléktalanok kilencvenöt százaléka rühelli a körbekörbe bolyongást, a felülről hulló kenyeret; ha rajta állna, nem kívánná tovább vonszolni a csöviszatyrot, nem akarná a tisztiorvosi szolgálat tömegfürdőjében bogártalaníttatni szőrzetét, étrendjét a kukából kiegészíteni, szerelmi életét vagy testi szükségletét az utcán lebonyolítani, mint a kóbor kutya, maga után semmivel össze nem téveszthető illatfelhőt húzni és naponta hallani, hogy csak teher a társadalomnak.

Igaza van a szakembernek, aki állítja: ha az intézmények – a gyermekvédelemtől a felnőttgondozásig – megfelelően működnének, tulajdonképpen eltűnhetne szemünk elől a hajléktalanok rongyos serege.

I / A „RONGYOS FORRADALOM”

1 / RÉGI IDŐK MENHELYEI

A *Családi kör* álmos idilli hangulatába a szabadságharc öreg bujdosó katonája toppan be, s a család megbecsült vendégeként vacsorát, együttérző figyelmet s földre hintett zizegő szalmát kap derékalj gyanánt. És ki ne ismerné József Attila, Rejtő, Tersánszky, Hajnóczy, Petri és mások halhatatlan hőseit, akik számára egyszer csak nem marad más, „már csak a rendőr jó tanácsa", „az éj gazos kutatóárka". Bizony hasonló okok: háborúk, járványok, gazdasági válságok, egyéni tragédiák, népbetegségek szorították korábban is utcákra a legvédtelenebbek tömegeit. Az azonnali támaszt adó intézményhálózat létrehozása mellett csaknem mindig felmerült a korábbi száz évben is a lakáshiány gondja. Bizony az „ágy- és albérlők" ugyanúgy hajléktalannak számítanak, mint a „népszállás" lakói.

Mielőtt szembenéznénk azzal, ami a rendszerváltás küszöbén, 1989–90 telén a budapesti pályaudvarokon a hajléktalandemonstrációkkal beköszöntött, vessünk egy futó pillantást az elmúlt száz év szociális gondoskodására, elsősorban pedig a hajléktalanellátásra!

*

1912-ben, a *Városi Szemle* jubileumi számában írja dr. Bolgár Elek:

> „A főváros egyesítését megelőzőleg a pauperizmus orvoslása csak kezdetleges eszközökkel volt megkísérelhető és csak a főváros egyesítése után, 1875-ben irányítják szabályrendeleti úton a szegények felügyeletét és segélyezését ... [...]
>
> 1893: a XXXIII. törvénycikk megteremti a szegényügyet intéző kerületi választmányokat és jótékony bizottságokat, és így a közjótékonyság gyakorlása megoszlik a hatóság és a társadalom között."

Ennek nyomán 1905-ben új, „szegényügyi szabályrendelet" születik, melynek

> „... az az alapgondolata, hogy a hatóságnak nem az alamizsnanyújtás s a kéregetők nevelése a feladata, hanem az, hogy a mindenkori szükség fokának és a főváros anyagi erejének összehasonlító mérlegelése alapján a szűkölködőnek elsősorban munkát, foglalkozást, a betegnek orvoslást kell nyújtania, másodsorban természetbeni adományokkal: táplálékkal, ruházattal, fűtőanyaggal segíteni rajta s csak ezek elégtelensége esetén, harmadsorban jöhet szóba a pénzbeli segélyezés, esetleg az intézeti ellátás."

Utóbbiból meglehetősen gazdag választék állt az igénylők rendelkezésére. Az értekezés megírása idején az volt a helyzet:

> „... intézetek és intézmények a székesfőváros területén a következők: 1. Az Erzsébet-szegényház, 2. a Sándor-szegényház, amelyek együttes befogadó képessége 7377 személy. 3. A szükséglakások, melyek az első, harmadik, hatodik, nyolcadik, kilencedik és tizedik kerületekben vannak megfelelően elhelyezve, 4. a harmadik, hetedik és kilencedik kerületi *népkonyha.*
>
> Ezekhez a hatósági szegényügyi intézményekhez járulnak az alapítványi, társadalmi és magánjótékonyság által létesített intézetek és intézmények, nevezetesen: a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület által 1890-ben 250.000 forinttal létesített alapítványból fenntartott *Menhely a szenvedő emberiségnek* (VIII., Alföldi-u. 9.) ... [mely] 1893. karácsonyán kezdte meg működését és azóta évenként több mint 50.000 hajléktalannak nyújt menedéket, a kiosztott ételadagok száma pedig évenként meghaladja a 20.000-et. Idetartoznak továbbá a hajléktalanok menhelye egyesület által fenntartott menhelyek,

számra nézve 4, az „Irgalomháza” gyógyíthatatlan betegek menedékhelye, a budai jótékony nőegylet aggápoldája, a budapesti rabsegélyző egylet menedékháza, a pesti izr. szentegylet által fenntartott aggok háza, valamint az egyes kerületekben elhelyezett népkonyhák, melegedőszobák, ételkiosztó intézetek és foglalkoztató műhelyek, melyek legnagyobbrészt a kerületi általános közjótékonysági egyesületek kezelésében vannak.”

De szükségszerűen bizonytalanodik el és törődik bele sorsába, akinek reménye sincs rá, hogy saját (bármilyen szerény) lakáshoz jusson. Az akkori fővárosi vezetés nem is akarja megkerülni ezt a kérdést:

„A főváros céltudatos lakáspolitikája, kibontakozva a szükséglakás-adminisztrációban kulmináló és még közjótékonysági jellegű kezdetlegességeiből, 1883-tól kezdve tér át az alkotó szociálpolitika útjaira. Ebben az évben indultak meg ugyanis *Neményi Ambrus* dr. bizottsági tag híres interpellációja nyomán az első nevezetesebb lakásügyi munkálatok a főváros részéről. Ezeknek a munkálatoknak egyik eredménye, [...] hogy az 1884. és 1893. évek között a pesti oldal nagykörútján kívül és Buda külső részein épült családi házak részére 10 éves rendkívüli községi adómentességet biztosít s a kültelkeken ily házak tömeges építésére kedvezményes áron helyez kilátásba telket. A gyárak által épített munkáslakások után a szabályrendelet 15 évi teljes községi pótadómentességet nyújt, további 15 évre pedig a pótadónak a tiszta házbérjövedelem 10%-a után való kivetését biztosítja.”

Sok módosítás után, a századfordulóhoz közeledve, végre megindul az építkezés. Boldog világ! A lakásügyben nehézkesen lépegető fővárost „a belügyi és kereskedelemügyi miniszterek többször nyomatékosan” sürgetik munkáslakások építésére.

Az 1910-es évek budapesti szociális irányításának volt távlati lakásügyi koncepciója is, sőt egyáltalán nem félt az akcióban jelentékeny összegeket (kölcsönöket) kockáztatni. A dokumentumokból kitetszik, hogy az akkori fővárosnak sem volt több pénze lakás- és szociális építkezésekre, de eleven fantáziával az akkori vállalkozói réteget érdekeltté tudta tenni, hogy ezen az emberileg és politikailag rendkívül kényes területen partnere legyen.

Bárczy István akkori polgármester „a lakásszükség és drágaság enyhítésének leghathatósabb és legsürgősebb eszköze gyanánt ... lakásalkalmatosságok gyors szaporítását” rendelte el. Nem abból indult ki, hogyan kellene tökéletesen megoldani a dolgot, ha lenne rá anyagi fedezet, hanem azonnal életmentő lépéseket kezdeményezett. Így épültek a „kislakások” (szoba-konyha) és a fővárosi alkalmazottak vagy egyszerűen csak bérlők számára kialakított lakások mellett szállítható „szükségbarakkok” – konténerházaknak neveznénk ma őket –, „népotthonok” és „népszállók”.

Az utóbbi körbe tartozik a ház, melyben e sorokat írom: a Dózsa György út 152. ma a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei központi épülete. A népszálló megépítése idején (1910–12) már sok száz „működő” ágy állt a fővárosi hajléktalanok rendelkezésére. Dr. Ferenczi Imre, „a székesfőváros szociálpolitikai szakelőadója” *A székesfővárosi VI. kerületi népszálló* című, 1912-ben írt dolgozatában nincs nagyon elragadtatva ezektől a menhelyektől, melyeket elsősorban nem munkanélküliek vagy önsorsrontó hobók, hanem a lendületes beruházásokra ideözönlő vidéki munkások kénytelenek igénybe venni.

„A fővárosban jelenleg létező tömeges éjjeli szállók mennyiségileg és minőségileg egyaránt elégtelenek arra, hogy a munkásokat megfelelően szállásolják el. Szinte hihetetlennek hangzik mindenekelőtt az, hogy abban az esztendőben (1906), amelyben a székesfővárosban 110.000 albérlőt számláltak össze, csak 27 engedélyezett tömeges éjjeli szálló volt, 1239 férőhellyel. Ezeket a tömeges éjjeli szállókat a vállalkozók

rendszerint olyan házakban szokták berendezni, amelyeket építéstechnikai szempontból rendes lakásnak már alig lehet kiadni. A tiszti orvosok pedig e szállásokat gyakran csak azért tűrik meg, mivel tehetetlenek azzal a nagy lakáshiánnyal szemben, amely ma e részben is uralkodik."

Az albérlet is nagy kiszolgáltatottsággal jár, nem is beszélve az ágybérlőkről!

„Az egészség, a tisztaság, sőt néha a személyi biztonság szempontjából is erős kifogás alá eső tömeges szállóhelyeken 10–40 fillért is elkérnek a vendégtől egy-egy éjjelért, holott gyakran a földre szórt rongyok helyettesítik az ágyat és az emberi testek nemi különbség nélkül fedik be a puszta padlót.

Tisztességes, állandó keresetű szakmunkás rendszerint csak nagy szükségből keresi fel ezeket az alkalmi munkásoktól és a proletáriátus legalsóbb elemeitől felkeresett »szállókat«. Még inkább kerüli természetesen a »Hajléktalanok Menhelye Egyesületé«-nek négy menhelyét, amelyekben jelenleg 831 ágy áll részben ingyenes, részben 10 fillér fejében való használatra rendelkezésre. A menhelyek gyakori ellenőrzése a rendőrség részéről, a társas környezet és a velejáró kedvezőtlen közegészségügyi viszonyok majdnem annyira elriasztják az önhibáján kívül munkanélkülivé vált tisztes munkást, mint a főváros amaz egykori, most már pusztulásra szánt és jórészt le is bontott kolerabarakkjai, amelyekben még 1906-ban 14 közös terem szolgált arra, hogy éjjelenként négyszáz-egynéhány sorstól üldözött egyént az időjárás szélsőségei ellen ... megoltalmazzon.

Ilyen viszonyok között a nőtlen és hajadon munkások túlnyomó zöme nem tehet egyebet, mint hogy albérletben lakjék. Az 1910. évi népszámlálás szerint 125.000 albérlő lakott Budapesten (1906-ban csak 110.000); a lakásbérlőknek közel egyharmada tartott albérlőket. Egy *külön* szoba kibérlésére a mai nagy lakásdrágaság idején, a jól fizetett munkás is alig gondolhat. Hiszen a legszerényebb hónapos udvari szobának is legalább 20–30 K az ára. A legtöbb nőtlen és hajadon munkás tehát csak egy *ágyat* bérel a kvártélyos család szobájában vagy konyhájában. Az ágyrajárók száma a megélhetés fokozódó nehézségeivel párhuzamosan egyre szaporodik. Egyre több család kénytelen ágybérlőket tartani, hogy a lakbért kifizethesse és a növekedő drágaság folytán egyre kevesebb legényember bérelhet ki külön szobát. [...]

Az ágyrajárás csapás a lakásbérlőre, drága és veszedelmes lakásmód az ágyrajáróra nézve; a fizikai pusztulásnak, az erkölcstelenségnek és a bűnözésnek a legveszedelmesebb kútfeje.

A lakásbérlőknek szorult helyzetét az utolsó években gyakran használta ki a háztulajdonos vagy a főbérlő. Viszont voltak és vannak lakásbérlők, akik nemcsak áthárítják a magas házbért az ágyrajárókra, de még szépen keresnek is rajtuk. [...]

Gyakran megesik az, hogy ugyanabba a szobába, amelyben a lakásbérlő és a családja hál meg, idegen nőket és férfiakat vesznek fel. Az ágy és asztaltól való elválasztásra nem igen lehet e helyeken ügyelni. Sőt megfigyeltek szállóhelyeket, ahol a szállásadó tudatosan vett fel csinosabb nőszemélyeket (kivált munkanélküli cselédeket stb.) olcsóbban vagy akár ingyenesen is, csak hogy a szállást a férfiakra nézve annál kívánatosabbá tegye. És ezért ez a lakásmód számos családnak, nőtlen és hajadon dologtevő embernek az életét rontotta már meg.

Az ágyrajárás a felületes nemi ingeren alapuló, futó viszonyok szülője ..."

Miután kellően meggyőződtünk róla, hogy a népszállóra igenis nagy szükség van, lássuk működését! Akkoriban napi vagy heti jeggyel lehetett itt lakni 396 egyágyas hálófülkében, de voltak nagyobb, igényesebb szobák is olyanok számára, akik többet tudnak, hajlandók áldozni a pihenésre. Hogy kik vehették igénybe és milyen szolgáltatással? Bolgár Elek írja:

> „A Népszállóban minden 14 évesnél idősebb férfit, akinek évi keresete 2000 koronánál nem több, felvesznek, ha csak a felvétel ellen különös okok, pl. iszákosság, közismert verekedő természet vagy betegség nem szólnak. A Népszálló helyiségei a hálófülkéken kívül a következők: mosdóhelyiség, fürdőosztály, ruha- és cipőtisztító helyiség, a ruhaszekrények helyiségei, a nappali öltözködő, a nappali tartózkodásra szolgáló közös helyiségek, mint aminők: a dohányzók és nemdohányzók társalgója, az olvasóterem, az írószoba, a látogatók szobája, továbbá az étterem, a kantin és a hálóvendégek főzőhelyiségei ... [...] Végül az orvosi rendelőszoba, a mosoda, a borbély, a szabó és a cipészműhely, melyek igénybevételét részletes tanácsi utasítás szabályozza."

Ahogy az idők változtak, a népszálló (a II. világháború után) volt munkásszállás, nővérszálló. Véletlenül akad a lakói között, aki a sokadik „heti jegy" után nővérként is itt maradt; ma a névtáblacserékkel hajléktalannak számít.

De ez már egy új történet. *Itt kezdődik a mi történetünk.*

2 / A GYÁMÜGYIS
(Bognár Szabolcs)

1989–90 telén a televízió közvetíteni kezdte a hajléktalanok sajátos forradalmát. Az ellenzéki kerekasztalhoz telepedő ország dermedten szemlélte a pályaudvarokról kiűzött, gyűrött sereget. Pedig már kezdtük megszokni a látványt... Voltak, akik az egészet előre látták. Dr. Bognár Szabolcs (ma az FSZKI szakmai igazgatóhelyettese) mondja:

– 1979–80-ban feltűnt nekem gyámügyisként, hogy az állami gondozásból a nagykorúságuk miatt elbocsátott fiatalok nem tudnak hova menni, legfeljebb munkásszállóra. De akinek nincs munkaviszonya, az munkásszállóra sem költözhet. Ez volt az első találkozásom a valódi hajléktalansággal.

1982-ben írtam erről egy rövid esszét a *Kritiká*ba, részben reagálva ifj. Schiffer Pál *Csak egy ágy* című, ugyanott közölt megrázó „vázlatai"-ra, melyekben egy munkásszállás lakóinak életéből mutatott be pillanatképeket. Ugyancsak *Törvényes csövesek* volt a címe annak a fél év múlva készített dokumentumfilmnek, mely a végén dobozban maradt, betiltották.

1983. február 5-én szombat délelőtt lement egy rádióriport a *Családi tükör* című műsorban. Megszólaltattunk egy fiút, aki tizennyolcadik évét betöltvén kijött az állami gondozásból, és tőlem kért ötven forintot, hogy egy szem nejlonszatyrát betehesse a Déli pályaudvari csomagmegőrzőbe. A riportban ismét hangsúlyoztam, hogy akiket elbocsátanak nagykorúság miatt a Gyermek- és Ifjúságvédelmi Intézetből, a GYIVI-ből, annak a személyi igazolványából kihúzzák az állandó lakcímet, valamint az ideiglenes lakcímet, vagyis a nevelőotthonét, és ott áll bejelentett lakcím nélkül, földönfutóként, vagyis törvényes csövesként.

Kádár Jánosné hallotta a riportot a rádióban, és hétfőre bekérette a szöveget a központi bizottságba, mondván, hogy ez vagy felforgató riport, vagy igaz, de akkor ezt a bizonyos lakcímrendeletet meg kell változtatni. És 1983. július 1-jétől meg is változtatták, mégpedig akként, hogy az állami gondozásba vett fiatalnak nem lehet megváltoztatni a bejelentett lakcímét, marad a szülői lakcíme a lakcímnyilvántartásban.

– A lakcímhez való jog megőrzéséhez miért fűződött érdeke 1983-ban egy volt állami gondozott fiatalnak?

– Azért, mert lakcím nélkül maradva sehol nem volt illetékessége benyújtani lakáskérelmet, fölvenni OTP-kölcsönt, útlevelet kérni stb., mert minden ügy intézéséhez az állandó lakóhely szerinti szervhez kellett fordulni.

Ha nem volt lakcíme, senkihez nem fordulhatott. Ezért az ilyen lakcím nélkül maradt volt állami gondozottakat – afféle állampolgári engedetlenség gyanánt – a saját lakásomba jelentettem be.

Azóta a lakcímrendelet változott több irányba is. Manapság a lakcím nélkülieket, vagy akiknek csak fiktív vidéki lakcímük van, igen szívesen bejelentik a fővárosba különféle alapítványok, s ezzel fővárosi lakossá tesznek vidéki lakosokat is, holott a lakcím keletkeztetésével semmiféle előny nem párosul. Minden magyar állampolgárnak joga van postacímet megjelölni, függetlenül az állandó vagy ideiglenes lakcímétől, vagyis a lakóhelyétől vagy tartózkodási helyétől. Hátrány viszont, hogy egyrészt: aki fiktív lakcímet létesít, azt ténylegesen nem lehet utolérni, annak nem lehet a postáját kézbesíteni, hacsak ő maga nem megy vissza a bejelentett lak-címére. Másrészt: hiába keletkeztetnek fiktív lakcímek, az illetékes önkormányzat pontosan tudja, hogy ez fiktív cím, a bejelentett személy nem lakik a megadott címen, következésképpen segélyt sem ad neki. Ha a bíróság idézést küld ki az illető hajléktalannak, és kézbesíthetetlenség miatt az idézés visszamegy azzal, hogy az illető ismeretlen helyen tartózkodik, akkor a hatóság elsősorban azt vélelmezi, hogy

szökésben van, bujkál, és azért létesített fiktív lakcímet, hogy az idézés, a körözés ne tudja utolérni. Ezért, mint ahogy erre volt is példa, ha a hajléktalant megcsípik, előzetes letartóztatásba helyezik, mondván, hogy a korábbi viselkedésével ki akart bújni a hatósági eljárás alól.

– Több mint tizenöt év telt el azóta, hogy a hajléktalanság bajára felfigyeltél, elkezdtél beszélni, kiabálni róla, a hangod eljutott a legfelsőbb körökig. Változott-e azóta valami?

– Nem javult a helyzet, inkább romlott, a következők miatt: A hajdanvolt állami gondozottak az előző rendszerben még meg tudtak húzódni munkásszállókban. A rendszerváltás óta megszűnt a munkásszálló-férőhelyek kilencven százaléka, és ma már egy volt állami gondozott nem talál olyan munkahelyet, amivel együtt járna munkásszállás. A kezdőfizetése pedig elégtelen, hogy albérletet vegyen ki. Az önálló életkezdés tehát az utcán kezdődik, vajmi kevés a remény, hogy ne a hajléktalansors jusson nekik.

– Annak idején eltöltöttél egy éjszakát a „Lordok házában", ez volt az az Üdvhadseregtől államosított épület, amely egyetlen hajléktalanszállóként átvészelte a kommunista időszakot.

– Megtapasztaltam, hogy aki éppen nincsen állami nevelőintézetben, nincsen szociális otthonban, nincsen munkásszállón, nincsen kórházban, nincsen börtönben, és saját lakása sincs, az az utcán, kénytelen aludni. A nyolcvanas évek közepén a fővárosban tizenhat vaságy állt az ilyenfajta törvényes csövesek, illetve az akkori hajléktalanok rendelkezésére. Amikor a „Lordok házában" elbeszélgettem az emberekkel, döntő többségükről kiderült, hogy egy, két, öt, tizenöt évvel korábban maguk is állami gondozottak voltak.

A történeti hűség kedvéért megjegyzem: az ott tapasztaltak alapján a IX. kerület, Soroksári út 72. szám alatt üresen álló bölcsődét a tervhivataltól kapott pénzen felújítottam. 1984-ben Samu doktorral indítottuk volna el a Krízisintervenciós Központot, amely a jelenleg működő átmeneti szállóknak felelt volna meg. Az akkori politikai vezetés ezt nem viselte el. Az épület átkerült a GYIVI kezelésébe, így lett leány-utógondozó intézet, engem meg „eltanácsoltak" a gyám-hatóságról.

Állami gondozottnak a lakás az a kincs, ami nincs. Hogy érzékeltessem: a fővárosban ötszázan szabadulnak a nagykorúság elérésekor, és Budapesten kb. harminc férőhelyes utógondozó fiúszálló és kb. harminc férőhelyes utógondozó leányszálló van a volt állami gondozottaknak, ahol úgy-ahogy megkapaszkodhatnak, legfeljebb egy-két évig. Tekintve, hogy ma nem épülnek szociális bérlakások, a munkásszállók megszűntek, s hogy drága az albérlet, a mai állami gondozottak kilencvenkilenc százalékos eséllyel hajléktalanná válnak.

Megjegyzem, akkor se volt könnyű a helyzet, amikor még működött a szociális bérlakások nagy elosztási rendszere. Soha nem volt elég a lakás, és természetesen előresorolták a többgyermekeseket, így azok a volt állami gondozottak, akik már csak a lakástalanságuk miatt is egyedülállóak maradtak, soha nem tudtak versenyhelyzetbe kerülni.

– A nyolcvanas évek vége felé öten összehajoltak, és létrehozták a Hajléktalanokért Társadalmi Bizottságot.

– 1989 első felében három periodikát megküldtünk bizonyos hivataloknak, jelezvén, hogy a hajléktalanság van, létezik, csak épp az elmúlt évtizedekben hivatalosan tabu volt, éppúgy, mint a szegénység. Az erre adott válasz: süket csönd. A válasz hiánya kedvemet szegte, hogy küzdjek a hajléktalanokért, és elfogadtam egy véletlenszerűen felkínált vidéki családsegítő szervezését és vezetését. Az év végén leköltöztem Tiszabőre, és karácsony táján már a televízión néztem a hajléktalantüntetéseket az aluljárókban és a Déli pályaudvaron. Csak 1991-ben jöttem vissza Budapestre, Demszky Gábor hívására; májustól a Főpolgármesteri Hivatal Szociálpolitikai Ügyosztálya vezetője lettem.

3 / A NÉPTRIBUN
(Nagy Bandó András)

A (hideg) hajnalok hajnalának nagy szószólója Nagy Bandó András volt. Sokan mások is megmozdultak persze, hiszen ez az idő az új pártok (hatalomban való) helykeresésének az időszaka. Ma valószínűleg csupán egy-két eleve bukásra ítélt álmodozó merné bevenni választási kampánytémái közé a hajléktalanok helyzetének emberséges megoldását. Akkor azonban a probléma kiküszöbölésének egyik lehetséges útját akár egy hajléktalanpárt életrehívásában is reálisan elképzelhették egyesek.

Maguk a hajléktalanok is telve voltak naiv reményekkel. Úgy hitték, hogy a megmaradt hatalomból immár nemcsak a munkásszálló jellegű segítség, de akár a lakáskérdésük orvoslása is kiszorítható.

Az emberek, ha morogtak is a Déli vagy a Keleti pályaudvar „megszállása" miatt, igen élénk figyelemmel kísérték a dolgok alakulását. Többen a tévé elől pattantak fel azon a bizonyos karácsonyon, hogy tegyenek valamit. A SZETA – élén Solt Ottiliával – szintén a tettek mezejére sietett. Naivak voltunk, felkészületlenek, mégis hatékonyak. Kit érdekelt akkor, hogy „Csövi", a nagy történet legendás alakja, a Parlament előtti sátorból, az akkori – ínséges, de létező – szociális lakáskiutalási rendszer ellentmondásait kihasználva többedik bérlakásának forintosításán, más-más kerületben újabb és újabb sikeres lakásigényléseken túljutott lókötő volt.

Vagy ott vonult a seregek élén „Cefre", aki szintén a nép egyik (nagy) hangja volt, míg részegen vagy narkósan le nem bukfencezett egy emelvényről, s csontjait, valamint egy sajátos karrier merész ívét törte. Egy-egy ügyeletet a csepeli tornateremben vagy a Maglódi úti kollégiumban magam is elvállaltam. Nagy bölcsen megadtam a telefonszámomat a többieknek. Ennek az lett az eredménye, hogy például „Róka" rendszeresen felhívogatott. Egyszer éjjel háromkor.

– Mit csináljunk? Nem tudunk aludni – jelentette csevegő hangon.

Azt hittem, hogy fáznak, vagy zaklatja őket valaki. Pedig csak azért riadtak fel álmukból, mert a pályaudvaron megszokták, hogy ilyentájt ért oda a fekhelyükhöz a motoros járdaseprő gép.

Visszatérve az általános nagy segítőkészségre, Nagy Bandó András így emlékszik vissza:

– Az ember nem arra születik, hogy egyszer csak észreveszi magán, hogy érzékeny bizonyos szociális problémákra. Ezt az utat nem úgy választja magának, hanem olyan sorsszerű az egész, ahogy a rulettgolyó keresi a maga helyét. Előbb-utóbb a sok döcögés, különféle kitérők, lökdösődés, billegés, útkeresés után egy bizonyos lyukban köt ki. Valami ilyesmi, azt hiszem, az ember élete is. Miközben jövünk-megyünk a világban, és, mondjuk így, végezzük a dolgunkat, vagy keressük önmagunkat, rátalálunk arra a lyukra, amiben jól érezzük magunkat, ami a miénk. Életem során sokszor indult útjára az „én rulettgolyóm", újra meg újra kereste a maga helyét, és egyszer, 1988–89 telén, valami vagy Valaki oda irányította egy dolog felé, amiről azt gondolta, hogy azt nekem kell megcsinálnom. Amikor otthon a nappaliban láttam azt a tíz-tizenkét embert, aki tüntetett a Déli pályaudvaron azzal a táblával, hogy „Mi is emberek vagyunk", akkor hirtelen átéreztem, a magaménak éreztem az ő helyzetüket, pedig ültem egy társasházi négyszobás lakás nagyon lakályos nappalijában, és semmi előjele nem volt, hogy én most egy ilyen távolsági érzelmi viszonyba kerülök bárkivel is. De ha már így villámcsapás-szerűen kialakult bennem az empátia, két dolgot tehettem. Vagy teszem a dolgomat mint olyan ember, akit humoristának gondolnak, tehát szólok a jelenségről, igyekszem a nyilvánosság révén szolidaritást kelteni a hajléktalanok iránt, vagy pedig

civilként próbálom latba vetni minden erőmet, képességemet, kapcsolatomat, próbálom megteremteni az alapokat, amikre már építeni lehet valamit a hajléktalanok érdekében, védelmében. És mivel minden az alapokon áll (építész vagyok), nem mindegy, hogy ez az alap elkészül vagy sem. Ez az alapkészítés jutott nekem, akaratom ellenére.

Ezt követte, hogy megírtam: van egy ötletem. Ez az volt, hogy a hajléktalanok, lehetnek több ezren, alakítsanak egy pártot, a hajléktalanok pártját, és utána adjanak be ők is egy nyilatkozatot, hogy mint párt igényt tartanak az állami támogatásra. Eddig ez, ugye, egyfajta humoristai ötlet, hogy miért ne, de úgy gondoltam, hogy ezt a gyakorlatban is meg lehetne valósítani. Hogyha felépítenék a székházat, akkor az irodák kvázi lakásokká válhatnának, amelynek a szobáiban laknak valakik. Ez persze csak a naiv agyamból pattanhatott ki, de amikor az ember álmodik, akkor nem azt méricskéli, hogy megvalósítható-e az álom, hanem azt, hogy milyen szép. De úgy éreztem: az nem lehet, hogy csak megírom, és utána csináljatok, amit akartok. Eldöntöttem, hogy odamegyek és gondoskodom róla, hogy ez a párt megszerveződjön, és beszélek hozzájuk, hogy mi is a lényege, hiszen másképp a tömeg nem válik egységgé, csak úgy, ha van egy ember, aki egy ügy élére áll. Egy ügy élére és nem a tömeg élére, pláne nem egy számára idegen vagy ismeretlen közösség élére.

A dolog úgy realizálódott, hogy megírtam a *Mai Nap*ba a kis felhívást, hogy *Legyetek délben a Déliben!*, és összesereglett vagy négy-ötszáz hajléktalan, és én egy alkalmilag összetákolt kis pódiumról szócsővel beszélhettem hozzájuk. Azt a pillanatot senkinek nem kívánom, amikor eljutottam a Déliig, és bementem az oroszlán barlangjába.

– *Volt benned szorongás?*

– Volt. Részint mert pódiumhoz szokott ember létemre én ezt nem szerepként akartam megélni. Részint pedig a látszatát is el akartam kerülni, hogy úgy beszéljek, mint aki ebben profi, hiszen nem vagyok az.

– *Készültél rá előre, hogy mit fogsz mondani?*

– Nem készültem. Nem lehet. Ott kell látni majd magam előtt az embereket, gondoltam én, és ha olyan a helyzet, akkor legfeljebb hazamegyek. Egyébként az egész közös három hónapunkra az volt a jellemző: nem volt forgatókönyv, semmi nem volt előre megírva, hanem mindig a helyzet hozta, hogy éppen mit kell megoldani.

Ott a Déliben először is született egy döntés, hogy lesz hajléktalanok pártja. A SZÖSZ elnevezést kapta, Szegények Önsegélyző Szervezete. De mindenekelőtt meg kellett alkudnunk a Déli pályaudvar vezetőivel, hogy egy vagy két éjszakát még ott tölthessenek a hajléktalanok, mert nincs hova menniük. Pedig már ultimátum volt, hogy kisöpörnek mindenkit a Déliből. Másnap ott vártak a hajléktalanok, hogy na, akkor hogyan tovább... A következő éjszakán a szkinhedek belekötöttek a hajléktalanokba, akik között akkor elég sok volt a cigányszármazású. Ezért azt kértük a rendőrségtől, hogy biztosítsanak védelmet nekik, de ígértük, hogy két napon belül elmegyünk. Telefonálgatásba kezdtem, és mivel Keleti György volt akkor a Honvédelmi Minisztérium szóvivője, akit az erdélyi első álforradalom idején rendkívül agilis embernek ismertem meg, hozzá fordultam, és így adódott a szerencsénk, hogy Budaörs meglett. Előtte pedig, míg ez nem realizálódott, támadt az ötletem: hiszen nekem van ismeretségem Csillebércen. Ott már léptem fel, ismertem a vezetőt, hozzá fordultam, hogy mivel télen nincs úttörőtábor, a kis barakkokat legalább egy hétre ki lehetne venni, míg onnan valahova továbbmehetünk. Csillebércet egy hétre megkaptuk azzal a kikötéssel, hogy ott részeg nem lehet, ahogy részeg mutatkozik, ki kell zárni.

Eközben telefonálgattam, kerestem az alkalmi szállásokat, ahová egy éjszakára be lehet menni. Buszokat kértünk a VOLÁN-tól, adtak. És elvitettem a hajléktalanokat olyan otthonokba,

amelyekkel meg volt beszélve. Sajnos volt, ahol úgy kezelték őket, hogy hát a padlón volna hely, de nincs több hely. Szóval elmentek a busszal, azt hittem, minden rendben. Otthon voltam már. Éjszaka tizenegy és éjfél között jön a telefon, óriási probléma van, az összes busszal visszahozták az embereket a Délibe. A feleségem idegbajt kapott tőlem, hogy éjfélkor ülök a kocsiba, és indulok a Délibe a hajléktalanjaimhoz. Muszáj volt. A bizalmukat belém helyezték, azzal visszaélni – hogy na és, visszajöttek, feküdjetek le a Déliben! –, azt nem lehet. Visszamentem a pályaudvarra, mondtam, türelem, persze üvöltözés volt, hogy becsaptak minket, biztos te is, és akkor ezt ki kellett, hogy védjem. Mondtam, ne szórakozzatok, hát meg volt beszélve, ti is tudjátok, most maradjatok itt, nem tudok mit tenni, reggel jövök, és intézzük tovább.

Tehát a különféle feladatok sodortak tovább ebbe a dologba. Akkor jött a Csillebérc, ott állt a rengeteg busz, az a több száz ember életében először sorba állt, várták türelmesen, hogy felszálljanak a buszra. Akkor már Csillebércre megkaptuk a honvédségtől a fürdősátrat, a zuhanyozásra vizet hoztak, megvolt a szállás, és szerencsére nem volt túl hideg a tél, napsütéses hideg volt, de nem veszélyes.

Még előtte, a Délibe eljöttek a mentősök, jöttek orvosokkal, akik mindenkit megnéztek. Az időseket megvizsgáltattam a helyszínen. Kaptunk egy szobát a Déli pályaudvar vezetőitől, ott folytak az orvosi vizsgálatok. Akik tetvesek voltak, vitték fertőtleníteni, akik nagyon betegek voltak, vitték kórházba.

Tehát fantasztikus, sokrétű munka indult el, amit a mi múlt rendszerhez beállt agyunk szerint csak egy apparátus tudott volna intézni. Az apparátus voltam én, akinek nem volt még akkor egy mobil telefonja sem, valami irodába kakukként mindig befészkeltem magam, és ahol én megjelentem, ott alaposan felment a telefonszámla. Ugyanez volt, amikor a Népjóléti – akkor még Egészségügyi – Minisztériumba bementünk, akkor mondta Mihályffy, hogy te úgy mész előre, mint egy buldózer, mindent letarolsz, és nem engeded, hogy az utadba álljanak. Amire valószínűleg más nem lett volna képes, és akkor fontolgatta Laci, hogy *A kijáró* címet adja a filmnek, amit csinált, de aztán többrétegűvé vált a dolog, és maradt annál, hogy *A rongyos forradalom.*

– A forradalmaknak okaik és céljaik vannak...

– Én nem néztem az okokat, csak azt, hogy a hajléktalanokon segíteni kell. Én az embereket néztem, és csak azt a célt láttam, hogy onnan kerüljenek el, ahol veszélyeztetve vannak, ahol nem lehet élni, a Déli nem alkalmas arra, hogy ott éljenek, és az utasoknak se jó, a vasútnak se jó. Fogalmam sem volt, hogy hol a végcél, csak azt tudtam, hogy mindennap van egy újabb cél, amit el kell érni. Valahová ideiglenesen, onnan egy alkalmi szállásra és onnan majd valahová véglegesen... A végleges cél nem lehetett volna más, csak az, hogy az állam úgy kezelje a hajléktalanokat, hogy te polgára vagy ennek az államnak, a polgár léted feljogosít arra, hogy élj és lakj. Mert attól kezdve mehetsz munkát vállalni, hiszen tisztán mész oda, nem büdösen, koszosan, izzadtan, és szóba állnak veled.

És itt jön még egy dolog: az, hogy az okmányaikat is be kellett szerezni, mert sokuknak nem volt se személyi igazolványa, se katonakönyve, ami akkoriban még fontos dolog volt, se munkakönyve. Mert a hajléktalan mit foglalkozik ezekkel? Hol őrizgesse és miért? Aki nincs, annak nem kell dokumentum. Mert nem mindegy, hogy ki vagyok, ha nem vagyok? És akkor ezeket mind kijártuk, a rendőrségen fogadtak bennünket két napon keresztül. És vállalták, hogy új igazolványt, új munkakönyvet kap mindenki. A kezükben volt az élet lehetősége.

– Hatalmas energiával láttál hozzá. Megjelentek melletted munkatársak is?

– Már a Déliben ott volt mellettem néhány szociális munkás. Oross Joli, Váradiné Anna, és ők még vonzottak egy-két embert, de igazából ők csináltak mindent, amit kellett, nagyon agilisen, fantasztikus erőbedobással. Joli csöndes, visszafogott, szerény ember, alig szólal meg, Anna pedig nagyhangú, robban az energiától, de mindketten egyformán erőt adtak nekem, mert kellett a tudat, hogy nem vagyok magamra hagyva.

És aztán kint, Budaörsön, a hajléktalanok közül kiválasztódtak azok a személyek, akik gyakorlatilag mint munkatársak segítettek, sőt néhányukat a Fővárosi Tanács alkalmazottként is beépítette a munkatársi körbe, és így önszerveződéssel, mint egy önkormányzat, működött az otthon, saját maguk közül kiválasztott vezetőkkel. Ennek később hátrányai is lettek, mert nem mindegyikük tudott megmaradni becsületben, tisztességben, ruhák tűntek el, cipők tűntek el, nem lehetett tudni, hogy kinek a segédletével. Szóval a negatívumok is megmutatkoztak, de a pozitívum volt a nagyobb. És még ekkor kellett elkezdenem kilincselni, hogy az étkeztetés is meg legyen oldva. Honnan kapunk cigarettát, ennivalót? Nem az volt a szándékunk, hogy mindenki mindent ingyen kapjon meg, mert erre a társadalom már fölkapja a vizet: azért, mert hajléktalanok, mi lássuk el őket? De nem erről volt szó, hanem arról, hogy amíg munkába nem állnak, amíg nincs saját pénzük, addig cigarettával, étellel, itallal és egyáltalán a legszükségesebbel áthidaljuk a nehézségeket. Eddig nem kaptak semmit az államtól, s most a társadalomnak el kell tűrnie, hogy cégek vagy valakik segítsenek, hogy ezek az emberek megmaradjanak.

– Felhívtál például egy dohánygyárat?

– Többet is. Volt egy kis füzetem, amibe annyi telefonszám gyűlt össze, mint az életem során előtte összesen. A pécsi dohánygyárral, az egrivel, minddel szoros kapcsolatban voltam, és pár kartonnal tudtak juttatni, és utána tízesével vagy húszasával osztottuk szét, hogy mindenkinek jusson.

– És az étel?

– Az ételek egy részét vágóhidakról meg húsfeldolgozó üzemekből kaptuk. Ez is telefonok sorába került. Volt konyhánk. Minden szakmából van hajléktalan, olyan ez, mint a seregben. Itt is volt szakács, aki meg nem, az beletanult.

– A KÖJÁL nem okvetetlenkedett?

– Voltak olyan esetek, amikor kötözködtek velünk, de mivel alapvetően tisztaságot és rendet tartottunk, nem volt nagy probléma. Meg aztán ekkoriban már beszállt segítőként a Vöröskereszt is, a Máltai Szeretetszolgálat is. Ellentétben azzal, amit később a máltaiak vezetője mondott, hogy ugyanis ők teremtették meg a budaörsi hajléktalanotthont, az az igazság, hogy csakugyan nagy segítséget adtak azzal, amit hoztak, de abba az otthonba hozták, amit mi megteremtettünk magunknak.

Kaptunk segítséget külföldről is, egy egész kamionnal, nem tudom pontosan, talán a Vöröskereszt segítségével, a máltaiak is hoztak ruhaneműt, amit szét tudtunk osztani, meg élelmet is kaptunk. De hát tényleg az életért folyó küzdelem volt ez akkor.

– Mondtad, hogy már az elején csatlakozott hozzátok néhány kedves önkéntes...

– Bár tiszteletbeli SZÖSZ-tagnak választottak, én nem akarok semmiféle közösséghez úgy tartozni, hogy csak oda kössem le magam. Én azzal a feladattal akartam megbirkózni, hogy meglegyenek az alapok, lehessen továbblépni. A sors három hónap után lezárta ezt a szakaszt, mondván: a dolgodat elvégezted. Meg aztán annyiféle uszítás is volt, például a *Kacsa*

Magazin cikke két-három hajléktalan otromba besegítésével. Hogy én hárommilliót elsikkasztottam az otthon pénzéből! Ez számomra olyan volt, mintha hátulról fejbe vertek volna. De ezen sem csodálkoztam különösebben, mert azt mondtam, hogy még a rágalmazás is belefér, ez is benne volt a pakliban. De elhatároztam, hogy itt lezárom, mert a következő napra is jut új feladat, de most már van egy apparátus, ami ezt működteti. Nem haraggal jöttem el onnan, hanem azzal, hogy itt vége. A távozási szándékomat csak erősítette, hogy olyasmik voltak, hogy ültünk például egy tanácskozáson a Fővárosi Tanácsnál, és én ott az aktív egyéniségemet bedobva megpróbáltam azonnali cselekvésre ösztönözni őket, mondván, hogy márpedig oda kaja kell, ital, cigi, ruha és egy csomó más dolog, tehát sürgős és gyakorlati tettekre van szükség, akkor úgy néztek rám, mint aki azt mondja: mi itt évek óta képviseljük ezeket az ügyeket, évek óta a hajléktalanok mellett állunk, erre most idejön kintről egy humorista, idézőjelben népszerű ember, teszi-veszi magát, és azt hiszi, hogy ezt ő érti. Nemigen fogadták el, hogy ide most nem szakember kellett, hanem egy ember, aki meg tud oldani egy problémát. Amúgy persze egy cseppet se izgatott, hogy mondjuk, öt szociális munkás haragszik-e rám vagy nem. Az viszont megdöbbentett, hogy pár hónappal a választások előtt egyik párt vezetőjének vagy képviselőjének sem jut eszébe, hogy azt mondja: álljunk az ügy mellé! Nem tudták eldönteni – és ez a mérlegelés öli meg a jó ügyeket –, hogy hasznukra válik-e vagy kárukra, ha a hajléktalanok mellé állnak. Mert az emberek akkor sokkal erősebben a hajléktalanok ellen voltak, mint ma, a legtöbben undorral, közönnyel és megvetéssel néztek rájuk. Azóta viszont igaz lett a hajdani mondásom: akármelyik vállalkozóból egyik napról a másikra hajléktalan lehet, mert elárverezik, mert csődbe jutott. Nem örülök, hogy ez a jóslatom bevált, de ilyen helyzetek vannak. Ezzel együtt mondom, hogy a pártoknak nem mérlegelni kellett volna, hanem reflexből segíteni a szegényeken, és meggyőzni a választópolgárokat, hogy ők is ezt tegyék. Kényelmes, de rossz megoldás volt, hogy csinálja a Nagy Bandó, ha annyira akarja, de engem hagyjon ki a játékból, mert választást akarok nyerni.

– Neked nem volt kockázatos vállalni ezt a szerepet? Úgy értve, hogy a publikumod esetleg rossz szemmel nézi, hogy idegen vizeken hajózol...

– Abban az időben nagyon is kockázatos volt. Sokan úgy ítélték meg, hogy „ezzel is népszerűsíteni akarja magát”. Ez badarság: az ember nem teremt magának kellemetlen helyzeteket, hogy nem baj, majd használ a népszerűségemnek. Anyáztak, egy asszony le is köpött a Déliben, de ezek engem nem zavartak, mert azt mondtam, hogy a butaság az egy másik probléma, most a hajléktalanságot oldjuk meg, a butaságot majd valami más alkalommal.

Én nem népszerűség-hajhászásból követeltem, hogy jöjjön a televízió, a rádió, a sajtó. Hanem azért, hogy az ügyet mutassák meg, hogy a közvéleményt tájékoztassák arról, hogy milyen emberek a hajléktalanok. Mutassák meg az időseket! A nagymamákat és a nagyapákat! Hogyha azt hallják az emberek: hajléktalan, ne a csövesekre gondoljanak. Ez butaság elleni akció vagy segítő médiaprogram lehetett volna. Valamit meg is mutattak az igazi hajléktalanlétből, de nem eleget. Később aztán elkészült Mihályffy Laci legalább húszrészes filmsorozata, *A rongyos forradalom*. Az az egy rész is, amit a tévé levetített, elég volt ahhoz, hogy levelek tömegét kapjam, és az utcán megállítsanak az emberek. És hogy milyen nagy a tájékozatlanság az ügyben: volt, aki azt hitte, hogy én ezt most csinálom, és jelen időben írta: ő szívesen segítene, hogy a Déliből elkerüljenek az emberek. Hat évvel azután, hogy a történet – az a történet – befejeződött!

Mert maga a hajléktalantörténet korántsem ért véget, csak a „hőskor”. Nem akarok durva lenni, de azt mondom, hogy mindegyik kormányra, mindegyik rendszerre igaz, hogy beszélnek ugyan az égető szociális problémákról, mindenki nagyon szépen megfogalmazza, hogy

milyennek kéne lennie a „szociális hálónak”, csak éppen azt nem látom, hogy igazából tennének valamit érte, hogy ezt tekintenék az igazi politikának. Tudom, tudom, azt mondják, nincs elég pénz. Már humoristaként megírtam: unom, hogy mindig mindenre azt mondják, nincs rá pénz. Akkor tessék körbenézni, hogy mennyi mindenre van pénz! Nem akarok a szélsőséges jobboldal erőterébe, még a szélébe sem kerülni, de tessék csak körülnézni, hogy bankok mennyi pénzt tudnak csinálni, és azt mire fordítják, tessék körülnézni, hogy az utóbbi években micsoda vagyonok keletkeztek! Miért nincsenek olyan vagyonos szervezetek vagy magánszemélyek, akik azt mondják, hogy én ebből a pénzből most lakásokat fogok építeni, amiket kiadok? És nem kell a hajléktalanoknak drágán kiadni, hanem vegye át az állam. Ugyanolyan koncessziós rendszerben lehetne csinálni, mint az autópályákat. Az autópálya fontos. De nem fontosabb vagy legalább olyan fontos az, hogy a lakáskérdést is megoldják?

Én nem azt mondom, hogy ha engem odatennének vagy felkérnének, hogy legyek ennek az ügynek a megoldója, én tudnám a megoldást. De ha odakerülnék, akkor a megoldást keresve el is jutnék a megoldásig. Itt azt érzem, hogy nem keresik a megoldást, következésképp el sem juthatnak a megoldásig.

Egyébként is kínos róla beszélni, mert ülnek a parlamentben a képviselők, és elszakadnak az élettől, holott épp az lenne a munkájuk, hogy úgy döntsenek az ország dolgairól, az emberek életéről, hogy nem csak azt nézik, mi a pártjuk érdeke.

Nekem arra is jó volt a hajléktalanügy, hogy nyakig merültem abba a közegbe, amit soha nem ismertem volna meg, ha nem vagyok közöttük. Az egész ország egy nagy hajléktalanügy, és nem fogják megoldani, ha nem látják testközelből.

Eszembe jut Pista bácsi. Amikor levetette a cipőjét, és letekertük a kapcát a lábáról, láttuk, hogy az ujjai szó szerint le vannak rohadva. Én ott elkezdtem sírni a látványtól. Pista bácsi meg tűrte, és ma is a fülemben cseng, ahogy egyre csak azt mondogatja: „Ez van, fiam, ez van.” Amikor kérdeztem, hogy mikor evett utoljára főtt ételt, mondta, hogy tavaly karácsonykor. És akkor mondtam, majd főz a feleségem, amit kér. Gondoltam, rántott húst vagy valami hasonlót szeretne, de nem, azt mondja, hát, csurgatott levest. Kérhet mást is, mondom, bármi finomságot. Jó, mondja, akkor krumplis tésztát. Vittük másnap, amit kívánt, és megette a rántott levest, és kérdeztem, a tésztát? Eltesszük későbbre. Ezt novellaként meg lehet írni. De ilyen novellát nem lehet kitalálni. Illetve ki lehet találni, de megérzed, hogy az kitalált történet.

4 / A SZOCIÁLPOLITIKUS
(Kovács Ibolya)

Általában jellemző azoknak a hónapoknak a hangulatára, hogy a hatalom csúcsán kapkodva, rettegve lényegesen ijesztőbbnek ítélték a kérdést. Meg rendészeti problémának. Az Antall-kormány Nemzeti Megújhodás Programja is foglalkozott vele. Kormánybiztost neveztek ki az ügy élére.

1990 tele – úgy tűnt – hamarabb rálehelte jégvirágait a hivatalok ablakára, mint szerették volna.

Természetes, hogy a minisztérium szakembere egy kicsit máshogy látta ezt az időszakot, mint a lelkes önkéntes. Kovács Ibolya, a Népjóléti Minisztérium főosztályvezetője:

– 1990-ben végeztem el az ELTE szociálpolitikus-szociológia szakán. Megkértek, hogy segítsek megszervezni egy új főosztályt az újszerű szociális problémák, válsághelyzetek kezelésére. A legelső feladat a hajléktalanok ellátásának megszervezése volt. 1990. szeptember 15-én kormánybiztost neveztek ki, és egy kormányhatározat alapján öt fővel el lehetett kezdeni a válságiroda megszervezését.

– Ekkor szembesültél először a hajléktalanproblémával?

– A hagyományos szociálpolitikai főosztályon abszolút nem volt mód a hajléktalanság megoldási kísérletére, és nem is jelentkezett problémaként minisztériumi szinten.

– Nem is vetted észre, hogy vannak ilyen emberek?

– Utcai járókelőként hogyne vettem volna észre, hogy vannak koldusok, de korábban nem voltak olyan sokan, mint a kilencvenes évek elején. Szakemberként a szociális otthonok problémái tartoztak hozzám, abból is volt jó néhány.

– Azt mondtad az előbb, hogy a kilencvenes évek elején nem voltak olyan nagy számban hajléktalanok. Hogyan tudod meghatározni, hogy miből bukkantak elő a hajléktalanok? Hirtelen lettek hajléktalanok, vagy latens problémának láttátok, azzal, hogy a szóban forgó kört másképpen hívták korábban?

– 1990-ben mi már hivatalból számba vettük a hajléktalanság kialakulásának okait. Azt láttuk, hogy a rendszerváltás következményeként tömegével szűntek meg munkahelyek, munkásszállások, tehát a kezdődő munkanélküliség, a nagyipari vállalatok hirtelen felszámolódása okozza a problémát. Hazatelepültek azok az emberek, akik ideiglenesen voltak Budapesten ugyan, de mégis végleges életformát alakítottak itt ki. Elszakadtak a családtól, vagy legalábbis nagyon meglazultak a családi kötelékek, így csak ideiglenesen tudnak visszamenni. A vállalati szociálpolitika leépülése miatt legelsőként azokat a dolgozókat bocsátották el, akiknél magas volt a munkábahelyezési költség: akiket munkásbuszok hoztak be vidékről, akiknek szálláshelyet kellett biztosítani. Megnéztük, hogy milyen ütemben számolják fel, építik le a vállalati szociálpolitika intézményeit, az óvodákat, a bölcsődéket, a munkásszállásokat. A fővárosban két-háromezer szálláshely szűnt meg egyik pillanatról a másikra.

A kezdet kezdetén sok hajléktalan emberrel beszélgettünk. Jártuk a pályaudvarokat, szerveztük az információrendszert, próbáltuk felmérni, hogy mindenekelőtt mire lenne szükség. Ők azt várták tőlünk, hogy látványos intézkedéseket tegyünk. A beszélgetésekből kiderült, hogy a többségük nem akar visszamenni vidékre, nagyon sokan abban reménykedtek, hogy valamilyen munkalehetőség úgyis adódik, és akkor a szállásproblémájukat is meg tudják oldani.

Amikor a pályaudvari tüntetések zajlottak, több szervezettel összefogva ajánlatot tettünk a hajléktalanoknak, hogy elhelyezzük őket. Megkerestük a Vöröskeresztet, leültünk tárgyalni a MÁV vezetőivel, a honvédség vezetőivel. Megkerestük a Máltai Szeretetszolgálatot, a katolikus egyházat, tehát napközben ezeket a kapcsolatokat alakítottuk. A Keleti pályaudvaron elsőként megnyitottuk a szociális információs szolgálatot, ahová mi is eljártunk esténként ügyelni, és itt beszélgettünk a hajléktalanokkal.

Mellette megszerveztük, hogy a BKV-tól kapott busszal a Keletiből laktanyába vagy más, ideiglenesen rendelkezésünkre bocsátott intézménybe szállítsuk a jelentkezőket. Akkor már működött a budaörsi szálláshely, megnyitottuk a Madridi úti szállót, illetve ezt megelőzte a Miklós utca, a Máltai Szeretetszolgálattal, pár nap alatt. Oda mi is hordtuk az ágyakat, takarítottunk, hogy minél hamarabb kész legyen.

És ott, a Keletiben az embereknek felajánlottuk, hogy itt a busz, fel lehet szállni, el lehet menni, meg lehet aludni, másnap minden kötelezettség nélkül tovább lehet állni, senki semmire nem kötelezi őket. Sőt meg volt szervezve, hogy éjszakai ügyeletet tartott az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat, és aki igényelte, elfogadta a javaslatunkat, azt a busz elvitte az ÁNTSZ-be, lefürdették, úgy vitték a szállóra. De azok közül, akik kint voltak a pályaudvaron, nagyon kevesen fogadták el ezt a szolgáltatást. Csak addig terjedt az együttműködésük, hogy a zsíros kenyeret és teát naponta megkapták, de azon kívül: „majd meglátom", „nem tudom", „gondolkodom". Igazából ott vált egyértelművé, hogy több ember számára, akik a tüntetést szervezték, nem igazi probléma a hajléktalanság, nem akarnak feltétlenül megoldást találni.

A csendesen beleegyező hajléktalanok minden további nélkül elfogadták az ajánlatunkat, és felszálltak velünk a buszra. A „hőskorszakban" a legtöbb munkatársunk ment a busszal, ott volt a pályaudvarokon, a vonatokon. Az utca embere, a sajtó, a közvélemény akkor még összekeverte a hajléktalanokat a menekültekkel. A környező országokból jött emberek ugyanúgy feküdtek gyerekestől a pályaudvaron. A programiroda vezetője, kormánybiztosi minőségében bárkit, bármilyen szervezetet fölhívhatott, mozgósíthatta akár a határőrséget is, a MÁV vonatindításáról is rendelkezhetett. Ki kellett választani, hogy kik a magyar hajléktalanok, és kiket kell ahhoz segíteni, hogy visszamenjenek a hazájukba, vagy eljussanak a menekülteket befogadó állomásokra.

Azt a csoportot, amelyik a Keleti pályaudvar nagy várótermének a közepén ült egymást melegítve, nem nagyon lehetett jobb belátásra bírni. Ők nem vették igénybe ezeket az ajánlatokat, azonnali megoldást követeltek.

– Mit követeltek?

– Azt, hogy lakást, munkahelyet adjon nekik az állam, azonnal helyezze el őket olyan helyre, ahol biztonságban lehetnek, ahol meleg van, ahol ennivaló van. Azonnali és hosszú távú megoldást követeltek, de nem voltak ők sem egységesek. Volt, aki a csoport széléről levált, és otthagyta őket. Volt a csoportnak egy hangadója, aki bejárt a minisztériumba, és egyszer elmondta: pénzt kapnak, hogy esténként ott legyenek.

– Ki pénzelte őket?

– ...

– Újabb téli roham kezdődött...

– 1990. szeptember 15-től működik az iroda, tehát október, november, december. Ez már nem a nagy Déli pályaudvari tüntetés, amikor Nagy Bandó András is kivonult, és a főváros megnyitotta a budaörsi szállását, tehát egy hullámon már túl voltunk.

Néhány hangadónak az volt a szándéka, hogy káoszt teremtsen. Nem igazán a megoldási lehetőségeket mérlegelték, hanem látványosan olyan problémákat „dobtak fel", amikre nem tudott megoldást adni az új rendszer, amikre korábban nem történtek intézkedések. A korábbi vezetés nem figyelt arra, hogy ezekre hogyan kell reagálni. Hogy a szociális ellátás és rendszer, a lakásszektor nem képes kezelni a problémát. Hogy törvényessé válik a munkanélküliség, és az emberek megbélyegzik azokat, akik nem akarnak dolgozni.

– Lehet, hogy egyesek nem bánták volna, ha az új kormány belebukik ebbe a látványos krízisbe. De az is lehet, hogy az események segítették és siettették, hogy felálljon egy hajléktalanellátó rendszer.

– Ez kétirányú dolog. Nyilván voltak, akik látványosan szembesíteni akarták a kormányt azzal, hogy van egy probléma, amit úgysem fogsz tudni megoldani. De lehettek olyanok is, akik épp azt akarták bizonyítani, hogy ezt a problémát meg tudják oldani. „Én vagyok a felelős, és mégis, ha ilyen helyzet elé állítotok, emberek, akkor én tudok megoldási módokat találni."

De szerintem a kettő keveredett. Mert amikor jöttek a látványos tüntetések és tévériportok, zöld utat kapott a kormányzati szerveknél is a probléma kezelése. Külön pénzkeretet adtak rá, külön irodát hoztak létre. Volt egy szándék, hogy a problémákat valamilyen szinten kezelni kell. Ez a szándék azonban nem jutott túl egy szociális kezelésen, és – ez akkor kiderült – egy borzasztó nagy hiba. Az tudniillik, hogy szállást biztosítani, lehetőleg jó messzire „elrakni" őket a köz elől, ez csak ideiglenes megoldásnak indult. Annyi pénz nem volt, hogy jó minőségű szállásokat tudjunk kialakítani, hogy lakhatási megoldásokat ajánljunk, hogy jó szakembereket tudjunk szerezni. Új embereket kellett keresni a feladathoz, és a szociális munkások nem nagyon akartak hajléktalanokkal foglalkozni. Mindezek következtében elsősorban a vidéki nagyvárosokban, de a fővárosban is megjelentek a szállókon a rendőrök, a katonák.

– Ők mit csináltak?

– Ügyeletet tartottak. Őrizték a hajléktalanokat, egyenruhában, gumibottal. Például Békéscsabán meglátogattunk egy szállót, amit az önkormányzat hozott létre, és két rendőr tartott ügyeletet, ki voltak rendelve szolgálatra.

– Csak kapkodásból adódott, hogy fegyveres testületek őrizték őket, vagy az volt a szemlélet, hogy ez rendészeti feladat?

– Főleg a vidéki városokban az volt a szemlélet, hogy rendészeti feladat, de nem volt szociális munkás sem hozzá. Itt Pesten is az volt a legnagyobb probléma, hogy sem a Vöröskereszt Madridi úti szállóján, sem a Miklós utcában a Máltai Szeretetszolgálat szállóján kezdetben nem volt alkalmazott, nem voltak olyanok, akikkel az ellátást biztosíthassuk. Megpróbáltunk szociális otthonokhoz, családsegítő szolgálatokhoz fordulni, hogy legalább megbízással, másodállásban vállaljanak feladatot. Senki nem vállalta a családsegítők közül.

– Féltek?

– Nem. Egyszerűen nem akartak hajléktalanokkal foglalkozni.

– Miért?

– Úgy gondolom, hogy a szociális szakterületet is váratlanul érte az új helyzet. Meg aztán ez a legnehezebb terület, és akinek már volt egy biztos állása, és be kellett mennie nyolc órában időseket gondozni, az nem vállalt pluszt magára. A családsegítő központok más feladatra voltak berendezkedve, ott konkrét ellátást nem kell végezni, ott meg kell hallgatni a problémákat. Legnagyobb megdöbbenésünkre egyetlenegy választ kaptunk a felhívásunkra. És akkor

nagyon sok szervezetet meg is kerestünk, konkrétan hirdettünk álláshelyeket hajléktalan-ellátásban dolgozók részére. Kevesen vállalták.

– Lehet, hogy attól féltek, hogy rövidesen elfogy a pénz?

– Inkább az volt, hogy nem tartották biztos állásnak, hosszú távú feladatnak. Aki szociális munkásként tudott volna a hajléktalanokkal foglalkozni, az átmeneti problémának értékelte, aki viszont csak őrzési feladatot vállalt, az úgy gondolkozott, hogy áprilisban úgyis elmennek, ha jön a jó idő, úgyis csak télen kell ezt csinálni...

– Említetted a MÁV-ot, a honvédséget, a rendőrséget, a Vöröskeresztet, a Máltai Szeretetszolgálatot, a római katolikus egyházat. Mit vártatok a római katolikus egyháztól, ők mit tudtak csinálni?

– Olvastuk a külföldi szakirodalomban, hogy egy-egy templomnak a pincéjét megnyitották, vagy egy-egy parókiának az üres helyiségeit átadták. Mi a katolikus szeretetszolgálathoz ezzel a kéréssel mentünk, és nem csak hozzájuk. Összehívtunk egy értekezletet az egyházak vezetőinek, hogy mit tudnak tenni. Valóban azzal számoltunk, hogy van néhány olyan templom, amelynek a pincéjébe be tudjuk állítani az ágyakat. Akkor a honvédség szinte korlátlanul bocsátott rendelkezésünkre vaságyakat. Odatelefonáltunk, és szinte azonnal adtak kocsit, ágyat, takarót, lehetett volna vinni, csak nem volt hova letenni. Igazából a mai napig nem partnerek az egyházak a hajléktalanság kezelésében. Meghallgattak bennünket, elmondták, milyen fontos változásokat hozott az egyházak életében a rendszerváltás, és hogy mennyire megszaporodtak a teendőik. Attól féltek, hogy a hajléktalanok kirabolják a templomot. Mindig kérdezték, hogy milyen biztonságtechnikai intézkedéseket teszünk, kit adunk a hajléktalanok mellé, mert nekik, ugyebár, nincsenek embereik, ki fogja őrizni őket. Ezek nagyon hosszadalmas tárgyalások voltak, kimérten, udvariasan zajlottak, de egyetlenegy templom pincéjét vagy valami épületet nem nyitottak meg erre a célra.

– A MÁV-ot közvetlenebbül, helyesebben a maga materiális valóságában érintette a kérdés, hiszen nem zárkózhatott el olyan könnyen a hajléktalanok elől...

– A MÁV-tól több megoldást vártunk. Legelőször azt gondoltuk, hogy sokkal egyszerűbb, ha nem zárja be a pályaudvarokat, hanem megengedi, hogy bizonyos részeiben ott legyenek a hajléktalanok. Akkor ugyanis minden eszközt arra használtak föl, hogy lezárják a pályaudvarokat, még azt is vállalva, hogy az utazóközönség nem tudja igénybe venni a várótermeket. Karhatalommal, saját rendészi szerveikkel kizavarták, el akarták tüntetni a hajléktalanokat. Előfordult, hogy slauggal jöttek takarítani a váróterembe, és folyt a víz. Azok az emberek, akik ott feküdtek, kénytelenek voltak felkelni. A MÁV-osok arra hivatkoztak, hogy nekik fertőtleníteni kell, nekik dolgozni kell ott.

Mi azt szerettük volna, ha hangárépületet – a BKV-t is ezért kerestük meg –, üresen álló épületeket adnak át vagy egy olyan szegletét a pályaudvarnak, amit le lehet választani. A Keleti pályaudvaron az információs szolgálatunk mögött volt egy olyan teremrész, amely ma is üresen áll, amit be tudtunk volna rendezni. A MÁV végig azt hangsúlyozta, hogy ő nem szociális intézmény, neki állami feladatokat, gazdálkodási feladatokat kell ellátnia, és hogy ő azt az utazóközönség érdekében nem engedheti meg. Még az információs irodát is komoly bérleti díjért adta ki, tehát ebből a szempontból nem volt segítőkész. Mindig kaptunk viszont egy hétre, két hétre, egy hónapra türelmet, hogy még elviselik a hajléktalanokat. Továbbá felajánlotta a munkásszállóját, a Madridi úti szállót, ami akkor komoly segítség volt, kétszáz főt tudtunk ott elhelyezni.

– Nem tudta értékesíteni?

– Nem azért. Hanem mert ezzel akart segíteni.

– Ingyen adta oda?

– Nem, nem. Jelentős összegű bérleti díjat fizet érte a Vöröskereszt mind a mai napig. Azt a pénzt, harmincmillió forintot, amit az első három hónapra kaptunk, ilyen megoldásokra kellett felhasználni.

– Említetted, hogy amikor a hajléktalanválság kezdődött, villámgyorsan tanulmányozni kezdtétek a külföldi mintákat. Elsősorban Angliáét?

– Igen, Angliáét. És az volt az első megdöbbenésünk, hogy mindenütt a lakásjogszabályokban és a lakástörvényekben kezelik a hajléktalanságot. Az érintett maga dönti el, hogy a szociális jövedelméből milyen ellátást kíván igénybe venni. Ha megkapja a segélyt, akkor joga van azt felélni, nem csinálni semmit és az utcán élni, de természetesen arra is lehetősége van, hogy szociális lakást, albérletet vagy valamilyen lakásmegoldást találjon, és arra használja fel a pénzt.

Azonkívül mások a segítőszolgálatok. Például Ausztriából hoztuk a szociális információs szolgálat pályaudvarok mellett működő modelljét. Ezt, illetve ennek az erősen „karcsúsított változatát" nagyon gyorsan ki kellett nálunk is alakítani, hogy a hajléktalanok tájékozódhassanak a meglevő szociális intézményekről, és hogy milyen egyéb lehetőségeket, például ruhaosztást, étkezést vehetnek igénybe. Nyilvánvaló, hogy a hajléktalanok körében óriási értéke van az információnak: az életben maradást szolgálja.

Mi az első időben megpróbáltunk prospektusokat készíteni, szorgalmaztuk, hogy legyenek kiadványok a szociális ellátásokról, különösen, amikor 1993-ban megjelent a Szociális törvény. Az önkormányzatok azonban úgy nyilatkoztak, hogy addig, amíg pénz és lehetőségek híján nincs mit kínálni, addig nem keltjük fel az igényeket, örülünk, ha nem jönnek be információt kérni az emberek, és nem kell nemet mondanunk.

Mindössze két-három várost találtunk – Tatabánya, Miskolc –, ahol hajlandók voltak információs füzetet készíteni a szociálisan rászorulók tájékoztatására. A legtöbb önkormányzat nem vállalta, mert a meglevő igénnyel sem tudott megbirkózni.

Folyamatosan jártunk vidéki városokba. Volt, ahol volt fogadókészség, volt, ahol nem. Például elsők között kerestük fel Nyíregyházát. Egy napig tartott az önkormányzati vezetők meggyőzése, hogy milyen fontos éppen Nyíregyházán hajléktalanszállót nyitni. Hiszen a szabolcsi térségbe rengeteg munka nélkül maradt ember ment vissza Budapestről és a felszámolt borsodi ipari centrumból is. Nyíregyházáról jöttek a hírek télen megfagyásról, nem volt semmilyen segítség, és a városi önkormányzat nem vállalta az ellátás megszervezését. Illetve tett egy erőtlen kísérletet, hogy egy üresen álló épületrészt átad egy civil szervezetnek, amely a szállót működtette volna. Mi mindenhová pecséttel jártunk, volt támogatási szerződésmintánk, és ott helyben, este kilenc órakor a hivatalban megkötöttük a szerződést. Mind a hárman aláírtuk: az önkormányzat, a civil szervezet, a minisztérium. Alig értünk vissza Budapestre, már jöttek a telefonok, hogy tiltakozik a lakosság, a szociális alpolgármester – a választási körzetében lett volna ez az épület –, és ő ezt nem vállalja fel. Akkor mindenféle bizonytalan híreket hallottunk a civil szervezetről, hogy ez nem is igazán szervezet, ki akarja használni a helyzetet.

A lényeg az, hogy az erőlködésünk ellenére három évig nem volt hajléktalanellátás Nyíregyházán. A pénzt átadtuk december 20-án az önkormányzatnak, és január 20-án visszaküldték. Nyíregyházán végül egy egyházi szervezet tette meg az első lépést: az evangélikusok a

pályaudvar melletti felvonulási épületből kialakítottak egy ötvenfős éjjeli menedékhelyet. A város talán úgy két éve kezdte el hivatalosan szervezni a hajléktalanellátást.

– Hogyan alakult ki, hogy mennyi kell egy hajléktalanágy fenntartásához, és hogy mennyit hajlandó fizetni az állam egy hajléktalan személy életben tartásához?

– Ennek nem volt tudatos, precízen kialakított költségterve. Nem lehetett átlagolni, hogy mennyibe kerül egy hajléktalan személy ellátása. Ha volt olyan meglévő épület, amit csak be kellett rendezni, a költség jóval olcsóbb volt, mint ha felújításra is szükség volt. Arról álmodni sem mertünk, hogy új épületeket építsünk. Az önkormányzat erejét és a civil szervezetek esetleges támogatását csak menet közben lehetett felmérni. Mi az elején alkudtunk, mint a piaci kofák. 1990-ben volt, ugye, a harmincmillió forint, és 1991-ben kétszázhúszmillió forint állt rendelkezésünkre.

Mi azt gondoltuk, hogy Budapest mellett a vidéki nagyvárosokra kell koncentrálnunk; nem elég csak a fővárosban kialakítani az intézményrendszert, mert azzal még inkább koncentráljuk a problémát. A hajléktalanellátás működési költsége egyébként nagyon alacsony, mintegy egyharmada a többi szociális intézményének, akár a férőhely-kialakítást nézem, akár a működést. Egy új építésű szociális otthon egy férőhelye három-négymillió forint, a hajléktalanellátásban ötszáz-hatszázezerbe kerül egy férőhely létesítése.

– Nem lehetne érvelni ennél több pénz mellett?

– De lehetne. Most csinálunk egy felmérést, hogy milyen állapotban vannak az intézmények, és tudjuk, hogy a hajléktalanellátásban a legrosszabbak az épületi adottságok, a legrosszabb a szakmailétszám-ellátottság. Nyilván több pénz kell rá. De abban az időszakban, tehát 1991-ben, azt a kétszázhúszmillió forintot is nehéz volt elkölteni, mert akkor még nem volt szándéka az önkormányzatoknak, hogy megoldják a problémát, és törvény sem kötelezte őket. Az első években kézi vezérlésű volt a szervezés, vidékre járkáltunk, mindenkinek úgy „kínáltuk" a pénzt: hogyha talál valamilyen megoldást, akkor kap az államtól támogatást. És így sikerült elindítani az intézményeket.

Az 1991–92-es években a minisztérium saját költségvetéséből támogatta a működési költséget is. 1992-ben készült el az első jogszabály, amely külön a hajléktalanellátó intézmények kialakítására vonatkozott, és rögzítette az éjjeli menedékhely és az átmeneti szálló funkcióját. Ennek alapján lehetett a következő évtől a költségvetési törvényben tervezni a működési normatívát. Tehát két és fél év kellett, amíg kialakultak az intézmények, és a pénzügyet meg lehetett győzni arról, hogy ezek létező, ellátást biztosító, leadminisztrált, foglalt ágyak. Az első évben még nem volt nyilvántartási rendjük, nem tudták dokumentálni az állami pénzeszközök felhasználását. Ezek a problémák mind egyéni útmutatással kerültek a maguk helyére.

– Amikor az önkormányzatokról beszélsz, akkor tudni kell, hogy a Fővárosi Önkormányzat önként vállalta a kialakulatlan helyzetben, hogy ellát bizonyos feladatokat, amelyeket az új rendben a területi önkormányzatoknak kellett volna vállalniuk.

A két háború között Magyarországon elég markáns hajléktalanellátás volt. Ezt is tanulmányoztátok? Nem jutott eszükbe az önkormányzatoknak, hogy ez hajdan egy tisztes ellátandó feladat volt? Itt kiesett negyven év. Negyven év alatt máshogy nevezték a hajléktalanokat. Munkásszállók lakóinak, később csöveseknek. Amikor végiggondoltátok, hogy kell egy törvény, hogy milyen ellátás kell, meg hogy hol kell elhelyezni az embereket, akkor miért az angliai mintát vizsgáltátok, és miért nem nyúltatok a századelő magyar hagyományához? Vagy ennek elvesztek a nyomai?

– Abszolút nem vesztek el, és miután az egyetemen tanultunk szociálpolitika-történetet, volt ismeretünk azokról a szociális intézkedésekről, szegényszobákról, amelyek a korábbi évtizedekben működtek. Néztük az Országos Nép- és Családvédelmi Központnak, az 1930-as éveknek a történetét, hogy akkor milyen megoldásokat találtak. Folyamatosan merítettünk anyagokat és megoldási módokat a szociálpolitika történetéből, de azokat a mai helyzetre kellett konvertálni.

A fővárosban nemigen látszott az elején, hogy kerületi önkormányzati feladat lenne a hajléktalanság kezelése. 1990-ben a főváros vállalta ezeket a problémákat. Egyetlenegy kerület, a IX. kerület vállalkozott még a feladatra. Mindig a fővárossal tárgyaltunk, a kerületeknek pedig értekezleteket rendeztünk. Elmondtuk, hogy mit lehetne tenni, milyen segítséget tudunk adni az intézmények létrehozásában. Volt, hogy a szociális ügyintézőket küldték el, akik még csak javaslattevő helyzetben sem voltak. Mi a fővárossal voltunk partneri viszonyban.

– Amikor készültetek a Szociális törvény megalkotására, már volt némi tapasztalatotok. A Szociális törvény 1993-ban született meg. Hogyan gondolkodtatok: mi tartozik a hajléktalanellátásba, mi jár egy hajléktalan embernek?

– Már a Szociális törvény előkészítése során eldőlt, hogy nem lesz külön a hajléktalanok ellátására vonatkozó törvény, a probléma a Szociális törvényben lesz szabályozva.

Szerettük volna, ha a hajléktalanság átfogó, komplex rendezését vállalják. Vannak anyagok, amikből láthatók, hogy mi a hajléktalanság kezelésével kapcsolatos problémát nem akartuk csak a szociális rendszerben tartani. Már akkor láthatók voltak a lakásmegoldási, foglalkoztatási, gyámügyi rendszer hiányosságai, és mi mindezeket próbáltuk egy olyan törvénybe belefoglalni, amelyben nem csak a szociális kérdések nyernek kezelést. A javaslatunk nem jutott tovább a minisztérium vezetésénél.

– Mit láttatok akkor, mekkora tömeget érint a hajléktalanprobléma?

– Tíz-tizenötezer főre becsültük. Két definíciót alkottunk a leendő törvénybe: az effektív hajléktalanok és a hajléktalanság veszélyzónájában levők. Az utóbbiak tömegét háromszáznégyszázezer főre becsültük. Megnéztük az 1980-as népszámlálást – a KSH népességadatai akkor még tartalmaztak erről számokat –, hogy körülbelül ötvenezer ember nem lakás céljára szolgáló helyiségben lakik. Ebből következtettünk. De akkor még sokkal nagyobb volt az ágybérletek, albérletek száma, nem volt olyan drága az albérlet, és nem számoltunk azzal, hogy a szívességi alapon befogadott vagy albérletben levő emberek ilyen hamar az utcára kerülnek. Tehát tíz-tizenötezer fővel számoltunk.

– A Szociális törvény megszületésétől azt várhatnók, hogy megindul a hajléktalanellátás valami igazán törvényszerű és minőségi irányba. Ez történt-e, vagy pedig a kibontakozás még várat magára?

– A Szociális törvény elfogadása óta a hajléktalanellátás intézményi struktúrája rengeteget változott a gyakorlati élet során. A törvény ellátási kötelezettséget ír elő az önkormányzatoknak, de pénzeszközöket is rendel hozzá. A költségvetési törvény és az önkormányzatokhoz juttatott források törvényszerűen kiegészültek pályázati úton szerzett pénzekkel. Meggyőződésem, hogy a mi folyamatosan kiírt pályázatunkkal ösztönöztük leginkább, hogy új intézmények jöjjenek létre. Több önkormányzat érdeklődését felkeltette... nem is a feladat, hanem hogy hozzá lehet jutni valamilyen forráshoz. Egyértelmű, hogy ma már a pénz dominál. Ha a pályázattal forrásokhoz lehet jutni, akkor nagyobb a vállalkozókészség. Ez természetes is, hiszen sem a civil szférában, sem az önkormányzati szférában nincs annyi pénz, hogy önállóan bele tudjanak vágni valamibe.

Úgy látom, hogy két-három éve nem mozdult meg úgy ez a szakterület, ahogy kellene. 1994–95-ben lezártunk egy időszakot, egy olyan intézményi struktúra alakult ki, amelyben kellenének belső mozgások, kellene egy más típusú szemlélet. A hajléktalanság már régen nem átmeneti probléma, ez egy életforma, amihez másképp kell a szociális rendszernek viszonyulnia, és a szociális munkásoknak is másképp kellene gondolkozniuk. Sokan nem találták meg számításukat az önkormányzati szférában, és átmentek a civil szektorba. Ott könnyebb eredményeket elérni. Ezek az emberek végzik a munka oroszlánrészét, de beálltak egy gondolkodásmódba, beálltak a mindennapi pénzkeresésre, arra, hogy életben tartsák a szervezetet. Meggyőződésem, hogy a szociális szakterület más szektoraihoz képest a hajléktalanokkal foglalkozók egy rétege – különféle béren kívüli juttatások révén – elég magas jövedelemre tesz szert. Azt gondolom, hogy abszolút jó lenne, ha valami felrázná ezt a területet.

Azt gondolom, hogy most, amikor már tudjuk, hogy kikről kell gondoskodnunk, és hogy nem átmeneti problémáról van szó, jobban kellene *velük együtt* gondoskodni róluk, *velük együtt* csinálni *és őértük* csinálni a szakmát. Nem pedig azért, mert van egy intézményrendszer, amit meg kell tölteni emberekkel, és aminek van egy működési rendje, és mert van egy állásunk, ahol felvesszük a fizetést. Szóval a változást én inkább így gondolom.

– Ebben, amit a végén mondtál, nincs-e benne egy olyan gondolat, hogy a kezdeti sokk után megbékéltünk vele: hajléktalanok mindig lesznek, és amiképpen egy szociális otthonban az élet utolsó szakaszára életvitelszerűen kell berendezkedni, azonképpen a hajléktalannak meg kell barátkoznia azzal, hogy neki ez jut. De hogy személyesebbre fordítsam a kérdést: szerinted van kiút? Mi a helyzet a lakáspiacon, a munkaerőpiacon? Nem arról van-e szó, hogy egyszerűen csak zaklatjuk ezeket az embereket, és ők is tudják, mi is tudjuk, hogy nincs igazi kiút, csak arra azért mégse visz rá bennünket a lélek, hogy kimondjuk: kérem, kész, vége, le vannak írva. Aki lassan leépül, és akit csak egyre nagyobb energiákkal lehetne visszailleszteni a társadalomba, aki már soha nem lesz megbízható munkaerő, annak mi sem kínálhatunk mást, csak valami pótcselekvést, mintha a szociális foglalkoztatóban volnánk. És közben nem épülnek szociális lakások, egyre jobban amortizálódik a meglevő lakáskészletnek az a része, amely az árát tekintve megcélozható lenne az ő számukra, és lebontják ezeket a rossz minőségű lakásokat... Mit mondjunk hát nekik? Hová menjenek? A sötétbe? A szakadékba? Tehát nem arról van-e szó, hogy azért ült le maga a szakma is, mert belátta, hogy a felső politikai vezetés nem segít, és így lehetetlen érdemben előrelépni?

– Kétségtelen, hogy sok igazság van ebben, de én azt mondom, hogy mindig van kiút. Emberekről van szó. És ha egy embernek van kiút, akkor már van kiút. Nemcsak tömegekről lehet beszélni, akkor is van kiút, ha annak az egy embernek segítettünk, ha az egyes embereknek normális kerékvágásba kerül az életük. Azt látom, hogy a probléma ott lett egy síkra terelve, amikor egyértelműen szociális kérdésként kezeltük a hajléktalanságot. Mindenki abban reménykedett, hogy átmeneti probléma, és majd megoldódik. És nem lett össztársadalmi ügy, és a kezdeti időszakban nem figyeltünk – és ez önbírálat is – fontos társadalmi mozgásokra, például az önkormányzati bérlakásszektor elvesztésére, vagy arra, hogy akár állami támogatással is érdemes lenne munkásszállásokat megtartani, vagy a lakástörvényben kialakítani, megerősíteni a nyugdíjasházak mellett az albérlők háza rendszerét... Ezek nem történtek meg.

Ebben a mederben viszont csak szociális kérdésként lehet a hajléktalansággal foglalkozni, mert itt van rá pénz. Minden minisztérium a saját ágazatáért felelős, még a politikának is szinte lehetetlen megteremteni a szektorok közötti átjárást.

Abban látom a problémát, hogy nálunk minden egyverziós. Nincs köztes megoldás. Lehetne olyan köztes megoldásokat is vállalni, amilyen a lakásotthon vagy az otthonközösség, vagy amiről többször beszélünk, de senki nem írja le, nem lépi meg, hogy hogyan lehet intézményes garanciával albérleteket igénybe venni. Szociálisan gondozni valakit úgy, hogy albérletben él. Miért csak az intézményi normatíváért kell harcolni, ami az intézmény működéséhez jár? Miért nem lehet olyan programokat működtetni, amelyek a köztes megoldásokat segítik? Nyilván a népjóléti ágazatnak is megvan ebben a felelőssége, de még csak igény sem merül fel a szakterületről arra, hogy ezeket a lépéseket megtegyék. A fogyatékosokról való ellátásban is egyre inkább a lakóközösségek, lakóotthonok jelennek meg, ami a nyugati országokban már ötven éve modell. Afelé irányul a figyelem. Nem tudok róla, hogy valaki felmérte volna: vannak-e hajléktalanok, akik vállalnák, hogy hozzájárulnak a saját fenntartásukhoz? Ilyen modellt nálunk még nem próbáltak ki.

Tehát lehetnének alternatív megoldások, de a nagypolitika valóban nem összefüggéseiben nézi a problémát, hanem leteszi a szociális szektorba, és itt tartja megoldhatónak, itt pedig korlátozottak a lehetőségek, és csak ez a struktúra van, amiben most is működik minden.

5 / A MÁLTAI LOVAG
(Vecsei Miklós)

Nem biztos, hogy a főosztályvezető olyan alternatív megoldásokra gondolt, mint amivel a Máltai Szeretetszolgálat lepte meg a várost. Egy hadi kárpótlásként épített, majd visszavásárolt, eredetileg szovjet zászló alatt hajózó folyami óriás kötött ki születési helyén, Hadrianus császár hajdani birtokának partján, a Hajógyári-sziget dokkjában.

Minden este kétszáz hajléktalan indult meg a feljáró felé. A parancsnoki hídon nem Piszkos Fred, hanem Vecsei Miklós, a Szeretetszolgálat budapesti vezetője állt rendületlenül. Hogy a szeretet és odaszánás milyen találékony, arra példa, hogy a következő télen, amikor „a hajó elment", a volt NDK-hadsereg kórházvonatát szerezték meg és alakították át ma is működő éjjeli menhellyé.

– Azzal kezdődött, hogy Kozma atyával nagyobb ünnepek körül és hétvégeken kimentünk a pályaudvarokra a hajléktalanokhoz énekelni meg valamiféle közös áhítatot tartani. Ma már valószínűleg szakmai kifogásaim lennének, mert ilyet nem lehet csinálni, hogy segíteni akarok rajtuk, közben imádkoztatom őket.

Nem tudtuk felmérni sem a létszámukat, sem a problémájuk nagyságát. De Kozma atyának rendkívül jó adottsága van ahhoz, hogy ezekkel az emberekkel beszélgessen, és bibliai példák alapján próbálta őket megmozdítani, hogy gyertek, kapaszkodjatok belém, bizonyítsuk be a társadalomnak, hogy van értékünk. Az elején igyekezett munkaprogramokat szervezni számukra. Azután, amikor idetelepedtünk a Miklós utcába, átvállaltuk a környék utcai takarítását. Meggyőződése, hogy dolgozni kell, közösen dolgozni, mert az fogja kiemelni az embereket: a munka méltósága. De visszatérve a pályaudvarra, az, hogy kiálltunk, alkalom volt arra is, hogy a közös asztalhoz üljünk, persze nem volt asztal, a földön ücsörögtünk, egy zsemle, egy könyv... az atya nagyon gyakran egy könyvet adott a hajléktalan embereknek, és énekelgettünk, eszegettünk és beszélgettünk. Akkor már tulajdonképpen nem biblikus tartalommal, hanem kialakultak az első kapcsolatok.

Ez mozgalmi időszak volt, de sokan itt maradtak ebből a kis csapatból, és hivatásszerűen kezdtek foglalkozni az üggyel. 1989 krónikájához hozzátartoznak olyan nagy események is, mint a német újraegyesítés, a romániai forradalom, majd később a délszláv válság. Az ezekben vállalt segítő szerepünk révén alakult ki a nemzetközi ismertségünk, a német máltaiakkal való kapcsolatunk. Nem akarok hülye számokat mondani, de hétszáz-nyolcszáz kamion jött be a német máltaiak és más nyugati adományozók részéről. Ennek aztán az lett az árnyoldala, hogy amerikai nagybácsinak néztek minket. Olyasmik jelentek meg a sajtóban, hogy a Máltai Szeretetszolgálat x milliárd forintnyi adományt fogadott el. Mindenki elfelejti, hogy ez nem készpénzben értendő, hanem gyógyszerben, bútorban, ruhában. Jellemző, hogy amikor 1991-ben leégett a csepeli raktárunk, az esti hírekből, a rádióból hallottam, hogy értékes festmények és ékszerek váltak a tűz martalékává. Ebből annyi volt az igazság, hogy néhány köbméter festék is odaveszett. A közhiedelem szerint mi egy jól eleresztett szervezet vagyunk.

– *Milyen forrásokból működik a Málta? Elsősorban a hajléktalanellátás érdekel.*

– Fejkvótánk van, ezenkívül támogat bennünket a főváros, és vannak az adományok. A költségvetésünk mintegy hatvan százalékát teszi ki a normatíva. Nagyjából kijövünk belőle, mert nagyon sok önkéntesünk van, lényegében csak a Szociális törvényben előírt szakmai állásokat töltik be fizetett alkalmazottak. És van egy „hivatásos koldusunk", akinek az a

dolga, hogy ellássa az intézményeket, összegyűjtse mindazt, amit meg lehet szerezni olcsóbban vagy ingyen. Csak a Moszkva téren elfogy naponta kétszáz kiló kenyér. Ha csak a felét meg kell venni, ez több millió forint egy évben. Egy státus lényegesen olcsóbb, és az emberünk ingyen szerzi meg a kenyeret. Igaz, hogy tegnapi vagy reggeli sütésű, de legalább jobban lehet vágni, mint a frisset. Azután vannak jó emberek, akiknek módjuk van segíteni. Van egy nagy konyha, onnan naponta ötven ebédet adnak térítésmentesen a hajléktalanoknak.

Egy filmes ismerősömmel rengeteget vitatkoztam a hajléktalanságról. Előítéletei voltak. Egyszer eljött, mert kértük, hogy készítsen egy belső filmet. S az első ember, akivel találkozott, az az ember volt, aki alig tíz éve a házát építette. Akkoriban még jól menő kőműves volt, és autóval járt. A filmes kolléga meglátta a régi ismerősét, és már nem is érdekelte a történet, összeomlott, hogy ilyen van. Mi pedig abban élünk, hogy mindegyik embernél látjuk, hogy hogyan bicsaklott ki, tört ketté az élete.

Hosszú-hosszú időbe telt, mire megértettük: nincsenek egyforma megoldások, nincs „egyen-szociális" munka, amit tanítani lehetne, minden élethez másképp kell hozzáállni. Aztán ahová mész, viszed magaddal őket a szívedben, és beszélsz róluk. Egyébként ez olykor igen sok ingerültséget is kivált az emberekből.

– Jézus szolidaritása is igencsak ingerültséget keltett a kortársaiban.

– Ha elmész egy lelkigyakorlatra, és arról beszélsz, hogy Jézus mennyire szerette a szegényeket, és hogy milyen szép dolog szeretni a szegényeket, akkor ez osztatlan sikert arat. Ha azt mondod, hogy Jézus, ha ma élne, akkor a VIII. kerületben bóklászna az Oltalom Menhely környékén, és – botrány, nem botrány – valószínűleg betérne a kocsmákba egy pofa sörre, hogy beszélhessen ezekkel az emberekkel, az már nem fér bele a Jézus-képbe. Sőt, ha nem is botránkoztatod meg őket, hanem csak arról beszélsz, hogy ezek az emberek megérdemlik, hogy odafigyeljünk rájuk, még a keresztény ember is gyakran kapásból elutasít. A múltkor még azt is megkaptam, hogy én kéjelgek abban, ahogy ezt csináljuk, és ez egy ilyen fenegyerekség, és értelmetlen baromságot csinálunk, és közben nem segítünk azoknak, akik megérdemelnék, akik végigküzdötték az elmúlt negyvenöt évet. De ez az általános ingerültség feloldódik, ha személyekkel szembesülnek az emberek.

Volt egy nap, amikor csőstül jöttek a bajok, mindenki feszült volt, a kollégáim is belefáradtak, és akkor este egymás után jöttek a családok, aznap volt vagy három-négy, hogy el kéne helyezni őket. Végül beállított egy cigánycsalád két gyermekkel, először leültek, és egy órácskát alkudoztak. Sajnos azt kellett mondanom, hogy ma nem tudjuk hol elhelyezni őket. Volt tizenötezer forintjuk, és mondtam, hogy vegyenek ki nyolcszáz forintért egy éjszakára egy szobát. Azt mondták, hogy ők nem hajlandók ennyi pénzt adni egy éjszakáért, és elkezdtek fenyegetőzni, üvölteni, hogy hívják a tévét, a rádiót. Egy szinttel feljebb voltak a kollégáim, és rám szóltak, hogy zavard már el őket. És ahhoz, hogy én másképp lássam, csak az kellett, hogy lent üljek velük. Nem tudtam őket elzavarni. Át tudtam érezni a sorsukat, mert az ölemben ült a gyerek. És kitegyem őket az utcára? Nem tudom, hányszor voltak már utcán, én borzasztó esélytelennek látom azt az embert, aki fenyegetőzik. Mert ha még gazsulált volna egy kicsit, mondta volna, hogy a Jó Isten áldja meg magát, ismered, akkor az ember szívesebben segít. A legesélytelenebb, aki ilyenkor kiborul, elveszti a fejét, kétségbeesik, és fenyegetőzik. Végül is átalakítottuk számukra az egészségügyi szobánkat. Nem bánom, hogy naivnak vagy gyereknek tartanak ilyesmiért.

– Pedig hát különben is nagyon kisfiús a megjelenésed. Előfordult-e, hogy a fiatalságod miatt nem vettek komolyan, akár a hajléktalanok, akár tárgyaló felek?

– Például amikor az első nagy tömegmegmozdulás volt a Miklós utcában a szálló ellen, még kilencvenben, akkor a környék lakóit meghívta a *Katolikus Krónika* főszerkesztője. Elég sokan jöttek. És ilyeneket kérdeztek: ez a taknyos fogja ezeket az embereket megfékezni? Fent álltam a lépcsőfordulónál, őrködtem, nehogy elszabaduljon a pokol. Előállt egy hajléktalan ember, és megmutatta a főiskolai bizonyítványát. Aztán jött egy bácsi, akinek negyvenhét év munkaviszonya volt. De a lakosság nem hagyta magát. Nem mindig voltak igazak az ellenérvek, de mindig volt egy-kettő. Valaki berikkantotta, hogy fel kellett volna nevelni néhány gyereket, és akkor azok gondoskodnának róluk. Akkor felugrott az egyik hajléktalan ember: én négy gyereket neveltem föl!... És akkor felállt egy pedagógus hölgy, és azt mondta, bocsánatot kérek, amiért előítéletekkel jöttem ide.

Ez volt az egyik élményem. A másik, hogy a BKV vezérigazgatójához mentem, egy raktárt kértünk tőlük. Ő „Vecsei tanár urat" várta. Alapszakmám szerint tanár vagyok. Ott ücsörögtem az előtérben, a titkárnő beszólt, hogy megjöttem, az igazgató úr pedig többször kinyitott, kinézett. Egyszer csak elkezdett hangosan, jóízűen nevetni, hogy ne haragudjak, de ő várt egy szakállas, meglett embert, és itt van egy középiskolás. Később nagyon jóba lettünk.

– Hajózzunk más vizekre! A – te szavaiddal – „mozgalmi időszak" után tömegesen megjelentek az utcán emberek, s egyszerre mindenki előtt nyilvánvaló lett, hogy ezt ilyen mozgalmár módon nem lehet kezelni. Mire szánta el magát akkor a Málta, és te ezt hogy élted meg?

– Tulajdonképpen azzal kezdődött, hogy 1990 szeptemberében kineveztek a Máltai Szeretetszolgálat budapesti vezetőjének, ami abból állt, hogy volt egy üres munkásőrlaktanya, amiből mielőtt elmentek, az utolsó vécécsészét is kiszerelték. Kérdés volt, hogy mit csináljunk, mert 1990. október 15-re volt időzítve a pályaudvarok bezárása. Nem volt alkalmazottunk, nem volt pénzünk, esténként együtt építkeztünk a hajléktalanokkal, és én emellett tanítottam.

A Miklós utcában nagyon gyorsan kiderült, hogy egy helyen nem lehet mindenkivel foglalkozni. A tizennyolc éves volt állami gondozottal és a nyolcvankilenc éves Bubu bácsival lehetetlenség egyforma eredményekre törekedni.

Akkor már volt a Márvány utcai egészségügyi szolgálatunk, a Moszkva téri zsíroskenyerezőnk, az Eötvös utcai nappali melegedőnk. Egészen 1992-ig nem volt más szállónk. A második télen már nagyon sokat töprengtünk azon, hogy azt a telet már nem fogja kibírni a fővárosi hajléktalanellátás, valamit kellene csinálni. Jeleztük is a főváros felé. December 10-én kaptam egy telefont a Hajógyári-szigetről, hogy itt van egy orosz hajó, amit szívesen kölcsönadnának nekünk télre. Mondtam, köszönjük, nem kérjük. Azután visszahívtak, hogy legalább nézzük meg. Ez volt december, karácsony, iszonyatosan sok minden volt. És harmadszor is felhívott az illető, mondtam, jó, délután kimegyek. Elképesztő volt. Nem is láttam akkora hajót addig. Ezerháromszáz fő befogadására volt alkalmas. Az volt az érdekessége, hogy 1959-ben építették, és még mindig kártérítésként. Jóvátétel volt a Szovjetuniónak 1992-ig, és akkor visszavásárolták, és ugyanabba a kikötőbe került, néhány száz méterre a gyártási helytől, ahonnan 1959-ben elvitték. Szóval azután ez az orosz hajó átalakult a mediterrán hajléktalanellátás Noé-bárkájává...

Tudom, hogy amit csináltunk, nagyon sok kívánnivalót hagyott maga után. De azért minden este volt orvos. Minden este volt étel. Elsőlépcsős szálló! Egy vaskatlanban, amelynek egy bejárata volt. És érdekes, hogy jóformán egyetlen verekedés sem történt, pedig kétszáztíz fő volt a csúcs. És sokan segítettek, a hivatásos és amatőr szociális munkások, mindenki jött, aki valamit tenni akart, legalább ügyelt egyet, ingyen, ez a hőskorszak vége volt. Itt láttam először felnőtt embereket ötvenméteres sorban kettesével sorba állni. Megértették, hogy csak kettesével lehet bemenni.

– Mi változott meg azóta?

– Ma több lehetőség van. Aki a hajóról kikerült, annak nem volt hova mennie. Ha most a vonatról valakit elutasítunk, akkor az megy a Hajszálra, ha a Hajszálról elküldik, megy a RÉS-hez, lehet válogatni. Egyébként nagyon sok gyakorlatot átvett az egész hajléktalanellátás, amiket kitanultunk: formákat, ellenőrzéseket, zsiliprendszert. Az embereknek csak egy pokrócot adtunk, amit mindennap kiterítettünk, és beszórtunk fertőtlenítőporral. Sajnos nagyon gyakori volt a tetű, de megelőztük a porszórással. Az a baj a hajléktalanellátásban, hogy azok a normák, amelyek a társadalomban működnek – azokat el kell felejteni. De az is zavar például, hogy kialakul egy hajléktalan-öntudat, egy valamilyen csoporthoz tartozás, amit nehéz feloldani. Én ezért ódzkodom a hajléktalanegyesületektől, -önkormányzatoktól, mert egy ál-társadalomban képzelik a státusukat és illeszkednek be egy nem létező hierarchiába, és élik meg a maguk sikereit és karrierjeit, ami valójában a nagy társadalmon belül nem létezik vagy nem igaz.

És innen kezdve olyan elutasítást eredményezhetnek a társadalomban, ami által visszakerülnek. Az ő világukban természetesek a normaszegések. Egy ilyen megfigyelésem volt Angliában, ahol egy volt hajléktalan fiúval sétáltam. Ő mutatta be nekem az intézményrendszert, kvázi alulról, és a templomnál ő is letérdelt és keresztet vetett, de a cigije ott füstölt a kezében. Már hiába nem hajléktalan, a cigarettához való ragaszkodás rögzült benne, tudomásul kell venni. Vagy például a hazugság. A hajléktalanok hazudnak. Tényleg hazudnak, de nem azért, mert be akarnak csapni: ő nem azért van itt, mert hajléktalan, neki van hol aludnia, éppen most beszélt a nem tudom én, kivel, és a jövő héten már lesz állása, százezret fog keresni. Egyszerűen megéli, mint egy tízéves gyerek, ami a valóságban nem történt meg. Azért fantáziál, mert a státusát valahogy meg kell őriznie a társadalomban.

Ezt a szociális munkásnak tudnia kell, és azt is, hogy nem várhatunk el tőlük azonnal tökéletes színvonalú munkát... Van egy alkalmi ivó segédmunkásom, és ha fél kilencre érkezik, nem fogom megfenyíteni az első nap. És ha egy héten kétszer pontosan érkezik, lehet, hogy megdicsérem. És reménykedem, hogy két hónap múlva minden reggel pontosan érkezik, s egy év múlva eljutok odáig, hogy helytállhat a normál munkaerőpiacon. Ez azért nehéz, mert ha erről beszélek, akkor pozitív diszkriminációt éreznek: „Hát akkor én is szeretnék nálatok dolgozni.” Amire mindig azt mondom, hogy „szeretnéd-e a helyzetét is hozzá?”

– A hajó, a „vaskatlan” lefutott egy telet, 1992-ben.

– Igen, egy télre szólt. Iszonyúan elfáradtunk, arról volt szó, hogy egy hónappal meghosszabbítjuk, ami persze nem oldott volna meg semmit, meg már jó idő is volt április elsején, amikor megszüntettük, és éppen a legelkötelezettebbek mondták, hogy már nem bírják tovább.

Az is érdekes volt, hogy a szálló lakóiról csináltunk egy kis nyomkövetést. Nekik ez szép volt, tíz százalékuk átmenekült egy átmeneti szállóra, a többi nem. Egyébként most is talány, hogy hol vannak.

Tehát ők a hajóhoz is ragaszkodtak, valószínűleg az emberekhez is. Ahogy szertefröccsentek a szociális munkások, különböző helyekre vitték magukkal azokat az embereket, akik hozzájuk ragaszkodtak.

A hajó után jött a vonat. Nem egészen új gondolat. Láttunk vonatokat Jugoszláviában a háború alatt, lakóvagonokká varázsolva, a kidőlt házak helyett. Akkor eszünkbe jutott, hogy nekünk is van három szerelvényünk. Katasztrófaszerelvények voltak, hordágyakkal, orvosi rendelővel, és ahogy bezárt a hajó, ennek gyorsan megvizsgáltuk a lehetőségét. S miután véletlenül ez is kuriózum volt, mindenkit érdekelt, így gyorsabban sínre lehetett tenni. Demszky Gábor vállalta a csatornázást, a vizet, közműveket, helyreállítottunk a tizenhat

vagonból kilencet, így százhúsz főre lehetett berendezni. Érdekes volt, hogy ezt már sokan játéknak tartották. Hogy mi szórakozunk. Pedig hát nem volt más megoldás. A pályaudvar egyébként is ilyen „senkit nem zavar” típusú hely, és nagyon jó a Vágány utcában, hogy egyetlen lakossági tiltakozás sem volt, sőt semmiféle baleset sem.

Szóval ezt a három vonatot még a jugoszláv háború elején kaptuk, a hajdani keletnémet hadsereg tulajdona volt. Abban reménykedett a német kormány, hogy ebben majd sebesülteket lehet hazaszállítani. Végül is raktárakká váltak. Láttuk, hogy néhány év múlva olyan állapotban lesznek, hogy vontatni sem lehet őket, ezért született ez a megoldás. Most ötvenhatszor húsz személy lakja, vannak zuhanyozók, van egy orvosi rendelőnk, van egy kis társalgónk, ahol időnként szentmise van. Elsőlépcsős típusú szálló, azzal a különbséggel, hogy három kocsit csináltunk meg arra, hogy ha valaki visszajár és este tízig visszaér, nem hagyjuk kint, ugyanarra az ágyra fekszik. Ez sok vitát váltott ki a szakmában. Megnyugodva tapasztaltam, hogy a nyugati demokráciákban is ugyanígy működnek az elsőlépcsős szállók, tehát nyitásig megtartják az ágyat az ágyneművel, és csak akkor cserélik le, ha nem jön az illető. Egyébként ugyanabban az ágyban alhat mindennap.

– Családod is van, hogy viselik el az életedet?

– A legnagyobb fiunk örökbe fogadott gyerek, súlyosan mozgássérült és cigány. Aztán van egy ötéves kisfiunk és egy hároméves kislányunk. És most várjuk a negyedik babát. A legnagyobb fiamról annyit, hogy mi nem tüntetni akartunk, nem akartunk jobbak lenni, mint azok, akik egészséges gyermeket fogadnak örökbe. Egy karácsonykor bennmaradt a nevelőintézetben, hétről hétre vittük haza, és egyszer mondta a feleségem: nem fárasztó ez a visszamászkálás? És hozzánk került, nagyon megszerettük, szóval nem volt ebben semmi terv, még nem is voltunk házasok, amikor először elhoztuk. Mindig mondták, hogy mi lesz, ha a kis Miki elkezd járni, és hamarabb éri el a dolgokat, mint a bátyja, konfliktus lesz. Féltünk, ez logikus. Aztán Miki megtanult járni, és természetesen hamarabb érte el a dolgokat. De a bátyját meg odatolta, merthogy együtt szoktak játszani. Ha együtt akar lenni a bátyjával, áttolja a tolókocsit, és sírtunk a feleségemmel, mikor először láttuk, hogy pelenkában, mezítláb nyög, visít és küzd a kis pici, de próbálja tolni, mert labdázni akar vele. Szóval ez a családom.

– És a feleséged?

– Majd megmutatom, hogy mit rajzolt születésnapomra. Egy máltai lovagot. Szóval a feleségemmel együtt kezdtük a Baba utcát, együtt nőttünk bele. Nem mondom, hogy nincs probléma; ha egyszerre vagyunk elfáradva, akkor nehéz. De általában úgy van, hogy valamelyikünk éppen jól van, és rengeteget segít az imádság. Azt hiszem, nagyon rosszul szervezem az életemet, nagyon sok olyat csinálok, amit nem feltétlenül nekem kellene, ez a „pótolhatatlan ember effektus”, igyekszem rajta változtatni, de azt hiszem, hogyha mást csinálnék, azt is csak ugyanígy tudnám csinálni. Ha kereskednék, azt is csak úgy, hogy mindent beleadnék. Ettől nagyon boldog az életünk. Nem biztos, hogy mindenki érti, egy ideig sokat adtam rá, hogy értsék, most is adok rá, hogy fölösleges bántásokra az életformámmal ne adjak senkinek okot, de azért már egy kicsit feladtam, hogy mindent megmagyarázzak, hogy mit miért csinálok.

– Még a legutolsó kérdés: előfordult, hogy megütött valaki?

– Igen. Pont amikor a kisfiam született, kéthetes volt. Talán az egyetlen olyan gondozottam volt, akire kiemelten odafigyeltem. Már két éve volt a gondozottam, amikor egyszer egy bicsaklás után azt mondtam: Acsi, kezdjük elölről! Akkor már egy albérletszerű valamiben volt, és az volt a kikötés, hogy addig lehet ott, amíg nem iszik. Elmentem hozzá, és

hullarészegen találtam. Aztán eljött hozzám az irodába megbeszélni a dolgot, és akkor is részeg volt. Úgy megütött, hogy kórházba kerültem. Elájultam, fölrepedt a szám és az orrom. Soha nem ütöttek meg előtte. Nem fájt, csak a kiszolgáltatottság. Végig kellett gondolnom a szerepemet. Egyidősek voltunk. Ez volt az a fiú, akitől megkaptam, hogy tudom-e, mi különbség van kettőnk között. Mondtam, hogy sok. S azt mondta, hogy az igazán nagy különbség az a tizennyolc év. Nem értettem, megmagyarázta. Az a tizennyolc év, amit a szüleiddel töltöttél, én meg az állami gondozásban. Nagyon okos fiú volt, játszott is sokat az érzelmeimmel. De akkor fel kellett ismernem, hogy nem tudok vele zöld ágra vergődni. Egy egykorú férfi csak rossz szereplő lehet ilyen szinten. Versenytárs. Odamegyek egy ugyanolyan korú férfihoz és kioktatom, fegyelmiket osztok, vagy elvonok, szóval egy nagyon rossz viselkedés volt tőlem. Tulajdonképpen függött tőlem egy idő után, bár ő nem akart, és én ezt nem ismertem fel, azt hittem, jóban vagyunk. Ami ebben nagyon szomorú, hogy utána megint csak én maradtam neki. Két hónap múlva eljött bocsánatot kérni, és ez nagyon nehezemre esett, nem az, hogy megbocsássak, hanem hogy a többiek előtt. Úgy éreztem, hogy ez megint valamiféle szereptévesztés.

Az agressziótól nagyon félek. A vonaton érzem leginkább, ha nem vagyok ott két hónapig, akkor szorongva megyek végig. Éltem meg olyanokat, hogy késsel jött felém valaki, és amikor közel ért, akkor becsukta. Azt akarta látni rajtam, hogy félek-e.

Nekem késői felismerés, hogy részes vagyok abban, ami ellenem történik. Többször kiraboltak, ellopták az autómat. Egy csóringernek, aki nem ivott egész nap, és remeg a nyavalyás alkoholért, annak nem szabad pénzt adni. Egyszer odaadtam a lakáskulcsomat egy ilyen embernek, és kétezer forintot, hogy vegyen két vödör festéket. Úgy éreztem, hogy ezzel megemeltem, mert, ugye, bízom benne. Ő pedig útközben eldöntötte, hogy az egyik ezrest elissza, a másikból megveszi a festéket... meg is vette az egyik vödröt, el is vitte, hogy majd felajánlja nekem: majd ő fog festeni, ledolgozza a tartozását. Kinyitotta a lakást, és látott egy rádiós magnót. Háromszáz forintért eladta. Egy órát ezerkétszázért. Megvette a másik vödör festéket, és elitta a maradék pénzt. És azzal záródott a nap, hogy visszajött hozzám, visszahozta a kulcsot, és megpróbált rábeszélni, hogy a tartozása fejében hadd fessen ő nálam.

Nagyon sokszor érzem, hogy bizonyos helyzetekben nincs jó megoldás, a bizalmatlanság is nagyon rossz meg a bizalom is. Egy keresztény pszichológus kispapokat hozott hozzám beszélgetésre, és ott meséltem el egy esetet. A vonaton voltam ügyeletes, és az egyik hajléktalan a szemem láttára ütötte a másikat. Ismertem a fiút, és kérleltem, hogy hagyja abba. Abbahagyta. Mondtam, hogy menjen innen, de azonnal, ide többet nem jöhet. Van köztünk vagy ötven kiló különbség. Nagyon féltem. Azt mondta: tudod-e, hogy miért nem ütlek meg? Mondtam, hogy nem tudom. Azért, mondja, mert a múltkor láttalak a fiaddal, a mozgássérülttel. Te nem vagy akkora patkány. És ebben maradtunk. Azt mondta erre a keresztény pszichológus, hogy ez egy nagyon világos történet, merthogy ennek az embernek kellett valami megfelelő mentséget találnia, mert a saját kis csoportja előtt bizonyítania kellett, hogy ő egyébként engem megütne, és megfelelő érvet kellett találni. Na, akkor én nagyon megsértettem a pszichológust. Azt mondtam a kispapoknak, hogy ez nem igaz. Ha el tudtok jutni idáig, akkor dobjátok el a reverendát. Ha azt fogjátok keresni, hogy miért logikus, ami abszolút nem logikus. Mert minden helyzetben ott van a kiszámíthatlanság. Nem lehet „logikusan”, előre eldönteni, hogy mikor mondunk igent, mikor mondunk nemet, és borzasztó, ha minden lépést, mozdulatot megmagyarázunk.

6 / A PÁRTFOGÓ
(Gyuris Tamás)

A lassan kiépülő hajléktalanellátó rendszer szívesen fogadta azokat a lelkes fiatal szakembereket, akik a szociális ellátásban (főleg a gyermekvédelemben, -intézetben) pártfogóként vagy tanárként már megperzselődtek. Mára ők „a szakma nagy öregjei”. Mint Gyuris Tamás.

– Amikor 1989 telén a Déli pályaudvari és a Blaha Lujza téri aluljáróban a hajléktalan-demonstrációk voltak, azokról én még csak a sajtóból értesültem. Mert akkor már egyszer megpróbáltam kicsit távolabb menni a szociális szakmától.

A szüleim elváltak, amikor én tizenkét éves voltam. Egészen kicsi koromtól arra törekedtem, hogy megpróbáljam összerakni a szétesett családot. Talán ez volt az oka, hogy a gyermekvédelemmel kezdtem el a szakmát. Tizenévesekkel foglalkoztam. A XII. Kerületi Tanácshoz kerültem a Gyámhatóságra gyermekvédelmi előadónak. Másfél év után továbbmentem pártfogónak.

Belőlem ott lett igazából ember is meg szakember is. Az alatt a nagyjából hét év alatt. Gyönyörű időszak volt, bár semmilyen szakmai hátterem, semmilyen intézményi hátterem, semmilyen csoportos vagy szakmai támogatásom nem volt, még a pártfogócsoport sem működött igaziból, egy közösen gondolkodó csoportként. Azt lehetett elérni, amit az ember maga ki tudott gondolni, ki tudott küzdeni, ki tudott hajtani.

Azért is volt fantasztikus időszak, mert nem kellett a rendszerrel azonosulni, sőt nyugodtan úgy élhette meg magát az ember, mint aki a rendszer ellenében dolgozik, a rendszer ellenében veszi fel a harcot a rendőrökkel meg a vaskalapos ügyészekkel meg a hülye iskola-igazgatókkal. Amikor 1976-ban, huszonkét évesen elkezdtem a pártfogóságot, húsz pártfogoltam volt. Ahogy teltek az évek, kiderült, hogy ez egy sokkal működőképesebb és sokkal konstruktívabb szisztéma, mint a javítóintézet vagy a fiatalkorúak börtöne, így egyre tömegesebben ítélték a bírók pártfogói felügyeletre, illetve próbára bocsátásra az eléjük kerülő fiatalokat.

Drámai módon növekedett a számuk. Amikor 1983-ban otthagytam a pártfogóságot, százhúsz fiatallal kellett volna foglalkoznom, ugyanolyan kritériumok szerint, mint korábban a hússzal. Akinek volt hozzá ereje és volt hozzá képessége, az nyilván visszavett érzelmileg, visszavett intenzitásban, én meg ezt nem tudtam megtenni. Ez volt az egyik ok, ami miatt úgy gondoltam, hogy otthagyom a szakmát. A másik, hogy teljesen kilátástalannak láttam, hogy eredményesen működhessem, hiszen az egész rendszer – ezen most nem a politikai rendszert értem, hanem a társadalmi működés rendszerét –, szóval az egész rendszer az ellenkező irányú tendenciákat hozza létre, mint amire én törekszem.

Meg is fogalmaztam akkor egy írásomban, hogy tulajdonképpen ez egy rejtett karitativizmus: mindenfajta szociális munka, mindenfajta szociális segítség igazából karitativitás. Tehát nem érdemi segítség, hanem kvázi-jótékonykodás. Nem ismeri be a rendszer, hogy miközben a szociális segítségeket fitogtatja, ő maga gyártja tömegesen az olyan embereket, akik aztán a szociális gondoskodás alanyaivá válnak. Tehát magyarán: működtet egy olyan rendszert, amelyben természetes, hogy egyre szegényebbek az emberek és egyre nyomorultabbak, és közben úgy csinál, mintha érdemi segítségként állítaná a szociális munkát. Valahogy úgy fogalmaztam meg ezt akkor, hogy társadalomstrukturáló erőkkel szembe nem lehet szociális munkát állítani. Akkor úgy ítéltem meg, hogy nincs annyi kurázsi ebben a nyomorult társadalomban, hogy ezt belássa. Nem ismeri be, hogy nem érdemi segítség az, amit ad.

– Az 1983-as társadalom törvényszerű működéséről van szó?

– Azt hiszem, hogy ebből a szempontból az 1983-as társadalom majdnem ugyanúgy működött, mint az 1997-es vagy az 1937-es társadalom, ráadásul még csak nem is mondanám, hogy ez egy magyar történet. Egyéves voltam, kint volt az erkélyen a járókám, és én kivettem egy muskátlit és elmajszoltam. Tudtam, hogy ez nem szabályos dolog, és megpróbáltam eltüntetni a nyomait. Összesöpörgettem a földet egy kupacba a hófehér lepedőn a járóka sarkába, és ráültem, úgy téve, mintha minden a legnagyobb rendben volna, közben mondanom sem kell, hogy a fülemtől a lábujjamig fekete voltam a földtől. Ott ültem békésen ezen a kis földkupacon, mintha a világon minden a legnagyobb rendben volna. Valahogy így élem meg ezt a mai társadalmat is, mint ami a tudatosságnak vagy az önkontrollnak valamifajta csecsemőszintjén van. Ha ez a társadalom tényleg szembenézne azzal, hogy a jelenlegi működésének mik az eredményei – a szegénységre gondolok, a nyomorra, az elesettségre, a megfosztottságra –, akkor kéne adni egy választ, hogy miért nem tesz ez ellen valamit, és a válasz valószínűleg meghaladná az erejét. Gazdaságilag, talán erkölcsileg is, fene tudja.

– Egy kiskorú nem felel azért, amit tesz. Felvethető-e egy kiskorú, iskoláit most kezdő hétéves társadalom felelőssége?

– Volt egyszer egy hivatalos társadalmi működés szocialista lózungokkal, bekódolt hazugsággal, és volt a társadalomban egy tényleges működés más értékek és más normák alapján. Volt egy Potemkin-falu, amely mögött zajlott egy tényleges élet is, és ennek egy csomó izgalma volt. Nyugaton nem hazudták, hogy nincsenek szegények, hanem átléptek rajtuk. Itt meg úgy kellett átlépni rajtuk, hogy közben tagadtuk, hogy vannak.

Bár az is igaz, hogy volt cinkos összekacsintás, egyeseket meg lehetett nyerni a segítéshez. Például saját magam alatt vágtam a fát, ha szabad így mondani. Tudatosan és módszeresen dolgoztam azon, hogy a fiatalkorúakat a bírák ne Tökölre és ne Aszódra küldjék, hanem pártfogói felügyelet alá ítéljék. És ebben mindenféle privátbeszélgetéseim voltak, rengeteg energiát öltem bele.

– Felemás győzelem volt tehát. Sikeresen meggyőzted a bírákat, ők pedig nyakadba zúdították a feldolgozhatatlan mennyiségű feladatot.

– Az egésznek valami olyan mellékzöngéje volt, hogy na, itt van ez a lobogó tekintetű, lobogó üstökű fiatalember, jaj, de kedves, szimpatikus ember, hallgassuk meg, milyen okosakat is mond, és akkor lapozunk egyet az újságban.

Azóta van némi fejlődés, lehet róla beszélni, bár a mindenkori hatalomnak értelemszerűen nagyon súlyos érdekeltsége van abban, hogy ez a probléma kisebbnek lássék. Marxnak van egy zseniális gondolata, ami úgy szól, hogy *a hivatalnok nem szántszándékkal, hanem szükségszerűen látja a területén folyó dolgokat jobbnak vagy másnak, mint amilyenek valójában. És ennek az az oka, hogy számára az a kérdés, hogy a területén jól mennek-e a dolgok, egybeesik azzal a kérdéssel, hogy ő jól igazgatja-e azokat*. A mindenkori hatalom tehát úgy éli meg a társadalmat mint az ő tevékenységének a következményét.

– Milyennek láttad a hatalom eszközeit, a szakembereket?

– A szakma tragikusan rossz közeg volt. Nagyon alacsony volt a presztízsük a pedagógustársadalmon belül is. A rossz pedagógus ment oda, az iszákos, az agresszív pedagógus ment oda. Nagyjából ilyen „falura jó lesz” dolog volt ez, és úgy igazából a rendszer sem úgy működött, hogy kontrollt gyakorolt volna, ezeket kivetette volna magából. Nagyon rossz hagyományok adódtak össze.

– A családok?

– Nagyon nem volt mindegy, hogy az ember mikor jelenik meg a családban. A hivatali út az lett volna, hogy amikor az ügyészség megküldi a vádiratot a Gyámhatóságnak, akkor jelenik meg a pártfogó a családnál. A bűncselekmény megtörténte után eltelt volna legalább hat hónap eddigre. Felvettem a rendőrséggel a kapcsolatot, és azt kértem, hogy ha nyomozás indul, ha a rendőrség büntetőeljárást folytat kiskorú ellen, azonnal értesítsenek. Ezt el tudtam intézni, és mihelyt megjöttek a papírok, mentem ki a családhoz. Ami persze jócskán gyarapította a munkámat, mert az ügyek jó részének nem lett pártfogói felügyelet a vége, mert vagy börtönbe kerültek a gyerekek, vagy megszüntették az ügyet, vagy pénzbüntetést kapott satöbbi. De itt már érdemi segítséget lehetett nyújtani, mert abszolút tanácstalanság volt, és felkavarodott, megbolydult érzelmi viszonyok voltak a családokban. Ritka volt, hogy a család ki akarta volna közösíteni a gyereket. Hogy a társadalom hogy vélekedett erről, az egy másik kérdés.

– Volt információd róla?

– Volt. Amikor a gyerekek ügyében eljártam, bementem például az iskolájukba, és tipikus volt, hogy mikor megtudták a rendőrségtől, hogy büntetőeljárás van a gyerek ellen, azonnal kirúgták. Holott még be sem volt bizonyítva, hogy az a gyerek volt-e a tettes, és még annyi minden történhetett volna! Ez abszolút prejudikáció volt, tipikusan előítéletes és elhárító társadalmi reflex megnyilvánulása. Ez ellen sokat harcoltam. Egyszer összehívták az igazgatókat értekezletre, és felhívták a figyelmet az én leveleim, csettegtetésem alapján arra, hogy ha ilyen történik, ne rúgják ki a gyereket.

Érdekes módon a munkahelyeken, tehát azoknál a srácoknál, akik dolgoztak, sokkal szerencsésebb és sokkal emberségesebb viszonyok voltak. A melósok, akiknek a keze alatt a srácok dolgoztak, sokkal emberibben, sokkal normálisabban és szolidárisabban vették ezeket a helyzeteket, mint az igazgató elvtársak.

Az értelmiségiek – az újságírók meg a kicsit szabadabban gondolkodó emberek – megint csak inkább előítélet-panelt használtak. Az ő érzelmileg ellentétes következménnyel járó paneljük valami olyasmi volt, hogy hát igen, ez a rohadt kommunista vagy szocialista rendszer még a gyerekek sorsát is megnyomorítja, és lám, ezek a bűnöző gyerekek a kommunista rendszer áldozatai. Ez ugyanúgy baromság volt természetesen.

– A bírák?

– A bírák és ügyészek ebből a szempontból nem nagyon voltak modellezhetőek. Mindenesetre úgy láttam, hogy ahogy teltek az évek, egyre inkább hajlamosak voltak kikacsintani a talár mögül. Amikor elkezdtem ott dolgozni, ez úgy működött, hogy megjelent a bíróság előtt egy pártfogó és egy ismeretlen kis kölök, akiről kiderült, hogy ellopott egy autót, vagy eltolta valakinek a biciklijét. Elkezdtem levelezni a bírósággal, már előzetesen. Bementem az ügyészségre a gyerek meghallgatására, beszereztem pozitív iskolai, munkahelyi véleményeket, a pszichológus véleményét, csatoltam az én véleményemet, mindenfélét kitaláltam. Nyilvánvaló volt, hogyha körbefogok valakit ilyen típusú papírokkal, akkor jobban kitetszik, hogy ott középen van valaki. Bementem a bíróhoz vagy a bírónőhöz, személyes meghallgatást kértem, elmondtam, hogy mi van a gyerekkel, próbáltam valahogy személyessé tenni a majdani vádlotthoz való viszonyukat. Meg a hozzám való viszonyukat is. Néhány bíró esetében, azt hiszem, viszonylag jól sikerült lebontani a személytelenségeket, és főleg azoknak a bíróknak az esetében, akik ott hangadók voltak. Tehát valóban előbújt az ember a bírókból. Még a büntetés-végrehajtási bírót is sikerült megnyernem, ami pedig tényleg a legsötétebb kategória volt ebben az ügyben. Csak ez rengeteg energiát igényelt és rengeteg időt.

– Rendőrök?

– A rendőrök... Voltak persze pofonok meg egyéb fizikai és érzelmi atrocitások, de nem ez volt a legfontosabb és a legjellemzőbb. A civil polgár általában mást mondott, mint amit tett, és egész mást gondolt az egészről. Ezzel szemben a rendőrségen minden a nevén neveződött. Ott nem voltak humanista meg szocialista lózungok, ott kereken megmondták, hogy hülye vagy, vagy nem vagy hülye. A hierarchia is más volt, mint ahogy elképzeltem volna. A társadalomban sokkal jobban éreztem a hierarchikus működést, mint a rendőrségen. Azt tapasztaltam, hogy a rendőrök alapvetően nem a gyerekeket tartják felelősnek, hanem a hülye iskolát vagy a részeges apját vagy nem tudom, micsodát. Nagyon természetes, emberi ítéleteik voltak, és általában nagyjából pontos is volt az ítéletük. De még amikor lecsirkefogózta is a srácot, mert, mondjuk, már egy csomó balhéja volt, abban is volt egy emberi viszony. Nem volt személytelen dolog. Amikor elkezdtem járni a rendőrségre, akkor még volt fiatalkorú szak a II. Kerületi Rendőrkapitányság épületében, itt a Rómer Flóris utcában. Egyszer felhívtak otthon telefonon, és azt mondta a rendőrtiszt, hogy figyelj, papír nincs, de holnap jön egy srác, és ha akarsz, gyere be. Szóval, kifejezetten örültek, hogy találnak egy olyan figurát, akiről azt gondolhatják, hogy talán tud segíteni a gyereknek. Volt, hogy rendőrtisztek jártak közbe a gyerek ügyében, hogy ne rúgják ki az iskolából.

– A gyerekek érezték, hogy te nem tartozol a rendőrséghez?

– Erről több mindent is tudni kell. Az egyik az, hogy én huszonkét és fél éves voltam, amikor odakerültem pártfogónak, és a csoport utánam következő legfiatalabb tagja negyvenéves volt. A másik, hogy mindig is hosszú hajam volt, ami abban az időben gyengéd üzenet volt arról, hogy az ember hol helyezkedik el a társadalomban, mit gondol a világról. A harmadik az az, hogy a fogadóóráim nem ilyen hivatalos kutyafülék voltak, nem ültem soha egy jó asztal mögé például. Mindig a gyerekek mellé ültem, amikor beszélgettünk, vagy ha kopogott valaki, nem az íróasztal mögül szóltam ki, hogy szabad, hanem kimentem, fogadtam és köszöntöttem. Ezeknek volt egy metakommunikatív jelentése is. Nyilvánvaló, hogy ebben egy csomó öntudatlan narcisztikus dolog is benne volt, meg mindenhatósági kutyafülék is benne voltak, de fiatal srác voltam. Hosszú-hosszú évek kellettek, mire az ember sokkal tudatosabban vizsgálta már a saját szerepét, a saját tevékenységét, saját érzelmi érintettségét, motiváltságát.

De a gyerekek számára is egyértelmű volt, hogy az ő oldalukon állok. Igaz, volt néhány olyan gyerek, akinek a szemében én az ellenséges társadalom oldalán álltam. Ezek azok az esetek voltak, amikor a család bűnöző volt, vagy többéves „karrier” volt már a gyerek mögött. Akkor én a fejem tetejére állhattam, akkor sem tudtam volna mit elérni. De ez valami egész elenyésző százalék volt, lehet, hogy meg is tudnám számolni, mennyi volt a két év alatt a több száz gyerekből.

– De mindenáron ki akartad őket hozni a börtönből, intézetből? Ez felelt meg az érdeküknek?

– Bármilyen furcsa, volt olyan gyerek, akit én vittem intézetbe, merthogy úgy láttam, hogy intézetbe kell mennie. Soha nem felejtem el azt a tizenöt éves fiút, aki a kezemet fogva jött be velem az intézetbe, hogy egyáltalán el merjen jönni odáig. Ma is úgy gondolom, hogy abból a családból el kellett hoznom őt, az ő érdekében. Egyszer azt mondtam neki, hogyha leszokik a ragasztóról, én leszokom a cigarettáról. Nem régen találkoztunk, és felemlegette, hogy még a pipámat is nekiajándékoztam, ami akkor nagyon nagy szó volt. De hogy ő maga mondta ezt nekem az utcán, az annak a jele, hogy nagyon fontos volt az a hajdani üzenet, nagyon fontos volt az a gesztus. Egyébként öt gyereke van már a fiúnak, és most hatalmas portálüvegeket tisztít, egy hosszú narkós karrier után, ami rettenetes volt. Nekem is rettenetes volt, hogy a szemem előtt csúszott bele, és nem tudtam vele mit tenni.

Az intézet. Úgy gondoltam, hogy a gyereknek ott jobb, ahol a körülményei a legkevésbé kedvezőtlenek. Mert azért kedvezőről nem nagyon lehet beszélni. Ahol volt működő család, ott egyértelműen arra törekedtem, hogy maradjon valahogy a családban. Nyilván ennek elég sok akadálya volt, családgondozást is kellett folytatnom, tehát ez a munka messze túlnyúlik a gyerekkel való kapcsolaton. Rendszeres volt, hogy – akár este tizenegykor is – bevontak egészen pitiáner kis családi ügyekbe is. Elég rendszeres volt, hogy lementem a térre a srácok után, aminek érdekes módon az volt a következménye, hogy egy csomó olyan gyerek is a nyakamba szakadt, akinek hivatalosan semmilyen kapcsolata nem lett volna velem. Tehát csapatostól jöttek a gyerekek, és ha problémája volt egy gyereknek, hiába nem volt a pártfogásom alatt, megkeresett és hozta a barátját, és tanácsot kért, segítséget kért.

– Volt köztük olyan, aki csövezett?

– Nem. Túl rideg volt ez a rendszer, nem voltak ilyen tömeges, alkalmazható kibúvók, mint ma. Ha egy gyerek kiesett a családból, törvényszerűen jött a nevelőotthon vagy a börtön. Akkor is ugyanaz volt a rendszer, mint ma, hogy évente kétezer állami gondozott fiatal úgy lett nagykorú, hogy a GYIVI nagykönyvében az jegyződik be róla: „Lakcím hátrahagyása nélkül távozott.” Tehát nem a családjához ment vissza, nem ment feleségül, nem nősült meg, gyakorlatilag és effektíve az utcára ment.

– Tudta ezt a GYIVI? Nem érdekelte?

– Nem érdekelte. A fiatalok egy részét egyébként egy ideje már csak papíron ismerte a GYIVI, merthogy szökésben voltak. Alig várták, hogy nagykorú legyen, és ki lehessen írni a listáról, mert akkor már jogszabályi felelősség sincs.

– Általában hol találtad meg őket? Munkásszállón?

– Általában munkásszállókon, haveroknál, a cigány fiatalokat pedig a cigányközösségek szívták fel, ebből a kétezerből elég sok volt a cigány fiatal. Elég rendszeres volt, hogy a megyei GYIVI-k a településekről munkára kihelyezték a fiatalt egy fővárosi munkahelyre, ahol aztán sosem érték el. Ezek hazug történetek voltak arról, hogy az ő szökését hogyan lehet legalább részben legitimálni, illetve áttestálni az ebből való felelősséget a fővárosi GYIVI-re vagy más hivatalos szervezetekre, intézményekre. Ha például feljött egy cigány lány a nyíregyházi GYIVI-ből, annak a legritkábban lett az a kimenete, hogy beköltözött a női szállóra, amit egyébként „szűzgarázs”-nak neveztek a helyi fiatalok. Annak egyértelműen az utca lett a következménye. Prostitúció lett a következménye, vagy legjobb esetben férjhez ment, bekerült egy másik cigánycsaládba.

Olyan gyereket, aki hosszabb ideig csövezett volna, abban az időben én nem ismertem. Olyat, hogy barátoknál, ismerősöknél aludt, olyat ismertem többet is. Olyat is ismertem, akit a nagyszülei neveltek, mert családi konfliktus volt, például új házasság vagy Jehova tanúi. Számtalan történetet ismerek, hogy kiszorult a családjából a gyerek: a szülei lerúgták magukról. A börtönkarrierek indulása volt ez.

Hogy visszakanyarodjunk a GYIVI-hez. Az állami gondozottak közössége két nagy csoportba volt osztható, az egyik a civil karriert építők köre, akiknek próbáltak szakmát adni. De egy másik markáns csoport, körülbelül harminc-ötven százalékuk a tizenötödik születésnapja után került állami gondozásba. Azt mondják a pszichológusok, hogy a személyiségfejlődésben két kitüntetett szakasz van, az egyik a hároméves kor előtti, a másik a pubertás kori időszak. Ez drámai. Mert berögződik egy horda- vagy falkaidentitás ennek minden hordalékával együtt. Ez a tragédia. És innentől kezdve szerintem nincs ember, aki ebbe bele tud nyúlni, nincs intézmény, amely ezen változtatni tudna. Mert belép az én-tudat helyére a bűn-tudat. Hogy az ő személyiségidentitása nem is tud már kialakulni, hanem mindig egy ilyen falkaidentitás

marad az övé, és ezért mindig csoporthoz csapódik, legyen az egy bűnöző közösség vagy egy narkós társaság. Ezért is nagyon fontos, hogy legyen utcai szociális munka, mert azért mindig vannak olyan csellengők ezeknek a csoportoknak a peremén, akiknek lehet segíteni. Tehát, hogyha valaki ki akar ebből lépni, akkor legyen hova, reális legyen a „Na, gyere, próbáljuk meg!"

– Van ilyen kilépési lehetőség?

– Az intézményrendszerben meg a jogrendszerben nincs. Sem intézmény, sem szakember nincsen rá. Kellene egy olyan intézmény, mozgalom vagy csoport, amely reális esélyt ad azoknak a fiataloknak, akik a kényszerpályáról ki akarnak törni.

– Mi a kényszerpálya?

– A jogszabály nem ad másra lehetőséget, csak arra, hogy aki szökni akar, azt visszahelyezzék a törvényes képviselőhöz. Ha egy intézetből teszik ki, akkor az intézetbe, ha egy családból, akkor a családba. Hát ez úgy baromság, ahogy van, mert ha valaki szökik valahonnan, akkor valamiért szökik onnan, és nyilván elég nehezen lehet őt meggyőzni, hogy segítek neki, ha megpróbálom őt ugyanoda visszajuttatni. Tehát kellenének alternatív megoldások.

Kényszerpálya azért, merthogy időközben menekül a gyerek, tehát nem találhat természetes hivatalos szövetségest ebben a helyzetben. Aki viszont szövetséget ajánl, enni ad neki, befogadja a menekülésből, az nagy árat fizettet: prostituálja, bűncselekményre használja.

Kellene tehát egy intézmény menedékként, ahol van meleg víz meg ágynemű. Nyilván nem mindegy, hogy hány csapból folyik a víz, hogy milyen a kilincs. De ez csak a díszlet. A legfontosabb a tudat, hogy biztonságban van. Ez viszont... hogy is mondjam?... szeretet, emberség nélkül nem megy.

– Hét év után lezárult életed pártfogói szakasza...

– Váltottam, igen. Felvettek az egyetemre, szociológiára. És közben az is történt, hogy az édesapámat, aki akkor a külkereskedelemben dolgozott, megkeresték: segítsen akváriumi vízinövényeket külföldre eladni. Elmentem, megnéztem én is, hogy néz ki ez az egész dolog, és nagyon megtetszett. Tulajdonképpen arról volt szó, hogy a bauxitbányászás biztonsága érdekében – rendkívül pazarló és környezetkárosító módon – kiszivattyúzták a nagyobb mélységekből a vizet, és az mindenhová befolyt a bánya által művelt területek környékén. A húsz-egynéhány fokos vízben fantasztikusan megtermettek azok az egyébként trópusokon honos vízinövények, amiket szerte a világon az akváriumok díszítésére használnak. Itt, a magyarországi hévizekben sokkal szebb növények nőttek, mint azokon a területeken, ahonnan ezek a növények származnak. És akkor elkezdtem lejárni hétvégeken érdeklődőként, és azután már mellékkeresetként ez volt a fő bevételi forrásom. Nagyon kemény munka volt, de állati jó volt, mert megadta a kétkezi munkának meg a természet közelségének az összes pozitívumát.

Ez az időszak már megelőzi a Menhely Alapítványt. A Jogtudományi Intézetnek csináltam vizsgálatot, felmérést írtam, és közben vízinövényeztem. Független voltam, sok pénzem volt, szellemi munkát is végezhettem, fizikai munkát is, szóval rendkívül kellemes időszak volt az életemben, nagyon jó harmónia volt.

És együttműködtem a Fiatalok Önsegítő Egyesületével – ma is megvan mint hajléktalanszállás, hála Istennek. Úgyhogy ez nem volt olyan nagy és tökéletes elszakadás, de mindenképpen hátrébb húzódtam.

– Ugorhatunk a Menhely Alapítványra.

– Azzal kezdődött, hogy néztem a televíziót, nicsak, táblákkal ülnek emberek a Déli pályaudvaron. Illetve megkerestek telefonon, hogy menjek, szálljak be...

– A szakmából kerestek meg vagy a régi klienseid közül?

– Nem, kliensek közül senki. Egyetlen régi kliensemmel sem találkoztam az új kliensek között, egyébként azóta sem. Ha jól emlékszem, Mezei Gyuri telefonált először, akiről nagyjából tudtam, hogy kicsoda, de nem ismertem, nem találkoztunk korábban, és mondta, hogy volna itt a Vajdahunyad utcában ez a menhely, nézzem meg. Kiderült, hogy egy barátja vagy barátnője ajánlott neki engem, aki akkor ment oda pártfogónak a családsegítőhöz, amikor én eljöttem, és az egyik kerületemet ő örökölte meg. Igazából csak hírből ismert, a gyerekeken keresztül, és nem személyes kapcsolatból. A másik szál meg az volt, hogy az egyetemen egy évfolyamra jártam Matern Évával, és ő ajánlott Győri Péternek, a férjének. Elmentem a Vajdahunyad utcába, nem kell neked részletesen ecsetelnem, hogy nézett ki, mondjuk, 1990 januárjában. Hajléktalanok már voltak, ajtók kevésbé, infernálisan hömpölygő tömeg volt ott.

– Ez „önkényes lakásfoglalásnak" számítana ma? A hajléktalanok megszállták vagy megkapták az épületet?

– Nem tudom. Rémlik, mintha előbb foglalták volna el a házat, és ezt utóbb legitimálta volna a főváros azzal, hogy odaadta a Menhely Alapítványnak az ingatlant, s közben röhögtek a markukba, hogy na, most mutassátok meg, mit tudtok! Hát igen, annyiból feltétlenül lakásfoglalás volt, hogy egyértelmű lett: ők vannak otthon, és aki oda bemegy, az idegen. Mikor először odamentem, a hajléktalanok közül többen is megállítottak, hogy ki vagyok és mit akarok. Az történt abban a házban, amit ők akartak.

– Mit akartak?

– Hogy mit akartak? Erre tudnék nagyon röviden válaszolni: lakni akartak. Ugyanazt az életet, ugyanolyan normák szerint, ugyanolyan módon élni tovább, csak úgy, hogy van fedél a fejük felett.

– A vezérek között volt valaki, aki szervezte a kolóniát, kiosztotta a szobákat?

– Többféle módon próbálták befolyásolni a helyzetet, működtetni a Vajdahunyadot. Ott volt például a Csövi, ő volt a krém, mert volt elképzelése a viszonyokról, meg próbált közvetíteni emberek között. Egy kicsit intellektuálisabb, megfontoltabb megközelítés volt az övé, aminek a végeredménye aztán lila folt lett a szeme alatt. Amúgy teljesen koedukált volt a szálló. Egy tizenhárom éves szipuzós kislány volt a legfiatalabb, ő négy-öt radikális fiatal társaságában jött. Időnként változott a számuk, feltörtek pincehelyiséget, meg falat is bontottak, nagyon érdekes volt, terjeszkedett, mint egy amőba, aztán később a raktárak feltörése is sorra került. Aztán voltak pszichopaták is, öten, hatan, mikor mennyien, ami önmagában ellehetetlenítette, hogy bármifajta intézmény jellegű működés történhessen, mert egyetlen pszichopata ember is felboríthat egy akármekkora intézményt. Voltak idősek, akik egy alkoholos karrier vége felé már nagyon rossz állapotban voltak, mentálisan is, fizikailag is. Aztán voltak már több éve utcán élő hangos, öntudatos csövik, voltak volt állami gondozottak, voltak börtönből szabadult bűnözők, némelyikük ott rejtette el a szajrét. Volt néhány fiatal cigány pár, akik a hátsó helyiségekbe, a hangárba hordták a kuncsaftokat. Szóval színes egyveleg volt, amiből számtalan súlyos következmény származott.

– Például?

– Az én szememben a legsúlyosabb az idős emberek terrorizálása és bántalmazása volt. Rendszeresen kifosztották őket, csak úgy, erőfitogtatásból beléjük rúgtak, pofon ütötték őket. És az ilyen helyzetekre semmiféle retorziót nem lehetett alkalmazni. Semmilyen lehetősége, eszköze nem volt annak a néhány embernek, aki ott szociális munkásnak gondolta magát.

– Az épület korábban munkásőrbázis volt...

– Igen, aminek magasföldszinti részén négy-öt helyiséget irodának használtak, ezeket kezdték először lakni, azután mentek a másik részbe, ahol fürdőépület is volt. Eredetileg vasöntöde volt, a hangár volt maga az öntöde, és se az, se a fürdőház nem volt látható az utcáról. Az utcafronton volt az a négy-öt helyiség a magasföldszinten, amit irodának használtak, meg a szupertitkos raktárak. Ezek helyén van ma az éjjeli menedékhely, a magasföldszinten pedig a szociális otthon.

– Akkor úgy láttad, hogy át kell venni a hatalmat?

– Át kellett venni a hatalmat, mert ami ott volt, ahhoz nem sok közünk volt, ugyanis becsuktuk magunk mögött az ajtót, és az történt, amit ők akartak. Csöpögött mindenből az erőszak, a terror és szó szerint a vér is. A korabeli naplók tanúsága szerint általában naponta kétszer-háromszor kint járt a mentőautó, de volt, hogy hatszor is. Rendszeres volt az egymás bántalmazásából fakadó sérülés, szintén nagyon gyakori volt az öngyilkossági kísérlet, és sokszor azért kellett mentőt hívni, mert olyan leromlott állapotban voltak az emberek, hogy rosszul lettek, elájultak.

Hát igen, az idilli légkörből, hogy tudniillik kutatóintézeteknek csinálok tanulmányokat, meg bíbelődök a növényekkel, mindeközben tele vagyok pénzzel, és nincs főnököm, és majdnem minden szükségletemet kielégíti ez a helyzet, kilenc hónapra átkerültem a pokolba. Mert azt tudtam csak akkor a helyzet pozitívumaként vagy eredményeként fölmutatni, hogy egyrészt nem halt meg senki az alatt a kilenc hónap alatt, és hogy egyetlen munkatársamat sem bántalmazták. Ami szintén teljesen érthetetlen, mert teljesen elképesztő helyzetek voltak.

Elkezdtünk személyi igazolványokat kiváltani, bejelenteni az embereket, mert egy csomó jogosítvány, gyógyszer, segély csak akkor járt, ha van érvényes lakcím. Ennek futótűzként ment híre a csövik között, és elkezdtek bejárni emberek, akik egyébként az utcán éltek, azért, hogy segítsünk nekik az adminisztratív dolgokban.

– Volt ott egy irodátok?

– Két helyiség. Íróasztalunk nem volt, nem volt egyetlen ép bútordarab sem, ezzel szemben volt tíz-húsz ember, ebből három-négy szociálismunkás-státusban tartózkodik ott, a többi meg lakó. Közben ki-be rohangálnak, lökdösődnek, üvöltözés, rugdosás, bútorborogatás, pofozkodás, káromkodás, tehát térben sem lehetett megjeleníteni, hogy itt akkor most vannak szociális munkások, vagy van valamiféle intézményi csíra. Nem lehetett saját teret sem birtokolni, saját tárgyat sem. Nem lehetett az embernek egy saját tolla, mert kivették a kezéből, mert valamire kellett, s nem lehetett viszontlátni. Szóval teljesen kaotikus állapotok voltak, és ebbe a káoszba hatoltak be a bátrabb utcán élő csövik, akiket nem riasztott vissza, hogy a „birtokon belüliek” esetleg leverik őket. Az őrült kavargásban megültek a kanapén öten-hatan, meg ácsorogtak és vártak türelmesen, órákig, hogy majd csak felmerül egy szociális munkás a kavargásból és megkérdezi, hogy mi van, mit akar. És a segítségért bejáró tömeg egyre népesedett, húszan, harmincan is jöttek egy nap.

– Megkérdezett valaki benneteket, hogy kinek a megbízásából vagytok ott, mit kerestek ott? Hogy tűrték, hogy behatoltatok, letelepedtetek és intézkedni kezdtetek?

– A legitimációt az biztosította, hogy sikerült elintézni a rendőrségnél, hogy ne jöjjenek be razziázni. Mert volt, hogy háromszor is jöttek egy éjszaka. „Azt intézzétek el, hogy ne járjanak ide éjszaka a rendőrök, ne világítsanak a pofánkba!” Sikerült elintézni, aminek aztán drámai következményei lettek, merthogy akkor se jöttek, amikor kellett volna. Egyébként úgy sikerült elintézni, hogy meggyőztük a BRFK-t: ez egy szociális intézmény, függetlenül attól, hogy most milyen státusban van. 1989. december 5-től már a Menhely Alapítványé volt a ház, a Fővárosi Tanács pecsétje volt rajta, a Fővárosi Tanács elnökének az aláírása volt rajta, ez okozott egy kis elbizonytalanodást a rendőrségnél is. Olyannyira, hogy még azt is sikerült legitimálni, hogy bejelentsük oda az embereket, különben nem kaphatnak személyi igazolványt. Szóval ez volt a belépőjegyünk, hogy sikerült elintézni, ne jöjjenek be csapatostul a rendőrök. Akkor már lehetett tárgyalni. De azért ez végig billegett a kilenc hónap alatt. Hogy akkor itt most ki van otthon, ki diktál, ki kérhet, kérhet-e bárkitől bárki bármit? Szóval nagyon ingatag helyzet volt, és bármikor felborulhatott, mondjuk, egy pszichopata figurának a megmozdulásán. Kiverték egymást a szobákból, az ágyakból, szóval nem csak nekünk nem volt territóriumunk, nem csak nekünk nem volt tárgyunk... ilyen értelemben hajléktalanként éltünk magunk is ott, mert ugyanúgy nem tudtunk huszonnégy óránál tovább tervezni. Az egész iroda az ő territóriumuk volt, de nem osztották el egymás között további kisebb territóriumokra a helyiségeket, illetve aki megpróbálta, leverhető volt. Ágyak is voltak, meg matracok is voltak, ajtók nem, mert azokat berúgták. Időnként keletkeztek zárható ajtók, de negyvennyolc órán belül elmúltak a zárhatóságok. És ennek minden adalékával, faforgácsban és üvegcserépben, szóval szép idők voltak.

Végül is úgy döntöttünk, hogy valamilyen módon strukturálni kell a körülményeket, mert különben nincs értelme a jelenlétnek. És akkor felújításra való hivatkozással bezártuk a házat, ami súlyos nehézségekbe ütközött természetesen, elsősorban a cigány fiatalok ellenállása miatt, mert egyre többen jöttek, a lányok jártak ki strichelni, a fiúcskák meg erősködtek. Végül nagy nehezen sikerült megbékíteni a társaságot, az utolsó két családot azzal tudtuk távozásra bírni, hogy kaptak tíz-tízezer forint segélyt.

Közben megnyitottuk a Dózsa György úton az ügyintéző irodát. Mindenképpen szét kellett választani, mert nem lehet egy helyen szállást adni és ügyet intézni. Egyértelműnek látszott, hogy sürgősségi alapon az időseket kell valahogy biztonságba helyezni, ezért aztán az átépítés után úgy is nyílt meg a Vajdahunyad utcai szállás, hogy csak ötven év feletti emberek kaphattak elhelyezést. Azután kisvártatva az éjszakai menedékhelyet is kialakítottuk a lenti szuterénrészben, illetve a fürdőházat átalakítottuk egy olyan szállóvá, ahol azok lakhatnak, akik munkába járnak.

A Dózsa György úton az első, nyolc-kilenc négyzetméteres helyiségünkben voltunk hárman-négyen, mindenki beszélgetett valakivel, és bent várakozott még legalább három-négy ember, aki már be tudott valahogy nyomulni az ajtón, és közben nyomták, verték az ajtót kívülről, és ha valaki kiment, akkor megpróbált három ember bejönni. Ilyen körülmények között kellett megkérdezni valakitől, hogy mit szeretne, ilyen körülmények között kellett tájékozódni, hogy túl azon, amit szeretne, mi az, ami szükséges neki. Ha bejön valaki, és látom, hogy rettenetes fizikai állapotban van, rettenetes mentális állapotban van, vagy valami sebesülése vagy fekélye van, és azt mondja, hogy ő igazából csak egy hajléktalanigazolványt szeretne kapni, akkor az ember nyilván nem teheti meg, hogy a kezébe nyomja a hajléktalanigazolványt, és azt mondja, viszontlátásra.

– Mire volt jó a hajléktalanigazolvány?

– A hajléktalanigazolvány azért született, mert azt mondták a rendőrök, hogy ezeknek az embereknek nincs semmilyen igazolványuk, nem lehet tudni, hogy ki kicsoda. Arra

gondoltunk, hogy akkor kellene csinálni egy olyan igazolványt, ami szokványos abban az értelemben, hogy van rajta pecsét, meg rá van írva, hogy igazolvány. A mai napig is egy blöff, mert a hajléktalanigazolványban az áll: igazolom, hogy az illető, aki megjelent, állítja magáról, hogy így hívják, ez az anyja neve, itt született stb. Tehát nem én igazolom, hogy ő az, hanem azt igazolom, hogy ő ezt állítja. De attól kezdve, hogy rákerült egy pecsét, meg rá lett írva, hogy igazolvány, innen kezdve ez a blöff bejött. Nem azt mondom, hogy egy csomó rendőr nem tépte össze, meg nem voltak ebből konfliktusok, de elkezdett igazolványként funkcionálni. Volt egy váratlan következménye is, ami miatt jó: az, hogy a hajléktalanidentitás legfontosabb tárgya lett.

– Tehát nekem igazolásom van arról, hogy hajléktalan vagyok.

– Úgy van. Ez megadja az identitást.

– És ez jó?

– Én azt mondom, hogy az ember, az egyén szempontjából jó. Ad egy identitást, megad egy olyan társadalmi státust, hogy igen, én is ember vagyok a társadalomban, és a hajléktalanság jogán, amiről papírom van, nekem jár valami. Mert van erre intézmény, vannak erre emberek, akik szóba kell, hogy álljanak velem, mert én hajléktalan vagyok. Ez egy nagyon csökött és nagyon rossz értékű státus és identitás, de van. Teljesen szokványos, hogy minden papírja, értéke, pénze elvész, de hajléktalanigazolványa van.

– És ez alkalmas volt egyfajta népszámlálásra is?

– Nagyon is alkalmas, mert a rendszer az első pillanattól úgy épült fel, hogy mindenkinek volt egy kartonja. A kartonra felvettük az adatait meg hogy amikor jött, mit kért, mit intéztünk neki, ki intézte az ügyeit. Sorszámok is voltak, naplót is elkezdtünk vezetni, hogy melyik nap hányan voltak.

– Mennyi volt az átlagos forgalmatok?

– Az átlagos forgalmunk drámai volt, kilencven és kétszáz fő között volt naponta. Azért is volt drámai, mert addig nem zártuk be az irodát, amíg egy ember is volt a folyosón, és ritkán történt meg, hogy este nyolc óra előtt bezárhattunk volna, de az sem volt ritka, hogy este tízkor is ott kellett lennünk.

– Olyan volt esetleg, hogy valaki több néven is futott nálatok?

– Hogyne. A hajléktalanigazolványban az is benne volt, hogy ez a dokumentum a személyi igazolvány megszerzéséig, harminc napra érvényes. Ami aztán nem volt tartható egyébként, mert a személyi igazolványuk mellé is kérték a hajléktalanigazolványt. Merthogy neki kell. Hogy hogy lehet kiszűrni a többletigazolványt? Ha azt állította magáról, hogy így hívják, ekkor és ekkor itt és itt született, akkor többek között megkértük az anyakönyvi kivonatát is az adott helységből. Tehát kiderült, hogy igazat mond vagy nem.

– Hogy adták ki nektek a hivatalos papírokat?

– Hivatalosan kértük, illetékmentességet kértünk az illetéktörvény vonatkozó passzusa alapján, és elfogadtak minket hivatalnak. Formanyomtatványokat szerkesztettünk, ez is egy blöff volt, mint a hajléktalanigazolvány, elkezdtünk úgy viselkedni, mint egy intézmény, és ettől elhitték, hogy mi egy intézmény vagyunk.

Rengeteg egyéb fontos dolgot intéztünk, mert ezeknek az embereknek volt esetleg olyan járandóságuk, jogosultságuk, amihez nem jutottak hozzá, vagy nem is tudtak róla, hogy van: nyugdíj, rokkantnyugdíj, munkanélküli-ellátás, GYES, mindenféle. Nagyon fontos volt, hogy

egészségügyi ellátáshoz tudjunk juttatni embereket, mert láttuk, hogy az illetőnek valami betegsége van, lábszárfekély vagy törés, vagy más miatt ellátásra szorult. Nagyon fontos volt, hogy gyógyszerhez pénzt is adtunk, hogy kiválthassa a receptjét, ami nagyon rossz megoldás volt. De azután a közelben megállapodtunk egy patikával: ha valaki az általunk lepecsételt receptet viszi oda, azt kiszolgálják, és havonta egyszer elszámolunk és kifizetjük.

– Azután vonatjegy is volt.

– Igen. A vonatjegy többféle dologgal volt kapcsolatos. Egyrészt, ha valaki megőrizte a vidéki lakcímét, akkor a végleges személyi igazolványt csak ott vehette át a lakhelye szerinti rendőrségen. Csak az ideiglenes személyi igazolványt állították ki a Vajdahunyad utcai ideiglenes bejelentés alapján. Amiatt mindenképpen el kellett utaznia, azt nem is küldték postán, tehát ez egy elemi feltétel volt. Számtalan olyan eset volt, amikor valakinek a megyei társadalombiztosítási igazgatóságon kellett megjelennie a nyugdíja intézése kapcsán, voltak olyan esetek, amikor papírokat nem tudtunk beszerezni korábbi munkahelyekről, megszűnt a munkahely, és akkor a megyei irattárból kellett kérni, ahhoz viszont személyesen kellett menni.

– Kapott egy igazolást, és azzal utazott?

– Elmentem a MÁV-vezérigazgatóságra, hogy mit lehetne csinálni. Azt akartam elérni, hogy mi is kaphassunk olyan hitelezett utazási utalványt, hogy ne kelljen pénzt adni az emberek kezébe, mert akkor általában abból sok minden lett, csak vonatjegy nem. Sikerült elintézni, jól-rosszul funkcionált is.

– Fürdőjegy?

– Fürdőjegy. Ez pedig úgy volt, hogy elmentünk és vásároltunk egy nagy tétel jegyet a kádfürdőbe, ezt osztottuk szét a jelenlevők közt.

– Nem sipákolt a fürdőigazgatóság?

– Sipákolt, de akkora pénzt jelentett neki a bizniszbe való beszállásunk, hogy nem volt érdeke elzárkózni előlünk. Egyébként az embereink nem zavarták a közönséget. Legfeljebb azért háborgott néha a fürdőigazgatóság, hogy a hajléktalanok túl sokáig elüldögélnek, melegednek, szóval nem rendeltetésszerűen használják az intézményt, hanem klubéletet élnek.

– Élelmiszer, ruha...

– Nyitottunk egy ruharaktárat, lehetett utalványt kapni. Élelmiszer. Lehetett konzervsegélyt kapni, de ez nem volt igazából egy folyamatos rendszer. Inkább mondtuk, hogy menjenek el az ingyenkonyhára.

– És milyen kapcsolatban voltatok azokkal az intézményekkel, amelyek elhelyezhették őket?

– Sok segítséget kaptunk a máltaiaktól. Annak idején, amikor a Miklós utcai menedékhelyet berendeztük, Vecsei Miklóssal huzigáltuk nyitás előtti este az ágyakat, hogy minden a helyén legyen. És úgy töltöttük föl, hogy innen a Dózsa György útról vittünk át hét embert, így indult igazából a Miklós utca. Tehát a jó viszony következtében a máltaiakhoz szabad bejárásunk volt, oda könnyen tudtunk elhelyezni hajléktalanokat, rendszeres volt a szakmai kapcsolatunk is. A fővárosi intézményekbe is szabad volt a bejárás, a mai FSZKI intézményeibe, s a fővárosi beutalócsoport révén szintén nemcsak hajléktalanokat lehetett elhelyezni, hanem mozgássérültet, hallássérültet, látássérültet, többféle elhelyezési igény is volt. A kezdet kezdetén szociális otthonokba is könnyen tudtunk beutaltatni embereket, később romlott ez a lehetőségünk.

– A Menhely Alapítványban a népiroda működtetésén kívül még mi tartozott az igazgatóságod alá?

– Volt az éjjeli menedékhely, az idősotthon meg a kulcsos ház, ezek a Vajdahunyad utcában voltak. A kulcsos házban munkába járók lakhattak, fizettek érte, kvázi-munkásszállásként működött. Akkor volt a „tanyázás", tudniillik sok olyan idős emberrel találkoztunk, aki tanyasi környezetből került fel Pestre, és hogy akkor oda vissza... Akkor volt a csomagmegőrző a Kresz Géza utcában. Azoknak kellett a csomagmegőrző, akik az utcán élnek... Azt nem is mondtam még, hogy levelezési postacím volt a Dózsa, illetve kifizetőhely, nyugdíj stb. Egy csomó iratot, bírósági végzést, egyebet itt őriztünk az irodán.

– És volt a teajárat. Ez az utcai munka része volt?

– A teásjáratnak is megvan a története. Magánemberként karácsony előtt kint voltam Londonban. Van a városban néhány terület, amely a hajléktalanok által nagyon kultivált, és azokon az utcákon mindennap végigmegy egy teát osztó busz, és bizonyos időpontokban, bizonyos helyeken megáll, és oda lehet gyűlni. Meleg ételt is adnak, de az más történet. Minden ízében más történet, mint nálunk. Igazából a kuncsaftok is egy kicsit mások. És akkor jutott eszembe, hogy ezt a dolgot jó lenne adaptálni a mi viszonyainkra. Annál is inkább, mert nagyon jó legitimációja lenne az utcai szociális munkának. Korábban nem pártoltam az utcai szociális munkát, merthogy annyit ér a szociális munkás, amennyi szolgáltatás van a tarsolyában. Úgy kimenni az utcára, hogy semmit sem tudsz adni, szolgáltatni, segíteni, azon kívül, hogy szánakozol vagy barackot nyomsz a buksijára, ez egy lehetetlen helyzet emberileg, szakmailag, mindenhogy. A meleg tea viszont legitimálja a segítőt az utcán, hiszen olyan dolgot adok, amire az illetőnek szüksége van, egyszersmind párbeszédbe, kapcsolatba is kerülök vele, és látom, hogy nem kell-e beavatkoznom. Tehát ha valakinek az egészségi, mentális állapota különösen igényli, vagy ha gyerek, gyerekes anya, terhes nő stb.

Vettünk egy használt Barkast harmincezer forintért, teljesen költségvetésen kívüli történet volt, majdhogynem suba alatt kezdődött az egész, önkéntesekkel. Nagyon sajnálom, hogy ez a dolog abbamaradt, mert igazából a Menhely Alapítvány volt az első olyan civilszervezet az országban, az egyháziakat kivéve, amelyik önkénteseket foglalkoztatott. Minden héten összejöttünk az önkéntesekkel, akik részt vettek a teásjáratban, folyamatosan megbeszéltük, mi történt, feldolgoztuk a konfliktusokat, feszültségeket stb. Ez egy nagyon jó rendszer volt.

– És a teához adtatok valamit?

– Igen, két szendvicskrémes zsemlét kapott mindenki egy zacskóban. Akkor kunyeráltunk egy rádiótelefont a Westeltől, így már volt telefon is a járaton, becserkésztük Vecsei Miklósékat, és rajtuk keresztül már valamicske egészségügyi ellátáshoz is juttattuk, aki rászorult. Állítottunk ki hajléktalanigazolványt, beutaltunk, beszállítottuk éjjeli menhelyre, akit kellett, tehát szállítani is tudtunk.

– Te már itt dolgoztál, amikor a Szociális törvény elkészült. Volt benne valami részed?

– A Szociális törvény hajléktalanügyben nagyon rossz, és még a módosítás is nagyon rossz. És az is nagyon bánt, hogy nem tudtam jobban beleavatkozni. A törvény gyakorlatilag legitimálja az ellátatlanságot. Mert hiába fogalmazza meg, hogy a hajléktalan embernek joga van az ellátásra, hiába sorolja az ellátási formákat, ha azt nem mondja meg, hogy milyen eljárás szerint lehet igénybe venni az ellátásokat. Tehát, hogyha bármilyen szociális ellátásért folyamodok, mi az ügymenet, hova kell fordulnom, mikor jár az nekem, mi jár nekem, hol kell jeleznem, ki bírálja el, milyen szempontok alapján, és mi a jogorvoslatom. Ezeket tudnia kell egy eljárásszabályozásnak. Hajléktalanügyben nincs rögzítve az ellátások igénybevételét szolgáló eljárásszabályozás.

– Tehát minden esetleges? Adható?

– Persze. Mindez semmi más célra nem szolgál, csak arra, hogy továbbra is elfedje azt a kiáltó különbséget, ami az ellátásra szorulók száma és az ellátórendszer kapacitása között van. Akkor lehet majd feloldani ezt a belső ellentmondást, ha egy kicsit jobban arányban lesz az ellátás és az ellátottak száma.

– Ez pénzkérdés?

– Egyértelműen. De hogyha rajtam múlna, nem csak pénzkérdésként fogalmaznám meg a dolgot. Én azért is haragszom a Szociális törvényre, mert az lett volna az egyenes beszéd, ha kimondja: ez meg ez jár, már csak az életben maradás jogán is, de nem tudjuk megadni. Tehát alapvető értékeket deklarálnia kellett volna. De nyilván megvan a jó oka, hogy ez a törvény miért lett ilyen egyveleg. Merthogy ez igazából egy szociális igazgatásról szóló valami, meglevő jogszabályok egymásba gereblyézése, közé egy kis töltelék, de ez igazából nem egy szociális törvény. Meg kellene fogalmazni, hogy hova szeretnénk eljutni, és akkor azt vissza lehetne bontani, hogy milyen ütemezésben, milyen belső struktúrával. Ez nincs. Megbocsáthatatlan. Hogy a bánatos francba van az, hogy itt van ez az állam, most már nyolcadik éve a rendszerváltozás óta, hogyhogy nem tudja megmondani, hogy mit gondol erről a problémáról, miért nem tud valamiféle stratégiát kialakítani, megfogalmazni?

– Ez az állam vagy a szakemberek bűne?

– A Minisztertanácsnak, vagy hogy hívják, azt kellene mondania, hogy kérek erről egy anyagot, kérek erről egy stratégiát. És legyen erről egy kormánydöntés. De hogy egy Népjóléti Minisztérium döntsön, és akkor ezt visszabontom, hogy akkor melyik évben hány millió, hogy osztom el, és mit fejlesztek? Legalább felmérnék, hogy mi az, amire szükség van, vagy valami! Szerintem egyértelműen az államnak a dolga lenne.

Hogy a szakemberek mit tehetnek ki jó szívvel ki az ablakukba és mit nem, az más kérdés. Nem nagyon van mire büszkének lenni. Szerintem a szakmának kellene kezdeményezni ez ügyben. Úgyhogy már fel is kértem néhány neves szakembert, hogy a szakterület különböző részeinek a jelenlegi helyzetéről és a továbblépés, fejlesztés módozatairól írjanak valamit.

– Egy ilyen stratégiai kezdeményezésben mit gondolsz első helyre tenni?

– Legfontosabbnak azt gondolnám, hogy nem neveznénk mindenkit hajléktalannak, akinek az ellátása egyébként szükséges lenne. Induljunk ki abból, hogy ki nem hajléktalan. Ki lakik most hajléktalanszálláson, akinek semmi dolga nem lenne ott egyébként?

A tiszteletadás okán, kezdhetném az idős emberekkel. Az átmeneti szállásoknak nem kellene tömve lenniük idős emberekkel, csak azért, mert nincsen elégséges vagy megfelelő szociális otthon. Ugyancsak tele van fogyatékossal is a hajléktalanellátás intézménye. Aztán az elmebetegekkel. Fiatalok is ellepik a szállókat, igaz, az se jobb, ha nincsenek bent a házban. Az egész problémakörrel önmagában kellene valamit kezdeni, hogy fiatal emberek ezrei élnek az utcákon. És ez csak rosszabb lesz. Ha azt nézzük, hogy évről évre hatvan-hetvenezer fiatal az első munkahelyig sem jut el. Még életükben nem dolgoztak egy napot sem. Ez egy városnak a népessége. S hogy senki nem gondolja, hogy ez az ő asztala, ez megint egy skandalum.

De söprögessünk még az átmeneti szállón! Sokan úgy laknak az átmeneti szállón, hogy munkába járnak. Hát miért kell hajléktalanszállón laknia az olyan embernek, aki dolgozik, még ha kis fizetést kap is? Amerikában annak idején csináltak olcsó hoteleket, akkor ott azt dotálták. Ha egy éjszakai férőhely fenntartása került, mondjuk, három és fél dollárba, akkor kapott az államtól két és fél dollárt, hogy csak egy dollárt kérjen. Ez egy tiszta rendszer, de ez nem egy hajléktalansztori.

Aztán itt van ez a bánatos alkohol. Amíg Magyarországon nincs valami épkézláb, működőképes kezelő- vagy ellátórendszer az alkohol problémájára, ez is ide nyomul be, a hajléktalanszállóra.

Végeredményben az történik, hogy amire nincs válasza a társadalomnak, illetve a politikának, arra rámondja: hajléktalan. Még a két háború között is sokkal differenciáltabb volt az ellátórendszer. És volt egy stratégiája, vagy legalábbis folyamatosan és kevésbé képmutatóan foglalkoztak a kérdéssel állami és fővárosi szinten is. Amiben nagy szerepe volt annak, hogy az egyházak sokkal aktívabbak voltak.

Tehát mindenképpen profiltisztítással kellene kezdeni. De ennek gátja van. Nem lehet profilt tisztítani, mert ami ehhez szükséges, az egy differenciált, hatékony és működő szociális intézményrendszer. Most ez nincs. Magyarán, ha úgy döntesz, hogy profilt tisztítasz, nem fogod tudni kitenni az idős embereidet, hacsak te magad nem csinálsz egy szociális otthont. Nem tudod kitenni a fogyatékosaidat, hacsak te magad nem csinálsz egy fogyatékosotthont. Nem tudod kitenni az elmebetegeidet, hacsak nem csinálsz egy elmeellátást.

Csak tudod, mi a baj? Amint létrehozol ilyen speciális ellátásokat, kiderül, hogy háromszor annyiba kerül. Ez is van e mögött a képmutató gyakorlat mögött! Beleszorítják az embereket az olcsó hajléktalanellátásba, és benne tartják őket. Például: a kórházi ágyszám csökkentése miatt a szociális otthoni férőhelyek mintegy fele kvázi kórházi ágyként működik. A szociális otthon nyilván azt mondja a hajléktalanszállónak, hogy a túrót fogok én átvenni tőled embert, én drágább ellátású rendszer vagyok. Szóval igazából itt hadd ne minősítsem, milyen társadalmi spórolás folyik. És nemcsak az van, hogy olcsó az emberélet, hanem hogy az egész szabályozás logikátlan és embertelen. Azt mondjuk például, hogy az idősek átmeneti otthonában kétszáznegyvenhatezer forint a normatíva, annyiból lehet most, 1997-ben ellátni egy embert. De ha ugyanaz az ember nem jut be az öregek otthonába, hanem balszerencséjére hajléktalanszálláson él, azt el kell tudni látni százkétezerből.

– Eljutottunk oda, hogy van valami elképzelésünk a dologról, s ez messze van a jelenlegi ellátórendszertől. Tehát egy profiltisztított, szakosodott, megfelelő anyagi háttérrel ellátott ellátórendszer...

– ... jogilag megfelelő szabályozók, szakmai kontroll. Egyszerűen nincs szakfelügyelet. Ez állami feladat. Hát állami pénzek mennek, nem két fillér...

– Tehát senki nem megy el megnézni, hogy ott embermegőrzés vagy gondozás folyik?

– Szerintem ez egy folyamatos paktumtörténet, ami arról szól, hogy az állam azt mondja az önkormányzatnak: igaz ugyan, hogy nem adok neked pénzt, de nem is kérek rajtad számon semmit. Csinálj, amit akarsz, boldogulj, ahogy tudsz ebből a kis pénzből! Ez megint csak egy képmutató történet.

– Ez az egyik oldala a dolognak. Nézzük a másikat! Ha abba az irányba mozdulnánk el, hogy próbáljuk meg a hajléktalanság okait felszámolni...

– Az meg kilátástalan, több okból is. Nincsen egyetlenegy ország sem, ahol ezt megtették volna. Tehát a hajléktalanság, nem is tudom, egyfajta tükörképe az emberi társadalmak mai állapotának. Igazából ez nem is annyira kultúrafüggő, nem is annyira gazdaságifejlettségfüggő vagy társadalmiberendezkedés-függő, ez ugyanúgy megvan Franciaországban vagy az Egyesült Államokban.

Én azt mondom, fejlődik a társadalom, ez tagadhatatlan, csak százéves léptékben mérhető az elmozdulás, vagy még annál is nagyobb léptékben, és pillanatnyilag itt tart. Itt tart az államgépezet, itt tart az emberi szolidaritás.

– Fontosnak tartod az emberek nevelését, de eléggé reménytelennek látod a helyzetet. Pedig ha mindenki úgy gondolkozna a kérdésről, mint te, akkor neked lényegesen kevésbé kellene megfeszülni, talán nem is kellene ilyen hivatást vállalnod, hanem továbbra is gyűjtögethetnéd a meleg vízből a növényeket, csinálnád, amiben örömed, gyönyörűséged telik, és mellesleg a szolidaritásoddal kicsit besegítenél a látókörödbe eső egy-két embernek. Nem kéne sokat segítened, mert mindenki más, aki találkozik vele, ugyanúgy segíteni akarna. Nem beszélve az ilyen téren is jól működő hivatalokról. De azt mondod, hogy az emberek többsége valamilyen oknál fogva nem nagyon gondolkozik így. Tehát kellene valahogy nevelni őket, vagy százéves léptékben kicsit ez is javul, fejlődik?

– Kicsit berzenkedek a „nevelés" kifejezés ellen, mert nem is tudom pontosan, hogy a társadalom tudati állapotát hogyan lehetne befolyásolni.

– Nem gondolod-e, hogy a szociális munka mint tantárgy, a környezetismerethez hasonlóan bekerülhetne az általános iskolai tananyagba?

– De igen. Valahogy a segítőkészséget, a segítő szándékot be kellene vinni az iskolába. De elképzelhetőnek tartanám, hogy akár a parlamentben is legyen egy nap, ami ezzel foglalkozik. Vagy nagyon szívesen hallanám Magyarország bármelyik egyházi főpapjának a szájából valamely kitüntetett alkalomkor, egy húsvéti vagy karácsonyi prédikációban: tudunk a hajléktalanság súlyos gondjáról, foglalkozunk vele, és tudjuk, hogy ahol nagy a baj, ott kell gyorsan cselekedni, ott a legfontosabb a segítség. Egy szociális rendszerben az eloszthatóvá javak korlátozott volta miatt az életveszély-közeli helyzeteket kell először megszüntetni. Az én értékrendemben biztos, hogy prioritása volna a hajléktalanellátásnak, nem azért, mert itt dolgozom, hanem mert életet ment.

– Egy gazdasági szakember egyszer azt mondta, hogy amit mi csinálunk, az a szenvedés meghosszabbítása.

– Van olyan is, aki csak vegetál. De akkor sincs jogom mérlegelni, hogy melyik élet mennyit ér. Az élet maga az érték. És az emberhez méltó halál lehetőségét is mindenkinek biztosítani kell. Lehet, hogy adott esetben csak annyit tudok adni, ami az emberhez méltó halálhoz elégséges, lehet, hogy egy másik embernél ahhoz elégséges a segítségem, hogy szakítani tudjon az alkoholbetegségével, a harmadiknál ahhoz, hogy fogyatékos létére örömet leljen valami kis munkában. Belátom, hogy ezek nem valami baromi nagy dolgok, de aki megváltó akar lenni, ne ide jöjjön, mert ilyen értelemben itt biztos, hogy nincs megváltás. Nyilván nem fogunk tudni leépült alkoholistákból meg elmebetegekből banktisztviselőket előállítani. Ez elég valószínű. De az baromi fontos, hogy a társadalom képviselje önmaga tagjai felé: az élet érték.

Másik szempontból a társadalmi szolidaritás úgy fogalmazható meg, hogy ami egyvalakivel megtörténhet, az mindenkivel megtörténhet. Ezért nem szabad hagyni egyvalakivel megtörténni, mert holnaptól mindenkivel megtörténhet ugyanaz.

– Térjünk vissza a te történetedhez! A Menhely Alapítványnál tartottunk. Hogy volt tovább?

– Úgy volt tovább, hogy megürült a Pro Domo vezetői széke, kiírtak egy pályázatot, pályáztam, és elnyertem. Ennyi.

– Mi a különbség egy minisztérium módszertani intézménye és egy lazán alulról épülő intézmény, alapítvány között?

– Hiába van egy intézménynek viszonylag sok pénze, ha olyan a légkör, ami keservessé teszi az ott lakást vagy az ott élést. Magyarországon az nagyítja fel az emberi tartalom jelentőségét, hogy az objektív körülmények meglehetősen mostohák. Tehát lenne jócskán mit ellensúlyozni szeretettel meg humánus légkörrel, merthogy a körülmények állati rosszak.

Az biztos, hogy egy költségvetési intézménynek sokkal nehezebb a helyzete, a hajléktalan-ellátásban különösen. Mert egy csomó olyan szabályozás van, ami rá érvényes, ami nehezíti a munkát. Általában valamilyen hierarchiának a tagja egy ilyen intézmény, és akkor a hierarchián belüli viszonyok rendkívüli mértékben kihatnak az intézmény működésére. Ebből a szempontból biztos, hogy sokkal szerencsésebb egy alapítványi vagy más civil szerveződésben zajló tevékenység.

A Pro Domót igyekszem úgy alakítani, mintha egy alapítvány lenne, de, mondjuk, a csapatépítés ugyanúgy megy, mint máshol, ugyanazok a buktatói, a korlátai, az előnyei. Egy dolgot mindenképpen tudni kell: a szociális intézmény olyan intézmény, amelynek a működése leképezi a vezetést. Tehát, ha bemegyek egy intézménybe, nagyjából tíz percen belül képben vagyok az intézményvezetőig bezárólag. Ha egy nagy intézményünk van, lásd Menhely Alapítvány, és az ember lead jogosítványokat és kompetenciákat, akkor onnantól kezdve már botorság azt képzelni, hogy még mindig az ő működése képeződik le. Nem. Akkor már a kis közösség vezetője képeződik le az intézmény kis közösségében. Nyilván azt is jól ki kell építeni valamilyen emberséges, de létező kontrollt megvalósítva, de el kell engedni a kezét. Hát ez az, amit a Menhely Alapítványnál nem lehetett megcsinálni, a Pro Domóban pedig meg lehet csinálni. Mondjuk, ezt most magamnak mondtam. Talán én vagyok már tapasztaltabb ebben az ügyben, mint akkor voltam.

– Utolsó kérdés. Nem jutott eszedbe, hogy mi van, ha megint találnak valami egzotikus növénynevelésre alkalmas meleg vizet, egy aranybánya közelében?

– Hát igen. Megjártam a magam útját ez ügyben. A szociális munka az önsegítésnek is egy fajtája. Amikor meghasonlottam a szakmával, az valami olyasmit is jelentett, hogy kialudt ez az önsegítő mozzanat a motivációim közül. Nem hangzott el a beszélgetésben, de közben jártam pszichoanalízisre is, szóval az emberi meg szakmai történeteimben ez jó vastagon szerepet játszik. Az volt a nagy próba nekem, hogy meg tudom-e magam újra fogalmazni, hogy a szakmában maradhassak. A szakmában, de más területen. Azt hiszem, sikerült magamat újrafogalmazni, mégpedig úgy, hogy elsősorban a segítőknek szeretnék segíteni. Most ez került az első helyre, és nem a klienseknek való segítés. A kettő nem választható el egymástól teljesen, úgyhogy valószínűleg nem fog elcsábítani a meleg víz. Aztán hogy ezt hogyan és milyen formában teszem, hogy tanítás vagy intézményvezetés, nem tudom, de úgy gondolom, hogy amit emberileg is bejártam, tanulság lehet másoknak, megkönnyítheti az útjukat, megrövidítheti a botorkálás, a tévelygés idejét.

Amikor személyes helyzetekben vagyok – amit más szempontok szerint tanításnak nevezünk –, akkor látszik, hogy a személyes tapasztalat és átélés hitelessége semmiféle akadémikus teóriafejtegetéssel nem helyettesíthető. Látom, mert tanítok társadalomismeretet is, akkor kezdenek a tekintetek megelevenedni, amikor arról beszélek, ami megtörtént velem. Hogy akkor mit éltem át, mit éreztem, milyen kétségek gyötörtek, milyen válaszokat találtam. Abból, hogy elmesélem, hogy X. Y. hogyan csoportosította a szegénygondozás módszertani eszközeit, abból nem lehet tanulni, azzal semmit se lehet kezdeni.

II / AZ „ÉLETMŰVÉSZEK”
ÉS KLIENSEIK

1 / SZAKEMBER VAGY SZAKBARBÁR?

A „szociális munkás” fogalommal a közvélemény viszonylag nehezen barátkozik meg. Túl sok benne a szociális és az árulkodó munka. Kevesen tudják, hogy itt nem a munkásosztály szocializmusból itt maradt intézményeiről van szó. Annál is kevésbé, hiszen ez a megszerezhető (éspedig főiskolai vagy egyetemi) végzettség hazánkban alig tízéves múltra tekint vissza.

1987–88-ban, a művelődési miniszter megbízásából elkészült egy, a szociális munkáról szóló javaslat az egyetemi, főiskolai, sőt középiskolai tanterveket illetően.

Egy évre rá a szociális és egészségügyi miniszter életre hívta a szociális szakképzési bizottságot, amely azután Ferge Zsuzsa vezetésével, valamint tekintélyes szociológusok, pszichológusok és más e területen dolgozó szakemberek együttműködésével Sopronban elkészítette a képzés bázisanyagát. Ezt nevezik a tanácskozás helyéről soproni megegyezésnek.

A négyéves képzés alatt a hallgatók szociológiából, társadalomtörténetből, jogi és népegészségügyi ismeretekből, a szociális munka elméletéből, pszichológiából, közgazdaságtanból és más ezekhez társítható tudományokból vizsgáznak. Ezt követi a terepgyakorlat, mely intézmények látogatásával kezdődik és különféle szociális ellátó egységekben (családsegítő központ, börtön, önkormányzat szociálpolitikai osztálya, kórház, hajléktalansegítő rendszer, menekülttábor, iskola stb.) való úgynevezett tereptanár által irányított szociális munkával folytatódik. A leendő szakembernek egyszer csak „esetei” lesznek, amelyekről leírást készít, mélyinterjút vesz fel, kliensével gondozási stratégiát dolgoz ki. Hamar rájön azonban, hogy egyedül nem boldogul az ügyekkel. Ezért a megoldhatatlannak tűnő eseteket megtanulja vagy megfelelőbb szakembernek átadni, vagy a „team” elé viszi, esetmegbeszélésen vagy feldolgozáson vesz részt, ahol nemcsak a többi szociális munkás tapasztalatára építhet, hanem pszichiáter, pszichológus vagy más szakember segítségére támaszkodhat. Erre részint az ügyek sikere érdekében van szükség, részint pedig azért, hogy ő maga ki ne égjen, idő előtt el ne használódjék.

Megvallom, nem rokonszenvezem az orvossal, aki fél a fertőzéstől, és ezért kerüli a veszélyesebb eseteket; a pappal, aki üdvösségét félti, és ezért bezárkózik a világ elől; a pedagógussal, aki nem akar megbolondulni, ezért üvöltözik és megfélemlít; s a sorban valahol a szociális munkással, aki attól fél, hogy egyszer csak elég.

De mitől is terhelődik meg a szociális munkás? Attól, hogy szinte kizárólag sikertelenséggel találkozik, hogy kliensei rendre kibújnak az együttműködésből, hálátlanok stb. Ráadásul a szakma alacsony megbecsültsége folytán a fizetés is botrányosan alacsony. Ez utóbbival kapcsolatban egy kicsit azt is gondolom: jó, ha nincsenek egy mások bajaival küszködő embernek filléres gondjai. Mindazonáltal az is kívánatos, hogy a jó szociális munkás mentes legyen az anyagiasság bűvöletétől, hiszen szinte kizárólag szegények között fog mozogni, s átélheti, hogy „jobb adni, mint kapni”.

– *Milyen a jó szociális munkás?* – kérdeztem dr. Bognár Szabolcsot, a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei szakmai igazgatóhelyettesét.

– Kétféle szociális munkás van, a képzett és a laikus. A szakember esetében is megkövetelendő, ami egy jó laikusnál: szülőként kell viszonyulnia a klienséhez, ha az nála fiatalabb, testvérként, ha vele egyidős, és úgy, mintha az édes gyermeke volna, ha a gondozott idős ember. Ezek a megkülönböztetések, attitűdök akkor sem nélkülözhetők a szociális munkás habitusából, ha netán diplomával szaladgál a terepen. Van, amit munkaköri leírásban egyszerűen nem lehet kimerítően felsorolni, hadd éljek egy hasonlattal: egy jó édesanyának sem lehet taxatíve felsorolni munkaköri leírásban a dolgait, nincs is anyaképző főiskola vagy egyetem, az erre való rátermettség, elhivatottság ugyanúgy nélkülözhetetlen alapeleme a jó szociális munkásnak.

A szociálismunkás-képzés során vett és vizsgával igazolt tárgyak csak lexikális tudást adnak, és csak az esélyét teremtik meg annak, hogy valakiből jó szociális munkás legyen, de ettől még olyan személyiségi jegyekkel kell rendelkeznie, mint a tolerancia, az empátia, a szolidaritás. Ezek a készségek egy emberben felnőttkorban vagy megvannak, vagy nincsenek. Ha valakiből hiányoznak, a diploma átvétele után legfeljebb szakbarbár lesz, de jó szakember nem.

– *Ha most az ember szociális munkás lesz, egy kicsit el kell felejtenie a saját eredeti hivatását, legyen bár eredetileg pedagógus, jogász, orvos vagy lelkész?*

– Minden diploma körülhatárolt tárgyak ismeretének a foglalata. A szociális munkás csak akkor teljesíti hivatását, csak akkor tud segíteni, ha mindazt a tárgyi tudást mozgósítja, amit az iskolában tanult, de valami többet is hozzátesz: az egész embert látja, vizsgálja, a lelkét is, a környezetét is.

Egy főiskolán tanító pszichiáter egyszer megrendülten mondta el nekem, hogy a tanításra igyekezve egy menhely kapujában olyan súlyosan ön- és közveszélyes hajléktalanokat látott, akik gondozását a területi ideggondozóban ő már önvédelemből nem vállalta. S íme, azt kell látnia, hogy diákjai egyike-másika ügyelőként kénytelen ezekkel az emberekkel törődni. Igen, ha feladja a pszichiáter, a pap, a szülő, a feleség vagy más családtag, netán az önkormányzati vagy rendvédelmi vagy büntetés-végrehajtási szakember, a végén már csak az Örökkévaló és a szociális munkás marad.

A szociális munkás a szó jobb értelmében „életművész". Mert hogyan is tudná másként kibogozni az összekuszálódott szálakat? Min induljon el? Beszélje-e rá a kliensét valamilyen elhanyagolt baja kezeltetésére, szerezzen neki való munkát, lakást, esetleg tegyen kísérletet családi kapcsolatai újraélesztésére, netán szerezze be elhagyott, mások által ellopott iratait, vagy csak hallgassa meg türelemmel, hiszen talán még soha senki nem bírta szóra azt az embert, még egyszer sem önthette ki a szívét?

A szociális munkásnak tudnia kell, hogy a másik ember is „fenség, Észak-fok, titok, idegenség", ennek megfelelően tilos helyette, a beleegyezése nélkül ügyködni, még akkor is, ha az adott „intézkedés" emberünk „üdvét", javát szolgálná.

T. úr egy vasárnap sírva állított be az éjszakai menhelyre. Éppen belém botlott. Az enyhén ittas férfi azt panaszolta, hogy a rendőrök az utcán megverték, és – mutatta – összetépték az ideiglenes személyi igazolványát. Az eset úgy történt, hogy T. úr egy fal tövébe vizelt. A mögé lopakodó rendőr nevelő célzatú tréfából kirúgta alóla a begipszelt lábát. T. urat nemcsak az rendítette meg, hogy nyitott sliccel hanyatt esett, hanem hogy eközben nadrágját is összevizelte. E méltatlan helyzetben a rendőr által méltatlannak ítélt megjegyzések hagyták el fogatlan és borostával keretezett száját, amiért feltápászkodása után szintén nevelő célzatú pofonban csattant el a rendőri kézrátétel. T. úr ismét megfeledkezett a *Ne szólj szám, nem fáj fejem!* aranyigazságról, s ezt nehezen beszerzett alkalmi személyi igazolványának épsége bánta. Elkísértem T. urat veresége helyszínére, ahol éppen a járőrbe botlottunk, melynek parancsnoka kedélyes lezserkedéssel magyarázta el, hogy mi jár egy szemtelen hajléktalannak, meg hogy „igen, a Tomi keze ilyenkor eljár". Készségesen igazolta azonban magát, ennek nyomán T. úr beleegyezésével azonnal bepanaszoltam „Tomit" a kerületi kapitánynál, aki átadta az ügyészségnek az esetet. (Kis kitérő, hogy T. úr, miközben a nyomozó vádhatóság panaszosként kihallgatta, megkísérelte magántulajdonba venni az ügyész magnóját – ezért egy füst alatt gyanúsítottá is előlépett.) Az ügyész korrekt következetességgel vádat emelt, T. úr azonban a bírósági tárgyaláson már nem jelent meg. Hiába magyaráztam neki, hogy biztos nyerő. T. úr (talán széles körű tapasztalatok birtokában) úgy gondolta, hogy jobb, ha a törvény elé vont (és legfeljebb lefokozásra számító) rendőr nem igyekszik a jövőben őt az eddiginél is körültekintőbben igazoltatni. Az az érvelésem sem hatott, hogy a várható siker a sorstársak védelmét is szolgálná. Nem akarta igazának bírói érvényesítését.

2 / A FLASZTEREN

A rendszerváltás pillanatában a hajléktalanellátásban egyedül a „Lordok háza” (a Dobozi utcai menhely) üzemelt a maga tizenhat ágyával. Azóta kiépült egy – ha nem is tökéletes, de javítható, bővíthető – intézményrendszer. A közel hétezer ágyból mintegy ötezer a fővárosban „üzemel”. 1997 elején csak Budapesten 15 éjjeli menedékhely, 30 átmeneti szálló, 11 anya-gyermek otthon, 8 „krízisszálló”, 12 népkonyha, 7 orvosi rendelő, 4 kórházhelyettesítő krízisosztály, 1 mentő, 1 mozgó rendelő, 1 röntgenbusz, 9 teajárat, 13 nappali melegedő, 8 információs bázis működött, és 12 megjelölt címen (a valóságban egészen biztosan sokkal több helyen: iskolákban, egyházközségekben stb.) osztottak használt ruhát.

(A Szociális törvény 1993-ban személyes gondoskodás megszervezésére kötelezte azokat a településeket, amelyeken kétezernél több állandó lakos él, ez elsősorban a gyerekeket és az időseket érinti. A húszezernél több állandó lakosú helységeknek már törődniük kell a hajléktalanokkal legalább nappali melegedő biztosításával, harmincezer lakos fölött éjjeli menedékhelyet, átmeneti szállást kell létrehozni. Ennek nyomán ma az országban Nyír-egyházától Zalaegerszegig, Győrtől Szegedig különféle néven mintegy száz településen népkonyhák, átmeneti szállások, szociális szolgáltató vagy egészségmegőrző és kríziskezelő központok, anyás-csecsemőotthonok és egyebek létesültek. A rendszer természetesen a fővárosban a legkiépítettebb: a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei mellett a Népjóléti Minisztérium által fenntartott PRO DOMO Módszertani Központ, a Vöröskereszt, a Máltai Szeretetszolgálat, az Oltalom Karitatív Egyesület, az ÁNTSZ, az Üdvhadsereg, az Ökumenikus Szeretetszolgálat, a Léthatáron Alapítvány – Twist Olivér Alapítvány, a Menhely Alapítvány, a Szeretet Misszionáriusai, a Fiatalok Önsegítő Egyesülete, a Hajléktalanokért Alapítvány, a Jó Pásztor Nővérek, a Tiszta Forrás Alapítvány, a Menedék Alapítvány, a RÉS Alapítvány, a HAJ-SZÁL Alapítvány, a Szent Bernát Alapítvány és más kisebb-nagyobb szervezetek tartanak fenn éjszakai szállást nyújtó, átmeneti elhelyezést és nappali melegedést, postacímet biztosító gondozást, egészségügyi ellátást, felvilágosítást, táplálást nyújtó és esetleg csomagmegőrzést, segélyezést vállaló szolgálatot.)

Persze az egész ügyet az utcán kell kezdeni. Az utcai szociális munkások találkoznak először a segítségre szoruló emberrel. A flaszteren nemcsak hajléktalanok, csövesek fordulnak meg, hanem állami gondozásból elszökött fiatalok, eltévedt idős emberek, tanácstalan külföldiek is. Így az utcai szociális munkás feladata összetettebb, mint azoké, akik valamilyen, már az ellátásban profilt kialakított intézményben dolgoznak. A megbecsülésük mégis lényegesen kisebb, pedig ők találkoznak az immár sehonnan ki nem tiltható, ittas, agresszív emberekkel is. Ők jelentik az utolsó kapcsolatot.

– *A szállón a szociális munkás elvár, leckéztet, kitölt, az utcán viszont a hajléktalan van „otthon”* – mondja a Győrött dolgozó Bodó Gábor szociális munkás.

Az utcára vitt segítség egyik formája az előző fejezetben említett „teásjárat”. Ma csak Budapesten mintegy tíz járja végig azokat a találkozási pontokat, amelyeken a hajléktalanok várhatóan megfordulnak. Ezek a pályaudvarok, aluljárók, régebb óta „birtokba vett” terek (például a Moszkva tér). Lényegesen kevesebb segítő merészkedik a város hegyvidéki erdőibe, elhagyott házak környékére.

Pillantsunk bele az utcai szociális munkások naplójába!

Utunk először a Bánya utcai rekettyésbe vezetett, ahol jelenleg két páros lakik. A jobb oldali barlangban, amelyet egy nagy fekete dán dog őriz, e pillanatban egy nő és egy idős férfi

tartózkodik. A hölgy élettársát a rendőrök vagyon elleni önkényeskedés miatt elvitték. Bejárhattak a közvetlen közelben levő Bánya utcai szállónkra zuhanyozni, de ezt a lehetőséget felhasználva ellopták az egyik televíziót, majd a közelben levő horvátok nemzetiségi székházából különféle műszaki cikkeket tulajdonítottak el, innen érkezett a feljelentés, és ezért most az egyik férfi előzetesben van.

A nagyon szemetes terület, amely az önkormányzaté, a nyílt színi főzés nyomait viseli. Sajnos eltűnt az általunk talán két éve vásárolt és felállított fa illemhely, e pillanatban csak az alsó kerek nyílás található a kupac tetején. A hátsó, puha mészkőbe vágott odúban, amely elé „István" egy ajtót szerkesztett, ketten élnek az élettársával, két kutyájuk, illetve az egyiknek a kölykei is a helyiségben tartózkodnak.

„István" azért ragaszkodik e helyhez, mert nem szeretne megválni élettársától, olyan szállóra nem akarnak menni, ahol külön-külön lakhatnának. Kb. két éve tartózkodnak ezen a helyen.

Karácsonykor járt erre a főpolgármester úr, aki akkor valami halvány ígéretet tett arra, hogy segít ennek a helyzetnek a megoldásában.

*

Negyedik helyszín: V. színésznő állítólagos birtoka. Itt egy hajléktalan kolónia, 12–15 ember él 3–4 hétvégi házikóban.

Az elhelyezés a szociális törvényeknek megfelelne, mert egy épületben nem tartózkodnak az előírtnál többen, tehát 2–3 ember lakik egy víkendházban.

Viszonylagos rendet és tisztaságot találunk, ami nagy ritkaság. „Csabával", „Nyilas Misivel" és élettársaikkal sikerül beszélgetni. Utóbbiak Böske és Zsuzsa, s van még egy pár. Környezetükben két kutya is él, a fekete Cigány és egy német juhász keverék kutya, Tücsök. Szinte majdnem mindegyik házikóban villamos áramot lehet találni, amit Csaba kötött be. Csaba képzettsége elektrotechnikus, Misié pedig festő-mázoló. Unokatestvérek, Máriapócsról származnak. Csabának állítólag három háza van(??), amit a testvérei használnak, Misinek pedig kettő(??). Böskének pedig van egy szőlőskertje Pécsett.

A lánya idejött Budapestre férjhez, és ezért ő mindent felszámolt otthon, és összeköltözött velük. Megromlott a házasság, ezért mennie kellett aztán. Csabával összeházasodtak, egyiküknek sem első házassága ez, ámde Böske azt mondja, hogy szeretnének a Városmajori templomban Zoltán atya által egyházilag is megesküdni.

Csaba a nyílt vezetékről köti le az áramot. Jobb kezén egyik ujja hiányzik, és gégerákja van, ezért suttogva tud csak beszélni. Ezenkívül pedig pár éve operálták hasnyálmirigy-gyulladással és sérvvel, de operációja másnapján saját felelősségére taxival hazajött, saját magát kezelve végül meggyógyult, betegségeire csak legyint, az asszonyok is mondják, hogy nem szabad megbetegedni.

Egyébként kukázásból élnek, és összegyűjtögetik a kukákba kidobott gyógyszert is, és ezt használják fel önmaguk gyógyítására.

Általában hetenként két nap gyűjtögetés, hét végén pedig árulnak a Moszkva téren, és ha ilyenkor jól megy, hatezer forintnyi összeget tudnak kiárulni. A hét többi napján az „áru" felkészítése, válogatása zajlik.

Böske és Csabi főznek az egész társaságra. Közös kassza van. Az asztalnál a harmadik hölgy éppen cigarettát töltöget. Az ő állítása szerint a Könyves Kálmán körúton lakik, valószínűleg a női fapadoson.

Feltűnő, hogy a kb. 1000 m^2-es telek határán (amin 5 épület áll) nincs kerítés. A szomszédban gondozott többszintes társasház. Általában jó a kapcsolat a környék lakóival. Az üvegeket nem szokták visszaváltani a környéken lakók, hanem kirakják a számukra. Hitelük van a közelben levő zöldségesnél, krumplit és hagymát mindig kapnak, és türelmesen megvárják, amíg fizetni tudnak. Ha nincs más, akkor legalább paprikás krumplit vagy krumplis tésztát főznek maguknak.

De használható ételt is kukáztak már. A közelben élő H. színésznő kukájából ruhát, egy ízben mélyhűtőből kidobott fagyasztott húst is találtak, és felhasználták. Egyébként többnyire könyvet, ruhát és játékot, tanszereket árulnak.

Hetenként kétszer járnak le a postáért a Kürt utcába, és ha van, a segélyt felvenni. Egymás meghatalmazásait viszik.

Hetenként kétszer járnak a Gyáli úti ÁNTSZ fürdőbe, tisztasági fürdésre.

Mihály elmondja, hogy a segélyeket is összedobják, ami 34 000 Ft-ra tehető egy hónapban, ami sajnos nem elég, ezért kell még tovább piacozni.

Csodálkozott, amikor azt mondtuk, hogy szerencsés helyzetben vannak a többiekhez képest, mert ingyen van az áram, pár lépésre van a vízcsap, vezetékes víz folyik, nem is kell utazniuk sem.

A rendőrökkel jó viszonyban vannak. A XII. Kerületi Önkormányzat állítólag azt mondta az illegális elektromos szerelésre, hogy nem érdekli őket, nyugodtan csinálhatják.

Csaba állítja, hogy valamikor légiós volt, most is zöld katonai kabát van rajta, nem magyar katonai kabát, valami külföldi, nem sikerült a gombján megállapítani a jelzést. Könnyen elképzelhető, mert egészen vagány fiúnak látszik, szakállas, negyvenéves, és a felesége, Böske negyvenkettő. Csaba és Böske döntik el, hogy ki az, aki ideköltözhet. A közös kasszának nagyon szigorú szabályai vannak. Aki megpróbálja ezeket a törvényeket áthágni, annak mennie kell. De úgy tűnik, hogy valamiféle harmónia van ebben a közösségben.

Böske mentegetőzve beszél az alkoholizmus problémájáról, gyakran imádkozik, hogy legyen ereje ellenállni a kísértésnek. Felismerhetően jelentős mennyiségű alkoholt fogyaszt, s ebben Csabi osztozik vele.

Többen elmondják azt az aranyigazságot, hogy ezt az életet csak alkohol befolyása alatt lehet csinálni.

> „Nem tudsz másképp belenyúlni a kukába. Ezt a kukás életet nem tudod végigcsinálni úgy, hogy nem iszol. Annyira meg kell magadat aláznod, annyira a színvonalad alá kell süllyedni, hogy az ember a kukából éljen. Hogy a kukából kivegyen egy darab kenyeret, akkora önmegaláztatás kell, hogy ital nélkül nem lehet bírni, képtelenség. Ahhoz csodalény kell vagy egy szent."

Mihály még elmondta, hogy ezen a kolónián drogosok, zacskósok éltek, de könnyűszerrel el tudták őket hajtani, s így helyükbe léptek ők.

Javaslat:

– Figyeljünk Csabára,* mert előrehaladott rákja miatt bármikor segítségre lehet szüksége.

– A Bánya utca melletti barlanglakóknak a lopás ellenére meg kellene engedni a fürdést, csak jobban vigyázzon az ügyeletes. Hogy lehetett a tévét észrevétlenül elhozni!?

* Csabának e sorok írása idején már csak az emlékét őrizzük kegyelettel. – I. G.

Ugyanitt helyre kellene állítani a budit, mert az egyik szellőzőnyílásba ürítenek, ami elég borzalmas.

Valaki nézzen utána, hogy a főpolgármester a Bánya utcaiaknak mit ígért.

*

- Megtekintettük a Baross tér és környékét (Fiumei út, Mosonyi utca, Keleti pályaudvar). A Baross téri aluljáróban találkoztunk J. Gábor szenilis, deres hajú úriemberrel, aki a téren borozgatott barátaival és nem emlékezett rá, hogy hol aludt tegnap este, mit csinált ma, mit ebédelt stb. Felajánlott segítségünket határozottan elutasította, mi ezt tiszteletben tartva az elérhetőségi címünket megadtuk.
- A Rókus Kórház előtt a téren egy hajléktalan borospalackját szorosan ölelve aludt a padon, nem kért tőlünk segítséget.
- A Mikszáth Kálmán téren három-négy fekhelyet találtunk az árkádok alatt.
- Utunk során találkoztunk egy hajléktalannal, aki a Baross utca–Körút sarkánál a szeméttároló tartalmát vizsgálta, valami használhatót keresve. Nem kért segítséget.

Megfigyelhető, hogy a Nagykörúton levő bejárati ajtók zöme, nyolcvan-kilencven százaléka zárva van. A belső utcák, mint például a Somogyi, Podmaniczky utcák nyitottabbak.

- Rezső tér. A templom tartóoszlopánál a falhoz bújva szundikált egy román állampolgár. Negyvenhárom éves, szakmája lakatos, családja Romániában van. Ideiglenesen tartózkodik itt. Minden holmiját ellopták az irataival együtt. Nincs pénze, hogy visszautazzon hazájába, segítségünket azzal utasította el, hogy a templom plébánosa viszi az ügyét, ő gondoskodik róla, és a holnapi nap folyamán történik majd érdemi lépés problémáját tekintve. Az Oltalom Menhely címét, telefonszámát megadtuk, ha mégsem sikerülne az ügy megoldása.
- A Baleseti Trauma lépcsőjén találtunk rá F. Jánosra. Illumináltan feküdt az intézmény lépcsőjén. Fején friss sérülés. Sikerült rábírni, hogy látogassa meg a Dankó utcai menhelyünket. Az ügyeletes orvos megvizsgálta. Az eset óta rendszeres látogatója menhelyünknek.
- Kálvária utca 21. „Kínai Mini Bt.” feliratú elhagyott üzlethelyiségben, amely tele volt mindenféle szeméttel, itt aludt Sz. László negyvenéves vidéki születésű egyén, aki elmondása szerint egy napja nem evett. Szakképesítése nincs. 1982 óta hajléktalan. 1960-ban költözött Pestre. Jelenleg kőműves alkalmi munkákból él. A Dankó utcába vittük, ahol kapott zsíros kenyeret. Később orvosi ellátásban részesült, mert négy évvel ezelőtt műtött sebéből genny szivárgott.
- Bejelentés alapján jutottunk a Karácsony Sándor u. 23. fsz. 6.-ba. A lakásnak nincs gazdája. M. László 70 éves férfi él már itt tíz éve. A szoba-konyhás lakásban emberi fekáliahalmok vannak „elhelyezve” szerteszét. Nincs egy talpalatnyi, fekáliától mentes hidegburkolat vagy hajópadló. A szobába a behatolás nehéz, fertelmes bűz csavarja a orrunkat. A szomszédok a belépésünk előtt papír zsebkendőt nyomnak a kezünkbe, hogy ezzel védjük orrunkat a várható, elviselhetetlen szagtól. A szoba sarkában a szemétkupac közepén, az ágyon találjuk meg az idős embert. Haja összeragadva, körme lenőve, látszik, hogy hónapok óta nem volt alkalma tisztálkodásra. Mozogni nem vagy csak korlátozottan tud. A kukából szedegeti ki a száraz kenyeret, azon él már régóta. A szociális mentőt értesítettük, az egyik mentős a szobából kétperces tartózkodás után kirohan a szabad levegőre. M. Lászlót a Dankó utcai kórházban látják el és ápolják.

- Az utcai munkánkat azzal tettük változatossá, hogy meglátogattuk Márianosztrán O. Károlyt, aki súlyos testi sértés miatt került börtönbe. Vittünk részére élelmiszert, cigarettát, teát, egészségügyi cikkeket. O. Károly menhelyünk régi lakója volt, akit időközben magatartása miatt ki kellett tiltanunk, de a kitiltás ellenére sem szakadt meg a kapcsolat. Karcsi közvetlen cigány fiatalember, heves vérmérsékletű, a kitiltás után vidékre költözött élettársához. A helyi kocsmában verekedésbe keveredett két vendéggel. Karcsi egyedül volt, csak a bicskájára számíthatott ...
- A Határ úti erdőt átszelve ráleltünk egy házaspárra, akik paplanba burkolózva aludtak, erősen részegek voltak. Nem sikerült felébreszteni őket, többperces ébresztgetés után azt gondoltuk, hogy talán nem is akarnak „felébredni".
- Csepelen a Jókai utcában levő üres telken három-négy éve él egy párocska. Részükre igyekeztünk levesport és teát vinni. Nem találtuk a nejlonházukat, lebontották, elégették: tereprendezés. A közeljövőben itt egy autótelep működik majd. A szomszédtól megtudtuk, hogy a férfi valamelyik kórházban van, a nő még kijárogat ide, egyedül.
- Ötven méterrel arrébb az úthoz közel rátaláltunk egy másik nejlonkunyhóra. A kunyhóban emberi személy nem tartózkodott, de hat pici kutya melegítette egymást a két méter hosszú házikóban.
- Rambót újra meglátogattuk. Állapota jelentősen romlott, felfázott. Vittünk neki egy negyvenhármas csizmát és egy meleg sapkát. Nem kíván továbbra sem bejönni valamelyik hajléktalanszállóra. Az év végét itt akarja tölteni.
- A Keleti pályaudvaron több mint negyven embert találtunk, akik nem a vonatra vártak. Várták a hajnali két órát, amikor a rendőrök kitessékelik a várakozókat, majd várják azt az időpontot, amely a váróterem megnyitását jelenti. Addig két óra séta a hideg éjszakában.

3 / HÁZON BELÜL

A Népjóléti Minisztérium 1994-ben meghatározta, hogy milyen szakemberellátást kötelező biztosítani többek között a hajléktalanszállókon is. Eszerint egy ötvenfős átmeneti szállón foglalkoztatni kell egy orvost (napi fél órában!), három ápoló-gondozót, három szociális munkást, egy pszichológust és két szociális asszisztenst. Ugyanezt a szakembergárdát kell foglalkoztatni az éjszakai menhelyen. Az átmeneti szállón mindezt napi tizenhat órás nyitva tartás mellett öt óra hosszát kell biztosítani; a „fapadoson" tizennégy órás nyitva tartás és négyórás „szakellátás" volt az elvárás.

Könnyen kiszámítható, hogy az állami fejkvótának – amely ma a két imént említett intézmény esetében évi százkétezer forint –, legalább a hatvan-hetven százalékát felemészti a bér jellegű költség. A maradék harminc-negyven százalék természetesen nem elég dologi kiadásokra. Azt csak mellesleg említem, hogy a jogszabály nem tud nélkülözhetetlen éjszakai ügyelőkről (esetleg portásokról) vagy egyéb „segédszemélyzetről" (például takarítók). Észbe is kapott a minisztérium, s a lehetséges megoldások közül a vértelenebbet választotta. 1996 végén csendben módosította a rendeletet, s lett a kötelezően előírt három ápoló-gondozóból, szociális munkásból kettő-kettő, s a két szociális asszisztensből egy. Ügyelőkről változatlanul nem esik szó.

De senki ne képzelje, hogy ma a hajléktalan intézeti ellátásban az elvárt vagy az ezt megközelítő szakemberlétszám anyagi okok, a fizetések képtelenül alacsony volta miatt biztosítható lenne.

A „közalkalmazotti besorolás" szerint egy kezdő, diplomás szociális munkás bére bruttó huszonkilencezer forint. Az okleveles szociális asszisztens huszonegyezret, a portás tizenhétezer forintot keres. Béreink kényszerűségből követik ezt a „színvonalat".

Nem egyszerű tehát a szociális munkások, ügyeletesek, szociális asszisztensek (portások) dolga. Talán nem lesz tanulságok nélkül való, ha „átadó füzeteikbe", „esetnaplóikba" bele-lapozunk.

4 / (ESET)NAPLÓREGÉNY

• B. Károly elhagyta a menhelyet, mert nagyon HORKOLTAK.

• Első éjszakámat töltöttem itt, ahhoz képest elég jó volt. Negyvennégyen voltak a pincében és minden rendben volt, kivéve egy öregurat, aki becsinált, de utána el tudta látni magát.

• Nagyon sokan voltak, ötvenhatan. Találtunk egy tbc-s beteget (K. Dénes, 1954.), de a kórházban azt mondták, nem tudnak vele mit csinálni.

• Este 9 óra körül megjelent O. Tibor kitiltott exvendégünk. A nyakát vagdosta egy konzervnyitóval. Mentő elvitte a pszichiátriára. Egyébként ma jött ki a kórházból, ahol eddig kezelték idegproblémákkal. Egyéb dolog nem történt.

• K. Sándor szabad elhatározásából szakított az elvonóval, majd este tízre idejött és értesített minket afelől, miszerint véget vet magának, ha Tiborral nem tud beszélni, aki a „testvére". Mielőtt megitta a két liter borát, beszedett 8 db Andaxint és más egyebet, úgyhogy meglehetősen kiismerhetetlen volt. Éjjel hasi, feji fájdalmakra panaszkodva hányt, majd az ügyeletes orvos (elfelejtettem a nevét) vizsgálódás után Csepelre a belgyógyászatra ajánlotta, ahol kiderült, hogy K. Sándornak hasnyálmirigy-gyulladása van. Megoperálták. Kellemetlen gondolat, hogy a velem egyidős fiút így kellett látnom. 28 éves, 8 éves kora óta iszik. Valamit kéne csinálni vele.

• Az EVITA forgatása miatt hajnali 2 és 3 óra között 10 percenként érkeztek az emberek. Kb. 3 órakor telt meg a pince.

• Az éjszakáról: Nyitás előtt H. úr érkezett egy barátjával és két filmessel. Be akartak jönni, mintha... Sajnos meg kellett várniuk a 19 órát. (A hitelesség miatt!) Feljöttek, kicsit filmeztek, aztán a filmesek távozásakor lent az udvaron N. István úr szerepelni vágyott, ezért hangosan kifejezésre juttatta azon véleményét, miszerint az itt dolgozók belőlük gazdagodnak meg. Idővel elcsendesedett. Az éjszaka eseménytelenül zajlott le. Szoc. gondozói dicséretben részesítem V. Sándort visszafogott viselkedése miatt.

U.i.: Macska úr kissé depressziós volt és sírdogált is kicsit.

• FIGYELEM!!! K. úr rafinált módon a kukák mögé rejtett 4 liter bort. Nem volt szerencséje, a bor ugyanis vízzé vált! Ti is figyeljetek ilyesmikre!!! Csudálatos hely ez a Dankó 9.

A másik két litert is a lefolyóba juttattam (előbb-utóbb úgyis odajutott volna.)

Az este idegesen indult. V. úr nagyon hangosan viselkedett étkezés alatt, szórakozottságból a kenyér helyett egy mellette ülő úriember arcára kente a margarint. Mikor ezért kérdőre vontam, férfiasan letagadta a dolgot, és (egyelőre még csukott) bicskájával hadonászott az orrom alatt, mire én szintén férfiasan be...-tam (persze csak képletes értelemben), ő pedig mintha ki akarta volna nyitni a bicsakot. Ez végül nem történt meg.

• V. Sándor és M. László urak kimentek állítólag a rendőrségre, de még az előzőnél is alkoholosabban jöttek vissza. Előzetes megállapodásunkkal ellentétben nem hoztak igazolást a rendőrségről, így fenyegetőzésük és becsületsértésük ellenére nem jöhettek be.

• P. úr elmondása szerint a Köztisztasági Vállalathoz bement a rendőrség, végignézte a személyiket és a hajléktalanigazolványokat, és akiknek úgy látták, hogy érvénytelen az igazolványa, eltiltották a munkától.

• Reggel Tibor találkozott egy tetűvel a szolgálati zuhanyozóban, elbánt vele, de figyeljetek magatokra, magunkon nem találtunk.

• Sokan voltunk, de jól viseltük magunkat. A Pro Domo első lépcsője, bár 19 üres helyük volt, este 8 után nem fogad, akár –15 fok van, akár nem. Fő a házirend. Azt a kereszténydemokrata mindenüket!

• Lehúztuk az első 24 órát. Eseménydús volt. Az ebéd megérkezett mindannyiunk nagy örömére. Sajnos nagyon kevesen jöttek. Főleg éjszakai vendégeink közül kerülték az ebédlőt. Mivel sok étel maradt, kiosztottuk vacsorára.

A vacsoráztatás mellett

1. kapu kinyit, 30 ÁNTSZ papírral rendelkező ember be.

2. Az épület ajtaja zárva, ebédlőbe be.

3. Kajaosztás (Dani + Picur a konyhatündérek) (Közben a üresedő helyekre is embereket engedünk be.)

4. Egészségükre! (Víz nem fogyott egy csepp sem!)

5. Fel az épületbe, beiratkozás.

6. Fürdetés. Bocs! Fürdés.

Mindezek közben K. úrnak (aki „nem egészen volt otthon”) beverték a fejét. Mivel nem láttuk, hogy ki tette, és a sértett sem tudta megmondani, ki bánt el vele ilyen csúnyán, a sebfertőtlenítésen kívül mást nem nagyon tehettünk. Egyszer csak Dani lement az udvari WC-re. Döbbenetes látvány tárult elé. L. Árpád urat B. László úr lefogta, és V. Sándor úr mélyen nyúlt a zsebébe. Idővel B. úr is belépett a képbe.

Az urak a távozást választották a rendőrséggel szemben. Valószínűnek tartjuk, hogy ők azok, akik az utóbbi időben markecoltak, és rettegésben tartják kisebb kaliberű vendégeinket. Miután az urakat eltávolítottuk, két vendégünk még menni akart, mivel nem akarták elvinni a balhét. Nyugtatgattuk őket; a renitensek már kint vannak. Mire azt válaszolták, hogy nem mind. Amit eddig csak sejtettünk, igazolódni látszott. Szóval az, hogy szervezett alvilággal állunk szemben. Oknyomozó riportunk során még az alábbi nevek merültek fel:

V. Antal, D. Sándor, H. Ervin.

Melegen javasolnánk, hogy B., V. és B. urakat a következő teamig mindenképpen zárjuk ki. A másik három embert pedig fokozott figyelemmel kísérjük. Egyéb javaslatunk is lenne. A kinti WC-t le kellene zárni. Nagyon kiesik a látószögünkből, és valószínű, hogy ott történnek az atrocitások.

Egyébiránt az este K. úr elvonulásának és kitisztulásának váltakozó folyamata elviselésével telt. B. bácsi 0.30 perckor érkezett, mivel „Dógom vót na!”

• A lenti WC-t zárva tartottuk. Az urak ezt nagyon szépen kibírták. Persze, amikor beengedtük a népet, a H. úrék rögtön kezdték a felháborodást, hogy „ők most hol végezzék el sürgősen folyó ügyeiket”.

• Egy melegítős úr állt a kapuban. Friss élelmiszert hozott gyermekeivel. Rántott húsos zsemlét, édes aprósüteményt és sós sütit. Picit körülnéztek, majd kilétüket el nem árulva távoztak. Később vettük észre, hogy a lent alvók ágyára egy-egy kis csoki is került.

• Az este az egészségügyi problémák jegyében telt el. V. úr csöngetett este, és elhalóan kérte, hogy hívjunk neki mentőt, mert epét hányt. Ezért betámogattuk az épületbe. Várakozás közben egyre jobban lett, és arra gondoltunk, hogy csak trükk volt az egész, de az orvos eloszlatta kételyeinket. Algopyrin, Nospa-injekció után az orvos elment, majd nem sokkal utána V. úr is önként távozott a Hajszál szállóra. Később arra lettünk figyelmesek, hogy B. József nevű új vendégünk az udvaron hány (szívbeteg, infarktusa volt), szívtáji fájdalmakra panaszkodott, izzadt stb. Corinfar segített neki. Később az irodai szék alatt halkan doromboló macska felébredt, és a telefonasztalka alatt békésen kiokádta a csirkebelet, amit Sz. úr hozott neki a szatyrában. Este a Hajszál-adomány jött. Más nem történt.

• Délelőtt feldíszítettük a fenyőfát, így egészen karácsonyi hangulatban osztottuk az ebédet (finomfőzelék párizsival). Nagyon kevesen ettek, ugyanis az Üdvhadsereg gulyást adott a Blahán (meg mások máshol, ünnepi nagyüzem – szegény homelessek még elrontják a gyomrukat!). Szóval maradt kaja, de nem számottevő mennyiségben.

• Éjszaka 22.30 körül végre jött egy mentő Cs. Lászlóért, akit I. Tibor orvosunk kb. 12 órával korábban beutalt a kórházba. Két igen unintelligens és szemtelen fiatal úr jött. Cs. urat nem igazán akarták elvinni, az irodába bejövet az egyik a számítógéphez telepedett játszani, a másik a telefonhoz a privát telefonját intézni. Pillanatok alatt természetesen kipenderültek az irodából a nevüket megadva (az autó rendszáma D17 737 volt állítólag). Remélem, kapnak némi útmutatást feletteseiktől.

• Ó.-né férje nagy gondot jelent, mivel állandóan csönget. Ugyanez a helyzet a többi élettárssal, férjjel is. Nappalosok munkája kapusi szolgálattá alakult. Nekem ugyan nem derogál... de biztos, hogy ez a dolgok rendje??? (Ha igen, akkor meg kell jeleníteni a kinevezésben és a munkaköri leírásban.)

• Éjszaka 1 óra után pár perccel szólt Sz. Ica, hogy S.-né rosszul van, hasgörcsei vannak, vérzik, és ő úgy tudja, hogy terhes. Számomra új dolog volt, mert erről nem tudtam, bár többször beszélgettem vele. Felvételekor nem jelezte. Orvost, mentőt hívtam, akik kb. 20 perc múlva jöttek. Addig S.-né elmondta, hogy eddig másfél éven belül két spontán vetélése volt. Az első után rögtön kórházba került, a második után, amely otthon történt, csak két hét múlva került kórházba a rosszulléte miatt. Összeszedte a dolgait, és a mentősök felszólítására készülődött, majd hirtelen megszólalt: azt hiszem, elment a gyerek!

Nagyon gyorsan a 3. szobából bement a fürdőszobába, és valóban, ahogy levetkőzött, a halott magzat már megvolt. A mentősök a magzatot és az anyát is a Nyírő Gyula Kórház szülészetére vitték.

• Mivel 4 órától nem volt víz, a fiú WC-ben kinyitották a csapot, s mikor visszajött, „árvíz” öntötte el az otthont.

• H.-né nagyobb gyerekei fél tízig csinálták a házi feladatukat. (Most először láttam őket leckét írni!)

• Ma délután az anyaotthon lakói igazi közösség volt. G. Éva születésnapját ünnepelte mindenki. Közösen sütöttek az anyák tortát, amiből jutott minden lakónak. Jól érezték magukat.

• K. úrral tudattam, hogy ez nem szálloda, és ha valakinek saját rendelkezésű háza van, akkor ne vegye igénybe szállónkat. Holnap lesz a Gyámhatóságon gyermekelhelyezési ügyben tárgyalás. Így ezt az éjszakát megengedtem. Legközelebb azonban nem kellene beengedni. Szerintem újra „asszonyt” keres.

• K. úr nem váltotta ki az anyukák érdeklődését, úgy tűnik, most nem sikerül „asszonyt vinni a házhoz”.

• Kaptunk a Szalmaszáltól egy háztartási robotgépet. Orosz gyártmány! Ha működik, akkor erre, ill. ennek a kezelésére ki kell képezni egy külön embert (szerintem aki tud oroszul!).

• Nyugtalan éjszaka volt, a gyerekek nyűgösek, betegek. Sorjában ébredeztek, hol köhögés miatt, hol hányás miatt. A gyógyszereiket bevették, de azt hiszem, egypár éjszaka még így fog eltelni.

• R.-né Hajnalka betartja a doktornő tanácsát, nem hagyja sírni Petit. Következésképpen egész éjszaka az ölében van, úgy alszik a gyerek.

• 3/4 7 körül Sz. Dani késsel rohant, meg akarta ölni V.-nét és kislányát. Szaladtunk, ahányan voltunk, a kést elvettük. Állítólag Zsuzsi után dobta, épphogy megmenekült. Egyébként Erzsikén érződött az ital. Lincshangulat lett. B.-né remegett az idegtől, nyugtatgattam. V.-nét és Sz.-nét le kellett fogni. Sz. Dani azt ordítja: „aki őt nem hagyja békén, megöli”.

• A reggel jól indult, ahogy beléptünk, elmerültünk a szennyes lébe. Örömmel láttuk, hogy végre ismét úszik a ruharaktár is.

És hogy ne legyen zavarmentes az éjszaka, a pincében teljesen leállt a fűtés, jégverem az egész, és nincs meleg víz. Ebből is lett „némi” zúgolódás.

Az irodaajtó zárásától és nyitásától reggelre majdnem hólyag nőtt az ujjamon.

• A beengedés álomszerűen ment. Rémálomszerűen. Az ajtó kinyitása után a következők zajlottak le (távirati tömörséggel):

1. Ny. úr illuminált mosolyával fogad, közlésemre arrébb áll.

2. Cs. úr szintén illuminált, de nem mosolyog, közlésemre (mármint annak hatására) az ajtó előtt (előttem) összeesik.

3. B. úr úgy fentről benéz, és tekintete már markírozza a bejárati ajtó éles küszöbét.

4. Cs. úr ocsúdik, s értetlenségének ad hangot, hogy ő miért nem jöhet be. Majd:

– megállíthatatlan lassú, erős tempóban igyekezne befelé (amerre ment, körötte csend...) Lelki erejű közlésemre megáll, kimegy és összeveri – hirtelen haragjában – a Cs. urat.

– Az események számukra lelassulnak. Számomra nem. Mindenki, aki nem részeg, azt bevezényelem az udvarra, és az ajtó bezárása után K. Pál és Cs. úr ügyes-bajos dolgaival foglalkozunk.

– Foglalkoznánk, ugyanis B. (ja, ő még nem), S., Cs. urak felváltva verik az ajtót, főleg a Cs. úr. Cs. úrnak lett szerintem az a külső kilincs megjavítva, igen tehetségesen kapaszkodik minden súlyával, erejével beléje, és minden módon rángatta azt.

Tömören talán ennyit.

S egész éjjel csengettek!!

• Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy hajléktalanszálló. Sok kis peremhelyzetű ember járt oda enni (inni illegálisan) és aludni.

Ezek a kis hajléktalanok néha bizony csintalankodnak. Így történt ez 1994. május 11-én is.

Egyik igen gyakori kis vendég, O. Mihály úr ártatlan szervezetét legyűrte az átkos alkohol. Szegény O. úr kénytelen volt ezért szembeszállni szinte az egész szállóval. Nagyon bátran megszorongatta B. úr törött vállát, mire D. úr bosszankodni kezdett és sérelmezte O. úr eljárását. Erre kapott egy „atyai" pofont. (Nem tőlem és nem is Mihály kollégámtól.) Ezek után a mesebeli menhelyen kis nyüzsgés vette kezdetét. Számos hajléktalan foglalatoskodott O. úr lefogásával, mivel az határozottan verekedni akart.

És ekkor betelt a pohár. A kis szociális munkások megelégelték O. úr társaságát és azt mondták:

– O. úr! Legyen kedves, szedje össze a holmiját és távozzék!

De O. úr nem akart menni, annyira nem, hogy a kis szociális munkások felhívták a fakabátos munkásokat. Egy pillantás nem sok, annyi sem telt el, O. úr úgy döntött, mégis megy. Hanem a kapuban csak meggondolta magát, és újabb kis magánszámba kezdett.

A repertoárban szerepelt a már jól ismert kapudöngetés (belülről ököllel), csúnya, sőt trágár szavak és kifejezések kiabálása, valamint a kis szociális munkások fenyegetgetése (Iványival és pofonnal). A fakabátos munkások csak nem akartak jönni, O. úr csak nem akart menni, ám ekkor megjelent K. István úr, aki egy fordulatos csellel a kocsmába csalta O. urat. Ezek után megérkeztek a fakabátosok, akik, mivel semmi dolguk nem akadt, egy amolyan igazi csikorgós, kerékfüstölős kanyarral távoztak.

Ezek után a menhelyen Sz. úr óbégatásán és K. úr fogfájásán kívül más nem történt.

Kedves Gyerekek! Ha Ti találkoznátok a rosszcsont O. Mihállyal, ne engedjétek be a mesebeli szállóra. Legalábbis a hétfői teamig ne, mert csúnya, rossz, verekedős peremhelyzetű ember ez (aki még a WC-papírt is lopja!)! Ha így tesztek, boldogan éltek, míg meg nem haltok. Jó éjszakát, gyerekek!

• A délutánosok által kihívott mentő 3/4 9-re megérkezett, és a (már szokásos) embertelen stílusukban ismét előadták magukat. Ha már egy mentőorvosnak az a véleménye, hogy „minden hajléktalan simlis gazember", akkor legalább ezt a véleményét tartsa meg magának.

• Éjjel 1.42-kor Zoltán fel akart menni a női szintre, és ezt azzal magyarázta, hogy „látomása" volt, és a női szintről jobban látja a holdat (az összefüggést a holddal és a látomással nem igazán értem). Felkísértem a 3. emeletig, hogy megcsodálja a holdat, majd rövid nézelődés után távoztunk.

• Éjfél után néhány hölgy szólt, hogy a III. 40. szoba lakója rosszul érzi magát. A hölgynek felpuffadt a gyomra, szeretett volna orvost hívatni. Szomszédaitól kapott gyógyszert, tőlem meghallgatást. Miután elmesélte életét, sokkal jobban érezte magát. Két órakor már aludt.

• Az éjszaka folyamán többször fel kellett mennem az I. 33-ba, mert a lakók szóltak, hogy az ott lakó nő angolul ordibál, tologatja a bútorokat.

• Több lakó panaszkodott, hogy a J. Zsuzsanna (II. 90.) szobájából kiáramló illatok gyomorkavaró gondolatokat ébresztenek bennük.

Munkába érkezésemkor a II. emeleti hölgyek szóltak, hogy a fürdőszoba plafonjáról nem kevés mennyiségű víz csorog lefelé.

• 22.30 Sz. Zita érkezett a hírrel, hogy a III. 46.-ban lakó idős nénit, B. Ferencnét hetek óta nem látják, a hűtőből nem vitte el a kaját, sőt egy ideje büdösség jön ki a szobából. Mindenki pánikba esett, én pedig úgy határoztam, hogy az előkerített pótkulccsal, lesz, ami lesz, behatolok a szobába.

A III. emeletre felérvén azonban pont szembetalálkoztam az (állítólag) megboldogulttal, aki panaszolta, hogy kétnaponta rá akarják törni az ajtót, hasonló elgondolásokból. Mi mást tehettem, azzal vigasztaltam, hogy ezek szerint sokáig fog élni.

23.00 A védett szintről egy fiatalember kopogott be hóna alatt egy szekrényajtóval (à la Wagner úr). Tudomásomra hozta, hogy az ajtó leszakadt, de különben sincs rá szüksége, ezért lehozta. Megvitattuk a problémát, majd amikor tisztázódott, hogy én is remekül megvagyok az ajtaja nélkül, visszavitte az emeletre. Holnap intézkedik visszaszereléséről.

• A végén bekószált menhelyünkre egy gazdátlan nénike, aki szemlátomást elbitangolt otthonról, és képtelen volt hazatalálni. Az ilyen keresztkérdésekre, hogy hol lakik, merről jött, csak pityergéssel válaszolt, később azonban közölte, hogy a postánál dolgozott.

Ahogy a helyzet eszkalálódott, az „idős hölgy”-ből öreg néni, öregasszony, vénasszony, öreglány, vén szatyor, öreg nyanya, banya, vén banya, végül vén boszorkány lett. (Ezen állítás alaptalan, a néni végig nagyon helyes volt, és az sem zavart, hogy azt hitte, meg akarom mérgezni azzal a pohár vízzel, amit adtam neki („pedig nem is csapi víz volt!”).

Végül megtalálták a rendőrök a néni gardedámját, és hazavitték. A helyzet megoldódott.

• Este a szokásos „feldobott” hangulat. Aranyos figurák látogattak el hozzánk ismét, mint pl. B. Vencel úr, aki ismét „levert egy fickót”, V. úr, akit ismét nem lehetett lebeszélni arról, hogy álljon el az útból, és ne mutogassa állandóan még mindig letyegő fogait.

• 01.30-kor a túloldalon néhány elszánt sztahanovista nekiállt falat bontani, talán nem kell mondanom, hogy ez nem jár zaj nélkül. Vendégeink is zúgolódni kezdtek, s elég nehezen sikerült őket lecsillapítani. Végül kb. 2.30-kor, úgy látszik, sikerült kibontani a falat.

V. Ferenc úrnak a „Hűség Emlékérem Vaskeresztje” érdemrendet javaslom adományozni. Nagyon ragaszkodik menhelyünkhöz. Este 19.15-kor helyhiány miatt a Könyvesre küldtem. Este 10-kor jelentkezett újra. Megint csak a Könyvest tudtam ajánlani. Némi kapuban való heverés után K. elkísérte a 9-es busz megállójához, hogy elmehessen a Könyvesre. Most 2.30, megint itt van. Frusztrált vagyok.

• Megvolt a ruhaosztás. Remélem, decemberben nem én fogom csinálni, inkább moziba mennék. Ebédkor balkáni állapotok uralkodtak. Este többeket nem eresztettünk be hely-hiányból kifolyólag. Közéjük tartozott S. József úr, a fodrász is, aki már a ruhaosztáskor is hót maxos volt, és estére ezen állapota csak rosszabbodott. Később valahogy elesett, és eltörte a csuklóját. A baleseti sebészeten fekszik. Szoboszlai urat este 10 óráig talonban tartottuk, ugyanis ebéd után villámgyorsan berúgott, és az ablak alatt csicsergett egész délután. Mikor beeresztettem, megkérdezte, miért csinálom ezt vele. Megemlítettem a problémákat. Ezen úgy megbántódott, hogy az udvaron aludt a kocsijában, de a hajnali hideg bezavarta a lépcső mellé.

• Már csak ötöt kell aludni, és itt a Mikulás! Szerintetek hol járhat szegény öreg most? Lehet, hogy ő is hajléktalan?

• Hajnalban néztük egy éjszakai pillangó és egy barna bőrdzsekis liliomtipró párharcát. A „nő” többször próbált autókat megállítani „segítség” szó ismételgetése közben. (Lehet, hogy ez egy új stratégia stoppoláshoz.) Péter, megelégelvén a dolgot, kiszólt az úrnak, hogy ugyan hagyja már békibe azt a nőt, mert kihívja a yardot. Az úr, meglátva Péter szélesvásznú termetét, úgy döntött, hogy inkább más szórakozás után néz.

Petivel lesétáltunk, hátha valami komolyabb baja van a nőnek, de láttuk, hogy csak az érkezésünkre tartogatta a hisztériát, amit rövid idő alatt meguntunk, és átadtuk az ügyet az éppen arra járőröző 5, azaz öt darab rendőrnek. Amíg a rendőrök lefoglalták a hölgyet, mi pánikszerűen felmenekültünk.

Ha nem találkoznánk, boldog új évet!

• Egy fontos dolog: az új Krízis és a mi otthonunkat összekötő vasajtót tegnap este nyitva találtam (nem is tudjuk bezárni, és többek szerint F. Tünde ezen az ajtón közlekedett éjszakai kalandokra is). Úgy gondolom, ez így tarthatatlan állapot és veszélyes is. A TV-kábellel éjszaka bekötöztük az ajtót, de ide komolyabb megoldás kell, nem beszélve arról, hogy erre a mai reakció az volt, hogy a rácshoz vágtak egy petárdát. Egy csomó gyerek meg anyuka is megijedt!

• A 4-es szobában is buli volt, Zsóka enyhe spicces állapotában érkezett haza, Józsijával piáltak a buszra várva. A szobában aztán be nem állt a szája, A. Mónika szolgáltatta a háttérzenét kitartó kacagásával, Kati maminak meg maradt a csöndben szenvedés megtisztelő szerepköre... Éjfél körül csend lett.

• A frissen fürdött M.-né sérelmezte, hogy Natasa kitárta az ablakokat. Natasa egy szál melltartóban bizonygatta, hogy június van és nem hideg, én meg különben is fogjam be a számat, mert ki a franc vagyok én itt. Úgyis nemsokára kirúgnak. (Ági, nem maradhatnék talán mégis?) De M.-né is fogja be a száját, mert ő is lopott pénzből él.

• 19.30-tól 22.00 óráig műsoros est. Főszereplő: G. – V. Ági exbarátja. Meghívottak: rendőrség 2x, mentők 1x. Főbb résztvevők: az alkalmazottak közül P. Á., B. A., Sz., V. Ági, akiért a harang szólt.

Statiszták: a leányszálló egyharmada.

Díszletrombolás is volt: egy ajtónk ablaka, plusz a lift melletti üveg. Az előadás élőben, élesben. Vastaps nem volt, a főszereplő mégis visszajött a színpadra és ráadást adott.

A vér nem ketchup – valódi. Abszolút improvizáció volt, mert se forgatókönyv, se koreográfia.

Az előadást nem szeretnénk megismételni.

• Ila, 8-as szoba, szipusan jött haza, bement lefeküdni, pár perc múlva jöttek a szobatársai, hogy nagyon rosszul van, persze ez a szipu utóhatása volt, remegés, ideggyengeség, homályos látás és még sorolhatnám. Ez a szipu után kb. 1 órával megszűnik, persze nála is megszűnt, jobban lett, leültem vele beszélgetni, elmondtam, hogy a szipu mire ártalmas, szóval odáig jutottunk, hogy szeretne elmenni kezeltetni magát, önként vállalná.

2.45-kor újra rosszul lett, kihívtam az ügyeletet, beutalták az Erzsébet baleseti belgyógyászatra, a mentő el is vitte.

Az orvosi ügyeletesek fel voltak háborodva, hogy miért hívtam ki őket, vagy ha őket hívtam, miért nem este tettem ezt meg, de ki gondolta ezt előre, ez a nagy kérdés, de persze, ha meghallják, hogy szipuzott, nem is nagyon akarnak kijönni. Ilyenkor mit lehet tenni?

• Cs. Gizella (6. szoba) itt hagyott nálam letétbe 734 Ft-ot a lakbérre, borítékoltam, és betettem a sötétebbik íróasztal fiókjába. A lakbér további hányadát a Baross utcai Népjóléti Irodáról tervezi előteremteni a jövő hét folyamán.

Bár Ivó napja még csak hétfőn lesz, páran már most elkezdték ünnepelni a szentséges napot.

T. Zsuzsa már egy hete mondogatja, hogy méltóképpen fog megemlékezni a tekintélyes névnapról, de hát megelőzték. M.-né csak nehézkesen talált ki a liftből, hát még be az ajtón.

V. Ági még ennél is jobbat alakított, már a kaputelefonba is csak hosszú idő és nagy erőfeszítés árán sikerült beleszólnia.

• Éjfélkor még mindig mostak, a folyosón alvó anyukákat ez zavarja.

• Sz.K.-nak nincs pénze pelenkára.

• Sz. Vera kisbabáját elvitte a kórházból a GYIVI Miskolc mellé. Felhívtam a miskolci Anyaotthont, készek fogadni Sz. Veronikát. Bele is egyezett, de a családi pótlékát hétfőn kapja meg, viszont addig nem tartják a helyet.

• N.-né nem ment el ma sem a kórházba. Az az ember, aki leütötte, már szabadlábon van, tegnap este már ordibált az ablaknál: „Megölöm őket."

• Új anyuka jött, N. A.-t a nagynénje dobta ki. Dolgozik, a kicsi bölcsődébe jár, olcsó albérletbe szeretne majd menni.

• Krisztus Egyházától kaptunk gyümölcsöt, krumplit, zsírt, lisztet.

• Jött két új anyuka. M.-né két gyerekkel, B. É. egy kislánnyal, mindkettejüket a folyosón helyeztem el. É.-nek nem jutott párna, így egy hálózsákot adtam neki, amiből párnát csinált. M.-nének adtam néhány gyerekruhát a raktárból meg egy hálóinget, mert nem volt semmijük. Szappant és sampont is kaptak.

• Jött egy új anyuka három gyerekkel. Tovább szeretnének menekülni, mert az élettársa eddig megtalálta őket. Mikor belépett a szobába, ahol K. ült, az lazán leütötte, és mint egy „krumpliszsákot" a vállára dobva elvitte. Nagyon fél tőle.

• 22-kor J.-né távozott kisfiával. A kisfiú nem tudott aludni a folyosón, N.-né mindig rányitotta az ablakot, fázott. Ezért J.-né úgy gondolta, hogy elmennek a nagymamához.

• Jajjaj! K.-néban ne éltessétek a reményt, hogy megkaphatja a másik két gyereket is. Erre nincs sok esély, beszéltem a gyámokkal, a másik két gyerkőc jó helyen van a családban.

• Sz. Zsóka Krisztiánja bárányhimlős. K. Tünde elvállata, mert így Zsóka tud dolgozni, Tünde gyerekei meg már átestek rajta.

• Zsuzsival kicsit (tényleg csak egy kicsit, mert eszméletlen nyüzsi volt) tudtam beszélgetni. Elkezdte kiönteni a szívét. Azt hiszem, jó lenne, ha tudnál még vele beszélni Feriről, hogy ne féljen annyira a családlátogatástól, és meggyőzni arról, hogy velünk együttműködve, közösen lehet csak a kisfiú kihozataláról gondolkodni. Azt hiszem, nem látja át a helyzetet, nem tudja, hogy kezdje el megenni az elefántot.

• Minden gyereknek hoztam ingyen belépőt az Állatkertbe. Hétvégén viszik az anyák a programokra a gyerekeket. (Remélem.)

• F. E.-re fokozottan kell ügyelni, mert rossz az idegállapota. Üldözési mániában szenved, azt állítja, hogy a többi anya őt okolja a kisfia halála miatt. Eltettem az összes hypót a szekrénybe...

• Ilona beszélőre ment az élettársához.

• K.-né főzött egy szuper tejes bablevest, mindenki jóllakott.

• Nincs vasalónk! Ezenkívül szükség lenne még párnára, evőeszközre – főleg kanálra –, műa. pohárra és mélytányérra, WC-kefére, lepedőre.

• K. Tündi a gyerekekkel (szeretne) csinál(ni) karácsonyi meglepetésműsort a gondozóknak. Hétfőn fénymásolok nekik néhány verset.

• F.-nét is le kellett tagadnunk B. S.-né nevű rokona előtt.

• Dióadományt kaptunk, lehet sütni! Ildi, ezt velük kéne megszervezni valahogy, együtt csináljuk, közösen.

• A ker. rendőrkapitányság küldött egy igen kalandos sorsú anyukát + két gyerekét, akik reggel úgy döntöttek, hogy otthonukba távoznak.

• Éjjel Andi többször sírt, nálam verte az ajtót hamiért. (Kapott.)

• A krízisotthonban sok a hasmenéses gyerek. Estére többen belázasodtak. Kiadagolva adtam lázcsillapítót. Délután átszóltak a Dankó utcából, hogy van ott egy apuka 11 hónapos gyerekkel, nincs mit ennie. Adtam 6 üveg bébiételt.

• Két érdeklődő volt. Az egyiknek nem elég nívós az otthon. A másikat azért nem vettük fel, mert a legidősebb gyermek már felnőtt férfi, szellemi fogyatékos (fapadra nem tehető).

• A fenti családot (a fogyatékos fiúval) elhelyeztem a Bánkút u.-i családi szállónkon. Már ma éjjel el is foglalták a helyet.

• Ma este visszajött H. B. a kislányával, csúnyán összeverte az élettársa.

• Szükségünk lenne ébresztőórára, ha ébreszteni akartok!

• A kenyeret minden reggel 9–10 között ne felejtsétek elhozni a fapadról!

• Egy éjszakára felvettem (mínusz 13 fok) N. I.-t Oszkár nevű 13 éves fiával, élettárs a fapadon. Továbbá V. B.-t három kisgyerekkel. Férj a fapadon.

• Ki tud valamit a hálóingemről? Sárga, elefántos.

• Margónak van hová mennie. P. I. jelentkezett, súlyos beteg, még örökösödési szerződés is létrejöhet.

• Reggel távozás előtt a mongol anyuka hiánytalanul leadta a leltár szerinti dolgokat. A családi szállóra távozik. B. T.-nét elküldtem a kötelező vizsgálatokra. N. I.-né elvitte a gyerekeket az iskolába, ő dolgozni ment. Ezt jeleztem a GYIVI-nél. P. J. személyi igazolványa meglett. A nagymama rendőrségi beadványainak másolatát hozza. Átkerül a X. Anyaotthonba, ahol ügyeit tovább intézheti. A kicsit hetes bölcsődébe akarja adni, ő dolgozni fog. B. T.-né távozott ugyanoda, ahonnan érkezett. Jelezte, hogy helyzete elrendeződött.

• Margó találkozott az öregúrral, minden rendben van. Lehet, hogy már ma ott alszanak, de a cuccaikat holnap viszik.

• Ne fáradjatok! A kapott tartalék kulcs nem nyitja a fenti WC-t.

• A Gundelból kapott étellel mindenki elégedett, de az edények elmosásával baj lesz.

• Margóról az a hír járja, hogy a Családsegítőnél jelentkezett kiborulva. Az öregúr állítólag fickós, a kislányra nézve is kellemetlen, sőt veszélyes lehet a helyzet.

• K.-né gyerekét nem viszi iskolába. Szerinte semmi közünk a gyerekéhez, még kevésbé nevelési módszereihez. Elmondtuk, hogy a gyermek jogán van itt, s mi igenis képviselni fogjuk a kisfiú érdekeit.

• Erzsébet válogathatott az adományruhákból, mivel semmi váltást nem hozott, ami meg rajta van, az nem rózsaillatú. Viszont most kimosta.

• K. V. ügyében felhívtam a Fehér Kereszt Alapítványt. Az anya kéri, hogy amíg előjegyzett műtétjével kórházban van, a gyermekek felügyeletét oldják meg. Visszahívtak, mivel nem magyar állampolgár, nem tudnak segíteni.

• Margónak sikerült helyet szerezni anyaotthonban. Örömmel indul.

• O.-né kislánya nagyon boldog, mert az iskolai jelmezversenyt „Bokros Lajos" jelmezével megnyerte.

• S. K. talált helyet a VI. ker. Családsegítő segítségével. Együtt lesz a család. Örömmel leszámolt és távozott. Az első lakónk, aki nem hagyott itt semmi cuccot. Ez nem semmi!

• Jött egy anyuka három gyerekkel, a férje vasdoronggal akarta megverni; elmenekültek.

• Leállt a mosógép, a hűtő nem működik, a WC-ben nincs világítás. Nyugodt volt az éjszaka.

• H. N. öt gyermekével egy fillér nélkül van, figyelni kell rájuk, hogy rendszeresen kapjon enni minden gyerek.

• Minden anyát kicsalt a szép idő, vitték levegőre a gyerekeket, az éppen bent lévők bábozták egész nap.

• Itt járt Sz. K. volt lakónk rövid látogatásra. A baba gyönyörű, és már felül.

• A Menhely Alapítványtól este 19-kor megérkezett Sz. T.-né. Azt nem mondták, hogy az anya 8 hónapos terhes. 24 órára vettük fel. Elmondta, hogy második gyermekére nem tart igényt, nem akarja felnevelni, állami gondozásba adja. Felvettük a kapcsolatot a Bölcső Alapítvánnyal. Orvosi vizsgálatra hozzájuk, Szekszárdra kell utaznia. A Menhely ad vonatjegyet.

• H. N.-t bemérte a férje, esetleges felbukkanása várható.

• A szobákba ágyra hálózsákot – korlátozott számuk miatt – kiadni nem szabad, azt csak végszükség esetén adjuk matracon fekvőknek.

• Keressük a mentődobozból a ragtapaszt, a polcunk oldaláról a házirendet, Ildikó füstszínű celluxtartóját, valamint azt a gyermekded lelket, aki a sárga sorkiemelőnket lerendezte.

• Egy anyukát két gyermekével „hazagondoztunk" apja családi házába.

• B.-nét „leinformáltuk", nem hajléktalan. A pécsi önkormányzat másfél éve utalt ki soron kívül egy lakást. A gyermek állami gondozásba vétele folyamatban volt, ez elől menekül. A férje egyéves „hűsölését" tölti.

• K. István lábán üszkösödő fekélyt találtunk és higiénés állapota nagyon rossz volt. Kihívtuk a mentőket a fertőzésveszély miatt (elkülönítettük). A mentők a KÖJÁL ügyeletes fertőtlenítőt hívták, aki beutalta az I.

Bőrgyógyászati Klinikára. K. Istvánt egyébként a máltaiak hozták a Menhely Alapítványból.

(Dokumentum mellékelve: Menhely Alapítvány, Hajléktalan Gondozási Központ, Budapest, VIII., Üllői út 11. I. em. Tisztelt Kolléga! Kérem, hogy ... telefonmegbeszélés alapján K. Istvánt a Dankó utcai menhelyre felvenni szíveskedjenek. Szeretetteljes gondozásukat előre is megköszönve...

• A három fiú reggel ébresztő előtt elment a lánnyal. Este éjfél körül értek vissza, ezért nem küldtük el őket, a lány külön aludt az emeleten. A lányt minden menhelyen elutasították, telt ház ürügyén. A fiúkkal volt egy Pati nevű fehér patkány is, ez az íróasztalban töltötte az éjszakát.

• 18.30-kor Sz. Károlytól elvettem a kését, mert el akarta vágni a saját nyakát. A kést az ajtóban úgy csavartam ki a kezéből. Igen ittas volt. Ha nem vigyázok, nagy baj is lehetett volna. Karcsikára ti is figyeljetek oda (időleges) kizárás esetén. Az éjszaka nyugodtan telt el.

• Az éjszaka a pincében bolhát és tetűt találtunk három darab pléden. Ezért ma az összes takarót összeszedtük. Ezután nem kell kiadni takarót. Egyéb esemény nem történt. Az éjszaka nyolcvanhárom fő volt vendégünk.

• Az olimpia ideje alatt az urak nézhetik éjszaka a tévét az 1. „rendbontásig".

• A mai naptól a Menhely Alapítvány kérésére K. László (1953) részére adunk ebédet, míg a gipsz a lábán van.

• Beengedéskor megjelent a kapu előtt az egyik romaszervezet egy képviselője és egy angol operatőr kamerával. Szerettek volna forgatni „a menhelyen, ahol II. Erzsébet királynő is járt". Mielőtt bármi is történhetett volna, az urak tiltakozni kezdtek, hogy ők nem akarnak látszani semmiféle filmen. A romaszervezet 1 db durva képviselője viszonylag durva hangon kifejezte nemtetszését. Az angol operatőrnek köszönhetően, aki olvasott a jelekből és értett a szóból, nem került sor a romaszervezet képviselőjének meglincselésére. A forgatás miatt valószínűleg még jelentkezni fognak.

• Nyugalmas nappal után a beengedés igen körülményessé vált, amikor V. úrral kellett birkóznom azért, hogy F. urat ne szúrja le. Sajnálatosan mégis sikerült neki, amire bővebben a teamen térnék ki. Kénytelenek voltunk kihívni a rendőrséget, ők beszállították a Víg utcába vallomást tenni. Hajnali kettőkor tudtam meg, hogy F. úr, akit a mentő elszállított, túl van egy műtéten és az életveszélyen, de állapota még súlyos. Valószínűnek tartom, hogy V. úr jó darabig nem veri a fejét az ajtónkba. F. úr kérésére értesítettem a szüleit telefonon. A duhajkodás alatt sok ember, köztük részegek is, beszivárogtak a kapun. Ennek hatása csak jóval később jelentkezett, amikor nem találták a helyüket, és sokan be sem iratkoztak. Péter jött át segítségünkre, hogy a rendet fenn tudjuk tartani. Rátett egy lapáttal, hogy A. úr „lázadást" próbált szítani a menhelyen. Megjelent G. úr, akivel kitöltöttük az esettanulmányt, de ettől függetlenül Évához irányítom.

• Nagyon nyugodt nappalunk és ehhez hasonló éjszakánk volt. Egy szomorú hírt kell sajnos közölnöm: P. György úr 1996. augusztus 20-án meghalt. Szegény felesége elmondása szerint a fogaskerekűnél rosszul lett, vért hányt, hívták a mentőt, ami bevitte a Dél-Pesti Kórházba. Nem állt el a vérzés (már előző nap véres volt a széklete is), végül kómába esett és meghalt. Az orvosok eddig nem találtak rá magyarázatot.

• Ismét az én tisztem közölni egy nagyon szomorú hírt: Sz. bácsi meghalt. A hír szomorú és megdöbbentő, de én tudom, hogy Sz. bácsi megkapja egész életében átélt szenvedéseiért a vigasztalást a Örök Vigasztalótól. Ő nyugosztalja. Az éjszaka egyébként csendesen telt el, a nagypince most sem telt meg. Hajnali négykor kaptuk a hírt az ügyeletes nővértől, S. Antal is meghalt. Ez nagyon szomorú éjszaka volt.

• A nappal nyugalomban telt el. L. Árpád kért ellátást és egy kis pihenési lehetőséget. Az ebédnél mindenkinek jutott meleg étel. Este sem történt váratlan esemény. D. úr hiányos öltözékét pótoltuk egy alsónadrággal, egy felsőnadrággal, egy zakóval és egy átmeneti, a legutolsó divatot követő, barna, nagy gombokkal díszített, formáját tekintve eklektikus, háromnegyedes, szerintem inkább női beige kabáttal.

• Ny. úrral most kivételesen nem volt akkora gond, mint azt a neve manapság fémjelzi. Egyszer-kétszer elküldött az anyukámba, meg lebuzizott, aztán hívott verekedni, de valamilyen érthetetlen ok miatt gyorsan meggondolta magát.

• A nappal örökös le-felmászkálással telt. A. úrral való beszélgetésem sikertelennek bizonyult, a mondanivalómat értette (azt hiszem), de válaszolni értelmesen nem tudott. Így M. doktor úr segítségét kértem, aki mentőt hívott és elvitette a számára megfelelő intézetbe. F. hó 4-én Cs. úr örömmel közölte, hogy falujába utazik, mert disznóvágás lesz.

Ma, 5-én ismét megjelent, de fullasztó hígítószag lengte körül, és ennek alapján állítólag a Keleti pályaudvarnál messzebb nem jutott, mert a rend őrei is rendelkeznek szaglószervvel. Beengedtem, kimosattam vele a ruháit, és szigorúan elzavartam aludni. Ebből rendszer lesz?

• Napokkal ezelőtt V. Zoltán nadrágját K. Sándor eladta O. Jánosnak. A tulajdonos azonban csak annyit tapasztalt, hogy nadrágja másvalakin van. K. úr két nap haladékot kapott számlájának kiegyenlítésére.

• A lenyugvó nap bágyadt sugarai tűztek be a hátam mögött a pinceajtó felől. Amint a legalsó lépcsőfokra értem, megdermedten néztem magam elé. Előttem tó terült el. Benne az emberi emésztőrendszer termékei úszkálnak, mint pajkos halacskák. Első gondolatom – átúszom a tavat – nem valósult meg, mert a rideg valóság, mely nem enged szárnyakat a képzeletnek, azt súgta, értelmetlen összekakiznom az új farmeremet.

Szóval: nem nyitottuk meg a pincét fentebb részletezett okok miatt, így, kiírtuk, csak 50 hellyel üzemelünk. Volt is haddelhadd, többen nem vették tudomásul a tényeket, kiabáltak stb. Sz. úr (akinek a táskája az irodában van), nagyon be volt rúgva, ezért egy barátja behozta a fekete táskát, de Sz. úr hajnaltájt eltűnt. K. úr is részegsége miatt nem jutott be. Néhányan megvárták a reggeli ébresztést, azután nyertek bebocsátást. Késő este is tudtunk még küldeni urakat a Dózsára, a Könyvesre. L. úr megmutatta ügyészi idézését Szekszárdra, kérte, hadd ne vigye magával a táskát. Kivételt tettem, ma négy óráig el kell vinnie (sárga, BOSS feliratú). Egyébként minden rendben zajlott.

Kérdés: ha L. Ferenc késsel nekitámad az ügyeletesnek, miért nem automatikus a tényleges kitiltása, miért alszik bent azóta is?

• G. és társa mezítláb és részegen jelentek meg, beereszteni nem volt módomban őket, de lábukra kaptak új cipőt.

• A beengedésnél G. úr arénázott, párszor felborította a kukákat, és az egyébként részeg társaság nyugalmát is. A részeg társaság húsz fő, akik kinn maradtak. Köztük volt Sz. úr, aki a könyvesbolt kirakatába vizelt. Majd gonosz, rossz akarattal gyufaszálakat nyomogatott a kapuzárunkba, így az kívülről, majd belülről is zárhatatlan lett. Reggel a kijózanodás közben K. úr fejre állt és felszakadt a homloka. B., Ny., V. urak segítségével sikerült elsősegélyben részesíteni a zárat, így az ismét működőképes.

• Este beteltünk a beengedéskor. U. és M. urak különös, paraszimpatikus művelet útján bejöttek. (Vagy egyszerűen csak a hátsó, lebontott falon keresztül?) K. Sanyikát a szomszéd házból egy lakó találta meg a kukájában, amikor szemetet akart kidobni. Érdekes lehetett Sanyika szempárja a kukából. Mivel nem mozdult, mentőt hívtunk. A diszpécser hozzáfűzte, hogy gyógyszermérgezés, amit mi nem mondtunk. A mentős nagyon fel volt háborodva, igen durva hangnemben, ezért hívunk ehhez mentőt? Ezek után vitára került a sor, a végén visszahallgattuk Noémi bejelentését, valóban nem mondott gyógyszermérgezést. A mentős belátta igazunkat, fület-farkat behúzva távoztak.

• Megjelent egy orosz fiatalember, Cs.V. Ismertetőjele: két méter 10 centi magas. Este angolul elbeszélgettünk, kiderült, hogy Oroszországból menekült, ott politikai üldözöttként funkcionál. A migrációval foglalkozó szerv pénteken lesz nyitva (karácsony után), ott fogják menekülttáborba juttatni. Addig kért szállást, ellátást. Este megtörtént a birkapörköltfőzés,

kiosztás, istentisztelettel egybekötve. A beengedéskor véletlenül sokat engedünk be, így muszáj volt a pinceraktárból matracokat felhozni, a fürdő is tele lett.

• Iványi Gáborral készített interjú hatására, amelyet a Kossuth rádióban adtak le, több mázsa ruhát hoztak az emberek. Voltak, akik pénzt, gyógyszert, élelmiszert is hoztak. Köszönjük.

Az adományruhákat a férfivécé, kis iroda, nagy iroda, padlásfeljáró, konyha, pincei kazánház helyiségekben helyeztük el néhány hajléktalan úr segítségével.

Vasárnap százezer forint értékben hoztak cukrot, befőttet, konzervet, kolbászt stb. Ezt jó lenne a nagy irodában vagy annak az előterében elhelyezni, az elzárhatóság miatt.

Nagyon sok vendégünknek osztottam ruhát, roma atyafiak is ideállítottak kézikocsival, gondolták, elvisznek néhány ruhát.

A beeresztés után is jöttek ruhát adni. Ebben az időben jelent meg egy kétszemélyes késelő brigád. Az egyik késsel megfenyegetett egy adományozó hölgyet, D. urat pedig kissé megvágta, megjelenésemkor a brigád elszelelt a színhelyről. A ruhát hozó adományozók is.

A felsőszint szállóhelyiség ajtaját a zöldes kulcsok hiányában kénytelen voltam feltépni, Gy. úr előzetes engedélyével.

Tömören ennyi.

A nap vicce: nem történt semmi.

• 1996. december 31. Egy totál részegünk volt, az ügyeletes orvos dr. O. Aki erről többet, színesebbet akar tudni, olvassa el H. Jani pincei naplóját. A beszámolója színes, élénk, a személyes átélés hiteles ízét adja. A vendégsereg a százhúsz fős létszámot megközelítette, de különösebb gond és gondokozás nélkül élték meg az újévet (amit minden kedves kollégára vonatkozóan is remélek). Boldog Új Évet!

• Beengedéskor B. Borisz (1951) rosszullétre panaszkodott és feltűnően sápadt volt. Átkísértem a szomszédban levő hajléktalankórházba. Mielőtt megvizsgálhatták volna, összeesett. A nyakán egy öklömnyi duzzanat vált láthatóvá, mikor levettük a kabátját. Azonnal mentőt hívtunk. A nővérek nem sok biztatót tudtak mondani a beteggel kapcsolatban. Szerintük nincs sok hátra neki. A rohamkocsi elszállította a Rókus Kórházba.

F., H., G., K. urak erősen ittasak voltak.

Felhívom a kollégák figyelmét B. Imrére. Nagyhangú, simlis, sumák, állandóan problémák vannak vele. A fürdő előterében folytatják kétes üzelmeiket puszipajtásával, U. Attilával (gipszes lábú).

• Kaptunk adományba szalonnát. Az orvosi szoba hűtőládájában található. Délután egy hindu közösség hozta át megmaradt ebédjüket. Marhapecsenye volt krumplival. Bocsánat, ez a Junior-menü volt. A hinduk levest hoztak. Vacsorára kiosztottam a légiósoknak.

• Reggel hatkor a Dankó utca 16.-ból rémülten csengetett be egy úriember, akinek a csecsemője haldoklott. Értesítettük az ügyeletes orvost és a mentőket. A mentők hamarabb értek ki, de a csecsemőn már nem tudtak segíteni, meghalt.

• Az éjszakai ügyeletesek találtak egy fogsort. Ha valaki keresi, az ügyeleti szoba ajtajával szemközti polcon megtalálhatjátok.

• L. Tamást kórházunkba küldték májgyulladása miatt. A napot itt töltötte, mivel nem jöttek érte a mentősök, többszöri hívásra sem.

A zuhanyozó előterében így éjjel nem alhat senki, mert holnap fokozottan kell a takarításnál hypózni.

• Éjszaka N. Károly úr könyörgött, hogy néhányuknak elfogyott a cigarettája, hadd szaladjon ki. Hibáztam. Megengedtem azzal a feltétellel, hogy végignézem, amint odaszalad és vissza, három perc alatt. Négy perc alatt ért vissza, kabátjába rejtve egy két és fél literes borosflaskát. B. úr is távozott vele az utcára, szolidáris volt barátjával.

• Az éjjel ismét az Üdvhadseregtől kaptunk egy zsák kiflit és kenyeret. B. úr és édesapja között rövid „békéltető" tárgyalás történt. Kedden kiderült, hogy sikeres volt.

• D. házaspár az egymással való problémájukat a melegedőben – mások előtt – rendezték le, ezzel zavarva az ott levők pihenését. Miután megkértük, hogy ne veszekedjenek, külön-külön elhagyták a helyszínt.

Délután a kapu előtt álldogált D.-né, akinek az udvaron egy padot ajánlottunk fel és egyúttal egy vizitet az ügyeletes orvosnál (hisztériás kirohanása miatt), mivel a kliens nem igazán volt együttműködő, ezért a segítségnyújtás kudarcot vallott. Később, zsebében nyitott bicskával megfenyegette Ilust, így meg kellett kérnem, hogy hagyja el a menhely területét.

• Egy becsületes vendég jelezte, hogy a pince vécéjében egy csap erősen mozdítható állapotban van. Mielőtt valaki kísértésbe esne és magával vinné, felhoztam.

• Hajnali háromnegyed négykor három rendőr behozott egy eszméletlenül részeg férfit. Az úttesten szedték fel, megőrzésre leadták. A zuhanyozó előterébe tudtuk lefektetni egy matracra.

• Délelőtt A. úr Edit irodája elé vizelt. Miután feltakarította, megkértem, hogy hagyja el a szállót.

• E. úr a kilencedik vesztett sakkjátszma után hirtelen felindulásból orrba csapta K. urat. K. úrnak vérzett az orra. E. úr elhagyta a szállót.

• Három zsák krumplit kaptunk a Létminimum Alatt Élők Társaságától. Más esemény nem történt.

5 / HÁLNI JÁR BELÉ A LÉLEK

Hálni jár beléjük a lélek, s nekik nem jut hálóhely sehol – mondhatnám némi kesernyés iróniával. A hajléktalanok nemcsak otthonukat, emberi kapcsolataikat, munkájukat, önbecsülésüket és megbecsültségüket vesztették el, hanem egészségüket is. Egészségügyi ellátásuk körül szenvedélyes csatározások folynak. De mindenekelőtt hadd idézzem fel az Oltalom kórház és rendelő, valamint szociális mentőszolgálat főorvosának egyik esetét:

N. úr azon a héten már harmadszor jelent meg a fiktív lakcíme szerinti kórházban azzal, hogy nagyon betegnek érzi magát. Mindhárom esetben elküldték, az orvosok nem látták olyan elesettnek, hogy állapota kórházi kezelést igényelne. Máig rejtély, hogy a harmadik orvos miért gondolta mégis azt, hogy negatív diagnózisa ellenére a hazajutáshoz mentőt kell rendelnie. A mentőben derült ki, hogy N. úr valójában egy Budapest környéki település szemétlelepén egy hulladékból összeeszkábált vityillóban él. A tevékenységünket ismerő, szociálisan érzékeny mentős a szociális mentővel kórházunkba hozatta a beteget, aki másnap hirtelen elhunyt. A boncolás előrehaladott daganatos betegséget állapított meg nála. Az egyetlen pozitívum, hogy N. úr nem a szemétdombon, hanem egy kórházi ágyon hunyhatta le a szemét.

Talán már sejthető, miért is vált elkerülhetetlenné a hajléktalanok külön egészségügyi ellátása. Előtte azonban szükséges áttekintenünk azt a kérdést, ami amúgy sokak számára világos is lehetne, hogy tudniillik miért és milyen betegségekben szenvednek az utcán élők. Kerülve a szakorvosok egészségügyi beszámolóinak latin betegségneveit, ott kell kezdenem, hogy elég beteg az egész magyar társadalom, miért lennének egészségesebbek a hajléktalanok? Ezen belül is van két különösen is érintett terület. Az egyik az alkoholizmussal van összefüggésben, a másik lelki problémákra vezethető vissza, és gyakran öngyilkosságba torkollik. Mindkét dologban a világ vezető „nagyhatalmai" közé tartozunk. A hajléktalanok (köztük a férfiak aránya nyolcvan százalékos) mindkettőben felülmúlják az átlagot.

Az is köztudomású, hogy a férfiak nagyobb arányban érintettek a különféle betegségekben, hamarabb is halnak, s ez nemcsak azért van, mert a nők szívósabbak, szervezetük erősebb, hanem azért is, mert a férfiak kevésbé törődnek önmagukkal, ritkábban néznek tükörbe, hamarabb elhanyagolják magukat. Ha egy férfi egyedül él, viszonylag rövid idő múlva egyre kevésbé fog lyukas fogaival, emésztőszervi panaszaival, szívtáji fájdalmaival törődni.

Lássuk a lelki bajokat! Először essék szó arról a teherről, amit a válás, a munkahely elvesztése és más bajok után „keletkező" hajléktalan amiatt érez, hogy naponként éli át: ő nem kell senkinek. Nem kellett talán születésekor a szüleinek, nem kell szakképzetlen munkaereje, nem kell egy másik embernek (a hajléktalanok többsége nehezen köt házasságot, még kevésbé új házasságot), nem kell a társadalomnak, szüntelenül hallja a puszta létével kapcsolatos rosszindulatú kritikákat, a dologkerülésről, a kártékonyságáról szóló megjegyzéseket. Csoda-e, ha szorong, ha depresszióval küzd, ha nem látja értelmét a folytatásnak?

Erre a helyzetre azután biztosan rossz reagálás az alkoholfogyasztás, amely az élet értelmetlenségének feldolgozásához nyújt megtévesztő segítséget, s ad a hidegben – a téves néphit szerint – csalóka melegséget. A hajléktalanok sajátos helyzetéből adódik, hogy sok alkoholt fogyasztanak, már csak azért is, mert nincs értelme pénzt, tárgyakat gyűjtögetniük, úgysincs hová elhelyezniük. Így hát ami jövedelemre szert tesznek, élelemre, sekélyes gépjátékra, de leginkább alkohol vásárlására fordítják.

A hajléktalanok nyolcvan-kilencven százaléka alkoholista, vagy legalábbis igen sok szeszes italt fogyaszt. Ritkább a drogfüggőség, habár, különösen a fiatalok körében, elég gyakran tapasztalható az úgynevezett szipuzás: ragasztó és hígító belélegzése. Ugyancsak idetartozik, hogy a hajléktalanok döntő hányada erős dohányos is.

Az életforma következménye sokféle – májjal, keringéssel, légzőszervekkel, idegekkel kapcsolatos – betegség. Az alkohol befolyása alatt bekövetkezett sérülések is itt említhetők meg. Végső soron a kihűlés, a fagyhalál egyik alattomos elősegítője szintén a bódulatkeltő folyékony, párolgó vagy füstölgő szerek szervezetbe kerülése.

Ha már a baleseteket említettem, itt szintén a rideg kinti életmód, a gödrökbe zuhanás, az omlás alá kerülés vagy a rendkívül egészségtelen, veszélyes munka végzése a ludas. A hajléktalanok többsége olyan körben talál pénzkereső foglalkozást, ahol a munkavégzés elemi biztonsági előírásai sincsenek biztosítva. Házak bontása, építkezések és más nehéz segédmunka.

Viszonylag gyakori a végtagtörés, bordatörés, amely verekedések eredménye is lehet, az elesések nagy száma szintén konfliktusok következménye; a koponya és az arc is sérül, és nem csak a csontok. Sokszor fordul elő a szúrt, vágott seb, nem egy hajléktalan arcán, orrán, száján látszanak verekedés bicskaszabdalta nyomai.

Ide tartozik a különböző atrocitások elszenvedése is. B. úr például egy parkban próbálta meg az éjszakai szállásnélküliség fáradalmait az ősz utolsó melengető sugarai békéjében kipihenni. Kimerült, mély álmában nem vette észre, hogy borotvált fejű fiatalok a teste, különösen pedig a lába köré halmozzák a száraz avart, hogy azután játékos kedvükben meggyújtsák azt. B. úr igen súlyos égési sérüléseket szenvedett, melyek következtében csoda, hogy egyáltalán életben maradt, az azonban bizonyos, hogy a lábát nem tudja többé használni.

És íme az időjárás viszontagságaiból eredő betegségek sora: A hideg idő beálltával különösen nagy veszély a végtagok, ujjak, orr, fül elfagyása, a test kihűlése. Találtunk már olyan embert, akinek harminc fok alá süllyedt a testhőmérséklete, s tudni kell, hogy az így kihűlt hajléktalan, ha nem kap orvosi segítséget, egy-két napon belül távozik az élők közül. A test normális hőmérsékletének visszanyerése ilyenkor szakorvosi segítséget igényel. Előfordult, hogy fertőtlenítő fürdés közben omlott össze a vérkeringés, mert előzőleg az egészségügyi dolgozó nem mérte meg páciense testhőmérsékletét. A normális, harminchat fok körüli testhőmérséklet elérése gyakran napokba telik.

Sokan felvetik, hogy a hajléktalanok miért nem vállalnak télen hólapátolást! Bizonyára nemcsak azért, mert ezt a munkát sohasem fizették valami igazán jól, hanem mert ehhez a tevékenységhez legalább egy jó bakancs kellene. Három-négy-öt óra után a lyukas, nyárias cipők minden védelmet nyújtó képességüket elveszítik. Így a hajléktalan egy egész éjszakai munka után, melyért ezer-ezerötszáz forintot szerezhet, akár valamennyi lábujját feláldozhatja. De a hideg következménye a sokféle felfázás, vese- és tüdőprobléma, légzőszervi megbetegedés is.

Gyakoriak a keringési problémák, a hideg és a tisztálkodási gondok következtében jelentkező lábszárfekély, amely hiába bőrgyógyászati eset, a szakrendelésekről igen sokszor a hajléktalanbetegellátásba küldik azokat, akiknek lábán megjelenik a nehezen gyógyuló bűzös seb. Hosszú és türelmes kezelést igényel ez a betegség, és nyáron még egy új probléma is előbújik vele kapcsolatban.

Mónika szociális munkásnak készül. Korábban egészségügyi dolgozó volt. Ezért, miközben végezte a tanulmányait, elhelyezkedett egy hajléktalan-kríziskórházban. Egy napon azonban lelkiválságba került. Az egyik beteg ugyanis, aki lábszárfekély-kezelésre érkezett, amikor

levetette a cipőjét, akaratlanul is Mónika szeme elé tárta a borzalmas látványt. A cipőben apró, vékony, fehér kukacok hemzsegtek, és ugyanilyen élőlények bújtak elő a páciens sebéből is. Odakint, a melegben, az elégtelen tisztálkodási lehetőségek hiánya miatt a légy beköpte a beteg sebes lábát. Nem egyedi az ilyen jelenség a hajléktalanok körében.

A hajléktalanok táplálkozása is hiányos. Néhány éve egy tanulmány elkészítésére kértem az Országos Élelmezésügyi és Táplálkozás Kutató Intézetet. A dolgozat világosan kimutatta, hogy a hajléktalanok számára elérhető ingyenkonyhák ételeinek kalóriamennyisége a szükséglet harminc-negyven százalékát fedezi. Az állva kanalazó vendégek állandóan éhesek, gyakorlatilag lassú éhhalálra ítéltetnek, korai haláluk egyik okozója minden bizonnyal az alultápláltság. A hiányos és rendszertelen táplálkozás emésztési és bélműködési panaszokkal is jár. Gyakori a hasmenés, a véres széklet, amit még elviselhetetlenebbé tesz, hogy szükségüket is csak a parkokban végezhetik el, vagy este bent a hajléktalanszállón.

Szóljunk végül arról, hogy a friss tébécés megbetegedések legnagyobb számban az utcán botorkálók körében lelhetők fel. Ugyanígy igen jelentős a daganatos megbetegedések száma is.

Lássuk mindezek után, hogyan is történik a hajléktalan betegek kezelése!

Amikor a fővárosban először 1991-ben a XIII. kerület Dózsa György út 152.-ben dr. Samu István vezetésével ambuláns orvosi rendelő nyílt hajléktalanoknak, ennek fő oka az volt, hogy akkoriban az egészségügyi ellátás az állandó lakcímhez volt kötve. A pácienseket a területileg illetékes körzeti orvosok látták el, akiket – a lényeg változatlanságát sejtető – merész fordulattal rövidesen „háziorvossá” kereszteltek. Igaz, a beteg szabadon választhatta gyógyítóját, de csak TB-kártyával „szavazhatott”. A kis karton megálmodói vásárolt biztosítási jogot akartak, ami azt jelenti, hogy az kap a rendelőintézetben felmutatandó kis kemény lapot, aki igazoltan fizeti vagy fizette a társadalombiztosítási járulékot. Mindenki előtt világos, hogy a legbetegebb, legelesettebb réteg jutott hozzá legkevésbé a szóban forgó kártyácskához, így leginkább ez a kör maradt ellátatlan.

Újabb lépés volt az ambuláns, a járóbeteg-rendelés megszervezésén túl egy úgynevezett „krízisfektető” létrehozása 1993-ban. Ebben az a gondolat vezette a létrehozókat, hogy a hajléktalanok, helyzetükből adódóan, nem tudnak hol felkészülni egy aktív kórházi beavatkozásra, utána pedig nem tudnak hol lábadozni. Mellesleg az egészségügyi rendszer átalakítását „menedzselő” politikusoknak vajmi kevéssé volt helyzetismeretük, hiszen amikor a „pontrendszer” szerint elkezdték csökkenteni a kezelési időt, majd leépítették a szociális feladatokat is ellátó kórházi ágyakat, nem gondolták végig, hogy nemcsak a hajléktalanokat hagyják számításon kívül, hiszen a legszegényebbek bérelte lakások zöme is komfort nélküli szobakonyha, ahol – hogy csak egy szempontot említsünk – nincs fürdőszoba, és a kacsa is csak a folyosó végén található vécébe önthető.

Ha valóban le kellett építeni a drága kórházi ágyakat (nagyon sok – főleg pszichiátriai – beteg került emiatt utcára), okvetlenül meg kellett volna teremteni a kórházi ápolást pótló ellátási formákat, például a hajléktalanok házi ápolásának lehetőségeit is. Ennek hiányában természetesen sebtében, szükségellátásként kellett megszervezni a fektető krízisellátást.

A szakemberek közt azon robbant ki (s máig sem csillapul) a vita, hogy szabad-e „kettős ellátást” létrehozni az egészségügyben. Mindenki számára elérhető a kórházi kezelés – mondják az egészségügyben tevékenykedő politikusok, egészségügyi szakemberek –, a lakhatás pedig szociális kérdés. Az Országos Egészségbiztosítási Pénztár (OEP) azért nem hajlandó teljes mértékben finanszírozni a hajléktalanok fektető és járóbeteg-rendelését, mert úgy okoskodik, hogy ez csak részben egészségügyi kérdés, szociális ügyekben pedig nem

vállalhatja a „bálanyaságot”. Az OEP-önkormányzat hajdani elnökhelyettese felvetette, hogy „érthető konfliktust okoz”, ha egy „rendes biztosított” melletti ágyon hajléktalan fekszik „kegyelemből”. És a szociális jelleget szemléletesen illusztrálja – úgymond –, hogy a hajléktalanok ellátásában lényegesen több kötszer fogy. Igen ám, de miközben az egészségügy szociális kérdést emleget, és ezért ad csökkentett finanszírozást, a Közigazgatási Hivatal arra hivatkozva nem adja ki hajléktalanellátó rendszer számára a működési engedélyt, hogy ha a kríziságyak is költségvetési támogatást kapnának a hajléktalan-fejkvótából, kettős finanszírozás jönne létre. (A szociális otthonok, melyek kényszerűségből vették át a kórházakból az elfekvő betegeket, ugyanezzel a problémával küszködnek.)

Sajnálatos, hogy ez idő szerint nem fogadták el a következő érvelésünket: a házi ápolási rendszer azért olcsóbb, mint a kórházi, mert a házi ápolás alatt a beteg saját otthonában fekszik, saját ágyneműjét gyűrögeti, saját tévéjét élvezi, saját kezűleg megpucolt ablakán néz ki, saját levesét kanalazza, saját tüzelőjénél melegszik, saját vizében fürdik, és a házi ápolásra biztosított összeg pusztán a szakemberek, a szakellátás, a gyógyszerezés, a valóságos ápolás tevékenységére fordítható. Ezzel szemben a hajléktalannak nincsen otthona. Az ő számára ugyanúgy biztosítani kell ágyat, fűtést, csatorna- és vízdíjat, gázt, villanyt, kompótot és rántott levest, és ezenfelül jön az az ellátás, amit a szakorvos vagy szakápoló jelenléte, a gyógyszerezés ad számára.

De volt még egy szempont, ami szükségessé tette a saját ellátás kialakítását. Az, hogy a hajléktalanok keserves tapasztalatokat szereztek az orvosi rendelőkben, gyakran szenvedtek el megaláztatást, visszautasíthatatlan, tiszteletlen kritikát. Nehezen tudták megmagyarázni, hogy miért nem tudnak kellőképpen tisztán és „kulturáltan” megjelenni a rendelőben, a kórházban, miért nem kifogástalan a fehérneműjük, a megjelenésük, és ezért kerülni kezdték az általános orvosi rendelőket. Ezenközben maguk a kórházak, az orvosok, a mentők is hárították el a hajléktalan beteget. Volt olyan körzeti orvos, aki arra hivatkozott, hogy elfordulnának tőle kerületének „tisztességes” betegei, ha a rendelőjében büdös, elhanyagolt hajléktalanok is megjelennének. Kórházakban arra panaszkodtak, hogy a hajléktalan a maga egész életformájával zavarja a kórház légkörét: másképp jár a biológiai órája, megszokta csöves életformájában, hogy éjszaka felkel, és helyben elszív egy cigarettát, zörög a szatyraival, netán a magántulajdon kérdéséhez is eltérő módon viszonyul, egyszóval a hajléktalan betegeket még az aktív tébécét kezelő intézményekből is elbocsátották deviáns magatartásuk miatt.

A hajléktalan-ellátórendszerben dolgozó gyógyítók és munkatársaik jobbnak látták, ha – lehetőségeik szerint – távol tartják magukat a szociális és az egészségügyi szakemberek meddő vitájától, hiszen életekről van szó, méghozzá nem „távlatosan”, hanem most azonnal.

Lássuk tehát, hogy milyen ellátási formák alakultak ki a Fővárosi Szociális Központ és Intézményeiben! A kríziskórház mellett egy idő múlva szükségessé vált az úgynevezett lábadozó egység kialakítása is. Azok tartózkodhatnak itt, akik – Samu István főorvos szavával – még nem *utcaképesek*. A „lábadozó” hangulata egy éjszakai menhelyéhez hasonlítható: a gyógyult, de nem utcaképes hajléktalanok műbőrrel bevont ágyon ágynemű nélkül fekszenek. Kijárhatnak ingyenkonyhára, vagy dolgozni, vagy ügyeiket intézni, de még egy ideig gondoskodni kell gyógyszerezésükről, táplálásukról. (Sajnálatos tapasztalat volt, hogy a körükben osztott 2200 kalóriát tartalmazó egy liter tej és fél kiló kenyér is kereskedelmi árucikké vált az alkoholisták kezében, ezért egy idő után a lábadozó felett is felügyeletet gyakorló Samu doktor kénytelen volt kicselezni pácienseit: ollóval levágta a tejeszacskó sarkát.)

A háziorvosi rendelő mellett néhány szakorvosi rendelő is működik. Első helyen említhetjük a bőrgyógyászatot (a már említett gyakori lábszárfekély miatt is), de van pszichiátriai szakrendelés is, és nemrégiben indult a fogászat.

Na és persze ne feledkezzünk meg a mentőszolgálatról! Emlékszem, éppen egy ingyenkonyha előtt álldogáltam, amikor a tömegben összeesett K. úr, mert epilepsziás rohama volt. Mentőt hívtunk. A mentősök, látva, hogy kiről van szó, fojtottan tanácskoztak egy kis ideig, aztán eszméletre térítették K. urat, majd megpróbálták kimondatni vele, hogy ugye, több napja nem fogyasztott ételt és emiatt lett rosszul. K. úr nem tudta, hogy ő ki, és hol van, ezért minden kérdésre engedelmes igennel, nemmel válaszolt. Nem tágítottam a mentősök közeléből, s egyikük megismert. Mentegetőzve magyarázta, hogy a fővárosban mindössze tizenöt mentő fut. Ha ők elvisznek egy hajléktalant, utána fertőtleníteni kell a kocsit, mert nem kívánnának ugyanazon a hordágyon szállítani egy szülés előtt álló anyukát. Egy kocsi fertőtlenítése a kísérőkkel együtt négy órát vesz igénybe – győzködött velem az egyik mentős –, ugye, nem venném a lelkemre, hogy ennyi időre kiessen a kocsi? És mit szólnék, ha a feleségem kényszerülne ilyen körülmények közt kórházba utazni. Nem hajlottam a jó szóra: a hajléktalan – mondtam – ugyanúgy jogosult erre a szolgáltatásra, mint bárki más. Dúlva-fúlva elvitték K. urat. Egy óra múlva újra ott állt a kapu előtt. Kiderült, hogy néhány sarokkal odább aláírattak vele egy önkéntes nyilatkozatot, hogy nem igényli kórházba szállítását. (Egyébként arra is nemegyszer panaszkodtak a mentőszolgálat dolgozói, hogy a kórházak „nem veszik meg” tőlük a hajléktalan betegeket, ezért húzódoznak ők ettől a szolgálattól.)

Végül úgy döntöttünk, hogy az Országos Egészségbiztosítási Pénztár kockázatkezelő kuratóriumának anyagi támogatásával kísérletképpen beindítunk egy mentőszolgálatot. Tudni kell, hogy ez az ellátás igen költséges. Egy autó havi bérlési, fenntartási költsége, ha az irányítást a hajléktalanellátásban dolgozó orvosok végzik, és a mentőápolók kötelesek a szociális szempontokat is figyelembe venni, tehát egy ilyen autó működtetése a fenntartó Oltalom Karitatív Egyesületnek havi nyolcszázezer forintjába kerül.

Testvérem, Dr. Iványi Tibor főorvos két hónap (1994. december 1.–1995. január 31.) tapasztalata alapján a mentő működésével kapcsolatban a következőket írta:

> „V. úr évek óta a törzshelyén, a Liszt Ferenc téren tanyázott egy padon. 63 éves, nyugdíjjogosult lenne, de eddig nem volt rászorulva. Mint elmondta, megélt a papírgyűjtésből. Az érző szívű környékbelieknek tűnt fel, hogy napok óta alig mozdul el a decemberi hideg ellenére. A viszonylag rendezett külsejű férfi a feje búbjától a talpáig élősködőktől volt borítva, s a csípések miatt véresre vakart bőre fertőzésekkel volt tele. V. úr már lábadozik, törzshelyén nem ismernék fel, nyugdíja is elintéződik, hátralevő éveit talán komfortosabban élheti le.
>
> N. úrhoz a Keleti pályaudvarra hívták ki rosszulléte miatt az Országos Mentőszolgálat esetkocsiját. A sokat tapasztalt mentős ismervén jól a tortúrát, úgy gondolta, hogy csak fedél hiányzik az illető feje fölé, s így segítséget kért a szociális mentőtől. A harminc-négy és fél Celsius-foktól kalibrált hőmérő higanyszála tizenöt perc elteltével sem mozdult meg.
>
> Ugyan nem ment túl könnyen mentőseinknek, de N. urat kihűlés diagnózissal a Baleseti Belosztály fölvette, és néhány nap után elfogadható állapotban távozhatott a kórházból. Ha nincs a mentőnk, N. úr azóta végképp kihűlt volna.
>
> B. néni hetven is elmúlt, apró, törékeny, fejkendős parasztasszony, életét az ország különböző vidékein cselédként élte le. Ereje elfogyott, hasznavehetetlenné vált, ezért elküldték, menjen, amerre lát. Budapesten átutazva távoli rokonaihoz – gondolva, hátha megtűrnék ott –, megpihent a pályaudvaron, felállni azonban már nem volt ereje. Az Országos Mentőszolgálat a segítséget kérő vasutastól körültekintően informálódott B. néni

felől, majd tudomást szerezvén kissé lerongyolódott külsejéről, a feladatot automatikusan átadta nekünk. Valóban, B. néni hajléktalan volt. Azóta intenzív osztályon kezelik.

T. úr két éve a budai hegyekben élte remeteéletét. Kiránduló turisták fedezték fel és értesítettek minket. Leromlott állapotban, elfertőződött lábsebei miatt járni sem tudott már. Azóta felépülve az egyik hajléktalan átmeneti szálló lakója."

És végül néhány adat: az első két hónapban négyszáznyolcvanhárom esetben futott ki a szociális mentő. Száztizenhatszor hajléktalanokkal foglalkozó szervezetek hívták ki. Kilencvennégyszer utcai szociális munkások. Mentő-diszpécser központ kilencvenkét esetben, az Országos Mentőszolgálat ötvenháromszor. „Állampolgári megkeresés" harmincnyolc esetben volt, huszonhétszer talált maga a szociális mentő hajléktalan beteget, szintén huszonkétszer jött rendőrségi értesítés. Kórházak tizenhét esetben, a MÁV és a BKV tizenhárom esetben, orvosi ügyelet pedig hatszor riasztotta a szociális mentőt.

Hogy hová kerültek az érintettek? Száznégyen hajléktalanszállónkra. Kórházakba kétszáztízen; e szám mögé nyugodtan tehetünk egy felkiáltójelet, hiszen ez azt jelenti, hogy minden második, harmadik személy kórházi ellátást igényelt. Egyéb egészségügyi szakrendelőbe, tüdőgondozóba, laboratóriumba hetvenszer szállítottak, harmincnyolcan azonban eltávoztak a mentő megérkezése előtt, huszonnégyen pedig a helyükön maradtak ugyan, de visszautasították a segítséget. Mindössze négyszer volt vaklárma a riasztás, és ugyanennyiszer kellett az Országos Mentőszolgálat rohamkocsijának átadni a beteget.

Ha azt a kétszáztíz esetet vesszük szemügyre, amikor a kórházba szállítás elkerülhetetlen volt, akkor azt találjuk, hogy sebészetre ötvenöt főt, krízisosztályra negyvenegyet, belgyógyászat intenzív osztályára harminckilencet, ÁNTSZ fertőtlenítő állomásra huszonkilencet, baleseti sebészetre és alkoholdetoxikálóba huszonnégy-huszonnégy érintettet, pszichiátriára tizenhatot, bőrgyógyászatra hetet és ortopédiára négy beteget kellett szállítani.

A szociális mentő igénybevétele napi nyolc-tizenöt esetet tekintve megfelel egy orvosi esetkocsi forgalmának. Működése valóban életmentő, nélkülözhetetlen.

Külön fejezetet érdemelne a Máltai Szeretetszolgálat két speciális egészségügyi egysége. Az egyik a mozgó orvosi rendelő, amely utcai szociális munkásokkal megy azokra a helyszínekre, ahol a szabadban tartózkodó hajléktalanok leginkább megfordulnak, és nyújt számukra nélkülözhetetlen orvosi segítséget. A másik a Szeretetszolgálat tébécé-szűrő autóbusza. Mint említettem már, a hajléktalanok körében érthető módon gyakrabban fordul elő tébécés megbetegedés. Az is biztos, hogy nehéz az érintetteket rávenni, hogy legalább kivizsgáltassák magukat. Így született az az ötlet, hogy a Máltai Szeretetszolgálat egy még használható autóbusz megvásárlásával és egy leszerelt szűrőállomás beállításával, a Soros Alapítvány pénzügyi támogatása mellett egy tébécé-szűrőprogramot és egy gyógykezelő programot dolgozzon ki. Hogy biztosan végigszűrhessék a hajléktalanokat, jutalmat kínáltak azoknak, akik a vizsgálaton megjelennek. Emlékszem, milyen heves vitát váltott ki a dobozos sör vagy a pakli cigaretta. Egy bizonyos, a munka hatalmas eredményt hozott. A pályázat pénzeiből azután ösztöndíjat fizettek a klinikán dolgozó szakembereknek (fogalmazhatnánk egyszerűbben és kevésbé udvariasan is: a hajléktalanoktól nem várható hálapénzt tisztelik ösztöndíjnak), és így a gondoskodó, gyógyító munka elé nem gördültek anyagi akadályok. Innen, az intenzív kórházi kezelésből kerültek azután a hajléktalanok az Oltalom Karitatív Egyesület, a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei, valamint a RÉS Alapítvány úgynevezett lábadozóágyaira. Hiszen a tüdőbeteg gyógyítása hosszadalmas munka, a lábadozás akár egy évet is igénybe vehet.

6 / „... HOGY MEGKERESSE ÉS MEGTARTSA ...”

(Lukács 19,10)

Dr. Samu István főorvos neve fogalom a hajléktalanellátásban. És nemcsak ott. Egyesek emlékeznek még az 1973 januárjában zajló balassagyarmati túszdrámára. Egy határőr tiszt fiai elfoglalták a városka leánykollégiumát. Apjuk fegyvereivel azt akarták kikényszeríteni, hogy engedélyezzék Nyugatra való távozásukat. A környéket ellepték a kommandósok (akkor talán még nem így nevezték őket). Az apa parancsot adatott a mesterlövészeknek, hogy végezzenek fiaival. Volt azonban egy pszichiáter a városban, aki vállalkozott rá, hogy bemegy, és megpróbál beszélni a fiatalemberekkel. Dr. Samu Istvánnak hívták. Napokon át ő járt be – a „terroristák” biztonsági utasításának megfelelően alsónadrágban –, hogy élelmet vigyen be („a fiatal szervezetnek ugyanis rendszeres táplálékra van szüksége”) és megpróbálja jobb belátásra bírni a két megkergült suhancot. Missziója ötvenszázalékos sikert hozott, mert egyiküket rá tudta beszélni a megadásra. Mindenki fellélegzett, a főorvos neve címoldalra került, magas kitüntetést kapott.

Hamar kiderült azonban, hogy van vele egy kis baj is. Samu főorvos létrehozott egy úgynevezett krízis pszichiátriai osztályt tizenöt ággyal a volt kórházi mosodából. Az ötlet fogadtatása felemás volt. Egyrészt bosszantotta a helyi egészségügyet, hogy a „falakon kívüli” nyitott osztály forgalma lényegesen magasabb, mint a zárt osztályoké. A főorvos ugyanis ambulanter igyekezett ellátni azt, akit lehetett, „ápoltjai” pedig úgyis jöttek, ha baj volt, hiszen itt a légkör egészen szokatlan volt. Főorvos, ápoló, takarítónő és beteg ugyanannál az asztalnál ebédelt; nem egy gondozott Samu doktor osztályán tapasztalta meg először, hogy milyen lehet egy család.

A város vezetése persze örült is, mert a krízisosztály felszívta az utcák kezelhetetlen járókelőit. No és egyik-másik pártvezető egy-egy túl vidámra sikeredett vadászat után is itt kötött ki. Talán az volt a baj, hogy túl sok páciensnek volt kapcsolata a demokratikus ellenzékkel, egyesek csupafül-csupanyelv rendféltése nyomán az is kitudódott, hogy betegei közül valaki a Szabad Európát hallgatta, sőt a főorvos úr eltévelyedését fájdalmasan igazolta az is, hogy a „politikai pszichiátria” révén megismert akciókban az egészségügyi eljárás alá vont személyek mellé állt. Ekkor rendelte magához a megyei pártbizottság egyik magas rangú funkcionáriusa.

– Samu elvtárs – mondta kegyes szigorral –, a rendszer ellenségeit ne támogassa, mert nálunk ugyan a legfőbb érték az ember, de nem minden ember.

Így, mielőtt még több „bajt” csinált volna (nyilván az ő érdekében is), nyugdíjazták. Pedig nagyjából ez időben volt működése csúcsán a krízisosztálya, ahová egyre nehezebb, alkoholista esetek is kerültek.

Samu István ragaszkodott hozzá, hogy a rendőrök minden esetben a kapu előtt vegyék le a páciensekről a bilincset, és maradjanak kint. Barátságos dörmögését („Itt már jó helyen van”) csupán egyszer szakította félbe egy részeg bányász ökölcsapása, de a főorvos, miközben feltápászkodott, megmagyarázta a károrvendőknek, hogy az a jobbegyenes a rendőröknek volt szánva, ő csak véletlenül sétált bele. Mint említettem, jött a „jól megérdemelt” nyugdíj.

E tétlenségből hívta elő dr. Bognár Szabolcs, a Főpolgármesteri Hivatal Szociálpolitikai Ügyosztálya akkori vezetője, hogy a hajléktalanellátásban is alkosson védett szigetet az önmagukkal szemben is védtelenek számára.

Dr. Samu Istvánnal beszélgetek.

– A szakemberek egy része kezdetben nem nézte jó szemmel, hogy hajléktalan egészségügyi ellátás is van. Az egyik érv, hogy ezzel tudatosul: vannak normális kórházak bárki számára, és vannak szegénykórházak vagy azok csírái, ahol a csökkent értékű állampolgárok állítólag csökkent értékű szolgáltatást kapnak. Amikor hat éve, már nyugdíjba vonulásod után, megkeresett a főváros, hogy szállj be ebbe a programba, mi győzött meg, hogy mégis érdemes ezt csinálni?

– Eredetileg a feleségem, aki ugyancsak orvos, meg én abban állapodtunk meg Szabolccsal, hogy krízisellátás-félét csinálunk, a pszichiátriai ellátás és a szociális ellátás határán levő embereken próbálunk segíteni. Két okból. Egyrészt a pszichózisba való bekerülés megelőzésére, másrészt a nagy számú suicidium megelőzésére.

Azonkívül még célunk volt az is, hogy a pszichiátriai osztályra kerülő betegek létszámát ambuláns ellátással csökkentsük, ami az emberi méltóságot jobban megőrzi, és hogy megrövidíthetővé váljék a betegek pszichiátriai osztályon való tartózkodása.

Az ellátás a Fővárosi Ideggondozó ellátásához hasonlított volna, de erősebben szociális hangsúlyú, megelőzési irányultsággal. Erre a célra a Dózsa György út 152. szám alatti, akkor még átmeneti munkásszállást jelölték ki, ahol akkor a Menhely Alapítvány ügyfélszolgálata is működött hajléktalanok számára. A szociális munkások fordultak hozzánk hajléktalan betegek ügyében, hol a testi betegségeik, hol az elmebeli állapotuk megítélésével kapcsolatosan.

Kiderült, hogy a hajléktalanok legáltalánosabban pszichiátriai ellátásra szorulnak. Kiderült továbbá, hogy a hozzánk irányított betegek nagy része kórházi ellátásra szorult volna, de a kórházak nem vették fel őket, és a rendelőintézetek, a körzeti orvosok sem biztosítottak megfelelő ellátást. Valahogy védelmet kellett nyújtani nekik, megfelelő indoklással elősegíteni a kórházi felvételt vagy utókezelés miatt felvenni a kapcsolatot a kórházakkal. Volt olyan, hogy katéterrel itt senyvedt a beteg napról napra a folyosón, nem lehetett elhelyezni, mert nem vették fel kórházba.

– Mit láttatok, miért nem veszik fel őket?

– Egészen más egy olyan beteg helyzete, akinek a hozzátartozója eljár a beteg érdekében, mint az olyan betegé, aki indolensen, panaszait, helyzetét lerajzolni nem tudva jelentkezik az orvosi ellátásban. Mi a hozzánk fordulókat alaposabban meghallgattuk, mint a mindennapi „favágásra" kényszerülő kollégák. És igyekeztünk pótolni a családot, a család segítségét a beteg ellátásában.

Emellett szükségessé vált, hogy rövid, átmeneti időre felvehessük az olyan betegeket, akik kórházi kezelésre nem szorultak ugyan, de az utcán persze nem lehetett megoldani a kezelésüket. Így alakult ki a huszonhárom ágyas fekvőbetegosztály hajléktalanok számára.

– A kórházban nem szokás az elbocsátás előtt megnézni, hogy van-e hová hazamenni az adott személynek? Az előbb azt mondtad, hogy egy kicsit a családot pótoltátok. Magától nem érez rá egy orvos? Kell egy családtag, aki meggyőzi, hogy tessék őt felvenni? Vagy van-e valamilyen sajátos ok, ami miatt tartózkodóak a kórházak, a rendelőintézetek a hajléktalan populációból magányosan érkező, család nélküli emberekkel szemben?

– Az orvosnak emberi és szakmai kötelessége lenne, hogy a betegség lefolyását, ahogy mondani szokták, „időhossz metszetében" mérlegelje, nemcsak a betegséget kiváltó ok körülményeit, hanem a betegség lezajlása utáni körülményeket is mérlegre tegye. Nem esik-e vissza, a gyógyulása biztosítható lesz-e a rá váró körülmények között? Ezt bizony nagyon

sokszor nem mérlegelték a kórházak. Bizonyára az is szerepet játszhatott, hogy a hajléktalan beteg mentalitása sokszor nem nagyon illett a kórházi fegyelem kereteibe.

Az is előfordult, kivált, amióta csökkentették a kórházi ágyak számát, hogy a kórházi osztály helyszűkében volt, és akkor körülnézett az orvosi kar vagy a főorvos, hogy ki az, akit el lehetne bocsátani, akitől valahogy szabadulni kellene, hogy az új beteget felvehesse. Ilyen helyzetben nagyon gyakran a hajléktalanra esik a választás: érvényesül a Taigetosz-szemlélet. Az egészségügyben dolgozók tevékenységét alapvetően a hippokratészi eskü határozza meg, amely nem ismer különbséget ember és ember között. Egyszerűen mindent meg kell tenni a beteg gyógykezelése érdekében. A hippokratészi szellemet roncsolja az a – bizonyos mértékig a szocio-darwinista elmélettel összefüggő – primitív biologizmus, amely szerint a természetben a létért való küzdelem a törvény, tehát a kevésbé életképes vagy kevésbé értékes, az pusztuljon. Ennek éppen az ellenkezőjét kell képviselnie az orvostudománynak.

– Tehát nem mondhatja az orvos, hogy mindenkin nem lehet segíteni, kiválasztom hát azt, akinél jó eséllyel sikereket érhetek el, és a többieket sorsukra hagyom?

– Hogyha a segítségnyújtás objektíve korlátozva van, például egy hadikórház, egy csata közbeni ellátás esetében, akkor tényleg ésszerű szabály, hogy a menthető, a könnyebb sebesült kivárhatja, ha később kerül sorra, ne legyen ő az első. Akinek pedig halálos a sérülése, azzal sajnos nem lehet elbíbelődni és hagyni a középsúlyosakat meghalni. De ez csak rendkívüli állapotban van így. Békében nem lehet elfogadni, hogy ilyen szempontból különbséget tegyünk ember és ember között, esetleg szerényebb anyagi körülményei miatt. Ha nagyon súlyos a betegség, akkor is legalább enyhítenünk kell a szenvedést, akkor is támasztanunk kell némi reményt, hogy a beteg ne dobja el magától az életet.

A mi tevékenységünknek fontos a lélektani hatása is. Azt az érzetet erősítik a hajléktalan betegekben: „Lám, nem vagyunk mi leírva a társadalomból, van, aki nem utasít el bennünket, akinek a szemében fontosak vagyunk."

Azt hiszem, a kórházaknak is jó, hogy a kollégáink az egész fővárosban tudják: a tőlük elbocsátott hajléktalan nem kerül szükségképpen az utcára, mi fogadjuk őket. Vagy a krízisosztályra, vagy a lábadozóba tesszük őket, ahol viszonylag egyszerűbb ellátást kapnak, de mégsem az utcára kerülnek. Fedél van a fejük felett, melegben vannak, megvan a tisztálkodási lehetőségük, az étkezésük. Nem kell a kukában kotorászniuk, vagy végszükség esetén lopniuk.

– Pista bácsi, arra kérnélek, hogy mutasd be az egyik betegedet. A történetét, a betegségeit...

– Itt van K. Gyöngyi. Ha összeszedjük a teljes anyagát, kétszázötvennél is több zárójelentést kell átnéznünk. Az állami gondozásból való kikerülése utántól – most huszonkilenc éves, tehát tizenegy év alatt – kórházak, elme-szociális otthonok stb. Életkezdési segéllyel szerzett lakásba be, onnan ki, családba befogadás, majd onnan ki.

A szülőotthonból egyenesen állami gondozásba vették. Onnan, nagykorúvá válva, rögtön kórházba került. Gyermekkora óta epilepsziás rohamai vannak. Magatartási zavara tipikusan bizonyos fajta epilepsziás karakterzavar, karakteropátia. Az agy elektromos tevékenységének rendellenessége áll a háttérben. Az okot nem tudjuk. Lehet, hogy születéskor elszenvedett sérelem, lehet, hogy kisgyermekkori megbetegedések. Az epilepsziás beteget a karakterzavar végigkíséri az egész életén. Tipikus jellemzője az önző beszűkülés, tapadósság, egy-egy cél követése, az eléréséhez rendkívüli akaratosság, erőszakosság, a morális gátlások hiányossága.

Amikor 1991-ben itt megalakultunk, még csak járóbeteg-ellátásunk volt, akkor találkoztam vele. Ahogy visszatekintek arra az időszakra, azt tapasztalom, hogy sajnos egyre romlik az állapota. És ez nem csak az epilepszia következménye. Az epilepsziás görcsrohamok gyógyszerekkel viszonylag jól kontrolállhatók. De ahogy a rohamok száma csökken, úgy romlik a karakterállapota. Nála ez abban nyilvánul meg, hogy önző, egocentrikus, erőszakos a maximális mértékben. Ez az önzés nem valami okos formában jelentkezik, többnyire botor célokban véli felfedezni az önérdekét. Például eszébe jut, hogy kerekes székre lenne szüksége, mert állítólag eltört a lába. Kierőszakolta a baleseti ambulancián a járógipszet, azután így bejárja a fél várost a saját lábán, hogy egy tolókocsit szerezzen, holott nincs is rá szüksége. Vagy eszébe jut, hogy almaitalra lenne szüksége, s hogy ezt elérje, veszekszik, verekszik, követelőzik, a folyosón levetkőzik meztelenre, vagy kifekszik a forgalmas út közepére, leállítja a forgalmat. S egy almaüdítő ígéretére felpattan, szépen bejön, és diadalmasan megissza.

Újabb és újabb követelésekkel áll elő, szinte percről percre, s azt rögtön kell teljesíteni, különben rohamszerűen dörömböl, betöri az ablakot. Vagy: mászkál a városban, kényelmesen akar visszajönni, lefekszik az útra, kihívják a mentőket, ma is ez történt. Bevitték a kórházba. Egy szállón lakó fiatal nő kísérte, de aztán otthagyta. Visszapillantva még látta, hogy az Üllői úton az autóforgalom közepette keresztbe feküdt az úttesten.

M. pszichológusnő úgy gondolta, hogy szeretettel kezelhetővé válik. Befogadta a lakásába, ellátta pénzzel, kezelte. Az eset úgy ért véget, hogy Györgyi kirámolta M. lakását, és meglógott. De ekkor szipuzott is, és szipus társasága is volt. M. szerzett neki egy lakást is az életkezdési segélyből, amit egy héten belül elkótyavetyélt a szipus barátaival.

Egy kellemes, nyugodt, nagyon emberséges, jól vezetett, szép környezetben levő elme-szociális otthonba helyeztük Tompára. Nem egészen egy hét után meglógott onnan, visszajött Pestre, kóborolt az utcán, éhezett, fagyoskodott, mígnem újra idekerült.

Nincs a fővárosnak olyan pszichiátriai osztálya, ahol ne kezelték volna. Az Orvostudományi Egyetem Idegklinikáján, a Dél-Pesti Kórház pszichiátriai osztályán, az Erzsébet Kórház pszichiátriai osztályán, az Országos Ideg- és Elmegyógyintézet pszichiátriai osztályain, a Nyírő Gyula Kórház pszichiátriai osztályán, a Pomázi Munkaterápiás Intézetben, a Budakalászi Rehabilitációs részlegen. Mindenütt az lett a vége, hogy tört-zúzott, elbocsátották, és visszakerült ide.

Most már nem fogadja egyetlen pszichiátriai osztály sem. Azzal az indokkal utasítják el, hogy elmebetegség nála nem áll fenn. Ha az elmebetegségen azt értjük, hogy a beteg hallucinál, összefüggéstelenül beszél, téveszméi vannak, az életvitele minimális önfenntartó megszervezésére sem képes, ily módon persze nem elmebeteg. Ha azonban az életviteli funkciók vagy csökkennek, vagy fokozottan, gátlástalanul érvényre jutnak, akkor az az elme értelmi működésének a teljes csődjét jelentheti. De úgy érzem, hogy ez nemcsak K. Gyöngyi elméjének a csődje, hanem az elme-egészségügyi ellátás szervezettségének is a csődje és ideológiájának a kudarca. Mert akinek a társadalmilag elfogadható élethez való alkalmazkodóképessége elmeműködési hiányosság vagy többlet miatt kudarcot vall, annak ezt a hiányosságát az elmeorvosoknak kell pótolni. Az ilyen ember „eszementségét” kötelességünk pótolni, és lehetővé tenni, hogy viszonylag elfogadható, normális életet élhessen. Egyszer, amikor Gyöngyi szokása szerint kifeküdt az útra, elgázolta egy autó. Eltörött a medencéje, combcsontja, súlyos agyrázkódást is szenvedett, a Központi Honvéd Kórházban hozták helyre valahogy. Ha hosszabb időre el lehetett volna helyezni egy elme-szociális otthonban, valószínűleg el lehetett volna kerülni, hogy ennyire nyomorult módon sántikáljon, ilyen leépült állapotba kerüljön.

Sajnos, nem fűződik érdeke az elmeosztályoknak ahhoz, hogy ne mondják: K. Gyöngyi nem elmebeteg. Mert akkor nem volna erkölcsi alapjuk, hogy kitegyék. Volt már vizsgálaton igazságügyi elmeorvos szakértő előtt is, de annak az volt a véleménye, hogy csak korlátozott a belátási képessége. Korlátozó gondnokság alá helyezést javasolt. Ilyen alapon nem lehet elmeszociális otthonban elhelyezni, és onnan bármikor eljöhet, ha a kedve úgy hozza. Javasoltuk a bíróságnak, hogy újból rendeljen el szakértői vizsgálatot, mert romlott az állapota, de ismét csak korlátozott gondnokságot láttak szükségesnek, mert a vizsgálat alkalmával éppen elfogadhatóan viselkedett.

Az összeütközéseket zsarolási célból követi el, lényegében mindenki beteget lát benne. Mindenki aljasságnak tartaná, ha valaki megverné vagy bántalmazná, és nem simogatná. Tehát a visszajelentés is hiányzik. De ez beteg ember esetében nem is lehetséges.

Az autóbalesetét megelőzően, mikor még nem volt bicegős, voltak szexuális kapcsolatai, szemrevaló kislány volt a nyolcvanas évek végén. De most már kirívó a viselkedésének a badarsága, és már a megjelenésére sem tud adni. Fogai is hiányoznak.

Testileg más baja nincsen. Hogy hónapok óta állandó katéterrel mászkál, amit néha kihúz, aztán megy az urológiai ambulanciára, ahol követeli, hogy helyezzenek el katétert, mert nem tudja tartani a vizeletét, ez teátrális megnyilvánulás. Persze veszélyes is lehet, mert előbb-utóbb gyulladás, hólyaghurut, vesemedence-gyulladás léphet fel. A trükköt egy másik hajléktalanszállón lakótól tanulta: ez egy demonstráció (részvétkeltés), eszköz, amelynek révén előnyöket lehet elérni.

Leginkább önmagára nézve veszélyeztető a magatartása. Öngyilkosságokat kísérel meg. Odáig nem jutott el, hogy gyógyszert összehalmozzon, gyógyszeres toxikációt csináljon. Kifekszik az autók elé.

Biztos, hogy társadalmi szempontból súlyosabb probléma, mint ha más elmebetegségben szenvedne. Negyven év alatt nem találkoztam ilyen esettel. Ahol van, akadályozza a betegápolást, letapossa a nővérek sarkát, mert szívósan, állandóan, minden percben újabb és újabb kívánságokkal áll elő. A főváros valamennyi intézményét megjárta már, mindenhol elviselhetetlennek tartják.

– Hogy kerülnek az elmebetegek a hajléktalanságba?

– Ha nincsenek családok, ha a nevelőintézetből tizennyolc évesen kikerülnek, és nem annyira súlyosak, hogy egyenesen az elmebetegek szociális otthonába kerüljenek, hanem, mondjuk, elvégeztek öt-hét osztályt, enyhén fogyatékosak, akkor kikerülnek az utcára. Vagy a felbomló családból kikerülők csoportba verődve elkezdenek kábítószereket fogyasztani, az olcsón elérhető oldószereket, alkoholt. De próbálnak most már másfajta droghoz is nyúlni. Alkotó életmódot, ha lehetőségük van, akkor sem folytatnak, nem is akarnak folytatni, szociopaták, pszichopaták.

Azután itt vannak az egészségesnek született egyének, akik alkoholfüggők lesznek. A krónikus alkoholártalom szellemi leépüléssel, majd testi, szervi megbetegedésekkel, teljes leépüléssel jár.

– Nem fenyegeti veszély a hajléktalan elmebetegekkel foglalkozó orvost?

– Nem emlékszem, hogy valaha is konkrét veszélyben lettem volna... Ott van persze „Ördög”..., ha túltoxikált, és úgy érzi, hogy valaki elutasítóan, ellenszenvvel fogadja őt, akkor agresszív. De ha feldereng benne, hogy az illető orvos vagy nővér segítőkész volt hozzá a múltban, akkor, azt hiszem, még agresszív állapotában sem ugrik be az ellenségkép. Éntőlem Ördög elég kemény elutasítást is agresszió nélkül tudomásul vett, amikor már tűrhetetlen volt

másokkal szemben a viselkedése. Nagy szélsőségek között ingadozott, mert volt, amikor páratlanul segítőkész, aktív volt, és jól érezte magát ebben a szerepben. Aztán a szipu vagy az alkohol hatására kiesett a szerepből, és akkor érvényesült a deformált személyiség... Rablásért volt annak idején börtönben is.

– Az emberek nagy része, még a szociálisan érzékeny emberek nagy része is, idegenkedik tőle, hogy ilyesmivel foglalkozzék, mint a hajléktalanok gondozása. Van, aki egyszerűen fél tőlük, s van, aki a hálátlanságtól fél, attól, hogy megszereti őket, mindent megtesz értük, azután egy rossz pillanatukban megtámadják, rosszat mondanak róla, esetleg meglopják, számtalan bosszúságot okoznak, fillérekért eladják a nélkülözhetetlen eszközöket. Te hogy dolgozod ezt fel? ...Bocsáss meg, hadd közelítsek más oldalról! Onnan, ami engem mindig befolyásol és megfog, amikor a Biblia az igazi szeretetről beszél. Sokak számára megfoghatatlan módon ezt úgy állítja be, hogy az az igazi szeretet, amelyet a másik szeretetlensége soha nem tud kizökkenteni az állhatatosságából. Nem igazi az a szeretet, amely elfogy, ha a másik oldalon hálátlanságot tapasztal. Mintha a Biblia azt mondaná, hogy a szeretet nem egy adok-kapok viszony, hanem valakinek a nagyon szubjektív, nagy-nagy öröme, amit megrontana és korlátozna, ha nem adná azoknak, akik, mondjuk, rosszal viszonozzák a jót. Nekem ez gyakran eszembe jut, amikor téged szemléllek, és úgy tűnik számomra, hogy elég derűsen fogadod a szeretetednek és szolgálatodnak a nem megfelelő viszonzását, és mindig találsz valamilyen mentséget, valamilyen kifogást a magad számára, hogy ne kelljen a szeretetlenséget szeretetlenséggel viszonoznod.

– Minden emberben ott van az ellenségkép. Abba valakit mindig be kell helyezni. Azt, aki valamiben szemben áll, aki valamire nemet mond, vagy aki valami irracionális okból ellenségnek minősül. Ellenségképnek lennie kell, mert minden élőlény védekezésre is be van rendezkedve, mert mindegyiknek van valamilyen támadó ellenfele, amelyet ismernie kell, amely ellen védekeznie kell. De az emberben van egy szolidaritáskép is, egy falka vagy csorda összetartási hajlama, készsége, képessége. S ha történetesen valakinek az ellenségképébe esem, hát Istenem! Nem tekintem ellenségnek, hanem sajnálom, mert a szeretet alapvető tartozéka a boldogságnak, a jó érzésnek, a jó közérzetnek, a jó emésztésnek, a jó alvásnak és a jó vérnyomásnak. A szeretet tetőtől talpig átjár bennünket. Aki nem szeret, aki ellenséges, aki szeretet híján van, azt sajnálom. Sajnálom, mert borzasztó dolog szeretet nélkül élni, és nagyon jó dolog szeretetben fürödni. Sajnálom és megértem is, magyarázom is. A szeretet és az ellenségkép hullámozhat. Tegnap még meg kellett fékezni, le kellett teperni a földre, mert olyan agresszió és vak düh járta át, hogy sem embert, sem Istent nem ismert. Ma még gyűlöl, holnap meg nem győzöm elhárítani, mert ölelget, simogat, én vagyok az apja.

Dr. Samu főorvos „egyik jobbkeze” Olasz Papp Krisztina. Az ő dolga, hogy a betegek formális ügyeit intézze. A Kleopátra-frizurás, vonzó asszony élete végéig harmincévesnek fog látszani. Nem kacérság van emögött, hanem el nem múló, derűs, szelíd emberség. Mindig nyugalmat és biztonságot sugároz, nem ismer lehetetlent. Munkamódszere kliensek, munkatársak, hivatalnokok felé az év minden napján a bizalom, a tisztelet, a kedvesség. S mivel ő maga kizökkenthetetlenül ilyen, az a szilárd meggyőződése, hogy mások is azok. Aztán vagy azért, mert az érintetteknek nincs szívük őt az ellenkezőjéről felvilágosítani, vagy mert végre akad valaki, aki nem lát bennük lélek nélküli könyökvédős bürokratát, igyekeznek megfelelni Olasz Papp Krisztina bizalmának. Így mindig van valamilyen megoldás. Akadhatnak persze rendkívüli esetek.

– Szociális ügyintéző vagyok. Amikor idekerülnek a betegek, és semmiféle igazolványuk, jövedelmük nincs, akkor ezeknek a beszerzése, pótlása a dolgom. Elsősorban személyi-igazolvány-csináltatás, a hatósági igazolás a TAJ-számmal. Például egy heroinfüggő fiatal-

embert csak azért nem vettek át a Lipótra, mert nem volt meg az egészségügyi ellátáshoz szükséges TAJ-száma.

– Az itteni hajléktalankórházba is kötött a felvétel?

– Nem, itt minden további nélkül felvesszük őket. Nagyon jó a kapcsolatunk a Damjanich utcai egészségbiztosítási irodával, egy-két nap alatt beszerezhető ez az egészségügyi kártya. Azelőtt tanácsi előadó voltam, és a múltam alapján meg tudtam szerezni telefonon a személyi számokat. Így volt, hogy egy óra alatt megkaptuk a kártyát. Most már személyi igazolvány szükséges, ez hosszabb időt igényel, mert először fényképet kell csináltatni stb. Mondjuk, egy hét, de beszerezhető.

Ha nem tud bemenni a beteg az állapota miatt, egyedül a XIII. Kerületi Rendőrkapitányságról jönnek ki a beteghez. Az egyik ottani ügyintéző egészen fantasztikus, még arra is hajlandó volt, hogy egy betegünknek, akinek lejárt az ideiglenes személyi igazolványa, utánamenjen autóval a kórházba. Ott adta át a véglegest, hogy ne kelljen újra indítani a személyi igazolvány beszerzését, mert három hónap eltelte után már nem adható ki.

Van olyan beteg, aki már a nyolcadik személyi igazolványánál tart viszonylag rövid időn belül. Állítólag el is lehet adni, úgy hallottam, tizennégyezer forintért darabját, más fényképpel hamisítják, gondolom, fel tudnak venni kölcsönt, adásvételi szerződést kötnek stb. Olyan hajléktalannal nem találkoztam, aki ezt bevallotta volna, de tőlük hallottam erről, hogy a Keleti pályaudvarnál el lehet adni a személyit. Azt hiszem, gyakoribb, hogy ellopják tőlük, amikor az utcán ittasan eszméletlen állapotban vannak.

– Mindenkinek megnyit egy kis kartont?

– Adva van mindenkinek a kórrajza. Emellett van egy összesített nyilvántartás, hogy hány szociális otthoni elhelyezés, hány személyiigazolvány-beszerzés van, hány leszázalékolás elindítása történt meg, kinek, mikor, mit szereztünk be. Vagy itt van a TB-kártyák intézése, minden TB-kártyáról van egy másolat is eltéve nálunk. Évente kb. kétszáz kártyát kell beszerezni. A személyi igazolványból mintegy százat.

A nagyon súlyos eseteket kivéve elküldik a hajléktalanokat a kórházakból, azzal, hogy nincs TAJ-száma, mivel a hajléktalan nem tud fizetni az ellátásért, s ez a kórház költsége.

Ha megvan a személyi igazolványa, TAJ-száma, a betegségek alapján elindítjuk a hajléktalan beteg leszázalékolását. Már ha volt megfelelő munkaviszonya. Az elmúlt két évben mindössze két munkakönyvvel találkoztam. A munkaviszonyokat emlékezetből bediktálja beteg, nyilatkozik arról, hogy elvesztette a munkakönyvét, SZTK-igazolványát, s ezt elfogadják a Fiumei úton, a társadalombiztosítás nyilvántartásából ez kontrollálható. Fekvő betegnél bevisszük mindezt a Fiumei útra. Ha mi adjuk be a rokkantsági igényt, két-három hét után már megjön a behívó az orvosi bizottsághoz, s ha minden munkahely megvan – mert az is probléma, hogy megszűntek bizonyos munkahelyek, esetleg más néven, más címen szerepelnek –, akkor két-három hónap alatt van meg a jövedelem.

A leszázalékolást mindenképpen megindítjuk, akkor is, ha nincs megfelelő munkaviszony, mert a rendszeres szociális segélyhez kell, hogy legyen elutasító határozat: nem jogosult nyugdíjra.

– Hogy juthat egy hajléktalan lakáshoz?

– Csak az önkormányzat segítségével, de nagyon reménytelen. A XI. kerületben B. Istvánt annyira biztatták, hogy adja be a pályázatát, mivel hajléktalan. De úgy hallottam, hogy bár nyolc-tíz lakás volt, csak nők kaptak, egyetlen férfi sem. Ritkán fordul elő, hogy sikerül

felkutatni egy hozzátartozót, akivel régen nem találkozott a hajléktalan kliensünk, és az magához veszi.

Volt itt egy beteg az osztályon, aki húsz éve nem látta a fiát, elmentem a régi lakáscímre, megtudtam, hová költözött a fia, írtunk neki levelet, telefonáltunk, két órán belül jelentkezett, bejött, mind a ketten sírtak, az édesapa is, a fia is, és a fiú hazavitte az apját. Az volt az érdekes, hogy N. I.-nek, a volt betegünknek nagyon alkoholista volt a felesége, ezt nem bírta, és otthagyta a családját, a fiát is. A Műszaki Egyetemen dolgozott az utóbbi időben, és Gyálon lakott élettársi viszonyban egy igen-igen alkoholista nővel, pedig ő nem ivott, illetve nagyon keveset, egy-két pohár sört, mondták a munkatársai is. Agyvérzést kapott, megbénult, a gyáli albérletből kitették, kéthavi lakbértartozásuk is volt, és N. I. az utcára került, így hozták be hozzánk. Még beszélni sem nagyon tudott. Most már javult a beszédkészsége is, a mozgása is, és a személyi igazolványában volt egy lakáscím, azon indultunk el. A fia tizenhat éves volt, amikor utoljára látta, nem tudta, hogy az apa hol tartózkodik. A házban elmondták, hogy a fiú továbbköltözött, így találtuk meg, és eljött az apjáért.

De sajnos nem ez a jellemző. Előfordul, hogy a család előkerül, de szociális okok miatt nem tudják vállalni. És a házasemberek többsége félti a családi békéjét.

– Van-e olyan eset, ami szinte megoldhatatlan?

– Van. Az egyik betegünké ilyen. De általában, bárhová telefonálunk, hihetetlen, milyen segítséget kapunk mindenütt.

– Tehát a hivatalok általában segítőkészek?

– Maximálisan, ezt tudom mondani. A Fiumei úttal ijesztgettek mindig, hogy majd nézzem meg, hogy ott milyen bürokraták vannak. Hogy tele vannak munkával, utálják az embereket stb. Több ezer esetből egyre sem mondhatom, hogy ne segítettek volna. Ott tanultam meg a leszázalékolás menetét, azelőtt nem foglalkoztam vele. Bementem, hogy sajnos ehhez nem értek, és ők tényleg megtanítottak, hihetetlen türelemmel. És most is, ha valami gond van, nem levelezgetnek, ami hosszadalmasabbá tenné az ügy intézését, hanem ideszólnak telefonon, annyira közvetlen a kapcsolat.

– Az előbb említett egy beteget...

– Igen. H. János. Két alkalommal volt itt, először 1996 elején. Sokáig külföldön élt, és itthon, Magyarországon holttá nyilvánították. Egy erdőszélen fakitermelő volt, és megállapodtak... sokszor előfordul, hogy a hajléktalan megállapodik ellátásban, munkabérben, de nem kapja meg, ő sem kapta meg. Egy ideig vitték neki az élelmet, fizetést nem kapott. „Ottfelejtették", s egy nagy hóesés után mindkét lába elfagyott, így került hozzánk.

Csak egy halotti anyakönyvi kivonata volt, amivel igazolni tudta magát. Nyilván születési anyakönyvi kivonatot akart kiváltani, ahelyett kapta. Nagyon fiatalon ment el Magyarországról, kalandvágyból, bejárta a világot, és közben semmilyen életjelt nem adott a hozzátartozóknak. Szóval hozzánk került, akartunk neki csináltatni személyi igazolványt, de ő önként távozott, elment innen. Egyébként főiskolát végzett, intelligens ember volt. A segítséget is elhárította, csak addig maradt, amíg a sebei be nem gyógyultak. Aztán az idén visszakerült ide, sajnos nagyon rossz állapotban. Állítólag a Margitszigeten aludt a híd alatt, és vagy leesett, vagy fejbe verték, ez nem derült ki, elvesztette a beszédkészségét is, amnéziás is. Most, hogy idekerült, a nevét tudta, de fogalma sem volt, hogy most 1997-et írunk. Azt sem tudta, hogy most Magyarországon van, vagy mi az, hogy Magyarország. Ezeket kérdeztük tőle, de nem tudott válaszolni. Megpróbáltam elintézni, hogy a holttá nyilvánítási határozatot visszavonják, és iratokkal is élő embernek minősítsék, de akkor megint eltűnt az osztályról. Kerestettem

rendőrséggel, mentőkkel. És közben próbáltam megtudni – de az illetékes bíróságon eltűntek az iratok –, hogy ki nyilváníttatta holttá. Arra gondoltam, hogy nyilván hagyatéki ügy lehetett a háttérben, meghaltak a szülők, s ha külföldön ismeretlen helyen van az örökös, egyszerűbb holttá nyilváníttatni. Húsz évig nem jelentkezett, ez volt a legegyszerűbb mód. Most vissza kell kanyarodnom az anyakönyvvezetőhöz, akinél kezdtem a nyomozást, mert állítólag ők is kapnak a holttá nyilvánítási határozatból.

A betegünk különben 1942-ben született, tehát nem idős ember. Ha a határozatot meg tudom szerezni, akkor már az a személy is felderíthető, aki a holttá nyilvánítást elindította. Csak most kellene, hogy H. János megint előkerüljön, mert hiába lesz meg a határozat, ha most meg ő nincs meg. Mindenesetre eléggé különös, hogy van egy ember, aki a halotti anyakönyvi kivonatával él.

Habár fönt a lábadozóban van most még egy holttá nyilvánított ember. Valószínűleg ő is külföldön volt. Amikor korábban a tanácsnál hagyatéki előadó voltam, sok ilyen ügy volt az 56-os disszidensekkel kapcsolatban. Minden hatodik esetben ismeretlen helyen volt az örökös vagy az egyik örökös. Vagy három évig vártak, aztán megpróbálták holttá nyilváníttatni.

De ma sokkal gyakoribbak a lakásmaffiaügyek. Voltam egy hajléktalan hölgynek az ügyében a XVIII. Kerületi Rendőrkapitányságon, rákérdeztem, mert hallottam, hogy a Havanna lakótelepen nagyban csinálják, és azt mondta az ügyeletes tiszt, hogy igen, tudják annak a három családnak a nevét, akik kimondottan ezzel foglalkoznak, de utolérhetetlenek. Amikor a lakást meg kell szerezni és kikényszeríteni az aláírást, mindig ott vannak, de erről a rendőrség mindig utólag értesül, és egyszerűen nem találják őket. Pedig élnek, nincsenek külföldön, a rendőrök mégsem tudják elkapni őket, tehetetlenek.

És vannak azután nagyon különös ügyek, amiket nehéz ilyen vagy olyan kategóriába sorolni. Ott van például M. K.-né esete.

A IX. kerületben lakott, két gyereke van. Eladta a lakását és az üdülőjét, és a Kanadában élő nagyobbik lányának és unokájának adta a pénzt. Ezért őt kivitték Kanadába, de egy idő múlva... lehet, hogy összeférhetetlen a néni, egy kicsit szenilis is... összepakolták, feltették egy repülőgépre, és visszaküldték Magyarországra. Itt a másik gyereke nem volt hajlandó befogadni, mert nem ő kapta a pénzt. Egy rokon, a vejének a nagynénje fogadta be a XVIII. kerületi családi házába, s egész szépen éldegéltek, mígnem a néni, keringési zavar következtében, kezdte mondogatni, hogy a szállásadója lopja az arany ékszereit. Hogy megverték-e, vagy elesett, nem tudom, mindenesetre kitették az utcára, a rendőrség meg behozta ide hozzánk azzal, hogy nincs bejelentett lakása, nem tudják hová vinni. Ahonnan kiverték, oda nem vihetik vissza, mert nincs bejelentve. Kértük a rendőrök segítségét, hogy legalább a személyes holmiját el tudjuk hozni. El is hoztuk a személyes holmiját, iratait, és ide helyeztük a szállóra. Samu főorvos úr megvizsgálta, megállapította, hogy nagyon rossz állapotban van, cukorbeteg is, ettől romlik a látása. Az a nagy baj, hogy nagyon befolyásolható a néni, elszedik tőle a pénzét, kicsalják tőle. Próbáltuk a lányát megkeresni, de nem akar vele találkozni, az unokáit sem láthatja. Hát ilyen esetek is vannak.

III / PORSZEM (A MÉRLEG SERPENYŐJÉBEN)

1 / „VAJUDTUNK, DE CSAK SZELET SZÜLTÜNK”

„Vajudtunk, de csak szelet szültünk” – emlékszik vissza népe csatározásaira Ésaiás. Ez jár a fejemben, amikor azon tépelődöm, hogy egyáltalán beleillik-e ebbe a könyvbe a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei 1996. évéről szóló tudósítás. És itt természetesen nem a hajléktalanok gondozása érdekében tett erőfeszítéseinkre célzok, hanem arra a különös viaskodásra, melyben még így félig-meddig visszatekintve is bajos tisztázni, hogy mikor néztük csakis a hajléktalanok érdekét, és mikor kaptunk azért tollhoz, faxhoz, telefonhoz és egyéb eszközökhöz, mert emberként valamennyien porszemek vagyunk. Mit számít, hogy kit ide, kit oda repít a szél, hogy egyikünk esetleg kisebb, másikunk nagyobb porszem az Örökkévaló előtt, ahol „a népek ... olyanok, mint a porszem a mérleg serpenyőjében”? Vagy mégsem mindegy, hogy a mérlegen vagy a szemünkben van az a szemmel alig látható földdarab?

*

> „... nekem személy szerint, nem tudom, hogy milyen okból, de az Iványi Gáborral való kapcsolatom egyáltalán nem rossz. De én úgy érzem, ... hogy Iványi Gábornak az énvelem való kapcsolata nagyon rossz, ... én ezt nem érzem kétoldalúnak. [...]
>
> Azt hiszem, hogy ma már nem szeretem és nem tisztelem, de nincs rossz viszonyom hozzá. Nem tudom, hogy miért. Egy semleges viszonyom van. Itt most belemehetnénk lélektanba, hogy milyen viszonyom van hozzá. Nem szeretnék a bőrében lenni lélektanilag vagy lelkileg. Nem helyzetéből adódóan, mert ő szerintem egy nagyon is kreatív munkára inspiráló helyen van. [...]
>
> ... lehet, hogy furcsán hangzik, de egyszerűen én azt gondoltam, hogy egyszer másként jöttünk ki az üldöztetésből, ... Iványi egy olyan kis egyház megszületésében serénykedett abban az időszakban, ahol nagyon komoly üldöztetések voltak, tehát sokkal komolyabbak, mint mondjuk, a SZETÁ-nál is akár, és én azt gondolom, hogy ez ott maradt bennünk, ez a korszak. De nem egyenlő arányban maradt ott. És most komolyan mondom, sokszor az volt az érzésem, hogy Gábornak szüksége van egy „illetékes elvtársra”, és ez most én vagyok. [...]
>
> Itt arról van szó, hogy azok az emberek, akik nagyon súlyos üldöztetéseken mentek keresztül, azok lelkileg ki tudnak-e jönni az üldözött helyzetből, vagy esetleg maradt bennük olyan seb, olyan bántódás, ami miatt soha nem tudnak kijönni abból a helyzetből, hogy úgy érezzék, hogy üldözik őket. És én tulajdonképpen ezért nem szeretnék a Gábor helyében lenni, mert ez nagyon rossz, nagyon nehéz lelki helyzet folyamatosan.
>
> Én továbbra is úgy gondolom, hogy sem évek óta, sem ez alatt az elmúlt hónapok óta semmiféle támadást nem intéztem kollégám, vagy akár intézményvezető társam ellen, semmifélét. Sem bürokratikusan, sem sajtóban, sem szóban, sem írásban.”

Győri Péter, a Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottsága elnöke mondta a fentieket 1996-ban a Gartner Évával folytatott *Szomorú happy end* című rádiós beszélgetésében. A készülék előtt ülve úgy éreztem, hogy bár Győri Péter nem szakember, hogysem ilyen bátran megítélhesse pszichikai állapotomat és esetleges üldöztetéses téveszmémet, megjegyzései nyomán nem árt, ha vissza- és magamba tekintek.

Magam is ott kezdtem volna, ahol Győri Péter bizonyos üldöztetésekről beszél. Az az időszak mai szemmel nem is volt olyan kibírhatatlan, bár az is sebet (ha könnyen gyógyulót is) kaphatott, aki nyilvánosan nem vett részt a dolgokban.

Hetedmagammal a SZETA alapítója voltam a hetvenes évek végén. Ha jól emlékszem, Győri Péter 1990-ben csatlakozott. A Szegényeket Támogató Alap igen fontos állomás volt az életemben. Az ötlet szülőanyja Solt Ottilia, akivel Haraszti Miklós révén ismerkedtem meg, merthogy szükségem volt egy II. kerületi állandó lakcímre, különben elveszítettem volna a lakásigénylésemet.

Mint lelkész tudtam, hogy igen sok egyházközségben folyik valamilyen szegénytámogatás, nagycsaládosok, kisnyugdíjasok, árvák, betegek felkarolása, de a SZETÁ-ban az volt az új és izgató (egyébként a hatóságok számára is), hogy aktivistái kendőzetlenül beszéltek Kemény István kutatásainak megdöbbentő eredményeiről. A jelenséget nevén nevezték, vagyis nem használták a pipiskedő „hátrányos helyzetűek" vagy pláne a „halmozottan hátrányos helyzetűek" terminus technicust, hanem nyers őszinteséggel sze-gény-ség-ről szónokoltak, vagy izgattak a szamizdat *Beszélő*ben. A másik dolog a szolidaritás volt. Solt Ottilia tudta, hogy egy ilyen kicsi illegális szervezet soha nem lesz képes *megoldani* a szegénység nyomorúságát. De remélte, hogy a társadalom lelkiismerete felrázható. Lényegében filléreket gyűjtöttünk: havonta tízezer forint körüli összeg szétosztásának szenvedélyes megvitatására gyűlt össze rendszeresen Lengyel Gabriella lakásán egy maroknyi lelkes amatőr demokrata. A „főhadiszállás" azonban Solt Ottilia lakása maradt, a rendőrség is ide vagy az innen kiinduló akciókra vetette vigyázó szemeit.

Aztán, úgy a nyolcvanas évek vége felé, az új egyesületi törvény megszületése küszöbén alapítottam egy másik jótékony célú szervezetet, az Oltalom Karitatív Egyesületet. Először megrendült helyzetű családokat akartunk támogatni, majd figyelmünk Kelet-Európa forrongó átalakulásában a helyi konfliktusok földönfutói felé fordult. Évekig támogattuk a határ menti Kásád falut, ahol időnként több volt a menekült, mint az őslakos. Hamarosan azonban új kihívásokkal kellett szembenézni. A „rongyos forradalom" elmúltával a Hajléktalanokért Társadalmi Bizottság, a SZETA, az Újpesti Családsegítő, a Fővárosi Tanács Szociális és Egészségügyi Főosztálya és az Oltalom Karitatív Egyesület Győri Péter hívására és kérésére hajléktalangondozási céllal megalapította a Menhely Alapítványt.

A rendszerváltás után Győri Péter budapesti önkormányzati képviselő és a Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottságának elnöke lett, én pedig a parlamentbe kerültem. Az első választási ciklus vége felé találkoztunk újra, amikor – nem önmagam fontosságáról vallott tévhitem, hanem – a hajléktalanellátás területén munkálkodó barátaim unszolására 1993-ban én is megpályáztam a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei főváros által meghirdetett igazgatói posztját. Pályázatomban többek közt leírtam, hogy esetleges megválasztásom esetén

> „... folytatni kívánom azt az ígéretes munkát, mely egy-két év alatt igazán figyelemre méltó módon jutott el szinte a semmiből jelenlegi állapotába. Szükségesnek tartanám viszont azt is, hogy a szóban forgó rendkívül megterhelő szociális munka területén dolgozók munkájukat megfelelő légkörben, kellő szakmai és lelki támogatottsággal végezhessék."

Némi tapasztalatom a hajléktalanellátásban abból is fakadt, hogy az Oltalom Karitatív Egyesülettel 1992-ben sikeresen indítottunk be egy éjszakai menhelyet ötven, majd száz hajléktalan részére, s néhány hónap múltán már népkonyhát, orvosi rendelőt, végül kórházi krízisosztályt működtettünk. A főváros akkori vezetésének az volt az álláspontja, hogy a

kialakításhoz adott anyagi támogatás logikus folytatása, ha az Oltalom Karitatív Egyesület a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei részeként végzi hajléktalansegítő munkáját. Különösen egészségügyi munkánkhoz találtunk nehezen megfelelő szakembereket. Így rábeszéltem orvos öcsémet és szintén egészségügyi végzettségű feleségemet, hogy vállaljanak feladatot ebben a munkában. Nem gondoltam, hogy fél évvel később mint az FSZKI igazgatója a kollégájuk leszek.

De térjünk még vissza a pályázathoz! Nyilatkoztam benne arról is, hogy esetleges nyertesként arra törekednék,

> *„... hogy a főváros területén élő hajléktalanok mindegyike legalább egyszerű fekhelyhez és naponta legalább egyszer élelemhez juthasson.* [...]
>
> Jól tudom, hogy a rendelkezésre álló pénzforrások meglehetősen szűkösek [...] A főváros intézményei e pillanatban ... hozzávetőleg 1500 férőhelyet képesek biztosítani. A különböző egyéb egyházi és más szervezetek szolgáltatásai révén remélhetőleg további 1000 személy sorsa orvosolható átmenetileg. Szükség van azonban még legalább ugyanennyi ember nyomorúságának enyhítésére. [...]
>
> [...] Bővíteni kell az egészségügyi ellátást, hiszen általános tapasztalat, hogy a mentőszolgálat gyakran csak hosszas alkudozásra szállítja el a veszélyben levőket, a kórházak igyekeznek mihamarabb szabadulni tőlük.
>
> Szükségesnek tartanám a területen dolgozó szociális munkások állandó továbbképzését, ... diplomához jutásuk ösztönzését."

A közgyűlés az én pályázatomat fogadta el.

Serényen munkához láttam. A szociális központ irányításának kiépítettsége nem volt teljes, a szakmai irányítás sem volt megnyugtató.

Az élet útjai, mint tudjuk, kiszámíthatatlanok. Egészen váratlan irányból jutottam szakmai segítséghez. A fővárosban 1994 októberében egyik pillanatról a másikra felmondtak dr. Bognár Szabolcsnak, a szociálpolitikai ügyosztály vezetőjének. Később a *168 óra* (1996. szeptember 10.) *A szamaritánus fegyelmije* című írásában Bartus László idéz Győri Péternek egy Bognár Szabolcshoz írott leveléből, amely rávilágít kettejük konfliktusára (egyben előrevetíti kapcsolatuk jövőjét is), hogy tudniillik Bognár Szabolcs szerint a Fővárosi Szociális Központ és Intézményeinek elsősorban az életmentő, sürgős ellátásban kell munkálkodnia, s a szociológiai kutatásokat célszerű lenne későbbre halasztani. Győri Péter eredeti elképzelései némiképp eltértek, ezért ezt írta:

> „... az FSZKI-ról, arról egyszerűen leszállsz [...] Együttműködsz abban, hogy [...] az FSZKI az intézmények jó működtetésén túl, stabil és értelmes lehetőséget kap szociálpolitikai módszertani-továbbfejlesztő-elemző tevékenységre. [...] Azt majd a tettek döntik el, hogy mindezt ellenedben kell-e megpróbálni, avagy csupán nélküled. [...]"

Mi akkor a Fővárosi Szociális Központ és Intézményeiben Samu főorvossal meglehetősen önző módon egyáltalán nem büsultunk, sőt nagyon is örültünk, hogy Bognár Szabolcsban hasznos munkatársat nyertünk. Az 1994-es év és az azt követő esztendő nagyobbik része lázas munkával telt. Az 1995 áprilisában elkészített szakmai beszámolónkban többek között így írtunk erről:

„... a társintézményekben folyó jogos, sőt kívánatos kísérletezések mellett **az FSZKI soha nem mondhat le arról a szerepéről, hogy a máshonnan** – kapacitás hiányában – **kiszorult hajléktalanok (legalább elsődleges) alapellátását fölvállalja,** hiszen a kisebb szervezetektől „továbbpasszolt" hajléktalanokat az FSZKI nem „passzolhatja" tovább. [...]

... az FSZKI alig kétéves működése alatt – a folyamatos mennyiségi fejlesztések ellenére – növekedtek a szervezetünk szolgáltatásai iránti igények és elvárások. Az elégtelen lakáspolitika, foglalkoztatáspolitika, gyermek- és családvédelem stb. együttes hatásaként mind többen meg sem szerzik az első önálló lakásukat, vagy (különösen vidéken) elhagyják az utolsó lakhatást biztosító lakóhelyüket. Legtöbbjük a fővárosba jön „szerencsét próbálni". Egyre gyakoribb, hogy pusztán munkalehetőség reményében hagyják el vidéki otthonukat és – olcsó (munkás)szállás híján – a hajléktalanokat ellátó rendszerben keresik és találják meg az ideiglenes szállásukat. Növekvő számban jelennek meg a gyermekes anyák és utóbb egyre gyakrabban a hajléktalanná váló teljes (kétszülős) családok is. [...] Az eltelt időszakot áttekintve tovább erősödött bennünk az a meggyőződés, hogy nem lehet egymással szemben kijátszani azokat az értékeket, érték-választásokat, miszerint a mennyiségi, vagy a minőségi fejlesztés a fontosabb-e, illetve a gyakorlati, vagy az elméleti munka dominanciája érvényesüljön-e. Miközben nem lehet kitérni a nap nap után gyakorlatban jelentkező ellátási igények elől, aközben folyamatosan törekednünk kell arra, hogy az ellátás színvonala is növekedjék, és arra, hogy a gyakorlat mellett, azzal kölcsönhatásban továbbfejlesszük a szakma elméleti bázisaként szolgáló módszertani részlegünket. Be kell vallanom, hogy az FSZKI önálló működésének első másfél éve alatt **a hajléktalanok felől érkező nyomásnak tudatosan engedve az ellátás mennyiségi fejlesztésére fordítottunk nagyobb figyelmet.** [...]"

Győri Péter, a Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottság elnökének 1994. június 23-án kelt, hozzám intézett értesítése szerint:

„A ... Bizottság 1994. június 17-i ülésén az Ön 1994. évi gazdálkodási és szakmai tevékenységét elismerve ... jutalomban részesítette. Eddigi munkáját a ... Bizottság nevében megköszönve, további sikeres tevékenységet kívánok Önnek és valamennyi munkatársának!"

Egy későbbi, 1994. december 7-én kelt levelének befejező sorai: **„Fáradságos, humánus munkájukhoz sok-sok erőt és hitet kívánva maradok őszinte tisztelettel ...** [...]**"**

Erőt adott dr. Demszky Gábor főpolgármester 1994. december 24-én kelt elismerő levele is, miszerint

„Örömmel töltenek el a Fővárosi Szociális Központ és Intézményeiben 1994. decemberében létrejött szakmai fejlesztések. Gratulálok az új éjjeli menedékhely és a betegszobák kialakításához, valamint a szociális mentő működésének beindításához. E szolgáltatások javítják, szélesítik a hajléktalan-ellátást."

A bevezető sorok után beszámolónkban áttekintettük a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei előtörténetét.

„A hajléktalanok demonstrációi hatására, valamint az érdekükben fellépő civil szervezetek kezdeményezésére a főváros (Tanács, majd Önkormányzat) 1989. év végén, 1990. év elején – önként vállalt feladatként – létrehozta a budaörsi és **a Bp., X., Bánya u. 37. sz. alatti menhelyeit** ... Ezeket a menhelyeket a Fővárosi Önkormányzat a Bp., VII., Dózsa Gy. u. 82/b. sz. alatti szociális otthonhoz integrálta abból a megfontolásból, hogy a főváros által fenntartott munkásszállók (Bp. XIII., Dózsa Gy. út 152.; VIII.,

Könyves K. krt. 84. és V., József nádor tér 10.) amúgyis e szociális otthonhoz tartoznak. Később ezeket a munkásszállókat is – **mint átmeneti szállók** – a hajléktalanok rendelkezésére bocsátották, noha még máig is számos munkásszálló lakó maradt vissza ezekben. ... a Fővárosi Önkormányzat újabb **(átmeneti) szállót** vásárolt a **Bp., IX. Külső Mester u. 84.** szám alatt. 1991. július 1-től – a fővárosban elsőként – a Bp., XIII. Dózsa Gy. út 152. alatt létrehozták a hajléktalanok egészségügyi ellátását szolgáló **ambuláns orvosi rendelőt**, amelyet később 1993. március 1-től egy **23 ágyas krízisintervenciós fektetővel** bővítették ki. A főváros Főpolgármestere és az »Oltalom Karitatív Egyesület« között létrejött együttműködési megállapodás alapján a **Bp., VIII. Dankó u. 9.** szám alatt egy 50 fős **éjjeli menedékhelyet** alakítottak ki, később egy 50 fős **nappali melegedővel**, továbbá egy 100 adagos **ingyen konyhával**, végül pedig egy **házi orvosi rendelővel** bővült ki. Ekkor már **éjjeli menedékhely** működött a Bp., VIII. Könyves K. krt. 84. szám alatt is ... A **Bp., XVII. Szabadság Sugár út 104.** szám alatt egy 14 férőhelyes **anya-gyermek szállást** alakítottak ki. További férőhelybővítés érdekében a **Bp., XIII. Kerekes János u. 12–20.** szám alatt **béreltek** 172 férőhelyet férfiak számára az ERAVIS-tól.

(A budaörsi bázis műszaki okokból bezárt, ezen kívül az előzőekben felsorolt létesítmények voltak meg az FSZKI alapító okiratának jóváhagyásakor. Az FSZKI Központi Irányítása is a Bp., XIII. Dózsa Gy. u. 152. sz. alatt kapott helyet, amely egyben az intézmény székhelye is.)

A Fővárosi Közgyűlés ... alapította meg a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei (FSZKI) elnevezésű új intézményét 1993. március 1-i hatállyal.

Az alapító okirat szerint az ellátandó alaptevékenység: »szociális ellátás, szállásnyújtás«, vagyis **»Budapest területén élő hajléktalanok számára szálláshely működetése, szociális gondozás, rehabilitáció, szakmai felmérések, vizsgálatok, elemző feladatok végzése, krízisintervenciós és alapellátási egészségügyi szolgálat biztosítása«.”**

Nem kellett szégyenkeznünk az FSZKI első (1994-es) önálló teljes évének tevékenysége miatt. Ezért az is bekerült a szakmai beszámolóba:

„– **1994. április 1-jén** nyílt meg a Könyves-II. 50 fős (férfi) **éjjeli menedékhely.** Később a férőhelyek számát 30-al megnöveltük. (Ennek ellenére, ezt követően is több mint 100%-os a kihasználtsága.)

– **1994. november végén** készült el a Könyves-I. szállón az új, korszerű (női) **éjszakai menhely** 30 férőhellyel.

– **1994. november 21-én** indítottuk be az NM által finanszírozott **két ideiglenes (téli), átmeneti szállás**unkat, összesen 612 férőhellyel.

– **1994. december 1-jén** alakítottuk át és bővítettük 16 férőhellyel a XVII. kerületi **anya-gyermek otthonunkat.**

– **1994. december 1-jén** indítottuk be (központi támogatással) a 24 órán át üzemelő **„Hajléktalan Mentő” Szolgálat**unkat.

– **1994. december 30-án** nyitottuk meg a Dózsa 152. szám alatt az új, külön bejáratú (férfi) **éjszakai menhely**ünket 60 férőhellyel, amely csúcs időben 95 vendéget is fogadott.

– **1995 februárjában** hoztuk létre a **„Szalmaszál a hajléktalanokért” Alapítvány**t, amely a költségvetési intézmény hatáskörén kívüli feladatok segítségére hivatott.

– **1995. február** elején nyitottuk meg a Dózsa 152. szám alatti 12 férőhelyes **anya-gyermek szállás**unkat, majd ezt követően a 70 férőhelyes téli **szükség-menhely**ünket, végül egy alagsori, krízis jellegű, első befogadós **anya-gyermek szükségszállásunkat.**

– **1995. február 20-án** nyitottuk meg (az Oltalom Karitatív Egyesülettel közösen) a Dankó utca 9. szám alatti **kórház-részleg**ünket, 30 ággyal."

Mi indokolta a nagyarányú fejlesztésünket? Erre a következő választ adtuk beszámolónkban:

„Beutaló csoport. [...] **1994-ben összesen 2321 hajléktalan fordult meg a csoport irodáján.** Az adatok rendszerezése során 11 csoportra osztottuk fel a hajléktalanokat küldő szervezeteket. Ebből megállapítható, hogy a legtöbben (509 fő) **az utcáról érkeztek.** A legtöbb hajléktalant küldő szervezetek: a Vöröskereszt (349 fő), a Máltai Szeretet-Szolgálat (305 fő) és a Menhely Alapítvány (272 fő). Az alkoholelvonók és a kórházak is nagy számban (154 fő) küldtek hajléktalanokat. A legkevesebbet a Támasz-Pont (19 fő) küldött. A táblázatban megjelenik maga az FSZKI is (194 fő). Ez azt jelenti, hogy az egyes szállók a végleges kitiltás helyett (vagy mellett) utolsó esélyként a más szállóra történő áthelyezést szorgalmazzák. Az átmeneti szállón lakók összlétszámát (1122 fő) és a hajléktalanok házirendet sértő, gyakran kirívóan közösségellenes magatartását tekintve ez az arány nem különösebben rossz. [...]

Az éjszakai menhelyek telítettsége, illetve kihasználtsága a „legjobb" hónapokban 100% fölött volt. **Dankó-csúcs 189 %-al** 1994. januárban volt. Könyves-I.-csúcs 186 %-al 1994. májusában, Könyves-II.-csúcs 156 %-al 1994. decemberében. A tényleges ügyfélforgalom **1995. januárban** – az újonnan belépő Dózsa 152. menhellyel együtt – 6292 vendégéjszaka volt [...] Arra tekintettel, hogy a Dózsa 152-ben 1995. január csúcsnapjain az eredeti 60 férőhelyen – pótágyak és matracok beállításával – 95 fő nyert elhelyezést (és eközben a többi menhelyen is teltház volt), **egyértelműen bizonyított az új menhely szükségessége."**

1996 áprilisában állítottuk össze az 1995-ös évről szóló beszámolónkat. Bekötöttük kötetünkbe az előző beszámolónk szociálpolitikai és lakásügyi bizottsági megvitatásának jegyzőkönyvét is. Biztosan elegendő, ha Győri Péternek, a bizottság elnökének néhány szavát és az elfogadás arányát ismertetem:

„Abszolút vállalható első szakmai beszámolót tettek le. Strukturális probléma is felvetődik, differenciált az FSZKI működése, nagyobb önállóságra is szert tehetnének. [...]"

„Győri Péter: Javaslatot szeretne tenni a bizottsági állásfoglalásra. Jelen lévő bizottsági tagok állásfoglalása:

Elfogadják az FSZKI 1994. évi beszámolóját. 5 igen. 1 tartózkodik"

Az 1995-ről szóló beszámolónkban kitértünk arra a Laokoón-harcra, amelyet az Országos Egészségbiztosítási Pénztárral (OEP) folytattunk ápolási és orvosi egységeink befogadásáról. Nem voltunk hajlandók leállítani a bizonyítottan szükséges szolgálatokat, s ez még fojtogatóbbá tette anyagi nehézségeinket. Nem mondhattunk le egy olyan biztonsági vésztartalékot is nyújtó éjszakai menhely építéséről sem, melynek szolgálatba állítását 1994-es beszámolónkban kellően indokoltuk. E bázis (Bp. X., Bánya u. 37. – Előd u. 1.) kiépítése több más mellett szerepelt (a Szolnoki Andrea főpolgármester-helyettes által nekem kiadott) 1995-ös célfeladataink között is. Íme néhány tennivaló:

„2.2. [...] 30 fő részére az absztinens részleg bővítése.

2.3. 40 férőhelyes „lábadozó" kialakítása a Krízis fektetőrészleg kiegészítéseként.

2.4. A TBC-s fertőző betegek kiszűrésének jobb lehetősége miatt eü. papír nélküli átmeneti szálló részleg kialakítása, és a szükséges szűrés elvégzésének megszervezése.

[...]

2.10. A szellemileg és pszichésen leépült hajléktalanokkal foglalkozó szociális munkások képzésének megszervezése és ezen hajléktalanok elhelyezésére megoldás keresés.

2.11. A Budapest, X., Bánya u. 37. sz. Hajléktalanok Átmeneti Szállójához kapcsolódva szükséges kialakítani a jelenleg használaton kívüli épületben 500 fő részére éjjeli menedékhelyet, a téli krízisidőszakra, amely nyáron diákszállásként működne. Ezzel a megoldással a Népjóléti Minisztériumtól kapott bérleti díj hatékonyabb felhasználása történne meg."

1995. szeptember 15-én a főpolgármester-helyettes asszonynak terjedelmes levélben számoltam be a feladatok megvalósításáról.

„Örömmel tájékoztatom, hogy mindazon ügyben, amelyeket ez évre a hajléktalan ellátásban feladatul tűzött ki, komoly előrehaladást értünk el. Éppen ezért szeretnénk a mai valóságos helyzetről az Ön számára egy áttekinthető képet rajzolni, egyben tisztelettel kérem, szíveskedjék az Alapító Okiratunk ... *módosítására* intézkedéseket tenni."

Lábadozót, éjjeli menhelyet, anya-gyermek befogadó állomást és egyebeket alakítottunk ki, s folyamatban volt a X. kerületi beruházás is:

„...a Bánya utca 37. telek tőszomszédságában található az a hajdani gabonatároló, melynek átalakítása 5 x 100 hajléktalant befogadó, fokozatosan üzemeltethető, nyáron olcsó diákszállásként működtethető, s kizárólag a téli krízisidőszakra fenntartott éjszakai menhely kialakítását kezdtük meg, amelyhez a Kormány az anyagi eszközök első felét már biztosította."

Levelem végén azt írtam:

„... tisztelettel javaslom, hogy az Alapító Okiratunk a fentiek és a mellékletek szerint egészüljön ki.

Külön kérdés a férőhelyek finanszírozásának ügye. Mint Ön előtt is ismert, a Népjóléti Minisztérium az önkormányzatokon keresztül központi költségvetésből finanszírozza a működő férőhelyeket. Vannak szervezetek (pl. Magyar Vöröskereszt, Máltai Szeretet-szolgálat stb.), amelyek a fenntartáshoz szükséges egyéb anyagiakat saját erőforrásból teremtik elő. Az FSZKI a Népjóléti Minisztérium fejkvótáján túl a fővárostól is kap kiegészítést, a ténylegesen betöltött férőhelyek után 35,62%-ban. *Az elmúlt időszakban létesített férőhelyeink után a fővárostól térítést nem kaptunk.*

Hogy miért létesítettünk mégis újabb ágyakat, ennek indokaként a gyorsan növekvő és sokszor váratlanul megjelenő szükséget említem. Terveinkről, a bővítés lehetőségeiről eddig folyamatosan tájékoztattam a főváros illetékes fórumait, s miután tiltást, értékelhető szakmai ellenzést nem, viszont erkölcsi bátorítást többször kaptam, elgondolásainkat megvalósítottuk, a működtetést és átalakításokat pedig az FSZKI költségvetéséből és az átvett pénzeszközökből hajtottuk végre (idei valóságos költségvetésünk egyharmadát pályázati pénzek teszik ki). A működtetés eddig úgy-ahogy biztosítható volt.

Megjegyzem, hogy a növekvő szükség és a főváros e téren való nemes kötelezettsége indokolja, hogy az új férőhelyek legalább az 1996. évtől a közgyűlés által befogadtassanak."

Levelemre nem érkezett válasz. Hacsak nem tekinthető annak a főváros szociálpolitikai ügyosztálya vezetőjének 1995. decemberi levele, melyben emlékeztet, hogy a vezetésem

„... alatt álló intézet ... határidőn túli szállítói tartozása 1995. november 30-i állapot szerint 22 018 000 forint. Kérem, szíveskedjen írásban tájékoztatni ügyosztályomat arról, hogy a jelentős összegű tartozás milyen okokra vezethető vissza".

Anyagi helyzetünk megrendülésének egyik oka, hogy az év végére kiderült, sem az illetékes főpolgármester-helyettes – noha azt írásban kértem –, sem a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság, sem testületileg, sem egyéni képviselői indítvánnyal nem kívánja az 1995. évre szóló és megvalósított ellátási feladataink befogadtatását kérni a Fővárosi Közgyűléstől. Lehet, hogy nem is tudott a főváros arról a helyzetről, melybe ennek nyomán belemásztunk? Erre három választ kell adnom.

1. Havonta küldtük (kötelezően) napnál világosabb pénzügyi beszámolóinkat, melyekből legkevesebb harminc naponként a szociálpolitikai ügyosztály egyértelműen követni tudta anyagi helyzetünk alakulását.

2. A Fővárosi Közgyűlés 1995 végén, amikor tervezte, hogy hány működő férőhely után kéri – akkor még a Belügyminisztériumon keresztül a központi költségvetéstől – a finanszírozást, a hivatalos okmányában ezt a számot – az 1994-es 1374 fővel szemben – 1931 főben jelölte meg, tehát – figyelembe véve a 87 ezer forintos fejkvótát – 170 millió forintot igényelhetett. A főpolgármester-helyettes vagy a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság elnöke, vagy valamelyik képviselő, aki szívén viselte volna a hajléktalanok ellátásának tényleges helyzetét, felállhatott volna a közgyűlésben, mondván: „Képviselőtársaim, a Fővárosi Szociális Központban az elmúlt másfél évben több száz ággyal bővült a férőhely-kapacitás, erre mi már lekértük a Belügyminisztériumtól az állami fejkvótát, tegyük hozzá a magunk részéről azt az összeget, amelyből ez az ellátás ténylegesen működtethető." Ha megkaptuk volna a minket illető összeget, semmiféle anyagi gondunk nem lett volna.

Győri Péter bizottsági elnök következetesen képviselte azt az álláspontot, hogy az FSZKI úgynevezett bázisfinanszírozású önkormányzati intézmény, és mindaddig, amíg a bázisösszeget nem módosítja a közgyűlés – természetesen ebben az esetben is igaz, hogy a közgyűlés csak akkor foglalkozik a kérdéssel, ha valaki erre előterjesztést tesz –, ezt az összeget kell az intézmény számára biztosítani. Magyarul: amikor 1993-ban a közgyűlés létrehozta a Fővárosi Szociális Központ és Intézményeit, megállapított egy összeget ezerkétszáz férőhely finanszírozására. Ez az akkori – hatvanezer forintos – fejkvóta megfelelő szorzatából és a Fővárosi Közgyűlés hozzájárulásából állt, összesen több mint 150 millió forintot tett ki. Időpontunkban, 1995 végén az összeg még mindig csak 170 millió forint volt, azaz messziről sem követte az inflációt és a csaknem hetvenszázalékos férőhelybővülést.

3. A teljes költségvetésünk fejkvótán és önkormányzati támogatáson felüli részét – 1994-ben az ötven százalékát – saját bevételekből biztosítottuk, túlnyomórészt pályázati pénzekből és minimális mértékben az átmeneti szállókra a Fővárosi Közgyűlés által megállapított „lakbérekből". Vállalkozási tevékenység folytatását az alapító okiratunk kizárta. Némi joggal remélhettük tehát, hogy bár a közgyűlés elé „fukar kezekkel mért", 205 millió forintról szóló előterjesztés került, sikeres pályázatokkal teljesíteni tudjuk 1996-ra tervezett és javasolt 307 milliós tervünket, amely mindössze négymillióval több, mint amit az előző évi zárásunk mutatott. Reményeinkben azonban hamarosan újra csalatkoznunk kellett, mivel a szociál-

politikai és lakásügyi bizottság elnöke, Győri Péter a bizottságához vonta pályázataink támogatását, és valamennyit elutasította (egy kivételével, amelyben ötszázezer forintot kértünk, s amelyet háromszázezer forinttal javasolt támogatni). Pedig a pályázatok nem a fővároshoz, hanem a Népjóléti Minisztériumhoz voltak benyújtva, tehát a fővárosnak nem jelentettek anyagi terhet.

Összefoglalóan azt kell mondanom, hogy ha a főváros odaadja nekünk azt a fejkvótát, amelyet ténylegesen működő férőhelyeink után a központi költségvetéstől megigényelt, és hozzáteszi azt az önkormányzati hozzájárulást (és csak azt), amelyet 1993-ban az alapításkor adott, ezt tekinti mindenkori bázisösszegnek, az FSZKI-nak nem lett volna anyagi gondja. De volt jócskán, már 1995-ben is.

2 / A FEGYELMI

1996 februárjában az ügyosztály levélben (dokumentumnyomokat hagyva) ismét csak rosszallotta, hogy nem gazdálkodunk fegyelmezetten, majd – Győri Péter kérésére – ugyanezt a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság elnökének (válaszlevelében) elpanaszolta. Valamikor a nyár közepén „véletlenül" előkerült az az egysoros irat, amelyben Győri Péter március 26-án kereste meg Tiba Zsolt főjegyzőt: „Javasoljuk a Fővárosi Szociális Központ és Intézményeinél (1134 Budapest, Dózsa György út 152.) pénzügyi témában célvizsgálat lefolytatását." Én minderről még mit sem tudva levelet írtam a főpolgármesterhez, őszintén feltárva sanyarú helyzetünket, többek közt rámutatva:

> „Végig akartuk vinni a minden érintett által szükségesnek ítélt egészségügyi ellátó rendszer kiépítését, bízva az OEP ígéreteiben és a Főváros együttműködési készségében. A Népjóléti Minisztérium által finanszírozott kiépítésre adott költség a működtetést részben sem fedezte, a szükség olyan óriási volt, hogy a megkezdett munkát az OEP halogatásai ellenére sem volt erkölcsi bátorságunk abbahagyni. Ebből halmozódott fel 1995-ben közel 30 millió Ft egészségügyi kiadási többlet, amely jobb híján költségvetésünket terhelte.
>
> Szintén a tavalyi év során a közüzemi díjak oly hihetetlen mértékben emelkedtek, hogy az minden képzeletet felülmúlva 48 millió ft-os többletet mutatott, melyet az 1995. évi költségvetés összeállításánál a Szociálpolitikai Ügyosztály pénzügyi helyettese 3,9 millió Ft értékben vett figyelembe."

Levelem végén a főpolgármester elé tártam azt a bürokratikus lavinát, amely az Előd utcai menhely sorsa körüli csatározásokban csaknem maga alá temetett bennünket, és hogy

> „... a havonta kifizetendő kb. 22,5 millió Ft helyett mintegy 13 millió Ft áll rendelkezésünkre, s tartozásaink az év első három hónapjában az előző évin túl már ismét 30 millió forint körül vannak."

Miután választ most sem kaptam, meg sem lepődtem, amikor értesített a főpolgármester-helyettes, hogy a főváros gazdasági, pénzügyi, szakmai és műszaki célvizsgálatot rendelt el. A vizsgálat megkezdésének időpontját arra a napra tűzték ki, amikor Amerikába kellett utaznom.

A revizori vizsgálat hiányosságokat tárt fel, és intézkedési programot követelt. Győri Péter megfogalmazott egy „szanálási" tervet, amelynek fő gondolatmenete az volt, hogy az FSZKI-t szét kell darabolni, és egységeit el kell osztani civil szervezetek között, majd összehívott egy tanácskozást. A konferenciára fővárosi civil szervezetek képviselői kaptak velem együtt meghívót (többnyire a közelmúltban Győri által életre hívott Tízek Tanácsa tagjai), és a megvitatandó szakmai kérdések közt szerepelt az FSZKI feldarabolására vonatkozó indítvány is. (Ugyanaznap jelent meg az újságokban Győri Péternek az a bejelentése, hogy a főváros háromszázmilliót kíván szétosztani olyan civil szervezetek között, amelyek önkormányzatokkal szövetkezve vállalkoznak hajléktalanellátási feladatok elvégzésére.) A „szakmai disputára" magammal vittem szállóink vezetőit, hadd lássák esetleges új gazdáikat, olyan szervezetek képviselőit, melyek legnagyobbika sem tart fenn annyi ágyat, mint nálunk egy-egy részleg. Győri Péter kikérte magának, hogy meghívása nélkül illetéktelenek jelennek meg a tanácskozáson, és felszólította az intézményvezetőket, hogy azonnal távozzanak. Velük együtt én is elhagytam a színtért.

Az FSZKI szakmai átvilágítását a szociálpolitikai ügyosztály végezte el. Jelentése végén – harminckét pontban – intézkedési javaslatokat fogalmazott meg. Győri Péter maga is elkészített egy negyvenhét pontból álló intézkedési tervcsomagot, mely ugyanazokban a kérdésekben eltérő időpontokat adott bizonyos korrigálásokra. (Szinte szólásmondássá vált akkoriban: „Felelős: Iványi Gábor. Határidő: azonnal.")

A javaslatok között szerepelt a bérlemények felmondása is (az ERAVIS szállólánctól bérelünk férőhelyeket), amivel több száz „működő ágy" szűnt volna meg.

És akad egy különös huszadik század végi lelet is, amely szerint:

> „Az elektromos áram, a víz, gáz és egyéb anyagok felhasználására takarékossági és szükség szerint korlátozó intézkedéseket kell kiadni, azokat a közalkalmazottakkal és az ellátottakkal meg kell ismertetni, betartását folyamatosan ellenőrizni kell."

Udvari Kerstin írja az intézkedési tervek összehasonlításáról készült dolgozatában:

> „Ez annyit jelent, hogy 40 W égő helyett csavarjunk be 25 W-ot, vagy írjuk ki a szállásheleinken, közöljük lakóinkkal, hogy ezután már csak egyszerre ketten mehetnek WC-re, mert így kevesebb víz fogy az öblítésnél."

Amerikából hazaérve várt Győri Péter invitációja: keressem fel hivatalában. Rövid udvariaskodás és alig hosszabb eszmecsere után távoztam. Búcsút is csak levélben vettem:

> „... közölted, hogy hosszú tépelődés után egy alternatívát látsz magad előtt, vagy 1. minden vita és megjegyzés nélkül felállok és kijelentem, hogy nem kívánok az FSZKI igazgatója lenni, vagy 2. bizonyos rendkívüli információk alapján fegyelmi indul ellenem. Többször felvetetted a kérdést, bízhatsz-e abban, hogy eszmecserénk kettőnk közt marad, mire valamennyiszer azt válaszoltam, hogy bizalmas, egyeztető megbeszélést mi már nem folytathatunk egymással, különösen az események jelenlegi szakaszában. Kérdeztem, hogy mik azok az információk, melyek alapján biztosra veszed, hogy a személyes felelősségem megállapítására irányuló fegyelmi eljárás elmarasztaló eredményt hozna, de nem voltál hajlandó erre kitérni. Erre kijelentettem, hogy nem érdekelnek azok a velem kapcsolatos információk, melyekről én nem tudhatok, de te tudod, hogy azok az igazság mérlegén velem szemben kellő súllyal esnek a serpenyőbe. Arra emlékeztettelek, hogy zajlik egy revíziós vizsgálat, s külön furcsállottam, hogy te már a múlt csütörtökön tudtad (a vizsgálat még ma sem ért véget), hogy mindentől függetlenül jobb, ha felállok. Azt mondtam neked, hogy nem olyan világban élünk, amikor, ha ellenem terhelő bizonyítékok vannak és elindult egy revíziós vizsgálat, te felkínálhatod nekem a szabad elvonulást. Ha valami terhel, kérlek, a bizonyítékokat (ha már én nem is tudhatok róluk) okvetlenül add oda legalább a revíziót végző dolgozóknak. Ne akarj engem titkon »megmenteni«."

Miután nem fogadtam el, hogy a revizori jelentés alapján fegyelmi eljárás nélkül kapjak megrovást, Győri Péter a főpolgármester egyetértését is kikérve – bizottsági határozattal – elindította a fegyelmi eljárást. Dr. Gáspár Károlyt, a szentgotthárdi Szociális Otthon igazgatóját kérték fel fegyelmi biztosnak. Miután a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság az eljárás elindításával egyidejűleg nem közölte, hogy a gazdasági revizori szakvélemény mely pontjai alapján lát vétkesnek, s én nem mentem bele, hogy barátilag hámozzuk ki rosszaságaimat. Végül is Gáspár saját erőből állította össze – tizenhárom pontban, alapos gyanúja alapján – „bűneim" lajstromát.

„Hogy haladjunk”, le is folytatta az eljárást, én pedig megfogalmaztam a vádpontjaival szembeni elutasításomat. Közben pedig tovább leveleztem a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság elnökével annak kifürkészésére, hogy mint (átruházott hatáskörben) fegyelmi bírám (bizottsága többségével közösen) miben is lát elmarasztalhatónak.

Győri Péter egyik leveléből:

„Többedik levelét kézhez véve érthetetlen számomra, hogy miért hátráltatja a Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottsága által szabályosan elindított és – Ön által lefolytatni kért – szabályosan lefolytatni kívánt fegyelmi vizsgálatot ...”

Én is szaporán ütögettem az írógép billentyűit:

„Legutóbbi, többedik válaszodban »szabályosan elindított« és »szabályosan lefolyatni kívánt« fegyelmi vizsgálatnak nevezed azt az erőlködést, amit hetek óta eltűrni kényszerülök. Arra irányuló kísérleteimet, hogy megtudjam, az általad vezetett Bizottság ... milyen fegyelmi vétséget ró terhemre ... az ügy hátráltatásának nevezed.

... kötelességem, hogy figyelmeztesselek, a teljes jogszerűségre való törekvésem nem »hátráltatja« az igazság napfényre derülését, legfeljebb bosszantja azokat, akik úgy vélik, a jog a hatalmon levők fegyvere, amellyel kedvükre lövöldözhetnek bármire, ami mozog.

A fentiek előrebocsátása után utoljára kérlek, nyilatkozz: a dr. Gáspár Károly fegyelmi biztos által e hó 19-én írt levélben felsoroltak képezik-e a fegyelmi eljárás tárgyát, illetve az általad vezetett bizottság ezeket rója-e terhemre?”

Sajnos nyilvánosan is kénytelenek voltunk felelgetni egymásnak. Győri Péter tájékoztatta az MTI-t is a fontos eseményről:

„A Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottsága a Főpolgármester véleményét figyelembe véve fegyelmi eljárást indított Iványi Gábor, a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei vezetője ellen, mert az intézményben lefolytatott revizori vizsgálat megállapította, hogy fennáll az Intézmény Vezetőjének felelőssége. [...] ... a Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottsága a fegyelmi eljárás megindítására vonatkozó döntésén túl helyt adott Iványi Gábor úr azon kérésének, hogy a fegyelmi eljárást részletesen folytassa le a megalakuló Fegyelmi Tanács.”

Úgy ítéltem meg, hogy a tájékoztatás félrevezethet egyeseket. Ezért magam is odafordultam az MTI-hez:

„A Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottsága az Iványi Gábor ellen indított fegyelmi eljárást 26-i ülésén annak lefolytatása nélkül, megrovással le kívánta zárni. Iványi Gábor úr volt az, aki ezt nem kívánta elfogadni és a fegyelmi eljárás részletes lefolytatását kérte a felelősség valódi megállapítása érdekében. A Bizottság ehhez járult hozzá. A Főpolgármester úr véleménye – melyre a Közlemény hivatkozik – az ügyben az volt, hogy a döntés Iványi Gábor szakmai érdemeinek figyelembevételével hozattassék meg.”

Természetesen a közlemények nyomán a sajtót is érdekelni kezdte az ügy. Győrinek két alaptétele volt. A helytelen gazdálkodás és az átgondolatlan stratégia. Szalai Annának ezeket mondta a *Segíteni kell, de mindenkin nem lehet* című interjúban a *Népszabadság*ban:

„A revizori vizsgálatot egyébként a szociálpolitikai ügyosztály és Szolnoki Andrea javaslatára a főpolgármesteri kabinet rendelte el. A vizsgálattal kettős célt kívántak elérni: egyrészt feltárni a hiány mértékét, másrészt megkeresni a kivezető utat. A

szociális bizottságnak csak annyi köze van a revízióhoz, hogy a jelentést hivatalból mi kapjuk meg, és nekünk kell levonnunk a következtetéseket is [...] Első helyen azokat a jelentésben rögzített hiányosságokat említeném, amelyek a nem kellően gazdaságos pénzfelhasználásra vonatkoznak. Nevezetesen a gépkocsiátalány [...] a telefon- és rádiótelefon-használat bőkezűségét. [...] A szociális szakma sajnos olyan szakma, ahol nemcsak segíteni kell tudni, hanem azt is el kell fogadni, hogy mindenkin nem lehet. Aki nem rendelkezik ezzel a belső konfliktust feloldó képességgel, az nagyon nehéz helyzetbe hozza saját magát és a szervezetet is."

Ez a nyilatkozat két szempontból is elgondolkoztatott. Betöltheti a lelkemet a szomorúság, hogy a föld lakosainak nagy százaléka éhezik és szenved. Azt is tudnom kell ugyanakkor, hogy értük úgyszólván semmit sem tehetek. De azokért, akik hozzám fordulnak?

A másik gondom az volt, hogy a Menhely Alapítvány Vajdahunyad u. 3. alatti címére több ezer személyt jelentettek be (nem hiszem, hogy a kuratórium elnöke, Győri Péter tudta nélkül). Túl mindazon az igazgatási bonyodalmon, ami ezzel jár, ezeket az embereket ott a nem egészen száz ágyon nem tudták ellátni. Legfeljebb egy hajléktalanigazolványt kaptak, és „kartotékadat"-tá lettek, de szállásért, gondoskodásért főként hozzánk fordultak fővárosi illetőségükre s ezzel együtt a mi ellátási kötelességünkre hivatkozva.

Amikor Andrassew Iván a *Színes Vasárnap*ban az FSZKI jövőjéről faggatta, Győri Péter egy másik meglepő aggállyal is előállt.

– *Az FSZKI földarabolása megoldást adna az olcsóbb hajléktalanellátásra?*

– Letettem egy másfél oldalas gondolatsort, ami jó apropó volt arra, hogy megtámadják. Ebből duzzadt ez a földarabolás című oldalág. Javaslatom lényege az – és ez a sajtóvitában nem nagyon jelent meg –, hogy a Dankó utcai egységet meg kellene próbálni átadni az Oltalom Karitatív Egyesületnek, hogy ők működtessék. Korábban ennek Iványi Gábor volt a vezetője, az ő kisegyházának egyesülete működtette. Van egy megállapodásunk velük – az FSZKI létrejötte előtti időből –, hogy egy ambuláns rendelőt és egy fapadost tartanak fenn, s mi ezt finanszírozzuk. Azóta ott nagyon sok új egység jött létre. Egy másik fapados, egy úgynevezett kórház, a mentőszolgálat és a népkonyha. Ezekre senkinek senkivel nincs szerződése. Pályázati pénzekből, a legkülönfélébb finanszírozási formákkal jöttek létre. Tulajdonképpen az FSZKI-n keresztül folytak ezek a pénzek – és folynak ma is – egy olyan ingatlanon, amit az egyház kapott kilencvenkilenc évi használatra a kerülettől.

– *De mi a baj vele? Ellátja a dolgát?*

– Szakmailag és bürokratikusan nehéz szétválasztani. Ez hosszabb távon okoz gondokat, de egyik napról a másikra működik. Az egyház egyébként más komoly építkezéseket is folytat a Dankó utcában a szomszédos ingatlanon. Nézze meg, hogy kik a kivitelezők, ha érdekli az FSZKI körüli problematika, és ha a hajléktalanok irányában elhivatott."

(Győri ellen akkoriban személyiségi jog megsértésének megállapítása iránt pert indítottam. Az első tárgyalást azonban egy évvel későbbi időpontra tűzték ki, azért úgy döntöttem, hogy időszerűtlenség miatt mindenféle elégtételtől eltekintek, és a keresetet visszavontam.)

Ilyen hangulatban fogtunk hozzá a fegyelmi ügy megtárgyalásához. Itt kell megjegyeznem, hogy Demszky Gábor a fegyelmi tárgyalás előtt levelet írt Győri Péternek mint a szociál-politikai és lakásügyi bizottság elnökének, melyet ezekkel a szavakkal zárt:

„... közlöm Elnök Úrral, hogy mivel olyan jellegű megnyilatkozásokra került sor az elmúlt időszakban, amelyek befolyásolhatják az érintett Iványi Gáborhoz való személyes viszonyát, Budapest Főváros Közgyűlésének ... rendelete alapján fegyelmi vizsgálat

esetén kizárom abból a döntéshozatali folyamatból, amely a Fegyelmi Tanáccsá alakuló bizottság hatáskörébe tartozik."

A tárgyalás azzal kezdődött, hogy kértem: a szabályoknak megfelelően Győri Péter elfogultsága miatt mondassék ki a bizottság elfogultsága is. Külön kértem Bús Balázs képviselőt – egy korábbi sajtónyilatkozata miatt – úgyszintén kizárni. A Fegyelmi Tanács (mely maga a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság volt), rövid tanácskozásra vonult vissza, és megállapította önmagáról, valamint Bús Balázsról, hogy nem alapos velük szemben az elfogultsági kifogás, ezért semmi akadálya, hogy felettem ítélkezzenek.

Sokórás tárgyalás kezdődött. Az egyik felét 1996. augusztus 15-én, a másikat egy héttel később tartották.

Az olvasó türelmét és figyelmét kérve hadd szaladjak végig a vádpontokon és a rájuk adott válaszaimon.

Az első vádpont arról szólt, hogy az FSZKI tevékenysége eltért az alapító okiratban foglaltaktól. Máig is furcsállom, hogy ezt a pontot bíráim megalapozatlanság miatt elvetették, hiszen alapvetően azon állt vagy bukott minden, hogy amit tettem, összhangban áll-e az alapító szándékaival. Csakis hajléktalanokat gondoztam a rám bízott javakkal és legjobb tudásom szerint. Hogy sokszori kérésem ellenére (egyébként mind a mai napig) az alapító okirat melléklete, mely ellátóbázisaink felsorolását tartalmazza, nem módosíttatott a közgyűlés előtt, arról nem én tehetek.

A második vádpont abban marasztalt el, hogy olyan egészségügyi feladatokat is elvégeztünk, amelyeket az Országos Egészségbiztosítási Pénztár nem finanszírozott. Védekezésemben rámutattam, hogy ezeket a feladatokat (sőt, az OEP-évl való befogadási tárgyalásokat is) a főpolgármester-helyettes asszony jelölte ki célfeladatként számomra. Sajnos, minden olyan civil szervezet, amely egészségügyi ellátást is végzett, sőt az ÁNTSZ is így járt, én sem tudtam rábírni az Országos Egészségbiztosítási Pénztárt, hogy miután hosszas huzavona végén az elnökség befogadó határozatot szült, maga az apparátus a különféle szakvélemények, nyilatkozatok, jelentések, szempontok alapján annak végrehajtását jórészt el ne szabotálja. Ebben az 1993-ban indított csatározásban még ma sem tartunk ott, hogy valamennyi egészségügyi szolgálatunkat az OEP finanszírozza. Egyébként végül ezt a pontot sem találta a bizottság megalapozottnak.

A harmadik vádpont szerint „egyszeri juttatásból tartós kötelezettséget" vállaltam. Nem nagyon tudtuk lefordítani még a Fegyelmi Tanáccsal közösen sem, hogy ez a pont mit takarhat pontosan. Itt hívta be az eljárásba az elnök a vizsgálatot végző revizorokat, akik hosszas tanakodás után szintén nem tudtak dűlőre jutni, hogy mire is gondoltak, amikor ezt a kifogást megfogalmazták. Végül a Fegyelmi Tanács elnöke engem is megkérdezett, hogy szerintem mi lehet ez. Én is csak találgatni tudtam, hogy talán a kísérleti céllal pályázati pénzből elindított szociális mentő működtetésére, vagy az Előd utcai szálló megnyitására gondolhattak. Valószínű, hogy sikerült részben eltalálnom, mert a későbbi fegyelmi határozat is ilyesmire célozgatott. Ennél a pontnál más mulasztásomat is megfogalmazták, márpedig azt, hogy az előtt fogtam hozzá a beruházáshoz, hogy a végleges építési engedélyt megkaptam volna. Ez részben igaz volt, noha a munkálatok elkezdését az önkormányzat engedélyezte. Csak az volt a baj, hogy az ingatlan tulajdoni lapján tulajdonosként még mindig a munkásőrség szerepelt. Az építési engedélyt pedig csak a tulajdonos kérelmezheti. A fegyelmi eljárás idején – bevallom, részben azért, hogy ez a hatalmas lehetőségeket rejtő és egyébként hajdan szintén a főpolgármester-helyettes asszony által célfeladatként megvalósítandó éjszakai menhely oda ne vesszen –, villámgyorsan üzembe helyeztük az Előd utcai részlegünket.

Az első tárgyalási nap végén, augusztus 15-én, visszatérve az FSZKI-ba talán öt percet ülhettem asztalomnál, mikor megröffent a faxgép, és üríteni kezdett magából egy levelet.

> „Miután tudomásomra jutott, hogy önök megnyitották a X. kerület Előd utcai „éjszakai menedékhelyet", 1996. augusztus 13-án 19.30-kor képviselőként megtekintettem az intézményt, melyről a jelen lévő „szociális munkással" közösen jegyzőkönyvet vettem fel. [...]
>
> 1. Az intézmény létesítésére vonatkozó szakmai anyag, mely céljait, funkcióit megfogalmazza, előttünk nem ismeretes. [...]
>
> 2. Az intézmény létesítésére vonatkozó – feltételezhető – intézményvezetői döntés ismételten úgy történhetett, hogy ahhoz nem kapcsolódik Alapító Okirat, SZMSZ-módosítás, Házirend jóváhagyása, előterjesztése. Magyarul, ismét az erről döntést hozó testületek tudomása nélkül kezdődött meg a beruházás.
>
> 3. Az intézmény létesítése egyértelműen ellentétben áll a Népjóléti Minisztérium ... sz. rendeletével, azt megsértve jött létre egyfelől, másfelől ily módon jogilag is különösen aggályos lenne egy ezt befogadó fővárosi közgyűlési határozat.
>
> 4. Az intézmény létesítésére vonatkozó döntést követő beruházás finanszírozási, fedezetbiztosítási oldalról megalapozatlan, homályos számomra annak háttere, maga a beruházási folyamat számos jogi, építészeti, szakmai előírást egyértelműen sért, egyben ilyen típusú problémák sorát eredményezi. Ezt a megnyitást megelőzően megismert revizori jelentés is részletesen alátámasztja. [...]
>
> Mindezek miatt egyrészt javaslom az arra illetékeseknek, hogy sürgősen vizsgálják meg, tekintsék át az eddig történteket, és tegyék meg a szükségesnek ítélt intézkedéseket. Másrészt javaslom a megnyitott intézmény azonnali vagy mielőbbi bezárását – mindaddig, amíg a megnyitás tényleges feltételei nem állnak elő, ezek között értve a testületek „befogadó" vagy „be nem fogadó" határozatát is –, azzal a szigorú megkötéssel, hogy az intézmény vezetői személyükben felelnek azért, hogy egyetlen hajléktalan gondozottat se érjen hátrány emiatt. [...]
>
> Végül rögzítem, hogy jelentésem megírására kötelez egyfelől az, hogy fővárosi képviselőként tudomásomra jutott az intézmény megnyitása, illetve személyesen (részlegesen) megismerhettem annak körülményeit, másfelől köteleznek a szociális szakma normái, melyeknek – megítélésem szerint – kirívó megsértését kellett sajnos tapasztalnom. [...] Győri Péter"

Az ügy pikantériája, hogy később a fővárosi hajléktalanellátás téli felkészülési tervében a bizottsági elnök ezt az Előd utcai menhelyet az első helyen szerepeltette. Mint kiderült, nagy szükség is volt télen az itt felállított ágyakra. De mi is történt? A főváros rendelkezésemre bocsátott egy olyan épületet, amelyet a kincstártól kormányhatározattal kifejezetten erre a célra kapott, s amelyet így a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei nyilvántartásában szerepeltetett. Nem volt célom, hogy ezt az üres létesítményt nagy anyagi ráfordítással őriztessem. Ezért pályázati úton nagy erőfeszítések árán megszereztem a munka megindításához szükséges minimális összeget. A főváros a Belügyminisztériumtól háromszáz férőhellyel számolva előre lekérte rá a normatív támogatást, félreérthetetlenül elismerve, hogy tud a fejlesztésről, és minden bizonnyal helyesli azt. Egyébként ezt a vádpontot találta a Fegyelmi Tanács a legsúlyosabbnak.

A negyedik vádpont a tartós kötelezettségvállalást tekintve hasonlított az előzőekre. Itt szememre vetették, hogy bizonyos állásokat pályázati pénzből finanszíroztunk meg, s a

pályázat kifutási ideje után nem bocsátottuk el a szakembereket. Védekezésemben arra utaltam, hogy működésem elmúlt két évében pályázatainkkal több mint négyszázmillió forintot nyertünk. Az ez ügyben érintett, nagykorú volt állami gondozott fiatalok rehabilitációs programjának folytatására beadott pályázatunkat pedig maga a bizottság nem támogatta. Egyébként ennek ellenére pénzt nyertünk rá, a projekt ma is él, azon kívül pedig néhány, már akkor is státusban lévő (ezt a munkát végző) munkatársunkat helyeztük át a pályázati összegre, hogy ezzel is kíméljük az FSZKI költségvetését. Ezt a vádpontot szintén nem találta megalapozottnak a bizottság.

Az ötödik vádpont még egyszer visszatér a tartós kötelezettségvállalás létére, s annak illusztrálására azt hozta fel, hogy az Előd utcai menhely későbbi működése nincs biztosítva, s a beruházás egyébként sincs befejezve. Itt elmondtam, hogy szintén a bizottság „gázolta el" azt a tízmillió forintról szóló reménykeltő pályázatunkat, amiből a beruházást be tudtuk volna fejezni. Az történt ugyanis, hogy eredetileg ez a javaslatunk húszmillió forinttal szerepelt egy kormány-előterjesztésben. A pénzügyi hátteret a volt Horthy-villa eladásából kívánta megteremteni a kormány. Mivel az értékesítendő ingatlantól a kincstár (mindmáig) nem tudott megszabadulni, a téli hajléktalan-krízishelyzettel szüntelenül küszködő Népjóléti Minisztérium azt sugallta, hogy ha a hiányzó összeget megpályázzuk nála, akkor megkapjuk. Mint fentebb említettem, a dolog a bizottság állásfoglalása miatt megbukott. Érdekes, hogy ezt a pontot sem találta végül megalapozottnak a Fegyelmi Tanács, sőt később, az FSZKI „konszolidálására" készített fővárosi előterjesztésben megszavazta a testület a befejezéshez szükséges összeget, s az éjjeli menedékhelyet – mely a beruházás befejezéséig végig nyitva tartott – éppen ezekben a napokban (1997. november közepén) adjuk át ünnepélyesen.

A hatodik vádpont azt kifogásolta, hogy figyelmen kívül hagytuk az önkormányzat azon rendeletét, amely szerint saját forrásból megvalósított beruházás működtetésére nem igényelhetünk többlettámogatást a költségvetésből, magyarul, hiába létesítettünk új férőhelyeket (melyekre – újra mondom – a fejkvótát a főváros „lekérte"), annak fenntartását csakis saját már meglévő pénzeinkből működtethetjük. Mi azonban nem maradványpénzből (értsd: saját forrásból) eszközöltük a bővítéseket, hanem pályázati pénzekből. Végül ezt a vádpontot is megalapozatlannak ítélte a bizottság.

A hetedik vádpont szerint nem minden esetben vettem figyelembe a (nyilván jövőbeni) pénzügyi lehetőségeket, s 1994-ben általános béremelést csináltam az átmeneti megtakarítások terhére. Ez a tízszázalékos bérfejlesztés valóban igaz volt, de ehhez tudni kell, hogy a hajléktalanellátásban milyen alacsonyak a bérek. És igaz ugyan, hogy a magasabb bért a következő években is fizetni kell, de a végrehajtott bérfejlesztés még az éves infláció felét sem érte el. Gondolom, a Fegyelmi Tanács is eltűnődött ezen, mert végül a vádpontnak ezt a részét is elejtette.

A vádpont másik felében már nem voltam ilyen szerencsés. Ez volt (a harmadik pont mellett) a fegyelmit megalapozó másik vétek, hogy tudniillik úgy bocsátottunk el húsz dolgozót, hogy a számukra kifizetett járandóságok (végkielégítés, felmondási időre járó bér stb.) miatt az FSZKI-nál átmeneti fizetésképtelenség alakult ki. S szerintem ez volt az egyetlen olyan megállapítása a fegyelmi vizsgálatnak, ami csakugyan megfelelt a valóságnak. Az történt ugyanis, hogy az önkormányzat létszámleépítésre vonatkozó felszólítására reagálva úgy döntöttünk, hogy az amúgy már a vállalkozás felé kacsingató karbantartó brigádunknak felmondunk. Sajnos akkori gazdasági vezetőnk a kalkulálásnál elszámította magát, így néhány százezer forinttal túlszaladtunk a lehetőségeinken, és csak körülbelül egy hét múlva tudtuk korrigálni a hibát.

A nyolcadik vádpont szerint „az építőipari kivitelezést igénylő feladatok előkészítései" nem feleltek meg az önkormányzati és egyéb építészeti rendeletekben foglaltaknak, s a kialakított

férőhelyek „a feladat ellátására nem alkalmasak”. Ami az engedélyeket illeti, hozzáértő munkatársaimmal készítettünk egy számítást, hogyha egy-egy átalakításhoz minden engedélyt előre beszerzünk, akkor ez harminc hónapig is eltarthat, de tizenkét hónap a minimum. A hajléktalanellátásban viszont soha nincs olyan pályázati pénz, amivel várhatunk egy évet. Többnyire szeptemberben dől el, hogy mire írnak ki pályázatot, s a megvalósított programnak már decemberben működnie kellett. Így gyakorlatilag a használatbavételi engedéllyel együtt kaptuk meg az építési engedélyeket is. Ráadásul az építési engedélyek hiánya egyáltalán nem játszott szerepet a fegyelmit elindító anyagi ellehetetlenülésünkben. Ami pedig a férőhelyek alkalmas voltát illeti, ahhoz az tartozik, hogy egyrészt a hajléktalanellátás örökölte meg mindazokat az épületeket, amelyekre a kárpótlásban nem tartottak igényt, vagy más módon értékesíthetetlennek bizonyultak, másrészt mindig kérdés, hogy mi az alternatíva. Van olyan éjjeli menedékhelyünk, melyet csak fűtött és komfortosított utcának nevezünk. Ebben a vádpontban, mely a harmadik súlyos bűnöm, szintén elmarasztalás született.

*A kilencedik vádpont*ot találom a legkülönösebbnek. Ez arról szól, hogy az általam alapított, az FSZKI által gondozott hajléktalanok támogatására létrehozott Szalmaszál a hajléktalanokért alapítvány székhelyeként az FSZKI központját jelöltük meg, s ehhez mint alapító nem kértem magamtól mint intézményigazgatótól engedélyt, a fővárostól pedig hozzájárulást. Azt is nehezményezték, hogy az alapítvány tevékenysége nem különül el az FSZKI-étól, és az ottartózkodásért a Szalmaszál nem fizet díjat. Felhívtam a bírák szíves figyelmét, hogy az alapítvány „helyfoglalása” az a húsz centiméter átmérőjű, műanyag adománygyűjtő gömb, amelyet központi irodánk bejárati ajtajával szemben egy használaton kívüli páncélszekrény tetején helyeztünk el. Továbbá emlékeztettem őket, hogy a Szalmaszál több millió forinttal támogatta a szociális központ működését. A bírák kimondták, hogy e vádpontnál kimutatható a szabálytalanság, de ez esetben eltekintettek a fegyelmi megrovástól.

A tizedik vádpont szerint ellenjegyzés nélkül írtam alá anyagi kötelezettségvállalást. Gazdasági igazgatóhelyettesünk nem lévén, csakugyan előfordult, hogy mint egyszemélyi felelős, én tettem okmányokra a kézjegyemet. Ebben a pontban vétkesnek találtattam ugyan, de ez nem szolgáltatott alapot megrovás megfogalmazására.

A tizenegyedik vádpont szerint ötszázezer forintnál nagyobb összegű készpénzkifizetést is teljesítettünk. Valóban ilyen is előfordult, egyébként csakis a beruházásoknál, és soha nem előlegként, hanem ha a kivitelező erélyesen követelte, hogy azonnal fizessek a részeredményért, különben levonul az építkezésről. (A konkrét ügyben tudtam, hogy az engem ösztökélő vállalkozót is erőst gyötrik az alvállalkozói: fizessen, mert baleset érheti... ha nem őt, hát drága személykocsiját.) Ebben a pontban is vétkesnek láttak, de kimondták, hogy visszaélés soha nem történt, ezért ennek a pontnak a súlya is csekélynek bizonyult ahhoz, hogy egy megrovást megalapozzon.

A tizenkettedik vádpont szerint „a vagyonvédelmi és számviteli előírásokat maradéktalanul nem érvényesítettük, al-leltárak, főkönyv és analitikus nyilvántartások adatai között az egyezőség teljeskörűen nem volt biztosított”. Mi tagadás, a hajléktalanellátásban valóban sok a lopás. Néha azt mondjuk, hogy ami egy zongoránál kisebb, azt egyszerre, ami nagyobb, azt részletekben viszik el. Rajtakaptunk már olyan vendéget, aki (szegény ráadásul télen) az egyik radiátort akarta leszerelni. De könnyen tekerednek kifelé a villanykörték, és lefelé a csaptelepek és szifonok. Hogy ki a tettes? Megfoghatatlan. (Érdekes különben, hogy vizes helyiségeinkben egy mosdót mindig meghagynak működőképesnek, soha nem fordul elő, hogy valamennyiről elviszik a tartozékokat.) Ami pedig a számvitelben és a nyilvántartásban talált szabálytalanságokat illeti, ezekről csak azt mondhatom, hogy e kérdésben valóban legkevésbé sem vagyok szakértő, de azt például már én is tudom, hogy „a főkönyv és analitikus

nyilvántartások között az egyezőség" év közben megvalósíthatatlan. Ezt a vádpontot sem ítélte kellő súlyúnak a fegyelmi bíróság.

A tizenharmadik vádpont megint csak önmagáért beszél. Úgy hangzik, hogy „számos esetben szabálytalan volt az üzemanyag-elszámolás". Mint kiderült, arról volt szó, hogy nem vettük figyelembe az APEH-előírásokat, és rendre rosszul kalkuláltunk. Az adóhivatal ugyanis kiadott egy korrigáló táblázatot, amely a vidéki utat tekintette alapnak, és úgy rendelkezett, hogy városban, valamint hegyes vidéken ennél bizonyos százalékkal több benzinköltséget lehet elszámolni. Történetesen a saját útielszámolásommal következett be a figyelmetlenség, s a vétket tetézte, hogy a benzin árának emelkedését se vettük figyelembe. Tehát kevesebb pénzt vettem fel, mint amennyi járt volna. Hogy ezt a vádpontot se tudtam elég komolyan venni, és leginkább csak hüledeztem, egyik bírám sietett kioktatni családom iránt való kötelezettségeimről is, és hangoztatta: teljesen mindegy, hogy a mulasztást melyik dolgozómmal szemben követtem el. Végül a bizottság ebben a pontban is elmarasztalhatónak látott, noha a megrovához a vétket csekély súlyúnak tartotta.

A fegyelmi eljárásról és a határozat kihirdetéséről jegyzőkönyv gyanánt magnófelvétel készült. Ebbe azzal mentem bele, hogy kapok egy másolatot a felvételről. A kihirdetett és írásban megkapott határozat nem lévén szinkronban egymással, kitűnő ügyvédem, dr. Sebestyén Ágnes ragaszkodott a kialkudott másolathoz (természetesen vadonatúj kazettákért cserébe). Szomorúan kell elmondanom, hogy hosszas levelezésbe bonyolódtunk, a bizottságnak ugyanis az volt az álláspontja, hogy a hangfelvétel kiadásával személyiségi jogokat sértene (lehet, hogy éppen az enyémet?). Csak miután írásban kikérték a főjegyző véleményét, voltak hajlandók a másolásra, előre jelezve, hogy a hangfelvétel bizonyos szakaszokon szinte használhatatlan. Talán már kitalálta a kedves olvasó, hogy a határozat kihirdetése például „teljességgel használhatatlannak" minősült, ezért arról mindmáig nem kaptam meg a dokumentumot.

Sajnos feltételeznem kell, hogy a magnófelvétel vége nem eredendően volt rossz. A Fegyelmi Tanács elnökét a fegyelmi határozat hitelességéről már csak más körben lehet megkérdezni, hiszen nem sokkal az ügy lezárása után elhunyt. Az írásbeli fegyelmi határozatnak még az is érdekessége, hogy lényegében minden kifogást visszacsempészett. A főpolgármester azon kívánalmának, hogy az esetleges fegyelmi büntetés kiszabásánál a bizottság vegye figyelembe azokat a szakmai eredményeket, melyeket az FSZKI a vezetésem alatt elért, a verdikt úgy tett eleget, hogy kimondta:

> „Egyes esetekben megállapítható volt, hogy Iványi Gábor nem rendelkezik a vezetéshez szükséges szakmai felkészültséggel. ... a szakmai feladatok mindenáron való ellátása érdekében, de megalapozatlan vezetői döntésekkel részben tudatosan, részben gondatlanul megszegte a jogszabályi és szakmai előírásokat."

Olyasmit is súlyos fegyelmi vétségnek minősített, amit a tárgyaláson és a szóbeli kihirdetésben nem tartott megalapozottnak (például az ötödik pontot).

A határozat ellen a Fővárosi Munkaügyi Bírósághoz fordultam keresettel. Az azóta eltelt tizenhárom hónap után ott tartunk, hogy a bíró az 1998 februárjában esedékes következő tárgyalási napra (a főváros jogi képviselőjének indítványára) tanúként idézi meg Győri Pétert és Bús Balázst; nyilatkozzanak, hogy valóban elfogultak voltak-e velem szemben.

Amúgy a főváros 1996. októberi közgyűlése befogadta valamennyi fejlesztésünket, és biztosította a működésünkhöz elengedhetetlenül szükséges fejkvótán felüli fenntartói hozzájárulást. Talán nem tűnik hivalkodásnak, ha e helyütt megemlítem: a főpolgármester javaslatára ugyanabban a hónapban a köztársasági elnök karitatív munkám elismerése ként magas állami kitüntetésben részesített.

„Azonban, hogy felettébb el ne bízzam magamat”, egyéb elfoglaltságaim mellett alkalmam nyílt újabb tanulságos ügybe bonyolódni. Ha már könyvem előző fejezetében az (*Eset)naplóregény* címet adtam a szociális munkások bejegyzéseiből – reményeim szerint – kibomló sokszálú történetnek, a Dallos-ügyet talán leginkább úgy határozhatnám meg: abszurd dokumentum/rémbohózat vagy nemes egyszerűséggel: *(Agy)rémtörténet*.

3 / (AGY)RÉMTÖRTÉNET
A Dallos-ügy

1. Dallos Tamás 1970. december 16-án született. Kétéves volt, amikor nevelőszülőkhöz került a Szabolcs megyei Zajtára. Tízévesen a nyíregyházi GYIVI-be, onnan Vámosatyára helyezték, ott fejezte be általános iskolai tanulmányait. 1985-től 1988-ig a tiszadobi gyermekváros szakmunkásképző intézetében lakatosszakmát tanult. Szolnokra került a KÉV Metróhoz. Bevonult katonának; leszerelvén Budapesten az akkori cége által fizetett albérletben lakott. A munkahelye felszámolása után bement a Főpolgármesteri Hivatalba segítséget kérni. Dr. F. M. jogász közbenjárásával a Külső Mester utcai átmeneti hajléktalanszállón kapott ágyat. 1993 márciusában a szociális munkások segítségével állást talált, a Szabó Ervin Könyvtár egyik részlegének portása lett. (Fizetése havi tizenötezer forint.) Segítettek továbbtanulásában, hiszen Dallos Tamásnak az volt a célja, hogy érettségit szerezzen, majd számítógép-kezelői tanfolyamot végezzen, és ezek után önálló életet kezdjen.

Az átmeneti szállók házirendje így kezdődik:

> „A házirend a lakók nyugalmát, a szálló rendeltetésszerű használatát, az épület és berendezés védelmét szolgálja. Szabályainak betartása a lakókra és a szállón dolgozókra nézve egyaránt kötelező.”

A lakónak tudomásul kell vennie és aláírásával igazolnia kell:

> „A szállón történő tartózkodás ideje legfeljebb 6 hónap (fél év), amelyet a lakó kérésére az intézetvezető egy alkalommal, maximum 6 hónapos időtartammal meghosszabbíthat. Ezt követően – különösen indokolt esetben – az FSZKI igazgatója engedélyezhet hosszabbítást.”

Történetünk szempontjából igen fontos a házirend 5. pontja is:

> „MAGATARTÁSI, VISELKEDÉSI SZABÁLYOK
>
> A szállón önbíráskodásnak helye nincs! [...] Verekedés provokálása, szítása, az abban való részvétel súlyos szankciókat vonhat maga után.”

A fegyelmi vétségek miatt kiróható szankciók között ilyeneket találunk:

> „... szóbeli megrovás, írásos figyelmeztetés, kizárás előtti utolsó figyelmeztetés, végül pedig kizárás, áthelyezés (áthelyezéssel valamely más, rendszeren belüli hajléktalan szállásra, vagy pedig éjszakai menhelyre – fapadosra – irányítással).”

A fegyelmi határozatot a kivizsgálásban részt vevő érdek-képviseleti fórum által javasoltak alapján az intézetvezető hozza meg. A határozat ellen a kézhezvételétől számított 15 napon belül az FSZKI igazgatójához lehet fellebbezni.

A házirend persze más pontokat is tartalmaz. Az esetek nagy többségében az átmeneti szálló szociális munkásai és a „kliens” nem kerülnek abba a helyzetbe, hogy a békés egymás mellett élés megsértésével kapcsolatos tételeket alkalmazni kellene. Dallos Tamás azonban az állami gondozásban is megszokta, hogy érdekeiért meg kell verekednie. Nem értette meg, hogy az önbíráskodás még akkor sem fogadható el, ha netán egy-egy ügyben esetleg igaza volna.

2. 1994. március 22-én Dallos Tamás kizárás előtti utolsó figyelmeztetést kap, mert verekedésben felmosófával felfegyverkezve akart rendet csinálni, és eközben L. Ottó nevű lakótársát súlyosan bántalmazta.

3. A szociális munkások különféle alapítványoktól ösztöndíjat szereznek Dallos Tamásnak, hogy tovább tanulhasson. Megírják kérvényeit Kisvárdára, ahol kezesség miatt több mint ötvenezer forint tartozása halmozódott fel. Dallos Tamás – G. Imre nevű szobatársával – maga is alapítványt szervez: pályázatokból több mint százezer forintot sikerül gyűjtenie.

4. 1995 márciusában G. Imre és Dallos Tamás között konfliktus támad. G. Imre vallomása szerint Dallos Tamás

> „... törvénytelen dolgokra akarja őt rákényszeríteni az Alapítványukon belül, és mivel ő erre nem hajlandó, állandóan terrorizálja, fenyegeti, többször megütötte, éjszakánként nem hagyja aludni."

A szolgálatot teljesítő szociális munkás tanúja annak, hogy G. Imre „egész éjjel kint mászkál a folyosón, mert nem mer bemenni a szobájába, illetve láttam az ütés és karmolás nyomokat az arcán". A szociális munkás többször próbálja csendesíteni Dallos Tamást, de az ismét fojtogatni kezdi szobatársát. A rendőrök kihívása nem hoz eredményt, az ő jelenlétükben is üvöltözik a szociális munkással, fenyegeti, hazugnak nevezi. A rendőrök eltávoznak. Az ügyeletes megpróbálja bejegyezni az ügyeleti naplóba az eseményeket; a feljegyzés így tudósít:

> „... Dallos berontott hozzám, követelte, hogy mutassam meg neki, miféle »hazugságokat firkálok róla«, üvöltözött, fenyegetőzött, a szociális munkásokat »Demszky csicskásainak« nevezte, majd biztosított afelől, hogy őt erről a szállóról senki nem teheti ki, és én meg fogom ütni a bokámat emiatt."

5. 1995. március 24. Dallos Tamással szemben az intézetvezető kitiltó határozatot hoz.

6. Dallos fellebbezéssel fordul hozzám mint az FSZKI igazgatójához. Kéri, hogy kizárását „az ügy tisztázásáig" függesszem fel. Majd így folytatja:

> „Kizárásom oka, a házirend be nem tartása. Kérem, figyelembe venni, hogy konfliktusaim G. Imrével, nem vagy csak kis mértékben sértette meg a házirendet mivel ezek magánjellegű problémák voltak az Alapítvány munkáján belül. Kijelentem, hogy G. Imrét nem bántalmaztam, csak védekeztem, mivel ő is támadott. Sajnos odáig fajult a dolog, hogy nem tudtunk közös nevezőre jutni, és ez már sértette a házirendet is."

7. Dallos Tamás március 27-én személyesen hozza el fellebbezését, és dr. Bognár Szabolcs kollégámmal közösen meghallgatjuk őt. Dallos változatlanul tagadja, hogy G. Imrét megverte volna, elmondása szerint ő csak „megfogta G. Imre arcát, akinek csak véletlenül serkent ki a vére". Mérlegelés után április 7-én úgy döntök, hogy fellebbezését elutasítom, de meghagyva a lehetőséget, hogy ha a kizárását követő időszakban megfelelően viselkedik, és ezt hitelt érdemlően igazolni tudja, segítek neki egy másik szállón való elhelyezkedésben.

8. Dallos Tamás október 24-én kézzel írott levéllel fordul hozzám:

> „Azzal a kéréssel fordulok Önhöz Isten nevében kérve, hogy sziveskedjék irányomban megváltoztatni eddigi álláspontját [...] Elismerve hibáimat, Tisztelettel kérem Önt legyen segítségemre abban, hogy hibáim, viselkedésem miatt ne egy életen át keljen szenvednem. A történtekből tanulva, biztosíthatom Önt, hogy többé nem okozok problémát, a szálló rendjét betartom."

9. Dallos levelére reagálva engedélyezem, hogy a Külső Mester utcai átmeneti szállón kívül bármelyik szállónkon elhelyezzék hat hónapra. Időközben a Külső Mester utcai szálló vezetője jónak látja, ha még egy lehetőséget ad a fiatalembernek, és segítségére van, hogy a beutalásnál Dallos mégis a Külső Mester utcai szállóba kerüljön.

10. 1996. június 29-én szombaton P. Ödön (több mint hatvanéves férfi) jelenik meg az ügyeletes irodában részegen, véres ingben, és – a jegyzőkönyv tanúsága szerint – „Elmondta, hogy Őt tegnap este Dallos Tamás megverte", pedig ő csak a születésnapját ünnepelte egy üveg borral a kezében. Dallos Tamás verziója szerint: miközben ő nézte a tévét, P. Ödön „a nyakába borult és megcsókolta a nyakát, és közben azt mondta, hogy neki is ilyen fia volt, vagy van". Ezért vágta szájon, és öntötte le a kezében tartott borral. P. Ödön reggel újra kapott egy pofont a konyhában, miután azt merte mondani, hogy „te vagy a Dallos Tamás, vagy ki vagy te, Dallos Tamás?"

11. Másnap Dallos L. Ottót bántalmazza. Az egyik verzió, hogy G. Imre védelmében. Dallos Tamás szerint:

> „L. Ottó kihívta a rendőrséget, mert kapott tőlem három pofont azért mert disznólkodott velem, letolta a gatyáját mindenki előtt, megpróbált megalázni."

A dolog úgy történt, hogy Dallos kicsalta L.-t a bejárat elé, mondván: telefonon keresték, várják. A gyanútlan L., mihelyt kilépett a kapun, hatalmas verést kapott.

12. Az eset következményeként 1996. július 11-én az intézményvezető határozatot hoz Dallos Tamás férőhelyének megszüntetéséről. A határozat ellen tizenöt napon belül fellebbezéssel élhet.

13. Dallos – saját elmondása szerint – berohant a fővárosi szociálpolitikai és lakásügyi bizottság elnökéhez. Győri Péter egy kézzel írt levélben fordul az intézetvezetőhöz:

> „1996. július 12-én nálam járt és hivatalos bejelentést, panaszt tett G. Imre és Dallos Tamás. Ennek megfelelően arra kérném az FSZKI Érdekképviseleti Fórumának önkormányzati, delegált tagjaként, hogy szigorúan az FSZKI érvényben levő SZMSZ-e és Házirendje előírása szerint járjon el. Ehhez – adott esetben – az Érdekképviseleti Fórum működtetése is hozzátartozik. Kérem, hogy a leírtak, az érvényben levő szabályok figyelembe vételével vizsgálja felül Dallos Tamásra vonatkozó 1996. július 11-i Határozatát. A vonatkozó ügyben felhívom az előírások betartására. Válaszát várva, üdvözlettel Győri Péter"

14. Dallos Tamás megfellebbezi az intézményvezető határozatát. Mentegeti tettét P. Ödönnel kapcsolatban, egyszersmind támadásba megy át, pontokba szedi viszonvádjait:

> „1. Nem közölték velem, hogy ellenem fegyelmi eljárást kezdeményeztek. 2. A meghallgatás – »beszélgetés« – során az Érdekképviseleti Fórum önkormányzati delegált tagjai, az ügy másik szereplője és a tanuk nem vettek részt. 3. Az intézetvezetői határozat fegyelmi vétségre hivatkozva született. A Házirend ez esetben fegyelmi eljárást rendel. A fegyelmi eljárás kezdeményezésére vonatkozó rendelkezéseket, (Házirend 9. pontja), az intézetvezető figyelmen kívül hagyta. 4. A határozat indoklása szerint: »Ön lakótársát – P. Ödönt megverte.« – Ezzel kapcsolatban előadom, hogy P.-t nem vertem meg, hanem a durva, támadó fellépése miatt védekezésre kényszerülve, adtam neki egy pofont."

15. Kocsis Mihály, az intézet akkori vezetője levélben válaszol Győri Péternek, s többek között ezt írja:

> „Az FSZKI házirendje nem írja elő kötelezően fegyelmi eljárás megtartását fegyelmi határozat meghozatala esetén, hanem akként rendelkezik, hogy »az eljárás kezdeményezője lehet a lakóközösség, az Érdekképviseleti Fórum, a szociális csoport, illetve az intézményvezető«."

Dallos Tamás fellebbezéssel az FSZKI igazgatójához fordulhat. Kocsis nem látja szükségét, hogy Győri Péter kérésére döntését felülvizsgálja.

16. Dallos Tamás július 19-én panasszal fordul az FSZKI vezetőségéhez Kocsis Mihály intézményvezetővel szemben. Levelét ezzel zárja:

> „Az ügy okozta igazságtalan és embertelen »kezelése« okozta stresszhatás miatt egészségi és idegállapotomat súlyosan rontja, amely a munkába járás, épülésem további rovására megy."

Panaszát július 22-én megküldi Győri Péternek, Kökény Mihálynak, a Népjóléti Minisztérium államtitkárának. Kocsis Mihály intézményvezető válaszol Dallosnak, és felidézi a korábban jegyzőkönyvbe vett és Dallos által is aláírt részleteket. Továbbá figyelmezteti, hogy „az Érdekképviseleti Fórum összehívását a lakó kezdeményezheti, ha »a panaszos az intézkedéssel nem ért egyet«".

17. Dallos Tamás ügyvédet fogad. dr. P. E. magánügyvéd 1996. július 23-án levelet ír „Budapest Főváros Önkormányzata Szociálpolitikai Főosztály"-ának, s kéri az ügy soron kívüli felülvizsgálatát,

> „... mert az eset megítélése nélkülözi a szükséges törvényes kellékeket. Dallos Tamásnak a mellékelt határozat jelentős anyagi kárt okoz és megalapozza egy polgári per kezdeményezésének a lehetőségét."

18. Dallos Tamás újabb levéllel fordul hozzám. Íme:

> „Három feltétele van annak, hogy a Külső-Mester utcai szálláson lakhassak. Alkoholos állapotban nem jövünk a szállóba, a szálló házirendjét betartjuk és rendszeres jövedelemmel rendelkezünk. Itt szeretném felhívni a figyelmét, hogy nem oktató órát szeretnék tartani, hanem a Fővárosi Önkormányzat Képviselő Testülete által hozott házirend betartását idézném. Kérem Önt, hogy egyetlen egy konkrét példával meg tud engem vádolni, amennyiben a három pontot megsértettem, azonnal elhagyom a Külső-Mester Utcai Szállót. Nem szeretném untatni levelemmel, tudom, hogy sok problémája van, de mivel az egész FSZKI működtetése alatt – tudomásom szerint – egyedülálló példát mutatnak, ezért szeretnék egy pár dolgot felemlíteni.
>
> [...] Egyetlen egy fegyelmin nem vettem részt. A határozatokat és a döntéseket mindig Önök hozták, nem pedig a Házirend. Ha nem Önök hozták volna, egyetlen egyszer sem fordult volna elő, hogy kirúgtak volna [...] Az 1996-os hozott fegyelmi (határozat) sem egyértelmű. Ha már határozatot hoznak, akkor legalább fegyelmi eljárás történjen. [...]
>
> [...] Amennyiben döntésében ellenem bizonyítani tudja az ellenkezőjét, önként hagyom el a Külső-Mester utcai Hajléktalan Szállót."

19. Az ügy körülményeire való tekintettel, a békesség és egyértelműség kedvéért július 24-én új eljárás lefolytatására utasítom Kocsis Mihály szállóvezetőt. Levelemben nem csupán a fegyelmi vétségre utalok, hanem a

> „...fegyelmire okot adó események vizsgálatán túl külön vizsgálat tárgyává kell tenni, hogy az FSZKI illetékes dolgozói miért nem tettek eleget a Dallos Tamás kapcsán 1995. október 25-én kelt határozatomban foglaltaknak, amely szerint Dallos Tamást a négy átmeneti szálló valamelyikébe vissza lehet venni, kivéve az ötödiket, a Külső Mester u. 84. sz. alattit, ahonnan már egyszer fegyelmileg kellett kitiltani. Azt is meg kell vizsgálni, hogy ugyanebben a határozatban hat hónapra szóló határozott időtartamra engedtem Dallos Tamás elhelyezését, és miként fordulhatott elő, hogy ennek ellenére

(külön erre irányuló kérése és annak elbírálása nélkül) Dallos Tamás még mindig a Külső Mester utcai Hajléktalan Átmeneti Szálló lakója lehet."

20. Dallos Tamás augusztus elsején újabb levelet intéz hozzám. Nehezményezi, hogy nem csupán P. Ödön megverése kapcsán kell önmagát védenie, hanem L. Ottó bántalmazása ügyében is. Ezt írja:

„Nevezett személlyel való konfliktusom a szállón kivűl történt, mellyel kapcsolatban rendőri intézkedés, és ennek nyomán vizsgálat indúlt. Az eset nem tartozik az ügyhöz, ezért ebben a rendőrségnek van kompetenciája."

Sérelmezi továbbá, hogy az ellene folytatott „ZAKLATÁST" jogszerű fegyelmi eljárásnak tekintem, majd újra visszatér az 1995. évi eseményekre:

„Az ellenem 1995-ben lefolytatott, szintén szabálytalan és jogszerűtlen »fegyelmi eljárás« vitelének ellenére, végrehajtásra kerűlt. – Részben a saját hibámból –, kegyetlenűl megbüntetett. Akkor sem adott szabályos, törvényes védekezésre lehetőséget. Önerőből álltam talpra. [...] Az FSZKI szakmai tevékenységére nincs kompetenciám véleménnyel lenni. Felvetéseire, kérdéseire, – mivel azok személyemmel kapcsolatosak –, védelmemben az alábbiakat hozom fel. Megítélésem szerint »külön vizsgálat tárgyává kell tenni« a személyi ellentétből fakadó rám gyakorolt diszkriminatív intézkedéseit. Figyelembe venni azt a nem elhanyagolható, súlyos körülményt, hogy Ön és munkatársai által rám gyakorolt stresszhatás következtében idegi, egészségi és fizikai állapotom lényeges romlásához vezetett."

Majd ezzel zárja levelét:

„Mivel személyiségi és alapvető emberi jogaimat sérti az ellenem indított ZAKLATÁS, ezzel kapcsolatos panaszomat nem vizsgálta meg, – élve a Szabályzat és Törvény adta jogommal –, KÉREM A FELSŐBB ÉRDEKVÉDELMI FÓRUM VEZETŐJÉT, Győri Péter urat, hogy PANASZOLT ÜGYEMBEN JÁRJON EL. [...]"

21. Győri Péter mint a Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottságának elnöke augusztus 5-én levélben tájékoztat, hogy Dallos Tamás eljuttatta hozzá „mint az FSZKI Érdekképviseleti Fóruma önkormányzati delegált tagjához" panaszos levelét. Majd ezt írja:

„Annak ellenére, hogy a panaszos »megszólított«, hozzám is eljuttatta panaszát, információhiány és hatásköri, eljárási rendezetlenség miatt nem világos, milyen lépéseket tehetek az FSZKI Érdekképviseleti Fóruma tagjaként.

Számomra tisztázatlanok az FSZKI erre vonatkozó, és a Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottsága által jóváhagyott szabályok és másfél, valamint bő félévvel ezelőtti kéréseink, bizottsági határozataink ellenére nem kaptunk választ az FSZKI Érdekképviseleti Fórumának működésére vonatkozóan.

Magam, mint az FSZKI Érdekképviseleti Fórumának önkormányzati delegált tagja, ezideig egyetlen egyszer értesítést, meghívást nem kaptam az ülésre.

Az adott konkrét ügyre vonatkozóan regisztrálnom kell, hogy a panaszoson kívül a Fórumot annak elnöke hívhatná össze, magam nem tudom, ki e szerv elnöke, akit maximum megbízhatnánk az összehívás kezdeményezésére.

Nem világos ezen túlmenően számomra, hogy a Házirend 9. pontjának 3. bekezdésében meghatározott döntés-előkészítő hatáskört vajon valóban a 10. pontban körülírt Fórum, vagy helyesebben az ún. »érdekvédelmi csoport« gyakorolja-e?

Bármelyik is gyakorolja, az adott ügyben e szabályok betartásába hiba csúszhatott. Nem tudom, hogy a »gondozottak«, lakók előtt, illetve az FSZKI vezetősége számára világosak-e ezek a kérdések, amennyiben igen, úgy nagyon megköszönném, ha segítene eligazodni ebben."

22. 1996. szeptember 10-én összeül az érdek-képviseleti fórum, kiegészítve Győri Péterrel, aki aprólékosan meghallgatja a tanúkat, a sértetteket és a vádlottat. A többórás tanácskozás végeredményeként a fórum *egyhangúlag* megalapozottnak találja a Dallos Tamás ellen hozott kitiltó fegyelmi határozatot.

23. Kocsis Mihály szállóvezető – immár az FSZKI érdek-képviseleti fórumának javaslatát figyelembe véve – kitiltja Dallos Tamást az átmeneti szállóról. Dallos a határozat ellen tizenöt napon belül fellebbezést terjeszthet elő az FSZKI igazgatójánál.

24. Dallos Tamás szeptember 23-án megfellebbezi a kitiltó határozatot.

25. November 29-én helybenhagyom a kitiltó határozatot. Emlékeztetek rá, hogy

„Dallos Tamás férőhelye – fegyelmi eljárás nélkül is – automatikusan megszüntethető, tekintettel arra, hogy többször (hatszor) hat hónapot is igénybe vett a szállón."

A határozat utolsó bekezdése:

„Dallos Tamás e határozat kézhezvételét követő 8 napon belül köteles a szállót véglegesen elhagyni azzal, hogy az FSZKI beutaló csoportjánál ... előjegyzését kérheti más átmeneti szállóra."

26. Dallos Tamás átveszi a határozatot, és kézzel ráírja:

„Figyelmeztetem az FSZKI VEZETŐSÉGÉT, HOGY A TÖRVÉNYT MINDENKINEK BE KEL TARTANI, ÉS BE KEL TARTATNI. TERMÉSZETESEN A BÍRÓSÁGI TÁRGYALÁSIG ÉS ANNAK EREDMÉNYÉIG SEMMISNEK TEKINTEM A HATÁROZATOKAT. [...]"

27. Dallos Tamás december 17-én panasszal és vizsgálati kérelemmel fordul a „Budapest Főváros Önkormányzat Szociális Osztályához, dr. Kis Évá"-hoz. Kéri, hogy az ügyosztály „az intézményvezetői határozatot szíveskedjék felfüggeszteni".

28. Az ügyosztályvezető asszony jelentést kér. Válaszomban megírom, hogy Dallos Tamás többször vette igénybe a rendelkezésre álló hat hónapos tartózkodási lehetőséget, és „álláspontom szerint a másodfokon hozott igazgatói határozatot az Ügyosztály nem változtathatja meg". Mellékelem a Dallos-ügyben keletkezett iratokat 1–16. sorszámig. (Miután ez kevésnek ítéltetett, 1997. január 21-én kiegészítem az iratjegyzéket 17-től 26-ig.)

29. Időközben, január 13-án Dallos Tamás magánvádas indítvánnyal fordul a Pesti Központi Kerületi Bírósághoz. Többek közt ezt írja:

„Megakadályozták az érdekvédelmi fórum törvényes működését, illetve törvénytelenül, választások nélkül jelölték, figyelmen kívül hagyták, hogy a csak papíron létező fórum mandátuma lejárt.

A fentiek alapján Iványi Gábort és Bognár Szabolcsot az FSZKI vezetőit, a Külső-Mester utcai szállás Házirendjének és a Szociális Törvény több pontjának, paragrafusának SÚLYOS MEGSÉRTÉSÉVEL VÁDOLOM."

A bíróságtól azt kéri:

> „... szociális ellátásomat »változatlan feltételek mellett«, a szállón való lakhatásomat biztosítsák, [...]
>
> az ügy kapcsán keletkezett károkat, az intézmény vezetői térítsék meg számomra,
>
> a később meghatározandó nem vagyoni kártérítési igényemet ítélje meg."

30. Dallos Tamás az állampolgári jogok országgyűlési biztosához fordul. Az ombudsman helyettese tájékoztatást kér, és az ügyben keletkezett iratok másolatát.

31. Február 6-án válaszlevél az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosa Hivatalának. Elküldöm Dallos Tamás nálunk elfekvő iratait és magánvádas indítványa fénymásolatát. A levél utolsó bekezdésében írom:

> „[Dallos Tamás] a részére felkínált lehetőséget, miszerint a Beutaló csoportunknál másik szállónkra férőhelyet igényelhet, a mai napig nem fogadta el, illetve azzal nem élt."

32. Megküldöm az országgyűlési biztos általános helyettesének írt levelem másolatát a Főpolgármesteri Hivatal Szociálpolitikai Ügyosztályának, s kérem, hogy az ügyosztály az 1–26. sorszámú iratokat szíveskedjék továbbküldeni.

33. A Főpolgármesteri Hivatal aljegyzője, Megyesné dr. Hermann Judit határozati javaslatot készít elő a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság számára. A február 20-án kelt irat, miután sorra veszi a Dallos Tamással kapcsolatos eddigi intézkedéseket, megemlíti, hogy a

> „... Szociálpolitikai Ügyosztály felvette a kapcsolatot a Magyar Vöröskereszt Átmeneti Szállójának vezetőjével [...], kérve nevezett elhelyezését, amíg vissza nem kerülhet az FSZKI valamelyik más szállójára".

Dallos Tamás ezt a lehetőséget nem fogadta el. „Ebből az következtethető, hogy lakhatásáról maga gondoskodik, annak ellenére, hogy a hozott határozatot több fórumon megtámadta." Az aljegyzői előterjesztés határozati javaslata:

> „Dallos Tamás [...] a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei Hajléktalan Átmeneti Szálló (1097 Budapest, Külső Mester u. 84. szám alatti) lakójának intézményi jogviszonyát megszünteti.
>
> Határidő: azonnal
>
> Felelős: Iványi Gábor"

A határozati javaslat második pontja:

> „Felhívja az FSZKI igazgatójának a figyelmét, hogy szakmai hatásköre nem terjed ki az intézményi jogviszony megszüntetésére, ezért elrendeli az intézmény és részlegei Házirendjének felülvizsgálatát.
>
> Határidő: 1997. február 28.
>
> Felelős: FSZKI igazgatója."

34. Dr. Bognár Szabolcs jogász, az FSZKI szakmai igazgatóhelyettese az ügyosztályhoz és a bizottsághoz fordul, és az aljegyző második sorszámú javaslatával kapcsolatban többek közt ezt írja:

„A javaslatot megalapozatlannak tartjuk, mert álláspontunk szerint az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények esetén az ellátás igénybevételét az önkormányzat rendeletében meghatározottak szerint az intézményvezető intézkedése alapozza meg."

Hivatkozik „a többször módosított Szociális törvény 94.§ (1.) bek. d./ pontjában foglaltakra", s indoklásként leszögezi:

„A fenti álláspontunkat a Szociális törvény és az Államigazgatási eljárásról szóló törvény együttes és teljes körű értelmezésével alakítottuk ki, nem pedig az egyes törvények kiragadott értelmezésével. A jogalkotó szándéka sem lehetett az, hogy az évenkénti több mint 2000 férőhely megszüntetését a fenntartó bírálja el."

35. Február 21-én a Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottsága három határozatot hoz, mindegyiket átruházott hatáskörben:

„A Bizottság Dallos Tamás ... intézeti jogviszonyát megszünteti."

„A Bizottság úgy dönt, hogy javaslatot kér a Főjegyzőtől arra, hogy a hajléktalanokat ellátó intézmények esetében milyen szabályok szerint járjon el az intézményi jogviszony megszüntetése hatáskörében."

„A Bizottság úgy dönt, hogy a főjegyzői állásfoglalás függvényében felhívja az FSZKI Igazgatójának a figyelmét, hogy szakmai hatásköre nem terjed ki az intézményi jogviszony megszüntetésére, ezért elrendeli az intézmény és részlegei házirendjeinek vizsgálatát."

36. Március 19-én Dallos Tamás kiegészíti korábbi keresetét a Pesti Központi Kerületi Bíróságnál. Eddigi érveléseitől eltérően többek között azt panaszolja:

„Az összevont igazgatói határozat [tudniillik az az irat, melyben nem csupán a konkrét, legutolsó atrocitásra történt utalás, hanem a már korábban történtekre is] súlyosan sértette jogaim érvényesítését. Mivel az igazgató – vizsgálat nélkül – összevonta az ügyemet egy a Házirendet valóban súlyosan sértő korábbi esettel. [...]"

Panaszkodik a szociálpolitikai és lakásügyi bizottságra, amely, mint írja, nem értesítette az ülés helyéről és időpontjáról. (Talán ekkor ébredt rá, hogy a bizottság célja nem elsősorban az volt, hogy neki igazságot szolgáltassanak, hanem hogy ügye ürügyül szolgáljon az FSZKI beutaló, illetve férőhely-megszüntető jogosítványának visszavonására.) Forintosítja is panaszát:

„[...] – zaklatásom alatt keletkezett 500 000 Ft, azaz ötszázezer forint kárt alperes és társai térítsék meg, – 2 500 000 Ft, azaz kettőmillióötszázezer forint nem vagyoni kártérítést ítéljen meg számomra.

Tekintettel arra, hogy a rámkényszerített helyzetemnél fogva ismét az utcára kerültem – hiszen életutam már a születésemtől kezdve meghatározó volt – jelenleg sincs szállásom, munkám, így a testi épségem is súlyosan veszélyeztetetté vált."

Dallos ez időben már régen az FSZKI Csavargyár utcai szállójának lakója.

37. Dr. Bognár Szabolcs április 11-én levelet ír dr. Tiba Zsolt főjegyzőnek, mivel a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság Tibához fordult annak tisztázására, hogy az FSZKI-hoz tartozó átmeneti hajléktalanszállások férőhelyei létesítésének és megszüntetésének hatásköre egyértelműen tisztázódjék. Bognár kifejti, hogy szakmai állásfoglalásunk szerint a férőhelyek biztosítása tárgyában kizárólag a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei vezetője jogosult dönteni. (A levélre mindmáig, 1997. november 20-ig nem jött válasz.)

38. Dallos Tamás ügyében április 15-én a Pesti Központi Kerületi Bíróságon lezajlik az első tárgyalás. A bíró kimondja, hogy a bíróság „kizárólag a személyi jogi igények, illetve a felperes által előterjesztett kártérítési igények" tárgyában kíván eljárni. Úgy foglal állást, hogy Dallos Tamás fegyelmi ügyében illetékes fórumként – átruházott hatáskörben – a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság hozhatott döntést.

39. Dr. Bognár Szabolcs feljegyzése május 23-án:

> „A mai napon dr. Glauziusz Judit szóbeli (telefonon történő) értesítésének megfelelően délután 2 órára mentem be a Szoc.pol. bizottságra, mert azt közölték, hogy akkorra van kitűzve Dallos Tamás férőhelyének megszüntetésével kapcsolatos bizottsági vita. [...]
>
> Meglepődve tapasztaltam, hogy a teremben egyetlen képviselő sem volt, csak dr. Glauziusz Judit (Győri Péter jogi előadója) és Dallos Tamás, valamint »nevelőapja«, G. Imre. Kérdésemre Judit közölte, hogy »a szavazathoz szükséges képviselői létszám időközben leapadt, ezért a konkrét napirend (is) elmaradt«. Ugyanakkor közel egy órán át az érintett Dallos Tamás jelenlétében gyakorlatilag védőbeszédet tartott Dallos Tamás mellett, miközben az én fejemet »megmosta«. Szó szerint: »Csodálkozom rajtad, kedves Szabolcs, hogy ennyire félsz Iványi Gábortól, és elvtelenül az ő szekerét tolod, hiszen az egész ország évek óta úgy ismer és tisztel téged, mint az állami gondozottak elkötelezett védelmezőjét, illetve a mellettük kiálló humánus pártfogójukat«. Ezt a szöveget váltakozó formában mindaddig ismételgette, amíg el nem hagytam a termet.
>
> Érdemes megjegyezni, hogy amikor Dallos Tamás ordítozni kezdett velem, felhívtam a figyelmét, hogy ha folytatja, a rendészettel vezettetem ki. Dr. Glauziusz Judit erre élesen felcsattanó hangon közölte, hogy »amíg én itt vagyok, addig ide rendész be nem teszi a lábát!«
>
> Távozásom előtt többszöri kérésem után kaptam abból az orrom előtt fekvő kész iratból egy másolatot, amely nem volt más, mint Győri Péter által egyedül aláírt, 1997. május 23-án kelt és – szabályos bizottsági határozatszám helyett – egy egyszerű Gy.P./0029/14/1997. iktatószámmal ellátott »kiegészítő határozat«. A dokumentumot jogászként megvizsgálva, az a határozott álláspontom, hogy nemcsak elmaradt a fent jelzett napirendi pont, hanem ... a csatolt kiegészítő határozatot is egyedül szerkesztette, hozta meg (szavazta meg?) és írta alá Győri Péter.
>
> Számomra rendkívül meglepő Győri Péter buzgalma, hiszen a bizottsági tagok távolléte esetén is módjában állt volna a helyes eljárás
>
> iránt tájékozódni a főjegyzőtől, a jogi és igazgatási ügyosztálytól, vagy a közgyűlés jogi bizottságától."

Dr. Bognár Szabolcs a bizottsági vitára vitt egy *Mindenkinek, akit illet* című iratot, melyben többek között ezt írja:

> „Immár ma is (és sokadszor) kell megtapasztalnunk, hogy a Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottsága akkor sem küld a részünkre az üléséről meghívót, ha annak valamelyik napirendi pontja tekintetében érintettek vagyunk. Így például a mai bizottsági ülésre sem tudtunk megfelelően felkészülni, ezért csak az alábbi rövid nyilatkozatot tesszük.
>
> [...] Az FSZKI keretében működtetett, hajléktalanok átmeneti elhelyezését szolgáló férőhelyek létesítésének, fenntartásának és megszüntetésének megállapítása kizárólagosan az FSZKI vezetőjének hatáskörébe tartozik. Ezzel ellentétes önkormányzati vagy bírósági döntés törvénysértő és alkotmányellenes. [...]

... az FSZKI a közeljövőben az alkotmánysértések megállapítása iránt az Alkotmánybírósághoz fordul, tekintettel arra, hogy a fennálló jogszabályok az FSZKI jogait és jogos érdekeit sértik.

Megjegyezzük, hogy a fentieket korábban az 1997. február 20., április 7., április 11. és április 16. napján kelt iratainkban már bővebben kifejtettük, de az illetékesek mind a mai napig nem válaszoltak azokra."

40. Fellebbezünk a Fővárosi Bírósághoz a Pesti Központi Kerületi Bíróság útján dr. R. E. bíró május 9-én meghozott végzése ellen. Álláspontunk szerint egyfelől

„... tévedésben volt az önkormányzati bizottság (és elnöke: Győri Péter), amikor saját magának (vagy a Közgyűlésnek) e kérdésben hatáskört állapított meg. Így a bizottság határozata törvénysértő és alkotmányellenes",

másfelől

„Tévedésben volt az I. fokon eljáró bíróság is, amikor az előzményekből azt a jogi következtetést vonta le, hogy

a) az ügy HATÓSÁGI ügy,

b) az ügyben az önkormányzat bizottságának és a Közgyűlésnek van hatásköre."

Sajnálkoztunk afelett is, hogy a

„... fellebbezéssel megtámadott I. fokú bírósági végzést mind a mai napig nem kézbesítették az FSZKI igazgatója kezeihez, holott jogainkat és jogos érdekeinket nem vitásan érinti",

továbbá kitértünk arra is, hogy

„... az FSZKI közel 2000 hajléktalan férőhelyet működtet, és a gyakorlatban legalább egyszeres a forgás, tehát a jövőben, egyre növekvően, de **legalább 2000 ügyben** kell majd dönteni az önkormányzat bizottságának, a Közgyűlésnek, amely döntése ellen elvileg 2000 alkalommal áll nyitva a bírói út. **Ez életszerűtlen és ez soha nem volt a törvényalkotó szándéka vagy célja.**"

41. Június 13-án levelet küldök a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság tagjaihoz, mivel

„... Dallos Tamás hajléktalan férőhely megszüntetésének ügyét a T. Bizottság a közeljövőben napirendre tűzi és várhatóan állásfoglalásával (határozatával) a Fővárosi Közgyűlés elé kívánja terjeszteni..."

Tájékoztatom az érintetteket, hogy

„... Dallos Tamás lényeges sérelme már orvoslást nyert, hiszen 1997. március 12-e óta a Bp. XIII., Csavargyár u. 1–3. sz. alatti átmeneti szállónk lakója. Fennmaradó igénye már csak arra terjed ki, hogy az intézményhálózatunkon belül az eredeti (Bp. IX., Külső Mester u. 84. sz. alatti) hajléktalan átmeneti szállón nyerjen ismét elhelyezést. Ennek teljesítése az FSZKI valamennyi szállóján lakó hajléktalant demoralizálná, hiszen egy olyan precedenst teremtenénk, amikor egy – fegyelmivel többször kitiltott – hajléktalan lakó férőhelyét a Házirend szerint alapvetően hat hónap garantált elhelyezés helyett hatszor hat hónap után is biztosítanunk kellene".

42. Győri Péter június 20-ra összehívja a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság képviselőit (az FSZKI képviselőit nem hívja meg). A bizottság úgy dönt, hogy Dallos Tamás Budapest, XIII., Csavargyár u. 1–3. szám alatti lakosra vonatkozó (korábbi) határozatát visszavonja, és nem

szünteti meg Dallos Tamás intézményi jogviszonyát, a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei Külső Mester utcai szállóját illetően. A határozatról Dallos Tamás ügyfél, Iványi Gábor, az FSZKI igazgatója (tájékoztatásul) és dr. Demszky Gábor főpolgármester (tájékoztatásul) kap értesítést.

Az indoklás kifejti, hogy a Dallos Tamás kitiltását meghozó korábbi határozat megalapozott volt, de a bizottság figyelembe vette a BRFK IX. Kerületi Rendőrkapitányság mint elsőfokú szabálysértési hatóság határozatát is, mely szerint

> „...Dallos Tamás ellen azért indult verekedés szabálysértés miatt eljárás, mert 1996. június 30-án 13,40 perckor a IX., Külső Mester utca 84. sz. előtt L. Ottót megverte. [...] eljárást a hatóság bizonyítottság hiányában megszüntette."

A bizottság azt is figyelembe vette, hogy Dallos Tamással az FSZKI a Csavargyár utcai szállón intézményi jogviszonyt létesített, s azt a körülményt is mérlegelte, hogy Dallos Tamás

> „... italozó életmódot nem folytat, ilyen magatartással a Szálló nyugalmát nem zavarta. Ugyanakkor a rendelkezésre álló iratokból megállapítható, hogy a szállón a nézeteltérések kialakulásában nem kis mértékben egyes szállólakók italozó életmódja is közrehatott."

Ugyancsak kitért a bizottság arra is, hogy mérlegelni kell azt a körülményt, miszerint Dallos Tamás

> „... állami gondoskodásban nőtt fel, fokozott jelentősége van annak, hogy számára a családi környezetet pótolni hivatott megszokott környezet biztosítva legyen a jogszabályi lehetőségeket is szem előtt tartva."

A bizottság szemlátomást figyelmen kívül hagyta, hogy Dallos Tamás nem csupán L. Ottó-t verte meg, hanem P. Ödön-t is. A döntés szakmailag sem elfogadható, hiszen éppen nem az a szociális gondoskodás célja, hogy konzerválja az állami gondozotti miliőt, hanem hogy az érintettet „kigondozza", márpedig, mint az többször kiderült, Dallos Tamás számára a Külső Mester utcai szálló a „családi környezetet pótolni hivatott megszokott környezet", amelyhez rögeszmésen ragaszkodik. De hát az intézkedés mögött nem is szakmai megfontolás húzódik meg, hanem az, hogy a határozattal végre kimondatott: nemcsak a férőhely-megszüntetés a bizottság hatásköre, hanem a beutalás is, tehát hogy melyik szállón lakjon az érintett hajléktalan.

43. Dallos Tamás megkapja Győri Pétertől a határozatot (mi ekkor még nem). Megjelenik a Külső Mester utcai szállóban; erről Pándi Tiborné intézetvezető következőképpen tudósít:

> „... Dallos Tamás a mai napon, 1997. június 23-án 11 óra 30 perckor a Külső Mester u-i hajléktalan szállón megjelent, és a földszinten levő folyosón öltözködni kezdett.
>
> A szálló területéről ki van tiltva, ezért megkérdeztem, hogy miért tartózkodik itt. Flegmán és durván közölte, hogy ő már péntek óta itt tartózkodhatna a szállón, mivel Győri Péter visszahelyezte. ...
>
> Ezt megelőzően 1997. június 22-én a szálló előtt az egyik lakónkat, K. Lászlót pofon ütötte, mivel szerinte nem megfelelő hangnemet használt az itt lakó család hölgytagjával. [...]
>
> ... felszólítottuk, hogy hagyja el a szálló területét.

... Győri Péterre hivatkozva kérésünknek továbbra sem tett eleget. Minősíthetetlen hangnemben közölte velünk: »semmi közünk ahhoz a határozathoz, neki azt nem kötelessége nekünk megmutatni«. Kifejtette azt is, hogy nekünk nincs semmiféle kompetenciánk, valamint Iványi úr csak »nekünk dirigálhat, neki nem«."

44. Győri Péter tájékoztat a bizottság átruházott hatáskörben hozott határozatáról. A június 24-én nekem írt levél harmadik oldalán: „kiegészítésként tájékoztatom a következőkről" szakasz alatt ezt írja:

„* A bizottság mintegy két órán keresztül, elmélyülten és részletesen foglalkozott a napirenddel, ennek során a bizottság tagjai áttekintettek minden rendelkezésre álló dokumentumot, részletes kérdéseket tettek fel Dallos Tamásnak és az ügyben meghívott szakértőknek (Szociálpolitikai Ügyosztály öt dolgozója, valamint a Jogi és Ellenőrzési Ügyosztály szakértője).

* Magam az ülést »csak« levezető elnökként levezettem, a határozathozatalnál is tartózkodtam, tekintettel arra, hogy Dallos Tamás Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt indított perében – Önökhöz hasonlóan – alperesként szerepelek.

* A vonatkozó napirendet a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (továbbiakban Ötv.) 12. § (4) bek. a/ pontjának megfelelően (mely kimondja: a képviselő-testület zárt ülést tart önkormányzati hatósági ügy tárgyalásakor) a bizottság zárt ülésen tárgyalta.

* A zárt ülés jegyzőkönyve a fent hivatkozott jogszabály szerint nem nyilvános, ezért azt Önöknek eljuttatni nem tudom, illetve a későbbiekben is vonatkoznak rá az Ötv.-nek a zárt ülésre vonatkozó szabályai, valamint a Fővárosi Önkormányzat SZMSZ-e 38. § (5) bekezdésében foglaltak.

* Az ülést megelőzően is, a napirend tárgyalása során is felmerült az FSZKI képviselőinek a meghívása, azonban a vonatkozó jogszabályok szerint erre nem kerülhetett sor, mert az Ötv. 12. § (5) bekezdése szerint a zárt ülésen a képviselő-testület tagjai, a kisebbségi szószóló és a jegyző, továbbá meghívása esetén az érintett és a szakértő vesz részt. Törvény előírhatja, mely esetben kötelező az érintett meghívása.

Mind az előterjesztés, mind az ügyosztályi szakértők szóbeli kiegészítése részletes információkat szolgáltatott e tekintetben.

Ugyanakkor felhívom a figyelmét arra, hogy Fővárosi Önkormányzat SZMSZ-e 55. § (4) bekezdése szerint »... a főpolgármester felfüggesztheti a bizottság döntésének a végrehajtását, ha az ellentétes a Közgyűlés határozatával, vagy sérti az önkormányzat érdekeit«."

(Mintha ezzel azt sugallná, hogy forduljak a főpolgármesterhez, vonjam be őt ebbe a méltatlan játékba, próbáljam rábírni, hogy függessze fel a bizottság döntését.)

45. A Pándi Tiborné intézetvezető által küldött feljegyzés nyomán június 25-én újabb határozatot hozok:

„***Dallos Tamás*** ... hajléktalan férőhelyének ügyében az alábbiak szerint rendelkezem:

1. Fegyelmi intézkedésként **Dallos Tamást a Budapest, IX., kerület Külső Mester utca 84. sz. alatti hajléktalan átmeneti szállónk egész területéről kitiltom,** az FSZKI valamennyi átmeneti szállójáról történő **kitiltás előtti utolsó figyelmeztetésben részesítem, és a Bp. XIII., Csavargyár u. 1–3. sz. alatti hajléktalan átmeneti szállónkon biztosítok számára elhelyezést.**

2. Fegyelmi keretében hozott rendelkezésemen kívül és attól függetlenül **megállapítom, hogy** Dallos Tamás 1993. július 1-je óta nyolcszor hat hónapot töltött az FSZKI szállóin (elsősorban a Külső Mester u. 84. sz. alatti szállón), **a nyolcadik hat hónap június 30-ával lejár, így férőhelye a fegyelmi rendelkezéstől függetlenül automatikusan megszűnik.** [...]

E határozatom ellen további fellebbezésnek helye nincs, azonban a kézbesítést követő 30 napon belül a Pesti Központi Kerületi Bírósághoz keresetet lehet előterjeszteni."

Az indoklásban többek között előadom:

„Dallos Tamás születésétől kezdődően közel 27 éven át a mai napig **vidéki illetőségű**. [...]

Dallos Tamás 1996. november 29-én kelt 2921/96. számú határozatommal kitiltásról rendelkező fegyelmi büntetésben részesült, amelyet (függetlenül attól, hogy milyen hatáskör alapján) a Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottsága a 29/A/1997. (II.21.) számú határozatával megerősített. Ugyanez a bizottság később a 121/1997. (VI.20.) számú határozatával »méltányosságból Dallos Tamás kiegészített fellebbezésének helyt adott« és annak megfelelően »a 1097 Bp. Külső Mester u. 84. sz. alatti szállóra vonatkozó intézményi jogviszonyának visszaállításával egyetértett«.

A méltányossági alapon hozott bizottsági döntés után két nappal, 1997. június 22-én (vasárnap) ismételten és súlyosan megsértette a Házirendet azzal, hogy K. Lászlót, a Külső Mester u. 84. sz. alatti átmeneti szálló lakóját megpofozta. [...] **Ez a cselekménye már halmozottan ismételt eset, amiért is a jövőben már nem látok reményt arra, hogy Dallos Tamás magatartása gyökeresen megváltozna."**

E határozat másolatait mind dr. Kiss Évának, a szociálpolitikai ügyosztály vezetőjének, mind Győri Péternek, a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság elnökének eljuttattam. Természetesen Dallos Tamás is megkapta.

46. Dallos Tamás június 26-án azonmód fellebbez a határozat ellen. A szociálpolitikai és lakásügyi bizottság faxán továbbított fellebbezésében többek között ez áll:

„Az FSZKI vezetősége a főváros illetékes Bizottságának döntéseit durván kritizálták, azt Győri Péter »piszkos politizálásának« titulálták. Ismét kinyilvánították, hogy amíg ők az FSZKI vezetői, az intézmény területén nem tűrnek meg. [...]

Az indoklás ... az intézményen kívül történtekre hivatkozva hamis, félrevezető, nem bizonyított, feltevésekre alapozott, rágalmazással manipulálja »jogszerűvé« törvénytelen, értelmezhetetlen határozatát, mely határozat meghozatalára nem volt kompetenciája, mivel az események nem a szálláson történtek."

Az indoklás III. szakaszában Dallos Tamás így ír:

„Ismételten kérem, hogy panaszaim alapján az FSZKI vezetőivel szemben folytassanak le vizsgálatot, indítsanak ellenük FEGYELMI ELJÁRÁST.

Ezúton kérem az FSZKI vezetőit, hogy a továbbiakban ne szerkesszenek ellenem határozatokat, jogilag értelmezhetetlen írásokat, mert azokat zaklatásomnak fogom minősíteni. Amiért további jogorvoslatot fogok kérni.

Felhívom szíves figyelmüket, hogy velem kapcsolatban egyetlen dologra van kompetenciájuk: a Főváros illetékes Bizottságának AZONNALI VÉGREHAJTÁSA."

A levél alján kézzel még egy rövid magánvélemény is megfogalmazódik (ismerve Dallos Tamás kézírását, ez a magánvélemény – kivéve talán az aláírást – nem az ő kezétől származik):

> „MAGÁNVÉLEMÉNY: akik egy terhes kismama agresszív molesztálását »elsimították«, azok erkölcsi szintje nagyon alacsony, primitív. Erkölcstelenségüket fokozza, hogy a személyem elleni koncepciós zaklatás eszközeként alkalmazták. Ezért az FSZKI vezetőivel, (FSZKI Duó), szemben nagy erkölcsi fölényt tudhatok magamnak!"

47. Ugyancsak június 26-án megérkezik a szociálpolitikai ügyosztálytól a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság határozata. Ebben korábbi „... határozatát visszavonja, és nem szünteti meg Dallos Tamás intézményi jogviszonyát ..." a Külső Mester utcai szállóra vonatkozóan. A kísérőlevélben az ügyosztályvezető asszony a tájékoztatás mellett írja: „Ügyosztályunk részéről kérjük a határozat végrehajtását."

48. Június 27-én levelet írok dr. Szabó Lajosnak, Budapest Főváros Közigazgatási Hivatala elnökének, kérve, hogy ismerje meg az ügyet az 1–19. sorszám alatt becsatolt, dossziéba bekötött iratmásolatokból, kérve továbbá, hogy semmisítse meg a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság utolsó három határozatát, mivel az érvényben levő házirend szerint kizárólagosan az FSZKI igazgatója hatáskörébe tartozik a férőhelyek megszüntetése a hajléktalanok átmeneti szállásán; mivel a bizottság határozata indoklásában kijelenti, hogy az ügyben nincs ellenérdekű fél, szemben a mi álláspontunkkal, amely szerint az intézményünk mint önálló jogi személy ügyfélként vesz részt az eljárásban, s jogainkat és jogos érdekeinket az ügy érinti; mivel törvénysértő a bizottságnak az az intézkedése, hogy a zárt ülésről intézményünk képviselőit kizárta azzal, hogy sem ügyfelek, sem szakértők nem vagyunk; mivel határozatuk indoklásának utolsó mondata szerint döntését „méltányosságból" hozta meg, holott álláspontunk szerint fenntartói (felügyeleti) intézkedés csak a törvényesség vizsgálatára terjedhetne ki stb.

49. Győri Péter június 30-án levélben fordul dr. Tiba Zsolt főjegyzőhöz, mellékelve a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság önkormányzati hatósági ügyben hozott határozatát, az FSZKI igazgatójának kitiltó „határozatát" és Dallos Tamás ugyanazon a napon kelt beadványát. A levél utolsó bekezdése:

> „Kérem szíveskedjék a fentiek alapján Bizottságunk részére iránymutatást adni, illetve amennyiben intézkedési kötelezettségünk van, akkor erre vonatkozóan bizottsági előterjesztés előkészítését elrendelni. Tekintettel az önkormányzati hatósági ügyben a Bizottságra vonatkozó határidőkre, mielőbb kérünk a konkrét ügyben visszajelzést."

50. Ugyancsak június 30-án Dallos Tamás új szerződést köt a Csavargyár utcai átmeneti szállónk vezetőjével, aki nem vizsgálva az elé tett előkészített iratokat, automatikusan aláírta a kérelmet. Ezzel Dallos Tamás 1997. június 30-ától 1997. december 31-ig férőhely-jogosultságot kapott a Csavargyár utcai szállón, melyet aláírása is hitelesít.

51. Ugyancsak június 30-án Győri Péter levelet intéz „Dallos Tamás hajléktalan férőhelyének ügyében az Igazgató Úr által kiadmányozott 1831/5/97. számú 1997. június 25-én kelt határozatá"-val kapcsolatban:

> „Kérem szíveskedjék bizottságunkhoz mielőbb eljuttatni azokat az iratokat, amellyel alátámasztható ... a következő megállapítás: »a nyolcadik hat hónap 1997. június 30-ával lejár, így férőhelye a fegyelmi rendelkezéstől függetlenül automatikusan megszűnik«."

52. Nevemben Bognár Szabolcs prezentálja az 1993. július 1-jén kitöltött *Kérelem és adatlap* című űrlapot. Kitérve arra is, hogy Dallos Tamás az 1996. november 29-én kelt kitiltó határozata után néhány hónapig azért nem volt az FSZKI szállóján, mert a gödöllői rendőrkapitányság bűnügy alapos gyanúja miatt fogva tartotta, s mihelyt onnan szabadult, 1997. március 12-től a Csavargyár utcai szállónkon lakik folyamatosan.

53. Július 10-én panasszal fordulok a Pesti Központi Kerületi Bíróság elnökéhez, amiért a dr. R. E. bíró által hozott végzést nekünk nem postázták, ezzel szemben faxon megküldték a szociálpolitikai és lakásügyi bizottságnak.

54. A Budapest Főváros Közigazgatási Hivatala hivatalvezetőjétől 1997. július 16-án megérkezik Dallos Tamás ügyében a válaszlevél. Dr. Szabó Lajos kifejti, hogy Dallos Tamás ügyében a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság rendelkezett döntési kompetenciával, továbbá, hogy a bizottság zárt ülésen hozhatta határozatát, ahol

> „... az az érintett, illetve szakértő vehet részt, akinek ezt a bizottság lehetővé teszi. Nem követett el tehát jogszabálysértést a bizottság, amikor Önt nem engedte be a zárt ülésre"

stb. A hivatalvezető közli még, hogy a határozat tartalmának felülvizsgálatára nincs módja, arra a Fővárosi Közgyűlés jogosult.

55. Dr. Kiss Éva, a szociálpolitikai ügyosztály vezetője július 18-án megküldi a Fővárosi Közlöny 1997. évi 12. számát, melyben szerepel a 38/1997. (VII. 18.) számú önkormányzati rendelet egyes fővárosi önkormányzati rendeletek módosításáról. *A Közgyűlés által a bizottságokra átruházott hatáskörök jegyzéke* (a „Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottság" címen) az alábbi ponttal egészül ki:

> „22. Dönt az intézmény vezetőjének az ellátás megszüntetéséről szóló írásbeli értesítése ellen a jogosult vagy törvényes képviselője által előterjesztett kérelem alapján az ellátás megszüntetéséről."

*A Közgyűlés által a főpolgármesterre átruházott hatáskörök jegyzéke (*az „Egészségügyi és szociális ellátás, sport" címen) többek közt a következővel egészül ki:

> „22. Gondoskodik a személyes gondoskodást biztosító szakosított szociális intézményekben működő érdekképviseleti fórum által kezdeményezett intézkedések kivizsgálásáról."

Ennek a jogszabálynak az előkészítésére sem hívott meg a bizottság.

56. Levél Győri Pétertől 1997. július 25-én. Tájékoztat, hogy Dallos Tamás ügyében az Államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló, többször módosított 1957. évi IV. törvény 81. § rendelkezése szerint kell eljárni. Ezek alapján felszólít: „Dallos Tamás önkormányzati hatósági ügyében hozott ... jogerős határozat végrehajtására intézkedni szíveskedjék." Mellékeli a főjegyző határozatát, amely szerint

> „A Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottság első fokon hozott 121/1997. (VI. 20.) számú határozata helytálló. Tekintettel arra, hogy egyik ügyfél sem fellebbezett, a határozat 1997. július 6-án jogerőre emelkedett és végrehajtható.

A szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló többször módosított 1993. évi III. tv. 100. § (2) bek. b) pontja szerint »Az intézményi jogviszonyt az intézményt fenntartó önkormányzat képviselő-testülete megszüntetheti, ha a jogosult a házirendet súlyosan megsérti«, ezért az FSZKI igazgatójának 1997. június 25-i keltezésű, Dallos Tamás hajléktalan férőhelyének ügyében rendelkező határozata hatáskör hiányában semmis. A »határozat« fellebbezésként sem bírálható el, mert nem a bizottság döntésére vonatkozó választ tartalmaz."

57. A Budapest Főváros Főpolgármestere fejléces papírján, a szociálpolitikai ügyosztály ügyszámán iratot készítenek elő, melynek tárgya: *„Javaslat a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmény működésének engedélyezéséről szóló 161/1996. (XI. 7.) Korm. rendelet módosításának kezdeményezésére”*. A Kökény Mihály népjóléti miniszterhez címzett levelet dr. Demszky Gábor helyett Vajda Pál főpolgármester-helyettes írta alá. A

levél ránk vonatkozó lényege, hogy mivel a megfelelő kormányrendelet alkalmazása esetén a fenntartónak (vagyis a Fővárosi Közgyűlésnek, illetve – átruházott hatáskörben – a főpolgármesternek, vagy a szociálpolitikai és lakásügyi bizottságnak) évente több ezer megállapodást kell megkötnie az ellátottakkal, s ez ésszerűtlenül, szükségtelenül növelné meg az adminisztrációt, egy, *az intézmény fenntartója által kijelölt* (de semmiképpen nem az FSZKI-t képviselő) *szerv vagy személy* joga legyen a beutalás, a férőhely-létesítés és -megszüntetés.

58. A levélre dr. Hazai Istvánné, a Népjóléti Minisztérium helyettes államtitkára válaszol. Levelének lényege, hogy „a Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottságának nem kell hajléktalanokat ellátó intézmények esetében megállapodást kötnie az érintettekkel”.

59. A Pesti Központi Kerületi Bíróság elnökhelyettese 1997. július 31-én válaszol korábbi panaszomra. Megállapítja, hogy a panasz nem alapos, mert a bíróság kézbesítette a végzést a felek részére, márpedig az FSZKI a perben sem félként, sem beavatkozóként nem vett részt.

60. Augusztus 5-én a Főpolgármesteri Hivatal Szociálpolitikai Ügyosztályáról Varga Péter előadó levelet küld, mivel „Dallos Tamás telefonon kérte a Szociálpolitikai Ügyosztály segítségét korábbi intézményi jogviszonyának rendezéséhez”. A levél vége: „Amennyiben az említett határozat végrehajtása nem történt meg, kérem Igazgató Úrnak az üggyel kapcsolatos tájékozatását.”

61. Dr. Bognár Szabolcs válaszlevele Győri Péter Gy.P./0029/39/1997. jelzetű levelére augusztus 7-én. Az FSZKI szakmai igazgatóhelyettese kifejti:

> „1. Dallos Tamás férőhelye a Bizottság által hozott határozat idején sem volt tekinthető megszüntetettnek, hiszen Dallos Tamás férőhelyét folyamatosan biztosítottuk, a bizottság döntésekor is és jelenleg is az átmeneti szállónk lakója. 2. Mindenki figyelmét elkerülte az az új tény és körülmény, hogy az 1997. június hó 20-án hozott bizottsági döntés óta Dallos Tamás újabb fegyelmi vétséget követett el, valamint, hogy írásban is megállapítottuk, hogy Dallos Tamás férőhelyének nyolcadik hathónapi terminusa is lejárt 1997. június 30-ával. [...]”

62. 1997. augusztus 8-án érkezik meg a Pesti Központi Kerületi Bíróság végzése, amelyben dr. Bognár Szabolcs és Iványi Gábor fellebbezését elutasítja.

63. A Fővárosi Bíróságnál augusztus 8-án megfellebbezzük a Pesti Központi Kerületi Bíróság elutasító végzését.

64. A Főpolgármesteri Hivatal Jogi és Ellenőrzési Ügyosztálya – vélhetőleg Győri Péter kérelmére – szeptember 3-án állást foglal Dallos Tamás legújabb fegyelmije ügyében. Megállapítja: „a pofozkodásra a szálló előtt került sor... A szállón kívüli cselekményekre pedig a házirend nem vonatkozik ...”

Dr. Bihari László ügyosztályvezető egyben tájékoztat: nem felel meg a valóságnak, hogy Dallos Tamás jogviszonya megszűnt volna, hiszen 1997. december 31-ig szóló jogviszonya fennáll. És Dallos Tamásnak a Külső Mester utcai szállóra való visszahelyezésével kapcsolatban a IX. kerületi Önkormányzat jegyzője illetékes intézkedni, nem pedig az FSZKI igazgatója – ahogy ezt Győri Péter bizottsági elnök szorgalmazta –, mivel az FSZKI nem közigazgatási szerv.

65. Dr. Bognár Szabolcs levelet küld Győri Péternek szeptember 4-én. A jogi és ellenőrzési ügyosztály vezetőjének levelére reagálva kifejti, hogy Dallos Tamás pofozkodása nem tekinthető intézményen kívüli cselekménynek, mivel

> „... intézményünk a MÁV-tól az épülettel együtt az azt körülvevő udvart is béreli. Ennek megfelelően a bejárati ajtótól a járdáig az intézmény területének számít az, ahol Dallos Tamás a cselekményét elkövette."

Megemlíti, hogy Dallos ügye új fordulatot vett azzal, hogy a Csavargyár utcai szálló vezetőjével új szerződést kötött, ezért álláspontja szerint a visszahelyezése a Külső Mester utcai szállóra okafogyottá vált. Bognár Szabolcs kéri Győri Pétert, hogy az új helyzetről az összes érintetteket tájékoztassa.

66. Dr. Szolnoki Andrea főpolgármester-helyettestől 1997. szeptember 10-én levél érkezik nevemre, amelyben azonnali intézkedést kér a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság határozatának végrehajtására. „Amennyiben az Önkormányzatot terhelő kötelezettségének nem tesz eleget, úgy ezt a magatartását munkája értékelése során figyelembe fogjuk venni."

67. A főpolgármester-helyettes asszonynak írt válaszlevelemben elmondom, hogy Dallos Tamás 1997. december 31-ig a Csavargyár utcai átmeneti szállónkon létesített férőhelyet, erről (s egyebekről) a szociálpolitikai ügyosztálynak hivatalos tudomása volt, érthetetlen tehát, hogy miért szólíttat fel a főpolgármester-helyettesi levélen keresztül a bizottság döntésének végrehajtására. Megemlítendő: azt egyetlenegy esetben sem vizsgálta sem a bizottság, sem más, hogy hogyan helyezhető el Dallos Tamás egy olyan intézményben, ahol minden férőhely be van töltve.

68. Győri Péter szeptember 11-én kelt levele Bognár Szabolcshoz:

> „Dallos Tamás ügyében fenti számon f. év szeptember 8-án hozzám érkezett levelére tájékoztatom, hogy a Főpolgármesteri Hivatal Jogi és Ellenőrzési Ügyosztálya álláspontjával, miszerint a szállón kívül történt cselekményekre a házirend nem vonatkozik, én is egyetértek.
>
> Az FSZKI érvényes házirendje szerint a magatartási, viselkedési szabályok a szállóra vonatkoznak és nem az intézménynek a MÁV-tól bérelt területére."

69. Dr. Bognár Szabolcs feljegyzése 1997. szeptember 18-án:

> „Mai napon reggel személyesen megjelent Dallos Tamás (és az állítólag három hónapos terhes élettársa), amely kapcsán az alábbiakat szükséges rögzítenem:
>
> Dallos Tamás közölte, hogy egy jó ideje albérletben lakik az élettársával. Megerősítette, hogy a Budapest, XIII., Csavargyár u. 1–3. sz. alatti hajléktalan átmeneti szállón 1997. június 30-án újabb hat hónapos szerződést kötött ... Kijelentette, hogy a szálló térítési díját rendszeresen fizeti, mert fenntartja magának a jogot, hogy bármikor visszatérjen. Feltett szándéka, hogy az általa kezdeményezett valamennyi pert megnyerje, és elérje azt, hogy élettársával együtt (?) a Külső Mester utcai szállóban legyen ismét elhelyezve.
>
> Közölte, hogy a legutóbbi bírói tárgyalás napján Győri Péter négyszemközt beszélt vele, aminek lényege, hogy Dallos Tamás működjön vele együtt abban, hogy az Iványival folytatott vitában neki (kettőjüknek) legyen igazuk. Azt is közölte Dallos, hogy egy Közgyűlésen személyesen fordult dr. Tiba Zsolt főjegyzőhöz, aki közölte vele, hogy nyugodjon meg, mert őt mindenképpen meg fogják védeni. [...]
>
> Néhány olyan dokumentumot tártam Dallos Tamás elé, amely kifejezetten a hivatalok közötti »párbeszédet« tartalmazza, ezért semmiképpen nem tartozik az ügyfélre.

Legnagyobb meglepetésemre ezekre Dallos Tamás azt jegyezte meg, hogy köszöni, ezek közül mindegyikkel rendelkezik már másolatban.

Még egy konkrétumot közölt, jelezte, hogy holnap (szeptember 19-én) a Győri Péter-féle Bizottság napirendre tűzi az ügyét, és – ha akar – vegyen részt azon. E közlés olyan hihetetlennek hangzott, hogy Dallos távozása után felhívtam telefonon dr. Glauziusz Juditot, Győri Péter jogi előadóját, aki röviden és szárazon csak azt közölte, hogy holnap – napirenden kívül – tárgyalni fogják a Dallos-ügyet, de ezzel ne törődjek, mert csupán egy hatósági-közigazgatási jellegű kérdést tárgyalnak, amire senkit nem is hívtak meg."

70. Dr. Kiss Éva ügyosztályvezető asszony elküldi a Pesti Központi Kerületi Bíróság 1997. szeptember 16-i tárgyalásának jegyzőkönyvét. A tárgyaláson Győri Péter személyesen is megjelent, és előadta, hogy nem érti, Dallos Tamás miért vonja be őt a perbe, hiszen nem magánemberként vett részt a Dallos Tamással szembeni ügyekben, hanem a hivatal, az önkormányzat képviselőjeként, az érdek-képviseleti fórum képviselőjeként, sőt fellebbezését magukévá is tették a bizottságban.

Dallos Tamás többek közt azzal egészítette ki addigi érvelését, hogy megfosztották őt a védekezés jogától, és megsértették jó hírnevét. Ez abban állt, hogy bárhová ment, mindenütt azzal fogadták, hogy ő az a problémás személy, akiről már hallottak.

71. A szociálpolitikai és lakásügyi bizottság 1997. szeptember 19-i határozatot hoz Dallos Tamással kapcsolatban, és elrendeli a Külső Mester utcai szállóra való visszahelyezését. A határozat értelmében a bizottság megkeresi a végrehajtás foganatosítása érdekében a IX. kerületi Önkormányzat jegyzőjét.

72. A Budapest, XIII., Csavargyár u. 1–3. sz. alatt levő átmeneti szállónk bérlemény, az ERAVIS szállóhoz tartozik. Az ERAVIS által 1997. szeptember 22-én kiállított ügydarab tárgya: *„Hajléktalan lakó kitiltása"*. A hajléktalan lakó Dallos Tamás; a vétség rövid leírása: szándékos károkozás. A szálló házirendjét durván megsértette, szándékosan betörte a B porta furnérlemezét. (Nem először.) Ezért az ERAVIS Hotel Terminus vezetősége a szállóról kitiltja. A kitiltás határideje: 1997. szeptember 30. A kitiltó határozaton rajta van a lakó, Dallos Tamás tudomásul vevő aláírása is.

73. Dr. Bognár Szabolcs az FSZKI nevében 1997. szeptember 30-án a Budapest Főváros Közigazgatási Hivatala vezetőjéhez, dr. Szabó Lajoshoz fordul, kérve, hogy semmisítse meg a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság három határozatát. A kérelem indoklása: a bizottság elvonta az FSZKI igazgatójának hatáskörét. Ha az átmeneti szállók férőhelyeinek megszüntetését a jogszabály a bizottság hatáskörébe utalná, úgy az említett három határozat azért törvénysértő,

„... mert a Bizottság az eljárásaiba az FSZKI-t ügyfélként nem vonta be, holott az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló törvény szerint: *»Ügyfél az a magánszemély, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezet, amelynek jogát vagy jogos érdekét az ügy érinti. Az ügyfél jogai megilletik azt a szervet, amelynek feladatkörét az ügy érinti.«*"

74. Dr. Bognár Szabolcs az FSZKI nevében október 1-jén a IX. kerületi jegyzőhöz fordul végrehajtási kifogással, amelyben tájékoztatja arról, hogy Dallos Tamás egy másik kerületben, a Budapest, XIII., Csavargyár utcai szállónkon van bejelentve, ahol szerződést is kötött, így „Dallos Tamás (ráutaló magatartásával) a IX., Külső Mester u. 84. sz. alatti hajléktalan átmeneti szálló férőhelyéről lemondott". Továbbá arra hivatkozik, hogy Dallos ügyében több bírósági eljárás folyamatban van, és elbírálás alatt áll, végezetül pedig, hogy

„Dallos Tamás időközben az FSZKI valamennyi szállóját elhagyta, ismeretlen helyre távozott. Szóbeli közlése alapján menyasszonyának szüleinél, Tatabányán lakik. Emiatt a jövőben egyedül egymaga nem tart igényt férőhelyre, csak abban az esetben, ha menyasszonyával együtt, közösen helyezzük el. Erre az FSZKI alapító okirata és házirendje alapján nincs mód."

75. Bogár Gyula, a Csavargyár utcai szálló intézetvezetője október 6-án közli, hogy Dallos Tamás szeptember 30-án a szállóról elköltözött, személyes tárgyait elvitte.

76. Dr. Bognár Szabolcs október 9-én az Alkotmánybírósághoz fordul azzal a kérdéssel, hogy 1. kinek a hatáskörébe tartozik a hajléktalan átmeneti szállókon határozott időre, ideiglenesen elhelyezett személyek férőhelyének létesítése és megszüntetése; 2. van-e olyan ellentmondás a szociális igazgatásról és szociális ellátásról szóló 1993. évi III. törvény 100. és 101. §-ai között, amely alkotmányossági felülvizsgálatot és döntést igényel.

77. A Ferencvárosi Önkormányzat jegyzője 1997. október 10-én a hozzá intézett végrehajtási kifogást elutasítja, de a Dallos Tamás intézményi elhelyezésére vonatkozó eljárást felfüggeszti a Budapest Főváros Közigazgatási Hivatal vezetője döntéséig.

78. Dallos Tamás „megkerül". Befizeti a Csavargyár utcai szállón a lakbért, mondván, hogy nem kíván ugyan ott lakni, de helyét fenn akarja tartani. Mivel azonban ismét szándékosan kárt okoz a portásfülkében (dühében ököllel beveri), az ERAVIS szálló (melytől ottani ágyainkat béreljük) igazgatója saját házirendjükre hivatkozva kitiltja. Dallos Tamás most már valóban eltávozik. Ezúttal G. Imréhez költözik.

79. A Budapest Főváros Közigazgatási Hivatala vezetője október 13-án a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság határozatai megsemmisítésére irányuló kérésünket elutasítja.

80. A Ferencvárosi Önkormányzat képviselője Dallos Tamással és G. Imré-vel 1997. október 31-én kísérletet tesz a Budapest, IX., Külső Mester utcai FSZKI szállón férőhely elfoglalásra, ennek sikertelensége miatt férőhely létesítésére és a végrehajtásra három nap haladékot kapunk.

81. November 11-én a ferencvárosi jegyző megejti a karhatalommal való végrehajtást. Az önkormányzat képviselőjének javaslatára Dallos Tamás egy hajléktalan segítségével hoz egy ágyat a szálló raktárkészletéből, és elhelyezi az egyik szobában. A „karhatalmat" a IX. Kerületi Rendőrkapitányság egyik alezredese és századosa képviseli. Az engem tegezve sértegető Dallos Tamást G. Imre csitítgatja: „Ne húzd fel magad, sokkal különb vagy nála". Az önkormányzat képviselője kétszer megfenyegeti a Dallos–G. Imre párost, hogy „ha még egyszer" rájuk kell szólni, kiküldi őket. Majd a sikeres akció után barátságosan inti: „Tamás, nem kárörvendő, nem kötekedik, nem agresszív, megembereli magát" stb.

82. Pándi Tiborné szállóvezető állásfoglalást kért tőlem:

„Vonatkoznak-e a Házirend szabályai Dallos Tamásra is? [...]

Milyen tájékoztatást adhatunk a »Dallos-ügyről« a jogos kérdéssel hozzánk forduló lakóknak? Hogyan érzékeltessük a lakókkal, hogy ez az eset nem lehet precedens értékű, és hogy a többi lakóval a továbbiakban is betartatjuk a Házirendet?"

83. Dallos Tamás levele hozzám november 14-én:

„Az FSZKI Külső-Mester utcai Átmeneti Szállásán való férőhelyemre vonatkozó helymegszüntető értesítését a folyamatban lévő, a Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottságának jogerős határozatának végrehajtási eljárására hivatkozva

E L U T A S Í T O M ."

Ez a dokumentum-krónika természetesen csak rövid (valószínűleg még egy ideig lezárhatatlan) vázlat. A valóságban sok száz oldalnyi ügyirat, perirat, felirat, leirat, határozat, feljegyzés, emlékeztető, miegyéb készült. Képviselők, köztisztviselők, rendőrök, jogászok, szociális munkások és hajléktalanok sok száz órát, sok százezer forintnyi munkaórát töltöttek el a Dallos-üggyel. E ponton csak azért vetek véget a papírözönnek, mert meghökkentően új fordulat már aligha várható, meg hát lenyűgöző, ahogy Dallos Tamás – a bürokrácia bájától megihletve – átmegy hivatal(os)ba, s ellentmondást nem tűrve – „ELUTASÍTOM" – jelzi: nekem legfeljebb a kérelmező kiszolgáltatott pozíciója maradt.

Tegnap, 1997. november 20-án Dallos Tamás bejött az irodámba. Személyesen is közölni akarta, hogy határozatainkat semmibe veszi, de azt is kifejtette, hogy mivel képtelenek voltunk kilencszer hat hónap alatt „kigondozni" őt, a hozzáértésünk nulla. Történetesen azt is tudja, hogy a bíróság meg fogja ítélni számára azt a hárommillió forintot, amelyet rajtam követel. Mint az FSZKI egyszemélyi felelősséggel felruházott igazgatója, én hoztam abba a helyzetbe, hogy megtakarított néhány százezer forintját kénytelen volt albérletre költeni. Ezért pedig valaki fizetni fog. Ha nem én, hát a munkáltatóm. Magyarul: adjon a főváros egy akkora összeget, amelyből lakást vehet.

Ha tréfálkozni volna kedvem, azt mondanám, hogy már látom magam, amint vagy azért indul ellenem fegyelmi eljárás, mert a szociálpolitikai és lakásügyi bizottság határozatát (az FSZKI ma is érvényben lévő SZMSZ-e tudatában) nem voltam hajlandó végrehajtani, vagy azért, mert (szándékosan? vagy gondatlanul?) nagy értékű károkozásban vagyok elmarasztalható.

De miről is van szó? Egy állami gondozásban felnőtt, nősülni szándékozó szegény fiatalembert – ahogy azt Tamás ma már világosan látja és meglehetősen nyíltan vállalja – felhasználtak valamilyen cél érdekében. Csakhogy menet közben rájött, hogy bár nem az ő jogai védelmében lendült szokatlanul gyors mozgásba a bürokrácia gépezete, mégiscsak hasznot húzhat belőle, hogy a hatalom alkalmi birtokosai meg akarják mutatni gyarló személyemnek, ki az úr a (város)háznál. Ha ő, Dallos Tamás porszem létére tétel tud maradni a „mérlegelésnél", talán hozzájuthat egy – máskülönben számára bajosan elérhető – önálló lakáshoz.

Bevallom, viaskodik bennem az igazságérzet és a szociális munkás. Ha feltéve, de meg nem engedve, Dallos Tamás első fokon megnyerné a pert ellenem, és megítélnék neki azt a bizonyos hárommillió forintot, vajon nem az lenne-e méltó az ügyhöz, ha nem fellebbeznék?

IV / ÉLETUTAK

1 / „EZ A TEST MÁR CSAK ÚGY VAN...”
– T. Éva

Néhány éve ismertem meg Évát a János Kórház kapujában. Koldult. Tőlem is. Beszélgettünk. Nemigen hittem a történetét a zenész férjről és egyebekről, hiszen Éva elhanyagolt és ittas volt. Azután évekkel később, nagyon leromlott állapotban bekerült a Dózsa György úti kríziskórházacskánkba. Ekkor mintha megelégelte volna addigi életét. Lázasan verseket írt (már a hétszázadik körül jár), és beköltözött a J. női szállóra, ahogy mondja: „a kilences kórterembe”. Nagyot fordult az élete.

Most is verset hozott, a *„Mint összegyűrt levél”*-t. Csendben kávézgatunk és beszélgetünk. Az ablak alatt eldübörög egy utcakővel rakott Kamaz. A fekete felszín lágyan fodrozódik a porceláncsészében.

T. Éva:

...

a Sors tenyerén,
Fekete gyermekem,
a Halált vajúdom én.
Jövőm már nincs,

s a múltat nem lelem!
Jöjj, magányos álom,
fogd le két szemem!
...

Némítsd el ajkamat,
amely panaszt ontott,
vidd messze lelkemet,
ne hagyj, csak húst, bőrt és csontot!

S ha építik felettem
a fekete hantot...
húzzák meg felettem
a síró harangot!

Öleljen körül ott
a megnyugvó magány,
s hogy ki voltam egykoron:
Az maradjon talány!

– *Induljunk el a „kilences kórterem”-ből, ahol, ha jól tudom, „lányait neveli”.*

– Hát igen. Van köztük öngyilkos, alkoholista, szipus, tulajdonképpen már nem gyerekek, de lelkileg azok. Mert nem tudnak felnőni a mai élethez. Nem mintha én annyira felnőttem volna, de én is voltam alkoholista, ivó ember, jobban megértem őket, mint akinek semmi káros szenvedélye nem volt, aki nem volt hátrányos helyzetű. Könnyebben adok tanácsot, és el is fogadják tőlem, mert tudják, hogy én is benne voltam ugyanabban a szószban, mint ők.

– Hogyan került az utcára?

– A családi problémák miatt. A férjem egy alkoholista rendőr volt, kirúgták, mert rendőrnek is hülye volt, és a gyerekeket állami gondozásba vitték.

– Ki miatt vitték állami gondozásba a gyerekeket?

– A végén már mind a kettőnkre való tekintettel, mivel mind a ketten elég becsületesen ittunk, az árvák könnyét és az aggok lábvizét kivéve mindent. Ő nem tudom, miért ivott, én (most nem azért, hogy mentegessem magam) mert egymagam voltam. Sokszor napokon keresztül akkor láttam, amikor aludt, mert én már aludtam, amikor hazajött, ő még aludt, mikor én fölkeltem, utána már csak felöltözött és elment, úgymond „ivó szolgálatba", inni tovább, ugye, mert ugyanúgy ivott szolgálatban is, többet, mint egy átlagpolgár.

– Nagy szerelem volt kezdetben?

– Nem, magányos voltam, évekig a nagyfiammal éltem, az első házasságom tönkrement, az első férjem diplomás zenetanár volt. A gyerekeket nem szerette. Mondta is, hogy ő nem akart tanár lenni, nem is tanított soha, egy percig se. A X. Szimfonikus Zenekarnak volt a tubása, ma pedig egy kamarazenekar szervezője, intendánsa, tótumfaktuma. Koncerteznek, sokadik házassága van, ki tudja, hányadik gyereknél tart.

– Lépjünk még egyet visszább! Meséljen a szüleiről, a családjáról!

– Családom, az nekem soha nem volt. Apámat láttam kétszer, anyámat ötször-hatszor. Amúgy a XIX. kerületben születtem 1957. szeptember 17-én, hét hónapra, hajam meg fogam volt, körmöm még nem. Két foggal születtem, ezért nincs most, csak nyolc, abból hat mozog, csontritkulás vagy valami ilyesmi miatt. Van egy bátyám meg egy nővérem és balkézről egy öcsém.

Három-négy hetes voltam, amikor anyu félrelépett a Sanyi bácsival. Erre a fater jól elkalapálta, hogy te büdös ez-az, megcsaltál, s elment a becsületsüllyesztőbe, búfelejteni. Erre anyám összerugdosott, ütött-vágott minket, és kinyitotta ránk a gázcsapot, aztán elment a szeretőjéhez. Kinyitotta a gázcsapot, és elhúzta a csíkot! A házmesterné nem volt annyira berúgva, ahogy szokott, szóval nem négykézláb ment, s ő érezte meg a gázszagot. Ahol laktunk, az egy nyomornegyed volt annak idején. A Sibrik Miklós utca. És, ugye, ajtó-ablak cúgos, szivárgott kifelé a gáz. Ránk törték az ajtót. Nem volt nehéz dolguk, mert csak a lélek tartotta. Úgyhogy – most mondjam azt, hogy sajnos? –túléltük. Hogy anyám mikor került elő, nem tudom. A bírósági tárgyaláson azt sem mondták neki, hogy ejnye-bejnye, mert egy nagy szájtépő kommunista volt a szentem.

Na, én féléves koromig kórházban voltam, gipszágyban, oxigénbura alatt, aztán állami gondozásba kerültem. Az egy nagyon rossz dolog, aljas dolog volt, hogy a testvéreket szétdobták. Tehát ahányan voltunk, hármunkat háromfele. Hogy még az a pici kis szeretetkapocs, családi kötelék se legyen meg a kis büdös lelencek között.

– A bátyja nem kereste?

– Nem. És aztán sokkal később, amikor bemutattak bennünket egymásnak, akkor se tudtunk felmelegedni mint testvérek. Ellenszenv volt bennünk egymás iránt, sőt talán gyűlölet: lehet, hogy egymáson töltöttük ki a szüleink iránti bosszút.

– A szülei nem látogatták az intézetben?

– Az volt talán a legkeservesebb az egész rohadt állami gondozásban, hogy az egész csoportban ketten voltunk, akikhez senki nem jött, soha, éveken keresztül. Vasárnap min-

denkinek fel kellett öltözni ünneplőbe, és felvonulni az osztályterembe, és végignézni, hogy a többi gyerekhez jönnek. Énhozzám meg soha. Na... Bocsánat... Pedig megfogadtam, hogy nem bőgök.

– A tanárok milyenek voltak?

– Mindennap a fejünkhöz vagdalták, hogy rohadt szar lelencek vagyunk, és örüljünk, hogy a pofánkba kenyeret adnak, mert Amerikában az utcán döglenénk meg. Én meg még külön is megkaptam, hogy a te anyud úgyis megdöglött, örülj neki, hogy zabálni kapsz. Amúgy eleven gyerek voltam, úgyhogy Andaxinnal tömtek, azon tartottak, már az óvodában sorba kellett állni a dilibogyóért. Egyetlen tanárom volt, akire jó szívvel emlékszem, Ica néni, K. Lajosné, sose fogom őt elfelejteni, első osztályban tanított minket. Az ő férje volt a bátyámék intézetének igazgatója. Tőle tudtam meg, hogy van egy bátyám, addig fogalmam sem volt róla. Meg hogy valahol van egy nővérem is. A bátyám Szöllősgyörökön volt, a nővérem Zamárdiban, én meg a Cseppkő utca 74.-ben, fenn a Münnich Ferencben, a Rózsadombon. Úri gyerek vagyok, ugyebár, hát nem nőhetek fel akárhol, nem rúghatnak belém akárhol... Hétévesen kerültem a Münnich Ferencbe, addig nem tudom, hol voltam, nyilván valami óvodában. Egyetlen névre emlékszem: „Mária". De hogy ez nevelőnő volt, vagy Mária utca, fogalmam sincs. Nem emlékszem semmire, csak a gyógyszerekre, meg hogy négyéves koromban nagyon szerettem egy kisfiút, mondhatnám, szerelmes voltam belé. Egy hároméves kisgyerek volt, akihez nem emlékszem, hogy bárki is jött volna. Egy kis cigánygyerek, Danó Laci.

A Münnichben az első nyáron azzal kezdtük, hogy megszöktünk, mezítláb, négyen-öten gyerekek elmentünk tekeregni. Nem tudom, hová akartunk menni, valószínűleg világgá. El is jutottunk egy nagy templomig, ma már tudom, hogy a Pasaréti téri templom volt. Gyönyörű tér, szökőkút, virágok. Nyár volt, meztélláb, egyengúnyában, mint a rabok (csak nem volt csíkos), hát bementünk. Ott van kétoldalt a szép nagy szenteltvíztartó, abban biztos meg kell mosakodni, ha ilyen szép nagy ablakok vannak, akkor ez csak valami úri ház lehet. Megmosdottunk a szenteltvíztartóban, még a lábamat is megmostam, ahogy illik. Szép piros szőnyeg volt egész az oltárig, és nem lépek már koszos lábbal arra a szép piros szőnyegre, megmosakodtunk. És akkor jött ki egy fiatal atya, a Barsi Balázs. Nagyon vékony, fiatal kispap volt, és elmagyarázta nekünk a stációkat. Azt is elmondta, hogy ha egy kisgyerek meghal, akkor a Jóistenhez kerül, és a Jóisten nagyon szereti a gyerekeket.

Ezek után én kikerültem nyáron mint kórosan alultáplált gyerek két fiatal egyetemista lányhoz. A fürdőszobában volt két üveg Pipolphen tablettájuk, és külön felhívták a figyelmemet, nehogy megegyem, mert akkor meghalok. Ó, hát ha meghalok, akkor a Jóistenhez megyek, és akkor az szeretni fog, az egy marha nagy dolog, végre engem is fog valaki szeretni. Na, az első Pipolphent elrágtam, elzsibbadt tőle a nyelvem hegye. Ez nem tetszett. Leszopogattam róla a cukrot, és lenyeltem. Utána csöngetett a postás, arra emlékszem, hogy egy virágos képeslapot dobott be, bevittem, balfelől volt egy kis szoba, egy nagy fotelágy, leültem, fogtam a kezemben a képeslapot – akkor még az anyám nevét hordtam, a Máriát –, kérdezték tőlem, hogy Marika, mi van veled? Onnantól sötétség, semmi. Ébredek fölfele, szép fehér köpenyes valaki, ugye, a képeken is szép fehér ruhában vannak az angyalok, kérdezem: már meghaltam, már a mennyországban vagyok? Akkor közölték, hogy nem. Kár, feleltem. Azóta is hányszor próbálkoztam, nem sikerült. Úgyhogy lehet, hogy nem érdemes vele foglalkozni.

– A kórházból visszakerült az intézetbe?

– Vissza az intézetbe. Nyaranta máskor is ki voltam adva, nagyon rossz helyekre. Libapásztor voltam meg gyereklány, meg tehenet kellett fejnem. A gyerekeknél ott felejtettem a kakis pelenkát, jól megverték vele a fejem, ott felejtettem az ajtó mögött. A végén megszöktem az

utolsó helyemről is, ott csak ilyen kiscselédnek vették ki az embert. Egy-egy hónapra lettünk kiadva, elég szép pénzt kaptak utánunk a parasztok...

Tízéves koromban bejött az intézetbe a rendőr. Olyan kisgyerek kellett neki, akivel senki nem törődik. Akkor derült ki, hogy nekem él az anyám, és nem halt meg a gázmérgezés során, ahogy én addig tudtam. Nekem beadták ezt a dumát, hogy meghalt az anyám, amikor a gázömlés volt. És lám, nem is halt meg annyira, amennyire szarik a fejemre. Kiállítottak kettőnket, a Gizit meg engem. A Gizi néhány évvel idősebb volt, fejlett nagylány, én meg olyan kis tökmag, csenevész, most sem vagyok egy daliás, de akkor még a koromhoz képest is picike voltam, és Béla engem választott. A végén kiderült az is, hogy miért. Azért, mert volt egy szexuális elhajlása: mindegy, hogy fiú vagy lány, csak kicsi legyen. Tizenhárom évvel volt idősebb, mint én. Huszonhárom éves, őrmester a BRFK Közlekedésrendészetén.

Amikor kikerültem az intézetből, először felvittek két hétre Parádsasvárra, egy erdei iskolába, hogy idegileg egy kicsit helyrejöjjek. Ott lettem nagylány. Tízéves voltam, kicsit meg is lepődtem, meg is ijedtem, és írtam Bélának, hogy hát balhé van, küldjél egy csomag vattát meg húsz forintot, de különben ne küldjél semmit, mert úgyis meg fogok halni. Persze küldött, és megírta, hogy „nem fogsz meghalni, de azért felküldöm". Nagyon jó humora volt neki, és nagyon jó fogalmazóképessége, és ezek után nem sokkal volt az, hogy pisztolyt fogott rám, és megerőszakolt. Először cirógatott, a rosseb tudta, mit akar, azt hittem, hülyéskedik. És akkor elvégezte a kis dolgát, utána megfenyegetett. Dőlt belőlem a vér, úgy kellett mennem másnap iskolába, hogy ömlött belőlem a vér. Odarakta mellénk a pisztolyt, és azt mondta, ha bárkinek el merem mondani, akár a nevelőanyámnak, akárkinek, ő agyon fog engem lőni. Rettenetesen féltem, a fegyvertől mai napig félek, még a késtől is, nemcsak a lőfegyvertől. Az egésznek a hatása aztán tizennégy éves koromban jött ki, elkezdtem rettenetesen köhögni. Ahogy felébredtem, majd megfulladtam. Rendszeresen csinálta velem, és most így valahogy nem tudom kifejezni, de én azóta nem vagyok nő a szó szoros értelmében. Jó, gyereket szültem, férjhez mentem, szexuális életet éltem, de nem lettem nő, úgyhogy nem is szeretek erről beszélni, agyrémnek tűnik az egész, hogy lehet, hogy felnőtt ember, ráadásul rendőr, akinek megvédenie kellene az embert... De azután jött az első szerelem. Nevelőanyámnak volt egy bérelt telke Cinkotán, és a telekszomszédunk nagyobbik fia, Gábor kezdett nekem udvarolni. Ő huszonkét éves volt, én tizenhárom, nagyon nagy kislány voltam már, tizennyolc évesnek nézett. Kezit csókolommal köszönt nekem. Akkor végezte el a tanárképző főiskolát, akkor kapta meg a tanári diplomáját. Egy ruppót nem ért vele.

Úgyhogy jött az első komolyabb szerelem – mert diákszerelmek addig is voltak meg ilyesmi –, és akkor ezek a dolgok felszínre kerültek. Amikor Gábor elkezdett hozzám ugyanúgy közeledni, ahogy a Béla, a kétségbeesés lett úrrá rajtam, hogy hát ez is azt akarja? Ez is olyan szemétláda, goromba, aljas, mint a másik? Akkor kaptam egy ideg alapú köhögést, először nem tudták, mitől van, elektromos kezelést adtak, úgyhogy fél évig voltam a Péterfy gyermek-belgyógyászatán, dr. Rajk Andrásnál, aki gyermek-belgyógyász és pszichológus volt. Agyvizsgálatot akartak rajtam csinálni, de nem tudtak, mert köhögtem. Ahhoz nyugton kellett volna maradni, ami nem ment, így elaltattak, és ilyen félkába állapotban sikerült neki hipnotizálni. Ha ébren voltam, nem sikerült. Rettentő makacs agyam van, nem férkőzik be csak úgy akárki. Így szedte ki belőlem, hogy mik történtek velem annak idején, mitől vagyok én kiborulva, mitől félek, mitől rettegek olyan istentelenül, és akkor megtörtént a feljelentés, aminek aztán nem lett semmi következménye, mert a mostohabátyám nagybátyja a katonai ügyészségen volt bíró, és szépen kimosta Bélát a lekvárosfazékból. Ahogy elkezdődött az ügy, a rendőrségtől menesztették, s hogy ne kelljen kirúgni, a leszerelését kérte.

Visszakerültem a Cseppkő utcai otthonba. Akkor onnan lekerültem Pilisre. A nyolcadik osztályt tizenhárom hónap alatt jártam ki, merthogy úgy adtak ki a Péterfy Sándor Utcai Kórházból, hogy maximum két hetet lehetek csoportban, ha bírom, de utána egy hónap elkülönítő a betegszobán, hogy azt a két hetet idegileg regeneráljam. Ideges voltam, ingerült, sokkoztam, ütöttem, akit értem. Lecsaptam a tanárt is, mint a lovat. Pilisen két lányt vertem meg úgy, hogy mind a kettőt a mentő vitte el. Az a baj nálam, hogy nem nagyon látszik rajtam, de odakint a csövesek is félnek tőlem az utcán, mert ha azt mondom, hogy márpedig ez így lesz, akkor annak úgy kell lenni, mert én bemosok neki olyat, hogy az eget is nagybőgőnek nézi. Kétszer akkora gyereket úgy levertem a Nyugatiban, mint a lovat. Állunk a Nyugatiban, iszogatunk nagy békességben, heten, nyolcan, összetarháltuk a pénzt, vettük ezt a harmincnyolc forintos almabort. Odajön ez a szép nagydarab gyerek, és csak mondja a magáét, csak mondja, mondom: pajtás, figyelj, amilyen szép nagydarab vagy, akkorát fogsz esni. Nem hitte el. Amikor már a padlón volt, kettőt belerúgtam, mondom: most már el lehet takarítani. Volt egy ilyen lépcsős oldalbejárat, oda lepakolták a gyereket.

Még az intézetben, mivel elég harcias voltam, a tornatanár tanított nyolc-kilenc éves koromban verekedni, le is tört két fogam. Két hetedikessel volt afférom, el akartak kalapálni, az volt a szerencsém, hogy jött a tornatanár, s mondta, hogy ketten egy ellen? Nehogy már, álljatok ki külön-külön! Na, megkapták a kis jutalmukat.

Nekem nem mert szólni senki, ha kimentem vasárnap a templomba a vőlegényemmel. Mert ugye, tizennégy éves koromban gyűrűs vőlegényem volt, az a bizonyos Gábor, a telekszomszéd tanárember fia. Én vettem meg a jegygyűrűt. Elmentem dolgozni egy hónapot a Tűzoltókészülékek Gyárának egy kirendeltségébe, konyhára, kaptam ezerszázharminc forintot, ezerötven forint volt a két gyűrű. Kapualjban szépen egymás ujjára húztuk, puszi-puszi, túl van tárgyalva, nem ceremóniáztunk, utálom a ceremóniát.

– *Milyenek voltak Gábor szülei?*

– Az anyósom mélyen vallásos asszonyka volt, csöndes, visszahúzódó. Az apósom postatisztviselő. Gyűlölte a fiát, gyűlölte, mert egy önző, utolsó tróger, mondá az apósom, és igaza volt, mert egy végtelenségig önző ember volt a Gábor. De annyira szerelmes voltam belé! Az első ember volt, aki nem azt nézte, hogy én lelenc voltam, hanem hogy ember vagyok. Később aztán rájöttem, hogy azért szeretett meg, mert felnéztem rá, senki nem volt, aki felnézzen rá, csak az a kis hülye lelenc. Meg hát a zene! A zene volt a mindenem, énekesnő szerettem volna lenni, nagyon szép szoprán hangom volt, bár a beszédhangom már akkor is mély volt. Szólót énekeltem az iskolában, szoprán, mezzo és alt szólót. Mind a háromban elég nagy skálákat. Többskálás hangterjedelmem volt, most már elbagóztam, el is ittam, meg hát nem is foglalkoztam azzal, hogy képezzem a hangom.

Nem egészen tizenhat éves voltam, amikor 1973. augusztus 6-án megvolt az esküvőnk, és már terhes voltam a nagyfiammal. A fene tudta, hogy bohóc van a fiókban, azt sem figyeltem, hogy megjött a havi vérzésem vagy nem, szerelmes voltam, az ember mindent elfelejt. 1974. március 5-én megszületett a nagyfiam, egy tündéri szép, szőke, kék szemű kissrác, ahogy megálmodtam, és akkor jött elő, hogy a férjem tényleg mennyire önző. Miért a gyerekkel foglalkozom, vele foglalkozzak, miért a gyereknek veszek, neki vegyek. Megkaptuk a szülési segélyt a szakszervezettől, és az egészet magára költötte, a gyereknek egy szál banánt nem vett volna, vagy akármit. Mondtam neki, jön még kutyára teherautó, jött is, ekkora nagy kamion. Kapott a Vatikánból egy háromnyelvű hatalmas Bibliát. Évike meg szépen felvette a postán. Évike elvitte a nagy antikváriumba, és Évike eladta kétezer-hatszáz forintért, abban az időben, 1974-ben ez jó pénz volt, és Évike úgy elköltötte az utolsó ruppóig a gyerekre, ahogy

az elő volt írva. Játék, kiscipő, partedli, ami eszembe jutott. De egyébként is mindent a gyerekre költöttem, akkor még nem ittam, eszembe sem volt a pohárhoz nyúlni.

– Dolgozott valahol?

– A hatvankettes postán dolgoztam, először mint levélirányító, onnan mentem gyesre, ugyanoda mentem vissza, aztán voltam csomagfelvevő, elvégeztem a postakezelőit is, amivel összesített felvevő lettem, évfolyamelsőként, kihúzom magam. Akkor már a lányommal voltam terhes.

– Hol laktak?

– Az Eötvös utca 28.-ban, albérletben. Na de a főbérlő egy idő múlva el akarta cserélni a lakást, és úgy oldotta meg a dolgot, hogy egyszer, amikor hazamentem a gyerekkel – hat hónapos volt a Gáborka, elvittem a Sabin-cseppre –, azt látom, hogy a bútoraim kirakva az ajtó elé, az ajtó bedeszkázva. Úgyhogy az utcára kerültem a hat hónapos gyerekkel. Még az volt a szerencse, hogy az alattunk levő lakó mondta, hogy a fia meg a menye most kapták meg a lakást, tehát felszabadult a Dessewffy utcában az üzlethelyiség, ahol addig laktak a három gyerekükkel. Oda mentünk. Mondom Gábornak: „Te szép nagy darab gyerek vagy, betöröd az ajtót." Ő nem, mert ő fél. „Jól van, akkor megállsz a sarkon a gyerekkel." Babakocsiban volt a Gábris, odamentem, benyomtam az ajtót, nemcsak, hogy kinyílt, lejött a zsanér is, úgy, ahogy volt. Akkor hoztuk a bútort, én a gyerekágyat betettem az üzlethelyiség közepébe, beleraktam a gyereket, azt mondtam, aki ezt innen elmozdítja, az itt döglik meg. Utcán nem vagyok hajlandó a gyerekkel lenni, máshová meg nincs menni. Volt beadva lakásigénylésünk, de hát mit ért az? Annyit, mint a mai.

Nyolc hónapos volt a Gábor fiam, amikor jött egy felszólítás a tanácstól, hogy nyolc napon belül hagyjuk el a helyiséget. Kotródjunk, vagy nyolcszáz forint pénzbírság. Bementem a VI. kerület lakásügyi osztályára, előadtam a hölgynek, hogy nekünk nincs hová menni, a férjem szülei nem fogadnak be, én állami gondozott vagyok. Mondom a nőnek, magyarázom, magyarázom, nem értette meg, na erre leültettem a gyereket a szőnyegre, a nőre meg ráborítottam az asztalt, hogy nincs hová mennem, nem érted? Most már megérted? Egyből megértette. Sehová nem kellett mennünk, egy fillér bírságot nem kellett fizetnünk, kijött a papír, hogy huszonnyolc forint a lakbér. Gábor fiam a későbbiek során ebben az üzlethelyiségben kapott egy nagyon csúnya asztmát. Tüdő-légcső-gégeasztmája volt, kezdődő szívasztmája, s erre az én drága szép férjem megszólalt, a diplomás zenetanár, hogy neki egy ilyen nyomorék béka nem kell. A gyermekimádást – most visszaugrok – már elkezdte, mikor megszültem a gyereket, közölte velem, hogy „megmondtam neked, te büdös kurva, hogy lányt szüljél!" Egy diplomás ember. Nekem – a nyolc osztályt végzett volt lelencnek! Sírógörcsöt kaptam, nem is jöhetett be utána látogatni, a szülészorvosom megfogta a grabancánál fogva, kirakta az ajtó elé, „márpedig ide be nem jössz, csak amikor hazaviszed az asszonyt meg a gyereket. Beküldheted, ha akarsz valamit." Nem akart. Illetve mégis: két karéj zsíros kenyeret, azt se sózta meg... Csak a zene, semmi más nem érdekelte. Egyébként nagyon lelkesen jártam vele az Operába, ha előadásuk volt, vagy a Zeneakadémiára, az orgonaülés második sor első szék volt az enyém, arra még befértem nagy hassal is. Mai napig imádom a klasszikus zenét. Kicsit régimódi vagyok ízlés szempontjából, mondják, pláne a fiataljaink, a lányaim ki vannak akadva. A Szilvi a múltkor megkérdezte, hogy milyen típusú zenét szeretek, mondtam, mindenfélét, de ez a kedvencem, és felraktam neki Schubert G-moll miséjét, ideges volt tőle, rángatózott, nem baj, mondom, ezt végighallgatod, Szilvikém, te kérted. Azt mondta, öreg vagyok, én meg, hogy egy öregasszonynak ennyit meg lehet bocsátani.

– És akkor megszületett a kislány...

– Az még odébb van. Szóval amikor Gábor fiam nagybeteg lett, azt mondja a kedves férjem: neki nyomorék béka nem kell, és elment próbára délelőtt 10 órára. Mire hazajött, én gyönyörű szépen összecsomagoltam neki, de mindent. Már az ajtón nem engedtem be, megmondtam neki: itt van a cumód, alsógatyában jöttél, azzal is mész, mert a bútort meg ami volt, azt abból kaptuk, hogy nekem rengeteg tejem volt és azt vette a tejgyűjtő állomás, negyvenöt, később kilencven forintot kaptam literjéért, ebből vettem mindent, de mindent az égvilágon, úgyhogy ő a házhoz nem hozott semmit a csupasz fenekén kívül. Pedig még másodállást is vállalt, kántorkodott a közeli plébánián egy darabig. Magára költötte azt a pénzt is: szent könyvek meg a vajassütemények boltja. Abból mi egy ruppót nem láttunk, annyira nem törődött velünk. Ha ki volt szolgálva, megvolt a kaja, éjjel, ha kedve volt, odabújt hozzám, az nem érdekelte, hogy én akarom-e vagy sem, önállósította magát, aztán jól van. Szépen kirúgtam, akkor magamra maradtam a gyerekkel, havi nyolcszázötven forinttal.

– Elment minden szó nélkül?

– Kénytelen volt, nem akart nagy verést. Nagyon sűrűn megvertem. Nevelje valaki, ha már az apja nem nevelte meg!

– Hogy verte?

– Csöndesen, de nagyon. Szóval nem akart még egy gyepálást. Addigra az apósának már lement a telefon, hogy postafordultával érkezik a feladott csomag, köszönöm szépet, többet nem kérem. Ő meg úgy kivágta, mint a macskát. Elment egy haverjához, ahol alhatott a földön. Még kartonpapírja se volt. Gondolom, hogy pokrócot vagy valamit aláhajítottak. Aztán egyszer visszajött, elvitte az olajkályhát a gyerek mellől. Jött a hideg, azt megvárta, amíg kezd a télnek foga lenni, és elvitte az olajkályhát, mondván, hogy azt ő vette. Ez való igaz volt, háromszáz forintért vette valakitől, és volt pofája egy beteg gyerek mellől elvinni, akit igen sűrűn elvitt a mentő, nem is volt valószínű, hogy életben marad. Annyira beteg volt a gyerek. Gyógyszerre rengeteg pénzt elköltöttem, meg a gyereknek kajára, úgyhogy a végén lefogytam harminchárom kilóra, akkor kaptam egy halom B–12-t, akkor lefogytam harminckét kilóra, volt egy szál ruhám, amit este kimostam, reggel felvettem, egy tunikám volt, egy pulóverem volt, egy nadrágom, mindemellé volt egy szandálom. A nadrágot teljesen leengedtem, hogy ne lássák, hogy én télen szandálba járok, mert nem volt cipőm. De a gyerekemnek megvolt a csirkecomb, megvolt a banán, és ettem a kenyérhéjat, amit meghagyott, meg kitöröltem a tányért a kenyér héjával, nem nagyon kellett mosogatni sem. Nehéz idők voltak. Nagyon le voltam akkor rottyanva. Lelkileg tudtam magam tartani, mert ott volt a gyerek, volt kiért élni, volt kiért csinálni az egész bulit. De nagyon úgy nézett ki, hogy én éhen döglök. A büszkeségem tiltotta, hogy elmenjek a nevelőanyámhoz kérni, nem kértem. Inkább lerágtam volna a lábujjaimat, ha éhes vagyok, de nem megyek kérni. Valahol ebbe benne van, hogy a tanácshoz sem megyek. Ha valahol össze tudom koldulni, az más. Más az, ha a tanácsnál a hivatalos embereknek kell pitizni, azt nem. Ez egy hülye dolog nálam, még megmagyarázni sem tudom, hogy miért.

Na szóval, január, február, márciust töltöttük így pénzmentes övezetben meg kajamentes övezetben. Azért a napi öt liter olajat is megvettem, kettő-tíz volt az olaj, nem volt egy nagy durranás, az én anyagi lehetőségeimhez képest, persze igen. Gyesen voltam, egyszer próbáltam visszamenni másodéjszakásnak, s akkorra befogtam kedves hitvesem, hogyha jó volt megcsinálni, akkor éjjel itt el bírsz aludni a gyerek mellett. Akkor már másfél éves volt a gyerek. De a gyerek nem bírta. Reggel felkelt, és anyu nincs, csak ez a mikulás van, aki még

csak kaját sem ad. Idegalapon rengeteget fulladt, köhögött, meg állandóan belázasodott, nem bírta, ahogy később az óvodát sem bírta. Rengeteget kínlódtunk, szenvedtünk.

– Ez meddig tartott?

– Három hónapig, akkor az apósom jól megverte a felnőtt fiát, akkor tudta meg, hogy milyen egy csótányvirág. Elkapta a frakkját, jól megverte. Azután elváltunk törvényesen is, és hivatalból megítélték a jogokat, rendbe is jött minden, elvoltunk a gyerekkel évekig. 1977. március 15-én a születésnapján vitte el a mentő, akkor már a nevelőanyámnál laktam, odaköltöztünk a gyerek végett.

– Mi lett a kis lakással?

– Átadtam a bátyámnak meg a nőjének. Szóval a gyereket elvitte a mentő a harmadik születésnapján, hajnali három órakor (négy-tízkor lett volna pontosan hároméves), úgy, hogy már nem is hozzák vissza. Rettenetesen kiborultam. Annyira kivoltam, hogy a saját nevemet nem tudtam megmondani. Megkérdezték, hogy hogy hívnak, én elkezdtem mondani, hogy Gabika, 1974. március 15., hajnali négy óra tíz perc, három kiló huszonhat deka, ötvenegy centi hosszú, harminchatos fejtérfogat, harminchatos melltérfogat. Ha megkérdezték, hogy éhes vagyok-e, szomjas vagyok-e, akarok-e sétára menni, újra elkezdtem mondani ugyanazt, semmi egyebet, azt sem, hogy igen vagy nem. Teljes sötétség volt. Nagy nehezen megértették velem, hogy a fiacskám él, jól van, akkor valahogy visszakaptam a szerkentyűt, lassacskán helyrejöttem. Három hónapot voltam a Róbert Károly Körúti Kórház idegosztályán. Apránként helyrejöttem, elmentem dolgozni, és más nem volt, a munka meg a gyerek, a gyerek meg a munka. Ez ment egészen ötéves koráig, hol beteg volt, hol nem, hol járt óvodába, hol nem.

Még hozzá kell tennem, hogy a kórházban megismerkedtem egy A. N. nevű, skizofréniában szenvedő beteggel. Amellett festőművész volt a bácsi. Gyönyörű afrikai tájképeket festett, gyönyörű pálmákat, pedig soha az életben nem látott pálmát, valódit, hacsak nem kint a Füvészkertben. Mindenkit elmart maga mellől, ugyanaz a típus volt, mint én. Ha valaki három lépésnél közelebb jött, azt már marta el magától. Ha dolgozott, nem lehetett hozzászólni. N. bácsi átadta a lakását, mondván, hogy ő már soha nem mehet ki. A Lebstück Mária utcában volt egy szoba-konyhás, elég romos lakása. Mindegy, magam voltam, odaköltöztünk a gyerekkel, a pszichológus néni nagy tiltakozása ellenére.

Egyszer, már jóval később, lementem szórakozni a Szamovárba, hogy ne már mindig csak a munka meg a gyerek legyen. Ott ismerkedtem meg T.-vel, a második férjemmel. Kiderült, hogy rendőr. Augusztus 20-án én kísértem a Gogol utcai szállóra, 21-én ő kísért engem haza, a Lebstück Mária utcába, és ott is ragadt. Azután terhes lettem a kislányommal. Meg is lett a gyerek. Három hónapos volt, amikor összeházasodtunk. Mert a nevelőanyám annyira rajta volt, hogy menjek hozzá, mert akkor biztonságban tud engem. Na jól van, hozzámegyek. Majdnem elkéstem a saját esküvőmről, mert szoptatni kellett, meg nem szívesen hagytam ott a kislányt, még kicsi volt Gáborom, az ott bóklászott mellettem, jött velem, megnézte, hogy az anyu hogy esküszik örök hülyeséget.

Na, megvolt az esküvő, és attól a perctől fogva ezt a T.-t mintha kicserélték volna. Addig hazajárt, a pénzt hazaadta, foglalkozott a Gáborral, normális volt, segített, attól a perctől kezdve mintha elvágták volna. Elkezdett inni, minden pénzt elivott a haverokkal. És hiába részeg az a rendőr, egyenruhában nem merik nem kiszolgálni, nem mondják, mint a normál állampolgárnak, hogy na, pajtás, eleget ittál, most már menj hazafele. A festőművész lakásában laktunk még, szívességi alapon mint családtag voltunk bejelentve, az volt az egyetlen kézenfekvő, amihez nem kellett semmi hivatalos dokumentáció. Nagyon sokkal később, akkor

már a BM-lakótelepen laktunk, Nándi bácsit hazaengedték meghalni. Normális nem lett, de kiengedték.

Terhes lettem Laci fiammal. Megszültem, meghalt. *(Hosszú csend, megerednek a könnyei.)* A franc foglalkozik vele, ezután én is elkezdtem inni, ahogy ez elő van írva.

Ezek után kaptam ajándékba Pétert. Együtt voltam terhes egy nővel. Gizinek hívják. Őneki nem kell kölyök, tőle már úgyis elvittek egyet intézetbe, fogalma nem volt róla, hogy ki a gyerek apja, felsorolt öt hapsit, akinek tudta a nevét, azt mondta, ha véletlenül egyik sem, akkor ő sem tudja, mert akikkel pénzért megy el, azoktól nem szokott személyi igazolványt kérni. A Rákóczin nem igazoltatják a klienseket, meg a kocsisoron. Hatalmas nagy hasa volt már, még akkor is hullarészegen fetrengett a betonkövön az albérletükben. Mondtam neki, hozd el, ha éhen döglök, akkor is fölnevelem a kölyködet, nem kell intézetbe dobni, miért legyen annak is olyan szar, mint nekem meg neked volt, ahol elfér a három, elfér a negyedik is. Mindamellett én akartam a Lacikámat, nekem nem maradt életben, ő nem akarta az ő gyermekét, az övé életben maradt. Az volt az oltári nagy szerencse, hogy július 23-án szültem a Lacikát, és szeptember vége felé még volt tejem, pedig sem nem szoptattam, sem nem fejtem. Az volt a Péterke szerencséje, hogy annyi anyatej volt, hogy reggel, délben, este szopott. Mert a tápszert nem nagyon bírta, egyből kihányta. Úgyhogy feles tej meg három-negyedes tej, hadd szóljon. Nagyon szépen fejlődött, igazi vasgyúró volt, csak nem beszélt, és nem volt szobatiszta nagyon sokáig.

A későbbiek során megszületett a Krisztián, ő most tizenkét éves. Világtalan. Tiszafüreden van az Egészségügyi Gyermekotthonban. Orvosi műhiba, mint ahogy a Laci fiamat is kivették az inkubátorból, mert olyan egészségesnek nézett ki, és akkor kapott agyhártyavérzést. Ha benn hagyják, a mai napig él talán. A Krisztiánnak meg nem ragasztották le a szemét, amikor kékfényezték. Nagyon besárgult a gyerek, le kellett cserélni a vérét. És a huzamos kék fénytől egészen az agyig elhaltak a látóidegek. Gyönyörű, hatalmas barna szemei vannak, és nem lát velük semmit.

Krisztiánka hároméves volt, a lányom hetedik születésnapját a család még otthon töltötte együtt, már úgy értve, hogy a férjem valamelyik kocsmában, ő tulajdonképpen nem is tartozott a családhoz. A négy gyerek volt a család, a kutya volt a család, meg én voltam a család. A férjem nem tartozott a családhoz. Néha előfordult, csinált egy gyereket vagy összehányta a szőnyeget, vagy ordítozott egy sort, meg fegyverrel hadonászott, meg egyéb ilyenek. Amikor a gyerekek már nem voltak otthon, állami gondozásba kerültek, akkor nagyon elkezdtem inni. Vártam még kilenc hónapot, hátha a férjem megváltozik, adtam neki még egy lehetőséget, hátha visszakapjuk a gyerekeket. Mert én marha, még akkor is hittem, hogy talán van még egy szikrányi esély – hogy most megpróbál talpra állni, ember lesz, visszaszerezzük a gyerekeket, és fölneveljük őket, ne ugyanoda jussanak, ahova én. Kilenc hónapig vártam, akkor azt mondtam, hogy auf. Egy májusi este hazajött, összeokádta magát, a posztókabátját, a szőnyeget, mindent, kipucoltam, vasalóval megszárítottam, reggel ráírtam egy közértes blokk hátára, hogy elmentem, szevasz, valamikor majd találkozunk. (Rá egy évre találkoztunk, véletlenül.) Összepakoltam két csomag ruhát, s elmentem a bús borongósba magamnak, elmentem, ahová a Gábor fiam járt a haverjaival biciklizni, a rákospalotai erdőbe. Nem volt, hova menjek, mert senkim nem volt. Nevelőanyám akkor már nem élt, a bátyám ki tudja, hol volt, a Béláék meg nem az én családom. Még onnan az erdőből bejártam egy hónapig dolgozni, próbáltam, majd csak lesz valahogy.

– *Az erdőben hol lakott?*

– Bokor utca kettő, nyúllal szemben.

– Volt valami sátra?

– Semmi, mondom, hogy a bokorban. Az első lakályos bokornál lehajítottam a ruhákat, két szatyor ruhát, lefészkeltem magam. Gábor fiam a Makarenkóban volt akkor. Jött volna ki a hétvégén. Eléje mentem, mondtam neki: fiam, ha a gumibot térre akarsz menni, nagyot tévedsz – úgy hívják a Mézeskalács teret, hogy gumibot tér vagy bunkó negyed –, ha arra indulsz, rossz felé indulsz, mert én Rákospalotán lakom.

– Nem félt az erdőben?

– Állatoktól én soha nem félek, csak az emberektől félek. Állat még nem bántott, még a veszett róka sem, csak az ember bántott ok nélkül, egyedül az ember az egyetlen állat, amelyik aljas tud lenni. Jött a fiam gondolkodás nélkül velem csövezni hétvégeken.

– Térjünk vissza oda, hogy állami gondozásba kerültek a gyerekek. Hogy történt? Maguk adták intézetbe a gyerekeket, vagy jött a gyámügy, és...

– Jött a gyámügy. Kijött a tanácstól S.-né, és semmi olyan, hogy segíteni akarunk, mondja el, mi a baja, miért alkoholoznak a kedves szülők? Nem ők vitték el a gyerekeket, nekem kellett bevinni őket, a Ritát, a Pétert meg a Krisztiánt. Gábort is nekem kellett, de ő egyből a Makarenkóba került. Akkor is egyedül voltam, mondanom sem kell. A férjem sosem volt otthon, még tréfából sem. Néha hazaszédült, ha elfogyott a pénz. Vagy a Krisztián nyugdíját szedte el, mert ő hároméves korától százszázalékos rokkantnyugdíjas volt, vagy az én gyesemből lopott. Zabálni hazajött, csomagolt magának.

– Miért vitte be a gyerekeket az intézetbe, Éva? Maga is úgy ítélte meg, hogy nem tudja őket egyedül tartani?

– Én nem akartam beadni őket. De nem tehettem meg, hogy ne vigyem be őket. Akkor kijönnek karhatalommal, nagy procedúra. Bár ez is egy keserves dolog, hogy a saját anyám visz be. A lányom fel sem fogta, érzéketlen, olyan típus, mint az apja. A vadidegen kisfiú, a Péterke volt az, amelyik zokogott, sírt... elnézést *(sírós hangon),* szóval egyáltalán eszemben sem volt, hogy akármelyik gyerekemet is odaadjam, sőt. Már gyerekkoromban megmondtam, hogy ha férjem nem is lesz, nagyon sok gyereket akarok. Hogy magam köré akarom gyűjteni őket, ahogy most a szállón a lányokat.

Akkor nagyon kiborultam, be is vettem megint egy csomó gyógyszert. Nagyon sokszor voltam öngyilkos egyébként is, hétéves korom után is, elég gyakran szedegettem be a gyógyszereket, amikor a megerőszakolási dolog történt, akkor is, és később is próbálkoztam.

– Térjünk vissza az erdőbe!

– Elmentem a Gábor fiamhoz, és mondtam neki: ne gyere sehova, mert én sem megyek sehova. Beadta a nevelőknek, hogy megy a nagyanyjáékhoz Cinkotára, aztán jött velem az erdőbe. Éltünk utána, ahogy tudtunk, jól, rosszul, de elvoltunk. Kukoricát loptunk, eladtuk a Sugár előtt. A laktanyától nem messze volt egy kukoricaföld az erdő közepén. A takarmánykukorica háromnegyed-érőben volt, olyankor úgy néz ki, mint az aranymazsola, el is adtam aranymazsolának, vitték, mint a cukrot, mert finom is, meg hát én adtam a legolcsóbban. A fiam nem nélkülözött semmit. Megvolt neki a cigarettája, kávéja, üdítője, akkor volt nagy divat a hot dog meg a hamburger. Elvoltunk. Onnan átköltöztünk az anyósomékhoz, anyósom még élt, apósom nem, áttételes gyomorrákban meghalt, anyósom is már az utolsó időkben volt, súlyos cukros volt.

– A férje ott maradt a lakásban?

– Ott.

– Ő sem járt be a gyerekekhez?

– Ő egyszer sem ment be, látogatni sem, én mentem a gyerekekhez látogatni, még az erdőből is. Összeszedtem azt a kukoricát, meg összekéregettem a pénzt, bementem a gyerekekhez. Rität, Pétert látogattam, Gábor meg mellettem bóklászott minden hétvégén, meg ha nagyon nem volt kajám, elcsörtettem hozzá. Két adagot kért, kiadta nekem a kerítésen, ennyire jó haver volt a Gabi.

Az anyós után ezer és egy helyen voltam, nem is tudom felsorolni, hol, merre. Gazdagréten egy lebontott ház szuterénjében, ahová befolyt a víz. Találtunk egy ócska vaságyat, tetejére kartont, ruhákat, rá egy nejlont, mert csak az ágy alatt nem esett az eső.

Akkor lekerültem Pilisre, ahol annak idején intézetben is voltam. Egy cigányasszonynál voltam, onnan nem tudtam azután feljárni a gyerekekhez, és behívattak a gyámügyibe. Ott a pilisi gyámügyre, merthogy be voltam jelentkezve a cigányasszonyhoz, ő ragaszkodott hozzá, nehogy megbírságolják. Ott akkor összeköltöztem egy cigány fiatalemberrel. Nem sokáig voltunk együtt, csúnya verekedés volt köztünk, és akkor otthagytam a francba. Most itt vagyok, holnap amott, a lényegen nem változtat, az evolúció és az örökkévalóság szempontjából annyira mellékes, és mindegy, hogy hol vagyok, vagy vagyok-e egyáltalán. Ameddig tudom, csinálom, ha meg nem, akkor... akkor jóccakát! Tavaly nagyon benne voltam ebben a periódusban. Akkor Sz. Á., a szociális gondozóm valahogy kirugdalt belőle, nem tudom, hogy sikerült. Illetve tudom, hogy hogy sikerült, úgy, hogy közben kaptam ezt a kis L. Marikát szobatársnak. Úgy éreztem, hogy talán még van valami szükség rám. De hiába teszem ki a lelkem, ha ő el akar menni a maga útján, úgyis el fog menni.

Ma még próbálok valahogy Istenbe kapaszkodni meg a vallásba. De van úgy, hogy már azt se igazából. És ha elkárhozok, akkor mi van? Nagy durranás! Azután már nem tudom, mi fog történni velem, a retkes lelkemmel, olyan mindegy. Engem a szerves lét már nem érdekel, ennél többet úgysem szenvedek, mint amiken keresztülmentem.

Így elmondva talán még banálisnak is tűnik. Nekem már olyan egyszerű, hogy ezeken végigmentem, és még a franc tudja, hogy mi vár rám. Még egy darabig csinálom, aztán elég volt.

– Mondta, hogy behívták a gyámügyre.

– Behívtak, merthogy nem szoktam a gyerekekhez felmenni. Jöttek a rendőrök, felhoztak Pestre, mert a T. köröztetett. Vissza is vittek a rendőrségi kocsival, mert mondtam, ha elhoztak, vigyenek is haza. Vissza is vittek, még jattoltunk is, hogy a presztízsem helyre legyen állítva a szomszédok felé, nehogy már lenézzenek. Mit gondolnak, hogy betörő vagyok vagy gazember? Soha életemben nem voltam. Én is loptam, mint más csöves, egyértelmű, miért ne? Azt mondták, az állam én vagyok, márpedig ha állami tulajdon, az én tulajdonom, elhozom, egyértelmű.

ABC-ben egyszer loptam. De olyan rosszul lettem, hogy nem tudták, a mentőt hívják vagy a rendőrséget. Ideges lettem, begörcsöltem, fulladtam, minden bajom volt, elájultam, szóval köszönöm, jól voltam. De nem lett belőle semmi, mert anyagi kár nem volt, valami bírságot kellett volna fizetnem, de azt is elvitte az amnézia. A kukoricalopáskor egyszer zuhantunk, mint Rottenbiller. A fiam kinyújtott karral hozza a kukoricát. Egyetlen biciklis jött arra, mindjárt szólt a jagellóknak, hogy valaki lopja a kukoricát. Be kellett borítanunk a kocsi hátuljába a kukoricát, vitték haza a családnak. T., a férjem is csinált ilyeneket, görögdinnyével meg hallal.

– Szóval onnan, Pilisről behívták a gyámügyre.

– Behívtak a gyámügyre, és közölték, hogy vagy lemondok a Ritáról és a Péterről, vagy az elmaradt pénzek miatt bezárnak, pedig eredetileg úgy volt, hogy nem is kell gyerektartást fizetnem utánuk, mert a T.-tól fogják levonni, mert ő a családfenntartó, ő fizet a Rita és a Péter után. Kiagyalták, hogy nekem is fizetnem kell, mert otthagytam a T.-t, tehát nekem, amiért csövezgettem, fizetnem kell a két, illetve akkor még három gyerek után, és ha nem írom alá a lemondó nyilatkozatot a Ritára és Péterre, följelentenek és börtönbe zárnak, mivel fizetni nem tudok. Kénytelen voltam aláírni a lemondó nyilatkozatot. Én nagyon félek a börtöntől. Nem voltam soha börtönben. Éppen elég volt gyerekkoromban, hogyha megunták a verést, bezártak a sötét szerszámoskamrába, ahol ugrókötelek meg ilyesmik voltak. Nem is tudtunk volna róla, hogy játék is van, ha egyikünket vagy másikunkat be nem zárják. És láttuk ám, hogy van ott ugrókötél meg labda is meg ilyesmi is, persze sose kaptuk meg, csak az látta, aki rossz volt, és bezárták oda, vagy túl közel volt a látogatás, és nem akarták a kék-zöld foltokat láttatni, hogy annyira friss, vagy megunták a verést, elfáradtak, s egy kis lelki terrort is adagoltak a nevelési módszerbe...

– Lemondott tehát a gyerekekről, és utána mi lett?

– Utána aztán végleg magamra maradtam. Még az sem volt, hogy ha feljövök, mehetek a gyerekekhez. Gábor fiam szakközépbe járt, szobafestő-mázoló-tapétázó lett. Nagyon jó szakember. Tizenhét éves korában már bandagazda volt. Tudja mit jelent, hogy ötvenéves emberek voltak a keze alatt, és ő volt a főnök? Ütötte-vágta a témát, annyira ment neki. Mondta a főnök, hogy ez a gyerek vagy létrán lett csinálva, vagy ott született, alárendelte a Jóisten a létrát. Meg is szerette a szakmáját, hála a Jóistennek. Ő már nagy volt, kamasz, lányokkal járt, a haverokkal, nekem már egy ekkora ember mellett nem sok keresnivalóm volt. Én már nem lóghatok bele az életébe.

Később találkoztunk, amikor feljöttem, amikor a hapsival a verekedés volt, fogtam, otthagytam a francba, eljöttem vissza Pestre. Felcsöveztem, feljöttem vonaton. Egyszer-kétszer ledobtak, felszálltam a következőre, teljesen mindegy volt, hogy ma érek Pestre vagy holnap.

Megismerkedtem egy sráccal, az is cigánygyerek volt, de nagyon rendes kölyök, az O. Jani. De túl fiatal volt, meg mittudomén. Azokhoz is lementünk vidékre, ott is kiraktak bennünket a sufniba, őt sem szerették a szülei, mert azt mondták, hogy élhetetlen. Csendes, szerény, visszahúzódó cigánygyerek volt, némi művészi beütéssel. Nagyon jól rajzolt, nagyon jó kézügyessége volt, jó grafikái voltak. Népművészeti elemeket szeretett leginkább rajzolni, galambot, pipacsot, egyebeket. Kifestette a szobát, nem semmi, kifestette a nővéréék lakását, megcsinálta népművészeti elemekkel, és másnap már kinn alhattunk a sufniban. Ugye, frissen van festve a lakás, nehogy már csövesek aludjanak ott!

– Utána visszajött Pestre?

– Igen, Pilisről visszajöttem Pestre, itt is csöveztem, éltem, ahogy tudtam, kukáztam, üvegeztem, kartonoztam. Akkor alakítottam egy brigádot, az egyik kishaver kibökött egy házat az Osztapenko-szobornál, ott huszonhatan voltunk, huszonöt kölyköm volt. Volt, amelyik már negyvenöt-ötven között volt, de volt tizennégy éves, országosan körözött motortolvajom is. Úgyhogy nagyon széles volt a skála, de az ilyeneket nyugodtam meghagyhatnák a csöveseknek, hogy mégse az utcán fagyjanak meg. Amelyik rendbe hozza, hadd lakjon már benne. Vizem, villanyom nem volt, csak a szekrény, az ágy, a tűzhely.

– Hogy működött a közösség? Maga volt a királynő benne?

– Á, nem királynő. Én voltam az öreganyjuk, én voltam az Éva anyu, akihez bármikor lehetett menni a problémáikkal, a kéréseikkel, ha mosni kellett, ha varrni kellett, ha beteg volt, ha elkapta a fejtetűt, elkapta a ruhatetűt, mert minden van, amikor az ember csövezik, minden előfordulhat, ha ekcémája volt, akkor ehhez az orvoshoz menjél... A hajléktalan orvosi ellátásról meg az ilyen hajléktalanintézményekről mi az utcán egyáltalán nem voltunk felvilágosítva. Fogalmam se volt, hogy van Dózsa György út, hogy vannak hajléktalanszállók, meg van Menhely Alapítvány, halvány lila gőzünk sem volt. Mi csak éltünk, mint a szerencsétlen hülye állatok, ahogy tudtunk. Mikor eltetvesedtünk, elmentünk kéregetni. „Gyerekek, most szigorúan csak arra kéregetünk, rengeteg Ergo kell!" Megvettünk három-három Ergót minden gyógyszertárban. Csak hármat, mert nem tudtuk, mennyit adnak. Huszonhat embernek rengeteg kell. Amúgy mindenki hozott, amit éppen gondolt, meg ami meg volt beszélve a közös főzéshez. Meghozták a cigarettát, a kávét, az italt, az benne volt a pakliban, nem volt absztinens övezet, á. Talán egyedül a kis Lacika nem ivott, de meg is vertem volna, ha egy tizennégy éves gyerek iszik. Nem is őt vertem volna meg elsőnek, hanem azt, aki a kezébe adja a poharat.

– Nem jutott eszébe a régi-régi emlék, hogy de jó lenne újra elmenni egy hangversenyre vagy moziba, vagy valamire?

– Moziba Siófokon mentünk. Annyira nem vagyok kiegyensúlyozott, hogy egy előadást végigbírjak. Pláne, ott nem lehet rágyújtani. Ott Siófokon szabadtéri moziba jártunk. Volt rá pénzünk. Az okosságot megcsináltuk, hogy negyven rongyot leakasztottunk, mindamellett három napig tartott négyünknek.

– Hogy akasztották le?

– Ez egy aranyos dolog volt, remélem, már elévült. A Pannónia Vendéglátóipari Vállalat raktárhelyiségébe kvártélyoztuk be magunkat. Valamikor szórakoztató központ volt, étterem, lovagterem, egyéb ilyen dolgok. Talajvíz-emelkedés, beázás miatt megszüntették, a konyhai részen az elektromos dolgok, gondolom, rázhattak, mint a hajderménkű, raktárnak használták. Fagylaltostálkák voltak ott meg amiben a franciasalátát árulják, nagy dobozokban kis dobozok, kilencszáznyolcvan tálka dobozonként, ezeket árusítgattuk. Egyszer volt egy nagy tétel, negyven doboz.

– Nem tűnt fel senkinek, hogy maguk ott laknak?

– Tudták, meg is voltunk egyezve a gondnokasszonnyal, nem is, hanem a gondnokkal, mert a csaj az szövegelt, hujjuj, az rögtön az első este kiszúrta, hogy ott vagyunk, épphogy bementünk agyonázva, agyonfagyva, hideg volt, május, éppen csak hogy lefeküdtünk, se piánk, se cigink, se kajánk, eldőltünk, mint egy zsák, ott a ládák között csináltunk helyet, nem egészen akkorát, mint ez az asztal. Lefeküdtünk, alszunk, egyszer csak kivágódik az ajtó, éktelen nagy ordítozás, egy fele akkora kis nő, mint én vagyok, de a szája akkora, mint a bécsi kapu. Nekiállt pattogni, márpedig szedjük össze a ládákat. „Hagyjál te engem lógni, Ludmilla, mert felrúglak, mit ordibálsz velem, első éjjel vagyunk, mi közöm a többi ládához, azt sem tudom, mi van benne!"

Azután jött a hapsi, hazaküldte a nőt, lázas volt, gondolom, azért is volt kiborulva magából, hatalmasan ki volt esve a biliből a szerencsétlen. A gondnokkal szépen megbeszéltük, hogy összerendezzük a dobozokat, ennek fejében ott maradhatunk, ameddig akarunk, így legalább vigyázunk, nehogy a többi csöves bejöjjön, és eltűnjenek a dolgok. Ő arra nem gondolt, hogy naná, hogy nem az első sort fogom elvinni, hát azért annyira nem hülye a csöves, ugye,

elcipelem az első sorból a nekem kellőt, utána hátulról előre huzigálom, mert hátulra hol fog ő bemászni? Nincs neki szárnya. Hát majdnem a plafonig ért, csak négykézláb fért be az ember.

– A dobozokból árultak ki negyvenezer forintot?

– Igen. Egyszerre. Mert apránként már előtte is voltak kisebb tételek, a napi betevőre. Említettem, hogy az Osztapenkónál együtt volt a brigád, de végül már csak hatan maradtunk, mert a rendőrök odajöttek az Osztapenkóhoz a kis motortolvajom miatt, és szétspriccelt a brigád, de előtte még eladtuk a házról a cserepet, mert bontották a házat lefelé. Mellettünk volt egy építkezés, mondtuk, hogy jól van, tubicám, nekünk el kell innen menni, de a cserepeket szépen kifizeted, és már viheted is. Segítettünk elhordani, ha már nem buldózer vitte el az egészet, így ő is jól járt, mi is jól jártunk.

Aztán lepolcoltunk Siófokra, ott is megvolt a kis okosság, azután vége lett a nyárnak.

Amikor a negyvenezer forintos buli volt, már csak négyen voltunk. Az egyik kislány ment a maga útján. A végén már csak úgy hívták, hogy ő a korsós kurva. Egy korsóért akárki megkapta, a végén már csak poharas volt, én nem tudtam vele mit csinálni. Elzüllött, nem bírta a fegyelmet, könnyebb volt a lelke, ha tengett-lengett. Azért kukázgattunk meg egyebek, sok értékes dolgot is találtunk, könyveim mindig voltak, rengeteg könyvet kidobnak. Érdekes, akármerre megyek, jobbnál jobb könyveket találok.

– Kukában?

– Igen, kukában. Ezüstkanálig én mindent találtam. Szidolozgattuk, azt hittük, alpakka, a végén kiderült, hogy ezüst volt. Ez Pesten volt az Osztapenkónál.

– És mennyit kell kukázni, hogy annyi pénzt találjon, amennyi egy napra elég?

– Rengeteget. Hatalmas útvonalat kell bejárni. Nekem az útvonalam a Mechwart ligettől föl egészen a Rózsadombig, le a Pasaréti térig és még onnan is tovább.

– Fel van osztva a terület?

– Fel van osztva, körzetek szerint, és ha rajtacsípem a kedves havert, hogy az én körzetemben egerészik, jogom van lenyomni. Ahogy az elő van írva, hujjuj. Íratlan törvények szerint, az erő törvénye alapján. Nem egy esetben leütöttek, ezért is rossz egy csövesnek egyedül kolbászolni. Én nagyon sokat voltam egyedül, de ha csapatban voltam, ott én mondtam meg, hogy mi lesz a következő teendő, merre menjünk, mit csináljunk. Amelyiknek nem tetszett, ment a csapatból. Ha úgy álltam anyagilag, hagytam, hadd hüttyögjön az is. Sőt még szóltam is neki, hogy abban a kukában otthagytam, de már kell a francnak. Szégyen ide, szégyen oda, ha nagyon éhes voltam, kivettem a kaját is. A „kukaétteremben” nagyon jó kajákat, grillcsirkéket dobálnak ki az emberek, szóval tényleg csak azt vettem ki, ami némileg tiszta volt, nemcsak hogy nem volt romlott, de be is volt csomagolva. Nagyon sokan a sült csirkecombot csak belekaparják a kukába, nemhogy becsomagolnák, hogyha az a marha odamegy és kukázik, ha már ennyire meg kell alázkodjon azért a rohadt napi betevőért, akkor már hadd vegye ki úgy, hogy meg is tudja enni. Mert jó, van, akinek beveszi a gyomra, megeszi a félig romlott kaját is, mert rákényszerül, és neki beveszi a gyomra. Nekem nem vette be.

– Említette, hogy többször leütötték...

– Igen. Egyszer százharmincnyolc forintért meg egy nem egész egy liter borért ütöttek le. Másnap reggel tértem magamhoz. Mentem volna „haza”, a „tíz és félre”: a tízemeletes házak fölött van még félemelet, a liftszerelő szint, ott egész jól el lehet dekkolni. Annál följebb nem mennek, mert nincs följebb, csak az Úristen meg a birkafelhők az égen. Ugye, ott dekkoltam, mentem volna hazafelé, és akkor koppintottak fejbe, pedig éppen valakiért kilencedet

ajánlottam fel. Volt rózsafüzérem, valakiért rózsafüzért ajánlottam fel. Azt hiszem, a Déliben vagy hol, volt egy lány, három hónapos csecsemővel, azért imádkoztam, hogy valahogyan oldódjon meg a sorsa. Ott fagyoskodtak a vagonban, meg onnan is elhajtották őket. Nem tudok segíteni, legalább imádkozom értük. Imádkoztam. Sokra nem mennek vele ők személy szerint ott lenn a földön, de talán valami kis pártfogást sikerül összeszedni. Nem hiszem ugyan, hogy az én imádságom valami sokat érne, nem hiszem, hogy olyan nagyon hallgatnának rám odafönn, idelent sem hallgatnának, miért hallgatnának odafönn?

Azt azért kijelentem, hogy én nem vagyok egyik hithez sem kapcsolódó, nem tartom magam sem reformátusnak, sem katolikusnak. Jézust hiszem, a szeretetet hiszem. A szeretet minden. És marha nagyon nem értem a Bibliában, mi az, hogy ha én egy parancsolatot megszegek a tízparancsolatból, akkor mind ellen vétek, tehát egyből minden parancsolatot megszegek, tehát tuti elkárhozom. Akkor minek csináljam, semmi értelme, hogy akármelyiket is törekedjek betartani. Egyébként is, én a tízparancsolattal úgy vagyok, hogy az van, tudomásul veszem. Hogy aztán valóban Istentől származik-e vagy nem, az nem az én dolgom, engem mint csövest hidegen hagy. Legyek őszinte. Ő azt mondja, hogy a lelkiismeretem parancsát kell kövessem, és a lelkiismeretem parancsait a szeretet kell hogy diktálja. Teccen tudni? Ez a szeretet, való igaz, hogy Krisztustól származik. Én Krisztust messzemenően elfogadom fölöttemvalónak. Megváltónak, azt viszont már nem fogadom el, hogy én köteles vagyok csinálni ezt a kínlódást, ezt a szenvedést, ha már úgy érzem, hogy nem bírom tovább. Valamennyi beleszólási jogom nekem is kell hogy legyen. És ha én úgy vagyok vele, hogy vége, nem bírom tovább, akkor Krisztus is be kell lássa, hogy eldobhatom ezt az életet, amit nem én kértem. A franc sem akart világra jönni. Ha újrakezdhetném, és megkérdeznének, azzal kezdeném, hogy egy francot születnék meg. Apám ágyékából visszamennék a gerincébe, ott kolbászolnék a gerinc legtetején valahol, nehogy véletlenül én kerüljek sorra. Szóval tévedésből sem jönnék én a Földre. Én nagyon fölöslegesnek érzem az embert ebben a világban. Ártó lény az ember ezen a Földön. Nézze meg, hogy tönkretettük ezt a Földet! Volt értelme akkor az embernek erre a Földre idecseppenni? Elvégeztük, hogy romboljunk meg irtsunk mindent? Mindent, ami szép, ami jó és ami nemes.

– Az ember élete értelmetlen?

– Értelmetlen. Nem értelmetlen, fölösleges. Ésszerűtlen. Korábban még volt értelme az embernek... még talán az ősembernek. Talán. Ameddig a természetet el tudta fogadni olyannak, amilyen. És nem próbálta maga alá gyűrni, uralni. Hogy én vagyok az „ember”, „én vagyok a jó ember”. A túrót! A természetet hagyni kellett volna, hogy ő legyen a jó. Az első ember ott rontotta el ezt az egész balhét, amikor elkezdett... nem is tudom, talán a gyűjtögetésnél, amikor már az egyik többet tudott gyűjtögetni, a másik kevesebbet. Valahol nagyon a kezdetén el lett ez baltázva. Nagyon-nagyon el lett ez baltázva.

– Amikor először összetalálkoztunk a János Kórháznál, az melyik korszak volt? Három éve? Négy éve? Akkor hol lakott?

– Fönn a Szabadság-hegyen laktunk, az erdőben. Azt szerettem, ott nyugalom volt. Minimális ember járt, viszont voltak mezei egerek, nyulak, rókák, rengeteg madár. Volt vöröshangya is. Engem mindig megtaláltak. De hát annak meg az a dolga, hogy csípjen. Később berendezkedtünk egy romházban, aminek se ablaka, se ajtaja, éppen hogy a falak voltak meg a tető. Akkor is egy brigáddal voltam, az volt az egyetlen, amelyik nem az én brigádom volt: a Maci Laci volt a takarító meg a házőrző, a Somos meg a Csillag mentek kukázni, üvegezni... kartonozni nem annyira, inkább rezeztek, szóval inkább gyűjtögettek. Én voltam a kéregető. A Tibike csak úgy volt, ő volt az én kistestvérem. Biztos látta ott mellettem, egy vékony kisfiú,

hosszú, ritkás hajjal. A többiek nem merték bántani, bár nem sok hasznát vettük. Ő csak úgy volt, ő volt az én fiacskám.

Akkor volt az a kor, hogy Gábor fiammal meg volt beszélve, hogy a tizennyolcadik születésnapján találkozunk a Moszkva téren a piros asztalnál, ahol mindig árultunk. Ő tudta, hogy hol van, mondtam neki, hogy hozom a kaját is, cigit is. A Camel volt a kedvenc cigije, és én vártam a gyerekemet, és az én gyerekem nem jött. Vártam másnap, harmadnap, vagy három héten keresztül minden áldott nap. Elmenni nem mertem, mert nem tudtam, hogy délelőtt fog jönni vagy délután. Nem tudtam elmenni guberálni, hogy árulnivalóm legyen, nem tudtam elmenni egy gyümölcsösbe sem, hogy állam bácsitól „átvegyek" egy kis gyümölcsöt, amit aztán féláron továbbadok az embereknek. Gyümölcsöt szedni csak a kezdet kezdetén voltam, amíg a kezem jó volt, mármint a bal kezem. Mert akkor meg a jobb kezem volt három darabban eltörve. Akkor még a lábaim is bírták annyira, hogy nem feltétlenül volt szükséges a bot.

Most olyan három éve, hogy nagyon kell a bot. Amikor a János Kórháznál voltam három éve, azon a télen fagyott el nagyon a lábam meg a kezem, az összes létező körmöm lepottyant. Rossz volt, amikor nőtt lefelé, egyébként is érzékeny a vadhús, utána fél óra szünet, és jön az új köröm. Még szerencsém volt, hogy nőtt új köröm, és nem veszítettem el az ujjaimat is. Az lett volna a nem semmi. Mert én ésszel csináltam, amikor elfagyott, még a János Kórháznál is, levettem a cipőmet, és hóval bedörzsöltem az elfagyott lábamat, a kezemet. Amelyiknek le van vágva, az feltételezhetően hülye volt, és elment valamelyik nappali melegedőbe, és meleg vízzel jól megmosta a kis kacsóját, és ott akkor vége is a dalnak, búcsúzhatott a kezétől meg a lábától, a fülétől, orra hegyétől. Nekem mázlim volt, mert megúsztam. Még a terhességet is megúsztam. Többnyire úgy van vele a legtöbb hajléktalan nő, hogy megszüli a gyereket, mert nincs orvosi ellátása, és ha megszülöm azt a gyereket, akár kényszerűségből, akár szívem jogán, az a gyerek akkor is elszakad tőlem, és fölöslegesen szenvedtem végig a terhesség kilenc hónapját, mert utcán terhesnek lenni nem egy boldogság. És hiába szenvedtem végig a terhességet meg a szülést, nem tudom hová vinni, ergo a gyerekemet idegeneknek szültem, nem magamnak. Ugyanolyan magányos maradok, egy hatalmas kereszttel a nyakamban: van egy gyermekem, és még sincs gyermekem.

Ez majdnem ugyanolyan, mint hogy nekem is van négy gyermekem és nincs egy darab gyermekem sem.

– *Gábor nem ment el a születésnapi találkozóra?*

– Nem. Azóta én nem kerestem.

– *Ez hány éve volt?*

– Négy éve, mert most 15-én lesz huszonkét éves. Ő nem jött, valószínűleg nincs szüksége rám. Tudja, hol vagyok. Küldtem értesítést, címet, telefonszámot. Ha ő nem, én nem fogok a nyakába akaszkodni. Megértem még azt is, ha utál. Mert lényegében ő is megkapta, amit én, hogy bekerültem az intézetbe az anyám hülyesége miatt. Szégyen, nem szégyen, beleestem ugyanabba a lekváros bilibe, mint előttem is nagyon sokan, és bele fognak esni utánam is.

– *Visszatérve a brigádhoz: ki dönti el, hogy ki mit csinál, takarít, kartonozik, koldul?*

– Van egy kialakult rend. Hogy ki a főnök, az mindig az adott helyzettől függ. A rend általában hamarabb kialakul, mint az, hogy ki lesz a főnök. A rend kezdettől fogva kialakul, és a csapatok változnak.

– Ahány csapat, annyiféle rend?

– Többnyire igen. Többnyire összedobják a pénzt, és aki snúros, azaz saját magának bespájzol, az repül, ha letagadja a pénzt. Közösen mászkálnak, közösen élnek tulajdonképpen. A csapatokban az őszinteség és a közösködés a legfontosabb. Ez egy külön kis társadalom, a maga törvényeivel, szabályaival, rendjével. Az én asszonyom az én asszonyom, és nem a tied és így tovább. A legutóbbi brigádban ez megvolt fönn a Szabadság-hegyen. Volt ott olyan srác nekem, aki tényleg nagyon rossz állapotban volt. Nem tudom, kórházban mit tudtak volna vele kezdeni, ha be is vittük volna. Így is nagyon sok hal meg, orvosi ellátásban nem részesül, valahol az erdőben rosszul lesz, fölfordul, kész, meghal. Van ilyen. Az ilyeneket kezelgettük fenn a hegyen. Hideg vizet itattunk velük, mást úgyis kihányna. Szóval hideg víz, gyomormosás. Megivott egy pohár vizet, kijött belőle. „Még egyet igyál meg, apám!" Az is kijött. És amíg a gyomor ki nem tisztult, sejtésem szerint amíg az alkohol a gyomorból el nem távozott, így volt. Akkor egy kicsit hagytam aludni. Akkor egy deci bort adtam. Az megint csak kijött, a következő megint, vagy talán nem. De a következő biztosan benne maradt. Amikor az benne maradt, és egy kicsit megpihent, akkor egypár kanál levest. Mert a gyomor már annyira össze van szűkülve, annyira le van strapálva az alkoholtól, hogy még a főtt répát sem tudja megemészteni, kikívánkozik. Volt olyan, akinek a hasa ment, de irgalmatlan módon. Még jó, hogy az a Reasec létezik, akkor még adták recept nélkül. Amelyik ilyen hasmenéses volt, egy darabig hagytam, hadd menjen a hasa, tisztuljon, és akkor utána beadtam neki a Reasecet, ez volt a legkönnyebb. A hányás sokkal, de sokkal nehezebb. A Daedalon meg ilyesmi nem barátságos, mert a tablettát ki fogja hányni, a kúpot nem fogom neki feltenni, magától nem fogja föltenni, akaratosak, makacsok ezek a delíriumosok is.

– Hány brigád dolgozik a városban?

– Nagyon sok, egyre több és egyre kisebbek a klikkek. Ma már a csövesek között sincs összetartás. Egyre nagyobb a rivalizálás, egyre több az éhes ember. Belefáradnak abba, hogy egymással törődjenek. Amit én próbálok ezen a rohadt J. szállón: életet verni ezekbe a tyúkokba, mert kiírom nekik versben, hogy mi szegények, mi lecsúszott emberek tartsunk össze, mert együtt sokkal könnyebb felállni. Ha két ember elcsúszik a jégen, sokkal könnyebb felállni, mint ha ott csúszkál magában. Nem? Nem tudok korcsolyázni, de láttam.

– Mi a tapasztalata: inkább nők vagy férfiak vezetik a brigádokat?

– Többnyire férfiak. Ahhoz nagyon akaratosnak, makacsnak és fizikailag erősnek kell lenni, hogy jól vezessen valaki. Én akaratos vagyok, makacs, és valahogy hiába ittam, nem tudtam alkoholista lenni, a józan ítélőképességemet nem tudtam elveszteni. És így alakult az is, hogy abbahagytam az ivást, mert nem érdekelt.

– Hogy hagyta abba?

– Egyszer a Széna téren álldogáltunk a becsületsüllyesztőben. Nem ittunk sokat, még a liter sem volt meg fejenként. Elment a haver, hogy kikéri a következő kört, rám nézett, köll a francnak, többet nem kell. Azóta egy kortyot sem ittam.

– Hogyan szövődnek a szerelmi kapcsolatok?

– Többnyire brigádon belül, csapaton belül szövődnek. Én megmondtam minden „páromnak", hogy oké, addig elvagyunk együtt, amíg neked is jó, nekem is jó. Ha vita van, nem szeretném azzal kezdeni, hogy le kell nyomjalak, mint a bélyeget. Leülünk, megbeszéljük. És ha már akkor sem megy, akkor is hülyeség tettlegességig fajulni, mert valamikor szép volt, valamikor jó volt, és ezt megalázó lenne úgy befejezni, hogy megütöm azt a másikat. Én állatira tudok

szeretni, az a baj. Nagyon szerelmes tudok lenni, csak azután, amikor odakerül a sor, csődöt mondok, olyan, mint egy impotens férfi, aki a lelkével nagyon szeret, de azután lőttek Budán.

A hajléktalanok között szabadabbak az erkölcsök. Nem szabadosak, hanem szabadabbak, nincs annyi megszorítás, megkötés, mint egy átlagtársadalomban. A hajléktalantársadalomban sokkal könnyebben veszik azt, ha két ember összetolja az ágyát. Nincs ceremónia, nincs köntörfalazás. Nagyon furcsa ajándékokat tudnak egymásnak adni. „Találtam egy csirke-combot, odaadom neked, mert izé, mert szimpatikus vagy."

– Ha nem tartja illetlennek a kérdést: hány kapcsolata volt?

– Mondhatom erre, mint a bagoly, hogy huhú. Volt egypár. Többnyire éves terminusonként változtak a kapcsolatok, egy évig kibírtuk egymást idegekkel, többnyire én voltam, aki azt mondta, hogy kész, vége, hagyjuk abba. Egy idő után minden kapcsolatból menekülni akarok. Ez egy nagyon rossz vonás, nagyon sokat csalódtam. Szexuálisan a gyermekkori trauma miatt is, meg azért is, hogy a férjem, ugye, nem azt nézte, hogy na ennek a marhának jó-e. Piff, ugye jó volt? Marha jó volt, főleg, hogy abbahagytad, végre olvashatok.

– Soha nem volt öröme a szexualitásban?

– Először magával ragad a hév, azután bebújik valami a lelkembe. Abban a pillanatban teljesen kihűlök és vége, utána nem érdekel. És a második, harmadik alkalommal meg azt mondom, hogy már vége. Most már eleve úgy vagyok vele, hogy nem kezdek senkivel. Ezt az életet leépítettem.

– Az utcán élő nő sűrűn ki van téve nemi és egyéb erőszaknak?

– Igen. A csövesek közt a nemi erőszak tulajdonképpen a nehezen viselt feszültségekkel meg a nehezen viselt viszonzatlan érzelmekkel, a társtalansággal függ össze. Tudom, mert engem is olyan erőszakolt meg, aki hónapokig húzta az agyamat, aztán egyszer elkapott, erőszakkal elcipelt magával, „márpedig akkor is az enyém leszel, mert én szeretlek" jelszóval. Az már nem ötlött az agyába, hogy fájdalmat okoz, annyira már nem volt intelligens. Utána beijesz-tettem, hogy följelentem. Természetesen nem jelentettem föl. Mit csináljak vele? A dolgot nem tudom meg nem történtté tenni. Mert attól, hogy én a nyakába akasztom a börtön-büntetést, attól ő nem lesz sem szolidabb, sem nemesebb lelkületű. Talán ha mással teszi ezt, egy fiatal kislánnyal, akkor gondolkodás nélkül feljelentem. Velem tette, hát... ez a test már nem számít semmit, ez a test már csak úgy van. Egyébként már csak azért sem jók az ilyen párkapcsolatok, mert kapualjakban, erdőben, bokorban, jobbra-balra eleve nem lehet jó. Félni kell, hogy jön valaki, mert hideg van, kemény a föld, szóval ezer és ezer dolog van, ami miatt a nő nem tudja elengedni magát. És mégis hajlandó a kapcsolatra, részint a magánytól való félelem, részint a többi férfitól való félelem miatt. Inkább akkor már egy használja, mint hogy egyik este az egyik erőszakol meg, a másik este a másik. Itt van az L. Marika esete. Kinn aludt három éjjel a Keletin, hatan erőszakolták meg a három éjjel alatt, ami nem semmi. És mi van, ha teherbe esik? Legtöbb esetben koraszülés vagy elvetélés a vége. Ha mégis ki tudja hordani, felelőtlennek tartják, elítélik: „Minek az ilyennek gyerek? Ő is minek van a világon, hát még akkor szaporodni!" Igazuk van tulajdonképpen, ilyen körülmények közé valóban nem ildomos gyereket szülni. Viszont ha azt nézzük, hogy én terhes maradtam volna, én nem tudtam arról, hogy orvosi ellátás van. Tüdőgyulladásokat hordtam ki lábon, lázas voltam sűrűn. Volt utcai gondozónk, egy egész darab. Nyilvántartásba vett minket, hajléktalanigazolványt adott, de egy büdös szót nem szólt arról, hogy Dózsa György út is van, vagy orvosi ellátás is van, szálló van, semmiről nem tudtunk semmit.

– Mit csinál, aki nem jutott be menhelyre, vagy kikergették a pályaudvarról?

– Többnyire megy. Egyfolytában menni kell, mert különben tényleg megfagyunk. Éjjel nem szabad aludni. Olyan nincs, hogy nagyon elfáradtam. Ha élni akar, nem fáradhat el. Én is betegen, fájós lábbal meneteltem három éjjel. A Zsuzsa mama a megmondhatója, hogy utána napközben a Széna téren aludtam, akkor is mínuszok voltak, de nem mínusz húsz, hanem csak mínusz nyolc. Abban már lehet aludni. Padon. Belebújtam a kabátomba, aludtam, Zsuzsa mama őrizte az álmomat. Ott volt a szállónk. Onnan ismerjük egymást.

Menni kell, menni kell. Próbálkozik az ember, hogy egyik kapualjból ki, a másikba be. Háromszor, négyszer, ötször elhajtják. Éppenhogy felmelegedne, kezdene elbóbiskolni, megint jönnek, és kizavarják.

– Milyen halálesetek történnek?

– Az én körömből hárman haltak meg. Sok olyan van, akinek amputálták a lábát. Például a Nyugatiban is ott szokott kéregetni egy régi ismerősöm, egy lába volt, nem sokáig, amputálják a másikat is, térdig ment a duzzanat. Három éve a költő Sanyiról hallottam, hogy megfagyott, írtam is egy rekviemet. Volt egy zakója meg nyakkendője, mezítláb. Se ing, se pulóver. A Mártírok útján van egy éjjel-nappal Delicatesse. Ott adtak neki egy kartont, hogy arra feküdjön, ne a kőre. Akkor már zoknija volt, „téliesített". Valamikor verset írogatott ő is, nagyon szép versei voltak.

– És maga, Éva, mikor kezdett verseket írni?

– Írni írtam már tizennyolc éves koromban is, de ezek csak olyan kis apró epizódok voltak. Mostanában kezdtem újra, a Fedél Nélkül július 20-i számában, akkor kért az Ungi Tibi verset tőlem. Akkor hozta le a Kádár-versemet. Azóta egyfolytában írok. El tudom mondani, amit akarok, ha nem is pontosan és nem is mindent. Mert a legbensőbb fájdalmaimat, bánataimat nem is tudom úgy igazán leírni, mert azokat talán még magamnak sem vallom be. Tudom, hogy bennem vannak, magammal sem merem megtárgyalni, magamban, Jézussal sem, pedig nagyon sokat elbeszélgetünk. Mondtam is a lelkészemnek: én nem imádkozom, egyszerűen beszélgetek Jézussal ugyanúgy, mint magával, csak annyi, hogy őt tegezem, magát magázom, más dolog, ő belül lakik, maga meg kívül. És tárgytalan, mert magázva is lehet valaki udvariatlan, tegezéssel is lehet udvarias.

– Ha felkínálnák, hogy kap egy kis lakást...

– Miből tartanám fenn? A kilencezer forintos nyugdíjamból? Kilencezer-hétszáz forint rokkantnyugdíjam van. Itt, a József nádoron lettem rokkantosítva, kapnék magasabb kategóriát is, de ahhoz el kell menni orvoshoz. Énbennem egy olyan fóbia van az orvosok, eleve mindenféle ilyen hely ellen, ahol várni kell, ahol kérni kell, ahol ott kell lenni... szóval nem.

– Mivel műtötték a lábát?

– Balesetem volt, tizennégy éves koromban beleléptem az üvegbe. Tizennyolc éves korom óta reumás vagyok, idegzsábám van. Aztán jöttek az elfagyások. Ma már alig-alig bírok mászni, pláne, ha fáradt vagyok, fölemelni sem bírom a lábam, sokszor majd orra esek.

Egyszer... hol is voltunk akkor? Budaörsön voltuk egy kis faházban, pirinyó volt, egy ágy volt benne, a földön egy szivacsmatrac, meg fel volt szerelve egy keskeny polc. De csak akkora, hogy a hamutálcát, a poharat rá lehetett tenni, ilyesmi. Az ágyon aludt Pityuka az élettársával, a Kingivel. Nagyon beteg volt az a lány. Én meg Mihálom (az is egy nagyon nagy szerelem) nagyon jól megvoltunk együtt. Este csináltam farhátból húslevest, kinn a faház előtt. Sehol nem találtunk akkor más helyet, mehettünk a víz alá buborékért. Kis dombba épült házikó

volt, hogy a víz lefolyjon róla. Valamikor szerszámoskamra lehetett. Na szóval, az előző napról maradt farhátból, zöldségből főztem a húslevest. Szakadt az eső. Le volt fedve a lábas, hogy a ruháról bele ne csorogjon. Meg akartam nézni, hogy elég puha-e a zöldség. Felemeltem, a gőztől nem láttam. Mondom, leemelem a fazekat, leviszem, majd a kerti asztalnál megnézem. Kicsúszott alólam a lábam, nem tudtam megtámaszkodni, hanyatt vágódtam. Szerencse, hogy csak az egyik ment ki, a balos, mert különben az egész testemre ömlik, így meg a kezemre. Marha nagyot ordítottam, letéptem magamról a pulóvert, kijött Mihálom a házikóból, látta, hogy mi az ábra, hát a sűrűje az bennmaradt, mert a karom feltartotta. Mondtam neki: teszel bele egy kis vizet, delikátot, felforralod. Bementem a kis faházba, mint akit agyonvertek. Leszédültem a matracra, még be sem takaróztam, úgy aludtam reggelig. Reggel ilyen vízhólyagok. Mutatom Mihálnak: „Nézd már, mi van nekem." Fájt nagyon. Mihálom szörnyülködött. A hólyagokat egy varrótűvel kiszúrtam, hogy valahogy föl tudjak kelni. Akkor volt október 23-a, a nemzeti ünnepünk, én elmentem az ügyeletre. Mondom a doktornőnek, hogy egy kicsit leforráztam a karom. A „kis forrázásból" lett három plasztikai műtét a katonai kórházban. A combomról szedték le a bőrt. Annyi, hogy kisebb dolgokat meg tudok vele fogni, de egy pohár vizet nem viszek el innen odáig. Mondták, hogy nem sokáig marad meg a kezem, szép fokozatosan elsorvad. Én leszek a félkarú kerti törpe.

– Vagy a templomi táblaszent. Úgy hallom, új plébános jött abba a templomba, ahol koldulni szokott.

– Jaj. Irtó csinos fiatalka, ahogy profilból láttam, de én úgy félek tőle, mint ördög a tömjénfüsttől. Én minden új embertől félek. Már előre rettegek, hogy ha valaki elköltözik tőlünk, akkor ki jön a szobánkba. Annyira félek az új emberektől, nehogy megszokjam őket. Azért igyekszem az uralmam alá törni mindegyiket, amellett, hogy megteszek értük mindent, megvédem őket a többiektől. Ott van például a szerencsétlen beteg Picur. A múltkor letámadták. Valamelyik csaj azt mondta neki, hogy igen, mert még a kölykeit sem képes nevelni. Ha nem nézem, hogy tényleg vannak ott vagy nyolcan, én azt úgy belemasszírozom a fotelba, hogy evőkanállal, zsilettpengével nem kaparják ki onnan. Meg is volt ijedve. Ezt nem bocsátom meg neki.

Szóval rettentő módon féltem én ettől az atyától, de úgy alakult a dolog, hogy egyelőre nem vagyok észrevéve. Nem ez az első templom, ahol kéregetek, de ez az első, ahol elkezdtek emberként kezelni. Tudja, milyen nagy szó ez? Állati csodálatos dolog. Jártam a Városmajorba, ott olyan lenéző szánakozás volt. Jártam a Ferenciek terére: tömény undor meg utálat, hogy jól van, lökök neki valamit, de a kutyának szívesebben vetnék, ez kiderült a mozdulatból, mindenből. Itt meg az emberek megálltak velem először beszélgetni. Kérdezik, miért vagyok itt, a karomat látták, nyár volt, elmagyaráztam, hogy a karom le van forrázva, mindamellett hajléktalan vagyok, utcán vagyok, akkor még utcán voltam, a Mártírok útján vagy hol, az árkádok alatt. Négykézláb be, négykézláb ki. Onnan is ki lettünk átkozva. Volt egy paplanunk, egy kartonunk, azt is kihajították a konténerre. Pedig valahol nekünk is aludni kell, mert már mindenhonnan kiciánoznak minket, olyan helyen, amire a kutyának nincs szüksége, ott sem tűrik meg az embert, nagyon ritka, s ahol megtűrik, ott sem tartósan. Jó, van abban olyasmi is, hogy a többiek eltolják a renomét, mert odapiszkítanak, ahol alszanak, és azután elmennek. Akkor legalább gondoljanak a következőre, ha a másik csöves oda akar menni aludni.

– Gondolom, nagy probléma, hogy hol végezze a szükségét a csöves.

– Bokorban. Vagy másik megoldás, ugye, ha be van zárva a kapu, nyitva van a szemétledobó, és ott csövezek, éjjel van, a kutya nem mászkál, lerakom az újságpapírt, elrendezem a dolgaimat, összehajtogatom, bele egy nejlonzacskóba, összekötöm, bele a szemétledobóba. Utána ott van a falikút, megöblítem a kis kacsómat, és reggelig alszom tovább. Mindenre van megoldás.

– Visszatérve a templomhoz: úgy tapasztalja, hogy az emberek szívesen adnak?

– Sokan vannak, akik lenézik a templomi koldusokat. Szerintem viszont templomi koldusokra is szükség van. Nemcsak a koldusnak, hogy ott üljön és keressen, hanem minden embernek. Induljunk ki abból, hogy minden ember alapvetően jónak születik. Ez tény. Az, hogy a későbbiek során milyen lesz, az egy másik tény. Azt a körülmények hozzák magukkal. De az alapvető jóság és a jót tenni vágyás, az minden rendes emberben benne marad. Ha nem, az egy gazember. Mert ha mást nem, annak a galambnak odaadok kenyeret, a kóbor kutyának odadobok egy csontot. A csövesnek odaadok egy kettest vagy ötöst. Vagy csak leviszek neki egy szelet kenyeret. Akkor valamit már ő is tudott adni, és ez az ő lelkiállapotának marha sokat számít. Nekem is sokat számít, hogy nem rúgnak belém, tehát ez egy hatalmas nagy plusz, ezért is tudok már huzamosabb ideje egy helyen ellenni itt a Lehel téren. Az a szerencsés ember, aki sok helyen tehet jót. És ez nagyon sokat számít a léleknek. Nem is csak a léleknek, hanem a pszichónak, piszok sokat számít.

– Nem érzi néha, hogy a pap esetleg féltékeny, ha nem a perselybe dobják be azt a pénzt?

– De. Meg is írtam a Krisztusi szeretet című cikkemben a Fedél Nélkülben. Nem ilyen vonatkozásban, de valóban a pap kiprédikálta, hogy ne adjanak a templomi koldusoknak, mert nyilván elisszák meg egyebek.

Mikor a cikkem megjelent, bevittem, és elsőnek odaadtam a kántorunknak, a Gábornak. Nem mertem az atyának a markába nyomni, mert amekkora darab, ha fejbe rúg, akkor nézhetek. Mert el nem zavarhat. Ki tudom hívni a rendőröket, mert egy rendeletet kaptak. Rendőr mondta nekem, a Piedone a Moszkva téren. Hatalmas nagy darab, azért maradt rajta a Piedone név. Nagyon szereti a csöveseket, de utálja a románokat, hurrá, végre valaki, aki a magyar szegényeket is támogatja rendőri berkekből. És van ilyen rendelet, hogy a templomok és a nagyobb kórházak előtt engedélyezett a koldulás, mert a magyar állam nem képes eltartani a saját szegényeit. Csúnya mondat, de így hangzik.

Tulajdonképpen annyi változás történt, hogy az atya már nem prédikálja, hogy ne adjunk a szegényeknek, mert én akkor rögtön elmagyaráztam neki a dolgot. Jött két idős nénike, és azok adtak. És az atya, akkor már civilben, ezt látta. És akkor megkérdezte: „Mi van, kedveskéim? Nem voltak benn a misén, nem hallották, hogy mit prédikáltam? Miért adnak neki? Nem hallgatnak a papjuk szavára?" De így, szó szerint. Előttem meg a hívek előtt. Erre már én is felkaptam a cukrosvizet, leszólítottam: „Ne haragudjon, tisztelendő atyám, hogy innen lentről merészelek szólni. Először is, nem a papunk szavára hallgatunk, hanem a Jézus Krisztus szavára és a lelkiismeretünk szavára. És mutassa meg nekem a Bibliában, hogy mi ebben a szeretet cselekedetei ellen való. És megérdeklődném: Ön mit tanult a papi szemináriumon? Mert hogy ez nem Krisztus igéje, az biztos. Ezt nem tanulhatta." Vörös lett a feje, és elrohant. Utána hiába köszöntem neki, hogy „Dicsértessék!" Semmi! Utána már köszöntem neki, hogy „Laudetur Jesus Christus", semmi! Meghalt most egy plébános atya, érdekes, az mindig előre köszönt nekem. Akkor is, amikor egyedül ültem ott, és akkor is, ha már ott voltak a hívek. És előre köszönt nekem, hogy „Jó napot, aranyos!" „Dicsértessék!" Talán ezért szerettem meg annyira. Nem nézett le.

Ha Jézus elfogad, más is el tud fogadni. A koszos csövesek tényleg lepusztult állapotban vannak, de tudják, mi az illem. Ha az belép az ajtón, a rongyot leveszi a fejéről, és nem káromkodik. Még a bort is eldugja a szatyor aljába, nehogy Isten észrevegye. Nem mintha nem tudná úgyis, de „eldugom, mert becsület is van a világon, ugye". Ott van az Imre, talán még régebben kezdett ott koldulni, mint én. Azt én úgy elhajtottam, mint Singer a varrógépet. Nekiállt, mint a kocsma előtt, inni. „Mit gondolsz, te? Hol vagyunk, a kocsmában?"

Jól érzem magam a templomlépcsőn, elvagyok, mint a befőtt, az sem zavar, hogy nem tudok rágyújtani. Ott nem vagyok ideges, nem vagyok nyugtalan, megnyugszom. Lazítok, felöltődök valami szépre, megint egy darabig bírom.

– Milyennek látja a templomba járó embereket?

– A többsége tulajdonképpen csak a saját lelkiismerete megnyugtatására megy. Nem azért, mert hisz. Az idősebbek talán már hisznek, ők közelebb vannak a halálhoz. Félnek a megsemmisüléstől, és félnek a felelősségre vonástól. Ha ne adj Isten, van Isten, te jó Isten, akkor mi lesz velem, Istenem? Aki igazán mély hitből jár, az talán tíz százalék. A Margit néni meg kerek perec megmondta, hogy Évike, ha maga nem volna, el sem jönnék. Nem is szentbeszédért jár. „Imádkozni tudok én otthon is, csak maga miatt jövök, az az egy óra a megnyugvás nekem, a pihenés." És elmondja a problémáit. Mert tényleg szerencsétlen körülmények között él ez a szerencsétlen asszony. Pedig nem is szegény. Hoppá! Nem szegény. Csak mindenki kihasználja. A férje, a fia, a lánya.

– Lehet, hogy a pap azért is meg fog haragudni, mert gyónni sem hozzá járnak, hanem Évához?

– Na nem, annyira nem humorizálunk, nem vagyok annyira konkurencia neki. Amúgy a gyónást én egy nagy marhaságnak tartom. Meg is írtam valamelyik versemben, hogy embernek nem gyónok, rajtam ne röhögjön. Nekem, ha lelkiismereti problémám van, én közvetlenül megbeszélem Jézussal, mert én tudom, én hiszem, meggyőződéssel vallom, hogy itt van mellettünk. Szoktam is köszönteni, amikor leülök a templom elé: Szia, Jézuska, megjöttem, itt vagy? És akkor tudom, hogy ott van, mert egyik az, hogy illik otthon lenni, ha vendéget vár az ember, még ha az nagyon szegény vendég, akkor is, és tudja, hogy jövök. És ott van, és vigyáz rám.

– Visszakanyarodhatnánk a gyerekeihez? Gáborról beszélt a legtöbbet.

– Első gyerek, gyerekfejjel szültem. Rita meg Péter örökbe vannak adva, nagyon jó helyen vannak. Hívő nevelőszülőkhöz kerültek (ezt a nevelőtanártól tudom), akik cukrosok, nem lehet saját gyermekük. Azzal együtt maszekok, marha gazdagok, tehát ők el vannak látva.

Krisztiánkámnak gyűjtöm a pénzt, amennyire tudom, én úgy számoltam, talán sikerül ötvenezer forintot most május végéig, június végéig lecsípnem. Delikátleves orrba-szájba meg egyebek. Huszonkilenc és fél százalékos kamatra húszezer forint már bent van neki egyéves lekötésre. Azonkívül van már benn újabb tizennégyezer forint. Minden évben kicsit emelem. Tizennyolc éves koráig háromszázezer forint fog neki összegyűlni, és így, ahogy lehet, valamit segítek rajta. Na már most, nekem most nagy lelkiismereti problémám, és azt hiszem, jogosan is piszkálom magamat, hogy ezzel még abszolút nem adtam meg a gyerekemnek semmit, mert a pénz annyira másodlagos az ő szempontjából, hogy azt el nem lehet mondani. Mert amíg csöveztem, tényleg nem nagyon tudtam lemenni hozzá. Szakadtan, gyűrötten, koszosan, jó, hát annyira koszos sosem voltam, hogy fölálltak volna mellőlem a villamoson. De nem voltam annyira ápolt, mint most, ahogy én magamtól elvártam. Hiszen az ember nem tud magára annyira adni, hiába jár a Köjálba, vagy akárhová fürdeni, csak a földön alszom. Ott eszi a rák megfele. A karton kimászik alólam, ott vagyok a földön, mire reggel felkelek. Vagy a padlás, ahol minden poros. Úgy alszik az ember, hogy kifordítja a kabátot meg a nadrágot, hogy a belseje legyen piszkos, mert az belül van, mégsem látják annyira, elég, ha én tudom.

De nem mertem lemenni. Most meg pláne nem merek. Rettentően félek, hogy megkérdezik: „És hol a francba voltál eddig?" Annyira félek. *(Sírva)* Tizenkét éves. Kilenc éve láttam. Úgy mennék, de nem merek.

2 / „AZ ÉN FAJTÁMAT LEGÁZOLJÁK” – T. Dezső

– Az egész életét érintő beszélgetésre gondoltam, és mindig a születésnél szoktuk kezdeni.

– Szóval életrajzszerű valami lesz?

– Olyasmi. Azután majd meglátjuk, mi sikeredik ki belőle.

– Igen, a családi háttér miatt is fontos. Lajosmizsén születtem 1960. március 5-én. A szüleim elég korán összekerültek, tizenkilenc évesek lehettek, amikor megszülettem. Apám nem akarta, ahogy anyám is, keresztanyám is elmesélték, olyan nem várt gyerek lehettem, olyan véletlenke. Az édesapám 1935-ös születésű volt.

– Akkor ő már huszonöt éves volt hatvanban, mindegy.

– Mindig belezavarodok a matematikába. Édesanyám egy juhász kisebbik lánya volt, édesapám egy földművelő paraszt hetedik vagy nem tudom, hányadik fia. Sokan voltak, kilencen voltak testvérek, abból kettő meghalt.

– Hol ismerkedtek meg egymással? Nagy szerelem volt?

– Nem. Olvastam édesanyám naplóját, teljesen véletlenül már gyerekkoromban megtaláltam, abban olvastam, hogy a mama moziban volt, és akkor bejött az édesapám neve, hogy vele voltak, és attól kezdve egyre többet jártak moziba. Még a rövid tartalomjegyzék is benne volt, és nem is tudom, hogy hogy lehetett ennyire precízen és ennyire egyszerűen leírni, hogy mit láttak, mi volt utána. Összekerültek, apám fuvaros lett, egy épülő faluban mindig volt munka, és nagyon sokat távol volt.

Emlékszem lókupecekre gyerekkoromból, lovakra, veszekedésekre, iszákos volt. Édesanyám akkor még nem ivott. Sokat volt egyedül, háztartásbeli volt. Megszületett az öcsém, jártam óvodába, szerettem, mert nem kellett otthon lenni. Mert annyira pattanásig feszült volt a helyzet állandóan.

– Miért?

– Nem tudtam megfejteni. A súlyosabb emlékek, amik megmaradtak, hogy az apám a lovas kocsi körül késsel kergeti az anyámat, mi pedig átmentünk a szomszédba, az édesapám szüleihez. Oda menekültünk át. Bár én akkor ezt nem tudtam felmérni, de jó szellemi működőképessége volt. De ilyet nem csinál az ember: egyszer hazajött, és szétvert mindent, a bútorokat, szerintem anyámnak nem volt könnyű. Nagyon jól keresett, a fővárosban volt állása, igaz, hajtott éjjel-nappal, volt tévénk, a szomszédok is átjöttek, egy sámliról néztük a nem tudom, hányas világbajnokságot. És mindent széttört, a lemezjátszós rádiót, azt a régi, nagy fajtájút. És fölrakta a lovas kocsira, és kivitte a szeméttelepre. Éjszakákon keresztül nem aludtam, halálfélelmem volt. Egyszer nagyon beteg lettem, akkor majdnem meghaltam, szaladtak velem éjszaka az orvoshoz, nem tudom, hogy természetes betegség volt, vagy a túlnyomás miatt alakult ki.

– Bántotta az édesapja?

– Nem. Habár egyszer ebédnél kaptam tőle egy pofont, nem ettem meg a húslevest, egy kis pléhtányérom volt, aminek az alján egy kisfiú mászott át a kerítésen, és a kutya meg szeretné fogni a kisfiú lábát, és azért emlékszem ennyire, mert le voltam hajolva, ettem volna, de nem esett jól, mert a gyomrom már akkor is úgy viselkedett, hogy én nem ettem húst tizenhét éves

koromig, húst nem bírtam enni. Akkora pofont kaptam, hogy annyira megközelítettem azt a kiskutyát, hogy örökre beivódott az emlékezetembe, mint egy fénykép, ahogy hátulról kaptam. Erre emlékszem, de az, hogy a nadrágszíjat elővette volna... nem, soha nem fenyített meg. Viszont olyanra is emlékszem, ez már később volt, gondolom, hogy nagyon ki lehettem én is, mármint idegileg, meg ők is, mert úgy döntöttek, hogy otthagyjuk azt a helyet, Nyársapát és Nagykőrös között van egy község, eladták ezt a házat, az édesanyám szülei vették meg. Az első osztály közepét jártam, hétéves lehettem, megszakítottam, megszakították a szüleim, és felköltöztünk... Nyársapáton... hűha, nagyon körmondatokban beszélek, nem lehet kibogozni.

– Majd én belekérdezek, ha megakad.

– És ott is voltak bajok, nem vert meg, hanem amikor belépett az ajtón, az a jellegzetes ajtócsukás, és én elrontottam az öngyújtóját. És amikor belépett, bekakáltam, annyira féltem. Nagyon nehéz ezeket a dolgokat megfejteni, tehát a bűntudat annyira dolgozott bennem, hogy bekakáltam.

– Ő megszidta?

– Igen, nagyon erősen átkozódott, persze.

– Miket mondott?

– Hogy rohadjon ki a beled... nehéz erről...

– Az édesanyja beleszólt?

– Nem, nem mert beleszólni.

– És maga csak állt és csak hallgatta...

– Nagy dunyhák voltak, és a dunyha alá próbáltam elbújni.

Megszületett az öcsém, szerettem kiskorában, betámasztottam a kaput, mert volt egy szenesember a faluban, nehogy ellopja az öcsémet. Téglákkal betámogattam. Jól kijöttünk. Cinkosság volt kettőnk között. Ha valami olyat csináltam, akkor ő volt a kisebb, őt nem bántották érte...

– És az édesanyja? Édesanyjától kapott ki néha?

– Igen, kaptam ki, de azt elviseltem. A legrosszabb fenyítést, azt az elsős tanító nénitől kaptam, mert nagyon nehezen tanultam meg írni-olvasni, és a nagymamám segített, édesapámnak az anyja, és ahogy a főzésből odajött, zsír ment a kezéről a füzetre, a tanárnő pedig rátűzte a hátamra a zsírpacnis füzetet, és egész nap azzal kellett járkálnom, és az nagyon megalázó volt.

– Testi fenyítés is volt az iskolában?

– Igen, igen. Kaptunk körmöst, meg méterrúddal, nem nagyot, nem erőből. Amikor elköltöztünk, akkor, mint később megtudtam, az is benne volt, hogy hátha jobb lesz az iskola, tehát miattam is, merthogy ott annyira rossz az iskola, és elmondtam ezeket a dolgokat, bár a kutyát nem érdekelte, a nagymamám hallgatott meg.

– És az édesanyja?

– Édesanyám is meghallgatta, de gondolom, ő a saját problémáival annyira el volt foglalva, hogy nem azt csinálta, amit egy-két szülő, hogy berohan az iskolába és veszekszik a tanárral meg ilyesmi, hanem csak valami olyasmit mondott, hogy: „Hát, kisfiam, ez van.” Már akkor dohányzott, emlékszem, Munkást szívott. Valami nagyon korán elromlott közöttük is és közöttünk is. Édesapám tartott egy ilyen juhászfiút, a lovakat kellett etetnie meg ilyesmi. Már

akkor érdekes volt nekem, hogy miért veri el mindig édesapám azt a Pista nevezetű fiút. Féltékeny volt.

– Szép asszony volt az édesanyja?

– Amikor nagyobb lettem, akkor láttam szépnek, amikor elváltak. Amikor kijártam a nyolcadikat, és ő jött velem felvételizni, és olyan büszke voltam rá. Egyszerű kis ruha volt rajta, olyan kis törékeny, örökmozgó... Na most, ami a féltékenység: a szüleim kölcsönösen féltékenyek voltak egymásra. Anyám mindig emlegetett egy nőt, aki ki is volt tiltva a faluból, és apám egyszer el is vitt oda. Apám tartott ki nőket. Nagyon korán elromlott a házasságuk. Apám egyszer azért verte el anyámat, mert valami piros cuccot vett magának, hogy olyat csak az utcalányok hordanak. S ezért elverte. Meg ilyen dolgok.

– Milyenek voltak a nagyszülők? Ugye, az édesapja szülei laktak a szomszédban, ők milyen emberek voltak?

– A nagypapámat nagyon szerettem, megjárta az orosz fogságot, csendes, magának való, lenyugodott, szerintem végtelen bölcs ember volt, amikor a család összejött, apám testvérei főleg, kilencen voltak, egy nagy asztalra emlékszem, közepén egy kancsó vörösbor, sütemények, derelye, amit a nagymamám csinált, és csendes beszélgetések voltak, megtárgyalták, ugye, a család dolgait, hogy kinek-kinek milyen a helyzete, mit kellene, mi pedig kis sámlin ültünk, és csutkából várat építettünk, ami morzsolás után maradt. Veszekedésekre is emlékszem, de nem az italtól, hanem hogy kin kell segíteni, kin van a rangsor. Ott a nagypapát mindenki meghallgatta, és a nagymamámról is nagyon jó emlékeim vannak, tejberizst csinált, tejbegrízt, kávét. Ott is voltak kisebb összezördülések, mert a nagymama eldugta a nagypapám pipáját, mert nem volt neki szabad, de előttünk soha nem veszekedtek, arra vigyáztak. Jól éltek életük végéig. Mikor az egyik beteg volt, a másik ápolgatta, ápolgatták egymást. Sajnos aztán fölkerültek Soroksárra.

– Amikor átmenekültek hozzájuk a szomszédba, a nagypapa nem próbált odamenni, lecsendesíteni a fiát?

– Nem. Egyetlenegyszer sem. A nagymamám mesélte el, már huszonöt éves lehettem, már Soroksáron lakott, és a közelében dolgoztam a vasgyárban, akkor mesélte el, hogy amikor a szüleimnél állt a bál, és átmentem hozzájuk, belemásztam a faládába, hogy ez a halottaskocsi és megyek ki a temetőbe.

– És a másik nagyszülők? A juhász nagypapa?

– Amíg el nem adtuk nekik a házat, addig kint éltek a tanyán, csak misére jártak be vasárnap.

– A nagypapa akkor még juhászkodott?

– Igen. Subája, kampós botja volt.

– Ott hány gyerek volt?

– Kettő. Édesanyám és egy lánytestvére. A nagynéném meg a férje... nagyon szerettem náluk lenni.

– A nagyszülők mindkét oldalon elhaltak?

– Igen, biztosan. Szégyellem mondani, de tizenkét vagy tizenöt éve nem kerestem őket... Kettőt biztosan tudok, hogy meghalt.

– Az anyai nagyszülei jól éltek egymással?

– Igen. Tisztelték egymást. Tisztelték egymást, bármelyikkel beszélgettem, mikor már nagyobb lettem... Elvitt a búcsúba, és adott nekem egy nagy halom pénzt, és azt mondta, dugd el az ágy alá, mert édesanyád azt is elissza, akkor már édesanyám is alkoholista volt.

Na, szóval elkerültünk Nyársapátra, nem tudom, miért pont oda, könnyen lehet, hogy valaki után jöttünk fel, aki mondta, hogy ott van munka, van telek, ott is nagyon jól indult az egész, mert egy hatalmas préri volt, építkeztek az emberek, megint csak volt munka, iskola, az apám ott is fuvarozott, de nagyon elmérgesedett a helyzet, éjszaka menekültünk át, szomszédoknál aludtunk. Többször világgá mentem a veszekedések után, vagy ha ludas voltam valamiben, féltem a megtorlástól. Először csak elbújtam egy szőlőlugas alá, megláttak, este hazavittek, de egyszer egy ilyen bonbonosdobozban volt megspórolt pénz, és száz forintot elemeltem, és elindultam. Vettem tíz kiflit, a többit eltettem. Akkor mentem a legmesszebbre, egy iskolatársamhoz, egész nap eljátszottunk, és este mondták, hogy haza kell mennem, és akkor hazamentem, és elbujdostam a disznóólba, és amikor véletlenül arra járt az öcsém vagy anyám, akkor pisszegtem, hogy meghallják, és akkor mégis, na gyere be, mit tudom én.

És ez többször előfordult, többször is világgá mentem és aztán haza, és halálfélelmem volt és a sötétséget nem tudtam elviselni, sírtam, hogy ne kapcsolják le a villanyt és egész éjjel sírtam, hiába mondtak bármit, nyugodjál meg, egyszerűen nem mertem elaludni.

– Mit szeretett csinálni? Olvasás? Festés?

– Semmit, semmit nem szerettem csinálni. De egyszer, amikor már nagyobb lettem, amikor már olvasni tudtam, egyszer anyám nagyon-nagyon meglepett, kiküldött szénért, és valahol szerzett mesekönyveket, a Többsincs királyfi, az volt az egyik, a másik nem tudom, mi volt, és eldugta a könyveket, de úgy, hogy megtaláljam őket... azt az örömöt! És akkor elkezdtem olvasni az indiános könyveket, és attól kezdve az olvasás, az nagyon lekötött. Utazni nagyon szerettem, menni, mindenféle járművön. Benne van az elszakadás... A régi Ikarus buszon a vezetőfülke mögött volt egy ülés, feltérdeltem, néztem az utat. Elég ritkán utaztunk egyébként, a vonat is hatalmas nagy élmény volt.

– Hány éves koráig éltek Nyársapáton?

– Hogy folytassam a történetet, elváltak a szüleim. Apám börtönbe került.

– Miért?

– Nekem úgy mesélték, valószínűleg úgy is történt, hogy háztáji földön dolgoztak valakivel felesben, a társa párttag volt, és összevesztek a lekaszált széna elosztásán. És édesapám olyat mondott, hogy pont pont pont azt a vöröscsillagos jó édesanyádat, és az bekerült jegyzőkönyvbe, és tizennyolc hónapra lecsukták. Az iskolában csúfoltak a társaim, hogy apád börtönben van, szégyelltem, szégyelltük, az öcsém is, egy iskolába jártunk. Nagyon kellemetlen volt először, de kihevertük. Az édesanyám akkor takarítónő volt ugyanabban az iskolában, ahová jártunk, és egyszer kijöttünk óráról, édesanyám várt bennünket, nem lehetett manórucnak lenni, és akkor, soha nem felejtem el, édesapám börtönben, anyámmal megyünk hazafele takarítás után, segítettünk neki, és játszottunk a hóban az öcsémmel, fogócskáztunk, és elbújtam az édesanyám mögé, az öcsém kergetett, és megkapaszkodtam egy nagyon kicsit az édesanyám karjába, és ő elesett. És nem bírt felállni. És nem tudott felállni. És akkor, akkor értettem meg az egészet. Hogy részeg. Egy kiskocsival húztuk haza az öcsémmel, mert magatehetetlen volt.

Később minket küldözgetett az öcsémmel a boltba, hogy vegyünk neki italt, de amikor nagyobb lettem, mindig földhöz vágtam az üveget, nem mentem el. Az italtól először egy kicsit agresszív lett, kikészítette a vesszőt, mikor nagyobbak lettünk, eltörtük.

Egyetlen dolgot szeretnék elmondani, amit fontosnak tartok. A lelkemben benne van, és akkora tüske, és nem tudom elfelejteni, pedig meghalt édesanyám. Egyszer valami dolga volt, Ceglédhez tartoztunk közigazgatásilag, valami ügye volt, intéznivalója, de ő nem ezt mondta nekünk, hanem azt, hogy bevisz minket intézetbe, és ott fog hagyni. És kézen fogott, hogy most viszlek benneteket intézetbe, és azt a sírást-rívást, amit mi levágtunk az öcsémmel! És a buszmegállóban kérdezgették, hogy miért sírnak ezek a gyerekek, és valahogy elbagatellizálta. És aztán elintézte az ügyét Cegléden, és hazajöttünk, de én nem tudom elfelejteni neki, hogy azzal félemlített meg, azzal zsarolt érzelmileg, hogy elvisz intézetbe, és otthagy.

– És olyan nem volt, hogy a tanács jött amiatt, hogy az édesanyjuk iszik? Nem akarták állami gondozásba venni a gyerekeket?

– Nem. Magánügyként kezelték a dolgot. Még a gyámügy is csak akkor jött ki, amikor elváltak. Láthatási meg ilyenek. Aztán édesapám kiszabadult, aztán mind a ketten próbálták az elvonókúrát, de nem ment a dolog, váljunk el, nyolcadikos lehettem, mikor elváltak. Akkor már apámtól nem kellett félni, elköltözött, Budapestre jött dolgozni, és Szigethalmon fel is épített egy házat.

– Megnősült?

– Nem nősült újra, alkalmi élettársai voltak, jó pár. Anyámmal nagyon elmérgesedett a helyzet, többször kizárt, részegen, egyszer meg azt mondta, hogy gyógyszert vett be, megmérgezte magát, kijött az orvos, ott ül anyám ittasan, és mondta az orvosnak, hogy szó sincs róla, ő nem csinál ilyet. Megint csak becsapott. Szóval annyira elmérgesedett a helyzet, hogy kezdtem gondolkodni... és édesapám is mondta, hogy egyedül él, ha úgy gondolom, bármikor mehetek hozzá. De akkor még maradtam, mert elkezdtem járni a nagykőrösi élelmiszer-ipari szakmunkásképzőbe, de olyan gyengék voltak az általános iskolai alapjaim, hogy nem ment, el kellett jönnöm, és akkor odaköltöztem az édesapámhoz, onnan jártam szakmunkásképzőbe, Zuglóba, Újpalotára, ő vette a tanszereket. De nem éreztem jól magam, hideg volt az a lakás, nem volt rendesen szigetelve, valahogy kevés volt benne a levegő. Két évet jártam apámtól iskolába, és akkor elhangzott az a mondat, hogy egy percen belül takarodj a lakásból.

– Miért?

– Tizenhét éves voltam már akkor. Ki lehetne kapcsolni a magnót? Eh, mindegy, nem kell kikapcsolni. Szóval az volt, hogy volt egy harmadik szomszéd, egy fiatal házaspár, építkeztek, és apám segített az építkezésen, és ha ráértem, én is. És egy este, munka után, iszogattunk náluk, és a férfi meg apám berúgtak, úgy berúgtak, hogy mind a ketten elaludtak, és az asszonyka meg nagyon elkezdett nézegetni engem, és odajött mellém, és egy szó mint száz, elcsábított. Elég nevetséges, így visszapörgetve: a két férfi aludt az ágyon, mi pedig a szőnyegen szeretkeztünk. Mellettük. Az volt az első szexuális kapcsolatom. Ment a dolog ösztönösen, magától értetődően, és attól kezdve nem tudtam elszakadni. Volt, hogy iskola helyett is odamentem... Egy idő után a férj rájött, tudta, hogy mi van, csak gyáva volt szólni. Emlékszem olyan esetre, hogy nem tudtuk, hogyan érjük el, hogy elmenjen, és akkor kitaláltuk, hogy menjen el borért kerékpárral, de nem ment el, hanem az ablakon keresztül lesett minket, és gyáva volt hozzá, hogy... kiverje a balhét. És aztán egyszer az történt, hogy esik az eső, én mászok be a kerítésen a nőhöz, apám pedig mászik kifelé, és apámnak ott, a kerítésen esett le a tantusz, hogy az asszonyka velem megcsalja őt, merthogy ők már korábban

összejöttek, akkor, amikor a férj be volt híva katonának. Beálltunk az eresz alá, hogy beszéljük meg, és csöpögött a nyakunkba az eső, és akkor apám azt mondta, hogy üss meg, erősebb vagy, üss meg, dehogy ütöm meg, nem, nem, na, akkor öt percen belül takarodj a lakásból! Meg az is, hogy megloptam őt, ezt akkor találta ki. Soha. Soha. Mindig fillérre elszámoltatott, ha boltba mentem, és ha két forintot kaptam vissza, azt is le kellett tennem az asztalra. Erre nagyon kényes volt. Ez mániája volt. Minden nőt azért hajtott el a háztól, hogy őt meglopják. Meg hogy én csak azért jöttem hozzá, mert várom, hogy meghaljon, és enyém legyen az örökség. Ez volt a legnagyobb csúcs. Erre aztán már semmit se mondtam, fogtam magam, eljöttem. Volt száz forintom, abból vettem kenyeret meg tíz deka párizsit, a többit meg odaadtam egy kiadó szobáért azzal, hogy majd a fizetésemből kifizetem a maradék tartozást, mondták, hogy jó.

Tél volt, hideg volt, és nem volt mit ennem, és akkor még fizetést nem kaptam a gyárban. Két vagy három hétig laktam ott, de nagyon-nagyon nehéz volt. Az volt a szerencse, hogy a vasgyárban mindenki segített, és mint betanított munkást bejátszottak a munkásszállóra. Nem felejtem el, hogy amikor első este bementem, és felkapcsoltam a villanyt, hogy megtaláljam az ágyamat, akkor vagy húsz ember ordította kórusban, hogy pont pont pont. De aztán jól elvoltam.

Hanem az lett a baj, hogy olyan társaságba keveredtem, olyan helyekre jártunk, például Erzsébeten a Csili, Csepelen a Rákóczi étterem meg ilyen nagyobb helyek, hogy egykettőre lába kelt a fizetésnek, és akkor másnap mentünk krumplit szedni, azt ettük. Nagyon-nagyon könnyelmű voltam, ittam is keményen. Másnaposan nem mentem be dolgozni, csak üzentem: írjatok ki szabadságot! Ez így ment. És egyszer aztán azt üzenték vissza, hogy gyere csak be, de ne dolgozni, hanem a munkakönyvedért. Hoppá! A főnököm, Hován Tibornak hívták, soha nem felejtem el, nagyon rendes ember, elmagyarázta, hogy ezt nem lehet csinálni. Könyörögtem, ne küldjenek el, akkor még ennek súlya volt. Ne küldjenek el! De igen. Találkoztam vele rá tíz évre, és megköszöntem neki. Meg tudtam érteni. A türelem legvégső határáig elment. Kért, hogy ne csináljam, nem lesz jó vége, de nem, én abszolút nem éreztem az egésznek a súlyát. Könnyelmű életet éltem.

– Lányok?

– Nem voltak. Volt, hogy egy takarítónőre uszítgattak, őt is próbálták rám uszítgatni, de az sem jött össze. Teljesen monogám életet éltem. Az ezután következő időben egy sarokkal odébbálltam, nem tudom, tetszik-e tudni, hol van a soroksári textilgyár, a vasgyártól egy házzal arrébb. Felvettek. Elég jól dolgoztattak, megbecsültek. Szabadságot adtak, IBUSZ-lakásban laktam, másfél évig dolgoztam ott, amúgy pedig bálázó voltam, lejött a szövet meó után, lejött egy kocsiba, a kocsiból kimérték, tisztították még a széleit, bálába jött le, nekem ki kellett húzni egy raklapra, egy tömbszerű valami, át kellett tolni békával, így hívjuk azt a kiskocsit, és pántolni. Pántoló voltam, egy szerkentyűt kihúzni. Nem szerettem, nem tudtam magam kipihenni. Ha éjszakás voltam, délelőtt nem tudtam aludni. A gyárnál minden házban árulták az alkoholt, erősen ittunk. Többször előfordult, hogy ha nagyon részeg voltam, nem engedtek be dolgozni, de mindig elnézték nekem. Volt egy portás néni, Isten bocsássa meg nekem, mozgássérült volt, húzta a lábát. Nem engedett be, és bemásztam a kapun. Belemásztam abba a teknőbe, ahová az anyag érkezett le. S mikor elkezdtek dolgozni, ott találtak rám. Megint visszatoloncoltak, és a portás néni az utcán, hogy biztosan elmenjek, elkísért egy darabig. És az utcán, ugyanígy, mint a VIII. kerületben, a szemétből kilátszott egy tornacipő, vékony vászon valami, kiemeltem, és odaadtam neki, hogy tessék! És utána, mikor kijózanodtam, annyira elszégyelltem magam, hogy vettem egy csokor virágot, visszamentem a mamihoz, és úgy kértem, hogy ne haragudjon. Ezt nagyon szégyellem, az ilyen dolgaimat. De

akkor annyira jópofának tűnt! Jópofaságok voltak, haverságok, úgy voltunk vele, hogy nem érdekel semmi, akármi lesz, elleszünk.

Tizennyolc-tizenkilenc éves voltam. A felborított kocsik mögött szeretkeztünk, éjszakás műszakban. Teljesen normális dolog volt ez, akkor modernnek számított. A teljes szabadság, de álszabadság, szabadosság. Egy-két takarítólány volt benne a buliban, meg voltak kubai lányok, ők onnan jöttek, akkora nyomás alól, itt meg szabad.

– *Meddig maradt a textilgyárban?*

– Másfél évet, és egy reggel Soroksáron a Hősök terén összejöttünk, három jó cimbora, hogy kéne már valami jobbat csinálni, hódítsuk meg a világot, és másnap bementem, és elkértem a munkakönyvemet. Mondták, hogy kilépés, felmondási idő meg ilyesmi, én meg mondtam, hogy nem érdekel, kérem a munkakönyvemet. Hát odaadták.

És akkor elmentünk az egyik haver mamájához. Vámos... most egy falu épül ott, a krisnások csinálják, hogy is hívják azt a helyet?... Mindegy, majd eszembe jut, és akkor mondom. Elmentünk Vámosizére, ott egy hétig elvoltunk annál a fiúnál, az édesanyja unt már minket, mert nekik sem volt mit enni, gombásztunk, rengeteg gombapörköltet ettünk akkor. És akkor valaki a rendőrségen feljelentett bennünket, hogy itt van két fiú, csak úgy vannak. Volt egy kis magnóm, eladtam, elittuk. És akkor egyik reggel jöttek a rendőrök, bevittek az őrszobára, megkérdezték, mit keresünk itt. Mondtuk, egy barátunknál vagyunk, de hát munkahely, ugye, nem volt, és a rendőrök mondták, hogy öt percen belül tűnés, mert ha nem... Ottó barátom mondta, hogy gyere, felszálltunk egy vonatra, és bementünk Siófokra.

Siófokon kéregettünk, egypár napig elvoltunk, nyár volt. Azután csak bezökkent az, hogy munkahely. Bementünk a Siófoki Mélyépítő Vállalathoz, egy nagyon rendes igazgató volt, fogadott bennünket, szemünkbe nézett. Oké fiúk, de megbecsüljétek magatokat!

Öt évig dolgoztam ott én is, Ottó is, közben persze volt a katonaság, építési munkákon dolgoztunk, nagyon szerettem. Munkásszállás volt. Erről is csak szép emlékem van. Úgy érzem, jól dolgoztunk, a brigádok befogadtak bennünket, onnan vonultam be katonának, Ottóval egy helyre, nagy haverság volt, ő volt az első barátom.

Ott értesültem, hogy édesanyám meghalt. Agyvérzést kapott.

Lajosmizsén volt a temetés. A temetésen találkoztam a családdal, a rokonokkal, az öcsém időközben megnősült, leválasztották a házat. Leszerelés után gondolkoztam, hogy nagyapámhoz menjek vagy vissza a melóhelyre. Inkább visszamentem Siófokra.

De tessék inkább kérdezni!

– *Még a katonaságról kérdezném. Hol katonáskodott?*

– Szabadszállásra kerültem, páncélosegységhez. Egy évet lehúztam, átkerültem Bicskére, telefonkábelt fektettünk összevissza az országban. Voltak dolgok a katonaságban, amiket nem bírtam, az értelmetlenséget, az embertelenséget, nagyon megsínylettem, volt is problémám belőle.

– *Milyen probléma?*

– Engedély nélkül kimaradtam, kaptam fogdát, megszakítottam, teljesen érthetetlen körülmények között elkezdett vérezni a torkom, pedig meg se fáztam, és a fogdát megszakítottam, szerintem inkább olyan pszichológiai dolog volt ez. És az orvos nagyon emberséges volt, látta, hogy kínlódom, ott voltam az orvosnál két hétig, beutaltak Kecskemétre a katonakórházba, pszichológiai osztályra, zárt osztály teljesen, és telenyomtak gyógyszerrel. Nem tudom,

mennyire volt rám jó hatással, először lecsendesített, lenyugtatott, de aztán ott is volt olyan dolog, amit nem bocsátok meg magamnak, lehet, hogy majd megkérem, hogy ezt törölje ki... Szóval voltak civilek is a kórházban, és volt egy fiú, különben sokkolták is, és ő nem is tudom miért, nagyon izgágáskodott, direkt rálépett egy orvosnő lábára, és pont úgy, ahogy itt a szálló előtt szokott menni a balhé, mondtam neki, hogy mi az anyád pont pont pont ugrálsz, és pofon vágtam. És abban a pillanatban, mikor ez a dolog történt, nyílt az ajtó, én nem láttam, csak amikor odanéztem, az édesanyja jött a fiúhoz be, és látta. Nagyon rossz érzés volt, ha tudnám, hogy hol lakik, vennék neki egy csokor virágot. Könyörögtem az orvosnak, hogy engedjen ki, szeretnék munkásszázadba menni, nem akarom megsínyleni a honvédséget, de legyen szíves, engedjen ki. Aztán voltak csúnya dolgok.

– A munkásszázadban?

– Nem, ott a kórházban. Öreg bácsi már agonizált, és akkor vicceltek vele, szóval, eh!

– Magát nem sokkolták?

– Nem.

– Pszichológussal beszélgetett?

– Igen, beszélgettem. Elbocsátás előtt kitöltettek velem egy ilyen IQ-tesztet, gondolom, hogy megfeleltem az elvárásoknak, gondolom, hogy valami serkentő, nem is serkentő, valami gyengébb drogot kaphattam. Azt az időszakot szívesen kitörölném az életemből, erről nem is szívesen beszélek, mert... Nem érzem magam betegnek, de annyira embertelen a világ, hogy a gyengébb idegrendszerű palikat legázolják, az én fajtámat minden helyzetben legázolják.

– A katonaságnál volt barátja?

– Igen, elég sok társam volt. Volt egy művelt srác, civilben énektanár, ővele nagyon sokat elbeszélgettem, igazi cimborák voltunk. Hogy barátság?... nem tudom.

Amikor leszereltem, elmentem a régi soroksári haverokhoz, s ők visszafogadtak. Tulajdonképpen nagyon rendesek voltak, felöltöztettek, adtak civil ruhát, mert amivel bevonultam, azt kinőttem, kihíztam. De amúgy rettenetesen nagy zsiványok voltak, szekercével járkáltak a városban, nagyon-nagyon veszélyes gyerekek voltak. Az egyiknek Erzsébeten volt egy kis lakása... eszembe jutott: Somogyvámosnak hívták azt a falut, tudja, azt a krisnásat, ahol az Ottó mamája lakott... abban az erzsébeti lakásban húszan aludtunk a padlón, mellettem szeretkeztek, balra ittak, jobbra okádtak, szóval nagyon vad környezet volt. Nem messze a Csilitől, és egyszer a rendőrök megrohanták a lakást, nem kellett ablakot se törni, mert kátránytető volt, az is csak úgy rajzszögekkel felerősítve, és megrohanta a rendőrség, és a legcinkesebbeket, akiket amúgy is kerestek, azokat bevitték, minket pedig megfenyegettek, hogy ez így nem mehet tovább. Én kuka voltam, tisztára depresszióban a katonaság után, de azért azt én is láttam, hogy mi folyik, hogy kimegy az utcára, és visszajön ezer forinttal. Meg cipőt loptak. Bementek, otthagyták a rosszat, és kijöttek az új cipőben, és voltak bizományik, eladták. Ez ment.

Öt napig voltam velük, nem bírtam tovább. Visszamentem Siófokra a céghez. Fogadtak, és egy darabig ment tovább a kubikosság. Jó volt, sokat kerestünk. Egy böhöm nagy Tátrával jártuk a Balaton-partot, egy nagyon rendes sofőrrel, én voltam a kötözője, rengeteg maszek meló volt, sok építkezés, vittük a lopott téglát, loptuk a gázolajat.

– A szabadidejét hogy töltötte?

– Kocsmákban, játéktermekben. Amikor nem volt pénzem, úgy normális voltam, olvasgattam. A lányokra nem nagyon hajtottam. Ott éltünk a Balaton-parton, és amiből sok van, azt

valahogy átlépi az ember. Nem kell. Mindig olyanra vágyok, ami elérhetetlen. Hát mi tényleg ott lépkedtük át a lányokat a nagy sáros gumicsizmában. Aztán, ha úgy alakult, főleg fizetésnapkor, két éjszaka bulizás, és akkor úgy éreztem, hogy én vagyok a Casanova.

A munkatársak nagyon rendesek voltak, ha elfogyott a fizetésem, mert a játékteremben elszórakoztam meg elittam, eldobtam magamtól, mert más kifejezés nincs, akkor tessék, itt van. És ha valakit szeretnek, és mindig segítenek rajta, az úgy kényelmesen él, és elringatja magát. És ott is ugyanaz volt, hogy jóban voltam az emberekkel, de szorosabb kapcsolatot nem kerestem az emberekkel, valahogy nem akartam bensőséges viszonyt.

– És az öccsével?

– Ővele nagyon érdekes a viszony. Gyerekként jól elvoltunk. Egy iskolába jártunk, nagyobb voltam, ha valaki bántotta őt, védelmet kért. Védelmet kért, és akkor tudtam szólni a fiúknak, hogy nem szabad bántani, az öcsém. Túl sok emlékem nincs.

Kicsit szégyellem, hogy egy kicsit rámenős voltam, kicsit háttérbe szorult az öcsém. Ha volt olyan, hogy ingyért vagy nagyon kevés pénzért el lehetett menni osztálykirándulásra, akkor általában én voltam az első, és ő maradt otthon. Mindig ő kapta a kevesebbet, már családon belül. Anyám annyiból rendes volt, hogy ha volt rá lehetőség, el-elengedett bennünket, és a ruhánk is megvolt, akkoriban még főzött meg mosott ránk.

– Az öccsének van családja?

– Igen. Az öcsémnek sok családja van. Egy darabig, amíg munkásszálláson laktam, le-lejártam. Amikor fizetésnap volt, rendesen kiöltöztem, hazaugrottam. Akkoriban hat kis családja volt, a legkisebb, azt is Jóskának hívják, mint az öcsémet, ő a keresztfiam, én tartottam keresztvíz alá. Egyébként egy cigány lányt vett feleségül, Erzsébetnek hívják, lajosmizsei lány. Éjjeliőrként dolgozik, nappal zsákol egy műanyag- vagy műtrágyaüzemben, hétvégén pedig, neki is van már lova, kocsija, elmegy a vasútállomásra szenet pakolni. Mondom az öcsémnek, merthogy steril szesszel kínált vízzel, hogy ne csináld, megvakulsz tőle, ezt nem szabad inni. És jönnek, jönnek a gyerekek egymás után, mondom, hogy a csudába bírod, látom veszekedtek, te is vered, tisztára olyan, mint apámnak a család. Azt mondja, te nem tudod, milyen szép, mikor sorra idejönnek és birizgálnak, hogy apuci. Én elhiszem, hogy szép, mondom, el is fogadom, de hogy lehet ezt bírni? Megkopaszodott. A teste kivan neki a fizikai munkától. Azt mondta, hogy ez neki jó. De hát, ahogy én előttem is beszélt az asszonnyal, emberrel úgy nem lehet beszélni. Azok a szavak nem valók ember szájába. Nem értem meg. Nem értem.

– Hány gyerek van?

– Nem tudom. Szégyellem magam, de az öcsémről nem is hallottam tizenvalahány éve. Időzavarban is vagyok, nem is csak az, hanem az idő mint dimenzió nem érdekel. Tehát mint korlátot nem fogadom el.

– Megállt az idő?

– Nem megállt, hanem... Szóval az én fajtám vagy várakozik, szorong, vár valamire, egy tányér levesre, ott gubbaszt, vagy valakire vagy valamire. Ha nem, akkor rohan, ha nincs hova menni, akkor is rohan az utcán, pánikban van. Ha azt mondják, hogy ott van valami lehetőség, akkor rohan, akkor is rohan, ha másfél órája van a tízperces útra. Tehát van ez a kettősség, a várakozás és a rohanás. És én fenn a hegyekben nagyon-nagyon átgondoltam ezt. *(Hosszú csend.)* Mindegy. Belezavarodok.

– Menjünk vissza Siófokra! Egyszer csak úgy érezte, hogy el kell mennie. Vagy elküldték?

– Megmondtam, hogy el szeretnék menni. Kiaknáztam minden lehetőséget. Nem voltak új benyomások, új élmények, sematikussá vált. Elég ez nekem? Vagy van más is? Kiléptem. Kiléptem a siófoki gyárkapun, na, most hova menjek, mit csináljak? Beugrott, hogy egyszer a Gatyás nevű haverommal voltunk Szekszárdon, nagy buli volt, vödörből ittuk a vörösbort, ott is aludtunk. Beugrott, hogy: Szekszárd! Elmentem Szekszárdra, egy napot motelban aludtam, nem is volt drága.

– Mennyi pénzzel ment el?

– Rendes normális fizetéssel, meg még tettek is rá valamit, szerettek, meg voltam becsülve, nem akartak elengedni, de engem nem érdekel, én most elmegyek. És ebben az akaratosság, az akarnokság igenis benne van, az, hogy ilyen a természetem. Van, hogy hívnak, hogy gyere, egyél, és én éhes vagyok, mégis azt mondom, nem eszek, mert amikor azt mondom, nem, legalább akkor az van, amit én szeretnék. Nagyon, nagyon nehéz ezt megérteni, és csak ilyenkor, ha beszél az ember, és gondolkodik, mintha magamban gondolkodnék, akkor jön rá, hogy mit miért.

Szekszárdon másnap elmentem a munkaközvetítőbe, és felvettek a Tolna Megyei Építőipari Vállalathoz mint segédmunkást, brigádba. Ott aztán már voltak konfliktusok, van is egy-két rossz emlékem művezetőkről meg emberekről, de ott is aránylag elvoltam.

Tessék kérdezni, mert nem tudom, mi a vonalvezetés!

– Meddig dolgozott Szekszárdon?

– Négy és fél évet.

– És munkásszállón élt?

– Munkásszállón, igen.

– Mivel töltötte a szabadidejét?

– A cégnél dolgoztak olyan fiúk, akiket a GYIVI indított útnak... előtakarékosság, lakótelepi lakás... és az egyikük, akinek volt lakása, bejárt a munkásszállásra, szeretett köztünk lenni, sok gyivis társa volt, és az kitalált mindenféle programokat meg játékokat, például nyíldobálós játékot bent, a szállón. Volt jogosítványa, kért kölcsön autót, elmentünk fürödni, és irányítónk lett az a fiú. Mai napig is nála vagyok bejelentve mint állandó lakos, mégpedig azért... ez nem olyan fontos, de mindegy... mert akkoriban volt az a valutakeret-dolog, és kellett nekik a pénz, és kivittek Bécsbe, de ahhoz, hogy ne kelljen Szigethalomra mennem intézni a dolgomat, bejelentett hozzá. Volt egy másik barátom is, egy sváb fiú, sokszor jártam náluk kukoricát törni. És ott komoly női barátságok voltak, beszélgetésekkel.

– Miről beszélgettek?

– Mindenféle dolgokról. Olvasottak, műveltek voltak. Meghívott a lakodalmába, mikor megnősült. Művelt volt, jólelkű, és biztos anyagi háttere volt. A szülei a másik faluban éltek, szorgalmas emberek, vettek is neki autót, házat. Ezek a fiúk vittek engem, elvittek maszekolni. Volt egy közös kasszánk, és ha valakinek fizetés előtt elfogyott a pénze, mindig vehetett ki belőle több ezer forintot. Ez a fiú kezelte. Akkoriban, úgy emlékszem, nem is nagyon ittam.

Van egy dolog, amiért nem jut eszembe annak a gyivis fiúnak a neve: tudom, hogy tartozom neki. És a tudatalattim próbál játszani velem. Akkoriban nagy összegnek számított, tizenháromezer forint volt... pedig annyira szerettem azt a fiút! Hozzátartozik, hogy villanyszerelő volt, és

vállalta, hogy megcsináljuk egy pesti lakótelepen a felújítást. A Kerepesi úti szállón laktunk, reggel ötkor keltünk, és este hétig csináltuk. Egész brigád kellett volna, mi pedig ketten behúztuk az összes villanyvezetéket, főztünk kávét a melósoknak, nagyon jól ment, csak túlhajtottuk magunkat, és én a kávépénzzel meglógtam. Még mindig félve járok itt a Sárkány utcában, ha arra járok. Ott kezdődött vele a gond. Mondtam, hogy veled a világ végére is elmegyek, és az lett belőle, hogy hiába volt nekem pénzem, vissza se jártam a munkásszállásra. Akkor berúgtam, eljátszottam a pénzt.

– De ez már, gondolom, a szekszárdi négy és fél év vége felé volt.

– Igen. Előtte Szekszárdon sok mindent csináltam, betont kevertem, raktam cserepet tetőn, szigetelőknél voltam. Jártam a brigádokat, ahol konfliktusba kerültem valakivel, rögtön kerestem másikat. Raktáros is voltam, de ott is voltak disznóságok, szóvá mertem tenni, jött a retorzió. Aztán privatizálták a céget, a munkásszállót eladták a fejünk fölül, nem is tudom, mit alakítottak át belőle. Felmondtam. Megkaptam egyhavi fizetésemet, és irány Budapest. Alkalmi munkák, ingyenkonyhák, ó, itt nem lehet éhen halni, akármilyen is, nem? Ez kell nekem, ez az én életem!

Azután itt voltam. A Déli pályaudvaron aludtam legelőször, de nagyon féltem, mert a vasutasok kapdostak el bennünket, hogy mit képzelünk, ez nem szálloda, rendőrök is, a vécésnek akartam pénzt adni, hogy engedjen be oda, csöndben leszek, úgy nézett rám, mint a hülyére. A padon mellém szegődött egy gyerek: munkát keresel? Persze. Holnap gyere velem! A Ferenciek terén van egy pinceszínház. Azt csináltuk, szigeteltük. Akkor még a pince dohos volt, most már nagyon szép... egyszer lementem, na mindegy. Így kezdtem, és amikor a főnököm látta, hogy mindennap rendesen járok dolgozni, akkor kitalálta, hogy miért nem lakunk mi szállón. Vállalta, hogy fizeti. Volt a Madridi szálló, azután a vasutasszálló, azt hiszem, nyolcvan forint volt egy nap. Komoly másfél év után átadtuk a pinceszínházat. Találkoztam színészekkel is... A főnököm megbecsült, adott tizenötezer forintot, nem is kellett több, de volt, hogy ott egy helyben elittam, de olyan is volt, hogy ott aludtam, mert dolgoztunk éjszaka is, mert a szigetelésnek meg kellett lenni, mert jött a következő folyamat. Nagyon sokat dolgoztunk.

A főnököm elvitt a HIT gyülekezetének egy ilyen csoportjába, nem tudom, ő jár-e még, én hamarabb otthagytam. Akkor már nem ittam, nem dohányoztam, nem paráználkodtam, és amit ott éjjel mondott, az olyan nagyon szép volt, hogy tényleg majdnem sírtam, majdnem belerokkantam, de amikor már ilyen tömeghipnózis-szerű dolgokat csináltak, hogy ha valakinek van valami kelése, akkor az most meggyógyul, meg ilyen varázslatok, attól megcsömörlöttem. Vittek enni, vittek dolgozni, vittek szórakozni, pici lányok a videóban a Biblia történetét nézték, és tényleg olyan volt, mint egy példás család, de ha a nagypapa megmukkant, rögtön nekiestek, hogy maga üljön le, maga hallgasson, maga ne szóljon bele! És én ezt nem értettem, hogy ezek az emberek papolják a szeretetet, ahogy a torkukon kifér, de az öregemberrel gorombán beszélnek, meg aztán mindenféle hipnotikus, varázslatos dolgokat próbáltak, démonikus dolgokat, hogy ők kiűzik a szellemeket, a rossz szellemet meg az ördögöt az emberből, és az emberek fetrengtek a földön, szerintem megjátszottak magukat, színjáték volt az egész. Olyat kitalálni, hogy a macska szentségtelen, mert a rossztól van, és aki a macskát szereti, az az életben már nem lehet jó ember.

– Miért van a rossztól a macska?

– Azért, mert annyira elvakult, annyira fanatikus hívők, hogy aki mást is szeret Istenen kívül, az már szétosztja a szeretetet, és azt nem lehet. Na és a teljes megvilágosodás! Képzelje el, Iványi úr, amikor egy egyszerű parasztgyerek bent van ebbe az izébe, és akkor elkapja az ihlet, nyelveken beszél, és akkor japánul meg hottentottául. Na, eddig tartott az én hitem.

– És magából nem akartak ördögöt űzni?

– De igen, akartak. Csak én nem tudtam eljátszani. Meg a hanyattesési figurát se.

– Az mi? A hanyattesési figura?

– Hát van a kézrátétel, és akkor összeesnek a gyülisek. De szerintem a várakozás izgalmától lesznek rosszul. Vagy hanyatt lökte őket, ennyi az egész. Rám viszont semmi hatással nem volt a mentő vigasz vagy mi, ez engem hidegen hagyott.

– És akkor maga egy szép nap csendben elment a gyülekezetből?

– Még a munkahelyről is. A főnököm feszült lett, káromkodott... egy vallásos ember nem káromkodik, egy vallásos ember nem találja ki azt, hogy azért, mert az ő szerszámát ellopták, csináljunk úgy, mintha betörés lett volna, és a biztosító fizet. Ez is olyan álszent dolog volt. Egyre több lett a veszekedés, feszültség, semmi nem volt már jó, nem volt már velünk megelégedve, addig minden szép volt, jó volt, átadtuk a színházat, felvette a nagy összeget, és mikor más melók kezdték elvinni annak az összegnek egy részét, akkor... ennek ez volt az oka...

– Nem tudtam követni. Mi volt ennek az oka?

– Ennek az volt az oka, hogy a főnökömet rossz irányba vitte a vallásosság, és azt az emberek, a külsők, akik hozzátartoznak, megérzik.

– Harácsoló lett?

– Igen. Igen. És akkor az emberek elkezdenek tőle idegenkedni.

– Kevesebbet fizetett maguknak?

– Ugyanannyit, csak sokkal többet követelt, és mindenért minket okolt. Akkor eljöttem, s azután nagyon sok minden volt. Egy barátom a vasutasszállóról bérelt egy vastelepet, jártuk egész Budapestet, gyűjtöttünk mindenfélét, és ott is laktam a telepen, mert akkor már a szállót nem tudtam fizetni. Amikor a főnökömtől eljöttem, teljesen fizetésképtelen lettem, meghúztam magam. Csak ez a barátom leitta magát, és meghalt. Ülve halt meg az íróasztalnál. A Moszkva térre nagyon sokat eljártam, mindig kiválasztottak, nem szoktam kunyerálni, odajöttek az emberek, akarsz-e dolgozni? Ez volt régen. Most egy hete már nemigen ment ez a dolog. De tessék kérdezni, mert nem tudom, mi a vonalvezetés!

– Miután kikerült a Vasutas munkásszállóról, ahol naponta nyolcvan forintot kellett fizetni, utána hol lakott?

– A szálló után, az a semmi sem biztos, az a menni kell, az a rohanás, azután nagyon jól jött nekem az a felajánlás, hogy pihenjek meg, csendes magány meg minden. Az úgy jött össze, hogy a Moszkva térről elhoztak dolgozni a nyomdához, a Kárpátinál van a nyomda. Bontás volt, akkor volt átalakítás alatt a nyomda. És a főnököm ott állt, és nézte. És a munka után ki akartam fizetni a kávét. És ez ragadta meg a figyelmét, hogy ez egy hajléktalan, és mégis ki akarja fizetni a kávét, és utána valahogy tartottuk a kapcsolatot, és mondta, hogy volna egy lehetőség, de sok pihenéssel, és annyira lágyan meg szépen beszél, meg finom ember, meg becsületesnek is tartom végül is valahogy, hogy fogtam a táskámat, beültem az autójába, és ő kivitt a helyszínre. Dobogókő alatt, Királyréten, ott áll a lakókocsink, ott bérel egy erdő-

területet, és ott vannak a boksák fölrakva, erdei srácok vágják a fát. Az én reszortom a csomagolás volt. A csomagolás egy másik telephelyen, Pomázon van, Pomázon éltem két és fél évet, illetve télen fenn a hegyekben, nyáron meg Pomázon.

– Pomázon hol lakott?

– A telepen belül, lakókocsiban. Volt rezsó, áramlehetőség, tusolni tudtam, ezt a munkát másképp nem is lehet csinálni, koszos. Szóval teljes ellátást kaptam, és a boltosnál... különben neki is sokat dolgoztam... a boltosnál a főnököm mindig fizette a számlát, nem sokallotta, sehol nem mondta, hogy most már állj!

– De pénze nem volt?

– Nem. Nem bántam pénzzel. Az én kezemben az alatt a két és fél év alatt akkor volt pénz, ha kértem alsógatyára, zoknira, vagy azt mondtam, Gyula, ne haragudj, ki szeretnék menni a kocsmába, mert búcsú van, adjál nekem ezer forintot, és adjál kétezer forintot augusztus 20-án, mert akkor van a búcsú, de amúgy egy fillért nem vettem fel. Tehát olyan értelemben, hogy ennyit dolgoztál, ennyi jár érte.

– Ha összeszámolja, mennyit fordított magára az az ember?

– Én úgy számoltam ki, hogy az eltöltött idő fele ment munkára, tízórás műszakkal. Csak a száraz kaját ettem ott is, konzerveket, ne kelljen főzni, mosogatni... Úgy gondolom, hogy napi hat-hétszáz forintot rám költött.

– De fizetést nem adott...

– Nem. Meg a ruhákat, ami rajtam van, meg ami ott is maradt, azokat úgy kaptam más emberektől, nagyon sokat eljártam dolgozni másokhoz, amikor nem volt mit ennem. Rapszodikus munkahelyem volt, volt, hogy egy hétig nem kellett semmit csinálni, három napig éjjel-nappal, éjjel is csomagoltunk, jött a kamion, annak menni kellett.

– Akkor is volt csekkje a boltosnál, ha nem volt munka?

– Igen. Tulajdonképp élhettem volna normális életet.

– Hogy szakadt meg végül is ez az erdei élet?

– Nem tudom, még nagyon friss ahhoz, hogy beletároljam. Én lázadtam föl, az biztos, hogy énbennem volt a mehetnéki vágy megint, mert már annyira sematikus volt, annyira mindennapos volt a létbiztonság, hogy ha nem csinálok semmit, akkor is megvan... A másik véglet, hogy nagyon elfáradtam, sok éjszaka már az összeesés határán dolgoztam, mikor egy-egy kamion elment, ezek a végletek. És az is, hogy régebben a főnökömmel nagyon-nagyon jóba voltunk, én a családjába bejáratos voltam, a magánéletébe, elbeszélgettünk, és beengedett egy kapun, amit mostanában lezár előttem.

– Miért?

– Belerokkant. Belerokkant a pénzhajhászásba. Az első kétmillió volt nehéz, az első három autó. És addig szabad volt, nyugodt volt. Soha nem kapkodott, laza volt, kimért, és most általában tipródik, rohan, kapkod, ideges, bele is rokkant, most operálták. Füreden volt egy hónapig, voltunk nála, meglátogattuk.

Azt ki ne felejtsem, hogy szóval kíméletlen volt már a végén. Amit azelőtt hét ember csinált, megcsináltuk hárman, de olyan körülmények között, hogy az nem embernek való. A Moszkva térről biztos nem mennének el napi háromezer forint alatt. És amikor észrevételeztem, hogy ez régen nem így volt, akkor jött az, hogy nehogy már én mondjam meg, hogy mi hogy legyen! A végén meg, amikor már tíz tonna szenet kellett lehordani kettőnknek, azt mondtam, Gyula,

elmegyek. Így, egyszerűen. Letettem a lapátot, lefürödtem, bepakoltam a táskámba a fényképeket, a verseket, egy váltás ruhát, a munkásruhát, és elindultam.

Tudtam, hova jövök. Ez már a második eset, amikor mentsváram a hajléktalanszálló.

– Mentsvár? Tehát ha úgy érzi, hogy méltánytalanság éri, van hova menekülni?

– Igen. Én így érzem.

– Ha nagyon vázlatosan összefoglaljuk az eddigi életét, azt mondhatjuk, hogy maradhatott volna otthon az édesanyjánál, mint az öccse, de elment az apjához, onnan is elment, munkásszállókon lakott, egy idő múlva ment tovább és tovább. Mintha... ne szépítsük a dolgot... mintha nem is volna igénye rá, hogy egy lakásban lakjon, nem tud megállapodni, afféle hobóvá vált az idők folyamán...

– Igen, pont ez az, hogy én az szeretnék lenni, hobó, de érzem, hogy gyenge vagyok hozzá. Én már megértem ezt a filozófiát vagy álfilozófiát, a teljes szabadságérzést, hogy semmi nem érdekel, nincsenek szabályok, illetve hát az a szabály, hogy nincsen szabály... nagyon belezavarodok... tehát ütközések vannak, és gyenge vagyok, hogy elviseljem. Látom, hogy két ember veri egymást, a hideg veríték kiver, de nem merek közbeavatkozni, nem merek belemenni ilyen helyzetekbe. Szóval én nem vagyok hobó, én csak egy hajléktalan vagyok. Van egy barátom, ha elviszik dolgozni, ő tagadja, hogy hajléktalan. Nekem az az első, ha elvisznek dolgozni... nem tudom, lehet, hogy azért, hogy sajnáljanak, és többet fizessenek... hogy megmondom: eddig meg eddig tudom vállalni, nem tudok tovább maradni, mert be kell érnem a szállóba, én hajléktalan vagyok. Vállalom, sőt álszent módon még kérkedek is vele... lehet, hogy nem kellene mondani, de ez az igazság. Én hajléktalannak érzem magam. Nem is tudnám kifejezni, hogy ki a hajléktalan. Aki önző, aki magának való. Aki egoista. Magányos farkas.

– Magányos farkas? Elképzelhetetlennek tartja, hogy beleszeressen egy asszonyba, egy nőbe?

– Nem az, hogy elképzelhetetlennek tartom... Nagyon nehéz erről beszélni... Ha az ember ezt választja, ezt a magányt, ezt a hajléktalanlétet, akkor elkérgesedik a lelke, önzővé válik és összeférhetetlenné, és félti a testét is hozzáérni a másikhoz, nem undorról beszélek, mert nekem is vannak szexuális álmaim, a biológiai funkcióim normálisan működnek... Meg hát az is a helyzet, hogy itt is az érvényesül, aki erős, aki rámenős, aki bika, aki domináns, az olyan ember pedig, aki olyan természetű, mint én, az hoppon marad. Eleve fél a párkapcsolattól is, nehezebben közelít meg egy nőt, nincs önbizalma. És egy kapcsolat, az felelősséggel jár. Hát én saját magamat sem tudom eltartani, akkor hogyan tartsam el a családomat? Ha egyszer nem tudnék enni adni a gyerekemnek, és félek, félek, hogy nem tudnék, mert nekem nincs mit enni, hát az a világ vége.

– Ha egy nő férjül választaná, el tudja képzelni, hogy elvenné?

– Hogy ő kezdeményezne és irányítana?

– Igen. Vagy ezt sem szeretné?

– De igen. Erre könnyű válaszolni: de igen, persze. Azóta is voltam én szerelmes, csak az ember eltitkolja.

– Viszonzatlan szerelem volt?

– Viszonzatlan, plátói szerelem, persze. Kilátástalan.

– Kilátástalan.

– De nem annyira, kapcsolat alakult ki, barátság, az az újságíró lány, akiről a múltkor beszéltem. Már nem telefonált egy éve. Lehet, hogy az igényeim túlzottak ahhoz mérten, ami vagyok. Sőt, nem is tudom hogy magyaráznám ezt, ez a kettősség. Identitástudat? Az, hogy én érzem, hogy nem több, de más vagyok. Más vagyok. Másság. Nem homoszexuális, nem idegbeteg, nem vagyok idegbeteg, persze ha idegesítenek, ideges vagyok, mint mindenki, de képes vagyok uralkodni magamon. De érzem azt, hogy nem ez az igazi helyem. Hogy tudnám ezt kifejezni? Meséltem magának egy álomról, azt álmodtam, hogy egy csoport galamb vergődik, felépül és elrepül. Biztos nem emlékszik rá.

– Dehogynem, nagyon szép...

– Gyerekkoromban megtanították, hogy a galamb a Szentlélek szimbóluma. Nagyon rossz passzban voltam, akkor kerültem be a szállóra, és elmeséltem magának, hogy azt álmodtam, de a szó szoros értelmében, hogy egy galamb vergődik a lábaim előtt, és már alig él, és csapzott a tolla, és az álom vége felé felépül és elrepül. Ugyanez a motívum a Városmajor utcában bejött, láttam a galambot, és nem tudott elrepülni, és betettem a zöldbe, hogy legalább árnyékban legyen, és kerestem vizet, de nem találtam kutat. Olyan érdekes dolgok ezek!

Van a téren egy lány, Lindának hívják, egy kutyával mászkál, és annyira természetes módon megfürdik a szökőkútban. Mi ez, ha nem szabadság? Nem törődik azzal, hogy jaj, hát júj, feláll, és jól érzi magát, és nevet. Én meg, ha így néznek rám a metrón, hogy menj már innen, akkor jaj, világvége.

– Nem érzi magát szabad embernek?

– Nem.

– Mindig a szabadság után fut?

– Igen, így is ki lehet fejezni. Szabad, szabad.

– Ki a szabad ember?

– Nem tudom. Egy biztos: én nem az vagyok. És az is biztos, hogy a gazdagok se, azokat a pénz tartja sakkban, csak az vezérli őket. Ki a szabad? Aki azt csinál, amit szeretne.

– És maga mit szeretne csinálni? Ma már tudja?

– Igen. Gondolkodtam rajta. Hallottam egy olyan lehetőségről, hogy valahol vidéken van egy terápiás intézet. Drogosokat meg beteg embereket visznek oda. Ápolják őket és dolgozniuk kell, és vannak állatok is, és a simogatás, az érintés hatalma... Szerintem egy ilyen helyre kellene elmennem. Szívesen vállalnék egy ilyen munkát, ha biztosítanák az ételt meg a ruhát, amit felveszek, meg egy fekvőhelyet. Vállalnék bármit.

– Pénzre nem lenne szüksége?

– Mármint fizetésre? Nem.

– Nem akar gyűjteni valamire?

– Nem.

– Miért?

– Nem, mert kötöttség.

– Nem akar házat?

– Nem. Mert elképzelni nem tudom, hogy emberek hogyan tudják fenntartani a házat, és hogyan tudnak élni benne. A rezsi meg a négy fal.

– A bezártság érzése?

– Igen. Ez fóbia? Nem hiszem, az nincs. A lakókocsi, az jó. A ház, az már irigység, abban nem lehetek teljesen egyedül. Egyedül szeretnék lenni.

– Miért? Azt mondja a Biblia, hogy nem jó az embernek egyedül lenni.

– De a magánynak is rengeteg jó oldala van, megtanít elgondolkodni. Persze van, hogy rossz felé visz el, magába néz az ember... nem tudom. Azért szeretnék egyedül lenni, mert az emberek harapnak, és én is harapok. Jó volt a lakókocsiban. Az más kérdés, hogy nem mennék vissza.

– És az édesapjához miért nem ment vissza?

– Egyszer elmentem hozzá. A vallásos időszakomban. Elmentem hozzá, és próbáltam eladni magam, ez a jó kifejezés, próbáltam eladni magam, és nem is volt póz, mert én akkor tényleg úgy éreztem, és mondtam neki, hogy nem haragszom rá, és gyere, mesélj, nevessünk, és akkor elmondtam neki a dolgokat, hogy van jó munkahelyem, nem iszom, nem dohányzom, merthogy Isten segített, és most nagyon jó nekem, látom, hogy jó neked is, a nagymamának a szentképe kint van a falon, napi meghatározóvá vált ez a vallásos vonulat, és így váltunk el.

Akkor rá két hónapra bejött ez a törés, a visszaesés az alkoholba, és akkor hogy álljak újra eléje? Ez olyan, mint a védekező mechanizmus, soha nem szerettem az apámat. Anyámat sem.

– És az ivás megmaradt?

– Részemről? Nem akarok hazudni, ha annyi pénzem jár, hogy van ételre, cigarettára, s ezen kívül is marad, akkor megiszom a magamét, de csak társakkal, egyedül nem. És nincs mindennap pénzem az italra, mert a Moszkva tér most nem úgy működik, kétezer forintnál alább nem megyünk el dolgozni, annyira azért van bennünk önbecsülés. És így nagyon kényelmes és nagyon könnyű, mert ha nem jön össze, elmegyek az ingyenkonyhára, nem egyre, hanem kettőre.

– Kevés, amit az ingyenkonyhán kapnak?

– Nem, de ha úgy adódik, három helyre is el lehet jutni. A legutolsó háromkor, a legelső fél tizenkettőkor, és van, aki erre specializálódott, viszi a kis konzerves köcsögjét, és amit nem tud megenni, azt viszi, és megvan a vacsorája. Egy embernek, aki nem dolgozik fizikai munkát, bőségesen elég az élelem. Na most, ha van kétszáz forintja valahonnan, és elissza, és azért nem tud elmenni az ingyenkonyhára, mert elesett, az már külön dolog. De aki erre specializálódott, igenis meg tud élni.

Olyan még sosem volt, hogy ne jutottam volna be egy szállóra, olyan volt, hogy kiküldtek, de hogy ne jutottam volna be, az nem.

– Sokan vannak a városban, a város környékén, akik nem mennek hajléktalanszállóra?

– Elég sokan. Azt a kifejezést használnám rájuk, hogy ők a vadcsövesek. Nekik már tényleg az a filozófiájuk, hogy az a kemény, aki az élettel harcol. Én láttam olyat, hogy egy bokorba aludt be, és korán jött a tél, és a havat levágta magáról. És ment tovább az az ember, és nem fagyott meg. Azok általában korán halnak, akik kint alszanak, de a buszmegállóban is. És ha odamegy az ember egy ilyenhez, hogy gyere, menjél be, akkor azt mondja, hogy hagyjál békén, nem megyek.

– Betegsége volt valami?

– Nem, soha semmi. Törésem, zúzódásom soha nem volt.

– *Előfordult, hogy megverték?*

– Nem mondhatnám, nem. Egyáltalán.

– *Rendőrök sem?*

– Egyáltalán. Illetve, amikor Siófokon meg Szekszárdon munkásszállásokon éltem, akkor igen.

– *Kocsmában?*

– Nem kocsmában. Egy barátommal voltunk, nem is tudom, hol, mindegy, elváltunk, és mentem a munkásszálló felé. Ez Siófokon történt. Rendőrségi kocsi szembejött, és látták, hogy egyedül baktatok. Én nem is kapcsoltam. Megfordult, utánamjött, kiugrott két rendőr, hova megyek? Megyek haza. Lopni volt? Azzal puff, kaptam egy fülest. Eltorzult az arcom, és a kezemet hátratéve mind a hatvan kilómmal mentem neki, s kérdeztem, miért ütött meg? És akkor megmotoztak, előkotorták a zsebemből a kis jegyzeteimet, jegyzeteket készítettem, hogy majd megírom versben, nagyon régen kezdődött ez, csak most írtam meg, mindegy... előszedte a kis papírokat, és azt mondta, hogy politikai lázadás meg rendszerellenesség, meg ilyen dolgokat olvasott bele, és a bajtársa cibálta a karját, hogy hagyjad már, hagyjad! Végül is elmentek. Feljegyeztem a rendszámot, bementem a rendőrkapitányságra, előadtam a panaszomat, keresem azt, szeretném megtudni, hogy ki vágott pofon. És mért? És azt mondták, hogy ezek álrendőrök voltak, ilyen rendszám nincs, ilyen rendőr itt nem dolgozik, kiskapu becsuk, na most, érti? Nyilvánvaló. De azt sem értem, most sem értem, hogy miért mertem volna nekimenni. Pedig nekimentem volna. Tehát azért nem vernek meg, látszik rajtam, hogy meg tudnám magam védeni.

És itt jön be a vallás a képbe: nagyon sokszor van olyan dolog, hogy utólag gondolkozom el, amikor visszanézek, és hiszem azt, hogy van érző ember a földön. Nagyon sok konkrét esetet most éppen nem tudok mondani, de most történt, hogy egy virágcserép a hátam mögé esett le, és valami elszorította a torkom. A vallásra visszatérve, mondhatnám? Ez a hitkérdés nálam úgy működik, hogy igenis kell, hogy legyen Isten. Méghozzá más oldalról közelítem meg, nem tudom, jó-e az okoskodásom, hogy a világon valahogy minden egyensúlyban van. Mindennek van ellentétpárja. És ha nem így lenne, akkor felborulna a világ. Nem is tudom. Ha van jó és rossz, miért ne lehetne egy felső szinten is ugyanúgy? Isten is kell, hogy legyen, hiszen egy központi valami nélkül, egy agy nélkül semmi nem működik, a sejtek sem működnek, ha nem vezérli őket, nincs élet. Sőt a tárgyak is, azon belül is atomok, molekulák keringenek, azokat is valami beindította, annak lökést kellett adni valamikor, valahol.

– *Milyennek képzeli Istent?*

– Nem lehet őt elképzelni. Nem lehet őt elképzelni, akkora hatalmas. Én nem is perelek vele, ha szenvednem kell, vezekelnem kell, hát legyen, de nem hiszem, hogy rossz lennék, nem hiszem, hogy az elkövetett bűneimért, egyszerűen nem tudom... Nem akarok álszent lenni, nem tudom elmondani a gondolataimat, mert csak nagy szavakat használnék, és nem akarom azt bizonygatni, hogy én most már olyan vallásos vagyok, mert nem értem, még mindig nem értem a lényegét. Hogy lehet, hogy az olyan emberi fogalmak, mint a becsület meg az emberség, ezek most megszűntek, visszájára fordultak? Azok érvényesülnek, akik erőszakosak, és én ettől irtózom, az arcomon is látszik az értetlenség, a lázadás, a szorongás, a félelem, ugyanakkor az agresszió is persze, pedig azt nem szabad, nekem legalábbis úgy tanították, hogy nem szabad.

– Most harminchét éves. Mit gondol? Ami eltelt, az életének mekkora darabja lehet?

– Remélem, csak az eleje. Én még nem léptem át a gyerekkor küszöbét, az egyszer biztos. Mindig úgy viselkedem, mint akinek támaszra van szüksége. Most is, ahogy visszakerültem, tudtam én a járást, szépen megkértem a legjobb ismerősömet, a Gyurit... most bent van a kórházban, mert legyöngült és majdnem meghalt... a Gyurit kértem, hogy jöjjön el velem, és mindig ő megy előttem a sorban. Valakihez mindig oda kell húzódnom. Mindig úgy képzeltem el, hogy van egy válaszvonal, eddig volt a gyerek, innentől kezdve más szemmel néznek majd rád, te is másképp viszonyulsz, és majd határozott leszel, és megmondod, hogy ki mit, hogyan, és te is tudni fogod, hogy hogyan kell. Pontosan az elmondott családi háttér miatt, amiatt, hogy a szüleim ugyanazt adták, amit a szálló adott. A ruhát, az ételt és az ágyat. Semmi mást nem kaptam tőlük. Most nem a szeretetre gondolok, hanem olyan egyszerű dolgokra, hogy apám azt mondta volna, hogy fuvaros vagyok, gyere, nézd meg, így néz ki egy ló, így kell a zablát a szájába tenni. Én csak azt láttam, hogy reggel elmegy, este hazajön. Hát a lótól is félek, én, a fuvaros fia! És az ember így bukdácsol.

Nagyon fontos a gyerekkor, biztos, mindennek a meghatározója. De most nem mondhatom a patikában, hogy azért nem merek kérni egy óvszert, mert gyerekkoromban nem tanítottak meg rá, hogy nem szégyellni kell, hanem használni. Mit tudom én. Nem tudok rá magyarázatot. Igenis másnak, különbnek érzem magam nagyon sok sorstársamnál, viszont, az emberi közösség... ha egy nagyon kicsit is beengednek vagy bekerülök, ott meg nincs erőm, nincs harcom, kiharcolni, megharcolni, megmondani, illetve ha megmondom, mindig a retorzió, és ez a kettősség. Nem tudom. Én nagyon komolyan mondom Iványi úr, a remeteségen gondolkodtam. A remeteségen gondolkodtam, hogy elhúzódom, de nem tudom, hogy működik, könyörgök. A test... *(sír, nem érteni, mit mond)* Ne haragudjon! *(Csend)*

– Ott, Dobogókő alatt úgy élt, mint egy remete?

– Nem. Nem voltam hermetikusan elzárva a külvilágtól, a főnököm hozta az ételt, italt, lerakták, ott volt tíz percig, és elment.

– Más is járt arra?

– Egy-két turista vagy vadász. Eléggé eldugott hely, a dömösi bejáróval szemben, és nagyon nagy tél volt.

– Nem félt?

– Soha nem féltem. Néha volt olyan gondolatmenet, hogy mi lenne, ha feljönnének a fiatalok a diszkóból és huligánkodnának, és be lennének rúgva, hogy védekeznék, de ezt félúton mindig megállítottam, nem féltem. Nyitott ajtónál aludtam, mert egy hatalmas kályha volt beállítva, és kellett, hogy szellőzzön.

– Ha jól vettem ki a szavaiból, ha maga valahonnan elment, oda nem ment többé vissza.

– Soha. Nem tudom, bennem mi váltja ki, vagy a szégyen, vagy hogy na, akkor ezt zárjuk le, térelválasztó. Soha nem mentem vissza, ahonnan elmentem.

– Emberekhez sem?

– Emberekhez sem. Főleg emberekhez nem. Ez a szénégetős főnököm is megzsarolt, hogy menjek vissza. Úgy zsarolt meg, hogy lett odafönt egy kutyám, egy vizsla–tacskó keverék, kicsi, de nagyon okos, nekimenne bárkinek, és volt róla egy fényképem, amit el is hoztam, amikor eljöttem a lakókocsiból. A főnököm meg utánamjött oda, ahol akkor éppen dolgoztam, kivette a képet a rámából, és ráírta a hátuljára, hogy gyere vissza, keres a kutyád, meg hogy nincs felelősségtudat benned. Folytak a könnyeim, de nem fogok visszamenni, már most tudom. Ha a lábam fagy le, akkor sem, mert valahogy... nem tudom, nem tudom meg-

magyarázni ezt a dolgot. Tehát ha valahol becsukom az ajtót... ez nagyon rossz filozófia, összefügg azzal, hogy nem tudok megbocsátani. És nem tudom, hogy lehet ezen változtatni. Én belátom a hibáimat, csak nagyon nehéz változni. A változás, az jó lenne, de nincsenek meg a körülmények hozzá. Most mondja meg, Iványi úr, de őszintén! Volt itt olyan ember, akinek, mondjuk, az Iványi úr vagy a szociális munkás lehetőséget adott, és ő fel tudott emelkedni? Tessék mondani! Van ilyen ember?

– *Van.*

– Jó. Akkor azért nem találkozok velük, mert ők már nincsenek köztünk.

3 / „HOZZÁ SE TUDTAM SZÓLNI AZ ÉLETEMHEZ” – A. Miklós

– 1939-ben születtem a Szovjetunióban, Ukrajnában. Tizenkilences kommunista volt a nagyapám, és amikor a tanácsköztársaságiakat első világháborús hadifogoly tisztekre cserélték, a nagyapámat is kicserélték. Vitte magával a nagyanyámat meg a két gyerekét, a nagybátyámat és az édesanyámat. Ez 1922-ben volt, a nagyapám a huszonkét éves börtönbüntetését töltötte a Csillagban. Két tisztet adtak egy kommunistáért. Rákosival együtt cserélték ki a nagyapámat. Édesanyám ott ment férjhez, ott végezte el a főiskolát, balett-táncosnő volt. 1942 karácsonyán indultunk Magyarországra.

– És az édesapja?

– Ő már akkor német fogságban volt. Eredetileg egy nagy létesítmény kohászati üzemvezetője volt.

– Van emléke az édesapjáról?

– Nincs. Kerestettük a Vöröskereszttel a háború alatt, nem találtuk. Jóval később, amikor a nagymama készült hazajönni Magyarországra, akkor történt egy tragédia: a harmadik emeletről leszakadt egy erkély, és a nagymama meghalt. Édesanyám kiment a temetésre a nővéremmel, és akkor találkoztak apámmal. Kiderült, hogy azt hitte, mi meghaltunk a háború alatt, és ő megnősült ott kint. Ez már a hatvanas években volt, 1962 körül. A nagypapámat 1938-ban verték agyon, elvitte a GPU.

– Miért?

– Az elvhű kommunistákat Sztálinék mind eltették láb alól. Nemcsak a nagyapámat, rengetegen voltak, akiket akkor likvidáltak minden további nélkül. Elvitték, se tárgyalás, semmi. Édesanyám kereste, akkor volt terhes velem, végigjárta az összes pártbizottságokat, de hiába. Csak a nagymama temetésén tudta meg, hogy igazában mi történt, mert még Sztálin halála után jó ideig nem mertek beszélni a likvidálásokról.

– Eredetileg budapesti volt a család?

– Igen, az Üllői úton volt a nagyapámnak egy kétszoba-összkomfortos lakása, a Neumann cégnél dolgozott.

– Mi volt a foglalkozása?

– Szabászmester volt. Egy tizenhárom gyerekes családból származott, a Bihar megyei faluból gyalog jött föl Pestre, és itt tanulta ki a mesterséget.

– Amikor 1942-ben visszajöttek Magyarországra, a nagymama miért maradt kint?

– Ő közben férjhez ment, és ott volt a lakása.

– Ki maradt kint vele?

– Senki. A nagybátyám fogságba került, amikor a németektől megszökött, elfogták, belelökték egy meszesgödörbe, kapott egy tüdővészt, és hazament meghalni. Ketten voltak testvérek az édesanyámmal. Mi is ketten voltunk testvérek, a nővérem hét évvel idősebb, mint én.

– Kihez jöttek haza?

– Ez egy érdekes dolog. A dédnagypapámnak volt hét lánya. Ő maga nyugállományú rendőr volt, a nagycsaládos rendőrök a Citadellában kaptak lakást, a Gellérthegyen. Fia nem volt, illetve rebesgettek valamit egy félresikerült gyerekről, aki miatt állítólag megátkozták. Én nem hiszek az ilyen átkokban. Ez, azt hiszem, legenda. De a hét lány, az igaz. Szétszóródtak, ki erre, ki arra, de anyámnak három nagynénikéje egy helyen lakott, egy nagyközségben.

– Leveleztek egymással?

– Igen. Az egyik bábaasszony volt. Érdekes, hogy mind a hetet kiiskoláztatta a dédnagypapa, mindegyik elvégezte a polgári iskolát, és utána tanultak a rendi apácáknál, ápolónő volt mindegyik, az egyik társalkodónő is volt, francia, német nyelvet tudott, de mindegyik beszélte perfekt a német nyelvet. Nagyon aranyos három néni közé kerültem, akik úgy vigyáztak rám, mint a tulajdon gyerekükre, sajátjuk, ugye, nem volt.

Abban az időben nem volt munkalehetőség, és édesanyámnak el kellett mennie dolgozni, napszámba is, így szinte minden percemet a nagynéniknél töltöttem. A bábaasszonynak volt egy fogadott lánya. De a másik kettőnek nem volt. Ők özvegyek voltak, csak a bábaasszony volt férjnél. A dédnagypapa az 1800-as évek közepén születhetett, a lányok az 1800-as évek vége felé. 1942-ben már mindegyik jóval ötven felett volt.

Ők neveltek tehát, és 1954-ig ott végeztem el a nyolc általános iskolát. Utána felkerültem Pestre.

– Van valami emléke a háborúról?

– Csak annyi, hogy vesztegzár, lávocsni, és hogy ott mászkáltam a katonák közt, adtak ezt-azt, szőlőt. Magyar katonák voltak. Munkaszolgálatos volt az édesanyám, de német fennhatóság alatti magyar katonák, akik jöttek visszafelé, ők hoztak bennünket.

Itthon már az a három év a háború végéig nyugalmas volt, vidéki csendes élet, a nagynénikéim foglalkoztak velem, édesanyám napszámba járt takarítani, mosni, ott nem sokat lehetett érzékelni a háborúból. Néha-néha bejött egy-két repülőgép, egyszer volt egy bombázás.

A nagy malmot akarták bombázni, állítólag láncos bombát dobtak le, de mellé, pont a vasút és a nagy malom közé, semleges területre esett a bomba. Meg „Baja, Bácska, vigyázz!” meg szirénázások, ilyen emlékek vannak a háborúról. Azután 1945-ben átvonultak az orosz katonák, akkor meg tolmácsolni kellett édesanyámnak, mert nem volt más lehetőség. Nagyon keveset volt velünk, mert neki mindig dolgozni kellett. Nagyon szép nő volt, nemhiába volt balett-táncosnő, de negyvenkét kilósan is mennie kellett erdőt irtani is, mert a téli tüzelőt onnan lehetett beszerezni.

– És udvarlói nem akadtak?

– Volt egy szabómester, aki feleségül akarta venni, egy tanár is, de csak azért, hogy ne zaklassák, névházasságot akart kötni. Érdekes ember volt Aladár bácsi. Nagyon aranyos ember volt. Állítólag eladta a csontvázát annakidején, mert a Neander-völgyi ember fejével azonos volt a koponyája, de egy nagyon nagy tudású ember volt. És ráadásul az egyik lába rövidebb is volt, ortopéd cipőt hordott, de nagyon emberséges ember volt. Anyám azonban nem fogadta el az ilyen segítségeket.

Nekünk, gyerekeknek se volt könnyű, mert a származásom, a nevem miatt mindig probléma volt.

– Csúfolták a gyerekek?

– Igen. Éppolyan kisebbség voltam, mint a cigányok. Amikor bejöttünk, megvolt ez az ellenszenv, nem fogadtak el egy ideig. Azután később nagyon jó tanáraim voltak, és a negyedik, ötödik osztály után alakult ki baráti kapcsolat az osztálytársaimmal. Akkor még nem voltak koedukált osztályok. Külön volt fiúiskola, külön lányiskola. A nővérem az apácákhoz járt, ott végezte a négy polgárit. Ott a hatodik osztály után mentek első polgáriba, nagyon nehéz volt neki, mert még nem nagyon beszélte a magyar nyelvet, mikor idekerültünk. Én meg teljesen elfelejtettem az orosz nyelvet, mire hatéves lettem. Érdekesen alakult az életünk. Én mindig távol tartottam magam a politikától. Még KISZ-es sem voltam. Úttörő voltam, mert az kötelező volt, de ahogy kikerültem belőle, abban a pillanatban pont az ellenkezőjét csináltam, mint a nővérem.

– Ő mit csinált?

– KISZ-titkár volt. Elég korán elkezdte a munkát, dolgozott a Maszolajnál mint műszaki tolmács, dolgozott a Magyar–Szovjet Baráti Társaságnál mint tanfolyam-felügyelő, olyan pozícióban volt, hogy mindig kocsival hordták. Azután később letelepedett J.-n, aztán nagyon korán tagja lett a szövetkezeti bizottságnak, aztán elnöke lett a bizottságnak, dolgozott a tanácsnál mint halotti és születési, házassági anyakönyvvezető. Mindig valami vezető pozícióban dolgozott. Ott ment férjhez. Most is ott él, nyugdíjas, hatvanöt éves. Gyereke nem lehetett. Nekem a harmadik házasságomból született három gyerekem. Mikor elkezdtem inni, elvesztettem a három gyereket, egy a nővéremnél van, akkor én már különváltan éltem.

Azzal kezdődött az egész, hogy 1954-ben felkerültem Pestre, illetve előbb egy évre Gödöllőre, mert nem adták meg a letelepedési engedélyt. Erdész szerettem volna lenni. De nem vettek fel Sopronba, az erdészeti középiskolába, évvesztes lettem, és akkor Gödöllőn kötöttem egy szerződést mint elektroműszerész. Annak idején Rákosi kiadott egy rendeletet, hogy nem tudom, hány ezer esztergályos kell, mert akkor voltunk a vas és acél országa, így lettem esztergályos, az osztályból mindenkit áttettek esztergályosnak.

Az 1955–56-os tanévet Gödöllőn, az 1956–57-est itt, Pesten jártam, a Madách Imre Szakmunkásképzőben, mert akkor már édesanyám meg én megkaptuk a letelepedési engedélyt. Édesanyám egy közértben dolgozott. A nővérem lent maradt J.-n.

Én 1957–58-ban szabadultam. Amikor a kezembe nyomták a segédlevelet, a segéd úrnak illett fizetni valamit az öreg szakiknak, és életemben akkor rúgtam be először, de nagyon csúnyán. Gondoskodtak róla, hogy előttem mindig legyen ital. Akkor jó nyolc-tíz hónapig nem bírtam ránézni az italra, aztán később kezdődött a szokásos élet. Dolgoztam mint esztergályos, elég jól kerestem. A Finommechanikában szabadultam a Fehér úton, és utána átmentem a Pest Megyei Mezőgazdasági Gépjavító Vállalathoz. Ott aztán elkezdtem tizenkétórázni, elkezdtem a szakmunkások akkori életét: kocsma után első a család. Eleinte egy-két korsó sör volt a szokásos adag, aztán három-négy.

Huszonhét éves koromban nősültem meg először, persze olyan nőt vettem feleségül, aki szintén ivott. Ez a házasság tartott másfél hónapig, és akkor közös megegyezéssel elváltunk.

– Mi volt a baj?

– Hogy mondjam? Mind a ketten alkoholisták voltunk, és tudvalevő dolog, hogy két alkoholista nem nagyon fér meg egy csárdában. Ő is ragaszkodott az igazságához, én is, az enyém persze erősebb volt. Verekedéssé nem fajult, de sokat veszekedtünk. Ő titkárnő volt a Telefongyárban, a szakszervezeti bizottság titkárnője.

Közben két évet elvégeztem a Bánki Donátban a mezőgazdasági gépipari szakon, aztán abbahagytam. Nem fejeztem be. Akkor átmentem egy másik helyre dolgozni... nem is tudom, tizenvalahány munkahelyem volt. Nem tetszett a kötött munkahely, a kötött munkakör, akkor elmentem egy nehézipari nehézgépkezelői tanfolyamra, toronydarus szakra. Miután végigjártam az egészet, elég jó eredménnyel, elmentünk egyik társammal vidékre, Kiskőrös környékére, és a vizsgaidőszakot végigittuk. Egyikünk sem jött vissza vizsgázni. Elég komoly pénzt kellett volna visszafizetni, valami tizennyolcezer forintot, s akkor kitaláltam, hogy idegbeteg vagyok, befeküdtem kórházba, s mikor kijöttem, vittem az igazolást. Valahogy sikerült elintézni, hogy nem kellett visszafizetni azt az összeget. Akkor megint megnősültem, visszamentem az esztergályos szakmába...

– Eközben volt, hogy meghalt a nagymama, 1962-ben, és az édesanyja kiment, és találkozott az édesapjával?

– Igen.

– És az édesapja nem érdeklődött maga felől?

– Annyira, hogy küldött egy fényképezőgépet meg egy karórát. Én akkor küldtem neki jelképesen egy Stylus töltőtollat, hogy emelje meg a tollat, ha gondolja.

– És írt levelet?

– Nem. Nem leveleztünk. Ő ott már családot alapított.

– Soha nem találkoztak?

– Soha.

– Levelet sem írtak egymásnak, nem is telefonáltak?

– Én akkor írtam levelet apámnak, de vagy elolvasta, vagy nem. A nagymama már meghalt, magyarul ott már nem tud senki, én meg elfelejtettem az oroszt.

– Nem is tudja, hogy él-e még az édesapja?

– Nem tudom, de valószínű, hogy meghalt. Édesanyám 1912-ben született, ő biztos, hogy előbb.

– És az édesanyja?

– Ő meghalt. A hetvenes... a dátumokkal mindig bajban vagyok... a hetvenes években. A vége felé már ő is ivott, tönkrementek az idegei. Amikor meghalt, akkor kötöttem a harmadik házasságomat. Közben volt egy két és fél hónapos másik házasságom.

– Elég rövid ideig tartott.

– Igen, nem toleráltam, ha mások ittak.

– A második asszony is ivott?

– A vendéglátóban dolgozott, pénztáros volt. Elég rövid idő alatt megromlott a házasságunk. Aztán gyereket sem akart, az első sem. Én szerettem volna.

A második házasságom után kitanultam a csőszerelő szakmát Balatonfűzfőn, a Nitrokémiánál tettem szakmunkásvizsgát 1972-ben, és szerelőként kikerültem Nyugat-Németországba, egy öntőüzemben dolgoztunk, különleges öntvénycsöveket kellett méretre szabni, előkészíteni. Ez kétszer fél év volt, tehát egy év, de hát sajnos elég súlyosan ittam. Amit itt nem ittam, ott kint kipróbáltam, a whiskyt, meg ami létezett...

Nyáron hazajöttem szabadságra, egy hónapot töltöttem Budapesten, akkor ismerkedtem meg a harmadik feleségemmel. Édesanyám már igen beteg volt, sajnos... Láttam, hogy nagyon rossz állapotban van, de segíteni nem tudtam rajta, visszautaztam. Aztán végleg hazajöttem, hazatanácsoltak, olyan súlyosan ittam.

Akkor elhelyezkedtem a Kőbányai Sörgyárban, egyszer hazamentem, és eszméletlen állapotban találtam anyámat. Kihívtam a mentőket, bevitték a kórházba, meghalt. Ez 1975 őszén volt.

Harmadszor is megnősültem, bár úgy történt, hogy előbb jött a gyerek, mint a házasság. A harmadik feleségem is ivott. Olyan társaságba jártam állandóan, ahol ittak. Így ismerkedtünk meg, nyilván ezért vettem el. Amúgy a honvédségnél dolgozott, a járműjavítóban.

Megszületett az első, a második, aztán a harmadik gyerek, utána a feleségem az ivászata miatt elvesztette az állását, ott maradtunk a három gyerekkel egy keresetre. Én dolgoztam, mindig találtam munkát magamnak: ha olyan helyet találtam, ahol többet fizettek, akkor átmentem. A Gyárgépszerelőtől átmentem a Műanyagipari Kutató Intézetbe. Ott dolgoztam három évet mint esztergályos.

Aztán egyszer csak a két kislányt elvitték intézetbe. A Kerepesi úton volt egy anya- és gyermekvédő, onnan átkerültek Fótra, ott még látogattam őket. Akkor átkerültem a Műanyagipari Kutató Intézetből a Temetkezési Vállalathoz karbantartónak, vízszerelőnek. Akkor már annyira rossz volt a kapcsolat köztünk, hogy én megpróbáltam a lakásból kizárni a feleségemet, mert én dolgoztam, ő meg csavargott állandóan, és kéthetenként megjelent egy részeg társasággal. Volt, hogy megvertek. Akkor otthagytam a lakást, elmentem csövezni. A szentendrei HÉV-en csöveztem. Közben átmentem a temetkezéstől az Óbudai Buszgarázsba karbantartónak, vízszerelőnek.

– *Hogy lehetett ezt csinálni csövezés mellett?*

– Hát a szentendrei HÉV-en aludtam, és napközben, reggel bementem a munkahelyemre, ott ki tudtam mosni a cuccaimat, este meg mentem a szentendrei HÉV-re, végállomástól végállomásig. Már ismertek a kalauzok. Ülve aludtam, vagy elfeküdtem a hátsó ülésen. Éjfél után fél egykor volt a váltás, akkor beállt a busz, az, ami az Óbudai Buszgarázsból jött ki, ott is volt ismeretségem, egy ülés volt ott nekem, beültem az ülésbe, és reggel, mikor beért a garázsba, a sofőr fölébresztett, bementem az öltözőbe, és még ott aludtam egy-két órát, mert fél ötre ért be, nekem hatkor kezdődött a munkaidőm. Ezt csináltam egy évig.

– *Munkásszállóra nem mehetett?*

– De igen. Itt a Vízműveknél bérelt a BKV egy szintet. De onnan is el kellett mennem az ivászatom végett.

– *Agresszív volt, ha ivott?*

– Én nem nagyon emlékszem, mindig úgy mesélték el, hogy miket csináltam... 1990-ben aztán átjöttem ide dolgozni az FSZKI-hoz, itt kilenc hónapot dolgoztam. Itt is laktam. Az első emelet 14.-ben kaptam egy szobát, ami elég sokáig megvolt, aztán, hogy nem maradt abba az ivászatom, 1993-ban felszólítást kaptam, hogy menjek el elvonókúrára, akupunktúrás kezeléssel, itt működött a sarokban egy akupunktúrás csoport. Akkor abbahagytam egy időre az ivást. Amíg nem ittam, nem is volt semmi baj.

És akkor Miklós-napkor nyolc hónapos szünet után azt mondtam, hogy egy üveg sört igazán megihatok. Meg kell mondanom, hogy nemcsak az akupunktúra miatt álltam le előzőleg, hanem mert kilyukadt a patkóbelem. Utcáról vittek be a kórházba, megműtöttek, és akkor

közölte a sebész főorvos, hogy nem ihatok egy kortyot sem, mert alkoholista vagyok, és ha így folytatom, végem. És nemcsak az ivászatot, hanem a cigarettát is tegyem le, mert egy-két év és mehetek a tepsibe.

A feleségemmel rossz volt a kapcsolatom a gyógyulásom után is. A betegállományban lementem a nővéremhez, ott voltam elég hosszú ideig. Amikor visszajöttem, tartott ez a zűrös állapot, hol visszajött a feleségem, hol nem. A gyerekek már régen el voltak helyezve, a fiam a nővéremnél, a kislányok intézetben voltak. Ketten maradtunk, de ritkán jött haza, akkor is veszekedéssel, verekedéssel zárultak a találkozások. Hát így hagytam ott a lakást, és akkor mentem el csövezni egy évre.

Szóval nyolc hónapra abbahagytam az ivást, de akkor Miklós-napra bevásároltam, mondván, hogy ha jönnek majd vendégek, legyen mivel megkínálnom őket, málnapálinkát is vettem itt lent az aluljáróban, akkor láttam életemben először. És valóban csak az egy üveg sört akartam inni, sőt dicsekedtem vele, hogy nagyon rendes vagyok, nézzétek, itt a sok pia, én nem iszom. És akkor elkezdődött azzal az egy üveggel, és háromnapos ivászat következett.

Akkor kerültem egy olyan intézménybe, ahová jártak ki olyan emberek, akik elmondták: lehet nem inni tabletta és orvos és minden nélkül. Ingyen tartják ezeket a gyűléseket, és ateistától kezdve bármilyen vallású bemehet, az az egyetlen feltétel, hogy legyen benne vágy, hogy ne igyon. Ez már elég, hogy tag legyen bárki. És ezt csinálom már három éve. 1994. március 28-án vonultam be a kiskovácsi elvonókúrára, ott találkoztam velük. Nagyon szívesen járok oda, és el tudom mondani azokat a tapasztalatokat, amiknek folytán már én sem iszom.

– Mit szokott elmondani?

– Hát általában az ivászatom történetét. Ez egy olyan program, hogy ha őszintén ki tud tárulkozni az ember, ha követi azokat a példákat, amik előtte vannak a mozgalom hatvankét éves tapasztalata alapján. Sokszor megfogadtam, hogy soha többet nem iszom, aztán volt, hogy másfél órát eltartott ez az ígéret, és volt, hogy hosszabb ideig. Az a lényege a dolognak, hogy alkoholista módon gondolkodtam, akkor is, amikor nem ittam.

Ugyanazokra a helyekre jártam, ugyanazokkal a barátokkal találkoztam, legfeljebb annyi volt a különbség, hogy nem ittam alkoholt, hanem ittam a kólát vagy bármi mást, és hát törvényszerű volt, hogy valahogy a kezembe kerüljön egy olyan pohár, amiben alkohol van, és hát mondván, hogy ilyen hosszú idő után nyugodtan megihatok valamit, megittam, és lett belőle egy nagy ivászat. Később tanultam meg, hogy az első korty számít, nem a következő pohár. A gondolkodásmódomnak kellett megváltoznia. Tudnom kell, hogy az alkoholizmus betegség, tudnom kell magamról, hogy alkoholista vagyok.

– Az volt tehát az új az említett mozgalomban, hogy új szemléletet adtak?

– Ugyanolyan emberek ültek ott, mint én, ugyanazzal a bajjal vergődtek éveken keresztül, és egészen meglepődtem, hogy alkoholisták, és hogy ezt a fogalmat úgy kezelik mint betegséget és nem mint erkölcsi kategóriát.

– Ugye, hallotta azt a nézetet, hogy a hajléktalanok kilencven százaléka alkoholista, és nem tudni, hogy azért lesz-e valaki hajléktalan, mert ivott, vagy azért iszik, mert hajléktalan lett?

– Nem válogat az alkohol. Az alkoholisták közt van milliomos is meg egészen lecsúszott ember is. Szerintem a hajléktalanok közt semmivel sem gyakoribb az alkoholizmus, csak a hajléktalan mindig szem előtt van. Ez szociális kérdés, holott az alkoholizmusnak semmi köze a szociális dolgokhoz. Az én élményeim persze odavezettek, hogy én végül is hajléktalan lettem. Az én hajléktalanságomat az alaptermészetem is segítette. Az alkoholistában van egy bizonyos gőg, nincs benne alázat. Illetve hát mindig a végletekben van: vagy a túlzott ön-

imádat, vagy a túlzott „én senki nem vagyok”, ez jellemzi. Azért iszik, hogy valakivé váljon, és elveszíti önmagát, elveszíti a saját énjét. Ha én egy kortyot megiszom, nekem az deformálódást okoz, teljesen más leszek.

– Milyen lesz?

– Akkor nagy dolgokra vagyok képes gondolatban. Nem tudom megmondani, ezt így nem lehet elmondani, mert egy alkoholista képes a világ összes drámai meg jópofa szerepeit eljátszani. Mindig más szerepet: mit tudom én, igazgató leszek, vagy el is mondtam egy helyen, hogy mit tudom én ki vagyok, tehát egy skizofréniához hasonló állapotot hoz létre az ital.

Depressziós voltam, elégedetlen voltam, szerencsétlennek éreztem magam, nem voltam képes felmérni a saját képességeimet. Vagy túlmentem rajta, vagy túl alacsonyan voltam, attól függött, hogy ittam vagy nem ittam. Az alkoholista mindig mást lát, mint ami a valóság. Most a múltamat próbálom arra használni, hogy józan tudjak lenni. Tehát a múltbani hibáimat próbálom felleltározni úgy, hogy na, jó lenne ezeket nem csinálni. Nem mindig sikerül, mert józan állapotban is lehet részeg az ember.

– Az a „részegség”, ha valaki irreálisan vélekedik magáról?

– Igen, többet akar, többet vállal. Mert amikor ittam, sokszor többre voltam képes, valóban doppingolt. A vége felé van egy olyan állapot, amikor minden beáll a rendszerbe, s akkor nagyon jó dolgokat is képes csinálni az ember. Aztán túlzásba viszi, utána jönnek, ugye, az ébredések, a másnapok, hogy is mondjam... a filmszakadások. Az ember úgy cselekszik, mintha józan lenne, és eljátszik valami szerepet, jópofáskodik, macsó. Voltam agresszív is, de arra általában nem emlékeztem utólag, vagy ha emlékeztem, úgy emlékeztem, hogy nagyon jópofa voltam. Egész életemben borzalmas állapotokat produkált az ivászat. És ráadásul becsaptam magam, mert soha nem a magam nevében voltam alkoholista. Szóval, ha bemegy a kocsmába az ember és azt mondja egy részegnek, hogy te alkoholista vagy, az kikéri magának, mutogatós állapotban van, hogy én nem, de te igen.

Most már tudom, hogy nem mások hibáiról kell beszélni, hanem saját magamról. Egyedül ez soha a büdös életben nem sikerülne, mert csak úgy látom meg magam, ha valaki velem szemben ül, és elmondja az ő történetét. Én képtelen vagyok magamba nézni és meglátni a rossz oldalt. És ezt használom arra, hogy ma ne kelljen inni. A múlt emlékeit. Borzasztó nehéz ám, mert holnap is nap lesz és egy hét múlva is, és egy hét múlva el kell menni valahova, és az ember az egész hetét tönkreteszi azzal, hogy azon töpreng, azon morfondírozik, hogy „akkor” mi lesz. Pedig soha nem az van, amit elképzel, mindig egészen más. Ezzel nem foglalkozni: az a nagy dolog. Ha megtanulja az ember, hogy csak a mai nap élek, kaptam egy jutalomnapot ennyi ivászat után, tényleg egy csoda, és ennek megtanulni örülni: az nagy dolog. Nem elégedetlennek lenni. Mert ez volt a legnagyobb gyötrelem az én ivászataimban. Valami mindig rossz volt: vagy ami történt, az nem volt jó, vagy amit én csináltam, az nem volt jó, de azért is más volt a hibás, nem én voltam a hibás. Érdekes módon gondolkodtam, akkor is, amikor nem ittam. És ez vezetett oda, az elégedetlenség, hogy mindig újból nekikezdtem inni.

Meg nem a rossz emlékek jönnek be, amikor pohár után nyúl az ember, hanem az, hogy én akkor milyen nagynak éreztem magamat. Az, hogy a sárban is fetrengett az ember, az teljesen kimegy a fejéből. Éppen ezért ezeket az emlékeket életben kell tartanom ahhoz, hogy ne nyúljak a ismét a pohár után.

– Milyen lépésekkel jut el az ember az absztinenciához?

– Az első lépés, hogy be kell látnunk, az alkohol erősebb, mint mi vagyunk. Ezt be kell látni. Én már tudom, hogy az alkohol erősebb, mint én, és nem haragszom az alkoholra, nem harcolok az alkohol ellen, mert amíg harcoltam, addig padlón voltam. Meg nem szidom, meg nem akarom betiltatni, ilyeneket nem akarok csinálni, nekem az a legfontosabb, hogy ne nyúljak az első kortyhoz. Belátom, hogy ha hozzányúlok, az életem irányíthatatlanná válik, mert amíg az alkohol irányította az életemet, hozzá se tudtam szólni az életemhez, mindent az alkohol befolyására csináltam. Az alkoholizmus, az szenvedély, nem lehet csak úgy, szép lazán csinálni, az alkoholizmusnak nekiveti magát az ember.

A második lépés, hogy van egy Felsőbb Erő. Nekem az Isten, de nálunk nem feltétel, hogy vallásos legyen az ember, csak az, hogy eljusson valamilyen hitre. Az egy nagyon nagy dolog, hogyha valaki bármiben hisz. Nagyapám is nagyon hívő ember volt, bár kommunista volt, de ő úgy hitt, ahogy az le volt írva. És ő meg is halt ezért.

Sokszor elmondjuk, hogy ha az alkoholizmust méterben mérjük, akkor tíz centi az alkohol és kilencven centi az én izmusaim. Tehát az alkohol nem sok szerepet játszik ebben a programban. Az a múlt. Mert a múlt, amíg nem teszem át a jelenbe, addig nem okoz semmi problémát. A második lépés tehát az, hogy elfogadom, hogy van egy Felső Erő.

A harmadik lépés az, hogy „legyen meg a Te akaratod!” Hogyha már elfogadtam a hitet, fel tudjak adni olyan dolgokat, amikkel foglalkoztam, problémákat, amiket nem tudtam megoldani. Esik az eső: nem tudom megakadályozni, süt a nap: nem rajtam múlik. Ha valami rossz történik velem, meghal valaki: nem tudom megakadályozni. Amin nem tudok változtatni, azt el kell, hogy fogadjam minden feltétel nélkül, mert ha nem fogadom el, elrontom a dolgaimat, elrontom a napomat vagy a hetemet, hónapomat. És ez elégedetlenséghez vezet. Ez a legnagyobb ellensége az alkoholistának, az elégedetlenség. Mikor nem elégedetlen egy alkoholista? Mikor tele van.

Negyedszer: mélyreható erkölcsi leltárt készítünk magunkról.

Mi az, ami rossz, mi az, amin nekem kell változtatni, mi az, amin nem tudok változtatni, amihez segítséget kell kérnem? Megpróbálok egy példát mondani rá. Az az alaptermészete az alkoholistának, hogy állandóan hazudik. Most én leteszem a poharat, nem igaz, hogy azonnal őszinte ember leszek. Ehhez segítség kell.

Az ötödik lépésben beismertük Istennek hibáink lényegét, és azt el is mondtuk. Ez nagyon nehéz, mind a mai napig. A jellembeli hibáimat csak a jó Isten tudja elvenni tőlem, mert ezek nagyon nehezen változnak. Gondolom, ez nem csak rám vonatkozik. De ez az én gondolatom, nem másé.

A hatodik lépés azt mondja, hogy teljességgel készen állunk, hogy Isten megszabadítson a jellembeli hiányosságoktól.

– Ez nem akaraterő kérdése?

– Nem tudom. Nem tudom. Lehet, hogy vannak emberek, akik meg tudják tenni, mert Isten elég lojális mindenkihez, még a rablógyilkoshoz is. Én csak próbálkozok hinni az akaraterőben, abban, hogy igenis, tudok változni. Amikor letettem a poharat, nagyon a padlóra tett, hogy azt mondták: ha nem változol, akkor inni fogsz. Hogy a fenébe változzak én ötvenöt évesen? Már ilyenkor nem nagyon szokott változni az ember, főleg előnyére nem. És aztán itt a közösségben igen sokat változtam. Nagy változás az életemben az a szemlélet, hogy csak huszonnégy óra hosszát nem inni, aztán megint huszonnégy óra hosszát! Ilyen nálam nem volt. Előfordult, hogy

nem volt pénzem. És akkor csak huszonnégy órát nem inni, az nagyon kemény dolog volt, remegett mindenem.

– Azt mondja a hetedik pont, hogy...

– ...tenni is kell érte valamit, és nem úgy, mint a jehovisták, hogy imákat készítenek erre meg amarra, hanem úgy beszéljük meg Istennel, mint egy párbeszédben. Saját szavainkkal.

A nyolcadik lépés, hogy számba vesszük mindazokat, akiknek valaha kárára voltunk. Ez is egy nehéz dolog. Fel kell mérni: a nővérem, a fiam, a lányaim... hogy tudok velük újra kapcsolatot teremteni?

– Szabad megkérdezni, hogy ez hogy történt a gyakorlatban?

– Ez még nem történt meg, a tizenkét lépés egy életút. Most elkezdem az első lépéssel, azután a második, harmadik, negyedik, ötödik, de az életem folyamán majd csak tudok kapcsolatot teremteni azokkal, akiket tudom, hogy konkréten megbántottam.

– Volt már ilyen?

– Volt, volt. Érdekes dolog, hogy amikor kikerültem az elvonókúráról, beugrott, hogy a családsegítőben kértem kölcsön pénzt, és *x* időre megígértem, hogy megadom. És akkor mondta a hölgy, hogy a kiskasszából tudunk kölcsönadni egy hónapra háromszáz forintot, ez volt 1983-ban. Vissza tudom adni? Mondtam, természetesen vissza tudom adni. Persze nem adtam vissza. És amikor kijöttem Kiskovácsiból, elmentem oda, már akkor jártam, olvasgattam a lépéseket, és elmentem, jóvátettem. Nagyon nehéz, mert egyrészt az ember szégyellte magát, másrészt meg olyan jó érzés volt, hogy büszke lehetek magamra.

– Hadd kérdezzek keményen! Rendezte a háromszáz forintos tartozást, de a nővéréhez, gyermekeihez nem ment le?

– Még nem mentem le. Most van folyamatban ez a lépés. Nehezebb azokhoz elmenni, akik közelebb vannak hozzánk, mert az ember ott teszi a legtöbb kárt.

– A felesége?

– Meghalt. Borzasztó gyűlölet volt bennem a feleségem iránt, amiért a három gyerekkel otthagyott, utána meg nem hagyott békében. Ez a második dolog, hogy nem fogtam fel, hogy én is milyen kárt okozok a környezetemnek. Ezeket a dolgokat fel kell majd dolgozni.

A kilencedik lépés, hogy közvetlen jóvátételt adunk annak, akit ez nem ejt zavarba. Például volt egy barátnőm, aki férjhez ment, és hát nem úgy megy oda az ember a családba, hogy nézd, ilyen voltam, meg olyan voltam, de most... Szóval nehogy már családi bonyodalmakat okozzak! És tapintatosnak lenni, az is nagyon nehéz.

– Barátnője vagy élettársa nem volt azóta?

– Azóta nem.

– Nem rossz egyedül?

– Nem foglalkoztam még ezzel. A három házasságomból azt a tanulságot vontam le, hogy képtelen vagyok hosszabb távon partneri kapcsolatot fenntartani. Hogy ez aztán változik-e, azt nem tudom.

De visszatérve a „lépegetéshez”. Tizedszer: folytatjuk az önvizsgálatot, és haladéktalanul beismerjük a hibáinkat. Ez folyamatos önvizsgálat. Hogy amit ma rosszul csinálok, azt holnap ne kövessem el. De ez is olyan dolog, hogy az ember bele-belelépked ugyanabba a gödörbe.

Tizenegyedik lépés: igyekezzünk imával és elmélkedéssel megfelelő lelkületet kialakítani! Ez egy relaxációs állapot kellene, hogy legyen, amikor közvetlen kapcsolatot szeretnénk kiépíteni a Felsőbb Erővel.

Végül pedig a tizenkettedik lépésben lelki ébredést tapasztalunk, és igyekszünk ezt megosztani másokkal.

– Ötvennyolc éves. Hogyan látja a jövőjét?

– Ha tudok nem inni, akkor csak jobb lesz.

– Konkrétan? Nyilván nem célja itt maradni...

– Tisztában vagyok az anyagi körülményeimmel, azzal is, hogy az én problémáimat nem fogja megoldani a jó Isten, hanem azokat a problémákat, amikkel most szembe kell néznem, reálisan kell néznem. Ennyi az egész. Van tizenhétezer forint nyugdíjam, ebből háromezret kifizetek szállódíjra, de azt is tudom, hogy most engem békibe hagynak, mert van egy beutalóm a kamaraerdei szociális otthonba.

– Ez lesz a következő lépés?

– A realitások szerint. A férőhelyet már megkaptam az önkormányzattól, hogy ott mikor válik aktuálissá, arról majd kapok értesítést. De itt nyugodt vagyok, tudom azt, hogy holnap nem fogok az utcára kerülni.

– Esetleg összeköltözik a gyerekeivel, vagy lakást szerez...

– Ezt nem tervezem, mert ez megint egy csalódást okozna bennem. Nem tudom, hogy az én gyerekem hogy fog reagálni az apjára, akit ki tudja, hány éve nem látott... Most húszéves a fiam. Vagy huszonegy? Úgy elfelejtettem a dátumokat, hogy borzalmas.

– Nem levelezneknek?

– Nem, nem levelezünk. De írtam egy lapot, fel is adom, és gondolom, a jövő hét végén lemegyek a lelki segítőmmel. A lelki segítő az a személy, aki mellém áll, ha valami miatt úgy érzem, hogy innom kell... Vagy száraz mélypontja van az embernek, depressziós, rossz passzban van, akkor leülünk beszélgetni. A lelki segítő lehet kívülálló is esetenként, tehát nem alkoholista is lehet. Vagy lehet egy pap. Na, ez a legnagyobb dolog, hogy demokrácia van, a mi szervezetünk egy szervezetlen szervezet, mert magától szerveződik. Nincs propagandistánk, a példamutatás az egyetlen eszközünk. Azt mondjuk, hogy akkor működünk jól, ha a diplomások és a segédmunkások kéz a kézben tanulnak imádkozni. Teljes az egyenlőség, egyenrangúvá válik itt mindenki. És számoljuk a napjainkat, vagyis hogy ki mióta tette le a poharat. Én legalábbis számolom, mert ez az egyetlen értékem az életben.

4 / „NŐIESEN ADOM ELŐ MAGAM” – E. István

– 1960. március 3-án születtem a XII. kerületi János Kórházban. Édesanyám otthagyott a kórházban. Utána elvittek nevelőotthonba. Édesapám, ezt később tudtam meg, négy- vagy ötéves koromban öngyilkos lett. Vonat alá ugrott.

– Soha nem is találkozott vele?

– Nem, nem találkoztam vele.

– És az édesanyjával?

– Ővele később találkoztam. De előtte elvittek nevelőotthonba. Az első négy évről semmi emlékem. Mintha olyan nevelőotthonban lettem volna, ahol idegileg voltak a gyerekek kezelve, mert azt mondták, hogy kiskoromban valami születési idegi hibával kezeltek vagy hasonló. Nem emlékszem a négyéves koromra. Úgy ötéves voltam, amikor nevelőszülőkhöz kerültem. Örökbe fogadtak, nevükre vettek. Abban a hitben voltam, hogy a nevelőszüleim a valódi szüleim.

– Mikori az első emléke?

– Elég jó, normális körülményben éltünk, a nevelőanyám eladó volt a Corvin Áruházban, a nevelőapám pedig tűzoltótiszt. Elég jó kapcsolatunk volt. Mindent megadtak nekem. Azért fogadtak örökbe, mert nem lehetett saját gyerekük. Akkor volt olyan negyven-negyvenegy éves a nevelőanyám és negyvenöt a nevelőapám. Úgy neveltek, mintha saját gyerekük lettem volna. Beírattak zeneiskolába, énekelni tanultam, balettoztam, két évig zongoráztam. Művészi ambícióim voltak. A balettiskolát nem végeztem el végig, mert azt mondták később, hogy nagyon ellányosodok, és nőies mozgásom lesz, és emiatt abbahagytam. Tizennégy éves koromtól balettoztam összesen talán négy évig. Ilyeneket, mint a Rómeó és Júlia, akkor a Csajkovszkij Diótörő, akkor a Ravel Bolero. Ilyeneket.

– Tehát elvégezte az általános iskolát, utána pedig balettozott, és közben dolgozott?

– Nem, a balettozás általános iskola közben volt.

– Hány éves korában fejezte be az általános iskolát?

– Azt? Hát egy évet megbuktam, matematikából pótvizsgáztam, és magánvizsgát tettem, így évvesztes lettem, mert megbuktam.

Nyolcadik után először elmentem a Monimpex Külkereskedelmi Vállalathoz, ott csomagoló voltam a Borkombinátban, és estin elvégeztem a külkereskedelmi iskolát. A munkahelyemen nem tetszett a légkör, sokan ittak, részegek voltak, emiatt eljöttem. Érettségi után elmentem a Chemolimpex Külkereskedelmi Vállalathoz a Belvárosba. Ez a két munkahelyem volt, az irodában voltam ilyen mindenes. Tehát én mentem a levelekért, segítettem kézbesíteni, vagy elvinni számlákat, pénzt feladni, szóval mindenben megbíztak bennem.

– Otthon milyen volt a légkör?

– Nagyon jó, de utána kezdődtek a problémák, mert nem tudok alkalmazkodni.

– Miben?

– Hát, elcsavarogtam, nem mentem haza, magatartási panaszok voltak. Olyasmi, hogy visszabeszéltem, feleseltem, akkor agresszív voltam, meg voltak ilyen kisebb dolgok, hogy eltűnt a lakásból valami cucc, amit eladtam, nem volt pénzem.

– Mire költött?

– Hát, cigarettára, meg nassoltam, de utána megbocsátottak nekem, és vittek a pszichológushoz kideríteni, hogy a magatartási, beilleszkedési problémákkal mi a helyzet. Akkor elvittek egy gyógypedagógushoz, az azt mondta, hogy teljesen normális vagyok, vagyis nincs semmi fogyatékossági bajom, s a pszichológus azt mondta, hogy járjak terápiára. Többször voltam a Hárs-hegyen, idegileg voltam kezelve. Jártam egy darabig ilyen pszichoterápiás kezelésre, ami jót tett nekem. Később viszont nagyobb koromban már elég magányos lettem, zárkózott.

– Miből állt a pszichoterápiás kezelés?

– Abból állt, hogy a pszichológus elbeszélgetett velem, mutatott ilyen képeket, mint a Szonditeszt vagy az amerikai teszt, kiderült, hogy idegileg kissé labilis voltam.

– Miből eredhetett ez a labilitás?

– Szerintem abból eredt, hogy felnőttkorban megtudtam, hogy apukám öngyilkos lett. Körülbelül tizennyolc-tizenkilenc éves lehettem. Ezt úgy tudtam meg, hogy a vér szerinti anyám, az édesanyám felbukkant azon a környéken, ahol laktunk. Volt több gyereke, más férfiaktól. Én voltam az első gyerek, és a vér szerinti anyám valahogy megkerestetett a Vöröskereszt útján, gondolom én, és járkálni kezdett oda, nem tudtuk először, hogy mit akar. Engem idegileg elvittek kórházba...

– Maga rájött, hogy mit akar ez az „idegen” nő?

– Az iskolánál megvárt, mondta, hogy ő egy ismerős, szeretne velem elbeszélgetni meg minden. Először zárkózott voltam vele szemben, utána meg elhívott presszóba, moziba... Szóval úgy tettem, mintha egy ismerős lenne. Hasonlított rám. Elmondtam otthon, s ebből lett a galiba, hogy miért megyek el idegenekkel, s mondtam, hogy azt állította, hogy ő az édesanyám.

– S erre mit mondott a nevelőanyja?

– Először nem mondtak semmit, később egy év, másfél év múlva voltunk a XI. Kerületi Tanácsnál, és ott mondták meg, hogy ők nem az én szüleim, hogy a vér szerinti anya beadott a bírósághoz egy kérelmet, hogy visszakövetel a nevelőszülőktől hivatalosan. Elém tették a születési anyakönyvi kivonatot, az eredetit, amelyben az szerepelt, hogy én E. István vagyok és apám E. János. Ugyanekkor születtem, ugyanaz a születési dátum, csak a nevelőszülőknek a nevét vettem fel, és ezért voltam először T. István.

– Mit szóltak a nevelőszülei?

– Sírtak is, meg bánták is az egészet. Később megmondták, hogy azért fogadtak örökbe, hogy idővel legyen majd valami támaszuk. Édesanyám és a nevelőanyám között nagyon rossz kapcsolat alakult ki, és így, amíg én ideggel kezelve voltam, visszaítélt a bíróság.

– Már nagykorú volt?

– Tizenkilenc éves voltam, amikor lemondtak rólam a nevelőszülők, gyámhatósági úton felbontották az örökbefogadási szerződést, és visszakaptam a vér szerinti nevemet.

– Ön is akarta ezt?

– Hát én azt hittem, hogy jobb körülményekbe kerülök, mert anyám azt mondta, hogy megvan minden, megad nekem mindent, ne haragudjak, hogy ő eldobott magától, és hogy nekem van több testvérem. Három féltestvérem van, mind a három más apától.

– Melyik szülőjéhez vonzódott jobban?

– Inkább a nevelőanyámmal beszéltem meg a problémáimat. Egy fiú általában anyásabb.

– Miért gondolták a nevelőszülei, hogy a mozgása lányos lesz a balettől?

– Azt mondták, hogy el vagyok egy kicsit lányosodva, a mozgásom, a viselkedésem. Mindig szerettem a nőies dolgokat, órákig nézegettem magam a tükörben, selyemsálat tettem a nyakamba, a hajamat lányosra fésültem, lehet, hogy emiatt. Különben ott a balettosok között a többség ezt csinálta. Gyakorlatilag ott kezdődtek a dolgok, hogy ellányosodtam, ez vitt bele a homoszexualitásba. Tehát nem egy született aberráció volt. Ott alakult az első kapcsolatom fiúval.

– Ő is balettos volt?

– Felnőtt oktatók, híres emberek voltak. Felcsaltak lakásra, leitattak egy kicsit, meg pornó meg minden, valahogy megtörtént. Lehet, hogy az ital is befolyásolta. Nem nagyon ittam előtte. A balettmester és a dzsesszbalett-tanár tette, ez a kettő. Így kezdődött.

– Nem volt barátnője korábban?

– Abban az időben nem volt. Általános iskolában is fiúkkal barátkoztam, csak fiúosztály volt, később pedig zárkózott, gátlásos voltam a lányokkal, nem nagyon beszélgettem. Tetszettek, csak olyan feszélyezett voltam. Nem mertem úgy odamenni, leszólítani, ismerkedni, zárkózott voltam a lányokkal.

– Nem is volt viszonya lányokkal?

– Nem volt, de később, amikor ez a kapcsolat a balett-tanáraimmal megtörtént, utána egy évig jártam egy lánnyal. Előtte azonban lelki traumám lett a férfikapcsolat miatt. Nem mentem haza napokig. Az volt a baj, hogy akkor már elcsavarogtam. Pályaudvarokon tartózkodtam. A szüleim bejelentése alapján körözött a rendőrség. Ebben az időben jártam takarítani, és énekeltem, utcai énekes voltam. Előadtam dalokat, slágereket, sanzonokat. Kiraktam egy kalapot, kitettem egy papírt, és arra dobálták a pénzt. Amikor megtörtént a dolog a tanáraimmal, megfenyegettem őket, hogy feljelentést teszek a rendőrségen. Azt mondták, úgysem merem, ők híres emberek, őnekik jó ügyvédjük van. Nem mertem forszírozni az ügyet. Gyakorlatilag miért lenne igazam, ha egy lakásban vagyunk hárman, és nincs tanú?

Utána elmentem orvoshoz, mert vérzés volt meg ilyenek. Elmondtam, hogy mi történt. Azt felelte, hogy nem kellett volna innom meg fölmenni idegenekhez. Pszichésen, lelkileg teljesen kivoltam, egy ideig az utcán kóboroltam, csavarogtam. Nagyon összetört voltam, magamba zárkóztam, nem mondtam senkinek semmit. Végül a rendőrség vitt haza. A nevelőszüleim azt mondták, kész, vége, nem istápolnak tovább, sírtak nagyon, hogy napokig nem jelentkeztem.

Akkor már tudtam, hogy ki a vér szerinti anyám, s köze lehet ahhoz, hogy tönkrement a családi békénk. Pedig de jó élet volt! Először azt hittem, jobb lesz nekem is, hogy lemondtak rólam a nevelőszülők. Azt mondták búcsúzáskor, hogy bármikor, ha van probléma, azért még elmehetek hozzájuk, csak nem vagyok oda bejelentve, és nem viselem a nevüket.

– Miért nem ment a vér szerinti anyjához a trauma után?

– Azért, mert ők kint laktak a külső Váci úton egy régi házban, és amikor odamentem, láttam, hogy az csak egy szoba-konyha, szükséglakás, s találkoztam egy idősebb férfivel. Kiderült, hogy ő a mostohaapám, egy alkoholista börtöntöltelék. Amikor meglátott, eleinte nem jó szívvel viselt. Azt mondta anyámnak, na, minek hoztad ide ezt a gyereket, s erre mondta anyám, ne haragudjál, ez az én gyerekem, én akarom nevelni stb. Azt felelte erre: miért most hoztad ide, és veszekedtek, kiabáltak, és nekem az a környezet néhány nap után nem tetszett már. Utána észrevettem, hogy nemcsak a mostohaapám iszik rengeteget, hanem az anyám is alkoholista, és abból tartotta el magát, hogy idegen férfiakkal elment, vagy utcát sepert. Döbbenten láttam a házbeli kocsmában szórakozni, enyelegni hol egyik, hol másik férfivel. S ekkor rájöttem, hogy a jó körülmények hiányoznak nekem. Ugye, a mostohaapám alkoholista, börtönviselt, akkor feljelentik a lakók csendháborításért, nem fizeti a lakbért, el vannak maradva, ezt később tudtam meg a házmestertől. Egy szoba-konyhás lakásban voltunk. Akkor megint bekerültem többször az idegosztályra, depresszióval, enyhébb skizofréniával is kezeltek, és közben, míg idegalapon voltam kezelve, ők kijelentettek a lakásból, ahol mint családtag voltam bejelentve.

– Milyen tünetek voltak?

– Nem ettem, magamba zárkóztam, hallucináció, mintha valaki üldözne, rémeket láttam este, megjelentek ezek a képek, hogy belevittek a fajtalankodásba. Igen. Ezek is visszajöttek, ezek a gondolatok. És hogy az utcán voltam, és remegtem, hogy nem támadnak-e meg, nem ütnek-e le, mert sok gyilkosság volt akkor, a Népligetben is, volt, hogy megöltek ott embereket a parkokban, így este.

– Azt mondta, hogy közben egy évig volt egy lánnyal...

– Igen, az egy fodrász kislány volt, hozzá jártam hajat vágatni, elbeszélgettünk, elmondtam neki, hogy nincsenek társaim, a szüleimmel nem tartom a kapcsolatot, magányosnak érzem magam. Elbeszélgettünk, többször jártam nála a lakásán, egyedül élt, csinos volt. Külön lakása volt, megvolt neki az egzisztenciája. Vele nagyon jó kapcsolat volt. Sajnos a szexuális dologban nem annyira. Lehet, hogy én voltam gátlásos, szóval nem nagyon sikerültek a dolgok, vagy az, hogy potenciális zavarok meg minden. És akkor azt mondtam a kislánynak egy év után körülbelül, hogy szakítsunk. És akkor mondtam meg, hogy mi történt velem, és így közös megegyezés útján szakítottunk.

– Ő nem akart volna szakítani?

– Lehet, hogy igen, mert hát imádta a drága dolgokat, amiket én nem tudtam volna megvenni neki. Szerette az ékszereket, szerette a rózsacsokrokat, szóval a szép és költséges dolgokat. Azt hiszem, akkor már nem dolgoztam. 1989 óta vagyok nyugdíjas. Így közös megegyezéssel szakítottunk. Pedig állítom, hogy szerettük egymást.

Aztán belenézegettem megint a tükörbe, és láttam, hogy lányos az arcom. A hormonjaim is... lehet, hogy abban az időben már lányosak voltak. A hajam göndör volt, nem nagyon szerettem a fiús ruhákat, mindig ilyen selyemblúzt hordtam, élénk színek, eleve ilyen kihívó. Elmentem ismerkedni idegenekkel. Kimentem a Nyugatiba vagy a Keletibe, ott leszólítottak engem, és ott mondták, hogy a fürdőben lehet alkalmi partnerre szert tenni. És ott már több partnerrel voltam. Rögtön leszólítottak. Igen. Ahogy kijöttem a fürdés után. Igen, mert ő kedves volt, nem volt erőszakos, meghívott vacsorázni, meg vett nekem ajándékot, és felhívott a lakására. Tehát nem volt egy agresszív állapot, mint ha leitatnak vagy ilyesmi. Szolid kapcsolat volt. Ott már két ember tud alkalmazkodni, kedvesek egymáshoz, mind a kettőnek szimpátiából

van a szexuális élménye. Úgy általánosságban egy héten egyszer vagy egy hónapban kétszer mentem azután hozzá.

Később általában mindig énhozzám jöttek oda, és szólítottak le. Látták, hogy egyedül vagyok, leültek mellém, és megismerkedtek velem.

Látszott rajtam, hogy olyan kihívó vagyok. Többnyire úgy történik, hogy egyedül ülök és fixírozok valakit például, és ő is visszanéz. Így észrevesszük egymást. Ez volt abban az időben, jártam az Abbázia presszóba, ismert hely volt, ott is voltak ismeretségeim, a Diófa étteremben is, az is régen volt, az Egyetem presszó, az is volt, ez mind megszűnt. A hetvenes-nyolcvanas években az a kormányhelyzet, ami volt, nem nagyon jó szemmel nézte az ilyen dolgokat. Úgy vettem észre, hogy kevésbé voltak toleránsak akkoriban az emberek. Mondták, hogy ez nem természetes dolog, természetellenes, az orvosok is ezt mondták.

– Hogy került velük kapcsolatba?

– Jártam szexuális felvilágosításra meg lelki tanácsadást kérni, de kiderült, hogy az orvos is szerette a fiúkat. Így inkább csak olyasmit mondott, hogy olyanokkal menjek el, akikkel megismerkedek, akik nem durvák, lelkileg meg tudom érteni a helyzetüket. Ő is akarta, hogy legyek vele, de már idős volt, nekem nem tetszett. Nekem csak a középkorú férfiak imponáltak. Értelmiségiekkel volt kapcsolatom, nem olyan, hogy fiatal, nyámnyila, buta, hanem építészmérnök, orvos, ügyvéd, szóval jól menő értelmiségi kapcsolatokat alakítottam ki. Ha adtak valamit, elfogadtam, de nem a pénz motivált. Hogyha egy fiú pénzt fogad el, akkor azt mondják, hogy kitartott. Ezt olyan csúnya dolognak tartom. Nem ebből éltem, hanem, ha kaptam ajándékot, szuvenírt, azt elfogadtam.

– Mennyi ideig tartott egy-egy kapcsolat?

– Volt, akivel egyszer, volt, akivel háromszor találkoztunk, utána azt mondták, jó volt, szép volt, most találtam egy újat. Ezért nem jó az alkalmi kapcsolat, mert mindig váltogatják a partnereket. Nem tud egynél megállapodni. Egy év volt a leghosszabb, egy évig tartott, ez egy belgyógyász orvos volt, a Rózsadombon laktam vele, mindenem megvolt, egy jól szituált ember volt, szerettük egymást. De egy ilyen tartós kapcsolat meg azért nem jó, mert vagy az egyik unja meg a másikat, vagy pedig a másik talál egy fiatalabbat. Ő is egy év után talált egy fiatalabbat, és akkor elváltunk. Otthon én vezettem a háztartást, elmentem bevásárolni, takarítottam, ablakot mostam, átvettem a leveleket, gondoztam a kertet, szóval jó volt. Ő pedig dolgozott. Sokszor ügyeletes is volt.

– Nem volt féltékeny?

– Nem. Elengedett mindenhová. Én viszont inkább féltékeny voltam. És mikor megmondta, hogy van egy fiatalabb, megmondtam neki, jól van, te tudod. Nem veszekedtünk, szépen elváltunk, és megmondta, hogy kettő nem fér el egy csárdában.

– És ezekben a kapcsolatokban ön mindig a nő szerepét játszotta?

– Nem mindig. Biszexuális férfivel, aki nős ember volt valamikor, szóval lehet, hogy ő volt a lány. Meg volt állapodva, hogy ki milyen szerepet játszik. Nem volt probléma. Én mindig inkább középkorú férfiakkal voltam, nem volt összetűzésem senkivel, büntetve nem is voltam. Olyan volt, hogy amikor nem volt lakásom, akkor kimentem a Nyugatiba, és ott összeismerkedtem valakivel. Ha neki sem volt lakása, akkor mondjuk a Ligetben jött létre a szexuális kapcsolat. Volt, amikor megbüntettek, és akkor mondtam, hogy ne haragudjanak, de nincs hova menni.

– Rendőrrel nem volt kapcsolata?

– De volt, egy rendőrrel a Blaha Lujza téren. Egy civil nyomozóval, ez is alkalmi kapcsolat volt. Nem mindegyik kapitányság viszonyult egyformán az ilyen hajlamúakhoz. Volt, amelyik elítélte, megdorgálta, de amikor kimentem a Dunakorzóra, voltak olyan fiatal rendőrök, akik agresszívek voltak, gorombáskodtak, nekemjöttek, és akkor mondtam nekik, ne haragudjanak, de miért zavarják ezt, most már egyesületünk van, akik segítenek, támogatnak, ott van például a Homérosz klub. Azt hiszem, hogy most már a kormány is elfogadta a mi jogainkat, hogy érvényesítse. Most már, a kilencvenes években, toleránsak, a parlamentben is elfogadták, hogy azért mi is emberek vagyunk valahol, és nekünk is van jogunk. Egy rendőrnek nem azt kell nézni, hogy homoszexuális.

Talán, ha olyan családi környezetben növök föl, ahol minden megvan, mindent megkapok... A nevelőszüleimmel máig is tartom a kapcsolatot, segítem őket anyagilag, bevásárolok, ők szeretnek, sajnálnak. Én is sajnálom őket, hogy így alakult. Egy igazi család olyan szerintem, hogy a gyerek előtt nem titkolnak semmit, tehát meg kellett volna mondani nekem is, amikor még általános iskolába jártam, hogy ők a nevelőszüleim, nem lett volna ez a cirkusz ide-oda, nem kellett volna balettiskolába járatni. Én, ha lenne egy fiam, eltiltanám a balettiskolától. A művészeti dolgokat viszont nagyon szeretem, az éneklés, a zongora... zongorázni nem annyira tudok, de festeni tudok, önarcképeket például.

Ha fiam lenne, inkább művészi pályára nevelném. Én azzal kerestem pénzt például, hogy énekeltem a Vörösmarty téren, slágereket, operettet, operát...

Szóval ezek a körülmények, ha jó családi körülmények között mindenem megvan... akkor lehet, hogy családom van, gyerekem. Egy élettársi kapcsolat nem lenne rossz, egy idősebb hölggyel. Csak már úgy vagyok vele, hogy nehéz találni, és olyan helyzetet szeretnék teremteni, hogy családban élni, egy idősebb illetővel eltartást kötni, akiről gondoskodok, ez lehet férfi, lehet nő. Ezek a gondolatok is vannak bennem.

– Ebből hogy lenne család? Egy idősebb nő nemigen szülne gyereket.

– Nem szülne gyereket, de anyámnak tudnám nézni. Valahogy az anyakapcsolat, igen. Szóval, ha nem így alakult volna, ha megmondták volna, hogy ez az anyukám félrejárt, nem dolgozott meg minden, ha megmondták volna...

– Mit tud az édesanyjáról?

– A vér szerinti anyámról annyit tudok, hogy hajléktalan lett, kitették a lakásból, csövezett, nem láttam egy darabig, a mostohaapám, az meghalt, nem tudom, hogy a lakás kié lett a külső Váci úton. Voltak ott egyéb értéktárgyaim, de azokat sajnos eladták, gondolom, hogy legyen miből inni.

– Egyszer láttam anyámat a Nyugatiban batyukkal, utána nem láttam többet.

– Odament hozzá?

– Nem. Nem is köszönt nekem. Ő is megismert, és nem. Szerintem azért, mert nem adtam neki pénzt, azt hitte, hogy én eltartom majd, a nyugdíjamból istápolom őket, annyira alkoholos volt, napi négyszer két deci pálinka, egy liter bor, egy kicsit sok.

Aztán elkerültem hajléktalanszállóra, a Könyves Kálmán körútra. Nyugdíjból éltem, de énekeltem is, filmben szerepeltem, elég sok filmbe hívtak statisztálni. Az Evitában is voltam, katonatiszt. A Balázs Béla Stúdióban is voltam statisztálni, dokumentumfilmben, Jeles András is csinált velünk egy színházat, most jelenik meg a kazetta, a Fekete Doboz

Alapítványnak eladja, mondta, s ebben az évben kapunk valamennyi pénzt, akik szerepeltek benne, tíz ember. Elég mozgalmas volt, szeretem az ilyen dolgokat.

– Mennyi ideig volt a Könyves Kálmán körúton?

– Körülbelül három évig. Hatan voltunk egy szobában, a hatból négy alkoholista volt, tehát nem jöttünk ki jól. Cirkuszok voltak, a rendőrség kijárt, betörtek, ellopták a tévét. Akkoriban egy pap volt a főnök, Laci bácsinak hívták, egy szakállas illető. A szociális gondozók nagyon rendesek voltak. Utána, mikor voltak ezek a balhék, átkérettem magam ide a Dózsa György útra. Közben voltam elme-szociális otthonban, Búcsúszentlászlón.

– Miért került oda?

– Azért, mert beutaltak azzal, hogy lehet, hogy jobb lesz. De ott fél évig voltam, mert az orvos azt mondta, hogy nem vagyok értelmi fogyatékos, nem vagyok elmebeteg. Fél évig voltam ott, én jártam a postára, vittem a nővérek leveleit, a takarékbetéteket, a fizetésüket, segítettem mindent, amit tudtam.

– Mi van a zárójelentésben? Miért százalékolták le?

– Depresszió, hebefrénia és transzvesztitizmus, ez a három. Tehát ez a három. Az egyik, hogy nőiesen adom elő magam. Szoknyát is felvettem valamikor, meg parókát.

– Pappal soha nem beszélt a problémájáról?

– Nem, konkrétan nem. Beszéltem pappal, már csak azért is, mert katolikus vagyok, amikor kicsi voltam, jártam hittanra, katekizmusra jártam a tabáni templomba, és ministráns is voltam, és meg lettem bérmálva, bérmálkozni is voltam. A Mátyás-templomba jártam sokat, meghallgattam Lehotka Gábor orgonaművész Beethoven-előadásait meg különböző templomi miséket, Ave Maria, nekem tetszettek az ilyen dolgok. Szóval azt mondtam a papnak, hogy voltak kisebb kitérőim az életben, voltak problémáim, de nem konkrétan mondtam meg. Azt mondta, nézzek magamba, nézzek a tükörbe és imádkozzak. És elég sokszor még ma is imádkozok, bennem van az imádkozás, mondjuk, hogy hátha egyszer a jó Isten megsegít, egyszer csak kapok lakást. Valamiben bízzon az ember, mert ha nem bízik, nincs semmi értelme az életnek. Imádkozok, hogy jobb legyen valamivel, jó lenne megnyerni egy ötös lottót, valami pályázaton nyerni valamit, ilyesmi.

– Önnek van egy női neve is. Ezt ki adta?

– Amikor a Belvárosban, az Anna bár előtt énekeltem, valakinek eszébe jutott, hogy a hatvanas években Annamária volt az első híres konzumnő, külföldi meg nagy emberek, miniszterek voltak a szeretői. Hasonlítottam rá, és így ragadt rám az Annamária. Már megszoktam. Eleinte furcsa volt.

– Gúnyolják?

– Mostanában nem. Elfogadnak így, ahogy vagyok, mert tudják, hogy én diszkrét vagyok, szerény vagyok, nem támadok le senkit, nem vagyok önző, nem vagyok hiú. Kihasználni könnyebben lehet, könnyen befolyásolható vagyok. Jószívű vagyok például, ez az egy bajom. Kérnek és nem adják meg, ha én kérek, akkor meg elzárkóznak. Szóval van bennem jóakarat. Én például amikor hajléktalan voltam, nagyon sok hajléktalannak segítettem, mikor nem volt ennivalója, adtam az enyémből, vagy adtam a pénzemből, és sok még ma is emlékszik erre. Jó volna összeismerkedni egy olyan férfivel, aki már kiélte magát, sok kapcsolata volt, és meg szeretne állapodni valakivel addig, amíg él. Eltart, istápolnám, és ha meghal, enyém lenne a lakás. Ez olyan, mint ahogy a házastársnak jár valami.

– Család már nem jön számításba?

– Erre nem gondolok már. Erről már letettem. Megnézem a nőket, kedvesek, elbeszélgetek velük, de szexuálisan nem érdekelnek. Inkább lemegyek a Homérosz klubba... a Kertész utcába, a Capellába, vannak ilyen helyek, elüldögélek és beszélgetünk. Vagy kimegyek a Népligetbe, mellém ül valaki, általában egy hajléktalan. Velük nagyon jól meg tudom érteni magam. Ezekkel barátkozom. Elbeszélgetünk. Ők sem tagadják például.

– Miről beszélgetnek?

– Hogy neki hány kalandja volt, hány kapcsolata volt, hová jár, van most egy új barátja, ilyen dolgokról.

– Másról nem beszélgetnek?

– Másról nem nagyon. Majdnem minden szállón van ilyen beállítottságú egyén. Úgy vettem észre, hogy a fiúk között kevesebb, a nők között több. Nekem ez a megállapításom. A nők valahogy mások. Két barátnő régen együtt van például, vagy együtt voltak börtönben, ott barátkoztak meg,

– Ön szerint nagyobb esélye van a homoszexuálisnak, hogy hajléktalan legyen?

– Szerintem igen, mert nehezen talál magának kapcsolatot. Ha egy lánnyal összeismerkedik, hopp, nem tudsz hová vinni. Hová vigye? Bokorba nem viheti, mondjuk télen. És akkor rájön, hogy jaj, ilyen helyen lakik.

Ki van rekesztve a társadalom perifériájára. Atrocitások érik. Például kimegy a Keletibe, a rendőrök elzavarják, mit keres itt? A Népliget, a Szent István park, Boráros tér. Oda kimondottan ilyenek járnak. Nyilván is vannak tartva ezek a helyek. Elbújnak. A Boráros tér nem annyira, mert parkosították, de a Szent István park, a Dunakorzó, a Rácz fürdő előtti park, a Népliget kimondottan az. Tudják is, a külföldiek is, akik odamennek.

Régóta gondolkozok valamin, azon, hogy ha valami segítséget kapnék, könyvet írnék.

– Miről?

– Az életemről, mondjuk. Egy rövid anekdotát. Ezekről a dolgokról írnék, amiket elmeséltem, nem nevezném meg azokat, akikkel volt szexuális kapcsolatom, csak a kezdőbetűiket, és elmesélném, hogy hogy lettem hajléktalan, szóval egy anekdotára gondolok, egy élettörténetre.

– Azonkívül, amit nekem elmondott, mit mesélne a könyvben?

– Azt mesélném el, hogy hogyan éljenek a többiek, akiket nem visznek bele az ilyen dologba, hogyan lehet elkerülni. Hogy ne legyen lányos viselkedése, ne legyen gátlása lányokkal szemben, hormonálisan ne legyen, szóval ezek a tényezők, amik hozzájárulnak, ezt kisgyerek kortól kellett volna gyógyítani, engem is gyógyítani kellett volna, akkor most más volna a helyzet. Mert sokszor lelkileg nem vagyok stabil, ideges vagyok, depressziós vagyok, bezárkózom, amúgy sincs kapcsolatom, itt a házban nem akarok kapcsolatot teremteni, elvből, mert itt nem kell. Ha kimegyek, akkor nagyon nehezen jön össze, nagyon nehezen barátkoznak már a mai világban, azért nem mindenki jár egy évben kétszer HIV-vizsgálatra, én voltam, most voltam márciusban, egy évben kétszer megyek vizsgálatra, év elején és év végén. Idáig negatív. Nagyon rég volt szexuális kapcsolatom.

Én csak olyannal megyek el, aki jól öltözött, ápolt, és van lakása. Olyannal nem megyek el, aki piszkos, nem megyek el bokorba vagy közterületen, mert akkor már azt is bünteti a törvény, hogy közterületen például csinálják. Megmondom: ne haragudjon, nekem nincsen hová menni, nincs lakásom, és vagy el tudok menni vele, vagy nem. Akkor meg tárgytalan az

egész. Szabad területre én nem megyek ki. Van, aki ott csinálja. És azt is elmondanám a könyvben, hogy az én életemben hogy volt, hogy az első kapcsolatom után egypár évvel már kerestem a férfiak társaságát, és akivel megismerkedtem, azzal lakásra mentem, magyarokkal szimpátiából, külföldiekkel pedig anyagi érdekből. Általában akikkel voltam, azok értelmiségiek voltak, egy belgyógyásszal, aki a Rózsadombon lakott, egy egész évig, és többekkel volt alkalmi kapcsolatom, ügyvéd, orvos, színész, újságíró, a felső tízezerből volt kapcsolatom. Több színésszel is, ja, és egy pappal is volt viszonyom, aki római katolikus volt, akkor még jártam ministrálni, és ő sekrestyés volt. Ezzel az eggyel volt. De úgy tudom, hogy a katolikus papok nem nősülhetnek meg, a többi papok megnősülhetnek, és a katolikus papok közt elég sok az ilyen beállítottságú egyén, mert az Istennek fogadtak házasságot, és meg van tiltva, hogy lehet feleségük. Tehát ezért volt kapcsolatom egy pappal.

– És a rendőrség soha nem akarta beépíteni?

– Volt ilyen kérés a rendőrségen, bent voltam, bevittek, hogy mit keresek itt, akkor még nem volt ilyen elfogadott tény a homoszexualitás, akkor még büntették is, meg nem voltak ilyen toleránsak a hetvenes években. Behívattak, és mondták, hogy az illetőket mondjam meg, akik például fiatalkorúak, szóval legyek besúgó, beépített ember. Ezt nem akartam, meg is mondtam, hogy ezt csúnya dolognak tartom, hogy a felebarátomat besúgjam. Az olyanokat nem szerettem, akik fiatal gyerekkorúakat megrontanak, mert beleéltem magam, hogy én is fiatalkorú voltam, amikor megrontottak. És azokat sem szerettem, akik agresszívek, felvitték lakásra és kirabolták az illetőt, vagy gyilkosságokat követtek el. Sajnos a nyolcvanas években rengeteg román jött be Magyarországra, akik pénzért árulták magukat, fiatal fiúk. Sok magyar elvitte a román fiúkat, akik aztán kirabolták őket, rengeteg ilyen bűncselekményt csináltak. Ezért a rendőrség nagyon rászállt ezekre a kapcsolatokra. Ezeket nem is szeretem. Ha valaki elmegy, szimpátiából menjen el, vagy ne menjen el. S ha elmegy, ne tettesse, hogy olyan szexuális beállítottságú, mint a másik! Képes megölni az illetőt, hogy hozzájusson a vagyonához, értéktárgyaihoz. Volt ilyen a Váci utcában, egy fiatal paphoz felment egy illető, a pappal szexuális kapcsolatot létesített, és megfojtotta a papot zsinórral. Ezt írta az újság is. Akkor a Népligetben is volt gyilkosság, a bokorban volt a szexuális kapcsolat, és ott késsel elvágta a torkát. Az ilyeneket soha nem is szerettem, ilyen közegben az ember nem szeret mozogni.

Ha én valakivel kapcsolatot akarok teremteni, akkor vagy presszóba megyek, vagy éjszakai lokálba, vagy pedig fürdőbe. Ez a három jó lehetőség van. Illemhelyen nem illik ismerkedni, parkokban szintén nem, mert sosem lehet tudni, hogy kivel találkozik az ember, és ha nem olyan beállítottságú, akkor problémás. Ezt ki kell fogni az embernek. Szórakozóhelyen nagyon könnyű, mert ott van a Kertész utcában a Homérosz klub, ott van az Angyal bár, ott van az Action, ott van a Capella, ott van a Dekadens, Újpesten most nyílt a Forráspont. Rengeteg ilyen hely van, ahol tudnak alkalmi kapcsolatokat teremteni, és nemcsak férfiak, hanem biszexuálisok, nős emberek és leszbikus nők is lejárhatnak kapcsolat céljából. A törvény is tudja, hogy ezek a helyek működnek, ezek rendes presszók, és gondolom, tudják, hogy ide milyen illetők járnak, és kik tartanak kapcsolatot. Persze nem muszáj, hogy szexuális kapcsolat legyen, lehet az, mondjuk, barátság is.

– Önnek van barátja?

– Itt a szállón rengeteg barátom van, de úgy, akivel nagyon komoly dolgokról beszélgethetnék, olyan nincs. Tehát a lelki dolgokat mindig magamba zárom. Ha valahova le akarok menni, ahol ezeket kinyilvánítom, akkor lemegyek oda, ahol ezt ki tudom nyilvánítani, tehát vagy elmegyek a Homérosz klubba, vagy elmegyek a T. doktorhoz, a szexuális orvoshoz, és őneki elmondom a problémáimat, és ő megérti és segít, tanácsokat ad. Ez is egy barátság, de az

embernek igazán egy olyan barátra lenne szüksége, aki hosszan tartó ideig tud az embernek nemcsak anyagi, hanem erkölcsi támogatást is adni. Gondolom, ez a barátság fő jele, a szimpátia, a megértés és az egymáshoz való alkalmazkodás. Ez a barátság két ember között. Például nők között is sokkal elbeszélgetek, és ezeket mind barátnak tekintem valahol, mert azért mindenki megérti az emberek sorsát, hogy ők miért vannak itt, miért kerültünk ide, van, aki önhibáján kívül került ilyen helyzetbe, van, aki saját hibájából esett bele. És a hajléktalanok között elég sok az olyan beállítottságú, aki például nem talál munkát magának, nem találnak megélhetést, és ezért különböző bűncselekményeket követnek el, börtönbe kerülnek. Ott beavatják őket a homoszexualitásba, és amikor kiszabadul a hajléktalan, akkor ebbe az életbe éli bele magát. Nem csak ezen a szállón vannak ilyenek, tehát akik kijöttek a börtönből, nem tudnak elhelyezkedni, nincs társuk, tehát társhiányban szenvednek, és ezért keresnek ilyen kapcsolatot különböző egyénekkel. Családot nem tudnak alapítani, mert ahhoz az embernek kell egzisztencia, kell jólét, kell anyagi feltétel, erkölcsi megbecsülés és lakás. Ez a négy vagy öt feltétel, ha nincs egy embernek megadva, akkor nagyon nehéz társat találni. Ha én nyugdíjas létemre találnék valakit, lehet, hogy sikerülne, lehet, hogy nem, de gyenge akaratom van, én ezt magamról tudom. De ilyen korban már az ember valahogy belegondol, harminchat éves fejjel. Egy nő például sokszor azt gondolja, na, itt van egy jó pali, fogtam egy palimadarat, ez milyen jó lesz, és akkor mindent megkap, mindennel elhalmozom. Ez nem így van. Mert az ember tizennyolc- vagy tizenkilencezer forintos nyugdíjból nem tud eltartani egy nőt, nem tud eltartani egy családot. Egy férfit sem tud, de a férfiaknál az van, hogy ha valaki egy férfivel él, akkor megosztják mindenüket, tehát ott nem az van, hogy a nő például kér mindenféle ajándékot, és követelőzik. Ha két férfi együtt él, akkor meg van állapodva, hogy mind a kettő beadja a fizetését a lakásba, mind a kettő vásárol, tehát nincs az a féltékenységi státusz. Illetve hát van, hogy van, például amikor megjelenik egy harmadik illető a láthatáron. Tehát ha rajtakapja, vagy érzi, hogy a másik egyén már nem szereti, elhidegül, akkor nagyon nagy féltékenységi drámák vannak. De szerintem két férfi lelki kapcsolata sokkal tartósabb, mint egy nő–férfi kapcsolat. Egy nő szerintem nagyon anyagias természetű. Én például nem tudnék egy nőt eltartani ebből a pénzből, és ehhez nagyon sok feltétel kell, nemcsak anyagi, hanem egy egyszoba-konyhás lakás például, egy külön élet.

5 / „ÉS ÚJRA KIÁLLTAM AZ UTCÁRA” – Z. Ila

– Mi a legrégebbi emléke az édesapjáról?

– Azt mondják, félig sváb ember volt, keverék, mert roma vér is volt benne, zenész.

– Honnan származott?

– Nem tudnám megmondani, mert intézetben nőttem fel. De mivel én Vácott születtem, úgy gondolom, hogy a család is arra a környékre való.

– Az édesapja vitte be az intézetbe?

– Tudomásom szerint az anyám vitt be. 1960-ban születtem. Az anyám otthagyott a csecsemőotthonban, azután mikor kezdtem totyogni, elvittek Nagykőrösre. Egy idős özvegyasszony vett ki, ő nevelt fel. A férje zsidó volt, és elvitték a németek. Az anyámat felnőttkoromban láttam futólag, de nem tárgyaltam vele, mert szégyelltem, és az a gyűlölet, ami bennem felhalmozódott, azt nem lehet elmondani, le sem lehet írni.

– Nagykőrösön hány éves koráig volt?

– Tizenkét éves koromban kerültem ismét intézetbe, mert abban a rendszerben nem engedték, hogy egy idős asszony neveljen gyereket. Egyébként eredetileg négyen volnánk testvérek: van a bátyám, utána én, egy húgom és egy öcsém. Én kilógok a sorból, mert ők elvetemült életet élnek. Arra vannak beállítva, hogy lopjanak, verekedjenek. Alvilági életet élnek. Én nem.

Lehettem úgy másodikos, mikor megtudtam, hogy nem a Rózsi mama gyermeke vagyok. Odáig nem is beszélt erről, úgy szólított, hogy lányom, kislányom, Ila. Nagykőrösön a házunk kis paraszthá̀z volt, vályog, földes. A föld fel volt benne simítva, tapasztva, tisztaság volt, rongyszőnyeggel be volt terítve a szoba. Rózsi mama nekem nem mutatta soha az irataimat. Egyszer meg akartam nézni, de nem engedte, be volt zárva a szekrénybe. Nem lehetett.

– Hogy derült ki, hogy ki is valójában?

– Úgy kezdődött, hogy felmásztam a szilvafára, és keresett engem, azt hitte, hogy meglógtam, vagy kimentem az utcára, és elcsavarogtam. Kiabált nekem az udvaron, hogy Ila, hol vagy, Ila, hol vagy, én meg nem szóltam neki vissza. Mikor meglátott, nagy nehezen lecibált a szilvafáról, ideges lett, behúzott nekem kettőt, és akkor kitört belőle, hogy nem vagyok az anyád, mész az anyádhoz. Sírtam. Igaz, korábban is, ha rossz voltam, ijesztgetett. Mert volt egy oláh cigányasszony, bőszoknyás, és mikor mentünk a piacra, mindig találkoztunk vele. Egy kútba gerendák voltak letéve, és ott volt benne egy döglött tyúk, és az a cigányasszony pecázgatta kifelé, és a mama azzal fenyegetett engemet, hogy odaad a cigányasszonynak. Jó, csintalan voltam, de az iskola jól ment. A számtant nem szerettem, csak az irodalmat. Azt, ami engem lekötött. A magyar nyelv és irodalom. Ez a kettő. Abból ötös voltam.

József Attila volt a kedvenc költőm. A versek... A Mama, az Altató. De hogy mondjam magának, én nem könyvekből tanulok, mint más. Nagyon sokszor hallottam, hogy egyesek a könyveket búvják, olvassák, és átveszik azt, ami benne van. Én az emberekről tanulok.

– Hogy lehet az emberekről tanulni?

– Megmondom őszintén magának, hogy én prostituált voltam, és annyi, de annyi embert megismertem! Ma már elég egy szó, egy mondat. Elég, ha ránézek egy emberre, és tudom, kivel állok szemben, leírom azt.

– Hogy kezdődött?

– Nem volt pénzem. huszonkét-huszonhárom éves lehettem. Jó, ismertem a szegényeket. Rózsi mamával is szegényen éltünk. Születésnapra nem vett soha semmit. Az a pénz, amit kapott rám, nagyon kevés volt. De nagyon spórolós természetű asszony volt, nem dohányzott, nem ivott, csak kávézott. Azonkívül megválogatta, hogy mit vett. Egy narancsot kaptam karácsonyra is meg egy csésze szaloncukrot. Játékom sem volt. Nagyon sokat unatkoztam. Bogarakkal játszottam. volt köztük mindenféle, volt hangya meg egyebek. Fogtam a nagyítót, mert régen a fizikaórán használtuk a nagyítót, és kihasználtam mindig, amikor sütött a nap, rátartottam a bogarakra, megégtek tőle. *(Kuncog.)* Szenvedtek.

Újságban olvastam a prostituáltakról. Tizennégy éves voltam, amikor először férfivel kapcsolatom lett.

– Erőszak volt?

– Igen, azért ült is. Az egész ott kezdődött, hogy tizenkét évesen intézetbe kerültem. Rózsi mama idős volt, beteges lett, mindig fájt a lába. És kijött valaki a gyámhatóságtól, és elvittek Pomázra. Sírtam. Bementem a mamához, megfogtam a kezét, a vállát, és sírtam, zokogtam.

Erővel vittek el. Pomázra kerültem. Hát, elég rossz volt. A megszokott körülményektől elszakadni hirtelen, az egy tragédia volt számomra. Máig nem emésztettem meg. Leveleztünk egy darabig a mamával, aztán a végén annyira beteg lett, szerintem már nem tudott menni sem, annyira, hogy valakivel írasson levelet, ő maga már biztosan nem tudott írni. Nem találkoztunk többé.

Mire nagy lettem, elmentem az intézetből, és a szomszédok mondták, hogy egy éjszaka leesett az ágyról, combnyaktörése lett, tüdőgyulladást kapott, bevitték a kórházba, és meghalt.

Pomázon egy hónapig voltam. Nagyon rossz volt... Kiszöktem egyszer a faluba. Az utcán jött szembe egy pasi, olyan harmincöt év körüli. Akkor láttam először. Durván elkapott, és magával vonszolt. Utána bementem az intézetbe, és elmondtam az igazgató úrnak, aki mindjárt értesítette a rendőröket. Leírtam nagyjából, hogy nézett ki az illető. Jancsinak hívták, nem tudom már, milyen János volt, és akkor három embert felvezettek a fogdából, és ki kellett választanom, mert összekeverték őket, hogy melyik volt. Emlékeztem rá, mert meg is vert. Kaptam két pofont, de akkorát! Nagyon megrendített akkor ez a dolog. Már érett voltam mint nő. Már megvolt a havi vérzésem tizenegy éves koromban. De a lányokkal soha nem beszéltem szexuális dolgokról. Úgy ért az egész, mint derült égből a villámcsapás.

– Kórházba nem került utána?

– Elvittek kivizsgálni. Egy orvost nem lehet félrevezetni. Megállapították, hogy az az ember valóban megtette. Egyéb nyomok is voltak rajtam, az ütések meg a harapás.

Pomázról Komádiba kerültem, de ott sem voltam sokáig. A lányok rettenetesek voltak. Állandóan nyaliztak az igazgatónak, tanároknak. Árulkodtak.

– Miért került el onnan?

– Bementem az igazgatóhoz, és közöltem vele, hogy én nem akarok itt maradni, meg fogok szökni.

– Mit képzelt, hová szökik?

– Mindegy, hogy hová, csak szabadulni.

– Volt, aki megszökött?

– Volt, de visszahozták a rendőrök. És akkor Debrecenbe kerültem. Akkor követtem el a ballépésemet.

– Mi volt az?

– Politika. Ócsároltam a rendszert. A nevelők hozták ki belőlem.

– Elkezdett káromkodni?

– Olyan rendszer alakult ki ott, hogy bezárták az ajtót, az udvaron csak egy órát lehetett kint maradni, mint egy börtönben. Volt tanóra, meg volt szabva, hogy mettől meddig, fürdés, étkezés. Hangoskodás nem lehetett.

Magányos voltam teljesen, nem volt barátnőm – egyébként soha –, egy tanárban sem bíztam, a városba soha nem mehettem ki. Személyes holmijaim, könyvek, írószerek, ruhanemű csak az volt, amit a raktárból kaptam.

Szóval nagyon el voltam keseredve. Bementem a vécére, és rajzolni meg írni kezdtem. A kép arról szólt, hogy akasztották a Kádárt meg ilyeneket. A szövegben meg azt írtam, hogy „Dögöljön meg Kádár János!"

1974-ben volt ez. Akkor kaptam négy évet, Debrecenben a bíróságtól.

Úgy buktam le, hogy lementem az udvarra, és elkezdtem feldobálni a papírokat.

– És mit akart ezzel elérni?

– Azért csináltam, hogy elkerüljek onnan. Úgy éreztem, hogy Kádár az oka az egész nyomorúságomnak. Nagyon haragudtam.

– Ma is úgy látja, mint akkor?

– Megmondom őszintén, azok az emberek, akik régen bent voltak ezekben a felső körökben, csak a nevük változott meg, de különösebben semmi. Vagy még rosszabb lett. És tovább rosszabbodik majd. Annyi a koldus, annyi a szegény ember! Akik a középosztályban voltak, azok most mind a pad alatt vannak.

– Elkezdte szórni a papírt az udvaron...

– Az egyik nevelő felvette, elolvasta. A rendőrök kijöttek, meg is bilincseltek. Pedig még csak tizennégy éves voltam! Akkor is megbilincseltek!

– Meg is ütötték?

– Meg. Gumibottal is, kézzel is. Bevittek egy közönséges rendőrségi fogdába. Egy tizennégy éves gyereket. Egyedül voltam a helyiségben. A kihallgató, az előadóm drasztikusan beszélt velem. Hát például, hogy cigány kurva, válaszoljon, mert ha nem, akkor kap egy akkorát! A legrosszabb az volt, hogy a cella ajtaján levő lyukon minden percben néztek befelé, hogy mit csinálok, a fürdőbe jött be utánam a férfi smasszer, nem tudtam lefürödni. Mindig fenyegettek, hadonásztak. Két hónapig voltam egyedül a fogdában.

– Az intézetből nem látogatta meg senki?

– Senki. Akkor megvolt a tárgyalás a bíróságon. A vád lázítás és izgatás. A tárgyaláson nem volt még kirendelt ügyvéd sem. Teljesen egyedül voltam.

– A gyámhatóság sem jelent meg?

– Komolyan mondom, teljesen egyedül voltam, senki, senki az égadta világon. Négy évet kaptam. Javítót. Aztán zárójelben hozzátette a bíró, hogy lehetett volna börtön is, örüljek neki... Rákospalotára kerültem. De az olyan volt, mint a börtön. Hiába volt magas a fal meg szögesdrót, rutinos szökős voltam. Amikor mentünk át ebédelni a másik épületbe, mindig kiválasztottam magamnak egy magas lányt, hogy álljon bakot. Nekimentem a falnak, elkaptam a szögesdrótot, és átugrottam. Nem törődtem azzal, hogy szétvágom magam, vagy kitörik a lábam, csak szabad legyek.

– És hova ment ilyenkor?

– Amerre láttam. Összevissza. Találkoztam fiatal gyerekekkel, megismerkedtem velük, volt, amelyikkel össze is álltam, meg minden, na, így jöttek a gyerekek.

– Hány éves volt akkor, amikor az első gyerek született?

– Tizenhét...

– A gyerek apja?

– Vác mellett, nem tudom a község nevét, ott laktam vele végig. Annyi idős volt, mint én, tizenhét.

– Megtetszettek egymásnak?

– Én kötöttem bele. Tudta, hogy intézeti vagyok, mert mackó volt rajtam. Mondta, hogy ne féljek, meg minden, én meg, kis naiv, elhittem, örültem, hogy fedél van fölöttem. Egyből hazavitt magához. A végén verni kezdett, meg ivott. A gyereket nem vállalta el, nem tudom, hogy miért, pedig kisfiú volt. Aztán visszavittek az intézetbe, ott nem lehetett gyereket tartani, elvették.

– Kik vitték vissza?

– A rendőrök.

– És bent szülte meg a gyereket?

– Nem, kint.

– Akkor már terhesen nem szökött meg.

– Szöktem meg terhesen is.

– Megszületett a gyerek, és mi lett utána?

– Megszültem... nem volt ilyen anyaotthon, mint ami most van, most felrakhatják a kezüket, akik odakerülnek. Bár nekem lett volna akkor!

Utána megismerkedtem egy fiúval.

– Mivel foglalkozott ez a fiú?

– Semmivel. Bementek a kocsmába a többiekkel. Leültek, és a másikat lesték, melyiknek van pénze, melyiket lehet levenni.

– És magának mi volt a szerepe? Háziasszony volt?

– Még az sem.

– Mit kellett csinálni?

– Semmit.

– *Mosni rájuk?*

– Hát, azt kellett.

– *Főzni?*

– Azt nem. Az anyu főzött.

– *Ebből is született gyermek?*

– Igen. Kislány. Annyira szép a mai napig is!

– *Nevelőszülőknél van?*

– Igen. Valahol, de nem tudom, hogy hol, mert nem mondják meg. Én nem mondtam le róla, nem is írtam alá papírt. Egyszerűen nem mondják meg. Voltam Pomázon, már felnőtt fejjel, és nem mondják meg.

– *És hogy szakadt meg ez a kapcsolat?*

– Hát a srác bekerült a börtönbe, autót törtek fel.

– *Maga meg vissza Rákospalotára. A gyerek pedig állami gondozásba.*

– Igen. Az anyjához nem mehetett.

– *És akkor? Újabb szökés?*

– Hát volt, sorozatban. Újabb kapcsolatok.

– *Ebből egy újabb gyerek. Kisfiú, kislány? Hogy hívják a gyerekeket?*

– István, Rita, László, Lajos, József, Norbert, Andris.

– *Egy kislány és a többi fiú. A harmadik gyereknek ki volt az apja?*

– Egy csavargó.

– *Hol jöttek össze?*

– Egy étteremben. Régen voltak ilyen helyek, ahol zenéltek és felkért táncolni. Monori volt. Másfél hónapig voltam vele Monoron. Aztán a rendőrök elkaptak, visszavittek Rákospalotára.

– *És amikor megszületett a kisfiú, azonnal állami gondozásba került?*

– Igen. Állami gondozásba kerültek. Piliscsabán két gyermekem van, akiket az apjuk nevel most... Amikor nagykorú lettem, megszűnt az állami gondozás. Nem kaptam pénzt, semmilyen ellátást.

– *Mennyi iskolát végzett? Tanult valami szakmát?*

– Tanultam a kézi szövést, csomózást. Azt szerettem is csinálni, azt tanultam ki. Az általános iskolát levelezőn fejeztem be, mert a szökések miatt le voltam maradva. Amikor nagykorú lettem, Pilisvörösvárra kerültem. Ott éltem az élettársammal egy családi házban.

– *Az a fiú nem akarta feleségül venni?*

– Nem.

– *És maga sem akarta, hogy feleségül vegye?*

– Nem.

– *Mennyi ideig éltek együtt?*

– Két év, pár hónap. Huszonnégy éves voltam akkor. Én már akkor az utcán voltam.

– Akkor született meg a gondolat, hogy kijár az utcára?

– Akkor. Olvastam az újságban róla, hogy társaságot keres valaki.

Partnert. Hogy nem kell ingyen... Így kezdődött. Ezzel a gondolattal.

– Kiment az utcára, és megszólított egy férfit?

– Igen.

– Fiatal volt vagy öreg?

– Nem tudom.

– Nem nézte az arcát?

– Nem. Szégyelltem magamat.

– Mennyit fizetett?

– Ötszáz forintot. Hát nem volt jó. Undor fogott el, de nem mondtam neki.

– Az bántotta, hogy prostituáltnak nézi?

– Igen, igen. Nagyon. Aztán arrább mentem, Piliscsabára, s ott megismerkedtem azzal, akivel most van a vagyonmegosztási perem.

– Hol ismerkedtek meg?

– Az utcán. Piliscsabán. Ültem az árokban. Stoppal mentem odáig. Ott leültem, vizet ittam, és ő megállt előttem. Nem hittem neki, hogy komolyan gondolja, hogy engemet akar. Aztán annyira elhittem már neki a végén, hogy az egyik barátjánál laktunk, járt dolgozni, a GA-MESZ-ba, segédmunkás meg kocsikísérő volt, sokat dolgozott, lehetett rá számítani. És hordta nekem a süteményt meg csokoládét, járt mellettem, féltett, s a két gyerek tőle született.

– Neki ez volt az első házassága?

– Nem, elvált ember volt.

– Ezeket a gyerekeket hány éves korukig nevelte?

– 1985-ben szültem az Andrist... 1990-ig.

– Öt évig. Miért szakadt meg ez a kapcsolat?

– Mert építettünk egy lakást. És én nem tudtam, hogy ő már talált egy másik nőt, és az OTP-pénzt odavitte ahhoz a nőhöz, Győrbe. Akkor jött egy levél, a nő írt. Írta a nő, hogy nagyon tetszett a ruha, amit vettél, és nagyon sokat költöttél rám, és nagyon szeretlek, majd gyere, mert várlak. Mutattam neki a levelet, letagadta, hogy nem igaz, hát mondom, ne hazudjál, ott van, az írás beszél, ez kész tény. Annyira, annyira elfajult a dolog, hogy baltával elzavart. A két gyereket nem vihettem el, mert hova is vittem volna, el kellett menekülni, ha nem akartam meghalni ott a helyszínen. Aztán megismertem azt a férfit, akinek most a nevét viselem.

– Jóval idősebb férfi, mint ön. Az addigi élettársai korban kivétel nélkül önhöz illők voltak. Mi vonzotta ehhez az idős emberhez?

– Nagyon kedves volt.

– Tehát összeakadt valahol egy kellemes úrral, aki elkezdett udvarolni magának?

– Nem is az, hanem elmondtam neki mindent. Ő is elmondta, hogy elvált, görög felesége volt, van egy fia.

– Hol lakott akkor?

– Sehol. A Duna-parton akadtunk össze. Szóval nagyon kedves volt és megértő, ez fogott meg. És nagyon sok pénzt költött rám, gyönyörű ruhákat vett nekem. Én már szinte ott sírtam el magam az üzletben, hogy nekem nem kell. Szinte rosszulesett, hogy nekem ilyen drága ruhát vesz... Albérletbe költöztünk a Rómaira.

– Miért kezdődött újra az utcázás?

– Mert az albérlet megszűnt. Elfelejtettem mondani többek között azt is, hogy ezt a sok tragédiát, ami velem megtörtént, ezt én mind akkor kezdtem el írni igazából. Rajzolni.

– Ezek az írásai, festményei megvannak?

– A festmények nincsenek meg, azokat mind elajándékoztam. De az írások megvannak.

– Hol tartja?

– A Kürt utcában, a csomagmegőrzőben. Aztán hát elkezdett az emberem nem dolgozni. Ivott nagyon már. Nagyon.

– Miből volt pénze?

– Volt egy hatszobás lakása, a feleségével, megegyeztek egy ügyvéd által, eladták, és annak az árát feléltük. És amikor elfogyott, akkor költöztem ide, a hajléktalanszállóra. És újra kiálltam az utcára.

– Mit szólt ehhez az ember?

– Eleinte nem tetszett neki, aztán a végén azt mondta... szóval, ő egy művelt ember különben, nekem elmagyarázott mindent, hogy mit hogy kell, hogy például akárhová ne üljek be, ha ketten ülnek egy kocsiban, ne menjek el velük.

– Honnan tudta ő, hogy mit kell csinálni?

– Hát meg volt kenve minden hájjal. Szóval kiálltam az utcára, hogy valahogy meghálláljam neki, hogy annyit költött rám.

– Állt és stoppolt?

– Nem. Nem is intettem, csak úgy sétáltam, és megálltak az autók. Megbeszéltem velük.

– És hova vitte őket?

– Hát nyáron, de nem is, nem kell ahhoz nyárnak lenni, kint a szabadban meg az autóban. Az erdőben, a sóderbányában.

– Nem félt, hogy valaki szexuálisan aberrált megöli?

– Nem, mert én már azt a stílust veszem fel, a vadság bennem van, a hanglejtésemtől már eleve tudja az illető, hogy hoppá, ez nem olyan. Én nem fenyegetem meg, csak ahogy beszélek vele, már eleve nem mer velem úgy kikezdeni. Mielőtt kiálltam volna az útra, költségvetést csináltam. A legtöbb gyógyszerre kellett, mert nem akarok betegséget kapni. Meg összevásároltam egy kevés óvszert. Ruha, az kellett, jó megjelenés, fodrász.

– Nem került soha veszélybe?

– Megmondom őszintén, van két motoros rendőr, közlekedési rendőr, azok mindig arrafele szoktak járni, és mondták nekem, hogyha valami bajom van, akkor szóljak nekik. A rendszámot jegyezzem fel, írjam le, és szóljak.

– Miért voltak ilyen nagylelkűek a rendőrök?

– Hát én nem is tudom. Semmit nem akartak tőlem. Nem tudom. Bár az egyik elkezdte mondani, hogy a feleségétől elvált, hiába dolgozik, értelmetlen az élete.

– Mire buknak a férfiak?

– Meg nem tudnám mondani a mai napig sem. Nem tudom. Talán az alak.

– Mennyi ideig kell az útra állni?

– Volt, mikor két óra hosszat.

– Mivel szólítják meg?

– Akarsz? Nem akarsz? Ennyi. Én meg mondtam, hogy csak gumival. Ha emiatt húzta a száját, akkor: na szevasz, ne tartsál fel.

Vannak olyan férfiak is, akik direkt kifárasszák a hölgyeket. Volt, mikor egy óra. Direkt kifárasszák. És mikor már túlmegy az időn, és kifáradok, akkor azt mondom, hogy kérek bugyipénzt is. Sokan megkérdezték tőlem, hogy mit jelent, ez annyit jelent, hogy szerencsepénz. Ad, mondjuk, kétszáz forintot. Mert százast nem fogadok el, mert nem vagyok koldus.

– Mennyit kért egy aktusért?

– Hát a francia kettő, szexuális kapcsolat három, hogyha mind a kettő kell, akkor öt. Egy-egy nap létrejött négy-öt alkalom.

– Szerencsés esetben, ha szabad ezt a szót használni, akár tíz-tizenötezer forint is összejött.

– Hát volt több is.

– Hány óra alatt jött össze?

– Reggel tíztől délután fél háromig.

– És akkor fogta a pénzt, hazavitte, és mindet odaadta az urának?

– Nem, mert a nagyját beraktam a postára. A többiből közösen mentünk vásárolni.

– Maga is ivott?

– Hát ittam. Nagyon rendesen. Mert hát rühelltem magamat. Meg az ilyen embereket.

– Az előbb azt mondta, hogy nagy emberismeretre tett szert.

– Igen, igen. Tulajdonképpen nem is kérdeztem soha őket, mai napig sem szokásom faggatózni, ők mondják, hogy ilyen a feleségem, olyan. Ahogy megyünk, közben beszélnek. S mikor vége a kapcsolatnak, utána is. Én hallgatok, és mikor már unom, akkor kinézek az ablakon, akkor már minden bajom van. Szólok esetleg, hogy taposson bele a gázba. Azt nem mondom, hogy unalmas, mert nem rám tartozik, és sérti. Volt olyan kuncsaftom, azt nem tudom elfelejteni, ezek nem mind szabad palik, már így mondom, nem szabad férfiak, azt mondta nekem például, nagyon fáztam, ne csinálj semmit, melegedj, adott kétezer forintot. Azt hittem, hogy ott sírva fakadok örömömben. De nem tettem, mert nem szabad.

– Nem szabad sírni?

– Nem.

– Ezt ki mondta?

– Ezt én mondom magamtól.

– Ezt miből gondolja?

– Nem tudom. Ott állok, és gondolkozom, álltam, meg állok, mai napig is, megmondom, így van, a gyerekkorom jut eszembe. Ha akkor azt kibírtam, pedig fájdalmasabb volt, hogy elváltam a mamától, hogy elvittek, akkor ilyen emberekért nem tudok.

– Mikor sírt utoljára?

– Én? Két hete, három.

– Szokott sírni?

– Szoktam, de ne lássa senki.

– Volt valamilyen elképzelése, hogy mi akar lenni?

– Én már akartam minden lenni, színésznőtől kezdve minden. Ez nem. Mégis, az uram soha nem mondta, hogy hagyd ezt abba, majd én elmegyek dolgozni. Ezért is szakadt meg a kapcsolatunk többek között.

– Félt maga valaha embertől?

– Féltem. Az Andrástól, az utolsó élettársamtól. De most a börtönben van, kábítószer miatt. Kiskovácsiban jöttem össze vele az elvonón. Hiába drogos, nagyon szeretem.

– Miért?

– Ő is ír, jó fej, rajzol, kedves, mikor józan, mikor tiszta az agya. Vigyáz rám, virágokat vesz nekem, lop nekem nagy pénzt, szóval nem lehet elmondani ezt, na! Minden eddigi élettársamnál gyengédebb.

– Mikor találkozott a szüleivel?

– Tizenhét vagy tizennyolc voltam, nem is tudom. Az intézetben szóltak, hogy menjek le, mert itt az apám, várnak. Lemegyek, megdöbbentem, maga a látvány... szóval... valahogy... nem tudom kimagyarázni, nincs erre szókincsem, hozzáfűznivalóm. Csak annyi, hogy jött egy második gyűlölet, de nagyon nagy gyűlölet. És akkor mondta, hogy én vagyok az anyád, én vagyok az apád.

– Együtt jöttek?

– Nem. Csak én most összeraktam őket.

– Külön-külön jöttek?

– Külön.

– Az édesanyja ment be előbb vagy az édesapja?

– Az édesapám.

– Hogy nézett ki?

– Magas, sovány, jóképű. Életemben addig gyerekkoromban sem láttam. Elkértem a személyi igazolványát.

– Mit mondott? Kislányom?

– Kislányom, igen. De nem voltam, szóval nem repdestem az örömtől. Olyan hidegen hagyott. Azt hiszem, még egyszer volt bent azután látogatni. Nekem idegen volt. A felesége, a fia meghalt.

– És az édesanyja?

– Ő tökrészegen jött be. Látni akart. De semmit nem hozott be, nem is voltam rá kíváncsi.

– Élnek még?

– Apám állítólag meghalt, nem is érdekelt.

– Soha nem hiányoztak magának?

– Nekem nem.

– És a gyerekek?

– A gyerekek, azok igen. De most már úgy vagyok velük, hogy van, de mégsincs. Azért nem fogok tönkremenni, meghalni, hogy ők jót röhögjenek a markukba.

– Milyen betegségei vannak?

– Ideg. Úgy kezdődött, hogy nem kaptam levegőt. Mint akinek megáll a légzés. És akkor *(két nagy sóhajtás)* így szedtem a levegőt, idegi alapon.

– Szokott álmodni?

– Szoktam. De beszélni is szoktam. Hangosan.

– Mit szokott álmodni?

– Zagyvaságokat.

– Mi volt élete legszebb élménye?

– A legszebb? Megtaláltam a mama sírját a temetőben. A sírkövön az állt: „Az elhunyt férjem emlékére."

– Ha lenne biztos munkahelye, nem állna ki az utcára?

– Nem. Nem. Valamikor kórházban dolgoztam. Takarítottam, meg segédápoló voltam. Alig kerestem, de megmondom őszintén, annyira jó volt a belosztályon, mert nagyon szerettek! Nagyon szerettek. Nők közt voltam, nem férfiak közt.

– Mi volt a legborzasztóbb élménye?

– A legborzasztóbb élményem, mikor először kerültem ki az utcára, és nem tudtam, mit csináljak, leüljek, sétáljak vagy álljak.

– Hogy búcsúzott el a férfitól, akiknek a nevét megtartotta?

– Vettem neki egy autót, mert amikor összeköltöztünk, volt egy Daihatsuja. Azt eladta, feléltük a pénzt. A lakbér, egyebek. De megszokta a furikázást, hogy csak autóval lehet menni.

– Mennyi idő alatt gyűjtötte össze a pénzt?

– Három hónap alatt. De akkor aztán éjjel-nappal. Volt, mikor éjjel jöttek, kopogtak a törzsvendégek.

– Ilyenkor az ura elment, vagy ott maradt a lakásban?

– Kiment. Megbeszéltük, hogy mennyi idő múlva jöjjön vissza...

Jaj, én már abba akarom hagyni, nem bírom.

– Soha nem fordult elő, hogy valaki megtetszett magának?

– De. Csak én azt nem vettem komolyan. Mert lehet, hogy annak is csak azért kellettem volna.

– Harminchét éves. Hogy képzeli el a további életét?

– Hát én úgy tekinteném, úgy lenne a legjobb, sőt imádkozok is mindennap, hogy a vagyon-megosztási perben megkapom a pénzt. Egymillióra számítok, de lehet, hogy több lesz, mert a napi kamat rámegy. Énnekem elég lesz egy garzon, egy kis házikó, még ha a toalett kint van, az sem érdekel, legyen benne egy csap, gáz, konvektor, ennyi.

– Akkor mit fog ott csinálni?

– Először hét nap pihenőt tartok, nyugalmat, míg a lakást rendbe teszem. Utána elkezdek írni. Mert így nem tudok írni.

– Miért akar írni?

– Mert az bennem van, és azt le kell írni. Mindent, amit az utcán meglátok, sztorikat, ami nekem tetszik.

– Barátai vannak?

– Ennyi csalódás, ami engem ért meg tragédia, valahogy, szóval én magamban vagyok, mint a farkasok. Nagyon sokszor elvonulok, félrevonulok, leülök egy padra, ahol senki nincs, vagy egy kőre, ahol senki nem látja, és órák hosszakat tudok ülni.

– Mire gondol?

– Visszapörgetem magamban az előző múltamat, meg hogy most mi lenne jó, és akkor azt mondom, hát igen, erről álmodik a nyomor. Már nem tudom, hogy mit csináljak, hogy jó legyen, és egyedül nem tudok talpra állni, szóval jó lenne olyan segítséget kapni, hogy ki tudjam magam szellemileg gyógyítani, nem fizikailag, szeretnék szellemileg pihenni.

– Milyen segítség tudná talpra állítani?

– Nekem az kellene, hogy lenne egy szobám. Egyedül vagyok benne, magamra zárom az ajtót, vennék egy újságot, Expressz újságot, és kinézném az állást. Hogy hol lehetne dolgozni, ahol ki is kapcsolódnék egy kicsikét. Hogy lekössem valahol magam. Jó az, mikor az ember leül beszélgetni, és nem mindig azon megy a téma. Megismerni a másik embert, mint dolgozó. Azért is öltem magam bele az írásba, mert ott tudom magam kiönteni, a bánatomat, a gyűlöletemet, mindent, ott az vagyok, aki vagyok.

– Ki maga?

– Én? Egy senkiházi.

– Mire vágyik?

– Például ezt a pert megnyerni. Egymillió? Félmillió?

– Mi hiányzik legjobban?

– Az András. Drog. Ital.

– Maga is drogozott?

– Ő vitt engem bele, volt fű, volt Extasy.

– Mennyi ideig kábítózott?

– Majdnem egy évig.

– És hogy sikerült leszokni? Vagy nem szokott le?

– Nem. De most nem élek vele, hogy András bent van a börtönben. Megmondom őszintén, hogy jólesik. De a hígító, az egész más. Jobb. Nem tudom, az agynak hány funkciója van, de sok funkciója lehet. Az ember szinte nem is tudja, az egyik féltekén milyen látomások jönnek létre. Olyan dolgokat láttam... például kint vagyok a Ligetben, és megállok egy nagy fán. Szemben mintha egy nagy tévé lenne, egy monitor. Rendesen láttam, hogy az András, akkor még nem volt a börtönben, az anyjával beszélget. Otthon, náluk, áll a fürdőszobában, mossa a kezét. Másnap mondom neki, hogy ez valóban így volt? Azt mondja, honnan tudod ezt? Ott sem voltál. Mondom, láttam. Akkor a fából, a fatörzsből a kis manók, olyan fura dolgok jönnek ki. Mert én nem úgy csinálom, mint egyesek, hogy közvetlenül. Hanem ennyit öntök bele, így, ennyit, és akkor dobok bele vattát vagy papír zsebkendőt, kettőt-hármat, az is jól

szívja fel, hogy ne legyek hülye. Most nem kívánom annyira. Szedem a gyógyszert, az Andaxint.

– Most ugorjunk egy jó nagyot, tizenhárom évet. Ötvenéves lesz. Milyennek látja az akkori önmagát?

– Addig állást szeretnék, valaki lenni. Egy befutott író. Hát jó. Nekem már most is megjelent nemegy cikkem.

– Hol?

– A Roma Parlamentben jelent meg, a VIII. kerületben, 1992-ben vagy így körül a Pesti Riportban, ugyanez a sztorim, ugyanerről, benne voltam az újságban.

– Ez interjú volt, vagy maga írta?

– Interjú.

– Mikor látta a gyerekeket?

– Nagyon rég. Többnyire mikor megszülettek, akkor.

– A legidősebb tizenkilenc éves lehet.

– Igen.

– Egyszer csak betoppan valamelyik anyák napjára.

– Lekotornám magamról.

– Nem tudna együtt lakni velük?

– Nem. Többek közt magamat okolom, hogy nem neveltem őket. Annyi idő eltelt! És én már annyira magamba fordultam, annyira, de annyira. Nem szeretem, ha mellettem valaki van, akit nem bírok, nem szeretek. Én mást akarok, ő mást akar, nem enged írni. A névadó uram is ezt csinálta, ezért is utáltam meg végül is, ez is benne volt a pakliban. Meg a festményeimet összetörte, amerikai tájkép volt, gyönyörű volt, képeslapról másoltam. Amikor albérletben laktunk, még a zálogba is beadtam, hogy tudjunk útlevelet kiváltani meg vásárolni. A zálogcédula azután lejárt, és ott maradt. De nagyon szeretném, ha nekem sikerülne, hogy ne az utcákon menjek jobbra-balra, ez borzalmas, leszólítgatnak ilyen fiatal bűnözők is, nem is tudom, hogy mondjam, zaklatnak, hogy gyere el, meg minden, hova mész, drasztikusan. Van egy visszajáró régi kuncsaftom. A neve nem érdekes. Évek óta visszajár. Hetente fizet ötezer forintot, hogyha komplett kell neki. Ha nem, akkor csak három. De bugyipénzt tesz rá, meg cigit is ad. Üzletember. Mind azok.

De olyan szívesen elmennék újra takarítónőnek vagy segédápolónőnek. Lehet, hogy alig keresnék. De nem szex útján keresek, hanem a két kezem által. Szerintem a nők többsége, a nyolcvan százalékuk, ha kimegy az utcára, élvezi ezt. Nekik nincsen céljuk már. De én szeretnék befutott író lenni. Csak nem jön össze. A múltkor is írtam valamit, és megloptak.

Ez mostanában volt az Árpád hídnál. Meleg is volt, fáradt is voltam, leültem a padra, vártam a villamost, és a hátizsákomból, nem ebből, a másikból, szépen kiemelték a neszesszerkészletemet, kis olló, manikűrkészlet, minden, rúzs, krém, ilyenek. Csak olyan dolog van nálam meg az irataim, az írásaim. És tessék!

6 / „A JÓSÁGOT ÉN RETTENETESEN DOTÁLOM” – Sz. Karolina

1

– Kezdjük a legelején, olyan szépen mondta az előbb!

– 1945. ötödik hó 5-én születtem, tiszta ötös vagyok és a felszabadulás gyermeke, legalábbis így mondták a rendszerváltásig.

Édesapám dr. Sz. László, jogi és közgazdasági diplomája volt. Az édesapja Nógrád vármegye főispánja volt, az öccse dr. Sz. Tivadar, kora második legjobb tüdőspecialistája Korányi Frigyes vagy Sándor mellett. Ezt az orvosi almanachból néztem ki. Azért kezdtem a család után kutatni, mert édesapámat 1946 februárjában elvesztettem, nyolc hónapos voltam akkor. Végigcsinálta a háborút, 1946-ban tüdőgyulladást kapott, nem volt gyógyszer, és a közönséges tüdőgyulladásba belehalt.

Édesanyám özvegy maradt, élete végéig nem ment férjhez, mert neki egyéb törekvése sem volt, szegénykémnek, mint hogy úrinő legyen, s roppant jól hangzott, amikor bemutatkozott, hogy özvegy dr. Sz. Lászlóné. Tessék elgondolni! Ha férjhez megy, s netán Tóth Istvánné lesz, azt nem lehet kibírni.

Csak az anyai ágat ismerem. Az édesapámról csak annyit tudok, aminek utánanéztem.

– Édesanyja nem beszélt róla?

– Nem. Az édesanyám és az édesapám házassága mésalliance volt. Mert az édesanyámnak nem rossz ugyan az eredete, de Nógrád megye főispánjához viszonyítva a nagymamám meg a nagypapám nem tudtak ilyet produkálni.

Két példaképem volt, József Attila és Veres Péter. Veres Péter megvallja A származás című önéletrajzi írásában, hogy erdélyi és kun származék. József Attila azt írja, hogy apám félig székely, félig román, vagy tán egészen az.

A nagymamám egy székely lófő családból származott, még a neve is az, hogy Székely Karolina. Az első világháború idején menekült át Magyarországra a románok elől, amikor ott az antanttal szórakoztak. Mindenféle nélkül kalauznő lett belőle. Ott maradt Erdélyben egy hatalmas nagy erdője, aminek az volt a neve, hogy Putna, azt is elvették a románok, földönfutóvá vált.

A nagypapám egy kunsági nyakas kálvinista, Karcagon született, Kisújszálláson nevelték. Echte cselédsorból származik, a dédnagypapám, a dédnagymamám meg a felmenőik mind parasztok, cselédek voltak. Nagypapám felkerült Pestre villamoskocsi-vezetőnek.

– Most már kitalálom a történetet...

– Igen, Igen. A zónázás, amikor a kalauznők, ha letelt a műszak, odaálltak a villamosvezető mellé, aki tetszett nekik, és azzal mentek végállomástól végállomásig. Nagymamámék esetében fordítva volt a dolog, a nagypapám utazott addig a villamoson, amíg a nagymamám volt szolgálatban. Ebből eget-földet megrázó szerelem lett. De mivel az anyai nagyszüleim ellenezték volna, a nagymamámnak valaki azt tanácsolta, hogy legyen előre terhes, akkor talán a szülők beleegyeznek a házasságba. Így is történt. Három hónapos terhes volt az édesanyámmal, amikor Erdélyben összeházasodtak, a nagymamám szülőfalujában. Azután még lett két öccse az édesanyámnak.

Hároméves voltam, amikor édesanyám elment a szülői háztól, mert – Isten ne vegye bűnömül, hogy ezt mondom! – az én édesanyám be volt oltva anyaság ellen. Hároméves koromban otthagyta a szülői házat és a nagypapám – tudja, ezek a tisztes szegénységben élő emberek igen-igen szoros erkölcsi normák szerint éltek – akkor azt mondta, hogy lányom, te elmehetsz, de a gyereket nem adom. A nagymamám pedig úgy búcsúzott tőle, hogy Manci, te le fogsz zülleni, négykézláb fogsz visszajönni és könyörögni nekünk. Édesanyám nem züllött le, nem ment vissza négykézláb, hanem bement Pestre, albérletbe. A pestszenterzsébeti városházán dolgozott mint titkárnő 1948-ig. Onnan eljött, és elhelyezkedett az Üllői úton, a Faáru-értékesítő Vállalatnál. Először közönséges gépírónő volt, azután az igazgató titkárnője. Amikor a Faáruból VASÉRT lett, eljött onnan. Összesen négy munkahelye volt életében.

– S nem is volt kapcsolatuk egymással?

– Anyámmal? Hogyne lett volna! Onnan eljött, elhelyezkedett az OTP-nél a Nádor utcában, ott női főnöke volt, a Szonja, azt bírta nyolc hónapig, és aztán az Országos Vízügyi Hivatalhoz került, s onnan is ment nyugdíjba. A vízgazdálkodás kiváló dolgozója is lett többek között. Karriert futott be, és nem jött vissza négykézláb.

– Sehogy se ment vissza?

– Sehogy se. Élte a maga életét, szélsőségesen független alkat volt. Se szülőkhöz, se gyerekhez nem tudott kötődni.

– Férfiakhoz sem?

– Azokhoz igen. Két barátja volt, egyik is tizenöt évig, a másik is tizenöt évig. És azután elmúlt a menstruációja, nem voltak biológiai szükségletei, és akkor a második barátját – negyvenkilenc éves volt akkor – barátsággal elküldte.

– Ma hogy él?

– Sajnos, tizenegy éve meghalt. Ő volt az utolsó élő hozzátartozóm meg a nagybátyám, akivel most békültem ki, mert tizennégy éve megszakadt a kapcsolatunk.

Neveltetésemről. Édesanyám tehát elment, minden szombaton egyig dolgozott, utána kijött hozzánk, és vasárnap este ment el. Most gondolja el! Szerelmetes szerelemmel csüngtem az anyámon. Nagyon kötődős fajta vagyok. A hat-nyolc éves gyerekfejemmel szörnyű volt megélni, hogy anyukám csak hét végén van, és amikor a buszállomásra mentünk, még rendben is volt. De mikor felszállt a buszra, én végigbőgtem az utat hazafelé. Tudtam, hogy ezzel bánatot okozok a nagyszüleimnek, de hiába, a kisírt szememen nem tudtam változtatni. És nagymamám hétfőn mindig azt mondta: Roli, én téged agyonütlek. Egész héten amit rád neveltem, anyád szombat-vasárnap lerombolta. Mert anyám kényeztetett, kivette a ruhákat a szekrényből, hogy melyiket akarom felvenni, az elsőt kiválasztottam, nem, mégse azt, akkor felvettem huszonhatot, és végül richtig az elsőt akartam felvenni. Nem úgy volt, mint a nagymamám, hogy ezt veszed fel, és jó napot.

De ma már felnőtt fejjel hálát adok a jó Istennek, hogy az édesanyám otthagyott a nagyszüleimnél, mert ami szép és jó maradt bennem – mert igyekeztem aztán tönkretenni ezt, hála Istennek, nem teljes sikerrel –, azt a nagyszüleimnek köszönhetem. A bevéső dés korszakában az ő felügyeletük alatt voltam, és azt is meg kell mondanom, hogy nagyon szófogadó kislány voltam.

– Testvére nem volt?

– Nem. S nemcsak, hogy testvérem nem volt, de a két nagybátyám közül egyiknek sem lett gyereke. Úgy látszik, ez a család anyai ágon kihalásra ítéltetett a természet által. Én vagyok az írmag, én is csak leányágon vinném tovább. De elég selejtes, hát nem kár érte.

Nagypapám 1957 februárjában hatvanesztendős korában meghalt. Szívbeteg volt. Mindig azon imádkozott, hogy csak addig éljen, amíg fel tudja nevelni a gyerekeit.

– Utána ketten maradtak?

– Nem. A nagypapám halála után az édesanyámhoz kerültem, aki akkor a Pozsonyi úton lakott egy zsidó nőnél albérletben. Azt mondják, hogy mindenkinek van egy jó zsidója, már aki antiszemita, én éppen nem antiszemita, hanem filoszemita lettem, én imádtam azt a nőt. Amikor az anyám betett intézetbe, az Anni kihozott engem, és azt mondta az anyámnak: Mónika, nem engedem meg, hogy visszavidd ezt a kislányt. Én az intézetben megbolondultam.

Két hónapig voltam a Szilágyi Erzsébet nevelőintézetben. És ugye, engem otthon üvegbura alatt neveltek. Nem voltam soha kényeskedő, mert a nagymamám megmagyarázta: kisanyám, te csak itthon vagy nekünk a világ közepe, ha elmész az iskolába, neked is alkalmazkodni kell. Még ma is, ötvenegy évesen is, bár már nem vagyok szép és fiatal, mégis valami van a megjelenésemben. Egyszerűen nem fogadnak be, mert anélkül, hogy megszólalnék, grófnőnek titulálnak. Pedig egyszerűen csak nem fogok úgy járni, mint a többi hajléktalan. Ilyen vagyok, és így is akarok meghalni. Nem fogok azért koldusjelmezbe öltözni, hogy befogadjanak. Nem, nem! Ennek ellenére itt is, a harmadik emeleten, kialakult körülöttem egy holdudvar barátokból, kölcsönadnak, beszélgetnek, kölcsönkérnek. Mert először nagyon nagy volt a tartózkodás. Először mindenkinek köszöntem, ahogy illik.

– Egy kicsit hadd térjek vissza! Amikor a nagypapa meghalt 1957 februárjában ...

– Pont mikor a nagypapám meghalt, az egyik nagybátyám Szigetszentmiklóson kapott lakást, mivel a Csepel Autógyárban dolgozott. A nagymamámnak ő volt a kedvenc gyereke, és ezért ő is odacserélte a lakását, Szigetszentmiklósra, hogy közel legyen a fiához. Nem ment hozzá lakni. Csak a közelükbe, a lakótelepre. Hét évig vezette a háztartásukat. Ezenközben én bekerültem az édesanyámhoz. Csakhogy az édesanyám, ugye, albérletben lakott, és azt mondta, hogy nem vihet oda. Betett intézetbe. Az intézetet nem bírtam, megszöktem, s Anni, anyám főbérlője, nem engedte, hogy anyám visszavigyen.

– Egy pillanatra álljunk meg! Milyen kapcsolatban volt a nagybátyjával?

– A székesfehérvári nagybátyámmal nagyon jó kapcsolatom volt. A szigetszentmiklósi, ez egyébként a keresztapám is, vele nem volt soha, ő gyermektelen volt, mert a feleségének az első házasságából volt két gyereke. Közös gyerekük nem volt, mert a nagybátyám nem akart. A legvadabb Ratkó-korszakban tizenkét kürete volt a nagynénémnek. A nagybátyám önző volt, kocsit akart, telket akart, s azt akarta, hogy a felesége csak vele foglalkozzon.

– Volt neki abban valami szerepe, hogy a nagymama nem vállalta tovább az ön nevelését?

– Nem, nem volt.

– A nagymama miért döntött úgy?

– Azt hiszem, anyagi háttere volt a dolognak.

– Úgy érezhette, hogy nem bírja majd az ön nevelését?

– Teljes joggal érezte úgy, mert mint háztartásbeli nem kapott nyugdíjat. A nagypapámnak volt kereken hatszáz forint nyugdíja. Ehhez az édesanyám odaadta, amit kapott utánam árvaságit. Abból az összesen ezer forintból mi hárman az átkos Rákosi-rendszerben bőven jól éltünk. Amikor a nagypapám meghalt, a nagymamám kapott kétszázhetven forint özvegyi nyugdíjat. Úgy döntött, hogy a kétszázhetven forint meg amit anyukám ad, az kevés lesz. Meg hát mert a nagypapám állandóan beteg volt, nagymamám ezerszázalékosan be volt fogva, és egy kicsit pihenni akart. És azt mondta: kislányom, be kell menned anyádhoz. És akkor kiadta az egyik szobát két albérlőnek. És azután jött az, hogy elcserélte.

– Mennyi idő után adta be intézetbe az édesanyja?

– Rögtön. Februárban meghalt a nagypapám, elvégeztem a negyedik osztályt ott, Erzsébeten, és akkor kerültem be anyámhoz, és szeptember 2-ától már intézetben voltam. Egész életemben a jó és a rossz keresztezte egymást. Először a Városmajorba kerültem egy emeletes villába. Gyönyörű. Komor, sötét, szürke. Az ablakon kis kretonfüggönyök, emeletes ágyacskák, imádtam ott lenni. Még én vigasztaltam az anyámat, amikor búcsúzkodtunk, hogy nekem itt nagyon jó lesz, ne legyen szomorú. Itt nem volt iskola, ki kellett járnunk a Városmajorba. Én Sz. Karolina vagyok, tehát a névsor végén. Negyvenketten voltunk az osztályban, és csak harminchat férőhely volt. Hatot tehát levettek belőle, és én beleestem a hatba. Kábé egy hónapig voltam ott. Utána kerültem át a Szilágyiba, ami egy apácakolostor. Zegzugok, egy Márta néni nevezetű osztályfőnök, aki bősz párttag és kommunista, aki engem hivatalból üldözött, mert értelmiségi, deklasszált elem vagyok, egy csomó görög menekült gyerek, ütöttek, rúgtak, püföltek, vágtak. Gyámoltalan is voltam.

– A gyerekek verték?

– Igen. És folyton árulkodtak rám, vádaskodtak. És két hónap után az anyámnak olyan leveleket írtam, hogy egyszer egy kollégámnak megmutattam, s azt mondta: Rolcsi, ha én a Keleti pályaudvaron aludtam volna magával, akkor is kivettem volna az intézetből. Férfiember volt, és sírt azon a levélen.

– Mielőtt az intézetbe került volna, megbeszélték ezt az édesanyjával?

– Igen, meg azt mondta az édesanyám, hogy muszáj. A Pozsonyi út 33/B.-ben volt az albérlete. A legvadabb Lipótvárosban, egy nagyon szép lakásban. A Margitszigetről jött a termálvíz. Az anyukám a kétszer három méteres cselédszobában lakott, azt adta ki az Anni anyagi okoknál fogva. Szoba-hall volt az ő rezidenciája. A fürdőszobát, konyhát lehetett használni, mindent lehetett, csak az anyám azt mondta, hogy az Anni nem engedi, hogy odamenjek. Holott az volt az igazság, hogy az anyámnak már megvolt a barátja, és az hétfőn, szerdán, pénteken, menetrendszerű pontossággal járt hozzá. Anyám úgy érezte, hogy abban az egy szobában útban lennék, zavarnám a szerelmi életét. Mondom, az édesanyám be volt oltva anyaság ellen.

Ezt egy normális nő nagyon szépen meg tudta volna oldani. Az édesanyám barátja egy csodalény volt, én imádtam. J. Tibor, még ilyen svájci óramárka is van. Ősi ékszerészcsaládból származott, a felesége egy grófnő volt, összeházasodott a rang és a pénz. A feleségének szürke hályog volt a szemén, plusz tizenkét évvel idősebb volt nála, és az édesanyám barátnője volt a Boresznak. Tibor volt a neve, és Boresznak becéztük. De nős volt. A fülem hallatára zajlott, hogy el akart válni a Stefi nénitől, és el akarta venni az édesanyámat. De az édesanyám azt mondta, hogy ő nem engedi meg, hogy egy tizenkét évvel idősebb nőt, szürke hályoggal a szemén otthagyjon őmiatta. De ugyanakkor az anyámat megvetette a család, mert mint mondtam, tisztes szegénységben, de igen szigorú erkölcsi normák szerint éltek, úgyhogy egy

nős ember szeretőjének lenni, hát... az szörnyűség volt. De az anyám elviselte, hogy a családja őt megveti. Ment a maga útján.

– Látogatta az intézetben?

– Látogatott, de letiltották, mert nem tudtak leszedni róla. Belecsimpaszkodtam a kabátjába, a hajába, mindenbe. És volt egy olyan eset, hogy ki tudtam szökni a kapun, mikor anyám ment el, és a fogaskerekű mellett egy megállót futottam, lépést tartottam a fogaskerekűvel, hogy még addig is lássam.

– Ő is látta magát?

– Igen.

– És mit csinált?

– Hát hazament! Békésen álomra hajtotta a fejét, és azt mondta, hogy kérem szépen, muszáj, hogy ott legyen a gyerek.

– És a nagymama? Nem járt látogatni?

– Az intézetbe nem, de azután amikor kint maradtam anyámmal a szökésem után, ő mindig próbálta egyengetni az utamat, például a szakmaválasztásnál. Meg beleszólt, hogy milyen barátnőim vannak. Mert valóban olyan barátnőim voltak, hogy már tizennégy évesen koraérett kislány voltam. Az anyám minden este engedett kimenni a Casinóba. Abban az időben a margitszigeti Casino volt a legfelkapottabb táncos hely. Én mindennap kaptam az édesanyámtól, pontosabban a barátjától egy húszast, és minden este rázhattam a fenekemet tizennégy évesen. A nagymamám ki volt kelve magából, én persze boldog voltam, és nem éltem vissza az édesanyám bizalmával. Mert még gardírozni sem jött ki engem. Más lányok panaszkodtak: ha elmennek a tánciskolába, ott is ott ül a mamájuk, mint a verebek a villanydróton. Sérelmezték. Én meg hívtam volna az anyámat, mert büszke voltam rá, mert szép volt, szép anyukám volt. Oda se jött. Hagyott engem szabadon.

Én ezzel vissza is élhettem volna, de nem éltem vissza, mert a gyerekkori neveltetésem bennem volt erősen. Táncoltam, de csak táncoltam, nem volt semmi más. Engem soha nem kísért haza fiú. Tudniillik az volt a hírem, hogy ezt a lányt nem érdemes hazakísérni, mert ezzel nem lehet semmit csinálni. Akkor én ezt nem tudtam. Beleálltam a tükörbe, és lélegzetelállítóan szép voltam, tessék elhinni! Jajjjj! Néztem magam, de azt tudtam, hogy kicsi a mellem, és abban az időben voltunk, hogy Gina Lollobrigida és Anita Ekberg, és a fiúknak akkor is a nagy mell tetszik. És akkor szivacsos melltartót hordtam, tudja, milyen egy tizennégy éves? Mindjárt katasztrófa, ha nem úgy áll egy hajtincs. És azt hittem, hogy azért nem kísérnek haza a fiúk, mert én olyan csúnya vagyok. De utóbb rájöttem, hogy miért nem kísérnek haza. Nekem káposztalé folyt az ereimben, nem csókolóztam, nem hagytam, hogy a szoknyám alá nyúlkáljanak. A táncolás, hogy hazakísér, az oké, az tetszett, és szerelmem, az volt. Tizenhárom éves voltam, amikor a Mártírok úti iskolába kerültem, előtte a Kresz Géza utcába jártam, és akkor ott a tablókat nézegettem, és egy fiúnak a képe előtt földbe gyökerezett a lábam, ég a földdel összeért, és ez volt az első szerelem. És akkor egy kislány odajött hozzám, osztálytársa volt, csak bukott, és azt mondta: fogadjunk, tudom, hogy melyik fiú képét nézed. És rámutatott arra. És azt mondta: figyelj, ez a srác velem egy házban lakik, majd valamelyik délután meghívom őt, te véletlenül be fogsz állítani, és így összeismertetlek titeket. De hatalmas pechem volt, mert az a fiú is meg volt őrülve a nagy mellű lányokért, úgyhogy szóba sem jöhettem nála. De emellett tizennyolc éves koromig országos barátok voltunk, s a legjobb barátnőmet, a nagy mellű Ildikót vette feleségül. Ilyen az élet.

– Akkor menjünk vissza a szökéshez! Két hónapig bírta, a görög gyerekek verték...

– ...is. Meg az összes többi. Megszöktem.

– Haza a mamához, aki erre nyilván nem számított.

– Hát persze. Délután két óra volt, elkezdődött a napközi. Már azt hitték, hülye vagyok, mert tizenkétszer kéredzkedtem ki pisilni, tizenharmadszorra vettem a bátorságot, úgy, ahogy voltam, intézeti ruha, kötény, és a portás bácsinak azt hazudtam, hogy a Márta néni kért meg, hogy hozzak cigarettát, s elővettem egy húszast megmutatni, mert volt pénzem, kaptam. A portás bácsi elhitte. Amíg megjött a villamos, így vert a szívem. Amikor felszálltam, pont egy katonatiszt ült ott, azt hittem, az is tudja, hogy én most szököm az intézetből. Amíg odaértem a házig, egy rettegésben voltam. Akkor csöngettem a házmesternének, a Rózsika nénit azóta is imámba foglalom, elmondtam neki, hogy én itt vagyok, mert megszöktem, de ha jön a Márta néni, a jó Istenre kérem, letérdeltem, összetettem a kezem, ne adjon ki neki, mert én meghalok, ha vissza kell mennem az intézetbe. Most képzelje el, egy házmesterlakásba hányszor csöngetnek be! Ez volt kettőkor, és anyámék jöttek haza négykor. Ez alatt az intervallum alatt huszonhatszor kellett a vécére befutnom, és még a villanyt sem volt szabad felkapcsolni, hogy ne tudják, hogy ott is van valaki. És egyszer csak jött a Márta néni. Mikor meghallottam a hangját, így vert a szívem. Azt mondta neki a Rózsi néni: én nem láttam a kislányt. Akkor láttam utoljára, amikor kihozta látogatóba a mamája. Akkor kijöttem a vécéről, a Rózsika nénit összevissza csókoltam.

Akkor először Anni jött haza a munkából. Fel lehetett csöngetni, mint ma a kaputelefonról. Rózsika néni felszólt neki, hogy itt van a Mónika kislánya, felvihetem? Hogyne, mondta az Anni.

– Korábban is találkoztak már Annival?

– Hát persze. Anyám huzamos ideig lakott nála. S amikor szombat-vasárnaponként bevitt magához, találkoztunk. Akkor fölmentem, és Anninak elmondtam, hogy nem megyek vissza az intézetbe, mert belehalok. Anyám jött haza, s amikor meghallottuk a kulcszörgést, Anni a háta mögé állított. Anyám belépett, Anni nem engedte köszönni sem, azt mondta: Mónika, nem engedem, hogy a kislányt visszavidd az intézetbe. Anyám erre fel mit lépjen? Már nem lehetett arra hivatkozni, hogy az Anni nem engedi meg.

Ott maradtam az Anninál albérletben, és attól fogva egy héten háromszor moziba kellett járnom, amikor anyámhoz jöttek a barátai. Most képzelje el, hogy az anyakép szentség. Azért már nem voltam hülyegyerek, tizenkét éves voltam, tizenhárom, tudtam, hogy az anyukám mit csinál. Imádtam moziba járni, de hétfőn, szerdán, pénteken nem akartam menni, volt úgy, hogy hétfőn leültem és zokogtam, iszonyú volt ezt nekem feldolgozni magamban.

Mindegy, már tizennégy éves voltam, amikor elmentünk moziba, akkor már Budán laktunk a Török utcában, és a Bem moziban játszották a Wajdának a legeslegelső filmjét, nem a Csatorna, amiről beszélnek, meg a Hamu és gyémánt, hanem az a filmnek a címe, hogy Sámson. Az 1930-as évek elején játszódik, amikor a hitleri zsidóüldözés már érvényben volt, s egy lengyel zsidó egyetemista fiúról szólt, akit a társai agyonüldöznek, és könyvégetés is van a filmben és ennek a fiúnak a kálváriája. Akkor szembesültem először Hitlerrel, a fajelmélettel, előítélettel, és mondom, koraérett és okos kislány voltam, ez engem annyira megindított, hogy azt mondtam: ez bezzeg csak a fasizmusban volt, most nálunk a szocializmusban nincs, mert ha valaki nem is szereti a zsidókat, de ez nálunk nincs szentesítve, akkor én tehát a szocializmus híve leszek, mert nekem a faji megkülönböztetés nem tetszik.

S ehhez még hozzájárult az is, amit a nagymamám mesélt nekem. Pestszenterzsébeten laktak, a nagypapám mentőautó-sofőr volt egy időben, a legelső Magyarországon megalapított mentőállomásnak volt a tagja, szóval a nagymamám mesélte, hogy egyszer ült az udvaron, a gangon és zöldborsót pucolt. A mentőállomáson volt lovas kocsi is, s annak egy idős bácsi volt a kocsisa, az István bácsi. Voltak ott cselédkönyves orvosok is. És egyszer hallotta, hogy egy cselédkönyves orvos azt mondja az István bácsinak: maga vén hülye, maga menjen a fenébe, ha még egyszer ilyet csinál, úgy seggbe rúgom, hogy elszáll. Ilyen szép szövegek. Úgy mondom, ahogy a nagymamám mesélte, azt mondta: tudod, kisanyám, én akkor elgondolkodtam, és amikor apád hazajött, azt mondtam, Pista, ha nekünk nem lesz cipőnk, ruhánk, semmink, a gyerekeinket akkor is taníttatni fogjuk, mert hogy az én gyerekemnek hatvanéves korában egy tanult ember azt mondhassa, amit én ma hallottam, ilyen égen-földön nincsen.

Ez a két dolog volt, ami engem tizennégy évesen arra indított, hogy a szocializmus híve legyek. Ettől nem is lehetett eltántorítani. Az egyik, hogy nincs különbség zsidó és nem zsidó, szegény és nem szegény között, a másik, hogy a szocializmusban, azért, mert valakinek magasabb végzettsége van, nem engedheti meg magának, hogy a többieket megalázza, mint a kocsist.

– Annitól nem hallott ilyesmit?

– Anni nem volt politikus. Úgy várta 56-ban az oroszokat, mint a Messiást. És az összes testvére kiment Amerikába 56-ban, mert féltek, hogy megint lesz egy holocaust, de az Anni nem, ő itt maradt. Azt mondta: nekem ez a hazám, én itt születtem, érhet holocaust, akkor is itt maradok.

Édesanyámtól egy-két évvel volt idősebb. Képzeljen el egy olyan nőt, akin a zsidóság minden csúnyasága felismerhető, görbe orr, szeplős, hatalmas bütykös láb, de az a nő, ha kinyitotta a száját, akkor elfelejtette az ember a csúnyaságát. Humora volt, türelmes volt, egy báj, csupa báj volt az a nő, én imádtam. Felnőttkoromig tartottam velük a kapcsolatot, hétfőnként gyilkos kanasztapartik voltak náluk, s képzelje el, a végén már Anni nem látott, szódásüveg-szemüvege volt, harminckét dioptriás. Kanadából küldtek neki a testvérei ekkora kártyát. Nem is tudtam rendbe rakni a kezemben a tizennégy óriási lapot. Öltünk a kanasztával. Ha valaki bedobta az ellenfélnek a lapot, és az fel tudta venni a paklit! Az Anni egyszer engem is kitagadott. Fantasztikus kanasztapartik voltak! Szóval tartottam velük a kapcsolatot sokáig.

– A „velük” mit jelent?

– Ja! még ez is egy legendás történet. Az Anninak volt egy első szerelme, neki is máshoz kellett menni feleségül, az első szerelmének is mást kellett elvenni, az Anni elvált, Sándor bácsi, az első szerelme megözvegyült, és akkor összeházasodtak, s az első szerelmesek úgy viselkedtek, mint a galambok. Sándor bácsi asszisztált nekünk a kanasztapartikban, mert abban csak nőknek volt szabad részt venni, ő szolgálta fel a szendvicset, a kávét, szóval ilyen volt az Ánni, mert Sándor bácsi így mondta: Ánni, kérlek, légy olyan kedves. Anninak sem lehetett gyereke, úgy, mint nekem, de ő nem csinált belőle drámát, én meg azt csináltam.

Szóval ezért lettem marxista.

– Mikor befejezte az általános iskolát...

– Igen, tiszta kitűnő tanuló voltam, de a kémia volt a megkülönböztetetten kedvenc tantárgyam. És akkor megbeszéltük, hogy vegyipari technikumba megyek. De anyám hibájából az iskola későn adta be a papíromat, ráadásul szülői szentesítés nélkül. Úgyhogy hiába volt tiszta kitűnő a bizonyítványom elsőtől nyolcadikig, lecsúsztam a felvételiről. Fogtam magam, elmentem pályaválasztási tanácsadóba, és megkérdeztem: milyen szakma van, aminek a

vegyészethez köze van? Azt mondták, az üvegtechnika. Annyiban van köze hozzá, hogy a vegyészek az üvegtechnikusok által készített eszközökben végzik a kísérleteiket.

Ja, anyám mereven elzárkózott, hogy gimnáziumba menjek, az ő anyagi helyzete azt nem teszi lehetővé. Így hát üvegtechnikus lettem. Olyan szép szakma, hogy nem is bántam meg. Manuális munka, de művészet. Az első három hónapban nem ment, és akkor egyik percről a másikra elkezdtem úgy forgatni az üveget, hogy leköröztem mindenkit. Délután odajött a mester, mindenkinek megnézte a munkáját, és beírta a kis munkanaplóba. Azt mondja: Karola, ezt nem maga csinálta. Jaj, Srankó bácsi, most leüljek és megmutassam? Na, üljön le és mutassa! Még ilyet nem látott.

Tessék elképzelni, állandóan be volt kötve a kezem, mert összeégettem, állandóan be volt kötve, mert elvágtam az ujjam. Két bal kéz ... két? kétszáz bal kéz voltam. Már abba akartam hagyni, mert ami nem megy, nem erőltetjük. Volt egy srác, aki mindig sutyiban segített nekem, hogy a harminc darab meglegyen. S ezért gondolta a Srankó bácsi, hogy nem én csináltam. Gyönyörű volt a szakmám, imádtam csinálni. De állandóan betegeskedtem a szívemmel, egy évből biztos, hogy három hónapot betegállományban voltam. Amikor már újból Szigetszentmiklóson laktunk a nagymamámnál, és férjnél voltam, elmentem az orvoshoz, aki megkérdezte, hogy mi a szakmám, mit dolgozom. Megmondtam. Tessék elgondolni, van ott nyáron vagy hatvan fok, télen is vagy ötven. S azt mondta nekem, ha nem akarok egész életemben fél éveket betegállományban tölteni, nézzek más munka után. Amikor már beleszerettem a szakmámba, és amikor már tudomásul vettem, hogy nem lett belőlem értelmiségi!

És akkor elkezdődött a munkával a kálváriám, mert tudtam, hogy a munka önmegvalósítás, és én mindenáron meg akartam önmagamat valósítani. Édesanyám az Országos Vízügyi Hivatalban dolgozott, és érettségi és iskola és minden nélkül felvettek engem képesítés nélküli műszaki rajzolónak a VITUKI-ba, a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézetbe. Az Országos Vízügyi Hivatal égisze alá tartozott, hatalmas renomém volt, hogy az anyám a Tóth Imre tótumfaktum titkárnője, és felvettek. Életemben addig nem volt csőtoll a kezemben. De olyan jól sikerült az első próbarajzom, hogy azt mondták: protekció nélkül is fölvettek volna.

– Akkor hány éves volt?

– Huszonhárom éves voltam és friss asszony.

– Akkor nagyot ugrottunk. Szóval befejezte az üvegműves szakmát, és üvegfúvóként dolgozott...

– Nem. Befejeztem. Tizenhét éves fejjel mindenáron felszolgálónő akartam lenni. Akkor már eltávolodtam a szellemi dolgoktól, vegyészet, ilyesmi, akkor már átestem azon, hogy táncolni jártam. Tizennyolc éves koromban otthagytam az édesanyámat, és visszaköltöztem a nagymamámhoz, aki akkor már Szigetszentmiklóson lakott. Képzelje el, a legvadabb belvárosba jártam tizenöt éves koromtól tizennyolc éves koromig! Anna, Kedves, Napoletana, Pipacs, Jereván, Pilvax. Ilyen helyekre. Táncolni jártam, a belváros szépe voltam, nagy közkedveltség meg minden. Link voltam, de nem voltam rossz. Sokszor volt az, hogy a Pipacsból mentem be az ipari iskolába fújni az üveget. Mert ötig volt nyitva a bár, és akkor a nagy szerelmemmel, akinek a nagy mellű nők tetszettek, elmentünk a Harminckettesek terére a bablevescsárdába, ott bablevestünk, és hatra szépen bementem a tanműhelybe. De nem züllöttem le, csak a jelenlétemmel tüntettem ki a szórakozóhelyeket. És sok mindent láttam. Kossuth-díjas színészeket, rendezőket, ittak, részegek voltak, beszélgettek, láttam a nagy félvilági életet.

– És ez tetszett önnek.

– Nagyon.

– Úgy gondolta, hogy amikor megvan az üvegfúvó szakma...

– Még azt se mondtam, hogy menet közben fotómodell is voltam, manöken is voltam. Mindezt úgy, hogy egyetlen napot nem hiányoztam az iparitanuló-iskolából, mert a kötelességtudást a nagyfaterom belém nevelte. Amikor befejeztem az általánost, két hónapig dolgozni akartam, hogy pénzt keressek. Fel is vettek a Nagyvásártelepre anyagkiadónak. És ültem egyszer a 22-es villamoson, és egy férfi meg egy nő nagyon néztek engem, nézegettek, és egyszer csak odajöttek és megszólítottak, hogy itt dolgoznak a Nagyvásártelepen. És itt lesz egy ünnepség, és lesz egy divatbemutató. Vállalnám-e, hogy bakfisruhákat mutassak be? Hogyne vállaltam volna.

Felvettek, és a rá következő szombaton volt az ünnepség, a divatbemutató. És valami tehetségkutató vagy ki ült a nézőtéren, az fülön csípett engem, hogy ő a Centrum Áruházak igazgatóságán dolgozik, és alkalmaznának engem bakfisruhák bemutatására, vidéki városokban, Pesten, mikor hol. Vállalnám-e? Vállaltam. Ott aztán voltak fotósok, akkor fotómodell is voltam, fodrászmodell is voltam, ez mind belefért abba a három évbe.

– És változatlanul plátói szerelmek voltak a fiúkkal, hogy nem merték hazakísérni.

– Igen, igen. Tizennyolc éves koromban veszítettem el a szüzességemet, megrendelésre.

– Az mit jelent?

– Azt, hogy én rendeltem meg. Nem akarom Ádámnál és Évánál kezdeni, de ahhoz, hogy ön engem teljes mértékben megértsen, el kell mondanom, hogy kicsi koromtól fogva rendszeres és szenvedélyes olvasó vagyok. Én módosítottam azt a latin közmondást, miszerint az ismétlés a tudás anyja, szerintem a kíváncsiság a tudás anyja, az ismétlés már csak nyomatékot ad. Én mindent tudni akartam, minden érdekelt. Nekem soha nem kellett mondani, hogy csináljam meg a leckémet. Engem nem kellett hajtani, ma sem kell. Autodidakta módon annyi tudást szívtam magamba, hogy nagyon sokat. S hál' istennek jó a memóriám is. Hová akartam kilyukadni?

– A könyvek...

– Az édesanyám ókormániás volt. Ezt úgy tessék elképzelni, hogy a sumeroktól kezdve, még ma is el tudom mondani, hogy a Közel-Keleten hogy jöttek sorba: sumerok, akhájok, médek, perzsák, görögök, rómaiak. De közben voltak a nagy birodalmak mellett a zsidók, hettiták, marik, naobiták, a kis népek történelmét is tanulmányoztam, mert anyám összegyűjtött rengeteg irodalmat erről, és ez engem roppantul érdekelt. De akkor még a görög mitológiát nem olvastam, addig el kellett jutnom, mert úgy mentem időrendi sorrendben.

Hanem olvastam még közben Gárdonyi Gézától az Ida regényét, ez tizenhárom agglegényről szól, tündéri a könyv, az egyik megnősül. Hát akkor, tetszik ismerni a történetet, ennek kapcsán mondja ő azt – különben Platón nevéhez fűződik ennek a mondának az eredete –, hogy az emberek előbb gömbemberkék voltak, együtt voltak a férfi és a nő, és akkor természetesen, mint minden mitológiában, bűnt követtek el, s az istenek büntetésből szétválasztották őket. S azóta minden ember keresi a másik felét. Nekem ez annyira tetszett tizennyolc éves koromban, hogy én azonnal elkezdtem keresni a másik felemet. És nekem az egyik jelem a kínai tökéletesség jele, a jang és a jin, annyira az enyém, hogy volt egy barátnőm és annak a kisfia a születésnapomra egy medált csinált saját kezűleg, és azt mondta: Rolcsi néni mindig tele van akasztva csingilingikkel, s én ezt őriztem addig, amíg a konténerbe ki nem vitték a maffiózó barátaim.

Én kerestem az igazit. Hol hagytam el? Ja, igen. Hogy megrendelésre vesztettem el a szüzességemet. Tizennyolc éves koromban megismerkedtem az első szerelmemmel, de szó szerint. Ez olyan volt, mint ahogy egyik pillanatról a másikra megtanultam vezetni. Barátnőmmel bementünk a Nemzeti Szálló éttermébe a Blaha Lujza téren. Őneki egy K. Tibor nevezetű színész fiú volt az udvarlója, és ismerte ennek a K. Tibornak a színész osztálytársait. És az egyik asztalnál ült egy fiú egy lánnyal, és ahhoz odament az Amálka, vagy a srác állt föl és jött oda, mert mi fagylaltot ettünk a pultnál. És én megláttam azt a fiút, nem is volt szép, de olyan volt, hogy nekem ő volt az igazi. Nekem addig ezek a görög szépségek tetszettek, mint az Apolló, a belvederi meg a többi. Hát ez egyáltalán nem olyan volt. És akkor ott álltam, és nagyon zokon vettem, hogy a fiú nem mondta, hogy mutasd be a barátnődet, rám se hederített, csak az Amállal tárgyalt. És akkor kijöttünk, s mondom az Amálnak: te, Amálka, ki volt ez a srác? Azt mondja, ez a S. András, színész, most negyedéves a főiskolán. Jó. Semmi többet nem kérdeztem az Amáltól.

Egy hónap múlva bent csattogok, szünetem volt az iparitanuló-suliban, a Kedvesbe készültem, látom, hogy megy előttem az a bizonyos S. András, hátulról megismertem, biztos emlékszik rá, egy olyan hosszú, kézzel kötött pulóver, cajgnadrág, trapéz. Hatalmas vászontarisznya a vállon. És megy előttem. És tudtam, hogy ő az. Utánamentem és megkocogtattam a hátát, meghökkent, megállt, megfordult. Mondom: szervusz, én Sz. Karolina vagyok, egy hónappal ezelőtt láttalak, akkor beléd szerettem, azt hittem, sosem fogunk találkozni, most hajlandó vagy meghívni a Kedvesbe egy kávéra? Azt mondta: hajlandó vagyok. Azt se tudta, hogy most nyeljen vagy köpjön. Elmotyogta, hogy az a lány a barátnője, akivel én ott láttam. Nem érdekel, mondtam, nem érdekel. Veled szeretnék járni, de ha foglalt vagy, várok. Egyszerre szakított a barátnőjével. Hát így történt meg, hogy megrendelésre elvette a szüzességemet, de az első szerelmem volt. És tartott a nagy szerelem a nyár elejétől a nyár végéig. Akkor őt leszerződtették a kecskeméti Katona József Színházba, és otthagyott engem. Ő hagyott ott engem, és én egy évig reggel sírva ébredtem, este sírva feküdtem. Mindennap megírtam három levelet Kecskemétre, amit nem küldtem el.

És ekkor történt, hogy az édesanyámtól elköltöztem a nagyanyámhoz, mert azt mondtam, hogy elegem volt a világi szereplésből, a világot jelentő deszkákból, kész. Nem nekem való, az első szerelmem elhagyott, most már várok egy másodikra, mert most már férjhez akarok menni, gyerekeket akarok. Én már nem járok az éjszakába, nem fotómodellkedek, ez nem az én világom. És akkor kimentem a legvadabb csucsánfalvára a legvadabb belvárosból. És be nem tettem a lábamat a belvárosba hosszú évekig.

Tetszik tudni, hogy megy az a dolog, ha valaki eltűnik. Lejárt az András első szezonja Kecskeméten, s feljött Pestre, és elkapta az Amál barátnőmet, hogy engem kerítsenek elő. S az Amállal együtt felmentek az édesanyámhoz. És anyám nem mondta meg, hogy hol lakom. Lehet, hogy ezzel egy életre eltérítette az életutamat. Nem mondta meg. Két hónapig kerestek. Abban az időben nagy divat volt, hogy ha valaki csinált valamit, kitiltották Budapestről, és mindenki azt mondta az Andrisnak, hogy biztos kitiltottak engem. Nem talált meg. Az Amál viszont addig keresett, amíg megtalált. A munkahelyemen hívott valaki telefonon, szervusz, Rolika, Amál vagyok. Kérlek, András fönt volt, két hónapon keresztül kerestünk téged, anyád nem mondta meg a címedet, pénteken gyere, mert megyünk le az Andráshoz, mert azt mondta, hogy kerítselek elő. Jó.

Pénteken munka után felültünk a buszra, lementünk Kecskemétre, nem volt szerencsénk, mert aznap nem játszott az András, és azt mondta a portás, hogy ott alhatunk a társalgóban, mert másnap reggel tízre ki volt neki írva a próba. Ott aludtunk, hatalmas klubfotelekben, jól lehetett aludni, a társalgóban. Másnap délelőtt tízre jött is az András. Tetszik tudni, a

kecskeméti Katona József Színház előtt van egy nagy tér. Kint ültünk a színház előtt a kispadon, és jött az András messziről, s akkor egyszer csak megáll, előrehajol, hogy jól lát-e. Fölegyenesedett, odarohant, felkapott a padról, és forgott-forgott velem. Ez volt a nagy találkozás. Lemondta a próbát, és meghívott minket ebédelni az Aranyhomok Szállóba. És azt mondta nekem, hogy későn jöttem, mert azért akart engem mindenáron megtalálni, mert a színházzal ment tájolni, és Baján megismerkedett egy gebines kocsmáros lányával, akit azon nyomban teherbe is ejtett. A kocsmáros felajánlotta neki, hogy ha elveszi a lányt, akkor övé a fele királyság meg mit tudom én mi. De ő ez alatt az egy év alatt, amíg én nem voltam mellette, rájött, hogy igazságtalan volt velem, és engem szeret, s előbb velem akart beszélni, mielőtt döntést hozott volna. De mivel engem nem talált meg, az idő sürgetett, mert az a terhesség két hónap alatt... s elvette azt a lányt.

És akkor azt mondtam, nem is baj, András, mert amíg élek, te maradsz az első szerelmem, de ma már mint hús-vér ember semmit nem jelentesz. Így is volt. Ott ült mellettem, ő már csak volt. Nem éreztem semmit. Nem éreztem, hogy reggeltől estig utána fogok sírni, meg leveleket irkálok. A személyes találkozás elvette ennek a varázsát. Megszüntette. Ez volt.

Akkor Szigetszentmiklóson dolgoztam a Pestvidéki Gépgyárban, és 1963-ban költöztem ki a nagymamámhoz, és 1965 augusztusában odajött dolgozni egy B. István nevezetű ifjú úr, légiközlekedési technikumot végzett, és a Pestvidéki Gépgyár az repülőgépgyár volt. Augusztus 2-án odajött, és őneki engem meglátni és megszeretni egy pillanat műve volt. Én egészen decemberig ellenálltam, de aztán egyszer elkapott, és azt mondta, találkozzunk karácsony és szilveszter között. 1965. december 25-én találkoztunk először, 1968. szeptember 21-én összeházasodtunk. És akkor már ő volt nekem a másik felem.

Én szabtam ki, hogy három évig udvaroljon, mert lakva lehet valakit megismerni, és én már akkor tudatosan olyat kerestem, aki nemcsak az én szerelmem, hanem a gyerekeink apja is.

És én kocsmabútort nem akartam. Először is volt gyakorlatom a belvárosban látni, hogy a kocsmabútorok milyenek, azután volt egy unokabátyám, akinek a kocsma után volt első a család, ilyet nem akartam. Olyat akartam, mint a nagyapám. Nekem ő volt az apamodell, és sikerült is egy ilyet találnom. Maga volt a kőszikla, amire egyházat lehet építeni.

Nézze ezt a fotót, ez készült az esküvőmön, de tudja, ez egy merev, retusált akármi, mert a férjem tényleg olyan volt, mint a belvederi Apolló, de ezen a képen ez nem derül ki. És akkor itt már csak ez a famíliám él, a nagybátyám és a felesége, az összes többi nem. Gábor mindig mondta

– *Milyen Gábor?*

– M. Gábor, Tiszta Forrás Alapítvány, kimondottan alkohol- és szenvedélybetegek részére a református misszión belül. A Gábor maga is gyakorló alkoholista volt és a felesége is. Bátyja is és édesapja is lelkész volt. Karizmatikus egyéniség. Kevés embertől hagyom magam befolyásolni, de előtte az első öt percben kapituláltam. Mert én kerek perec megmondtam a Gábornak, amikor odamentem, hogy én marxista voltam, és tőlem nem lehet elvárni, hogy az első öt percben hívő legyek. Tudniillik azt hittem, hogy ha elmegyek egy ilyen vallásos mentőmisszióba, ott értem fognak imádkozni. Fogalmam nem volt, hogy nekem hinni kell. Mert ugye, az ember normális körülmények közt úgy képzeli el, hogy a szerelem meg a hit nem elhatározás kérdése. Én bevallom önnek, hogy ez nálam most elhatározás kérdése volt. Hogy menni fog-e vagy nem, azt nem tudom.

Hogy alkoholista voltam... Hát először is, az alkoholisták ismérve, hogy ezt foggal-körömmel tagadják. Én tagadás helyett elolvastam, amit el lehetett olvasni, az Alkohológia című lapból az Egészséges életmód, Miért ne igyunk... sokat? Na most, amikor voltam az elvonókúrán,

önként jelentkeztem. Mi van ott Pomáz fölött? Kiskovácsi? Onnan is tudom, hogy van a béta, gamma, delta és epszilon ivó. Tetszik ezeket a kategóriákat ismerni? A béta és a delta a veszélyes, azok a nagyivók. Látszólag nem is árt meg nekik, de egyre többet isznak, egyre jobban az alkohol hatása alá kerülnek. Mint a kábítószer, úgy működik ez náluk. Az epszilon ivó, aki a legkevésbé van kitéve annak, hogy visszafordíthatatlan, irreverzíbilis módon legyen alkoholista, ez vagyok én. A probléma miatt ivó és a periodikus ivó. Amikor az a periódus van, és ha probléma van, akkor én célrészeg vagyok. Akkor van egy háromnapos hosszú futam, s amit felépítettem háromszázhatvanöt napig, azt lerombolom, a sárga földig leiszom magam, meglopnak, kirabolnak, megaláznak, megvernek, minden, amit én nem is élek meg, mert nem vagyok magamnál, csak amikor magamhoz térek. És akkor szépen összeszedem magam, soha nem iszom rá, álljon rá a vércukorszintem, nem remeg a kezem, megrázom magam, és kezdem elölről.

Egyszer leszoktam másfél évre, egyszer két évre és egyszer három évre. Mert nekem az ivásról leszokni ennyi, nekem nincs is problémám vele. Csak amikor, na, a visszaeséskorszak jön. És akkor elkezdtem gondolkodni... említettem, hogy gyerekkoromban szófogadó voltam, akkor is szófogadó voltam, amikor elmentem inni, mert szót fogadtam saját magamnak... meg a sátánnak? Mindegy, démonnak. Elkezdtem gondolkodni, hogy kell nekem valami hatalom, amitől félek, ami visszatart, ha a lábam önmagam számára visszatarthatatlanul megy a kocsma felé vagy a Hiltonba, vagy az ABC-be, mindegy, hová, csak ital legyen, csak három óra hosszára gömbölyű legyen a világ.

Mert az, hogy most nem iszom augusztus óta, lehet, hogy négy évig fog tartani. És akkor bejön valami probléma, és akkor akarok én olyan hatalomhoz fordulni segítségért, akitől félek, akit félek. És úgy éreztem, egyetlenegy ilyen hatalom van, mert nekem sem a Marx, sem Lenin nem tudta lefogni a kezemet, egyetlenegy hatalom van: az Isten. Valaki, aki ismer engem és szeret, azt mondta nekem egyszer profánul, hogy neked Jézus a cimborád. Mert Jézus életéről Robert Gravestől kezdve mindent olvastam. A születésétől kezdve ismerem a történelmi pályafutását. A nagymamám krisztusi szellemben nevelt, de én nem hittem Krisztusban mint Isten fiában. Én mint földi embert, mint forradalmárt könyveltem el magamnak. Az én Jézusom egy forradalmár volt, aki először is meghirdette a szeretet forradalmát, és kétezer esztendővel ezelőtt meghirdette, hogy oszd szét a vagyonodat a szegények között, amit én úgy gondoltam, hogy Lenin a nagy forradalommal ki is vívott a gyakorlatban. Lásd államosítás!

Párhuzamot is vontam a két eszme között, amíg nem voltam vallásos. Na most, Gábornak volt egy prédikációja egy bibliaórán, s azt mondta, hogy Istenben hinni olyan, mint amikor a filozófiában és a matematikában egy axiómára azt mondja az ember: ez így van, ezt nem kell bizonyítani. Ahogy elhiszem, hogy kétszer kettő négy, úgy kell elhinnem, hogy van Isten, és miért ne higgyem el mint axiómát, hogy Isten fia Jézus, aki eljött minket megváltani. Hiszem, mert hinni akarom.

De tudja, mert gondolkodó, mert entellektüel vagyok, annak születtem, nem egzisztenciálisan, hanem születetten. Na. Kételyeim vannak. Nagyon sok mindent nem értek, nem tudok.

Na most, a Gábor egy húszfős hajléktalanszálló létrehozásán munkálkodik, a nap huszonnégy órájából harminckettőt. Örülök, ha öt percet rám tud szánni. De azt az öt percet úgy csinálja, hogy úgy érzi az ember: most én vagyok a legfontosabb. Mert csodálatos ember. Tehát nem mehetek hozzá a kételyeimmel. Ugyanis én a vallástól ab ovo azért idegenkedtem, mert énszerintem a katolikus egyház, amit a Vatikán és a pápa képvisel, az egy elnyomó erőszakszervezet, ugyanolyan, mint a szocializmusban volt a párt. Uralkodni akar a lelkeken, belement annak idején az invesztitúraharcba, beleszólt a püspökök kinevezésébe, mindenbe

beleavatkozott. Az inkvizíció! Hány embert küldött Jézus nevében a máglyára? Inkvizíció, holocaust, gulág, mind egykutya. Én ezt így könyveltem el.

De egészen más dolog, s ez az, ami a katolikus vallásban gyönyörű: egyéni üdvöt ígér. Most nem törődök az egyházzal, nem törődök semmivel. Hiszem a Teremtőt, hiszem Krisztust. És hiszem, hogy vissza fognak tartani attól, hogy igyak. Gábor azt mondta, hogy kiválasztott vagyok, nagyon örülök neki, ki nem büszke arra, hogy kiválasztott? Elég soká várt velem a Jézus, ötvenegy éves koromig, huszonegy évet nyugodtan leradírozhatnék az életemből, amit ivással töltöttem.

– Hogy kezdődött az ivás?

– Elváltunk. Nem lehetett gyerekem, beletörődtem. Mert ha vallásos voltam, ha nem, olvastam Dénes Zsófiának az Úgy, ahogy volt című könyvét, amelyben írt Freudról. Mert az ő egyik nagybátyja, a Ferenczy Károly nevezetű orvos, az Freud-tanítvány volt. Írt Freudról, és abban az volt, hogy Freud dolgozószobájában ki volt írva, a dívány fölé, egy angol anglikán papnak a mondása, hogy: *Ó, Uram, adj erőt és derűt oly dolgok elviseléséhez, amelyeken nem tudok változtatni. Adj bátorságot, hogy változtassak, amin változtatni lehet és kell. És adj bölcsességet, hogy mindig különbséget tudjak tenni a kettő között.* Nekem ez volt a vezérfonalam, ehhez fűztem a kis mindennapjaimat.

Azon én nem tudtam változtatni, hogy nem lehet gyerekem. Akkor úgy gondoltam, hogy a sors megfosztott tőle. A férjemnek mondtam, hogy fogadjunk örökbe, megátalkodottan elzárkózott tőle. Azt mondta, leéli velem az életét, mert szeret gyerek nélkül is, és nem csak az utódnemzés az emberi élet értelme, de ő nem neveli a más gyerekét. Ő nem. Czeizel Endrére hivatkoztam, mindenre hivatkoztam, Makarenkóra, hogy a géneket a szociális körülmények tudják befolyásolni, még azt is akartam, hogy egy cigánygyereket fogadjunk örökbe, hogy bebizonyítsam: nem biztos, hogy tolvaj lesz belőle, lehet, hogy hegedülni fog tudni. Ettől a férjem végképp megrettent. Szóval nem volt hajlandó örökbe fogadni gyereket.

Öt évi könyörgés után a harmincadik születésnapomon leültem a tükörbe magammal négyszemközt, és úgy döntöttem, hogy elválok a férjemtől. A nagy torony eszemmel. De a szívemmel nem számoltam, én egyszerelmű vagyok. Hát kilenc évem ment rá. Reggel – mint a S. Andrásnál – azután is sírtam egy évet. Kilenc év után kigyógyultam belőle.

– És a férje mit szólt, amikor ezt bejelentette?

– Nem akart elválni, két évig kellett zavarnom. Azt mondtam, nem szeretem, azt mondta, nem hiszi el. Elválni nem akart, gyereket meg örökbe fogadni sem. Megátalkodott makacs sváb fiú volt. Bár száz esetből százkétszer az volt, amit én akartam. Én voltam az agresszor, s ő volt a passzív elviselő. De neki ez roppant kényelmes álláspont volt. Örült neki, hogy én bevásárolok helyette, minden tetszett neki, a kék kockás ing, csak ne kelljen vásárolni. Összepasszoltunk.

– Azóta nem találkozott vele?

– Barátok vagyunk. Felesége van, két gyereke. Két évig még együtt jártunk színházba, moziba, azután két év után bejelentette, hogy megnősül. Látnia kellett volna, a Muskátli presszóban ültünk a Váci utcában, tudja, az a talpig üveg. Mindenki ismert ott minket. És dugta a kezét előlem, mutasd, nicsak, jegygyűrű. Bejelentette, hogy meg fog nősülni, felálltam, megráztam, mint Krisztus a vargát, ordítottam, mint a sakál, hogy ki tudtál cserélni, te szemét! Állandóan azt mondta: de hát te küldtél el, te küldtél el! De akkor is, ki tudtál cserélni? Ki tudott. Elment. És akkor megittam nyolc üveg márkás sört, és ott a presszóban megsajnáltak, az egyik

hazatelefonált, és jött két fiú, hazacipeltek. Azután még kilenc évig reggeltől estig sírtam... És nem is megyek férjhez.

– Szigetszentmiklóson maradt egészen a nagymama haláláig?

– Még tovább is. Mert a nagymamám 1982-ben halt meg és 1988-ban cseréltem el a lakást.

– És a válás mikor volt?

– 1977. július 14-én, közös megegyezéssel.

– És addig ott laktak a nagymamánál?

– Igen.

– Megkérdezhetem, hogy miért nem lehetett gyermeke?

– Azért nem lehetett gyermekem, mert a jobb oldali petevezetékben volt egy méhen kívüli terhességem. Három hónap után még mindig nem tudták a Bakáts téren, hogy mi a bajom, ugyanis egyfolytában véreztem. És akkor azt mondtam az orvosnak, hogy mindent csináljon velem, csak ne kaparjanak ki. Mert nekem akkor már volt hét kaparásom, és azt hittem, hogy az egészségügyi kaparás is ugyanolyan ártalmas. De nem. Állítólag még jót is tesz. És akkor ez az orvos szót fogadott. De akkor már bent voltam két hete, és rettenetesen véreztem, és akkor az ügyeletes orvos azt mondta, nincs mese, kikaparnak. Ez volt szombaton, és hétfőn reggel kilenckor műtöttek, de már akkor kipukkadt, és tele volt a hasam alvadt vérrel és gennyel, és vérmérgezést, szepszist kaptam, és öt órán keresztül harcoltak az életemért.

Az orvosom azután megkönyörögte az anyámnak és a férjemnek, hogy meg ne mondják: tudniillik a jobb oldalon volt ez a méhen kívüli terhességem, attól még a bal oldalon két hónaponként beérik a tüsző. De a bal oldali petevezetéken nőtt egy dió nagyságú daganat, ami abból adódott, hogy az érett petesejtek nem tudtak lejutni, mert a petevezeték sebes volt, és megakadtak. Tehát maradt két petefészkem, méhem, menstruáltam, de nem volt petevezetékem. Ezért nem lehetett gyerekem. Mondta az orvos: ne keseredjen el, drága Karola, az én sógornőm is így járt, és fogadtak örökbe gyereket.

Öt évig könyörögtem a férjemnek, hogy fogadjunk örökbe gyereket, s ő nem volt hajlandó, nem és nem. Szóval elváltam a férjemtől, és elmentem Fótra, a gyermekvárosba, és mondom, hogy szeretnék örökbe fogadni két kisgyereket, egy kisfiút és egy kislányt. És hol a kedves férje? Itt van a válóperes papírom, a férjem nem akart... Ne haragudjon, egyedülálló nőnek nem adunk ki örökbe gyereket. Hogyhogy nem, igazgató úr? Hány lányanya van, hány elvált asszony? Jómagam is árva vagyok. Arról mi nem tehetünk. Művi úton mi nem növeljük a csonka családok számát. Mit lehet erre mondani? Igaza van. Kimentem, és leittam magam a sárga földig. Mert azt mondtam, hogy nekem semmi nem jön össze. Mert, ha ezt előbb tudom, akkor nem válok el a férjemtől... illetve nem tudom, akkor is elváltam volna. Mindegy.

A férjem válás után visszaköltözött a szüleihez. Akkor őt is meglegyintette az ivás szele, egy kicsit vodkázgatott egy darabig, aztán abbahagyta. Amilyen szép volt, olyan csúnyácska lett szegénykém, megkopaszodott, meghízott, mint a Marlon Brando, nagyon kövér lett. Nem csúnya, de nem olyan, mint volt... Szóval elváltunk... ittam...

– Addig nem ivott?

– De ittam, bár soha nem voltam szociális ivó. Nem úgy ittam, hogy kocsmáztam, hanem volt egy nők napja, a barátaink feljöttek, rengeteg barátunk volt, ahogy illik. Én mindig akkor kezdek el inni, amikor abba kéne hagyni. Már amikor életemben először voltam részeg, az is úgy volt, hogy cseresznyét ittam, tökerős pálinka, és a barátnőm mondta: Roli, legalább várd

meg, hogy megkössön, de én nem vártam, háromszor fél decit legurítottam, tökrészeg lettem tőle, és hosszú évekig nem ittam, nem ittam és nem cigiztem tizennyolc éves koromig. Jó kislány voltam.

– 1982-ben meghalt a nagymama...

– Éjjel fél tizenkettőkor a kezem között. Fél óráig tartott, amíg tisztába tettem, bekakilt, mostam, mostam azt a kakit, és nem jött le. És akkor beszélgettem vele: mit csináltál? ... Másfél óráig egyedül voltam vele, sírtam, pokoli érzés volt, de megnyugodtam. Tetszik tudni, hogy öltöztetnek a halottmosók? Elvágják a ruhát. Én nem vágtam, átgörgettem rajta az ágyon, megfogtam a két kis kezét, így összefogtam, és felemeltem, és így magamhoz öleltem a halott nagymamát. Szabad szombat volt, és vasárnap következett, csak hétfőn délelőtt vitték el. Ott ücsörögtem mellette, és beszéltem hozzá. De a halott szaga úgy beette magát a lakásba, a szagot mindig éreztem. Nem tudtam megmaradni a lakásban. Elmentem az édesanyámhoz. Kórosan nem bírom a hullaszagot.

Nézze, én soha nem keresem a kifogást, hogy miért ittam, az elvonókúrán sem. Mindenki elmondta, hogy azért, mert a felesége... a főnöke... akkor mindenki alkoholista lehetne. Azért iszom, mert szeretem. Az az igazság, hogy én nem is szeretem, csak a hatását. De már olyan, hogy nyugtató vagy altató, vagy ami a narkóhoz csak hasonlít is... azt se szedem, amit az orvos felírt. Bort iszom, amit a kocsmában adnak, ami nem látott soha szőlőtőkét.

– Mennyit?

– Kiszámíthatatlan. Most például nagyon jól érzem magam, ha nem fogadtam volna meg, akkor sem innék. Minek? Ilyenkor, ha valahol történetesen megkínálnak, megihatok akár egy litert is, nem árt. De, ha rossz passzban vagyok, és pont azért megyek el inni, hogy gömbölyű legyen a világ, akkor nagyon kevés is odavág. Ha olyan dolgok tornyosulnak, amiket nem tudok megoldani.

– Térjünk vissza az életéhez. 1982-ben nem akart egyedül maradni a lakásban...

– ...de ki sem adtam, beköltöztem az édesanyámhoz. Először nem örült, aztán térden állva kért, hogy ne menjek el. 1982-ben halt meg a nagymama, és 1985-ben az édesanyám. Iszonyatos volt nekem, hogy ambivalensen szeretve gyűlöltem, gyűlölve szerettem élete végéig. Nem lehetett közel férkőzni hozzá. Kiderült, hogy már egy éve tüdőrákja volt, áttételeződött az agyára, három nap alatt elvitte. Iszonyatos volt...

– Mit jelent, hogy soha nem tudott közel kerülni hozzá?

– Amikor elmondtam a sérelmeimet, hogy például nem taníttatott tovább, akkor az én anyám felkapta a vizet, hogy hát én milyen rossz anya voltam, megyek és beleugrom a Dunába. Kész. Minden szempontból kiváló volt, csak anyának nem. A munkahelyén fantasztikus volt, imádták mint munkaerőt, egyszer el nem késett, borzasztó kötelességtudó volt, de anyának nem.

– Ott tartottunk, hogy meghalt.

– Kórházban. A nagymamámat ápoltam, és a karjaim között halt meg. Anyám kórházban volt. Az osztályos orvostól kaptam engedélyt, hogy reggel, délben, este bemehetek hozzá. Reggel én mosdattam meg, én etettem meg. Délben vissza meg este. Kaptam szabadságot. És amikor meghalt az anyám, két hónapig nem voltam használható. A nagymamám halála két hónapig pokolian fájt, de édesanyám halála üres fájdalom. Tusakodok, mert lelkiismeret-furdalásom van, és tizenegy éve nem hagy nyugtot. Furdal a lelkiismeret, hogy őt nem szerettem úgy, ahogy kellett volna.

– Bent volt a kórházban az édesanyjánál, amikor meghalt?

– Nem voltam bent. Három napig nem is mentem be a cuccaiért, mikor megkaptam a táviratot, hogy meghalt. Nem tudom elmagyarázni. Az édesanyám volt. Mondhatok én rá akármit, akkor is az édesanyám volt. Tizenegy év óta nem tudok megbocsátani magamnak. *(Sírva)* Hiányzik. Mai napig is fájdalmas.

– *Soha nem mesélt az édesapjáról?*

– Uram, én most nagyon őszinte leszek. Azt mondtam, hogy dr. Sz. László volt az édesapám, de nem az édesapám. Anyukám világéletében nős embereket szeretett. Most tessék figyelni! Dr. K. István... jogi és közgazdasági diplomája volt, mint a dr. Sz. Lászlónak. K.-nek volt két gyereke meg a felesége, és el akarta venni az anyámat feleségül. Anyám azt mondta, hogy a fél világért nem engedi, hogy egy feleséget és két gyereket otthagyjon. Tehát az én édesanyám három hónapos terhes volt, és még nem volt apuka.

Most tessék figyelni! Sérvvel operálták az anyámat, iszonyatosan charme-os nő volt, nem volt olyan szép, mint én, de a férfiak csüngtek rajta. Sérvvel operálták, és ott feküdt bent a dr. Sz. László, és tetszik ismerni azt a szent együgyű típusú embert? Hát ilyen volt. Kérdezte anyukámat: és a kedves férje? Nincs kedves férj. Nincs? Akkor felajánlom lovagi szolgálataimat, elveszem magát feleségül. De hát a más gyerekét hordom a szívem alatt! Annál inkább, hát miért kell annak az angyalkának tudni arról? Így nem vagyok szerelemgyerek, a nevem is szép. Édesanyám kerek perec kijelentette, hogy nem élnek házaséletet. Nem voltak öt percet együtt, csak elvette.

– *Tehát csak névházasság volt.*

– Igen. Azt hiszem, hogy már csak az édesanyja élt édesapámnak. Egyszer itthon volt Kanadából ez a K., kint voltunk náluk Pécelen, mind a két öccse idült alkoholista. És az én apám nem iszik. Hát nem iszik, de mindennap megvette a láda sört, nyáron volt itthon, egész nap azt itta, nem vizet ivott. A máját megdolgoztatta, de nem volt részeg. Abban az évben volt az esküvő, küldött nekem az apám annyi dollárt, amiért én akkor kaptam tizenötezer forintot.

Nagy szükségem van a megbocsátásra, Iványi úr. Mert nagyon, nagyon nem szeretnék inni, tetszik tudni... Nem szeretnék. Ezért említettem önnek, hogy valaki fogja meg a kezemet, amikor a kocsmába benyitok... Tessék elhinni, nincs menekvés! Nem tudom ezt a dolgot hova tenni. Nem tudom.

És akkor elmondom a másik világfájdalmamat. Az történt, hogy a nagymamámmal éltem együtt, Máriának hívták... ő volt olyan nekem, mint Jézus, hogy mindent megbocsátott. A nagymamám 1981. december 27-én, karácsony és szilveszter között leesett a lábáról. Egyszer csak lecsuklott a keze és összeesett. Trombózist kapott. Na már most. Ez volt december 27-én. És a rá következő hónapban, januárban kaptam egy papírt, miszerint kötelező elvonókúrára be kell mennem a Hárs-hegyre.

– *Valaki bepanaszolta...*

– Az én édes drága jó anyukám. De még a balhét sem vitte el. Az a lényeg, most tessék figyelni, hogy január 18-án be kell vonulnom a Hárs-hegyre kötelező elvonókúrára. Igen ám, de a nagymamám ápolásra szorul. Így aztán beírtak a ráckevei járási főorvosnak, hogy egyedül én vagyok alkalmas, hogy a nagymamámat ápoljam, mert szerelmetes szerelemmel csüngünk egymáson, én vagyok egyedül alkalmas rá. Tessék elképzelni, behívat a ráckevei járási főorvos, és azt mondja nekem: Karolina, az egyik serpenyőben van az, hogy maga egy idült alkoholista, elkölti a nagyanyja nyugdíját, elissza, randalírozik a lakásban, fölborítja az öregasszony nyugalmát, a másik serpenyőben meg az van, hogy maga alkalmas egyedül, hogy a nagyanyját ápolja.

A beutalást elnapolták, tehát nem januárban kellett bevonulnom a Hárs-hegyre, hanem szeptemberben. De akkor még élt a nagymamám. Még másfél évet. Bevonulok szeptemberben, de addig én

egy kortyot nem ittam, mert nekem ápolni kellett a nagymamámat. Azt mondta nekem három hét után a Kardos főorvos úr: hát magának egy gramm alkohol nincs a szervezetében! Tessék elképzelni, hogy egyezrelékes injekciót kaptam, és már attól lehánytam azt, aki beadta az injekciót, mert nem volt a szervezetemben alkohol.

Most nem ez a lényeg. Az a lényeg, hogy ezek után, tessék elképzelni, meghal a nagymamám 1982. április 3-án, fél tizenkettőkor, április 4-e szombat volt, a kezem között, már elmeséltem, éppen tisztába tettem. Felöltöztettem, minden, de akkorra kifáradtam, mert én vagyok a jövök-megyek-intézkedek-pecsételtetek a családban, de akkorra kifáradtam, és azt mondtam az anyámnak meg a nagybátyám feleségének, a Cili néninek, hogy most már menjenek, és intézkedjenek ők.

Bementek a tanácsba, akkor még így hívták, és ott, mivel a nagybátyám párttag volt meg marxista meg anyámtyúkja, nem lehetett a nagymamámat pappal temetni, hanem a tanács rendelt egy szakállas, társadalmi szónokot... meg kell, hogy mondjam, azóta averzióm van a szakállal szemben... ott vagyunk a temetésen, és most tessék figyelni! A nagyanyámnak egy szál unokája voltam, se több, se kevesebb. Három gyereke volt, de a két nagybátyámnak nem lehetett gyereke, az anyámnak lettem én. Most tessék figyelni! Temetési duma, hogy aszongya: gyászolják unokái, semmi név. Nem unokája, Karolina, nem! Gyászolják gyerekei, Mária, István, menye, Cecília, unokái, csak így név nélkül. Fogták a kezemet, mert cirkuszt csináltam volna, ott, a nagyanyám temetési szertartásán. Mi az, hogy unokái, és semmi név?

Másnap elmentem a tanácsba, ahhoz a szakállas vidrához, megfogtam az asztalt, így, a szeme közé néztem. Mit magyaráztál tegnap te? Mit ugattál te ott a temetésen? Azt mondja erre, hogy a nagybátyám felesége a temetés előtt tíz perccel odament hozzá, és azt mondta, hogy ne csak engem mondjon be mint unokát, hanem az ő előző házasságából való két gyerekét is, akiket ráadásul nem is ő nevelt, mert lemondott róluk, szóval, hogy azokat is mondja be, de a neveket nem mondta, hogy Péter és István. Na most, az a szerencsétlen ürge nem tudott, ugye, nevet mondani, s ezt a diplomatikus megoldást választotta, hogy unokái, többes számban, név nélkül. Iványi úr! Engem egyszer megaláztak azzal, hogy beküldtek a kényszer-elvonókúrára, aztán pedig azzal, hogy egyszerűen kihagynak az egészből. Annyit nem mondanak, hogy bocsánat. *(Sírva)* Tetszik érteni? Életemben ez volt a legfontosabb feladatom. Nem lehet gyerekem... Tetszik érteni? A nagymamám, amikor béna volt, ugyanúgy ki volt nekem szolgáltatva, mint egy egyhónapos csecsemő. Én ápoltam, nem ittam, puszilgattam, az én nagyanyámat egy goromba szó nem érte, tetszik érteni... úgy beszélnek az ápolónők az ilyen béna öregekkel, hogy szörnyű hallani, az én nagymamám az utolsó pillanatig szeretve volt, és engem kihagynak, tetszik érteni? Égbekiáltó! (*Továbbra is nagyon sírva*) Azt hittem, beledöglök. Hallgatom, hogy ápolták unokái... holott csak egy unokája volt! Mindenki felkapta a fejét, még a nagybátyám is. No, ezért kerültem őket tizennégy és fél évig. És végül most nekem kellett odamenni elnézést kérni. Ezért ma is problémáim vannak. Ez nem igaz, hogy ezt egy emberrel meg lehet tenni. Tetszik érteni, hogy mi az én problémám? Nekem kell ezt megbocsátani, holott ez megalázás. A másik embernek a méltóságába így belemászni... méghozzá sorskérdésben! Nekem sorskérdés volt a nagymamám, a világon őt szerettem a legjobban. És amit még hozzá akarok tenni: egyszer hazamentem egy nagy berúgás után, s azt mondtam a nagyanyámnak, hogy legalább szidj le. Mert az anyám mindig szidott. A nagyanyám soha, egy szóval nem bántott meg. Azt mondta: kisanyám, én nem bántalak. Te nem vagy aljas. Ez nem te vagy. És akkor azt mondta nekem, ezt sosem felejtem el: kisanyám, a gyöngyszem mindenek ellenére fennmarad. Most nem tudom azt mondani, hogy teljesen igaza volt, de körülbelül amit ő megjósolt 1977-ben vagy 1978-ban... a gyöngyszem... én mindenáron most azért akartam hívő lenni... de ő ezt tudta akkor *(sírva)* ...a halálából visszaszól... És nem sikerül, nem sikerül. Nem tudom, miért, de nem sikerül.

(1996. november 15.)

2

– Azt szeretném elmondani, hogy mostanáig gondolkoztam, hogy mivel is folytassam. Nem tudom, említettem-e a Tibit, az élettársamat. Nem az első eset, hogy égre-földre megesküszöm, hogy kész, vége, nem hagyom magam...

Most azért ittam, mert megint lent jártam nála, és megalázott. Lementem hozzá, pedig megfogadtam, hogy többé be nem teszem a lábam Szolnokra, de nem tudtam megállni, pedig az eszem meg tiltja. Ezért ittam.

– Akkor mondjon valamit Tibiről!

– Elmondom. Az is egy érdekes eset. Ő tanított meg, hogy hogyan kell a nagymamámat tisztába tenni. Soha nem tudtam volna kirántani alóla a lepedőket. De már előtte együtt voltunk. Egyszer tökrészegen megtalált a Duna-parton, sáros voltam, magam alá pisiltem. Hozott egy kocsit és hazavitt. A jóságot én rettenetesen dotálom. És Tibi, az Öcsike hozzám jó volt. Az anyám idegrohamot kapott, mert az Öcsike a vállamig ért. És az alacsonysága miatt meg volt verve az összes kisebbrendűségi érzéssel. Anyám tisztára ki volt borulva. Na, ilyeneket nem tudok neki elfelejteni. Tudom, hogy anyám nem szeretett engem. Amikor anyám temetését megbeszéltem a plébánossal Szigetszentmiklóson, azt mondtam, hogy mindent mondjon az anyámról, csak azt ne, hogy jó anya volt. A pasas meghökkent. Mondjam el, hogy milyen volt! A végén azt mondta, hogy a maga édesanyja tipikusan független alkat volt.

Anyám egyszer azt mondta a nagymamának, hogy anyuka, maga engem nem szeretett, és a gyerekemet is elvette tőlem. Hogyhogy a Mami vett el tőled? Ki hagyott itt, nem te? Egyszer megkérdeztem tőle: anyám, mi a fenének kellett neked egy gyerek? És akkor tudja, mit mondott?

Azt akartam, hogy legyen valaki a világon, aki engem szeret a legjobban.

És aztán ő küldött el engem a háztól! Ilyen a reménytelen szerelem. Egyszerűen nem lehetett közel férkőzni hozzá.

(1996. december 1.)

3

– Hallottam...

– ...hogy elhíresültem? A bizonyságtétellel a rádióban. Május 21-én a Dicsérjük az Urat című református félórában. Igen! Igen, büszke vagyok. Tudom, hogy Istené a dicsőség, de magamra is büszke vagyok. Hazudnék, ha ezt nem mondanám el önnek.

– Nincsen róla felvétel?

– Hogyne lenne! És ebben az a gyönyörű, hogy életemben először ekkora nyilvánosság előtt! Az alázatot nekem gyakorolni kell, és a bizonyságtétel előtt való nap, szombaton térden állva kértem az Urat, hogy segítsen meg. Semmit nem fogalmaztam meg előre. Olyan flottul sikerült!

– Említette, hogy három gyülekezetbe jár.

– Igen. Szerdán, mikor Gáboréknál vége van, átloholok Kispestre az A. Zs.-hoz, ott a Gábor felesége a segédlelkész. Járok Pasarétre, külön vannak a lányok és a fiúk, nem koedukált. És járok Mátyásföldre csütörtökön, már ott is megtudták, ezt a bizonyságtételt hallgatták a rádióban, s a hangom után megismertek. Nem én voltam? Most tudták meg, hogy én alkoholista voltam.

– Mielőtt ez a fordulat történt az életében, a Tibit említette. Ott akadt el a beszélgetés.

– Igen, a Tibi. Örökölt Szolnokon egy családi házat, őhozzá mentem le, amikor már üldöztek a pesti lakásom miatt.

– Tehát volt Pesten egy lakása.

– Igen. Mikor meghalt a nagymamám, több mint három évig édesanyámmal laktam. Amikor aztán édesanyám meghalt, visszamentem Szigetszentmiklósra, mert addig üresen állt a lakás, és 1986-ban el tudtam cserélni egy pesti lakásra, nem kellett ráfizetni. 1986 augusztusától 1988 szeptemberéig a Tibivel laktunk együtt, és akkor jöttünk be ide a Baross térre.

– És akkor innen mentek el Szolnokra?

– Csak a Tibi, 1993-ban. Kirúgtam, mert ötvenkétezer forintomat el akart lopni. Föltúrta a lakást.

– Egyébként mivel foglalkozott?

– Kőműves. Alkalmi munkákból élt. Ahhoz képest, hogy magasan kvalifikált kőműves, egész életében nem szokta meg, hogy be kell menni, hogy munkahely van.

– Miért?

– Miért? Ötéves volt, amikor öngyilkos lett az édesanyja. És állami gondozottként nőtt föl ötéves korától tizennyolc éves koráig. Az első három évéből arra emlékszik, hogy az anyukája harisnyát szed fel, és közben azt énekli, hogy „Bolyongok a város peremén”. Ennyi emléke van az anyukájáról. Ezért bocsátottam meg neki mindent. Hiába mondták a barátaim, hogy Roli, ez nem ok a vidámságra. Selye János Életünk és a stressz című könyvében az van, hogy aki tizenöt éves kora előtt elveszíti az édesanyját, az a legnagyobb sérülés, ami embert érhet. Én ezt akkor tudtam. A másik pedig, hogy nekem anyasági komplexusom volt, és mivel én állami gondozott gyereket akartam, amiben a férjem meggátolt, a Tibiben mindig azt az állami gondozott gyereket láttam, akit nem fogadhattam örökbe. És amikor a Tibi józan volt, hát egy tünemény volt. De Szolnokon már sosem volt józan.

Pénteken ismerkedtünk meg, a péntek mindig kritikus nap volt, mert akkor van fizetés az alkalmi munkásoknak, ha nem naponta kapják meg. De akkor én még nagy fej voltam, még nem puhított meg. Azelőtt nekem nem került volna semmibe egy hét után valakinek azt mondani: szevasz. Valami visszatartott. Ez egy olyan erős kötés lett kettőnk között, hogy azt hiszem, egész életemben őt szerettem a legjobban. Nem is mondom múlt időben, mert még ma is szeretem. De kiszámíthatatlan, mint az április.

És ezért volt az életem örök rettegés. Van egy mondás, miszerint a rossz bizonyosság jobb, mint a bizonytalanság.

– Gyakran verte?

– Hát hogyne! Egy ép bordám nincs. A csontritkulás népbetegség, ha ököllel belevágnak a bordádba, az törik. Nem tudja ő akkor, hogy hova üt. De van egy rettenetes lelkiismeret-furdalásom a bizonyságtételemmel kapcsolatban, mert nekem volt egy külső-belső morzsalékos bokatörésem és egy állkapocstörésem is egyszerre. De nem a Tibi vert meg, hanem egy Oszkár nevezetű cigány fiú. És én ezt nem akartam ott részletezni a bizonyságtételben. Azt mondtam, hogy az élettársam ütött-vert. ... Különben volt egy koponyaműtétem is. De hát nem térhettem ki mindenre egy öt-hat perces beszélgetésben. De el kellett volna hallgatnom, mert ezt nem ő követte el.

– A Baross téren mivel foglalkozott?

– 1992 óta nyugdíjas vagyok. Amikor a Tibivel megismerkedtem, Tibi azt mondta nekem, hogy ne menjek el dolgozni, mert ugye, még egy évvel az anyám halála után is magam alatt éltem. Ne menjek el dolgozni, majd ő eltart engem. Az olyan volt, mint a kutya vacsorája. Éhen nem haltam, cigarettám volt, innivaló úgy-ahogy, mert ugye, akkor ittam, de hol a villany volt kikapcsolva, hol a gáz volt kikapcsolva, hol a lakbér nem volt kifizetve hónapokig, ilyesmi.

– Mekkora volt az a lakás?

– Egy harminc négyzetméter, szoba-konyha és az összes mellékhelyiség. Életem nagy szerencséjének tartottam, hogy 1988 szeptemberében el tudtam cserélni a szigetszentmiklósi ugyanekkorát szőrt a szőrért, ide Pestre, a város kellős közepére, a Baross térre.

– Szóval Tibi dolgozott. Maga otthon maradt?

– Az úgy volt, hogy a Tibi, ha volt kedve, elment utcát söpörni, ha nem volt kedve, nem ment el. Mindent el kellett adnom a lakásból, ami ért húsz forintot. Aztán 1990 júniusában el tudtam helyezkedni az Intercontinental Szállóban fehérmosogatónak, és egy hónap múlva kiderült, hogy súlyos, előrehaladott stádiumban levő Koch-bacilusos tbc-fertőzésem van. Megsúgták, hogy méltányosságból kérhetek táppénzt, és nem csak egy hónapra, és kaptam is a Fiumei úton két évre, félévenként kellett hosszabbítani. Tehát két évig volt táppénzem. Abból éltünk. Aztán 1992-ben leszázalékoltak, de közben bepereltem azt a kisszövetkezetet, amelyik kiközvetített az Intercontinentalnak, merthogy jogellenesen bocsátott el: még betegállományban voltam, amikor kezembe nyomták a munkakönyvet. Bepereltem őket, és meg is kaptam a pénzt 1993 januárjában, és Tibi azt az ötvenkétezer forintot akarta elszedni tőlem. De én eldugtam olyan atombiztos helyre, hogy nem találta meg. És akkor azt mondtam, hogy Tibi, itt a vége, fuss el véle. Az, hogy a saját örökségedet, a kétszázötvenezer forintot elverted, egy pár zoknit nem vettél nekem, az a te dolgod, a te pénzed volt. De hogy el akarod venni azt, amit én véres verítékkel, betegséggel, perrel kiharcolok, az már lopásnak minősül, ne is haragudj! Kész.

És akkor lement Szolnokra. Negyedmagával örökölt egy víkendházat, amit nem tudtak eladni. A többi örökös nem zargatja őt, de persze a ház közben amortizálódik. 1992-ben még nyolcszázezerre értékelték, most már háromszázezerért sem veszi meg senki. Szóval ő már abban a házban fog meghalni.

– Hogy került maga is oda?

– Lementem a Tibi után, mert Tibi nélkül három hetet bírtam ki. Akkor már a párnámat rágtam, és olyan fizikai fájdalmat éreztem, hogy azt nem tudom elmagyarázni. Lementem utána, és ő kegyesen megengedte, hogy ott legyek. Két hónap múlva bejelentett oda ideiglenesre Szolnokra, majd rövidesen felszólított, hogy takarodjak, elege van belőlem.

Na, akkor feljöttem Pestre, nem tudtam aludni abban a barlanglakásban, sokszor úgy éreztem éjjel háromkor, hogy a fejemre szakad a plafon. A Bezerédi utcában volt egy tekebárral összekötött ivó, szörnyűséges hely, cigányzenészek jártak oda, akik már végeztek a munkával, és én oda járogattam, de épp olyan stádiumban voltam, hogy nem ittam. Ismertem a pultoslányt, ingyért adta a szódát, megittam a söröskrigli szódát, és amellett beszélgettem vele. Egyszer egy cigány krapek, ült a bárpult végén, én ott tárgyalok ezzel a lánnyal, és ő meg le nem veszi rólam a szemét. Odafordultam, hogy mi van, tetszem? Így csinált ni, és azt mondja: Igen! Nagyon!

És akkor elkezdtünk beszélgetni, most figyeljen, hogy én milyen hülye vagyok! Abban az időben volt ez a szkinhed, turulmadár, minden, és én csak azért is, se a zsidókat, se a cigányokat nem voltam hajlandó simfölni. És akkor előadta az a krapek, hogy sorsüldözött és minden, és itt alszik az utcán, az autók között szokott befeküdni, hogy a rendőrök ne vegyék észre, meg ez meg az, és akkor mondom neki, tudod mit, haver, odajöhetsz hozzám lakni, mert egyedül lakom, és két helyiség van. Tehát abszolút nem azért, hogy ő nekem a fiúm legyen. Hát odajött. Három nap alatt átvette a hatalmat. Na most, az történt, hogy kimentem Szigetszentmiklósra meglátogatni a barátaimat, és nem adtam kulcsot neki. Ő nálam még albérlő sem volt, csak megengedtem, hogy odajöjjön a meló után aludni. Azt mondták a barátaim, hogy maradjak most már ott, mert jó sokáig beszélgettünk, és aznap nem mentem haza. Másnap mentem haza este hat óra körül, teljes gyanútlansággal, és hét órakor megjön ő, és én éjjel fél tizenkettőkor a mosdó alatt ébredtem fel, belefagyva a saját pisimbe-kakimba, ekkora bokával. Nem is emlékeztem vissza rá, mert már a verekedés elején elvesztettem az eszméletemet. Mert azzal kezdte, hogy hogy jövök én ahhoz, hogy őt kizárom. Pedig akkor nem voltam részeg. Ő volt tökrészeg. Amikor magamhoz tértem, négykézláb másztam fel a harmadik emeletre, ott láttam világosságot, ekkora volt a bokám.

Ő meg bent döglött az ágyban tökrészegen, és mint aki jól végezte dolgát, édesdeden aludt.

– Kijött a mentő, a rendőrség?

– Kijött a mentő, és könyörögtem, hogy nem kell a rendőrség, de ők már azonnal felhívták, és még láttam, hogy a lakásomból kéz-láb bilincsben vitték el. Úgy képzelje el, hogy egy ilyen hosszú ingben, bugyi sem volt rajtam, úgy kerültem be a kórházba, egy fillér nélkül. Még a lakáskulcsom sem volt nálam. Úgyhogy két hétig jótét lelkek tartottak el a kórházban, nem is kellett cigaretta, mert három hétig ilyen izével kaptam a levegőt, mert nem tudtam levegőt venni, tizenegy sorozat bordatörés, szétrugdalt. El tudja képzelni, hogy külső-belső morzsalékos – nem szilánkos, morzsalékos! – bokatörés, hogy ahhoz mennyit kell ugrálni egy bokán? Ezt én már ájultan kaptam. Azt hiszem, hogy amikor az állkapcsom eltörött, akkor már összeestem.

– És akkor Oszi eltűnt örökre?

– Nem tűnt el örökre, mert Oszi, mint kiderült, szeret engem. Állandóan jött vissza, de nem engedtem be. Még mostanában is.

– Oszi még mostanában is felbukkan?

– Óóóó!... Kőbánya-Kispesten... még Szolnokon is összetalálkoztam vele, akkor ott telepedett be egy nőnek a lakásába. Olyan, mint a kakukkfióka. Vagy mint a kakukktojás. Mostanában szoktam látni, de menekülök, hogy észre ne vegyen. Kőbánya-Kispesten is vannak hajléktalanok, ott van a csövesek között, már eddig érő haja van.

Na, szóval ez volt az Oszival. És akkor jött Attila. Attilát egy kocsmában szólítottam le. Szó szerint. Mert akkor már három hete senki nem nyitotta rám az ajtót, azokkal a nagy gipszekkel nem tudtam bevásárolni. És nagyon megtetszett nekem. Lementem a kocsmába, akkor is olyan időszakom volt, hogy nem ittam. Magamnak szódát rendeltem, de az ismerősöknek fizettem egy-egy kört. És jött be az Attila, addig sosem láttam, és odament társalogni a barátaimhoz, és akkor odaszóltam neki, hogy légy szíves, gyere ide. Rám nézett, miért? Mondom azért, mert én megkértelek rá. Odajött, és akkor elmondtam neki, hogy egyedül vagyok, és nincs, aki segítsen. Nem hitte el először, hogy nekem van lakásom, leellenőrizte. Tényleg van a csajnak lakása? Akkor hajlandó volt odajönni. Hát az egy év volt.

És akkor ezzel párhuzamosan jött, hogy a lakásért is piszkáltak, és a lakáspiszkálódás és Attila elől megint lemenekültem a Tibihez. És akkor, ugye, már eltelt egy év, Tibike is megsajnált, és befogadott. Ez volt 1994. augusztus 29-én. És amikor feljöttem, akkor már bejelentettem ezt a J. Mihály nevezetű cigány krapekot albérlőnek. Azt mondta, amíg én nem leszek otthon, ő vigyáz rá. Épeszű emberről fel tudja tételezni, hogy be enged telepedni egy cigányt a lakásába? Csak a Sz. Karolina teszi meg. Azért volt a Gábornak igaza, amikor azt mondta, hogy te is hunyó vagy ebben. A bizonyságtételben ezt el is mondtam. Hogy az életformámban benne rejlik a veszélyeztetésem.

És akkor a Tibikénél kötöttem ki újra. Már mondtam, hogy a Tibi az olyan, mint a kaméleon. Ő nem alkalmazkodik, hanem azonosul azokkal, akik között van. Azonosul. Ha köztörvényes bűnözők között van, akkor köztörvényes bűnöző lesz. Ha olyan embereknél dolgozik, akik nem isznak, akkor nem iszik. Ha jön három olyan segédmunkás, aki iszik, akkor ő is elkezd inni. Szolnokon meg az van, hogy nő kocsmába? Nem! Férfisovinizmus. És akkor ő úgy azonosult velük, hogy gumicsizma, melósruha, zsíros szélű kalap, mosdani nem szeret, reggel hatkor nyit a kocsma, este tízig van nyitva, vele söprenek ki. De nő a kocsmában, azt már nem! Megvert ott a kocsmában, megpofozott, takarodj ki, leöntött a hosszúlépésemmel, és kész. Azt mondtam, tovább nem. És állandóan mondta nekem, hogy összepaktáltam a cigányokkal, nagyon zokon vette, hogy ugrott az ötmillió forintos lakásom. Mert nekem szándékom volt, hogy az ő gyerekeire hagyom majd, merthogy van két fia, ikerpár. Nagyon szeretnek mind a mai napig. Akkor még nem tudtam, hogy ilyen véget fog érni az én lakásom.

– Hogy vesztette el a lakást?

– Úgy, hogy a J. Mihályt bejelentettem, ugye, mert ezek, akik el akarták venni a lakásomat, mindennap rettegésben tartottak. Odajött két ember. Bekopogtak. Két úriember, illetve két maffiózó. Cigányok voltak azok is. Fehér Mercedes, ott vannak most is a Tipp-topp presszóban, ugyanebből élnek. Hogy hallották, hogy el akarom adni a lakásomat. Mondtam, nagy tévedés, én nem akarom eladni a lakásomat. Hát ők fel tudnak ajánlani nekem a Nefelejcs utcában egy szoba-konyhát, plusz kétszázezer forintot. Mondtam: haver, ne hülyéskedj! Sz. Karolina nem hülye.

Ettől kezdve másnap: Te szemétláda, büdös kurva, tartozol kétezer forinttal. De ordítva a házban. Mert kopogtak, és nem engedtem be őket. Ha nem adod meg, holnap néggyel fogsz tartozni, holnapután nyolccal, elmondták a sakktáblát, egy búzaszem, két búzaszem, négy búzaszem, nyolc búzaszem. Akkor jött a házmester, kérte, menjenek el. Azt üvöltötték, hogy ha azt akarja, hogy ne legyen egy ép bordája, akkor ne avatkozzon be. Ez ment két hónapig, és az egész házban redőny le, mindenki beszaladt a spájz legtávolabbi csücskébe, nem avatkoztak be.

– Miért nem szólt a rendőrségnek?

– A VII. kerületi rendőrség! A legnagyobb maffia.

– De megpróbálta?

– Meg se próbáltam.

– Miért?

– Mert rossz tapasztalatom volt velük. Más ügyben szóltam, és nagyon rossz tapasztalatom volt velük.

– Milyen tapasztalata volt?

– Hát a példának okáért, hogy a J. Mihály elsikkasztotta a szeptemberi nyugdíjamat. A postától elkértem a hamis meghatalmazást, fénymásolatot csináltattam róla, bevittem a rendőrségre, prezentáltam, feljelentést tettem, a mai napig nem hívtak be, még tanúként sem. Ott volt a hamis meghatalmazásról a fénymásolat.

– És senkinek nem tudott szólni?

– Senkinek. Kinek? A fürdőszoba ablaka alatt ültem, hogy ha rám törik az ajtót, akkor ki a lichthófba! És ez ment két hónapig. És akkor valaki bemutatta nekem ezt a J. Mihályt, és ő azt mondta, hogy odajön, és megvéd engem ezektől. Tipikus cigány volt, de dolgozott, a Keletiben a vonattakarítók csoportvezetője volt, gondoltam, ez normális.

És akkor fogtam magam, és lementem Szolnokra, Tibi befogadott, és minden hónapban egyszer feljöttem körülnézni, hogy mi van a lakásom háza táján. Gondoltam, egy idő múlva leszoknak rólam, és visszajöhetek. S akkor egyszer is feljöttem, be voltam jól állítva, és reggel felébredek, és nincs meg a brifkóm, amiben minden benne van, a pénz, a személyi, a bérleti szerződés és minden. A J. Mihály meg mondta, hogy ne menjek el, mert tíz órára jön ide valaki. És azt nekem miért kell megvárni? Majd meglátom. És akkor megjött az a bizonyos G. Vilmos és két kétajtós szekrény krapek. Bemutatkoznak, és azt mondják nekem, hogy akkor most menjünk a Kazinczy utcába. Na most, a Kazinczy utcában van, hogy értse a történetet, a VII. kerületi Elite nevű ingatlanközvetítő vállalat vagy részvénytársaság vagy kft., amelyik intézi, hogy a kerületben elidegenítésre kerülő lakásokat a bérlő megveheti. Nekem nem volt szándékomban megvenni, mert nem volt pénzem. Érti?

Ismeri azt a bogarat, amire, ha ránéznek, abban a pillanatban összerántja magát, és úgy csinál, mintha halott lenne. Na. Úgy viselkedtem én. Az első perctől kezdve, amikor a Kazinczy utcába akartak vinni, már tudtam, hogy miről van szó.

És akkor bemegyünk a Kazinczy utcába, és mikor ránk kerül a sor, és az ügyintéző előveszi a dossziémat, akkor megszólal az a krapek, a G. Vilmos, hogy a hölgy meg szeretné venni a lakást. És én attól a perctől kezdve hallgattam. Hát ezért mondták a rendőrségen, mikor visszakaptam a papírt az ORFK-ról, hogy én semmifajta inzultusnak nem voltam kitéve. Én attól a perctől kezdve hallgattam, és csináltam, amit ők mondtak. Na most, figyeljen ide! Ha én azt mondtam volna az ügyintézőnek, hogy kérem, legyen szíves, hívja fel a rendőrséget, mert én nem akarom megvenni a lakást, mert nincsen rá pénzem, engem erőszakkal hoztak ide, akkor azt mondta volna, hogy kérem, nézzen oda, harminckétezren állnak önök mögött, intézzék el kint. Kívül vagyok, betesznek a kocsiba, agyba-főbe vernek, visszavisznek, és akkor úgyis aláírom. Érti, amit mondok? Ezek bűnözők, akik ebből élnek, és ez nagyobb üzlet ma, mint a kábítószer. Egészen addig, amíg az elidegenítésre váró lakások el nem fogynak. Érti? Nekem hiába beszélnek, hogy minek kellett aláírni.

Ez volt december közepén. Akkor elcipeltek engem egy ügyvédhez, ahol azt írtam alá, hogy a lakásomat elcserélem a Diószeghy Sámuel utca mit tudom én, hány szám alá, és ezért én még kapok kétszázezer forint ráfizetést, és ennek most a tíz százalékát kifizetik nekem. És a húszezer forintot a szemem előtt odaadták a J. Mihálynak. És nekem volt száz forintom. Mert a J. Mihály... ja, ezt nem is mondtam... amikor odakerültünk az ingatlanközvetítőbe, előkerült a bérleti szerződésem, a személyim, és minden, amit reggel kerestem, hogy nincs meg a brifkóm. Mikor kijöttünk az ügyvédtől, elhoztak kocsival a Keletiig, kiszálltam a kocsiból, és úgy száguldottam vissza Szolnokra, mint egy eszelős. Úgy örültem, hogy szabad vagyok, és megúsztam agyonverés nélkül.

– *Nem fenyegették?*

– Nem fenyegettek, és mondom, én hallgattam.

– *Mit mondtak?*

– Azt mondták, szervusz, és január 12-én gyere. Mert, ugye, ez csak a vételi szándékom bejelentése volt, és akkor, január 12-én, ütöttük volna nyélbe a megvételt. Érti? Tudtam, hogyha nem jövök vissza január 12-én, megkeresnek, mert a személyimet nem adták vissza. És a személyimbe be volt írva, hogy Szolnok, E. utca 2. Kocsival mi az nekik lejönni értem? Úgyhogy Szolnokon elmentem a hajléktalanszállóra, hogy ne találjanak meg. És én a karácsonyt, a szilvesztert, a január 12-ét is végig a hajléktalanszállón töltöttem, de úgy, hogy reggel hétkor kidobtak, és este hatkor vissza lehetett menni. És napközben ott voltam az öregek otthonában négyig, és négytől hétig csavarogtam, amíg beengedtek a hajléktalanszállóra. És titokban mindig mentem a Tibihez, hogy kerestek-e már, mert már elmúlt január 12-e. Mondta a Tibi, hogy nem.

Az a lényeg, hogy a végén persze megtaláltak. Egy pénteki napon bemegyek a családsegítőbe, mert onnan kellett beutalót kérni. Péntek délig lehetett menni. Bemegyek. Hát a hajléktalanszállón ott van két krapek. Az Indián nevű cigányfiú meg egy másik. Engem grófkisasszonynak csúfoltak, helló, hercegnő, és elkapnak engem, kérlek szépen, gyere, meghívunk. Tényleg meg is hívtak egy kocsmába, az Indián egy ötezressel fizet, pedig annak húsz forintja sem szokott lenni. Vagy a hajléktalanszállón, vagy a vasútállomáson alszik. A szolnoki vasútállomáson, ahol a rácsokon jön föl a meleg. Ott szokott aludni. Akkor én már tudtam, hogy ez az én vérdíjam. Abban a pillanatban tudtam. Elkapnak engem, jobbról, balról, gyere, meghívunk. És akkor elkezdi nekem mondani, hogy ő milyen kegyetlen ember, hogy őneki megverni, netán megölni valakit, az neki semmi. Akkor már végképp tudtam, hogy én itt csapdába estem. És szépen betuszkoltak a G. Vilmos kocsijába, ő fölhozott Pestre... ja, ezeket kitette valahol Monornál, még ott adott nekik lóvét, meg vett nekik egy üveg konyakot, ezt mind láttam. És akkor engem hazavitt a saját lakásomba, amelyben már egy darab saját bútorom nem volt. Állítólag már másnap, hogy az ügyvédnél aláíratták velem azt a kamu szerződést, már másnap kifestettek, és az összes holmimat kivitették a szeméttelepre.

Ez volt pénteken, szombat, vasárnap szobafogságra voltam ítélve, és hétfőn elvitt a Kazinczy utcába, és aláírtam a szerződést, hogy megvettem a lakásomat a polgármesteri hivataltól száztizenhétezer forintért. A csekket ő adta át annak a pasinak, hogy tessék, kérem, be van fizetve. Engem pedig leitatott konyakkal, nem akartam inni, meg utálom is a konyakot, de annyira féltem, hogy az nem igaz, egy szó, mint száz, leitatott, a szemüvegemet meg eldugta, azt se tudtam, hogy mit írok alá, és aláírtam, hogy én eladtam neki a lakásomat nyolcszázkilencvenezer forintért. Aláírtam.

– *Tehát van egy ilyen szerződés.*

– Van. Én nem tudtam, hogy ezt aláírtam, mert rettegtem, és jóformán nem voltam magamnál, és különben is, az ügyvédnél mindenféle dolgokról volt szó, hogy hármas csere, Diószeghy Sámuel utca, Izabella utca, Váci út, meg hogy kapok kétszázezer forintot. Diktált ő mindent ennek a dr. H. Kálmánnak, akinek akkor volt ügyvédi diplomája, amikor nekem, és én aláírtam. Az aláírásomat megnézte az igazságügyi írásszakértő, és azt mondta, hogy látszik rajta... mindegy, hogy mit mondott... Aláírtam. És akkor adta elő, hogy ha én netalántán bármiféle lépéseket tennék, akkor Szolnokon egy árokparton ismeretlen tettes által elkövetett gyilkosság áldozata leszek, magam is ismeretlen holttest, mert nem lesz fejem, ugye, Kálmán? Az anyám nyakát elvágom – és így csinált – kétezer forintért. Kijöttünk, elvitt a Nyugatiig, felszálltam a vonatra, és visszamentem Szolnokra.

Ez volt 1995 januárjában. És én vártam, hogy mikor kapom az értesítést, hogy mehetek cserélni az Izabella utcába. Ja, megmutatta az Izabella utcai lakást, és a J. Mihály, aki az én lakásomban lakott, az élettársával ott voltak az Izabella utcában, és én is oda fogok menni. Én azt sem mondtam, hogy arról nem volt szó, hogy ők is jönnek. Semmit sem mondtam, érti? Mondom, azt a figurát játszottam meg, mint a bogárka. Hogy higgyék azt, hogy egy teljesen hülye nő vagyok. Hogy én mindezt elhiszem. Az Izabella utcai lakás igazából egy krapeké volt, aki éppen börtönben ült. A J. Mihálynak meg, hogy kárpótolja, hogy az én lakásomból ki kell menni, adott kétszázezer forintot, és kifizette fél évre a lakbért nekik.

Tény: Mausert nem nyomtak a fejemhez, én eleve tudtam, hogy miről van szó, és meg sem mertem mukkanni. És ezt ma meg lehet csinálni, még egy jó pár ilyet csinálnak. Ott volt például a Nefelejcs utca 27-ben az a szerencsétlen, aki a múlt átkos pártrendszerben volt országgyűlési képviselő, azt is kiakolbólították. Ezek mind részeges alkoholisták voltak. Ebben az a legszebb, hogy én öt piculát nem kaptam, és mindentől megfosztott földönfutó lettem.

– *Fájdalmas história.*

– Fájdalmas, de most már azt kell mondanom, hogy Isten akarata volt, mert azt mondja a Hóseásban... nem tudom szó szerint idézni, mert nincs a Biblia a kezemben, azt mondja, hogy elveszem tőle szombatját, ünnepnapját, elveszem mindenét, megbüntetem őt, mert elment a baálok után, és azt mondja utána, kicsalogatom magam után a pusztába és a szívére beszélek. Ugyanúgy elvett tőlem mindent, azaz saját bűneim következménye volt, hogy tönkretettem magamat. De Isten akarata mindenben benne van. Semmi nem történik az akarata nélkül. És utána azt is mondja, hogy onnan mutatom meg neki a reménység kapuját. Mikor már a szívemre beszélt, mikor már a pusztában vagyok, amikor már letaroltam magam körül mindent. És akkor ő kicsalogat, és a szívemre beszél, és akkor kitárja a reménység kapuját. Hát én egyszerűen sírok rajta.

Állítólag nem mindenkinek nyílik meg így a Biblia. Van, akinek csak szóhalmaz. Engem tényleg megragadnak az Igék. És a kifejezésektől visítani tudnék, amikor azt mondja a Zakariásban, hogy mert aki őt bántja – a választott népet, ez lehetek én is vagy bárki –, az az Ő szeme fényét bántja. Istennek a szeme fénye! Az anya mondja a gyermekének, hogy szemem fénye, Isten azt mondja rám, hogy én az ő szeme fénye vagyok. Hogy mondjam? Azért tudom ezt ilyen hőfokon elmondani, mert érzem, megtapasztaltam! Mióta megtértem, Isten gondoskodik rólam. Ékes rend uralkodik az életemben. Nem a szobámban, az életemben. Mint egy kaleidoszkópot, összeráz, és kialakul belőle az én életem. Mert amikor forgatjuk, csak ide-oda potyognak azok a kövecskék, és egyszer csak megállunk, és ott van egy gyönyörű minta. És ez a kialakult minta az én életem is.

Most álljunk meg, mert én most még abban a stádiumban vagyok, azt hiszem... mert ennek is vannak stációi, mint Jézus Krisztusnak... hogy most még csak önmagammal békéltem meg, Istennel és önmagammal. Sokan azt mondják, hogy ez az első szeretet heve nálam. De nem hagyom, hogy elvegyék a kedvemet, és azt mondom, hogy lehet, hogy ez az első szeretet heve nálam, de nem tudom képzelni, hogy elmúljon.

Azért is mérges vagyok, amikor azt mondják... például egy lelkész, nem sértésnek szánta, de sértés volt... Szóval azt mondta, hogy az tetszik neki az én bizonyságtételemben, hogy azt mondtam: lehet, hogy én visszaeső leszek, ezt nem tudom, de nem is szeretek gondolni rá. Tényleg ezt mondtam. Mert a kegyelmet minden napra kapom. Én azt elmondhatom, hogy eddig nem ittam, de hogy holnap nem fogok-e, azt nem tudhatom. Ezért mondtam, hogy lehet, hogy visszaeső leszek, nem tudom, de nagyon szeretném, ha nem lennék az. Azt mondta az a

lelkész, hogy ez neki tetszett, mert szerény voltam. Holott nem voltam szerény. Most itt magának megsúgom, ki merem jelenteni, hogy én nem leszek ittas. És én nem arra utazom, hogy ha visszaeső leszek, nekem úgyis megbocsátja Isten. Érti, amit mondok? Nem! Énszerintem Isten a tudatlanság korát bocsátja meg. De azért, már ne haragudjon, de amikor már hitre tér valaki, a kegyelmet ingyért kapja, de a megszentelődést nem egészen.

– A hajléktalanok között akad olyan, aki hajlandó meghallgatni ezeket a gondolatait?

– Nem nagyon. És a direkt térítés nekem nem áll jól. A példa biztosan fontos. Most a példamutatást ne úgy értse, hogy én most a nagy példamutató, hanem azt, hogy vannak itt emberek, akikkel jó kapcsolatban vagyok a harmadik emeleten. Példamutatáson azt értem, hogy először is nem látnak részegen. Igaz, egyszer láttak. Mindig, ahol tehetem, és alkalom adódik rá, elmondom, hogy huszonegy évig ittam, és Jézus Krisztus szabadított meg tőle. Nem titok a számukra. Nem látnak soha részegen, látják, hogy ebben van valami. Tudják, hogy cigarettát, kávét mindig lehet tőlem kérni, mert van nekem. Ahonnan a kaját hozom, megkértem, hogy a sercliket, a maradékot adják nekem. Akinek nincs kenyere, mindenkinek szóltam, hogy tőlem lehet kérni, mert nekem van. Ingyér kapom, ingyér adom tovább. Nagyon sokaknak adok ruhát, méghozzá nem olyat, ami nekem fölösleges, hanem olyat, amiről tudom, hogy az az ő stílusa, neki tetszik, és mindig örül neki. Nem uraságtól levetett holmit adok, hanem a gyülekezetben látok valamit, ami nekem nem jó, de jó a Szilvinek, akkor elhozom és nekiadom. Pénzt nem adok kölcsön, ezt megmondtam egyszer és mindenkorra, hogy harag ne legyen, de ezenkívül mindent, ami van.

Milyen alapon kezdjek el hegyi beszédet tartani, zavarban vagyok. Megpróbáltam. Egy konkrét eset volt. A közvetlen szomszédom éjjel hazajött a kocsmából, és megvették, ahogy az alvilágban mondják, vagyis minden pénzét elszedték, ami csak nála volt, kilencezer forintot. És másnap reggel a fürdőben szóltam neki, behívtam, és mondtam, hogy nézd, én is ittam huszonegy évig, pokoli volt, nem tudom, te abba akarod hagyni vagy sem, de ugyanilyen dolgok történtek velem napirenden, mint tegnap éjjel veled, de én megtértem, és Jézus Krisztus megszabadított ettől engem. És én járok egy hívő gyülekezetbe, ha akarsz, gyere el velem. És azóta kerül. Ő volt az első és az utolsó, akit így megszólítottam.

Isten elől menekül, nem énelőlem.

(1997. június 23.)

4

– Veres Pétertől marxista koromban nagyon akartam tanulni. Pedig semmi közös nincs bennünk, mert én tősgyökeres lány vagyok, ő pedig egy parasztember volt. De mégis, én azokat a tulajdonságokat csodáltam benne, amiket magamban is ki szerettem volna fejleszteni. Ő mondja azt, hogy harcolni kell, de harcolni tudni kell, és akaraterő is kell hozzá.

Na most, itt a szállón van egy srác, aki kocsmabútor koromban cimborám volt, és már ő sem iszik, már vagy egy éve nem iszik. Azt mondta nekem: Karolina, ne haragudj... pedig nem akart megsérteni, mert a Jenő engem nagyra becsült még iszákos koromban is... azt mondja nekem: Karolina, én lenézem azokat az embereket, akik nem a saját akaraterejükkel harcolnak, hanem ilyen mankót használnak. És akkor én azt válaszoltam a Jenőnek, hogy én pedig sajnálom azokat az embereket, akik Istent mankónak tartják.

Hát aki nem tapasztalta meg, hogy Isten mire képes, annak én azt úgysem fogom tudni megmondani. A kegyelem ellenállhatatlan, és akinek nem jutott osztályrészül... á, nekem nem áll jól a térítés. Én azt másra bízom, akit Isten arra hívott. Biztos, hogy engem nem arra hívott

el. Hogy mire, nem tudom. Nem vagyok rá alkalmas. Nem vagyok rá alkalmas. Azért nem vagyok rá alkalmas, mert erőszakosnak látszom és agresszívnek, holott én maximálisan tiszteletben tartom a másik embernek az elképzelését, az életről alkotott véleményét, az egyéniségét. Én nem vagyok Jehova tanúja, hogy grabancon ragadjak valakit, hogy itt az Evangélium. Mindenki tudja, hogy Krisztus meghalt értünk. Ez Krisztus után 2000-ben már nem örömhír, örömnek öröm, de nem újdonság. Kétezer évvel ezelőtt újdonság volt, Krisztus feltámadása után, Pál apostol korában. De ma már nem. Mindenki tudja. De én várok, és nem tudom, mire hív el Isten. Mindenesetre időt ad nekem, hogy várni tudjak, mert az ételem megvan, az italom megvan, és az istenfélelem nagy nyereség, elégedettség, ebben vagyok én most. Na igen. De hogy én nem tudnék egy olyan missziót csinálni, mint a Gábor, az biztos.

– El tudta volna képzelni, mondjuk, négy évvel ezelőtt, hogy ilyen szenvedéllyel fog beszélni Istenről?

– Tudtam már akkor is Istenről, de nem akartam tudomást venni róla. Isten nekem egy olyan embert küldött, de olyat!... a Malvin nénit... az Isten pontosan tudta az időt, pontosan tudta... mindig sírok, nem tehetek róla... tudta az időt, tudta a módot, és mindent tudott, hogy nekem mire van szükségem, hogy az Ige az én szívembe telitalálat legyen.

Hát úgy kezdődik a történet, hogy föl kellett jönnöm Pestre Szolnokról az orvosi döntőbizottság elé, hogy tovább maradok nyugdíjas vagy nem. Föl kellett jönnöm, és tizenegy órakor már Pesten voltam, mert el akartam menni egy barátnőmhöz, Edithez, aki a Franklin Nyomdában a főnöknőm volt. De Edit szabadságon volt. Ott álltam egy csomó szabad idővel, hát hova menjen egy alkoholista múlatni az idejét, bementem abba a kocsmába, ami régen a törzshelyem volt, amíg itt laktam a Baross téren, a Garay utcában, de azzal az elhatározással – figyelje ezt az alkoholista lelkületet! –, hogy ugye, most megyek a döntőbizottsághoz, értelmes, józan vagyok, nyilván nem inni fogok, hanem kávét iszom meg szódát, és ha ismerős van, azzal tudok beszélgetni. Hát ennek a gyönyörű elhatározásnak az lett a vége, hogy mikorra ott kellett volna lennem a döntőbizottság előtt, a nyolcadik fröccsnél tartottam, összetalálkoztam egy sráccal, annak nem volt pénze, nekem volt pénzem, alkalmas volt arra, hogy beszélgessek vele, fizetgettem neki meg magamnak is, és akkor már nem volt érdekes, nem megyek. Ismeri. Ha nem ismeri, ez így működik.

És akkor azt mondja a srác, mert dilis az alkoholtól, hogy gyere föl hozzánk, a Rákóczi úton lakok, anyámmal ne törődjél, mert az dilis, hívő, így mondta szó szerint, dilis, nem fog szólni. Ott alhatsz nálunk, és majd holnap elmész arra a döntőre. Haza is támogattuk egymást, falnak dőlve... hát én azt hittem először, szóval én tisztában voltam a társadalom megvetésével, nem is tartottam igényt arra, hogy ne vessen meg. Nem akartam megmagyarázni a társadalomnak a bizonyítványomat, semmi. Tudomásul vettem, hogy megvet, és jó napot. Én a társadalmon az egyes embereket értem. A házmesternét, az emeleten lakó zenetanárnőt, a munkahelyemen levő embereket, ezt értem társadalomnak, az egyes embert. A társadalom oszlopos tagjait, akik nem alkoholisták.

És akkor fölmegyünk, és ott a Malvin néni, az ő mamája. A srác azt mondja neki: Mutter, van még a Karolának ötszáz forintja, hozzál még két fél liter kannás bort meg egy doboz cigit. Na most, a harmadik emeleten laknak, a Malvin néninek ilyen vastag a lába, be van tekercselve, bottal megy le, és lement szó nélkül. Azt hittem, elsüllyedek. Nem tudtam, hogy náluk ez a módja. Hogy Malvin néninek a fia a keresztje. Lemegy a Malvin néni, este nyolc óra, azt a két és fél litert megiszogattuk. Reggel fölkelek, hát nem szólt nekem a Malvin néni semmit, reggel fölkelek, képzelje el, a székre oda van téve kimosva, kivasalva a ruhám. Amit este levetettem. Még akkor sem voltam annyira meghatódva. Volt rajtam egy divatos csipke tornacipő, a kínai boltban vettem, divatos is meg bóvli is, csipke tornacipő. Most nézze meg, a

nagylábam ujján mindig hosszabb a köröm, és az a csipke kiszakadt. Nézem a cipőm, meg van stoppolva a luk. Nem tudom, érti-e. Utoljára a nagymamámat láttam stoppolni, mikor hatéves voltam. És hogy megstoppolta a nagymamám a zoknimat, hát hivatali kötelessége. És amikor azt a stoppolást megláttam... én ennek a stoppolásnak köszönhetem, hogy hívő lettem. Nem tudom elmondani, hogy akkor mi játszódott le az én lelkemben. Nem dob ki. Lecsattog a kocsmába vagy nem tudom, hová, felhozza a bort, nem dob ki. Reggelre kimossa, kivasalja a ruhámat, egy számára vadidegen nőnek. Aki ráadásul részegen jön oda. Nem ostoroz, nem prédikál. Mos, vasal és stoppol. Ilyen nincs!

És akkor már józan voltam, és mégsem kezdte mondani nekem, hogy Jézus Krisztus értem is meghalt a kereszten, nem mondott semmi ilyesmit. Csak annyit mondott, hogy menjek el a Református Iszákosmentő Misszióba. Mert én mondtam neki, hogy mindenképpen le szeretnék szokni az alkoholról, de már háromszor visszaeső voltam. És mondtam neki, hogy én már ott tartok, Malvin néni, hogy öngyilkos akarok lenni, mert nem akarok így élni. Én már annyira nem bírom elviselni ezt az életformát, ezt a sivatagot, ami körülöttem van, én már nem akarok élni.

És akkor olyan hittel biztosított a Malvin néni, hogy szinte úszott körülötte a levegő, azt mondta nekem: Jézus Krisztus meg tud téged ettől szabadítani. Így ezt nekem soha senki konkrétan nem mondta. Hogy Jézus meghalt értem a kereszten, az egy dolog. De hogy engem az alkoholtól meg tud szabadítani, az egy másik dolog. Én a kettőt nem kapcsoltam össze, nem értettem, hogy Krisztus miért halt meg értem a kereszten.

És akkor elmentem erre a döntőre, és azt mondták a Vajda Péter utcában, hogy nem úgy van, hogy maga tegnap nem volt itt, és ma itt van, újból be kell menjen a nyugdíjintézetbe újabb időpontot kérni, hogy mikor jöhet a felülvizsgálatra, és majd akkor jöjjön. Na, akkor bementem oda, és kaptam egy dátumot, ez volt július 18-a, hogy majd augusztus 15-én jöhetek legközelebb.

És akkor visszamentem Szolnokra, és ahogy most már tudom, akkor már a Lélek munkálkodott bennem, mert figyelje csak! Nem tudtam, hogy augusztus 15-én eljövök, és nem megyek többé vissza a Tibihez.

És azt is tudtam, azt a telefonszámot, amit felírt nekem a Malvin néni, a Református Iszákosmentő Missziót, azt úgy őriztem, mint egy drága kincset, hogy majd felhívom.

És akkor feljöttem Pestre Malvin nénihez, megérkeztem részegen és ridikül nélkül. Tudniillik a vonaton azért még utoljára berúgtam. Ja, ezt nem lehet röviden elmesélni, mert nem lenne érthető a dolog. Tehát vissza kellett utaznom. A postán felvettem a nyugdíjamat, elmentem a Tibihez, adtam neki kétezer forintot, mert annyival tartoztam, és azt mondtam, Tibike, elmegyek a könyvtárba, és majd jövök. Nos, azóta megyek. Egyszer voltam ott, el akartam mesélni, hogy mi történt, kidobott, erre föl jól berúgtam. Ez október 28-án volt, az volt az utolsó ivásom.

– *Szóval feljött Malvin nénihez...*

– És megérkeztem Malvin néniékhez, részegen és ridikül és egy fillér nélkül. De a vonaton, le akarok szokni az ivásról, ez munkált bennem, de azért még hadd igyak egy kicsit! Rövidet nem is szoktam inni, de a vonaton nem volt bor. Kértem vodkát meg sört. És megittam három vodkát és két sört, és elaludtam a vonaton, és amikor felébredtem, nem volt ridikülöm. Cuzammen. Nem gatyáztak vele, hogy kiveszik a maradék kilencezer forint nyugdíjamat. A vonat már rég bent állt a Nyugatiban, fél tizenegy körül felébredtem. Így indultam neki az új életemnek. Ezt teszi az alkohol.

Nem megyek el az orvosi döntőre, mert fontosabb a fröccs. Nem vigyázok a ridikülömre, pedig a Malvin nénihez nem üres kézzel akartam menni, hogy ő tartson el, hanem a nyomorult kilencezer forintocskámmal, amíg találok fedelet a fejem fölé.

És akkor felmentem. És képzelje el, megfürdettek, a fiával közösen, mert sáros volt a szoknyám, a blézerem, ha egyszer úgy látna, szóba se állna velem. Százszor elmesélem, az ember alapvetően vizuális lény. Megfürdettek, nem volt fürdőszobájuk, egy nagy dézsába melegítettek vizet, egy nagy teknőbe megfürdettek, olyan voltam, mint egy disznó, egy mocskos disznó, komolyan.

Másnap reggel felébredtem, akkor elmondtam Malvin néninek, hogy nem akarok visszamenni többet Szolnokra, és el akarok menni ebbe az Iszákosmentő Misszióba, mert le akarok szokni az ivásról. De most el kell indulnom valahova pénzt keríteni, mert se személyim, se semmi. És Malvin néni azt mondta, hogy ne menjek én sehova pénzt kérni, majd amikor megkapom a nyugdíjam, megadom.

És akkor elvitt engem a Gáborhoz 21-én, mert az szerda volt, már addig nem ittam. Addig sem ittam. A fia iszik mindennap, a Malvin néni viszi fel neki a két-három liter bort. Attól függ, mennyire van kalibrálva a gyereke. Mindennapos közelharcot vívnak, hogy adjál kétszáz forintot, de nincs, de adjál! És ebben a légkörben nem ittam.

És elmentem Malvin nénivel a Gáborékhoz, kicsit késve érkeztünk, már ott ültek az Úr asztala körül, egy nagyon szegényes házban, az Üllői út 373.-ban, és ez még a szálló felépülése előtt, egy nappali szoba, szegényes. Egy földszintes, elhanyagolt, lepusztult ház volt. Annak egy szobájában volt az asztal, és körülötte ültek tizenhatan.

Egy kis kosárban vannak Igék, mindenkinek ki kell húzni egyet, mint a tombolaszámot. És ezt fel kell olvasni, és el kell mondani, hogy az ő számára jelent-e valamit és a többi. Van, aki csak felolvassa és leül. Nem kötelező beszélni. Most képzelje, benyúlok a kosárba, kihúzom a kis papírt, és az van rajta: *Ne félj, mert megváltottalak. A neveden hívtalak téged.* Már akkor megszólalni sem tudtam. Nem tudom, érti-e ezt. Engem személy szerint a hatalmas Isten! Tudom, hogy rajtam kívül hatmilliárd embernek mondja ezt a hatalmas Isten, de akkor csak nekem mondta.

És amikor rám került a sor, nem tudtam felolvasni. Zokogtam. Ott a tizenhat vadidegen ember előtt. Érti? Mint amikor az ember egy hatalmas katarzist él meg. Zokogtam. Zokogtam, zokogtam, hangosan. Úgy, hogy taknyom, nyálam egybefolyt, nem érdekelt, hogy ki látja, ki nem látja. Ez volt.

– *És akkor befejeződött az összejövetel, és szépen hazaballagtak Malvin nénivel?*

– És akkor az lett, hogy elővettem a Bibliát, a Malvin néniét. És olvastam tovább az én kosárból húzott igém szövegét. Most figyeljen! Így szól az Úr, aki Teremtő... Jákób... Izraelnek szentje... olvasom tovább... nem tudom pontosan... a hullámok el nem borítanak, ha tűzben jársz, meg nem égsz... És én ezt mind magamra vettem. Mint ahogy nekem is szólt. Mindegy, hogy Jákóbnak mondja, nekem mondja.

De akkor még mindig volt a szívemben egy hatalmas ellenállás, nem is az, hogy ellenállás... én hithű marxista voltam. Képzelje ezt a dilemmát! A hűség dilemmája. Nem hívő koromban is hűséges típus vagyok. Pláne ahhoz az eszméhez, amit én választottam magamnak. És állandóan azon rágódom, hogy hogy fogok én megtérni, ha egyszer marxista vagyok. A marxizmus abszolút nem érdekel, csak az érdekel, hogy meg kell, hogy tagadjam. Érti? Mert énbelőlem kihullott a marxizmus, mert közben Isten engem már rabul ejtett.

Hogy fog ez történni? Hát ötvenegy esztendős koromig hirdettem a marxizmust, most azt fogják hinni, hogy hülye vagyok. Mert minden ember tudja, hogy a marxizmus és a hívőség egymásnak szöges ellentéte. Azt fogják mondani, hogy egyik bolondériából a másikba esek. Mi fog itt történni? Mi fog itt történni? Istenem!

Végül úgy történt meg, hogy lementem Szarvasra. És a félelem volt a kulcsszó, azért akartam megtérni, mert ha félem Istent, akkor majd félek inni. Nem tudtam, hogy ebből ilyen gyönyörűség támad, hogy nekem *nem kell* innom. Azt hittem, szót fogok fogadni, mert Isten nem szereti, ha valaki iszik. És ha én már saját magamat nem tudom visszatartani, emberi módon képzeltem el. Behelyettesítettem Istent a nagypapámmal, mert őtőle féltem gyerekkoromban, és nagyon szerettem, de nagyon féltem tőle. És mindig jó akartam lenni, nehogy kikapjak tőle. Hát úgy képzeltem el, hogy ha félem Istent, akkor majd, ha be akarok menni a kocsmába, akkor nem a saját tilalmamat fogom megszegni, mert azt bármikor megszeghetem, vagy fogadalmamat, hanem Isten előtt szégyellni fogom magam, és nem megyek be.

Hát nem ez történt.

Volt ott Szarvason egy pap, kábé ekkora darab, mint maga. Az olyan volt, mint egy ószövetségi próféta, azért dörgött rám, mert azt mondtam, hogy Istenke. De úgy, ahogy az ember mondja, hogy: hát, Istenkém.

Az esti sétáját végezte a kertben, meghallotta, hogy Istenke, odajött, álltam mint egy hatéves óvodás, megszeppenve. Mi az, hogy Istenke? Hát Isten az egy – így csinált – hatalmas Úr, és maga azt mondja, Istenke?

Halálosan meg voltam sértődve. Csak azért, mert ártatlanul kiejtem a számon, hogy Istenke, ott, a többiek füle hallatára leteremt, mint egy hatéves óvodást? Micsoda dolog ez? De egy asszony azt mondta: ne legyél ezen úgy megütközve, a Sándornak hatalmas Istene van.

És Sándor a tékozló fiúról tartotta az esti evangelizációt. Nagyon figyeltem, és láttam, hogy igazi könnyek vannak a szemében. Láttam, hogy reszket az orrcimpája és a szája. Ezt nem lehet megjátszani. Ezt egy színész sem tudja betanulni. Láttam, amit mondott, és az Isten szeretetéről beszélt. Lenyűgözött.

Hétfőn mentünk le, és szerdán kimentem hozzá este, hogy szeretnék vele beszélni. Csak beszélni szerettem volna vele, hogy kérem, én marxista vagyok, hogy lesz belőlem hívő. Tíz perc múlva a dolog meg volt oldva. Együtt térdeltem vele. Úgy zokogtam, hogy az nem igaz, mint az albán szamár, és akkor az összes bűnömet el kellett mondanom, amit én tudtam, amit én tartottam bűnnek, az összes bűnömet az orrom alá dörzsölte, de mondom, egy félórát térdeltünk a földön, és akkor... és akkor egyszerűen felszabadultam, megkönnyebbültem, zokogtam, de boldog is voltam, ez az a titok, amit nem lehet elmondani. Látja, nevetve mondom el, pedig életem legmeghatározóbb élménye.

És másnap, csütörtökön megkérdezték, hogy ki mond igent az Ő hívására. És akkor azt mondtam, hogy én igen. Rajtam kívül még hárman tértek meg, de én azt mondtam a Gábornak, hogy csak kint, négyszemközt, a többiek előtt nem. Kimentünk a szabad ég alá. Ez egy tanya Szarvas mellett. A szomszédban van egy parasztgazdaság, ahol vannak tehenek, kecskék. És komolyan mondom, úgy éreztem magam, mint Ábrahám, tényleg, mekegtek a kecskék, bégettek a juhok, nem tudom, mit csinálnak, múgtak a tehenek, fölöttünk az ég kupolája, és mi ott sétáltunk, és akkor, akkor letettem minden bűnömet Krisztus keresztje alá, és nem volt semmi konfliktusom magammal, hogy marxizmusból hogy leszek hívő. Sándor megoldotta.

Így történt.

És akkor én el akartam menni a mustármagnyi hitemmel, hogy Tibinek elújságoljam az örömhírt. Hogy micsoda csoda történt velem. És akkor nem engedett be, elzavart. És akkor jól berúgtam.

A megtérésem utáni harmadik napon.

Azt hittem, hogy most elárultam Jézust, mint Péter, mert szeptemberben, mikor ideköltöztem a szállóra, azzal kezdtem, hogy berúgtam. Tehát több berúgásom is volt augusztus 21-étől kezdve, mikor először mentem a Gáborhoz.

– *Mikor beköltözött ide, berúgott. De miért?*

– Mert akkor tudatosult bennem az, hogy hajléktalan vagyok.

– *Ez rossz érzés volt?*

– Hát! Jókat kérdez. Amíg a Tibinél voltam, úgy vettem, hogy vendégségben vagyok. Amikor bementem ide a szobába: szekrény, asztal, szék. Se rádió, se tévé. Most már van, de nem használom, nem érdekel. De akkor még az űrt valahogy ki kellett tölteni. Felöltöztem, lementem a közértbe, vettem négy liter bort. Följöttem és megittam. Illetve csak a felét, attól már kiütöttem magam, reggel felébredtem, és a maradékot kiöntöttem a csapba.

A Gábor mondott nekem egy nagyon-nagyon okosat, mert amikor elmondtam a bibliaórán, hogy én bizony berúgtam, akkor utána odahívott, és azt mondta, hogy Karolina, hogyha hagyod, hogy a Sátán, a Vádló... mert mindig más neve van... a Vádló dolgozzon benned, akkor soha nem fogsz megnyugodni, soha nem fogsz ebből a bűvös körből kitörni. Állandóan azon fog járni az eszed, hogy nincs lakásod, nem tudsz bosszút állni érte, micsoda méltánytalanság és a többi.

Mire hazaértem, nem érdekelt az egész. És azóta sem érdekel.

Annyit érzek, hogy nagyon szégyellem, hogy a nagyanyai örökség kicsúszott a kezemből. De az, hogy nincs otthonom – az én házam, az én váram –, az már nem érdekel.

Be fognak tenni egy szociális otthonba, és én bemegyek. Hányan vannak, akiket a gyerekük tesz be? És akkor az öregekkel lehetek, esetenként kimoshatom a kakit.

– *Elsősorban az a hajléktalanság, hogy nincs lakása?*

– Nincsenek emberi kapcsolataim. Jóval, mielőtt hajléktalan lettem volna, Tamási Áronnál olvastam, hogy az ember azért jön a világra, hogy otthonra találjon benne. Én nem a hajléktalansággal lettem kapcsolat nélküli. Hanem az ivással. Mert felszámoltam a kapcsolataimat, mert nem akartam a barátaimat terhelni az életvitelemmel.

Szigetszentmiklóson a barátnőm férje művelődésiház-igazgató volt, és rengeteg művész és értelmiségi barátjuk volt. És az ő barátaik az én barátaim is voltak. Azok engem szerettek, okos nőnek tartottak. És amikor megbolondultam egyik percről a másikra, és egyszer csak láttak egy vadidegen nőt helyettem, nekik is a szent borzalom ült a szemükben, nem, hát ki ez a hülye itten? Megláttam, hogy megrémültek tőlem, és kivontam magam a forgalomból.

És akkor kerestem magamnak a kocsmában barátokat. Amikor részeg az ember, mindenkivel lehet beszélgetni. Nem a marxizmusról beszélgettem velük, nem is a Heisenberg-féle bizonytalansági relációról, hanem arról, hogy mindenki szép, csak van, aki tagadja, van, aki bevallja, na! És azt mondtam mindig, hogy a szociológiai tanulmányaimba belefért.

Hogy mondjam? Énbennem volt annyi belátás, sok nem, de annyi volt, hogy nem kívántam, hogy normális életet élő emberek engem megértsenek.

– Gondolt-e arra, hogy valamilyen új kapcsolatot keressen?

– Nem. Magának elmondom, mert nagy türelmű, és elfogadja az embert olyannak, amilyen, nem akarja azt mondani, hogy de ez így nem jó. Idefigyeljen! Én egy roppant önálló nő voltam, de csak akkor, ha volt mellettem egy karó. Érti? Ha tudtam, hogy engem otthon vár a Tibi, akkor engem egész nap ez éltetett. Ha nem vár otthon senki, akkor olyan vagyok, mint egy összecsukott tangóharmonika, függőlegesen összerottyantva.

Nem tudtam, hogy miért vagyok olyan, nem tudtam... Nézze, én most olyan szabadságot kaptam, hogy nem kell nekem senki, nem, nem, nem! Nem kell senki. Nem azért nem kell, mert én most undorodom a férfiúi nemtől, nem undorodok. Tibit mindig is a szívemben fogom hordani. De nincs szükségem rá, érti?

– Nincs szüksége támaszra?

– Társra sincs szükségem. Nincs. Nincs.

Nekem régen nyűg volt az egyedüllét, maga volt a pokol. Itt már megéltem a földön a poklot, a magányt. Annyira szenvedtem a magánytól, attól, hogy énrám senkinek nincs szüksége, hogy azt mondtam: Uramisten! Itt élek egy kétmilliós metropolisban, és a kutyát nem érdekli, hogy én most innen hová megyek.

És ebbe majdnem belehaltam, érted? Éjszaka rágtam a párnámat és a földön vonaglottam, vagy pedig vettem két deci vodkát, hogy ne vonagoljak.

És nem láttam kiutat.

Tudja, mekkora ajándék az, hogy most igenis tudom, hogy nem vagyok egyedül? És soha többé nem leszek egyedül.

– Mondta a múltkor, hogy depresszióval kezelték. Mi volt ennek a gyökere?

Annak az volt az oka, amitől Isten szabadított meg engem. A tudatalatti alá besöpört lelkiismeret-furdalás. Nem fogalmazódott meg bennem, hogy én a bűneim súlya alatt roskadozom, például az, hogy megvertem az anyámat. Nem tudtam feldolgozni. Mert én akkor úgy éreztem, hogy teljesen jól tettem. Mert kiszekírozta a lelkemet, amikor részeg voltam. Félóráig könyörögtem neki: Anyu, ne bánts! Most már nem akaszthatom fel magam. És az anyámnak mint a tüzes nyíl, olyan volt a nyelve. Szúrt mint a darázs. Visszakézből jól pofon vágtam. És akkor megnyugodtam. Volt, hogy verekedtünk. Mondtam neki: ne akarjál visszaütni, mert húsz kiló vagy. Már amikor a nagymamám meghalt, odaköltöztem az anyámhoz, mert egyedül nem tudtam meglenni. És maximálisan alkalmazkodtam őhozzá, nem ittam. De időnként egyszer-kétszer berúgtam. És mikor hazamentem, olyan ribilliókat csinált velem, holott tudta, hogy az ő kedvéért nem iszom fél éve meg egy éve. Három évet töltöttem el így vele. És ez alatt a három év alatt, mondjuk, háromszor ittam. Kiszekírozott a világból. Az én szememben levizsgázott mint anya, akkor most mit prédikál nekem? És kihozta belőlem a legrosszabbat. Egy legyet nem tudok agyonütni, engem nyugodtan meg lehet ütni, mert nem ütök vissza, és az anyámat megütöttem. Na most, ezek a dolgok. A bűntudat miatt lettem mindig depressziós. Meg a tehetetlenség miatt. Hogy kérem szépen, itt fetrengek a sárban, a mocsokban, a piszokban, mint egy disznó. De a disznó jól érzi magát benne, de én nem érzem jól magam benne, és ki akarok belőle kerülni, és nem tudok kikerülni.

Hát ezt kaptam Istentől, hogy ki tudok belőle kerülni.

– Úgy érzi most, hogy képes megmaradni ezen az úton, nincs szüksége rá, hogy valaki rendszeresen kezelje?

– Nekem? Senkire. Ne higgye, hogy én halleluja-keresztény vagyok, húú, Isten most megváltott, megszabadított az összes bűnömtől, én most üdvözülök. Hát nem. És nem tudom elmondani ezt mindenkinek. Ezért is aggodalmaskodnak a gyülekezetben. Hogy létezik, hogy én mindig vidám vagyok? Hát az nem igaz, hogy mindig hasfájósnak kell lenni egy kereszténynek. Ha problémáim vannak, attól én még lehetek kiegyensúlyozott, vidám, derűs.

– A művészetek iránti szeretete? Megmaradt?

– Kicsit aggódom, mert kihullt belőlem. Nem érdekel. Most semmi nem érdekel. Többrendbeli elismeréssel ad acta tettem. Se tévét, se rádiót be se kapcsolok.

– József Attila?

– Ő is érdemei elismerése mellett szabadságolva lett. Habár nagyon sokszor, ha valamit ki akarok fejezni, most is az ő fordulataival teszem. De rajongani már csak a Bibliáért tudok. Habár amikor azt próbálom érzékeltetni, hogy mennyire magányosnak éreztem magam és fölöslegesnek, akkor azt hiszem, hogy senki nem fogalmazta meg jobban, mint József Attila. Hogy A semmi ágán ül szívem, kis teste hangtalan vacog, köréje gyűlnek szelíden, s nézik, nézik a csillagok. Ebben benne van a kozmikus magány. Ha nincs istened, ilyen vagy.

Pascal csodálatosan írja, hogy mindenki szívében van egy Isten alakú vákuum, és amíg az nincs betöltve, addig nincs boldogság.

Nahát én is ezt kerestem, a kék madarat, a tudományban, már amikor felértem ésszel, a genetika érdekelt, a mikrobiológia, a csillagászatnak az a része, amit ésszel fel tudok érni, az ősrobbanás, a darwinizmus, a filozófiák, Szókratész... Szerintem, ha Szókratész Krisztus idejében él, ő lett volna az első megtért ember. Nem tudom, mi a véleménye, szerintem lenyűgöző. Ma, amikor a fogyasztói társadalom zord zivatarában élünk, akkor azt mondja Szókratész... el van képzelve, hogy csúnya volt, de roppant okos, abszolút aszketikus ember... azt mondja: Ma járkáltam a piacon, és örömmel töltött el, hogy mennyi mindenre nincs szükségem. Érti? Mennyi mindenre nincs szükségem! És azt mondja a barátjának, miközben dúl a Periklész-féle demokrácia, azt mondja a barátjának, hogy egyetlen jót tudok elmondani, azt, hogy nem rosszabb, mint az összes többi. Hát nem fantasztikus?

Én sosem fogom megtagadni, hogy ezek értékek, de... hogy is mondjam?... Isten nem lesöpri őket a porondról, hanem érdektelenné teszi az ember számára.

(1997. augusztus 31.)

7 / „A GYEREKEK TARTOTTÁK BENNÜNK A LELKET” – B. Gáborné „ÉS MINDEGYIKÜNK FÉLTETTE A MÁSIKAT” – A B. gyerekek

1

– Tudom, hogy nehéz, mégis arra kérem, mondja el, mi történt öt nappal ezelőtt.

B. GÁBORNÉ Öt nappal ezelőtt sikerült szabadlábra kerülnöm az önök segítségével. Nyolc hetet töltöttem előzetesként a Markó utcában, pontosabban a Nagy Ignác utca 5–11.-ben, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben. Ott voltam nyolc hétig három gyilkossal, egy rablóval és egy sikkasztóval egy zárkában. Elég nehéz elviselni. Most már egy kicsit túl vagyok rajta, ez volt az első éjszaka, hogy nem álmodtam róluk. Rémálmaim voltak. Nem is igazán a smasszerek keserítik meg az ember életét, hanem maguk a rabok.

– Ellenségesek voltak?

– Velem szemben nem. Talán a gyerekeim miatt, talán azért, mert meg voltam ijedve. Öregebb is voltam, és igyekeztem meg se szólalni.

Voltaképpen akkor volt a gond, ha valaki valamiért nem tetszett nekik, ha kiszúrták, hogy valamiért bele kell rúgni. Nem beszélve arról, hogy a smasszerek is úgy állnak hozzá, hogyha valakit kiszúrnak, mert hazudik, vagy nem tetszik a képe, vagy nem úgy áll a szeme, vagy nem úgy süt a nap, akkor bizony nagyon kemények tudnak lenni. Hála Istennek, nekem ilyen problémám nem volt. Szerencsém volt, hogy dolgozhattam, ez lekötötte az időmet. De nagyon hiányzott a családom.

– Mekkora a család?

– Van négy kiskorú gyerekem, Regina tizenhat éves, Krisztián tizennégy, Bánk tizenkettő, Gergő tíz. Huszonhárom éve férjnél vagyok, nagyon-nagyon szíven ütött, hogy nem használhattam a nevünket, nem tudom, miért. Lánynéven szerepeltem mindenütt mint fogva tartott. Amit a törvény és Isten előtt aláírtam, hogy férjnél vagyok, ásó-kapa, mindent semmibe vesznek, és elveszik az ember jogát ahhoz, hogy ott férjezett nevén éljen. Arra hivatkoztak, hogy így könnyebb a nyilvántartás, nem tudom, hogy mennyivel könnyebb, mindenesetre huszonhárom év után nagyon furcsa volt, hogy újból V. vagyok és nem B. Sérelmeztem, nem foglalkoztak vele.

A gyerekekkel rendes kapcsolatot nem lehetett tartani, arra hivatkoztak, hogy bírói engedély kell hozzá. Rögtön az első napokban kérvényeztem, nyolc hétig, amíg ott voltam, nem jött rá válasz, csak a levelezési kapcsolat maradt meg a családommal, márpedig a beiskolázás előtti gyereknevelésben ez igencsak bajos, végül is levélben nem tud úgy kommunikálni az ember a gyerekeivel sem, a férjjel sem, senkivel.

– Hogyan került börtönbe?

– Ehhez vissza kell mennem néhány évet. Mikor letelt a gyesem, azt mondták, hogy négy gyerekkel nem kellek sehol, nemigen tudnak munkát biztosítani, mert úgysem fogok tudni dolgozni, oldjam meg saját magam.

– Ön budapesti?

– Budapesti vagyok, Káposztásmegyeren laktunk, Budapesten is születtünk, a férjem is, a gyerekek is. Édesanyám is Budapesten született, édesapám sajószentpéteri, ide nősült, itt élte le az életét.

– Mivel foglalkoztak a szülők?

– Édesanyám adminisztrátor volt hajóskapitányi rangban. Ugyanis a hajózásnál dolgozott, az eltöltött évek után járt a rang, és így hajóskapitányi rendfokozattal ment nyugdíjba. Édesapám meg műszerészként ment nyugdíjba. Sajnos mindkettőjüket elvesztettem már.

– Egyedüli gyermek?

– Nem, van egy bátyám. Vele nem nagyon tartjuk a kapcsolatot, nincs meg az az igazi testvéri szeretet, amit anyukánk belénk sulykolt.

– Milyen volt a gyerekkora?

– Szomorú. Apukám egy nagyon jó ember volt, ha nem ivott, de alkoholista volt, amit élete végéig nem ismert be. De akkor még nem voltak anyaotthonok, ahová anyu menekülhetett volna.

– Miért? Kellett volna?

– Igen. Nagyon sokszor menekültünk, voltak szomszédok, volt pályaudvar, volt rendőrség, utána mentünk haza, és kaptuk a verést. Azért az iskoláinkat el tudtuk végezni.

– Az önkormányzat nem avatkozott be?

– Semmibe. Akkoriban családi botrányhoz még a rendőrség sem mehetett ki. Mindig csak az volt, hogy váljon el.

Tizennyolc évesen ismertem meg a férjemet, és akkortól kezdve tudtam kiszakadni az alkoholista környezetből. Szégyen ide, szégyen oda, egy évig vadházasságban éltünk, akkor még iskolába jártam, a kereskedelmi szakközépiskola utolsó évét végeztem. Végül is Gábor segítségével érettségiztem le, ő taníttatott, finanszírozta az iskolámat, mert otthon nagyon csúnyán összevesztünk: egy nagy balhé után otthonról elmentem a nagymamámhoz, és ott éltünk egy évig. Azután összeházasodtunk, és mentünk albérletbe.

– Hol ismerkedett meg a férjével?

– Nyári gyakorlaton voltam a RÖVIKÖT kereskedelmi cégnél. Adminisztrátori munkát végeztem, és Gábor ott volt kocsikísérő, és ott kezdett udvarolgatni. Az udvarláson túl kicsit komolyabb lett a kapcsolat. Nem bántam meg. Nagyon sokan ellenezték, sokan azt mondták, hogy nem fogok vele jól járni, nem szabad.

– Miért?

– A származása miatt. Félig cigány a férjem, amit én nem szégyellek, sőt büszke vagyok rá. Meg hát akkor még csak hat általánosa volt, az ő családi körülményei sem voltak valami felhőtlenek gyerekkorában. Ő Budapesten született, a szülei a Káli-medencéből jöttek, s amikor Gábor kilenc hónapos volt, az anyja úgy döntött, hogy nem neveli tovább, férfiak után ment. S az édesapja ahány nőhöz csak ment, vitte a babát magával, nevelték, akik tudták, meg a nagynénik nevelték, mindenki nevelte, csak éppen az anyukája nem.

– Az anyja volt roma vagy az édesapja?

– Úgy tudom, az édesapja. Végül is miután összekerültünk, elvégezte a nyolc általánost, megszerezte a jogosítványt, utána elkezdett fantasztikus nagy erővel tanulni, nem iskolában, hanem otthon, rengeteget olvasott, roppant nagy az érdeklődési köre. 1974. augusztus 23-án házasodtunk össze titokban, apósom nem egyezett bele.

– Mi kifogása volt?

– Mai napig nem tudom, hogy miért, de nagyon utált. Két éve meghalt.

– Később megbékélt?

– Nem. Soha. A legnagyobb gyermekünket, a kislányt ismerte, felvittük, megmutattuk, nem fogadta el unokáinak a gyerekeinket. Végül is úgy ment el, hogy nem ismerte az unokáit. Anyósom sem túl sokszor látta őket, ő él még tudomásom szerint, de igazából nem érdekli, hogy velünk mi van.

– A bátyjával nem tartja a kapcsolatot?

– Nem.

– Más rokonok?

– Végül is senki. A szüleim meghaltak, a saját kis családi köröm van, a férjem és a négy gyerekem, mi támaszkodhatunk egymásra. S azt hiszem, ez stabil pont az életemben, fantasztikus erős bástya az életünkben. Remélem, hogy a gyerekeim ilyenek maradnak: fantasztikusan nagy bennük a szeretet. Hogy ez annak köszönhető, hogy másfél éve az utcán élnek, és megdobálta őket az élet, vagy annak, hogy tényleg nagyon jó családba születtek, és szeretik őket, nem tudom, majd az élet megmutatja, hogy honnan kapták ezt az indíttatást. Az biztos, hogy az apjukat részegen soha nem látták, nálunk viták soha nincsenek. Vannak családi összezörrenések, ez természetes dolog, de nem a gyerekek kárára. A gyerekek soha nem hallottak bennünket igazán veszekedni. És ez, azt hiszem, visszajön a viselkedésükben, modorukban, intelligenciájukban. Minden nehézséget nagyon karakánul viseltek. Le a kalapot előttük!

– Menjünk vissza! Amikor összeházasodtak, mivel foglalkozott?

– A férjem akkor már gépkocsivezetőként dolgozott, akkor volt tanuló gépkocsivezető a Postánál, én érettségi után odamentem bérszámfejtőnek, ott dolgoztam nyolc hónapot. Utána felajánlottak egy anyagbeszerzői állást a Bányaellátó Vállalatnál, jobb pénz is volt, akkor kétszáz forint plusz rengeteget jelentett, s ott dolgoztam egészen 1980-ig.

– És hol laktak?

– A Madárhegyen laktunk albérletben egy évig, egy mosókonyhában. Egy ismerős ajánlotta, hogy ott van havi négyszáz forintért egy különálló kis házikó, kis téglaépület, nagyon jó volt kezdésnek. Akkor egy év után sajnos a néni meghalt, megkaptuk a házat, ami valamikor mezőőri ház volt, egyedül a hegytetőn egy száz négyszögöles kertben, egy szoba-konyhás ház, mellette ez a kis melléképület. A tanács kiutalta a részünkre, s ott laktunk több mint nyolc évig. Odaszülettek végül is a gyerekek. Kérvényeztük, hogy a tetőteret hadd építsük be, de nem a tetőtér-beépítési engedélyt kaptuk meg, hanem kiutaltak nekünk egy háromszobás lakást Káposztásmegyeren. Egy hónapos volt a kislányom, amikor odaköltöztünk, ott laktunk nyolc évig.

Akkor gyesen voltam, végig dolgoztam, varrtam bedolgozóként, gyes-kiegészítőként. Mikor lejárt a gyes, kiváltottam az ipart, először kötöttáru-összeállításra. Agyhártyagyulladást kaptam, a két lábam lebénult, ez tartott egy fél évig, s utána, mivel nem volt erő a lábamban, nem tudtam tovább hajtani a varrógépet. Ezért alakítottam egy céginformációs betéti társaságot. Be kellett bizonyítanom, hogy nem vagyok hülye, merthogy azt mondták, hogy ilyen betegség után az agy alkalmatlan szellemi tevékenységre. S akkor kezdtem el ezt a céginformációs munkakört. Éveken keresztül működött. Most nem lehet csinálni, mert telefon kell hozzá... A cég keretén belül találtam egy másodállási lehetőséget: építőanyag-kereskedés komputeren. Komputeren keresztül kellett kiszolgálni a vevőket, tehát nem kellett sehova menni. Ezeknél dolgoztam három hónapig. Utána a férjem munkanélküli lett, s így jött az ötlet, hogy indítunk egy kft.-t. De ahhoz pénz kell.

– Ki adta az ötletet?

– Annak a cégnek, a Bíró Rt.-nek a kereskedelmi igazgatójával alakítottuk meg a kft.-t, amihez pénz kellett. Eladtuk a lakást, vettünk egy telket Felsőgödön, és elkezdtünk építkezni. A káposztásmegyeri lakásért nem kaptuk meg a teljes vételárat, addig ott lakhattunk, és az egyik kis szobában kezdtük a kft.-t. Aztán később irodát béreltünk.

A lakás különben értékesítés előtt álló tanácsi lakás volt, nyolcvanhat négyzetméter. Egy ügyvéd vette meg, kétmilliót ajánlott fel, meg hogy segít az építkezéshez megszerezni a szocpoltámogatást. A szocpolt nem kaptuk meg, és végül rá is fáztunk rendesen, mert a kétmilliót kétszázezer forintonként fizette meg nagyon hosszú időn keresztül, gyakorlatilag nem tudtam vele azt kezdeni, amit kellett volna. Amikor kellett volna fizetnie, nem fizetett, úgy kellett perelni a pénzt.

– Mit vittek be a kft.-be, ha nem fizetett az ügyvéd?

– Egymillió törzstőke kellett a cégalapításhoz, ötszázezer forintunk volt az előlegből és megtakarításból, és ötszázezerre értékelték fel a betéti társaság adatbázisát.

– Mi volt az adatbázis?

– A csődbe jutott, illetve felszámolás alatt álló cégek teljes nyilvántartása 1992-től, aminek alapján le lehet csekkelni egy céget, hogy volt-e csődeljárása, végelszámolt-e. A mai napig is meg lehetne élni belőle, mivel kábé egy év, mire bejegyzik a cégbíróságon. De innen pillanatok alatt meg lehetett tudni, mert a cégkönyvben hamarabb megjelenik. Cégkönyvből dolgoztunk, azt bevittük komputerre, és ez alapján lehetett komplett információt adni.

– Kik keresték meg önöket? Akik meg akartak venni egy céget?

– Többek közt üzletemberek, felszámolócégek, mert ott nincs arra kapacitás, hogy a közlönyöket visszafelé végignézzék. Ha egy cég felszámolás alatt van, akkor már a felszámoló a felelős, és csak ő adhat bármit, viszont nem tudják, hogy ki a felszámoló. Ezt viszont nálunk megtudták.

– Hogy hirdették a szolgáltatásaikat?

– Személyesen kerestük meg a felszámolócégeket. Százkilencvennyolc felszámoló van Magyarországon, legalábbis, amíg dolgoztam, annyi volt, személyesen kerestük meg őket egy brosúrával, hogy mi vagyunk, és tagsági díjért információt adunk. Kezdetben hatezer forint volt a tagsági díj, tavaly 1996 elején már huszonnégyezerre küldtük ki a szerződéseket, de az a pénz már nem folyt be. Az éves tagsági díjért százhúsz információt kapott az előfizető. Ha bement a cégbíróságra, ezerötszázért kapott egy információt. Végül is nagyon olcsók voltunk és gyorsak. Ezt respektálták, szerettek velünk dolgozni, szerettem én is a céget.

– Hányan dolgoztak?

– Ketten. Volt egy alkalmazott kislány, ő vitte be az adatokat. Ez a betéti társaság volt, a kft. más, az teljesen mást csinált, építőanyag-kereskedéssel foglalkozott. Plusz volt nekem ez a kis információs cégem. Ez létezik is, nem szűnt meg, nincs felszámolás alatt, csak talonba van téve. A kft. jelen pillanatban felszámolás alatt van.

– Tehát a kft. létrejött az önök ötszázezer forintjából és...

– És a betéti társaság adatbázisának az apportjából. A kft.-ben volt benne a férjem, a bt. a saját kis társaságom. A kft.-ben még benne volt egy Romániából áttelepült úriember. A törzstőke papíron úgy oszlott meg, hogy ötven százalékban az enyém volt a cég, huszonöt-huszonöt százalékban az Eriké és a férjemé. Erik voltaképpen egy fillért nem vitt be, csak hát mivel építészmérnök, és akkor már magyar állampolgár volt, itt élt már öt éve, azt hittük, hogy a tudása meg a kapcsolatai miatt nagyon jól fog menni. Sajnos másfél hónap múlva lelépett másfél millió forinttal.

A pénzt vissza tudtuk tőle venni kétszázötvenezer forint híján, mert úgy gondolta, hogy mint társtulajdonosnak az neki jár. Nem tudtam megvétózni, mert kölcsönvételi szerződés meg nem volt.

Indított egy saját betéti társaságot, utána egy kft.-t, nagyon jól él, mi viszont csődbe jutottunk.

– Hogy tudták visszaszerezni tőle a pénzt?

– Rengeteg felszámolócéggel álltam kapcsolatban, ügyvédi munkaközösségekkel, felszámolócégekkel, olyanokkal is, amelyek a mi kft.-nket segítettek megalapítani, hozzájuk rohantunk el, ők megkeresték, felszólították, és előttük zajlott le a pénzátadás-pénzátvétel. Egyébként tudták ők is, hogy nem fizetett be egy fillért sem, de papír híján nem lehetett mit csinálni. Tehát kétszázötvenezer forint mínusszal indultunk, de csináltunk abban az évben egy negyvenötmilliós forgalmat. Ez fantasztikus forgalom egy kezdő kft.-nek. Építőanyag-kereskedelem volt. Egy irodából intéztük, közvetlenül a gyártótól szállítottunk.

Később, látva, hogy igény van rá, úgy döntöttünk, hogy legyen telephely, legyen lerakat, legyen árukészlet. Aláírtunk egy szerződést a Ferradiál Rt.-vel, amelynek Csepelen volt egy hatalmas nagy telepe. Az alapelképzelés úgy szólt, hogy ők adják a fát és a vasat, mi meg a közbenső részt. Átalakítottuk az egyik raktárépületet, csináltunk egy építőanyag-áruházat, tizenöt nap alatt elkészült, 1995. január 9-én nyitottuk meg. Ez Csepelen, a Szabadkikötőben volt. Ott tudtuk tárolni az árut, hatalmas árukészletünk volt, s egy irodából irányítottuk az egészet.

Később, áprilisban nyitottunk egy építőanyag-áruházat Lengyeltótiban is, még a Bíró Rt.-ből voltak kollégák, akik ott dolgoztak, értékesítették az árut, csak elsikkasztottak tőlünk kétmillió forintot. Mai napig nem tudtuk visszakapni, a rendőrség által le van foglalva az árukészlet, a pénzünk állítólag le van foglalva. Nem tudtunk hozzájutni, nem voltak hajlandók beengedni minket a telepre, de még a jogászt se. A mai napig nem kaptunk választ az ügyészségtől, hogy sikkasztás történt-e vagy sem, visszakapjuk az árunkat vagy sem, határozat nem született. Később meg már nekem nem volt módom, hogy hajtsam az egészet, mert akkor már nekem kellett menekülni.

Ugyanis összeismerkedtünk egy kivitelező úriemberrel, nem létező céggel a háta mögött, aki a mi házunkat kezdte építeni. Fölvállalta a mi építkezésünket, és utána különböző építményekhez tőlünk vásárolta az anyagot. 1996. szeptember 5-én aláírtunk egy hármas megállapodást egy angol céggel, egy evangélikus cég épített itt egy szeretetotthont csökkent képességű gyermekeknek. Nagyon szép elképzelés. Az áru beszállítására tőlünk kértek árajánlatot,

elfogadták, a kivitelező volt a másik partner. Aláírtuk a szerződést, és onnan kezdve kezdtünk beszállítani.

Igen ám, de az angolok nem úgy írnak alá szerződést, hogy tessék, itt van a pénz, vedd meg az anyagot, hanem kezdd el a munkát, folytathatod, s majd megfizetem, amit költségként felírtál. A kivitelező úrnak nem volt pénze, mi meghiteleztük az első fordulóban a téglát meg egyebet, az ellenértéket késve kaptuk meg, és onnan kezdve ő számlázott. A kedves úriember úgy döntött, hogy a mi árajánlatunkat megübereli, még rányomott még egyszer huszonöt százalék áfát, amiből borzasztó nagy haszna származott, s ez külön szerepelt a bankszámláján.

A Ferradiál ellen pedig felszámolás indult, onnan ki kellett hozni a saját árukészletünket, kellett olyan telephelyet találni, ahol tárolni tudjuk, így kerültünk ki Dunakeszire. Egy faházat béreltünk irodának és a kertet, ahol az árukészlet elfért. Ehhez is pénz kellett, annyi tőkéje nem volt a cégnek, hogy ekkora összeget beruházzak. Nagy kegyesen az úr kölcsönadta a másfél millió forintot, hogy majd ráérünk, ez volt októberben, hogy ráérünk április 30-ig visszafizetni, ahogy a haszon jön.

Decemberben lebukott, néztem a közlönyökben... itt jön be a céginformációs cég... láttam, hogy nem alakították meg a cégét, a cégbíróság visszautasította, tehát mint nem létező, mint fantomcég működik. Tisztában voltam vele, hogy ha én egy nem létező céggel szerződést kötök, akkor is megbüntetnek, ha nem tudom, de ha tudom, márpedig hivatalból tudnom kellett, akkor ugyanolyan felelős vagyok, mint ő.

Felhívtam a jogászunkat, hogy mi történik, ha tudom, hogy nem létező céggel kötök szerződést. Ettől kezdve az úriember úgy érezte, hogy legjobb, ha visszalő: azonnal adjam vissza a másfél millió forintot! Tisztában volt vele, hogy nem tudjuk visszaadni, akkora forgalmunk nem volt, a költségek nagyobbak voltak. Ő Dunakeszin valamikor a tanácsnál dolgozott, ottani lakos volt, mindenkit ismert, innentől kezdve nekünk végünk volt, a vevőket elzavarta, mindenkit ellenünk hangolt, és követelte a pénzét nagyon keményen, mígnem hétszázötvenezer forintot vissza tudtunk fizetni. Igazából ő azt akarta volna, hogy a másfél millió tartozásra adjuk oda neki a három és fél millió forintot érő telkünket, ő felépíti rá a házat, és eladja tíz-tizenötmillióért. Nem voltunk hajlandók az adásvételi szerződést egy benzinkútnál éjjel egy órakor aláírni... tudniillik február elején megjelent hatodmagával, ha most nem írom alá, kitöri a nyakamat, megöli a gyerekeimet, ránk gyújtja a házat.

Akkor albérletben laktunk, Dunakeszin béreltünk egy házat. Ő ott naponta megjelent. Rendőrségi védelmet kértünk, meg is kaptuk a dunakeszi rendőrségtől, a rendőr bent volt nálunk az irodában. Mint később kiderült, minden lépésünkről tudott az úriember, mert a mi fizetésünkért minket árult el a rendőr.

Végül is hétszázötvenezer forinttal megterhelte a telkünket, azzal, hogy jó, hagy bennünket dolgozni, de augusztus 31-ig fizessük meg a tartozásunkat. Aztán május 1-jén el kellett hagynunk az albérletet, ellenünk uszította a főbérlőt, aki szegről-végről rokona volt, kiraktak bennünket, hogy nekik kell, odaköltöznek, mert eladták a pesti lakást, valamit kitaláltak. Elhagytuk. Az édesanyámtól örökölt tizenkét négyzetméteres vályogházikóba költöztünk, amely Horányban van, az ágyak fértek be a házba, az összes bútorunk mind a mai napig egy tábori sátor alatt van, ha ugyan megvan még. Egy hónapig laktunk Horányban, onnan jártak a gyerekek iskolába, onnan jártunk be dolgozni, állandó rettegésben. Ott is megjelent huszadmagával, hogyha most nem tudunk fizetni, végünk.

Kint aludtunk az erdőben, másnap megpróbáltunk hazamenni, de ott álltak. Mint kiderült, egész nyáron ott álltak. Időnként a szomszéd nénivel sikerült telefonon beszélnünk... Mivel nem volt forgalmi az autón, csak komppal tudtunk átjönni a rendőrhöz Felsőgödre, a szigeten hagytuk

az autót. Megtaláltak minket a rendőr házában, holott az a rendőr a mi fizetésünkért állt négy hónapig az irodánkban. A rendőr anyósának volt egy kis háza Felsőgödön, oda dugott el bennünket, ott laktunk másfél hónapig, s akkor közölte, hogy eladta a házat, viszontlátásra.

Egy hónapig nem szólt, egy hónap után közölte, hogy havi húszezer forint az albérleti díj, mondtuk neki, hogy várunk pénzt, ki fogjuk tudni fizetni, akkor maradhattunk. Mikor közölte, hogy eladta a házat, és húzzunk el onnan, de amit ott laktunk, fizessük ki visszamenőleg, akkor berágott a férjem, és azt mondta, hogy egy fillért se, fölvette ő előre a pénzt. Akkor már sejtettük, hogy ő is benne van az ellenünk való hadjáratban. Az egyik komputert, amiben a cég könyvelése volt, azt elvitte, hogy ő vigyáz rá, nehogy baja legyen, visszakaptuk, de kiderült, hogy az egész könyvelés le van törölve. Ami nagy baj, mert a felszámoló kérné. Ami ki van nyomtatva, az megvan, de ahol van, oda nem engednek be. Egyelőre nem tudjuk kihozni sem az árukészletünket, sem a gépparkot, a komputereket, semmit. Ott van bent mindenünk. Nem jutunk hozzá. A felszámoló sem tud bejutni, a rendőrséget még nem próbáltuk. Ez a kedves úriember minden fenyegetését valóra váltotta.

Mindezek után ügyvéd előtt kötöttünk egy megállapodást május elején, hogy augusztus 31-ig megkapja a hétszázötvenezer forintját, de ezzel együtt ő jelzálogot rak a telkünkre, amíg vissza nem kapja a pénzét. Jelzáloggal eladni nem tudom, építeni nem tudok rá, kölcsönt felvenni nem tudok, viszont ha *x* időn belül nem adom el, automatikusan az ő tulajdonába megy át a hétszázötvenezer forintért. Lehet, hogy már át is írattatta a nevére. Ezzel együtt nem hagyott minket dolgozni, nemhogy augusztusig, júniusig sem. És kiforgatott abból is, ami még lett volna, minden pénzt kihúzott a zsebünkből.

És mindennek a teteje: megtette a feljelentést a rendőrségen hogy felvettünk tőle hétszázötvenezret építőanyagra, és nem fizettük vissza, illetve nem szolgáltuk ki. Tehát csalást követtem el, sikkasztottam. Ehhez jött, hogy két vevő februárban fizetett egy-egy összeget előrendelésre, de mire szállítanom kellett volna, elment a pénz bérleti díjra, és ami bevételünk lett volna, az az ismert okok miatt nem jött be, így hát nem tudtam kiszolgálni őket, és ők valamilyen módon megtalálták egymást, valószínűleg a rendőr adta át a címeket, így hárman szépen összeálltak, és már hárman fenyegettek.

A rendőr akkor még hallgatott, úgy csinált, mintha köze sem lenne az egészhez, augusztus 15-én aztán kidobták a testülettől, lebukott, mert nemcsak nálunk csinált ilyen őrző-védő dolgokat, hanem más kft.-knél is, és volt olyan kft., amelyik nem tűrte, úgyhogy korrupció miatt kidobták. Kérdezték a rendőrségen, hogy teszünk-e feljelentést, nem mertünk.

Ez a három úriember jelentett tehát fel engem mindenféle vádakkal, és így kerültem börtönbe. Nem érzem bűnösnek magam, mert nem loptam, nem csaltam, megpróbáltam becsülettel kiszolgálni mindenkit, több száz vevőnk volt, mindenki meg volt elégedve velünk.

A rendőrség itt megtalált minket, mi jelentkeztünk, hogy itt vagyunk. Kimentünk Dunakeszire a rendőrségre, kihallgattak minket, azt írta a rendőr, hogy semmiféle ellenbizonyítékot ne tegyek le az asztalára, mert a falnak is füle van, a páncélszekrény sem igazán páncélból van, fél attól, hogy ezek a dolgok eltűnnek, semmit ne mondjak, írjak mindent alá, és majd az ügyészségen, ahová felküldi az anyagot, ott elmondhatok mindent, és onnantól kezdve megindulhat az eljárás ezek ellen az úriemberek ellen. Tulajdonképpen mellettem állt.

Megadtuk a postafiókunkat, ami hat éve megvan, mondta a rendőr, hogy ne mondjuk meg, hogy hol lakunk, mert biztonságosabb, ha nem tudják. A postafiókra jött egy levél az ügyészségtől, mert a főbérlő, ahol albérletben laktunk, följelentett, hogy százharmincezer forint lakbérhátralékkal léptem le. Ez nem igaz. Az ügyészség írt, hogy ez nem feljelentés, ez

nem bűncselekmény, elveti ezt a vádpontot. Innentől kezdve vártuk, hogy mikor lesz ügyészi meghallgatás. Nem jött, nem jött.

Ezek után július 22-én közölték velünk egy razzia alkalmával a Páskom hotelben, a családos átmeneti szállón, hogy fél éve országos körözés van kiadva ellenem. Kiszállítottak a férjemmel együtt Dunakeszire, a gyerekek egyedül maradtak a hajléktalanszálló szobájában, az éjszakát a XV. kerületi kapitányságon töltöttük, nem engedték, hogy a férjem telefonáljon, utána reggel tíz óra előtt öt perccel kivittek a kapitányságról, nehogy a tizenkét órát túllépjék, s kiszállítottak Dunakeszire a bíróságra. A bírónő öt perc alatt közölte velünk, hogy több vádpontban...

– Ne haragudjon, nem egészen tudtam követni, hogy miután elszöktek a horányi házból, mikor hová menekültek, mit csináltak. És az autó például ott maradt a szigeten?

– Ott maradt a szigeten, tíz nap után visszamentünk, hogy valamilyen formában elhozzuk, addigra össze volt törve, ki volt rabolva, magnó, diktafon stb., a gyerekek iskolatáskája szétvágva, az iskoláskönyvek széttépve, ez június 12-én volt, a gyerekek az iskolát nem tudták befejezni, az utolsó két hétben már nem tudtak iskolába menni. A rendőrök rendőrségi autóval a házhoz vittek, üres volt a ház, be tudtunk menni, össze tudtunk szedni váltás fehérneműt, ágyneműt, becsomagoltunk, s kimenekítettek bennünket a Horány végén levő félig megépített úttörőtáborba, aminek az építését a rendszerváltás után abbahagyták, de ma is az I. kerületi önkormányzat tulajdonát képezi. Oda beraktak minket, ott eltölthettünk négy napot, se villany, se víz, semmi a világon. Utána mentünk Felsőgödre a rendőr házába. A feljelentést megtettük az autónk miatt, ez egy Ford Taunus volt, később azután el is tűnt, a mai napig sincs meg, tehát nemcsak összetörték.

Augusztus elejéig bujkáltunk a rendőr anyósának a házában. Ott is úgy ment a dolog, hogy este nem éghetett a lámpa, nappal sem nagyon mehettünk ki az udvarra, csak a ház háta mögött, meg ha jött egy autó, el kellett bújni. A gyerekeknek volt nagyon nehéz, nem mozoghattak, éjjel jártunk vásárolni. A középső fiam, Bánk asztmás, nagyon féltünk, hogy valami komoly baja lesz.

Augusztus elején feljöttünk Pestre. A Városligetben töltöttük az egész napot, ott aludtunk a bokrok alatt. Plédet hoztunk magunkkal meg ruhát. A gyerekek az ölünkben aludtak betakarva.

Felhívtuk a bátyámat, hogy baj van, befogadott, ott tölthettünk három hetet, de közölte, hogy a családi életét nem rombolhatjuk szét, jöjjünk el, amilyen gyorsan lehet. Abban a házban van egy üzlethelyiség, s azt reméltük, hogy ha el tudjuk adni az ingatlanunkat, akkor meg tudjuk venni az üzlethelyiséget; van egy galériája is, ott el tudunk lakni, dolgozhatunk is, jó elképzelésnek látszott. A tulaj egy vállalkozó, megkaptuk a kulcsot, legalább a holminkat be tudtuk rakni, mai napig is sok mindenünk ott van. Éjszakánként odajártunk suttyomban, addig sétáltunk az utcán. Közben elkezdődött az iskola, a kislány onnan járt iskolába. A fiúk Dunakeszire voltak beíratva, a kislány végig Pesten járt iskolába, fogalmunk se volt, hogy hogy lesz, mint lesz.

1996. október 16-án kerültünk ide a Dózsa György úti anyaotthonba. Egy nagyon szerencsés véletlenen múlt az egész. Nagyon fáztunk már, és bementünk a Rózsák terei templomba. És akkor eszembe jutott, hogy hátha a plébános tud segíteni, valamilyen kapcsolata van, ő ajánlotta ezt a címet, beszélt a Lázár Attilával, így kerültünk ide, a párom meg a máltai vonatra. És akkor itt laktunk december 23-ig.

Akkor ez már könnyebb időszak volt. Előtte volt nehéz, amikor menekülni kellett, s ott voltak a hátunk mögött. Rettegtek a gyerekek. Ezek csak epizódok. Például elmentünk hazulról a

középső fiammal, s mikor mentünk, láttuk, hogy sokan állnak a kapunk előtt, nem mertünk megállni. Gondoltuk, hogy kihívjuk a rendőrt. S jöttek utánunk. A házban sötét volt. Mint egy filmbeli üldözési jelenet, kergettek minket Dunakeszin végig. A rendőr visszament a párommal, a három gyerek bezárkózva, mobil telefonon hívták a rendőrséget, s ezek meg kívülről bontották a kerítést. El nem tudom mondani, hogy milyen pszichés állapotban voltak a gyerekek. Aztán mikor télen menekültünk, egy kisautóban laktunk a benzinkúton, fürödtünk annak a fürdőjében. Végül is sok apró epizódból tevődik össze, hogy a gyerekek mit éltek át, hogy életben tudjanak maradni. Ezt soha senki nem fogja tudni nekik sem megtéríteni, sem elfeledtetni velük.

Emlékszem, mikor bejöttünk ide az anyaotthonba, az első éjszakát végigzokogták, hogy végre ágy van, paplan van, és végre biztonságban, zárt ajtók mögött tudnak aludni.

Annyi szerencsénk volt, hogy ami ékszerünk volt, eladtuk, a telefonvonalainkat, a mobil telefonunkat eladtuk, aztán a bátyám kiment a férjemmel Horányba, és az összes műszaki cikket éjszaka kilopták a házból, tévét, rádiót, fényképezőgépet stb., és azokat adogattuk el. Meg volt a családi pótlék, érdekes módon a mai napig a postástól vesszük fel, van egy megbeszélt rejtekhelyünk, ahol átvesszük. Mai napig nem merjük azt mondani, hogy ide vagy oda küldjék. Itt, az anyaotthonban valamennyire megnyugodtak a gyerekek.

– *Végül is feljöttek ide, s elmentek a Vajdahunyad utcába?*

– Nem. Nem tudtuk, hogy létezik ilyen intézmény. Bejártuk azokat az intézményeket, ahol úgy gondoltuk, hogy tudnak rajtunk segíteni: így ügyészség, rendőrkapitányság, főpolgármesteri hivatal gyámügyi osztálya, ombudsmaniroda, mindenhol meghallgattak, részvéttel voltak irántunk, aztán mondták, hogy sajnálják, de segíteni nem tudnak. Egyedül a polgármesteri hivatalban a gyámügyi osztályon kaptunk három címet, mert akkor már beiskolázás volt. A Hűvösvölgyi úton van egy hetesiskola, kollégiumszerű, s miután Waldorf-iskolába jártak, oda jelentkeztünk, de nem vették át a gyerekeket, a középső fiam dyslexiás, őt sem tudtuk elhelyezni, így nem volt a kollégiumra lehetőség. Így lettek magántanulók a Megyeri úti iskolában, ahová a kislányom járt. Félévente vizsgázni megyünk, nem is volt ezzel semmi gond, de az egyiknek nincs meg a bizonyítványa Dunakeszről, azt mondják, nem találják. Ez elég kemény dió, mert bizonyítvány nélkül vizsgázni sem lehet. Naponta öt-hat órát tanultunk. A félévi vizsgákkal nem is volt gond, de mégis feljelentettek a IV. kerületi gyámhatóságnál, hogy a gyerekek elérhetetlen helyen vannak. Holott a kislányom mindennap bejárt az iskolába, tehát elérhető pont volt, de őket az bosszantotta, hogy nem tudták, hol lakunk. Ahányszor kérdezték, a kislány nem mondta meg, szégyellte. Februártól volt a kislány felvételije, sikerült is, de helyhiány miatt nem vették fel a pedagógiai középiskolába a Ludovika térre, ez az egy iskola volt megjelölve, s az iskola a kisujját nem mozdította, hogy a kislány odakerüljön. Olyan jellemzést adtak, hogy nem megbízható a gyerek tanulás szempontjából, persze rontott nyolcadikban, nem javasolták, s így nem vették fel. A feljelentésre behívattak a gyámügyi osztályra, hogy akkor most mi van. Elmeséltük az egészet, teljesen kiakadt a gyámügyi előadó, hogy ha a kislány odajár, akkor mi az, hogy nem érnek el, azt mondta, hogy jelentsük fel az iskolát. Mi az, hogy a fiúkat nem fogadják az év végi vizsgára? Nem jelentettük fel, ilyenkor kifogy a tollam, én soha senkit nem jelentettem fel, viszont engem nagyon szeretnek feljelenteni. Így a fiúk nem tudtak levizsgázni a tanév végén, a kislány befejezte a nyolcadikat, s lehúztuk a redőnyt a Megyeri úti iskolával.

A Páskom szálló mellett van egy iskola, szeretettel várják őket, merem remélni, nem lesz velük gond.

– Hogy került be a személyi igazolványába a Vajdahunyad utca, amiből annyi bonyodalom származott?

– Mikor idekerültünk az anyaotthonba, azt mondta a vezetőnő, hogy nem vagyok idevaló, mert férjem van, s amilyen gyorsan tudok, szó szerint így mondta, takarodjak ki az intézményből. És akkor másnap reggel elmentünk a Kürt utcába, az elhelyezési osztályra, hogy ajánljanak más elhelyezést. Végigtelefonálták az összes menhelyet, hogy hol tudnak fogadni bennünket, de egyszerűen nem értették, hogy miért kell innen elmennem, mikor itt van helyünk, máshol meg sehol nincs hely. Elmondtam, ami itt történt azon az értekezleten. Javasolták, hogy állíttassuk ki a hajléktalanigazolványt. Például a Vöröskeresztnél csak hajléktalanigazolványra adtak ruhát, cipőt, meg a férjem a Máltánál lakott, ott is kellett. És akkor kérdeztük, milyen lehetőség van, hova tudunk bejelentkezni, és akkor a Kürt utcában ajánlották, hogy a Vajdahunyadba be lehet jelentkezni, nem kötelez semmire. Így került sor erre, miután Dunakeszin volt az állandó lakásunk, jobban kap az ember bármilyen szolgáltatást, orvosi ellátást. A férjem munkát kapott, mert nem pesti. Lehet, hogy hülyeség volt, de nem is kaptunk igazán tanácsot, csak a hajléktalanoktól, olyasmiket, amik szájról szájra mentek.

Visszajöttünk ide, be vagyunk jelentve, mert mondta ugyan a vezetőnő, hogy vidékiek vagyunk, vidékre kellene mennünk, egyszóval mindent kitalált, hogy eltávolítson bennünket, de akkor eljöttünk Bognár Szabolcshoz a hétfői fogadásra, és ő orvosolta, hogy itt maradhatunk. De ez már egy más történet.

Az a társaság mai napig is keres minket, csak az a szomorú, hogy mindenünk, amiért huszonöt évig dolgoztunk, a férjem meg én is, mindenünk elrohad azon a telken a sátor alatt, a gyerekek bútorai, ruhái, minden ott van kint.

– Kanyarodjunk vissza arra a razziára, ami a szállón volt!

– Bejöttek a szállóra, mindenkit igazoltattak, bejöttek a szobába, elvették a személyit, kimentek. Leültünk a gyerekekkel játszani. Nem féltek akkor, mert végül is nem volt mitől félnünk. Köszöntek, kimentek, ez este fél tízkor volt, és háromnegyed tízkor visszajöttek, hogy kezdjünk öltözni, mert mind a kettőnk ellen országos körözés van kiadva. Mondták, hogy melegen öltözzünk, mert hajnalban, mire jövünk haza, fázni fogunk.

Megnyugtattuk a gyerekeket, hogy nemsokára jövünk, s bevittek minket a XV. kerületi kapitányságra, ahol senki semmit nem mondott, hogy miért, hova, meddig. A férjem kérte, hogy hadd telefonáljon, mert a gyerekek ott vannak egyedül. Nem engedték meg, sőt az egyik rendőr rárivallt, hogy minek csinált annyi gyereket, ha ideges miattuk. Akkor már én is nagyon ideges lettem, elkezdtem ordítani, erre kiment, és bejött a gumibotjával, hogy tud más hangon is beszélni, ha nem fogom be a számat.

– Hol ültek?

– A férjem az egyik zárkában, én a másikban. Másnap reggel tíz óra előtt öt perccel összebilincseltek minket, és kiszállítottak Dunakeszire. Külön-külön voltunk bilincsben és pórázon. Vigyáztak, hogy ne kelljen tizenkét órán túl fogva tartani. Dunakeszin közölték, hogy a férjem szabadlábon maradhat, én megyek a Büntetés-végrehajtási Intézetbe, és vegyem tudomásul, hogy börtön vár rám. A bírónő közölte, hogy van fellebbezésnek helye, mondtam, hogy akkor itt, most fellebbezek, mondta, megtehetem, majd hétfőn eldöntik, hogy szabadlábra helyeznek-e vagy sem. Közölte, hogy a férjem úgy megy vissza Pestre, ahogy akar, nem hozhatja el a rendőrség, a rendőrök álltak meg, hogy felvegyék a férjemet, s visszahozzák Pestre, rendesek voltak. Engem meg vittek a büntetés-végrehajtóba.

A papa egyszerűen nem hitte el, mint egy rémálom, úgy élte meg. Mikor bezárult mögöttem a börtönajtó, az volt a legborzasztóbb, mert ott már elkezdtem félni, *(sírva)* úgy éreztem, itt a vég. Egy hét múlva éreztem, hogy valami külső erő azért mégiscsak van, de addig nem igazán. A lényeg az, hogy megjártam a poklot, a férjem szintén, mert borzalmasan érezte magát, most kezd valami emberi formája lenni a gyerekekhez. Nem akarok káromkodni, de ez a mocsok féreg éli a világát, sorba veri át az embereket, ebbe nem tudok belenyugodni, hogy végül is ártatlanul megjártam mindent, elvesztettem mindenemet, tönkrementek a gyerekeim, többet átélt ez a négy gyerek, mint száz felnőtt. És még mindig mi vagyunk veszélyben, még mindig nekik kell csendben maradniuk. És még mindig mi vagyunk olyan helyzetben, hogyha a tárgyaláson majd nem tudunk olyan passzt adni, akkor nekünk végünk van. És mi lesz a családommal? Ki fogja ezt megfizetni? Ezt nem is lehet kárpótolni, nem is lehet megfizetni. Két évet elraboltak a gyerekeimtől, ki adja vissza ezt a gyerekkort?

– És az előzetesben ...

– Nekünk az ügyészségi tárgyalás egyszerűen elmaradt. A rendőrség lezárta a nyomozást, aláírtuk.

– Mi volt a nyomozás indoka?

– Nem adott neki igazi címet a feljelentés alapján. Mondhatom, hogy nem láttam még olyan rendőrt, akit úriembernek kell titulálni, de ez úriember volt, nem is kihallgatás volt, inkább megbeszélés, ahol ő figyelmeztetett, hogy semmit ne mondjunk, semmilyen papírt ne vigyünk ki, mert nem bízik a saját kollégáiban, majd az ügyészségen tudunk mindent bizonyítani, mert onnan már nem tudják kilopni az anyagot. S nem Dunakeszire küldte, hanem felküldte a budai kerületi ügyészségre. Onnan visszaküldték, de erről a rendőr nem tehetett.

Mi azt vártuk, hogy kapunk egy ügyészi meghallgatást. A rendőrségi szakaszban is meg az ügyészségen is kérhetik a fogva tartásomat, de az ügyészség kimaradt, nálunk rögtön a bírói szak jött. Egyetlen ügyészségi papírt kaptunk a postafiókra, hogy az egyik feljelentést visszautasítják, nem foglalkoznak vele.

A postafiókot tudták, gondoltuk, hogy a meghallgatásra is jön majd a levél. De nem jelentkeztek. Közölték, hogy több idézést küldtek, amit nem vettünk át. Automatikusan lezárták, elkészítették a vádiratot, ennek alapján a bíróság úgy döntött, hogy a tárgyalásig előzetesben kell tartson. Mivel a férjemmel ötven-ötven százalékban vagyunk tulajdonosok, mind a kettőnknek lakat alá kellett volna kerülni. A férjem ott ordított, hogy egy négygyermekes anyát kell elvinni a gyerekek mellől? Csukasson le engem! A bírónő közölte, hogy nem, magának van munkahelye, és úgy látom, hogy maga el tudja látni a négy gyereket.

Most kérdezem én, mondjuk, alkoholista a férjem, hogy vállalhat fel egy bírónő ilyet, hogy bezárat egy anyát? Hála Istennek, nálunk nem így van, mert Gábor egyáltalán nem iszik. De hogy lehet öt perc alatt eldönteni, hogy maga alkalmas arra, hogy nevelje a gyerekeit, maga meg nem alkalmas, menjen a börtönbe?

Az lesz a feladatom, hogy megkeressem, ki kinek a kicsodája. Mert ennek a H. úrnak van egy jogásza, akit személyesen ismerek. Annak a felesége a dunakeszi bíróságon vezető bírónő. Feltételezhetően ott vannak még rokoni ágak, baráti ágak. Száz százalékig biztos vagyok benne, hogy teljes elfogultság volt, hogy nem a férjemtől kellett félni, hanem tőlem. Igaz, hogy ötven-ötven százalékban társtulajdonosok voltunk, de az egész üzletet én vittem. Az egésznek az áttekintését egyedül én tudom. Ha én ki vagyok iktatva, őt lehet összevissza ráncigálni. De ha én tudom jártatni a számat, nem olyan könnyű a dolguk. Engem kell kiiktatni, megfélemlíteni, s akkor a papát már lehet ráncigálni. Tegnap beszéltünk Szabó ügyvéd úrral, s nagyon kemény munkánk lesz, de végig kell csináljuk.

– Van vádirat?

– Van, igen, az ügyészség csinálta, csak éppen én nem voltam jelen. Az én meghallgatásom és az ügyirat beolvasása nélkül elkészült a vádirat, amelyben az van, hogy a H. úrnak a pénzét elsikkasztottam, nem kölcsönadta, hanem ő egyszerűen építőanyagot vásárolt, és nem szolgáltam ki. Ez így sikkasztásnak minősül. Az irodában van lezárva egy lízingelt fénymásológép, kihozni nem tudtuk, nem tudtuk visszajuttatni sem a lízingelő cégnek, érdekes módon az van a vádiratban, hogy kimentek, és nem találták meg. Vajon hol lehet? Mert amikor lezártuk az ajtót, az a gép még ott volt. Szerintem ott van most is, csak nem engedik be őket, nem kapják meg. Így ők is feljelentettek, ha jól emlékszem, háromszáznegyvenezer forint. És ott a két vevő, akik vásároltak, és nem tudtuk már kiszolgálni őket, azt csalásnak minősítik, tehát csalás meg sikkasztás szerepel, öt vádpont van. A bírónő azt mondta, hogy nyolc vádpont van, ellenem öt, a párom ellen három. De ugyanaz a vádpont van a páromnak is a vádiratban, mint nekem. Az egész föltupírozott, hamis feljelentések alapján, nem is igazán sikkasztás, miután felszámolás alatt áll a cég. Egyetlen valós tény az a hétszázötvenezer forint, amit két tanú aláírásával vettünk fel kölcsön anyagvásárlásra. Reménykedem, hogy van a magyar jogban igazság, és nem engem fognak elmarasztalni, hanem őt, hogy miért csinálta ezt a családdal.

– Tehát ezek a vádpontok vannak, az a bizonyos hétszázötvenezer forint, a fénymásoló, a két vevő. Az ő esetükben milyen értékről van szó?

– Az egyik négyszáznyolcvanezer forintért vásárolt, amiből elvitt százhúszezer forintért árut, a papíron már hétszázhúszezer forintot ír, nem tudom, miért. A számláját nem csatolta, én viszont csatolni fogom, hogy ő mit vásárolt. A másik vevő nyolcszázezer forintot követel, viszont ő is csak három-négyszázezret fizetett, erre mindent rápakolt, de nem tudom, miért.

Az ötödik vádpont pedig az, hogy egyik cég, az, amelyik felszámolást indított ellenünk, feljelentett, hogy ő lett megkárosítva.

– Ott van a telek, az mennyit ér?

– A telek mai árfolyamon három és fél milliót ér. Nem tudom eladni, mivel a H. úr jelzálogosította, azonkívül ott van közel hárommillió forint értékben az árukészletem Dunakeszin, plusz ott van a gépparkom, elég nagy érték, három számítógép van kint, egy négy helyiséges iroda komplett felszereléssel, ez le van zárva. Őrzött területen van, egy kft. területén, éjjel-nappal portás van kutyával. Hogy mennyit loptak el belőle, azt nem tudni, én nem jutok hozzá.

Most kaptunk egy levelet a felszámolótól, hogy szólítsuk fel a bérbeadót, hogy engedjen be a bérleménybe, mert az ő felszólítására nem reagáltak. Ha nem enged be, akkor Szabó ügyvéd úrtól megkérdezem, hogy mi a teendő. Ha a rendőrséget kérem, a dunakeszi rendőrség nem fog kijönni velünk... ez a baj, hogy minden kint van Dunakeszin. Az egész olyan, mint egy burok, s mi nem tudunk belülre jutni.

Akárhogy is végig kell csinálni a pert, utána majd többet tudunk. Mindenesetre dolgozni kell, hogy megéljünk, és keményen dolgozni, hogy újra elkezdjük. Húszévesen persze könnyebb, négy gyerekkel, negyven fölött már elég nehéz.

– Mit fog csinálni? Megpróbál újra vállalkozni?

– Az egyik vállalkozás, a céginformáció feltámasztható, rengeteget kellene dolgozni, de ez nem számít, az biztos bázis lenne. Hogy a többiből mit lehetne visszahozni, azt egyelőre nem tudom. Azt az egyet tudom, hogy talpra kell állni, és meg kell mutatni, hogy mi becsületes emberek vagyunk. És a gyerekeket, akármilyen nehézségek árán is, de nevelnünk kell. A lányom ebben az évben évet halaszt, mindenképpen logopédus szeretne lenni.

– Mi vitte ebbe az irányba?

– Leginkább az, hogy az egyik öccse, Bánk dyslexiás. Végignézte, hogy mit kínlódunk, hogy megtanuljon olvasni, írni. És még egy szomorú dolog is ebbe az irányba vitte, az, hogy a bátyám kisfia is beszédhibás. Amíg ott laktunk három hétig, a kislányom fantasztikus eredményt ért el a kisfiúval, le tudta ültetni, hogy játsszon, foglalkozzon valamivel. S akkor döntötte el, hogy logopédus lesz, ez az élete célja. A szállón is rengeteget foglalkozik a gyerekekkel, nagyon szereti őket, és nagyon sajnálnám, ha nem sikerülne.

Most egy évet halaszt, ajánlották, hogy az Alkotmány vagy Alkotás utcában van egy szakiskola, ott kezdje el. Megpróbáltatom vele még egyszer a felvételit a Ludovika téren, bemegyek majd az igazgatóhoz, lehet, hogy van esti tagozat is, nem tudom.

A fiúkkal már más a helyzet. Krisztián tizennégy éves, de nagy törés volt neki, hogy abba kellett hagyja az iskolát, zenei vonalon szeretett volna továbbmenni, furulyán játszik és nagyon jól. Tavaly szeptemberben kezdte volna el Dunakeszin a zeneiskolát, de már nem volt lehetősége rá. Nála nagyon nagy törés van, áttette az egészet egy lezser stílusba, ahogy esik, úgy puffan, nem érdekli semmi. Bánk és Gergő még kicsi, ők még sokat alakulhatnak.

– Ha összeül a család, szoktak beszélgetni erről az egész zaklatottságról?

– Nagyon sokat.

– A gyerekek mit mondanak?

– Igazából végig a gyerekek tartották bennünk a lelket. Ne törődjünk vele, majd ők megmutatják! A legkisebbik azt mondja, hogy majd megnő, és leveri rajtuk, persze nem így megy a dolog.

– Nem tesznek szemrehányást maguknak?

– Én magamnak igen, ők soha. Úgy érzem, hogy ez a négy gyerek a világ csodája, mert fizetős magániskolába jártak, megvolt mindenük, Regina a legdivatosabb ruhában járhatott, mert megvarrtam... És most egyetlen cipőjük van, az is milyen! És egy szót sem szólnak, hogy mért nem kapok kólát, hogy mért nem kaptam semmit a születésnapomra. Tavaly karácsonykor nem volt karácsonyunk, de azt mondták nem baj, karácsonyi ajándék az apu... merthogy addig külön lakott a máltain. Hihetetlen, ahogy le tudtak mondani mindenről. Nekik az kell, hogy ott legyen az apu, és ott legyek én, *(sírva)* csodálatosak, s nem azért, mert az enyémek. Lehet, hogyha nekem még egyszer azt mondja valaki, hogy vállalkozzak, szájon vágom.

– Nem lehet megúszni?

– Nem. Lehet, hogy nagy számot mondok, de mondjuk volt ezer vevőm, ezerből egy legyen ilyen. Elég, ha ma azt látják Magyarországon, hogy hú, ezek jól élnek, ezek szépen megvannak. Ne éljek nagy lábon, az is elég, ha szép családom van. Akkora az irigység, akkora az aljasság, főleg, ha még vállalkozó is az ember, hogy azt ki kell nyírni. Ezt én még egyszer nem vállalom. Inkább szorosabbra húzom a gatyaszíjat, nem lesz mikrohullámú sütőm, nem lesz autó a fenekem alatt, nem érdekel, de a gyerekeim akkor sem kerülnek még egyszer ilyen helyzetbe. Ezért az egyért én vagyok a hibás, hogy vállalkozni mertem, és a gyerekeimet veszélynek tettem ki, és nem tudtam biztosítani nekik, hogy ne legyenek veszélyben. Akár bűnös vagyok érte, akár nem, mindenképp fáj a lelkiismeretem, mert ők nem ezért születtek. Ők nem kérték, hogy megszülethessenek, és nem tudtam nekik jót adni. És végül a mai helyzetben semmit nem tudok adni nekik. Semmit. És ezzel együtt szeretnek. És ez a csoda. Ez a hetedik csoda, hogy ezek után is tisztelni tudnak és szeretni és rajongnak. Nem értem, hogy miért. Elnézem a többi gyereket, nem kap kólát, nem kap csokit, miket mondanak a

szülőknek! A mi gyerekeink meg soha nem vetették a szemünkre, soha csúnyán nem beszéltek, és mondom, semmi mást nem tudunk adni nekik, csak szeretetet, és ők tudnak hálásak lenni.

– Belecsöppent egy olyan világba, amelyet csak hírből ismert...

– És nagyon sokáig nem fogadtak el minket.

– Mert úgy érezték, hogy nem hajléktalanok eredendően... Nem egyre gondoltunk?

– De igen. Egyre gondoltunk. Én is a hajléktalanokra gondoltam. Ez érdekes dolog. Van egy réteg. Hogy is magyarázzam? A hajléktalanok el vannak úgy könyvelve, hogy azok szakadtak, koszosak, rongyosak, modortalanok, unintelligensek, így vannak elkönyvelve. Na most, amikor megcáfolja ezt egy család... én még az utcán is megmosdom, én tisztán tudok megjelenni bármikor, akár hajléktalan vagyok, akár nem. Nem káromkodom, kettőnél tovább tudok számolni, és máris kirívó eset vagyok, nem vagyok hajléktalanok közé való. Akkor már ki kell irtani. Ezt végigcsináltuk az anyaotthonban, végigcsináltuk a Páskomban, nem tudok arra a stílusra lemenni. Ugyanez van a börtönben is. Nem tud az ember egy stílust, attól még nem vagyok se nagyobb, se kevesebb, hogy megpróbálok ugyanolyan ember maradni, amilyen azelőtt voltam. Jó. Nincs a hátam mögött saját ház, nincs vagyon, nincs kocsi, de attól még ugyanaz vagyok, nem változtam. Én akkor sem voltam más, mikor vállalkozó voltam, és most sem vagyok más. Csak a körülményeim változtak. Ezt nem értik meg, és azt mondják, nagyképű vagyok. Nem vagyok nagyképű, csak nem vagyok hajlandó lealacsonyodni egy utcasarki ocsmány beszédre, csupán azért, mert hajléktalan lettem. Attól én még nem változtam meg.

A párom nem iszik, és a férfiak között hónapokon keresztül ment, hogy na, mit játszod az eszed? Nagyképű vagy, ne tegezz! Amelyik keres naponta ötszáz forintot, és hatszáz forintot eliszik, azt mondja: te mocsok, miért nem adsz nekem italra pénzt? Az a baj, hogy azt hiszik, hogy ha leisszák magukat, vagy legyógyszerezik magukat, akkor megváltozik az életük. Lehet, hogy akkor egy nagyon „jó" állapotba kerülnek, de az életük nem változik, csak lejjebb süllyednek.

A jó Istennek volt egy szándéka velem, azt az utat, ami elő van nekem írva, azt végig kell járnom, akármilyen nehéz. De ha elmenekülök előle, egyszerűen feladtam. És ha alkoholhoz nyúlok, akkor is feladtam. Ott volt az apám. Ha józan volt, egész értelmesen lehetett vele éldegélni. De ha ivott! Amikor anyu meghalt nyolc évvel ezelőtt, az apu teljesen összecsuklott, kicsúszott a lába alól a talaj, attól kezdve józanul nem lehetett látni, a szó szoros értelmében belefulladt az alkoholba. Nagyon csúnyán leitta magát, nem vette észre senki, felborult, és visszafolyt az alkohol, és megfojtotta. Nem tudott felkelni. Nagyon furcsa pózban találtak rá a mentősök. A szó szoros értelmében halálra itta magát. Anyu halála után még öt évig élt. Édesanyám gégerákos volt, sikerült a műtét, sugarazták, utána kapott egy agyvérzést, és az volt a baj, hogy anyu feladta. A műtét után nem volt hajlandó kommunikálni, feladta, tizenkét nap után meghalt.

– Mennyire kötődött az édesanyjához?

– Nagyon. Az anyu mai napig az anyu, és a férjemnek is az anyu volt, nem is szülői, hanem baráti kapcsolat volt köztük. Aput is szerettem, a maga módján elfogadtam, kicsiként nagyon rajongtam érte, aztán rájöttem, hogy az alkoholt választotta, nem minket.

Talán emiatt nem bírom elviselni a részeg embert, nem bírom elviselni, ha valaki tombol mellettem. Addig ember az ember, amíg ember tud maradni. Az alkoholtól már nem ember. Az alkohol nem oldhat meg semmit. Ezt a gyerekeink is látják itt, de valahogy ők jobban elviselik, talán mert annyi mindent átéltek. A fél év alatti meneküléseinket nem is lehet elmondani, annak a hangulatát, amit a gyerekek átéltek... például az iskolából menekült haza, kerítésen ugrott át...

– Őket is fenyegették?

– Igen. A kislányt is, hogy ezt-azt tesznek vele, ettől féltünk a legjobban, mert nagyon szép kislány. A H. úr egy harminc év körüli úriember, van egy húsz év körüli öcsikéje, és a slepp, húsz év körüli kopasz gyerekek, tagbaszakadt kredencajtók, azok tömörültek a kapu előtt. Baráti kör, megfogadott társaság, tény az, hogy ott voltak. A kislányt nem is mertük gyalog elengedni az iskolába, a papa vitte kocsival, a kisfiút kapták el, hogy hol vannak anyádék? Amikor mi a városban tárgyaltunk valahol, a gyerekek úgy ugrottak át a kerítésen, hogy jaj, Istenem, itt a H., most menekülni kell. Ezek nem megjátszások voltak, ezek nem túlzások. És amikor nagyon veszélyes volt a helyzet, akkor ők még ki is mertek állni, velem ellentétben, mert én nem mertem kiállni vitatkozni vele. Kiabáltak, hogy takarodj el innen, hagyd a szüleimet békében, a kislány, mint egy kis kakas, ugrott volna neki, pedig előtte az apjukat már a kapuban leverték, és letépték róla a ruhát. És a kislány mégse félt. Többet járt hozzánk a rendőrség, mint amennyit jóformán mi jártunk haza. Mindennap kijött a járőrkocsi, megjelent a rendőrség, kérdezték H. úrtól, hogy mit keres itt, s még én lettem lehülyézve. Üldözési mániában szenved ez a hülye liba, mondta a H. úr, mert hogy ő a szomszédba jött egy rokon nénihez. Ezt nem lehetett megvétózni, mert tényleg valami rokona volt.

– És akkor a rendőrség elment?

– Igen. Aztán visszajött a banda éjjel egy órakor, négy órakor. A házba nem tudtak bejönni, de nyomták a csöngőt, beragasztották, hadd szóljon, dobálták az ablakot kővel, üvöltöttek, az egész utca utált minket, mert berregtették a motorokat, az autónk gumiját kiszúrták, hogy ne tudjunk elmenni. Valami katasztrófa, hogy mit tudtak alakítani. Bejöttek az irodába, fenyegetőztek. Fölvettünk egy jogászt, mert úgy gondoltam, kell egy jogász, ha valamilyen szerződést alá akarnak íratni velem. Felvettünk egy nyugalmazott bírónőt, de már az első munkanapján úgy kérte a rendőrséget, hogy ugyan szállítsák már ki Dunakeszről, mert ő oda a lábát be nem teszi többé, de ki sem mer menni egyedül. A H. úr éppen akkor tizedmagával jött, hogy ránk gyújtja a házat.

És ott voltak a gyerekek is. Éjszakákon át nem tudtak aludni, a tízéves kisfiam úja bepisilt álmában, eljutottunk oda, hogy a gyerek félt kimenni az utcára egy kiló kenyérért, ha meglátott egy Alfa Rómeót, mint egy mentőautó, vészvijjogva rohant haza, hogy itt vannak a H.-ék. A mai napig van bennük egy félsz, mai napig úgy közlekednek, hogy ide-oda kapkodják a fejüket, nagyon hosszú idő kell, hogy ezt feldolgozzák. Majd idővel az is kijön belőlük, hogy engem mennyire okolnak az átélt borzalmakért, most úgy érzem, nem vádolnak, de nem tudom. Felnőtt fejjel más visszanézni a dolgokra, mint gyerekfejjel benne lenni.

Egyelőre az a legfontosabb, hogy el tudjak menni dolgozni, hogy talpra tudjunk állni, el tudjunk menni onnan a szállóról, hogy találjunk valami biztos pontot.

A hajléktalanok kilencvenkilenc százaléka úgy van, hogy majd oldja meg az állam. Én még soha nem vettem fel segélyt, a gyerekek után nevelési segélyt, sem krízissegélyt. Mindig azt mondtam, hogy amíg dolgozni tudok, egyszerűen ég a pofám, hogy elmenjek és kérjek. A hajléktalanok úgy állnak hozzá, hogy majd adnak. Sőt követelik. Vannak nagyon rossz helyzetben levők, ez kétségtelen. Csak amikor először kap, akkor hálás, másodjára már elvárja. És ez nem jó. Azt mondják, húszezerért nem megyek el dolgozni, majd ha hatvanat adnak, elmegyek. Pedig ha húszért van munka, akkor húszért kell elmenni. Mert be kell bizonyítani, hogy tud az ember dolgozni. Van olyan fiatal pár a szállón, amelyik azt mondja, hogy havi hatvanezerért nem megy el dolgozni. Lehet, hogy rosszul látom. Van, aki tényleg segítségre szorul, nem is anyagira, hanem olyan segítségre, hogy rávezetni, hogy hogy kell dolgozni, mit kell csinálni. Nagyon sokan azt mondják, hogy nem mennek albérletbe, még ha lenne is, mert eladják a feje fölül.

Egy olyan szervezet kellene az FSZKI-n kívül, amelyik olyan lakásokkal foglalkozik, ahová a lakástalanok költözhetnének. Nem hajléktalanok, hanem lakástalanok. Kiadni bérbe. Azt mondom, tízezer forintért megkapod havonta, de azt fizetni kell, s ha nem fizet egy hónapig, akkor viszontlátásra.

– Mi a különbség a lakástalan és a hajléktalan között?

– A lakástalan az, aki elpasszolta a lakását, vagy albérletben élt, és kikerült az utcára. Ez a lakástalan. A hajléktalan az, aki eltapsolta a lakását, elitta stb., és kikerült az újságpapírra. Az a hajléktalan. Azt, aki mindenbe beleül két fenékkel, aki az alkoholnak eladja a lelkét, azt nagyon nehéz talpra állítani. Ott tényleg borzasztó segítség kell, az egy más történet.

– Kik vannak többen? A hajléktalanok vagy a lakástalanok?

– A lakástalanok. Voltak a privatizációk. Nagyon sokan abból éltek, hogy vettek három-négy lakást, nem volt megszabva, abból éltek. Visszavásárolták, újat vettek, üzérkedtek. Kiadják bérbe, kifizették előre a fél évet, egy évet, két hónap után kidobja a bérlőt az utcára, pénzt nem ad vissza, s azt mondja, eladtam a lakást. A bérlő pedig lakástalanná válik. Nem tehet róla, ő rendesen fizetett, dolgozik is. És akkor válik hajléktalanná, amikor elveszti a munkahelyét, mert nem tud honnan eljárni dolgozni, elveszti a stabilitását, mert amíg bérel egy lakást, addig emberi körülmények között lakik, tud dolgozni, van egzisztenciája. Ha utcára kerül, bekerül egy szállóra, onnan nem tud menni dolgozni, elkezdi szégyellni, hogy hol lakik, holott nem tehet róla. Érti? És akkor jön a saját belső szégyen. Nem mer szembenézni a másikkal. Itt felháborító a dolog, mert nem ő tehet róla. Az, amelyik elissza az eszét, és kint kolbászol az újságpapíron, abba kettőt bele kéne rúgni és elvinni egy alkoholelvonóba, s azt mondani, hogy addig innen ki nem jössz, amíg le nem szoksz az alkoholról. Ha meg nem szoksz le róla, akkor fulladj bele. De ők a szemtelen emberek, őket sajnálják jobban. Pedig nem őket kell sajnálni. Lehet, hogy nagyon drasztikus vagyok, de én köztük vagyok. Benne vagyok ebben a dologban lassan egy éve, s látom, hogy melyik mire való. Van, amelyiknek hiába könyörög az ember, hogy menj el dolgozni, ez jó munka, csináld meg.

A férjemet nagyon sokan lehülyézik: te naponta bejársz dolgozni? Hülye vagy te? Hát nem jobb itthon? Meg is őrülne, ha otthon kellene lennie. Nincs megfizetve, nem milliókat keres, és mégse volt nap, hogy ne jött volna be dolgozni.

– A gyerekek nem panaszkodnak?

– Jönnének, panaszkodnának, de aztán azt mondja szegénykém, hogy ááááá, nem érdekes, és otthagy. Hiába kérdezem, annál rosszabb, ha az ember erőlteti. Meg kell várni, hogy magától kifolyjon belőle, hogy mi bántja. Nem panaszkodnak, mert nem akarnak még nehezebb helyzetbe hozni. Érzik, hogy most a börtön után békén kell hagyni engem. De biztos, hogy nagyon sok olyan van bennük, ami bántja őket, ami nagyon rossz emlék.

– Ők egymással szoktak beszélgetni?

– A két nagyobb. Ők nagyon sokat. A két kicsi... a középső nagyon furcsa gyerek, inkább magába fojt mindent. A kicsi meg megpróbálja áttenni humorba, és ha nem sikerül, átmegy egy kis mufurc vadócba, inkább elmegy, ne lássa a problémákat, bóklászik hol az egyik szomszédhoz, hol a másikhoz. Azt hittem, hogy ő a legkeményebb, azért tesz át mindent humorba, de nem, valójában ő a legsérülékenyebb.

2

– Egy kicsit arról beszélgessünk, ami e szomorú történet előtt volt. Először Reginát kérdezném, mert ő emlékszik a legmesszebbre. Emlékszel a nagyszüleidre?

REGINA Igen, anyu szüleire. A másik oldalról nem tartottuk a kapcsolatot. A legjobban anyai nagymamámra emlékszem.

– Sűrűn találkoztatok?

REGINA Igen, mi is voltunk nála, ő is nálunk.

– Főzött valami kedvenc ételt?

REGINA A palacsinta minden reggel ott volt az asztalon meg tejbegríz, korán felkelt, hogy megcsinálja.

– Nézzük csak! Regina tizenhat éves, Krisztián tizennégy, Bánk tizenkettő, Gergő tízéves. Nagy család a tiétek. Halljuk Krisztiánt! Te például hány gyereket szeretnél?

KRISZTIÁN Hetet, hatot.

– És te, Bánk?

BÁNK Még nem tudom.

– Gergő! Nem rossz, hogy nincs kisebb testvéred?

GERGŐ De.

– Mert így most mindenki téged nevel, ugye? (Nevetés) *Regina, szeretnél családot?*

REGINA Igen.

– Egyet? Kettőt? Többet?

REGINA Inkább csak kettőt.

– Fiút vagy lányt?

REGINA Mindegy, a fiúkat is szeretem, a lányokat is.

– Krisztián, te is emlékszel a nagymamára?

KRISZTIÁN Igen.

– Mi az, ami a legérdekesebb volt? A palacsinta meg a tejbegríz?

KRISZTIÁN Mindegyikünket egyformán szerette. Jó volt. Jó volt nála. Kedves volt.

– Akkor merre laktatok?

REGINA A Madárhegyen. Kertes ház volt, egy szoba volt benne. De nem volt olyan kicsi.

– És ahogy bővült a család, az ágyak egymás fölé kerültek?

BÁNK A tetőteret be lehetett volna építeni, de nem kaptunk rá engedélyt, mert ott akkor épültek a házak, de kaptunk lakást Káposztásmegyeren. Nagy volt, három szoba.

– Volt benne fiúszoba, lányszoba?

BÁNK Igen, Regi külön, mi Lelével hárman hátul a kisszobában.

– Ki az a Lele?

BÁNK A Gergő, mert a Gergőt nem tudtam kimondani, és azt mondtam: a Lele síj.

– És te, Krisztián, mikorra emlékszel vissza?

KRISZTIÁN Emlékszek a madárhegyi lakásra is, aztán megszülettünk sorra.

– Ahogy a beszélgetés előtt mondtad, kezdtétek kihasználni a nyolcvanas éveket.

KRISZTIÁN Szóval nem kaptak a szüleink építési engedélyt, így Káposztásmegyerre költöztünk, ott laktunk nyolc évig.

– Mielőtt továbbmennénk, megkérdezem, hogy van-e valami elképzelésetek arról, hogy ha befejezitek a gyerekkort, mit csináltok. Reginárol tudom, hogy pedagógus akar lenni. Logopédus.

REGINA Igen. Végeredményben azért, mert az öcsémnek, Bánknak beszédhibája volt, sokáig járt logopédushoz.

– Semmit nem lehet észrevenni rajta, igazán jó logopédus volt. Bánk példája indított arra, hogy próbálj te is segíteni. Bánknak is segítettél?

REGINA Igen, mindnyájan segítettünk.

– Bánk, nehezen mondtál ki szavakat?

BÁNK Beszélni folyékonyan tudtam. Csak az iskolában gondok voltak az olvasással, és akkor mondta anyu, hogy logopédushoz fogok járni, aztán Lele is járt, ő sem tudta kimondani az r betűt. Őt is megtanították rá.

– Regina, hogy segítettél? Mondókákat mondtál?

REGINA Leültem velük olvasni. Ha valamit nem úgy mondtak, ahogy kellett volna, akkor mondtam, hogy még egyszer. Volt, hogy együtt sírtunk, hogy nem tudja kimondani.

BÁNK Aztán nagy nehezen kimondtuk.

– Büntetést nem kaptak?

REGINA, KRISZTIÁN, BÁNK (*nevetve, együtt*) Nem!

– Olyan jó szíved van, hogy képtelen volnál rá?

REGINA Az, hogy néha összevesztünk, olyan volt, az minden gyereknél megvan. De nem tudtam volna azt mondani nekik, hogy most büntetés, most nem ehetsz vagy nem ihatsz, vagy menj arrébb.

– Menjünk tovább! Krisztián, te mi leszel?

KRISZTIÁN Sok minden szerettem volna lenni, de nem tudom végül is. Már mindenféle akartam lenni, régész, pilóta...

– Az egyik lent turkál, a másik fent.

BÁNK Nem tudom, hogy mi leszek. Majd elválik. Katona vagy műszerész, nem tudom.

– Jó a kézügyességed ?

BÁNK Nem mondhatnám.

– Akkor miért épp műszerész?

BÁNK Nem tudom.

– Lele? Te mi szeretnél lenni?

GERGŐ Nem tudom.

– Nem jut eszedbe sosem? Kovács? Bicikliszerelő? Mozdonyvezető?

GERGŐ Nem tudom.

– Na jó. Szóval ott laktatok a Madárhegyen, aztán átmentetek Káposztásmegyerre, ott már megvolt Gergő is, ugye?

BÁNK Igen, még Madárhegyen született.

– Madárhegyen születtél, te vagy az utolsó madár, jó madár. (Nevetés) *Te nem emlékszel semmire?*

GERGŐ Csak Káposztásmegyerre.

– És ott mire emlékszel?

GERGŐ Futkároztam, nézték a tévét a nagyszobában, kimentem az erkélyre, elvágtam a lábam.

– És aztán elköltöztetek Dunakeszire.

KRISZTIÁN Igen, kertes házba akartunk menni.

– Hogyan döntöttetek, ti benyújtottatok egy petíciót a szüleiteknek?

REGINA, KRISZTIÁN Albérletet kerestünk, nem találtunk.

– Milyen volt Dunakeszi, mikor odaköltöztetek?

REGINA, KRISZTIÁN, BÁNK, GERGŐ Jó volt...

REGINA Nagyon sokszor kimentünk Horányba, mindig Dunakeszin mentünk keresztül, és mindig is gondolkoztam, hogy milyen lehet ott lakni.

– Úgy ránézve kellemes helynek tűnt...

KRISZTIÁN, BÁNK Igen, nagyon. Tetszett mindegyikünknek.

– Dunakeszin már mindenki iskolás volt.

KRISZTIÁN Ketten jártunk a Waldorfba...

BÁNK Én külön jártam a Regivel, mert zenei is lett volna, és nincs hallásom.

– Mi a titka a Waldorf-iskolának?

KRISZTIÁN Szóval nem általános iskola, nem tudom, miért, olyan magániskola, nem vegyes iskola, nincs osztályzat, jegy, más a bizonyítvány, normálisabbak a tanárok is, szóval más. Jó volt.

– Nem hiányzott, hogy nem kaptatok jegyet?

KRISZTIÁN *(nevet)* Nem.

– Mennyi ideig jártatok Dunakeszin iskolába?

KRISZTIÁN Egy évet jártunk volna, ősztől, de a tanév vége felé már kezdtünk nem járni.

– Mekkora volt a dunakeszi lakás?

BÁNK Két szoba, előtér, fürdőszoba.

– A szomszédok milyenek voltak?

BÁNK Az egyik egy hárpia volt, a másik...

REGINA ...egy normális néni volt, szerettük. Julika néni.

BÁNK A hárpia az a Marika néni volt.

– Ő volt a nyugati boszorkány?

KRISZTIÁN Rokona volt annak az embernek, akitől béreltük a házat. Ikerház volt, neki kétszer akkora volt, mert volt tetőtere meg erkélye, és mikor meglátta, hogy a kutyusunk ott van a kerítésnél, mert el volt választva a telek, de amikor nem voltunk otthon, és jött a villanyszámlás vagy akárki, ő átjött. És arra lettünk figyelmesek, hogy veri a kutyát. És ettől kezdve eldöntöttük, hogy ő egy hárpia. Nem bántottuk, de amit csináltunk, az neki mindig rossz volt. Felmásztunk a fára, ott kiabált a kert közepén, hogy gyertek le onnan.

– Nem bántottátok?

BÁNK Amikor nem volt otthon, átmentünk a kertjébe, és a virágait egy kicsit megtéptük.

KRISZTIÁN Meg befújtuk spray-vel meg különböző dolgok.

– Sejtette, hogy ti voltatok?

BÁNK Hát igen, nem volt más a környéken, nem volt más.

KRISZTIÁN Fogtunk egy kindertojást, tettünk bele vizet meg sütőport. És elrejtettük a kertjébe. Amikor megtalálta, megijedt és mindig így csinált: áááá!, mert mindig akkor puffant szét, amikor megfogta.

– Majdnem egy évet eltöltöttetek, jött a nyár, illetve a tavasz, s nem fejeztétek be az iskolát.

BÁNK Nem, mert menni kellett.

– Mikor kellett menni?

REGINA Az utolsó hónap volt, amit nem jártunk.

– Mikor éreztétek, hogy valami baj van? A szüleitek mondták, hogy probléma van?

BÁNK Észrevettük, hogy gond van...

KRISZTIÁN ...mentünk haza a suliból

BÁNK ...és ott már verték a tam-tamot.

REGINA A lakásra egyszer vagy kétszer jöttek, nagyon megijedtünk...

KRISZTIÁN ...meg állandóan telefonálgattak, s ha mi vettük fel: anyád, apád otthon van? És amikor jöttünk haza az iskolából, jött az autó utánunk: apád, anyád?

BÁNK A kutyánk már meg sem ugatta, mert ismerte őket. A kutyánkat aztán megmérgezte a szomszéd, vittem neki vizet, de nem ivott, lánykutya volt, a többit meg elvitte a sintér.

REGINA Bementem anyuékhoz az irodába, és akkor megjelent az úriember és az öcsikéje, ott kiabáltak, csapkodtak, édesanyám ideges lett, majdnem összeesett. Tizenöt évesen ott kiabáltam, hogy jó lenne, ha befejeznék, mégiscsak az anyukám, ha valami komolyabb probléma lesz, megfojtalak titeket, de ezzel nemhogy javítottam, rontottam a helyzeten, mert nekemjöttek. És annyira megijedtem, hogy velem kiabálnak, azt, hogy fogjam be a számat, csak kicsit durvábban, azokkal a szavakkal nem tudom elmondani, az volt a lényege, hogy fogjam be a szám.

KRISZTIÁN És eljött annak az illetőnek egy kollégája, és követelte a rádiótelefonunkat, hogy adjuk oda, amíg a pénzt nem fizetjük ki, és akkor apuék odaadták, az apu kiment, a rádiótelefont odaadta, de összekaptak ott, és akkor kiabáltam velük. Nem emlékszem rá, sok

mindent kiabáltam. Kiabáltunk, ha keresték anyuékat, hogy takarodjanak, volt, hogy anyuék elmentek valahová, Bánkot vitték magukkal, és rácsos kerítés volt, a kapufélfáról letekerték a kerítést...

BÁNK ...meg a csengőt kitámasztották, hogy szóljon.

KRISZTIÁN Amikor elmentek anyuék, Bánkot is vitték...

BÁNK Elkezdtük menekülni az autónkon hárman, anyu, apu és én, és jöttek utánunk, kergettek, Dunakeszit háromszor végigjártuk. A többiek otthon voltak. És volt egy rendőr bácsi, oda mentünk el, oda befordultunk, és akkor ők továbbhajtottak. Mi meg nem mertünk hazamenni. A rendőrök hozták ki a végén a többieket.

REGINA Csöngettek, ki nem mentünk, csak az ablakot nyitottam ki, rángatták a kaput, kiabáltak, mondtam, nem tudom anyuékat idehívni, mert nincsenek itthon, kiabáltak, hogy ott vannak bent, kövekkel dobálták az ablakot, és Krisztián meg Lele lent bujkáltak a földön, mert féltek, hogy betörik az üveget, nem mertek felállni, nehogy eltalálja őket a kő. Hiába mondtam nekik, hogy az öcsémék, nem anyu, nem apu, nem hitték el. És akkor apu egyik régi ismerőse jött, és ők elmentek. Apu ismerőse felhívott minket telefonon, hogy ha jönnek, ne nyissunk ablakot, ne menjünk ki, és tegyük egy párna alá a telefont, mert akkor kint nem hallják, hogy csörög, és maradjak a telefon mellett. Akkor bementünk a fürdőszobába, bebújtunk a kádba, és ott telefonálgattunk az ismerőssel.

Iszonyú rossz emlék, mert ha látja az ember filmen, azt mondja, jó, egy film. De ez már régesrégen nem film.

KRISZTIÁN Már nem aludtunk egy ideje az ágyon, mert féltek anyuék, hogy bedobnak egy követ, és a Regihez beköltöztünk mind a hárman, volt egy fotelágy, amit ki lehetett húzni, meg lent aludtunk a földön.

BÁNK Én, amikor jöttem haza az iskolából, beláttam az ellenséghez.

– És mit csinált az ellenség?

BÁNK Az autójukat nem láttam, s gondoltam, hogy vagy bent vannak anyuéknál az irodában, vagy a háznál. Mindig az irodába mentünk, mert mondta anyu, és együtt mentünk haza. Először letettük a táskát. Vagy a ház előtt, vagy az irodában csinálták a balhét.

– Regina, te mitől féltél a legjobban?

REGINA Nagyon sok olyan dolog volt, amitől féltem. Például amikor a fürdőkádba bújtunk, vagy a kerékgyárnál felszállni a buszra és onnan is gyalogolni egy jó öt percet, és mindig... jönnek vagy nem jönnek?... Egyszer nagyon megijedtem, mikor mentem iskolába, mert úgy tűnt, mintha őket láttam volna az iskola előtt. Ez egyetlenegyszer volt, és eléggé kínos helyzetbe sodortam magam, ugyanis totál vadidegen emberek mellé álltam, és elkezdtem nekik beszélni, azt se tudtam, hogy mit mondok, csak összevissza beszéltem velük. Csak néztek rám, és így tudtam bemenni az iskolába. Felmentem, kinéztem az ablakon, még mindig ott voltak, az első óra után is kinéztem, még mindig ott voltak. A második óra után, mikor ismét kinéztem, már nem voltak ott. Akkor nagyon nehezen mertem kimenni az iskolából, hogy elinduljak hazafele, mert féltem, hogy ott vannak. Például el akarták hívni aput egy kihalt részre, tárgyalni.

KRISZTIÁN Mert azt akarták, hogy a nevére írassuk a telket.

BÁNK Én egyszer féltem nagyon, amikor mentünk haza az iskolából hárman a barátaimmal, és nagydarab emberek jöttek, és akkor is azt kérdezték, hogy apu meg anyu hol van, mondtam, nem tudom, és a tesója kinyitotta az autón az ajtót, hogy beráncigálnak, és kiszedik belőlem, hogy hol vannak, és akkor elbújtam a nagy gyerek mögé, és akkor féltem nagyon.

REGINA És mindegyikünk féltette a másikat.

KRISZTIÁN Én attól nem féltem, hogy elrabolnak engem vagy minket, mert akkor már beavatkozott volna a rendőrség.

– Érezted, hogy csak ijesztgetés?

KRISZTIÁN Hát minden reggel figyelni, hogy elkapnak! Futottak utánunk, lementünk a Duna-partra, és volt egy tíztagú csapat, elkezdtünk rohanni, berohantam egy kertbe, és kiabáltam, hogy telefont, telefont gyorsan, hívják a rendőrséget, de elkaptak, és vittek kifelé. Mondtam Bánknak, hogy nézze meg, hol vannak anyuék, de Bánk nagyon félt.

– Gergő, volt, hogy rosszat álmodtál?

GERGŐ Nem.

– Mikor beültetek a kádba, úgy gondoltad, hogy Regina és Krisztián meg tudnak védeni?

GERGŐ Sírtam, sírtunk mind a hárman. Már kúszva mentünk a kádig is.

– Kinek jutott eszébe, hogy a kádba bújjatok?

KRISZTIÁN Ez jött magától, mert dobálták az ablakot. Ne a konyhába menjünk, mert ott is ablakok vannak, a bejáraton is, és akkor bementünk a fürdőszobába, mert ott nincs ablak. Nálunk volt a telefon, és ismerősök hívtak fel minket, ők hívták fel a rendőrséget. Mire kijött a rendőrség, már nem voltak ott, meg volt mire hivatkozni, hogy nem hozzánk jöttek, mert a szomszédunk, a hárpia, valamilyen rokona volt.

– Az osztálytársaitok tudtak erről?

EGYÜTT Nem.

– Nem beszéltetek róla?

GERGŐ Nem, soha.

KRISZTIÁN Mivel nem élték át ezt, amit mi átéltünk, teljesen másképp fogták volna fel. Azt hiszem, kiközösítettek volna.

– Miért? Nem gondoltad, hogy valaki melléd áll?

KRISZTIÁN Nem, mert teljesen más környezetből jöttek. Ők nem kétszáz forintos ruhákban jártak. Korábban még én is olyat vehettem fel, amit akartam, én válogattam az öcsémékkel együtt, de akkor az már elmúlt.

REGINA Többször is megkérdezték, hogy hol lakunk, és azt mondtam, hogy a nagynénéméknél. Próbálták megtudni, hogy mégis hol lakom, próbáltak követni. Elindultam az iskolából két órakor, és négy-öt óráig haza se jöttem, mert mentem körbe-körbe az utcán. De mindennap feltették a kérdést, hogy most miért nem jössz velünk ide, miért nem jössz moziba, meg hol laksz, meg hol van anyukád.

– Lele még nem mondta, hogy mitől félt.

GERGŐ Jöttek anyu meg apu... féltem, hogy valami bajuk lesz.

KRISZTIÁN Mindenki félt a családban, hogy hazaér-e időben, nem mentek-e be az irodába, anyuék mondták, hogy ne menjünk oda, mert ne lássuk, hogy sok vita van, sokszor telefonáltak, de féltünk, hogy nincs-e bajuk, mert ha benne vannak a pácban, nem mondanák meg, hogy ne legyünk stresszben. Amikor hazajöttek, elmondták.

– Most próbáljatok meg visszaemlékezni arra, amikor eldöntöttétek, hogy elmentek otthonról.

KRISZTIÁN Éjszaka történt, felhívtak telefonon bennünket, hogy édesapámék találkozzanak velük egy félóra múlva a benzinkútnál. Összeszedtünk néhány holmit, és sokáig mentünk autóval. Ahol meg akartunk aludni, drága volt, azután egy másik helyen egy panzióban kaptunk szállást. Másnap mentünk Horányba, ott van egy kis ház, odaköltöztünk. Nem tudták, hogy ez a ház ott van nekünk, de az önkormányzatnál valahogy kiderítették, mert az anyu nevén volt a ház, hogy ott vagyunk, és megjelent egy úriember, onnan is el kellett mennünk. Horányban voltunk két hetet, onnan jártunk iskolába.

BÁNK Aztán egyszer éppen játszottunk kint, és egyszer csak megjelent egy autó, és idegen emberek bejöttek és beszélgettek. Amikor kimentek, felültem a biciklire, hogy ott vannak-e még. Ott voltak. Akkor a másik úton csendben kitoltuk az autót. Nem vették észre, mert ők kint álltak a főúton. Csak néhány könyvet vittem magammal, amit tanulni akartam, meg a kis fehér egeremet betettem egy üvegbe.

Akkor elmentünk egy erdőbe, ott aludtunk. Hajnalban visszamentünk, a gátnál volt egy közért, otthagytuk az autót, és komppal átmentünk a rendőr bácsihoz, akit ismertünk. Ott Gödön voltunk két hónapig.

Amikor pár nap múlva visszamentünk, láttuk, hogy összetörték az autónkat, az egérke sajnos a csomagtartóban maradt, megfulladt.

REGINA Szétvágták a táskámat, ötezer forintos táska, ha látnám, hogy ki volt, pofán vágnám, az én dolgaimat ne tegyék tönkre! Aztán a rendőrtől is menni kellett. Rendőrök segítségével hoztuk el hazulról a holmikat, és kivittek minket ott, Horányban egy ilyen úttörőtáborba, ott voltunk négy napig. Onnan mentünk anyunak a bátyjáékhoz, a Pistiékhez, Pestre. Két gyerek van ott, egy hat- és egy négyéves.

BÁNK Ott már nem féltünk, majdnem egy hónapig ott voltunk.

REGINA De anyu összeveszett a sógornőjével, mert az azt mondta, hogy tönkreteszi a család békéjét, ellene fordítja a férjét, s eljöttünk. Volt lent egy helyiség, ahol a holmink volt, úgy volt, hogy béreljük, volt rajta galéria, és éjszaka odamentünk aludni, mert nálunk volt a kulcs.

– Egyenesen a nagybátyátokhoz mentetek, vagy volt egy kis kitérő?

REGINA Volt. Mikor Pestre jöttünk, anyu nem akart a bátyjához menni, de apu csak felhívta, hogy egy-két napról van szó, és így mentünk oda. Addig pályaudvaron voltunk egy éjszakát meg a Városligetben egy éjszakát. Meg vonaton is utaztunk, próbáltunk ott is aludni.

KRISZTIÁN Vidékre mentünk, mert úgy volt, hogy elcserélik az autónkat egy lakókocsira, de nem volt benne motor. Akkor voltunk utcán, sokáig sétáltunk, bementünk egy templomba, a Rózsák terén, és anyu mondta a papnak, hogy ez és ez van, akkor bevittek minket egy épületbe, és utána kerültünk ide. Addig nem tudtuk, hogy vannak ilyen hajléktalanszállók.

– Nem is hallottatok a hajléktalanokról?

KRISZTIÁN Azt hittem, a hajléktalan azt jelenti, hogy béna a lába vagy a keze, nem tudtam, hogy a hajléktalan azt jelenti, hogy nincs otthona. Most már tudom.

– Nem merült fel az iskolában, hogy állami gondozásba kellene mennetek?

REGINA Nem, mert az iskolában nemhogy a diákok, de eleinte a tanárok sem tudták... Aztán kiderült, hogy mi semmiféle dolgokat nem tudunk fizetni, mert a pénzt, ami van, kajára kell fordítani. Hiába mondtam volna, hogy szeretnék elmenni egy táborba, nem tudtuk volna fizetni. Volt a ballagás előtt egy buli, kibéreltek egy éttermet, hogy ott lesz egy ilyen összeröffenés, és az fejenként ötezer forint lett volna. Mondtam az osztályfőnökömnek, hogy nem tudom befizetni, de helyettem mégis befizették, és azt mondták, hogy majd én adom vissza a pénzt. Holott tudta, hogy nincs pénzünk, mert kajára kell, és akkor már azt is tudta nagyon jól, hogy hol lakunk.

– Nem volt egy olyan jó barátod, akinek ezt el tudtad volna mondani?

REGINA Voltak jó barátok, de ha esetleg összeveszünk, akkor tuti, hogy ő lett volna az első, aki elmondja.

BÁNK Nekem volt egy nagyon jó barátom, a Milán. Meg volt egy lány, az ismerte nagyon jól ezt az úriembert, mert az apukája neki dolgozott.

– És annak a lánynak elmondtad?

BÁNK Annak a lánynak nem, csak a barátomnak, a Milánnak.

– Akkor kerültetek ide és innen a Páskomba, és akkor jött az a szomorú fejezet, hogy jöttek a rendőrök.

GERGŐ Jöttek, körülnéztek, azután jöttek megint, és anyut meg aput elvitték.

KRISZTIÁN Mondták, hogy körözés van kiadva anyuékra. Mindegyik civilben volt. A ház körül nem kommandósok voltak, azt egy hülye gyerek találta ki, aki még a szállón sem lakik. Újoncok voltak.

KRISZTIÁN Aki bekopogott, az azt mondta, hogy rutinellenőrzés, és a személyi igazolványokat kérte.

REGINA Az egyik lakónak a kisfiát lefényképezték. És visszajöttek, és mondták, hogy anyu meg apu öltözzön fel, mert velük kell menjenek.

BÁNK Mindannyian sírtunk, ki is rohantam, utánuk akartam menni, megnyugtattak, azt mondták, hogy majd visszajönnek reggelre.

KRISZTIÁN Bejött annak a kicsinek az anyukája, akit lefényképeztek, és kérdezte, hogy miért vitték el az anyukátokat. És Regina meg kiküldte őket.

REGINA Átjöttek, tőlem nem kérdeztek semmit, hogy mi történt, meg mi lesz, meg hogyan, csak nyugtattak, hogy nem kell sírni, ők is voltak már ilyen szituációban, normálisak voltak meg minden, és akkor bejött az Éva meg az élettársa, olyan részeg volt, mint a disznó, és a Krisztián felállt az ablakba, nézni akarta, integetni akart, erre berohant a szobába az Éva, hajánál fogva szedte le a gyereket, és ott kiabált, és az ura is csinálta a balhét, kimentem a konyhába, fogtam a konyhakést, és mondtam az Évának, hogy vidd ki a férjedet, mert le fogom szúrni, ha nem viszed ki innen. Az Éva nézett rám, megfogta a férjét és kivitte. Ott bent röhögtek rajtam, hogy én a konyhakéssel a kezemben ott állok, és kikergettem őket.

KRISZTIÁN Mert elkezdtek ott veszekedni az Ani élettársával, hogy kell-e engedély, hogy nem kell, mert ha rutinellenőrzés van, nem kell. Mondta a Gyuri, hogy csak akkor kell engedély, ha házkutatást tartanak. És délben apu hazajött, és mindent elmondott. És eltelt pár hét, és anyu még mindig sehol nem volt.

REGINA Írtam a leveleket, róluk, mármint a gyerekekről, a házról is, magamról is. Zoliról is. A Zoli a volt barátom... legszívesebben megfojtanám, mert utálom az olyan embereket, akik meglopják a másikat. Mert ha én valakinek kölcsönadok, és mond egy időpontot, hogy mikor adja vissza... és ő úgy nem adta vissza, hogy elment vele a fenébe, fogalmam sincs, hogy hol van. Volt mellette két srác, akikkel nagyon jól megvolt, ők szereztek neki állást, és két hétig nem ment dolgozni, mert fáradt, meg mit tudom én, én vettem neki cigarettát, szerettem azért, mert nem vagyok olyan, hogy nem. De apu is kölcsönadott neki, így lett belőle ezer forint, nem nagy összeg, de ha kölcsönadok, akkor szeretem visszakapni. És annak a jó barátjának, akire azt mondta, hogy úgy szereti, mint a testvérét, fogta és elvitte a dzsekijét meg a farmernadrágját. És a legnevetségesebb, hogy a boxeralsóját is elvitte. Az ember más külsőre, belsőre. Zolika külsőre frankó gyereknek nézett ki, de miután megismertem, már egyáltalán nem tetszett. A fiúknak mondta, hogy sok barátnője volt, de csak addig a dologig. Kérdeztem, hogy rám is ez a sors vár? Nem, nem. És mikor anyu elment, pár napra rá feltette nekem a kérdést, és mondtam neki: Zoli, nem. A tizenkilenc évet még nem értem el, ott van az ajtó, ki lehet menni, többet nem kell visszajönnöd. Akkor mondta, hogy jó, jó. De mindennap feltette nekem ezt a kérdést, és mondtam, kifele. És nagyon-nagyon örülök.

– A szüleidnek elmondtad, hogy feltette ezt a kérdést?

REGINA Apunak elmondok bármit. Anyunak még nem, mert nem volt annyi időnk, hogy leüljünk beszélgetni. Apu nekem adott igazat. A házban nagyon sok ellenség volt. Mindegyik jött nekem: hogy lehetsz ilyen szemét, hogy kidobod meg minden, és apu nekem adott igazat. Függetlenül attól, hogy lány vagyok, természetes, hogy mindent megmondok apunak. Ismertem olyan lányt, aki még a saját anyjának sem mondta el a problémáját.

– Milyen volt, amikor anyu hazajött? Tudtátok előre?

EGYÜTT Nagyon, nagyon örültünk.

KRISZTIÁN Már előtte való héten is mondta apu, hogy jön haza anyu valamelyik nap, és hétfőn is mondta, hogy szerdán vagy csütörtökön.

– Édesanyátok mondta, hogy ti tartottátok benne a lelket. Erről jut eszembe két kérdés. Az egyik az, hogy ti mit gondoltok a szüleitekről. A másik, hogy milyen házastársat képzeltek el magatoknak. Mondjuk, Regina van hozzá a legközelebb, legyeskedett a Zolika körülötte, neki van valamilyen elképzelése arról, hogy milyen fiúban lehet megbízni, de ti többiek is próbáljatok felelni rá.

KRISZTIÁN Teljesen mindegy, hogy milyen központban voltunk, mert nekik mindig mi vagyunk a legelső, mindegyikünk érzi, hogy nagyon szeretnek minket, és én nagyon szeretnék olyan szülő lenni, mint anyu meg apu.

– Kaptál már ki tőlük?

KRISZTIÁN Persze, mikor felgyújtottam a szobát, de utána rögön mondták, he haragudj, fiam, de teljesen felkaptam a cukrot, hogy ilyet csináltál, de komolyan nem is haragudnak ránk.

– Bánk, nem botránkoztál meg, amikor menekülni kellett? Nem érezted gyengének őket?

BÁNK Nem, csak arra gondoltam, hogy PONT MI!? Pont mi!? Annyian laknak ezen a földön, és hát pont mivelünk történik ez meg!? De egyáltalán nem gondoltam, hogy gyengék apuék, mert mit tudnak csinálni egy izé ötventagú csapat ellen?

– És amikor bekerült édesanyád a börtönbe, akkor mit gondoltál?

BÁNK Akkor is először azt gondoltam, hogy pont anyuval történik ilyen, de aztán mindjárt arra gondoltam, hogy mi lehet vele!

– Krisztián, a második kérdés, hogy te milyen lányt akarsz feleségül venni?

KRISZTIÁN Nem tudja az ember, hogy milyen a fixa ideálja, mert csak akkor derül ki, amikor meglátják egymást. Ne legyen olyan, mint a hárpia, meg nem szeretnék elválni.

GERGŐ Az biztos, hogy ne legyen hárpia.

– A szüleitek gyakran mondják, hogy szeretnek benneteket?

EGYÜTT Igen, naponta tízszer is... meg mi is anyunak, apunak... Meg amikor elmennek, hoznak nekünk csokit vagy valami kedvességet... szóval szeretem őket...

– És gyakran játszotok vagy beszélgettek velük?

EGYÜTT Igen. Gyakran.

– Második kérdés...

KRISZTIÁN Szeplős ne legyen, ne legyen nyaf-nyaf-nyaf... azok olyan izék.

BÁNK Legyen szép, elegáns,

REGINA Egy osztálytársamnak ismertem a szüleit, de elváltak, és sok osztálytársamnak váltak el a szülei. Nálunk soha nem volt kérdés, hogy elváljanak, és nemcsak miattunk, persze nekünk sem lenne könnyű. Szerintem ők huszonhárom év után nagyon jól megértik egymást, és valahogy úgy próbálnak minket nevelni, ahogy jónak látják.

– És kinek van nagyobb tekintélye a családban, anyunak vagy apunak?

REGINA Mind a kettőnek. Anyu teljesen kimondja, apu meg húzza egy kicsit, anyu hamarabb eldönti a dolgokat, apu is elég gyors tud lenni, de másképp, mint anyu.

– Most már közelebbről látjátok, milyen a hajléktalanlét...

EGYÜTT Rossz!

BÁNK Nekem rossz.

– Úgy érzed, hogy te is egy kis hajléktalan vagy?

BÁNK Hát....

– Most már tudjátok, hogy nem úgy van, ahogy Krisztián képzelte, hogy akinek béna keze-lába, az a hajléktalan. Azt gondoltad, hogy aki nem tud magáról gondoskodni, mozdulatlan, az a hajléktalan?

KRISZTIÁN Igen. Biztos volt neki is háza, jól élt, de most semmire nincs lehetősége, csak rágja magát.

BÁNK Valamikor mi is jól éltünk.

– Van, aki azt mondja, hogy az embernek jobb lesz egy kicsit a szíve, ha látja a szenvedést. A Koldus és királyfi-*t olvasta valamelyikőtök? Mark Twain írta.*

EGYÜTT Nem...

– Ez a könyv arról szól, hogy egy királyfi a palota kertjében összetalálkozik egy fiúval, és annyira hasonlítanak egymásra, hogy játékból ruhát cserélnek. Az őrök kidobják a királyfit, mert azt hiszik, hogy ő a koldus. És akkor a királyfinak itt kezdődik a kálváriája, végigjárja a nyomorúságos koldusfiú életét. A végén mégis király lesz valami úton-módon, de attól kezdve, ha valami rosszat mondanak a szegényekre, elborul a homloka.

GERGŐ És senki nem szólt senkinek, hogy nem megy haza a királyfi?

– Ott volt helyette a kis koldusfiú, ő játszotta a királyfit, nem hitték el neki, hogy ő nem a királyfi, mert annyira hasonlítottak egymásra. Az igazi királyfi, mikor trónra került, mindig azt mondta az uraknak, nem tudtok ti semmit arról, hogy mi az emberi szenvedés. És igaza volt, mert ő a saját bőrén tapasztalta. Most, hogy ti is a saját bőrötökön tapasztaltatok valamit, úgy érzitek, hogy jobban meg tudjátok érteni az embereket, akik bajban vannak? Vagy keményebbek lettetek? Mert van, aki keményebb lesz.

KRISZTIÁN Mindig azt hittem, amikor láttam, hogy valaki fogja a kis táblácskáját, mindig arra gondoltam: miért nem megy el dolgozni? Most úgy gondolom, hogy mert nincs rá lehetősége. Persze vannak, akik elisszák a pénzt, nem arra fordítják, kajára, mert van olyan, aki keres, de nem kaját vesz belőle, hanem elissza.

REGINA Most már azért jobban megértem az embereket. Amíg nem voltunk ilyen helyzetben, mentünk az osztálytársammal a városba, a metróállomásokon ott voltak azok a csövesek, és mindig megjegyeztük, hogy így meg úgy. És nyolcadikban, amikor egyszer olyan alkalom volt, hogy elmehettem, mert volt időm, meg száz forintot is tudtam vinni magammal, és az egyik osztálytársam elkezdte, hogy büdös csöves, akkor úgy fogtam vissza magam, mert utálom az olyan embereket, akik lenézik a szegényeket.

UTÓSZÓ

Életem egy tanulságos időszakában, kezdő segédlelkész koromban, a hetvenes években, egy rövid időre magam is belekóstoltam a hajléktalanlétbe. A helsinki megállapodásra készülő állami egyházpolitikai irányítás abban a rettegésben élt, hogy a befolyása örökre elerőtlenedhet, ezért az egyházak élén meg akarta erősíteni azokat, akik készek voltak például Pálnak a Rómaiakhoz írt levele egyik mondatát – *„Minden lélek engedelmeskedjék a felső hatalmasságoknak; mert nincsen hatalmasság, hanem csak Istentől...”* – úgy értelmezni: a hívő ember Istentől elvárt kötelessége, hogy kritika nélkül engedjen a fennálló hatalom bármiféle szeszélyének, hiszen ha Isten engedte az uraságokat uralomra jutni, azt is tudnia kellett, hogy nem lesz erős oldaluk az alkotmányossághoz való ragaszkodás. Néhányan, fiatal lelkészek és segédlelkészek, a magunk metodista egyházában nem értettünk ezzel egyet, az egyházi vezetés és az Állami Egyházügyi Hivatal pedig hamarost arra a közös felismerésre jutott, hogy legjobb lesz leparancsolni bennünket a szószékről. Palástvesztésünkkel együtt járt a szolgálati lakás elvesztése, sőt néhányan felfüggesztett börtönbüntetést is kaptunk. Abban az időben már három gyermekem volt, s úgy adódott, hogy azt a kis vadrózsával befutott hajdani őrbódét, ahová feleségem családja révén elhúzódhattunk, egy módosabb ember megvásárolta a tulajdonostól, s egy olyan rossz cserét ajánlott, hogy nem kívántunk belemenni. Az a különös dolog történt, hogy a polgári bíróság előtt két lakásügyben is helyt kellett volna állnom. Mivel lelkipásztori elbocsátásomat törvénytelennek tartottam, nem kívántam a szolgálati lakást feladni, egyházam pedig, mely pert indított ellenem (meglepő módon megnyerte), kérte karhatalommal való kilakoltatásomat. Az ügyvédjük azzal érvelt, hogy semmi helyrehozhatatlan méltánytalanság nem történik velem és családommal, hiszen rendelkezésünkre áll a feleségem révén egy másik kerület egyik lakása. Igen ám, de ott az új tulajdonos szintén pert indított és nyert ellenünk. Ügyvédje azzal támasztotta alá, hogy akár karhatalommal is kiköltöztethetők vagyunk, hogy rendelkezésünkre áll a szolgálati lakás. A sors különös játéka folytán a végrehajtás elrendelését mindkét esetben ugyanaz a bírónő tárgyalta, és mind a két végrehajtást elrendelte. Amikor keserűen szemébe mondtam, hogy tud a másik ügyről is, tehát szántszándékkal tesz földönfutóvá bennünket, nevetett és a vállát vonogatta.

Így aztán csöveztünk néhány hónapon át, s laktunk barátaink jóakaratából faházban és cselédszobában, hol itt, hol ott, ahol éppen lehetett. Az is igaz viszont, hogy egész életemet meghatározó barátságokba keveredtem, és más szemmel kezdtem nézni az egész világra.

Érdekes módon bontakozott ki előttem a Bibliának egy addig nem ismert arca. Emlékszem, mennyire megrázott, hogy a Könyv át meg át van szőve nemcsak a kényszerű, hanem az önként vállalt hajléktalanság kérdésével is. Ugyanez vonatkozik a rászorultság és gondoskodás dolgaira. Mintha az Örökkévaló eleve úgy gondolta volna el, hogy hol egyikünk, hol másikunk kényszerüljön elfogadni a többiek segítségét, szolidaritását. Aztán időről időre cseréljenek helyet gazdagok és szegények, erősek és gyöngék, letelepedők és bujdosók.

Már az első lapokon ezzel indul az ember története. Ádám és Éva úgy dönt, hogy a maga útját járja. Konfliktus támad köztük és az Úristen között. Az „utcára” kerülnek, vagyis az Éden kapuján kívülre (azóta is, örök időktől fogva, a családi konfliktusok miatt lesznek a legtöbben hajléktalanokká), védtelenségük és kiszolgáltatottságuk jele, hogy mezítelenek. A fügefalevelek legfeljebb a boldog kerten belül jelenthettek némi látszatvédelmet.

Ennél a történetnél kapjuk a felhívást az első elháríthatatlan kötelességünkre, hogy **ruházzuk fel a mezíteleneket**. És tegyük ezt akkor is, ha nem fűz hozzájuk bensőséges kapcsolat, sőt netán ellenséges indulatokat táplálunk irántunk. Ezt megcselekedni nem szabadon választható lehetőség, hanem kötelességünk, hiszen Isten mutatott rá példát: *„... csinála az Úr Isten Ádámnak és az ő feleségének bőr ruhákat és felöltözteté őket."* Ebben a kötelező gesztusban nemcsak az nyilvánul meg, hogy a másik enélkül védtelen lenne az időjárás viszontagságaival szemben, hanem hogy a felöltözöttek táborával szemben is pőre; mindaddig nincs esélye méltósága visszanyerésére, míg ruhátlan.

De folytatva a lapozgatást, Káin és Ábel történetében két alapvetően különböző életszemlélet bontakozik ki a szemünk előtt. Káin el akarja keríteni megművelt földjeit, s később, mikor szörnyű testvérgyilkossága miatt *átkozott ... bujdosó és vándorló* lesz, első fia születésekor *várost* épít, hogy legalább a fia ne legyen bujdosó. Többi leszármazottai is a kerített települések mesterségeinek ősatyjai, egyiküktől a lantosok és síposok erednek, másikuktól *mindenféle réz- és vasszerszámok kovácsolói*.

Ábel egészen máshogy gondolkodik. A pásztoremberek álmodozó és vándorló útját járja. Olyan, mint neve jelentése, a gyorsan tovaszálló lehelet avagy búvópatak.

A két életmód soha nem fér meg egymás mellett. Káin nem fogja megérteni, hogy Ábel miért nem tud helyhez rögzíthető tárgyakat halmozni. Ábel pedig mindig csodálkozni fog, hogy mi szükség volt bekeríteni és feltörni a szabad legelőket. Soha nem fognak békét kötni egymással. Vajon képesek volnának-e valaha is megérteni (és még inkább megértetni a városlakókkal), hogy mi űzi egyik-másik felebarátunkat még fagyott végtagokkal is az újabb és újabb kékes messzeségek felé, hogy miért elégszenek meg csupán annyi személyes holmival, ami egy madzagfülű szatyorban elfér, s hogyan emészthető meg, hogy Isten nem csupán azt kedveli, aki keze munkájának gyümölcseit hivalkodva eléhalmozza, hanem azt is, aki legfeljebb azt adhatja neki, amit tőle kapott, a derűjét, az emberségét, a szabadságát? Sőt, lám! Káinnak azt kell tapasztalnia, hogy inkább Ábel füstje kavarog az ég felé...

Az ősidők messzeségébe vezet vissza a talányos Jób-történet a szenvedésről. Jób barátai kortársaik vélekedését szólaltatják meg: a szenvedő maga tehet nyomorúságáról. Jób hiába védekezik, elátkozott szörnyeteget faragnak belőle, noha jól ismerik élete korábbi eseményeit. De a másik oldalról szemlélve az ügyet, miért is kell bárkinek is ezen a földön szenvednie? Ha van Isten, hogyan engedheti, hogy mindenkitől elidegenedjék *„a férfi, aki útvesztőbe jutott",* hogy kiürüljenek családi kapcsolatai, ellenséggé legyenek barátai, és a porban és hamuban sóvárogjon megváltó után?

Jób segítségével két dolog kezdett számomra derengeni. Az egyik, hogy vannak mélységek, melyeket csak a szenvedés árán ismerhetünk és fogalmazhatunk meg. Milyen különös, hogy az immár szolgáitól is megvetett Jób egyszer csak beszélni kezd arról, amit vígabb napjaiban látszólag észre sem vett: *„A határokat odább tolják, a nyájat elrabolják és legeltetik. Az árvák szamarát elhajtják, és az özvegynek ökrét zálogba viszik. Lelökik az útról a szegényeket, és a föld nyomorultjai együtt lappanganak. Ímé, mint a vad szamarak a sivatagban, úgy mennek ki munkájukra élelmet keresni; a puszta ad nékik kenyeret fiaik számára. A mezőn a más vetését aratják, és a gonosznak szőlőjét szedik. Mezítelenül hálnak, testi ruha nélkül, még a hidegben sincs takarójuk. A hegyi zápor csurog le rólok, s hajlékuk nem lévén, a sziklát ölelik. Elszakítják az emlőtől az árvát, és a szegényen levőt zálogba viszik. Mezítelenül járnak, ruha nélkül, és éhesen vonszolják a kévét. Az ő kerítéseik közt ütik az olajat, és taposssák a kádakat, de szomjuhoznak. A városból haldoklók rimánkodnak, a megsebzettek lelke kiált, de Isten nem törődik e méltatlansággal."*

Alig merem végiggondolni a második dolgot. Íme, Jób nyomorúságában úgy véli, hogy ő mélyebben átérzi a bajbajutottak szenvedését, mint Isten, és lám, erősebb szolidaritás is támad benne, vagy legalább együttérző szánalom. De vajon nem ez a cél? Vajon, ha nem kísértene meg a jóbi keserű kritika, rávehetők volnánk-é, önző önimádók, hogy észrevegyük a másik kiszolgáltatottságát? És legalább néhány együttérző szót ejtsünk róla?

De térjünk vissza még az Ábel kapcsán felvetett gondolathoz! Ha már arról elmélkedtünk, hogy egyesek elfogadhatónak tartják az önként vállalt bujdosást, íme, itt vonul előttünk a *„szegény bujdosó arameus”* Ábrahám, akit a Kirkegaard által is megcsodált súlyos szavakkal mozdít ki eseménytelen világából az Örökkévaló: *Lek leká – menj el!* És Ábrahám *„kiméne, nem tudván, hová megy”*. Otthagyja Ur Kasdimot, mely sok mai települést túlszárnyalva híres volt meleg vizet szállító vízvezetékeiről és színházáról, városi kényelméről. De Ábrahámnak vándorbotot ad a kezébe a hit *nyugtalansága*.

Vele tart kezdetben az unokaöccse, Lót is. Egy napon azonban az egyikük jobbra tér, a másikuk meg balra. Ábrahám előzékenyen átengedi a választás lehetőségét. Lót tekintete Sodoma vidékén pihen meg. Olyannak látja, mint Édent. Régóta elege van már az úttalan utakon való vonszolódásból, fürdőmedencére, vetett ágyra, városi vigasságokra és körülfalazott kiszámíthatóságra vágyik. Eszébe sem jut, hogy álmai hamarosan elmerülnek majd az afrikai árok bugyborékoló hasadékában.

Miért kellett Sodomának és Gomorának elveszni? Mindenki a szodómiának nevezett csúf szexuális eltévelyedésre gyanakszik, ám Ezékiel egy különös megjegyzést fűz a titokzatos katasztrófához: *„... ez volt vétke Sodomának ... gondtalan békesség volt nála és leányainál, de a szűkölködőnek és szegénynek kezét nem fogta meg.”* Egy társadalom életrevalósága vagy pusztulásra méltó volta talán éppen abban lepleződik le, hogy miként viszonyul az utcán heverő gondokhoz, mit kezd azokkal, akik képtelenek önmaguk védelmére és jogaik érvényesítésére.

Ábrahám pedig ezenközben Izsákkal és Jákóbbal együtt *„várja vala az alapokkal bíró várost, melynek építője és alkotója az Isten.”*

Az ősatya történetében azonban megtaláljuk második nagy kötelességünket is. Miután a pátriárka átesik a brisz, a szövetségkötés, a körülmetélkedés szertartásán, gyengélkedve ül sátra nyílása előtt. Ekkor keresi fel az Örökkévaló, hogy a pusztulásra ítélt Sodoma ügyét vele megtanácskozza. De nem csak ez jövetelének a célja. A testi bajoktól gyötörtnek is kijár az együttérzés. Talán ugyanezért **kötelességünk a beteget látogatni**, amiért a mezítelent ruháznunk kell. Hiszen, ha az ember testileg elesett, leértékelődik az egészségesek és önmaga szemében is. Nem is beszélve orvosairól, akik meglepő módon gondosabban fogják ápolni, ha látják, hogy valaki érdeklődik a gyógyulás esélyei felől.

Ábrahám történetének van még egy érdekes részlete. Magával visz úttörő útjára egy felszabadított rabszolgát is, Eliázert. Telnek az évek, s úgy tűnik, hogy már hiába reménykedik gyermekáldásban, s ekkor az a gondolata támad, hogy „*háza szolgaszülöttjé*”-t teszi meg örökösévé. A klasszikus bibliai elv a segítésben ez: ruházd fel a mezítelent, hogy visszanyerje méltóságát és önbecsülését, hogy úgy nézzen ki, mint te. Tápláld, segítsd, de csak addig, míg nem képes önmagáról gondoskodni. Hogy erre képes legyen, vond be vállalkozásaidba, majd engedd, hogy versenytársad, netán, ha a helyzet úgy hozza, örökösöd lehessen. Ha nem így jársz el, visszatetsző és önigazoló alamizsnálkodásra leszel csak képes.

De végül megérkezik a várva várt örökös, Izsák. Majd az unokák, Jákób és Ézsau között megismétlődik a régi viszály. Mindketten mást értenek az atyai áldáson. Ézsaunak megmarad a családi vagyon, Jákób pedig „egy pálcával" hagyja el a hazai tájakat. Az égig érő lajtorját a szabad ég alatt kőpárnáján álmodja. Idegenként szolgál a messzeségben (bizonytalan kimenetelű feketemunka). S csak leleményességének köszönheti, hogy nem üres kézzel tér vissza az atyai birtokra, melyhez közeledve, az angyallal való híres éjszakai tusakodása közben, végérvényesen eldől benne, hogy Isten kedveltjének lenni nem azonos a földi szerencsével.

Fia, József szintén családi – testvéreivel támadt – konfliktusa miatt kerül a kútba, s lesz egy másik országban magára hagyott, kiszolgáltatott idegen. Tizenhét évi hányattatás után mosolyog rá a szerencse, és küzdi fel magát Isten kegyelméből a legmagasabb méltóságig. Azonban mindhalálig hordozza a hajléktalanok gyökértelenségének terheit. Még a végrendelete is arról szól, hogy ha majd utódai ismét hazamehetnek az otthoni tájakra, vigyék magukkal legalább a csontjait.

Mózes egy pusztulásra ítélt kisebbség tagja (népe a be nem fogadó, csak foglalkoztató többség számára vet vályogot, épít városokat és gabonatartó házakat). Kivételes szerencséjének köszönheti, hogy ifjúkorában felsőfokú képesítést szerezhet. Ez azonban nem garancia rá, hogy megvetheti lábát egy magasabb társadalmi rétegben. A hatalommal való konfliktusa és övéi szolidaritásának hiánya miatt menekülnie kell. Negyven év csend a pusztában. Akkor talál rá az égő csipkebokor mellett a Mindenható, hogy megkísérelje felrázni, visszailleszteni az emberi közösségbe, meggyőzni, hogy mégis van értelme az életnek. Micsoda reménytelen és mégis hihetetlenül izgalmas vállalkozás! Mint egy utcai szociális munkás küszködése! És találni-e nagyszerűbb munkatársat egy egész nemzetnyi hajléktalan életének szervezéséhez, (kőtáblára vésett) házirendek és etikai kódexek elkészítésére, mint azt, aki maga is végigcsinált negyven évnyi hasonló karriert. Ismeri-e nála jobban valaki az olyan túlélési technikákat, mint hogy merre lehet vizet találni, ha csak kősziklát lát a szem, s honnan várható a kenyér, ha csupán felfelé nézhetünk, és kizárólag szélsodorta magvakat őrölhetünk?

Éppen itt találjuk a harmadik nagy kötelességünket: **adnunk kell enni annak, aki önmagáról nem képes gondoskodni,** hiszen az Úr maga táplálta vándorló népét a mannával. De csupán az Ígéret földje határáig! A kötelességünk tehát csak addig terjed, míg a másik ember gondoskodni nem képes önmagáról. Azon túl kötelező elvárni tőle az önellátást.

> *„Mert az Úrnak része az ő népe, Jákób néki sorssal jutott öröksége. Puszta földön találta vala őt, zordon sivatag vadonban; körülvette őt, gondja volt reá, őrizte, mint a szeme fényét; mint a fészkén felrebbenő sas, fiai felett lebeg, kiterjeszti felettök szárnyait, felveszi őket, és tollain emeli őket ... Hajlék az örökkévaló Isten, alant vannak örökkévaló karjai ... Uram, Te voltál nékünk hajlékunk nemzedékről nemzedékre!"* Tekinthet-e vissza szebben és hitelesebben valaki a búcsú csúcsairól, mint az, aki maga is végigvándorolta a hontalanság és hajléktalanság útjait, aki *„hit által tiltakozott ... hogy a Faraó leánya fiának mondják, inkább választván az Isten népével való együttnyomorgást, mint a bűnnek ideig-óráig való gyönyörűségét ... mintha látta volna a láthatatlant."* Mit is értett meg Mózes? Talán azt, hogy a lázadásában, kivetettségében, magárahagyatottságában, testi és lelki elesettségében megvetett ember, aki – neki felróható és rajta kívül álló okok miatt – az élet vesztese, ha másnak már nem is, az Örökkévalónak mindenképpen kell.

Itt, Mózes búcsújánál találjuk negyedik alapvető kötelességünket is, azt, hogy **adjuk meg a méltó végtisztességet**. Senki ne okozzon szeretteinek a halálnál is nagyobb megrendülést azzal, hogy temetetlenségének visszataszító következményeivel szembesíti. Nem tudjuk, hol van Mózes sírja. S ez nem csupán azért van így, mert a legnagyobbak kiváltsága a nyomtalan

távozás, hanem hogy Isten emlékeztethessen és megtaníthasson: kötelességünk megadni magára maradt felebarátunknak a méltó végtisztességet. Persze ez az epizód azt is jelenti, hogy olcsó „köztemetés”-ről van szó. A távozó iránti tisztelet és szeretet nem a pompában, hanem a gyász mélységében nyilatkozik meg.

Biztosan természetes, hogy az ember részben elfelejti múltja nyomorúságait. Azt is, ha maga volt oka bajainak, azt is, ha a sors üldözte. Valahogy így járt a választott nép is. A próféták dolga volt az emlékeztetés. Hogy mit kellene tenni? – ezt minden népnél alaposabban tudta a Könyv népe. Hiszen jól szőtt szociális háló gondoskodott azokról, akik a megfelelő körülményekből kihullottak. Eleve tilos volt bárkit sanyargatni és kizsákmányolni. Tilos volt az uzsorakamat, és a szegénytől zálogba vett ruhát legkésőbb este vissza kellett adni, hogy legyen takarója. Még az ellenség éhezését és szomjazását sem volt szabad tűrni. Ha valaki eladósodott volna, vagy a családot igazságtalan bántás érte, netán az özvegyek kilátástalan sorsára jutott egy asszony, akkor ott volt a góél, a megváltó, aki kiváltotta a rabszolgasorba süllyedt rokont, s mint tárgyilagos, személyében érintetlen „szociális gondozó” a szemet szemért, fogat fogért józan igazsága alapján elégtételt szolgáltatott, s ha nem volt más megoldás, feleségül vette az özvegyet, nemcsak támaszt nyújtván, hanem utódot is támasztva felebarátja és rokona kihalóban levő családja számára.

De ott van nemcsak az idegenek szeretetéről szóló törvény, hanem a rabszolgák iránti kötelezően elvárt méltányos bánásmód is, amely ismerte az elfogadhatatlan bántást követő „rendkívüli lemondás” lehetőségét (ha például a gazda hirtelen felindulásában kiverte szolgája fogát, kárpótlásul azonnal fel kellett szabadítania és kártérítést kellett fizetnie); a szökött rabszolgát tilos volt visszaszolgáltatni goromba urának, és általában, a rabszolga körül volt véve olyan jogokkal (kötelező munkaidőkorlát, egészségvédelem stb.), melyeket mai munkavállalók is megirigyelhetnének.

Megemlítendő végül a jubileum, a jóbél esztendő, az elengedés éve, az ötvenedik év, amikor minden vagyont, ingatlant vissza kellett szolgáltatni eredeti tulajdonosának, amikor az adós rabszolgák is (természetesen méltó végkielégítéssel) felszabadultak.

Ez volt az elmélet. De a próféták figyelmeztetése legtöbbször a szociális téren való hiányosságokra irányult. Ámós, a legrégibb író próféta először is nem titkolja, hogy ő nem hivatásos szakember: *„Nem vagyok próféta, sem prófétának fia, barom-pásztor vagyok és vad fügéket szedek; de elhívott engem az Úr a nyáj mellől, és mondá nékem az Úr: Menj el és prófétálj az én népemnek ...”* Ámóssal nemcsak az a kortársak baja, hogy képzetlennek tartják, hanem hogy nincs benne az udvari elitben, és nem fukarkodik azok iránti kritikájával *„a kik gondtalanul élnek a Sionon, és a kik elbizakodnak Samaria hegyén; a kik a népek elejének elei ... a kik a veszedelem napját messze gondoljátok, és az erőszaknak széket emeltek; a kik elefántcsont pamlagon hevernek, és az ő nyoszolyáikban elnyújtózkodnak, és a nyáj legjavából és a kihízlalt borjakból lakmároznak, a kik hárfa mellett dalolgatnak és azt hiszik, hogy hangszereik a Dávidéi; a kik a bort serlegekkel isszák, és szín-olajjal kenegetőznek, és nem búsulnak a József romlásán ...”,* de *„gyűlölik azt, aki feddőzik a kapuban és útálják azt, aki feddhetetlenül beszél”*, akik *„pénzért adták el az igazat, a szegényt pedig egy öltő saruért. A kik a föld porát áhítják a szegények fejére, és a nyomorultak útját elfordítják ... Zálogos ruhákon nyujtózkodnak minden oltár mellett, és az elítéltek borát isszák az istenök házában”*.

Vagy álljon még itt végül Ésaiás egy sóhajtása *„Hát nem ez-é a bőjt, a mit én kedvelek: hogy megnyisd a gonoszságnak bilincseit, az igának köteleit megoldjad, és szabadon bocsásd az elnyomottakat, és hogy minden igát széttépjetek? Nem az-é, hogy az éhezőnek megszegd kenyeredet, és a szegény bujdosókat házadba bevigyed, ha meztelent látsz, felruházzad, és a teste előtt el ne rejtsd magadat? Akkor felhasad, mint hajnal a te világosságod ... Ha*

elvetended közüled az igát, és megszünsz ujjal mutogatni és hamisságot beszélni; ha odaadod utolsó falatodat az éhezőnek, és az elepedt lelkűt megelégíted: feltámad a setétségben világosságod, és homályosságod olyan lesz, mint a dél. És vezérel téged az Úr szüntelen, megelégíti lelkedet nagy szárazságban is, és csontjaidat megerősíti, és olyan leszel, mint a megöntözött kert, és mint vízforrás, a melynek vize el nem fogy."

De átlapozhatunk az Újtestamentumba is. A szentséges történet itt is a hajléktalansággal kezdődik. Csak itt nem a kitiltás, hanem a be nem fogadás miatt lesz hajléktalanná az Ember, *„mivelhogy nem vala nékik helyök a vendégfogadó háznál"*. A helyzet később sem változik sokat, hiszen Jézus ezzel bátortalanítja el az utolsó jeruzsálemi utat félreértő apostol-önjelöltet: *„A rókáknak van barlangjuk és az égi madaraknak fészkük, de az Ember Fiának nincs fejét hová lehajtani."*

Ha már az Ószövetségből utolsónak Ésaiás könyvét idéztem, és onnan Lukács evangéliumára lapoztam át, felidézném Jézus első nyilvános prédikációját szűkebb pátriájában, a názáreti zsinagógában, ahol egy nap éppen az Ésaiás-tekercset vette kézbe, s ezt idézte: *„Az Úrnak lelke van én rajtam, mivelhogy felkent engem, hogy a szegényeknek az evangyéliomot hirdessem, elküldött, hogy a töredelmes szívűeket meggyógyítsam, hogy a foglyoknak szabadulást hirdessek és a vakok szemeinek megnyílását, hogy szabadon bocsássam a lesújtottakat, hogy hirdessem az Úrnak kedves esztendejét."* Különösen is hangsúlyosak ebből a kis szakaszból *„a felkent"* és az *„elküldött"* szavak. Az előbbit héberül Messiásnak, görögül Krisztusnak ejtjük, az utóbbit az Ószövetségben angyalnak, az Újszövetségben apostolnak nevezzük. Miről van hát szó? Arról, hogy Jézus megváltói küldetését az ószövetségi góél ismeretében nem lehetett megütközéssel fogadni. A szenvedő Jób pokoljárása közben is úgy tekint Istenére mint megváltóra, aki még akkor is bizodalma, ha már csak pora felett állhat meg. Ilyen mindeneken túli szeretetben tükröződik az Isten valósága Krisztusban, aki *„nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy Ő szolgáljon és adja az életét váltságul"*, aki *„gazdag lévén, szegénnyé lett érettetek, hogy ti az ő szegénysége által meggazdagodjatok"*, vagyis aki azt, hogy Ő *„a királyok Királya és uraknak Ura",* éppen az önmaguk jogait érvényesíteni nem tudók melletti szolidaritásban ragyogtatja fel, aki az utolsó ítéletben leplezi le igazán magát, amikor nem dogmatikai tisztánlátást kér számon, hanem arra várja a feleletet, hogy felismertük-e Őt a megvetettekben: *„… éheztem, és ennem adtatok; szomjúhoztam, és innom adtatok; jövevény voltam, és befogadtatok engem; mezítelen voltam, és megruháztatok; beteg voltam, és meglátogattatok; fogoly voltam, és eljöttetek hozzám. Akkor felelnek majd néki az igazak, mondván: Uram, mikor láttuk, hogy éheztél, és tápláltunk volna? vagy szomjúhoztál, és innod adtunk volna? És mikor láttuk, hogy jövevény voltál, és befogadtunk volna? vagy mezítelen voltál, és felruháztunk volna? Mikor láttuk, hogy beteg vagy fogoly voltál, és hozzád mentünk volna? És felelvén a király, azt mondja majd nékik: Bizony mondom néktek, a mennyiben megcselekedtétek ezeket eggyel is az én legkisebb atyámfiai közül, én velem cselekedtétek meg."*

Vagy nézzük Jézusnak a tanítványaival tartott teameken, nagycsoportos beszélgetéseken mondott példázatait: *„… hasonlatos a mennyeknek országa a kereskedőhöz, a ki igazgyöngyöket keres; a ki találván egy drágagyöngyre, elméne, és mindenét eladván a mije volt, megvevé azt."* Nem gondolom, hogy itt az igazság felismerésének múlhatatlan értékeiről akart Jézus valami maradandót mondani. Sokkal inkább hiszem, hogy érzékeltetni akarta: aki igazi értéket akar találni, mélyre kell annak merülni, hogy *„mindent"* érdemes odaadni az elveszett emberért.

Ez a szemlélet vezeti a jó pásztort, aki meghökkentő módon képes egyedül hagyni a nyáját, hogy megkeresse a századik elveszettet; az asszonyt, aki elgurult pénzét keresi, és mécsest gyújtva kisöpri az egész házat; nem utolsósorban az apát, akinek a fia minden vagyonát eltékozolta, mígnem a távoli városban önpusztító módon teljesen leépült, úgyhogy egy nap a disznók vályújától is elkergették. A segítő szál az élő, hazahúzó szeretet, az a bizalom, mellyel az apa felülmúlja fia várakozását: újra teljes bizalmával ajándékozza meg. Érdekes ez a példázat abból a szempontból is, hogy világossá válik előttünk: a hajléktalanság nemcsak (sőt az is lehet, hogy alapvetően nem) a létező és bejelentett állandó lakcím hiányából fakad, hanem sokkal inkább az önzésnek és az emberi kapcsolatok kiürülésének következménye. Hiszen ott él a családban az idősebbik fiú, aki soha nem herdálta vagyonát kocsmákra és lányokra, sőt sértett ellenszenvében (látva, hogy milyen rajongással fogadják vissza öccsét) felhánytorgatja, hogy ő még egy kecskefiat sem kapott, hogy barátai számára vendégséget szerezzen. Az apja hívja fel rá a figyelmet, hogy mindezzel szabadon élhetett volna, *„hiszen mindenem a tiéd”*.

Ugyancsak meghatározó az irgalmas samaritánusról szóló történet is. A példázat a következő:

> *„Egy ember megy vala alá Jeruzsálemből Jerikóba, és rablók kezébe esék, a kik azt kifosztván és megsebesítvén, elmenének és ott hagyák félholtan. Történet szerint pedig megy vala alá azon az úton egy pap, a ki azt látván, elkerülé. Hasonlóképpen egy Lévita is, mikor arra a helyre ment, és azt látta, elkerülé. Egy samaritánus pedig az úton menvén, odaért, a hol az vala: és mikor azt látta, könyörületességre indula. És hozzájárulván, bekötözé annak sebeit, olajat és bort töltvén azokba; és azt felhelyezvén az ő tulajdon barmára, vivé a vendégfogadó házhoz, és gondját viselé néki. Másnap pedig elmenőben két pénzt kivévén, adá a gazdának, és monda néki: Viselj gondot reá, és valamit ezen fölül reáköltesz, én mikor visszatérek, megadom néked.”*

A példázat előzménye, hogy Jézust egy törvénytudó, az örökélet lehetőségeivel kapcsolatban kísérti. Jézus válasza egyszerű: nem elég a láthatatlan Istent szeretni teljes szívből, teljes lélekből, teljes elméből és teljes erőből a látható felebaráttal szemben; az üdvösség kulcsa: szeresd felebarátodat, mint magadat.

Nem kell jobban szeretned, mint magadat, hiszen az önfeláldozás – a kivételektől eltekintve – szükségtelen és indokolatlan. De kevésbé szeretned sem illő, sőt fontos a sorrend: az Urat... felebarátodat... magadat.

Ha nem adod azt a másiknak, amit hasonló esetben magadnak elvárnál, egy napon talán majd hiába reménykedsz a szolidaritásban.

A jézusi példázatban először két szakember bukkant fel, noha Jézus papnak és lévitának nevezi őket, nem szakrális mesterek ebben a pillanatban, hanem hivatásos felebarátok, megváltók, segítők, mai kifejezéssel szociális munkásról vagy szociális asszisztensről beszélhetünk. A törvény ugyanis a papok és léviták feladatául szabta betegségek felismerését, gyógykezelését is, de azon kívül általánosan minden felebarát kötelességévé tette legalább az elsősegélynyújtást. A pap nézhette halottnak is az útszélen heverő embert. Talán nem akarta megkockáztatni, hogy általa tisztátalanná váljon. A lévita láthatta a pap elhatárolódását, úgy érezte, a szakember döntése őt is felmenti.

Harmadiknak érkezik a minden szempontból kívülállónak tekintett amatőr, akivel szemben az előző két úton járó egyetlen magatartásformát ismer, a gőgös lenézést.

A szamaras embernek számtalan kifogása lehetne: bírálhatná a közbiztonságot, jogos kifogásokkal illethetné a szívtelen szociális és egészségügyi ellátórendszert, és megsértődhetne a „ha ló nincs, jó a szamár/itánus/ is" hozzáálláson. Ő nem tanult a jesivában és Gamáliel lábainál. Érdekes módon mégis mindent ösztönös „szakszerűséggel" végez:

1. a helyszínen azonnali életmentő segítséget ad;
2. beszállítja a rászorulót a segítőházba, „szakemberhez" fordul;
3. átmeneti segélyben részesíti;
4. egyelőre távozik, nem akar az eset körül fontoskodni;
5. ígérete szerint visszajön majd, hogy rendezze a számlát, s gondoskodásának és figyelmének biztosításával ösztönözni akarja a fogadóst, hogy tegye meg, ami tőle elvárható a bajbajutott megsegítése érdekében.

Jézus hitvallása szerint a szeretet nem érzelem és nem világmegváltó eszmék kutatása és elméleti kidolgozása, hanem a helyzet helyes felismerése, az azonnali és tőlünk elvárható legteljesebb cselekedet, melyben (és talán ezt tanulták meg a legnehezebben az apostolok) tökéletesen közömbös, hogy a rászoruló milyen társadalmi, kulturális vagy egyéb csoporthoz tartozik.

Igen, itt, lapozgatásaim végén kell megragadnom két fontos dolgot, amely nélkül senki nem értheti meg és nem fogadhatja el a talajvesztett embert. A két dolog közül az egyik, hogy neki magának is szabadnak kell lenni az anyagi javak bűvöletétől *(„Ingyen vettétek, ingyen adjátok. Ne szerezzetek aranyat, se ezüstöt, se réz-pénzt a ti erszényetekbe, se útitáskát, se két ruhát, se sarut, se pálczát; mert méltó a munkás az ő táplálékára.")*. A másik dolog pedig a szeretet. Az irgalmas samaritánus nem féltheti a ruháját, nem viszolyoghat attól, hogy magához ölelje az elesettet. Igen, a közelség. A hitetlen Tamás megérintheti Jézus sebeit.

Képes vagyok-e nyugalmam kárára a bosszúság leküzdésén túl is közel engedni magamhoz azt, aki másnak nem kell már?

Közel merem-e annyira engedni, hogy az már fáj? Vajon messzebbről véghezvihető-e a megváltás?

Végül Jézus búcsúszavai (mi másról is beszélhettem volna a minap a velem egyidős Pados úr /köz/temetésén, ahol a gyászoló „sokaság" csak a Kálvin téri vécés, a Teleki sarkán levő kocsma pohármosogatója és a két urnavivő temetői alkalmazott volt ...igaz, a szegény, szintén csöves feleség is nagyon el akart jönni, de bánatában mélyen berúgott, és délig aludt végállomástól végállomásig egy buszon?):

> *„Az én Atyámnak házában sok lakóhely van; ha pedig nem volna, megmondtam volna néktek. Elmegyek, hogy helyet készítsek ... És ... ismét eljövök és magamhoz veszlek titeket; hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek."*

OLVASÓINKHOZ!

1937-ben Erdei Ferenc, Féja Géza, Szabó Zoltán örökbecsű munkáival indította el Sárközi György a *Magyarország felfedezése* sorozatot. 1968-ban Darvas Józsefék felélesztették a hagyományt. A sorozat szerkesztőbizottsága a múltban is maga döntött a tagjairól s a témákról. Így született újjá az immár közel ötven műből álló sorozat. Hogy a megváltozott körülmények között meddig élünk, azon is múlik, hogy a Magyarország Felfedezése Alapítvány támogatókra talál-e.

Ha arra gondolunk, mennyi érték veszett el a társadalmi átrendeződés során, talán csak annak köszönhető talpon maradásunk, hogy sokan keltették a halálhírünket. Ha nem is a babona, a lendület még életben tart bennünket. Pedig a szociográfiára talán soha nem volt nagyobb szükség, mint a mai gyors változások közepette. Ám a szociográfusok mindig is az irodalom páriái voltak; a valóságfeltárás munkaigényes, sok utazással, talpalással jár, amire csak külön támogatással lehet vállalkozni. Alapítványunk célja a régi: olyan művek világra segítése, amelyek a sorozathoz méltó színvonalon, irodalmi eszközökkel, kritikai szemlélettel mutatják be a magyar társadalom tipikus jelenségeit. Ehhez kéri a kuratórium olvasóink támogatását.

A *Magyarország felfedezése* sorozat eddig megjelent kötetei:

1. Mocsár Gábor: Égő arany (1970)
2. Varga Domokos: Erdőkerülőben (1970)
3. Erdei Ferenc: Város és vidéke (1971)
4. Moldova György: Tisztelet Komlónak! (1971)
5. Végh Antal: Erdőháton, Nyíren (1972)
6. Kunszabó Ferenc: Sárköz (1972)
7. Fekete Gyula: Éljünk magunknak? (1972)
8. László-Bencsik Sándor: Történelem alulnézetben (1973)
9. Zám Tibor: Bács-Kiskunból jövök (1973)
10. Bertha Bulcsú: Balatoni évtizedek (1973)
11. Molnár Géza: Külvárosi barangolás (1974)
12. Lázár István: Kiált Patak vára (1974)
13. Tüskés Tibor: Nagyváros születik (1975)
14. Varga Domokos: Vizek könyve (1976)
15. Berkovits György: Világváros határában (1976)
16. Csák Gyula: A szikföld sóhaja (1977)
17. Jócsik Lajos: Egy ország a csillagon (1977)
18. Fábián Katalin: A Makoldi család (1977)
19. Zsolt Róbert: Labdarúgók, sportolók (1978)
20. Halmos Ferenc: Illő alázattal (1978)
21. Márkus István: Nagykőrös (1979)
22. Miskolczi Miklós: Város lesz, csak azért is... (1980)
23. Mátyus Aliz: Holnapon innen, tegnapon túl (1980)
24. Thiery Árpád: Királynék városa (1981)
25. Folyamatos jelen (antológia – 1981)
26. Albert Gábor: Emelt fővel (1983)
27. Bakonyi Péter: Téboly, terápia, stigma (1983)
28. Szász Imre: Ez elment vadászni... (1984)
29. Horváth Dezső: A tizedik ember (1985)
30. Vadas József: Nem mindennapi tárgyaink (1985)
31. Őrszigethy Erzsébet: Asszonyok férfisorban (1986)
32. Csupor Tibor: Mikor Csíkból elindultam (1987)
33. Pünkösti Árpád: Kiválasztottak (1988)
34. Hernádi Miklós: Válni veszélyes (1988)
35. Diósi Ágnes: Cigányút (1988)
36. Levendel László: Humanista orvoslás (1988)
37. Kamarás István: Értéktérkép (1989)
38. Félmúlt (antológia – 1990)
39. Lengyel László: Micsoda év! (1991)
40. Márkus István: Az ismeretlen főszereplő (1991)
41. Závada Pál: Kulákprés (1991)
42. Pünkösti Árpád: Rákosi (A hatalomért, 1945–1948) (1992)
43. Lengyel László: Tépelődés (1992)
44. Bálint B. András: Szabadulás – félelemből (1992)
45. Vekerdy Tamás: Álmok és lidércek (1993)
46. Tanács István: Ön kormányzó? (1993)
47. Rab László: Mélyszántás (1994)
48. Őrszigethy Erzsébet: Birsalmasajt (1995)
49. Márkus István: Polgárosodó parasztság (1996)

Vagyonunkat a Magyar Hitelbank kezeli. (Számlaszám: MHB 10200823–22216904–70070000, Magyarország Felfedezése Alapítvány.) Támogatóink nevét köteteinkben feltüntetjük. Közhasznú támogatások levonhatók az adóalapból. Érdeklődésüket, szívességüket köszöni

A KURATÓRIUM

Ez a könyv azokról az emberekről szól, akik a nyitott kapukon is kívül maradnak. A rendszerváltás környékén bukkantak elő, noha mindig „a mi utcáinkon" távolodtak. Lehet, hogy a történészi búvárkodás a jelent is jobban megvilágítaná, mégsem akartam a kiegyezésig visszalapozni. Sőt kerültem a statisztikákat, a grafikonokat és a nemzetközi összehasonlítást is. Nem törekedtem a tudományosságra és a teljességre. Ezt tisztelettel meghagyom a kutatóknak. Jobbára csak beszélgettem azokkal, akik meghatározó alakjai voltak a hajléktalanellátás újraindításának, faggattam őket a „rongyos forradalom" előzményeiről, történeteiről és az intézményrendszerről (a legtöbbet – érintettségem okán is – a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei mellett időztem), de legfőképpen a történet igazi hőseit, a hajléktalanokat akartam megszólaltatni.

Gyökereimről annyit, hogy egy tizenegy gyermekes lelkész-pedagógus családba születtem, s én is lelkipásztor lettem. Egyházam a XVIII. századi anglikán egyházban kialakult, lelki és szociális kérdésekben egyaránt hitvalló wesleyanus (metodista) vonalhoz tartozik. Kötődöm a hetvenes-nyolcvanas években megszólaló demokratikus ellenzékhez, és azon belül a SZETÁ-hoz. A magam útjára az Oltalom Karitatív Egyesület alapításával és a Wesley János Lelkészképző Főiskola igazgatásával léptem. Ötödik éve vagyok a Fővárosi Szociális Központ és Intézményei igazgatója.

Sokszor, ha tehetetlennek érzem magam, az Evangélium egyik sajátos történetét idézem fel magamban. Az apostolok kétségbeesve jelentik Jézusnak, hogy csak öt kenyerük és két haluk van, de ötezer éhes szempár szegeződik rájuk. A Mester ezekkel a szavakkal fordul feléjük: „Adjatok nékik ti enniök!" Mit mondjak? Én is ki akartam próbálni...

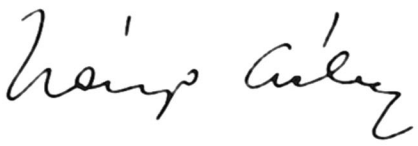

ISBN 963-85821-2-X

SÍK KIADÓ

990,– Ft